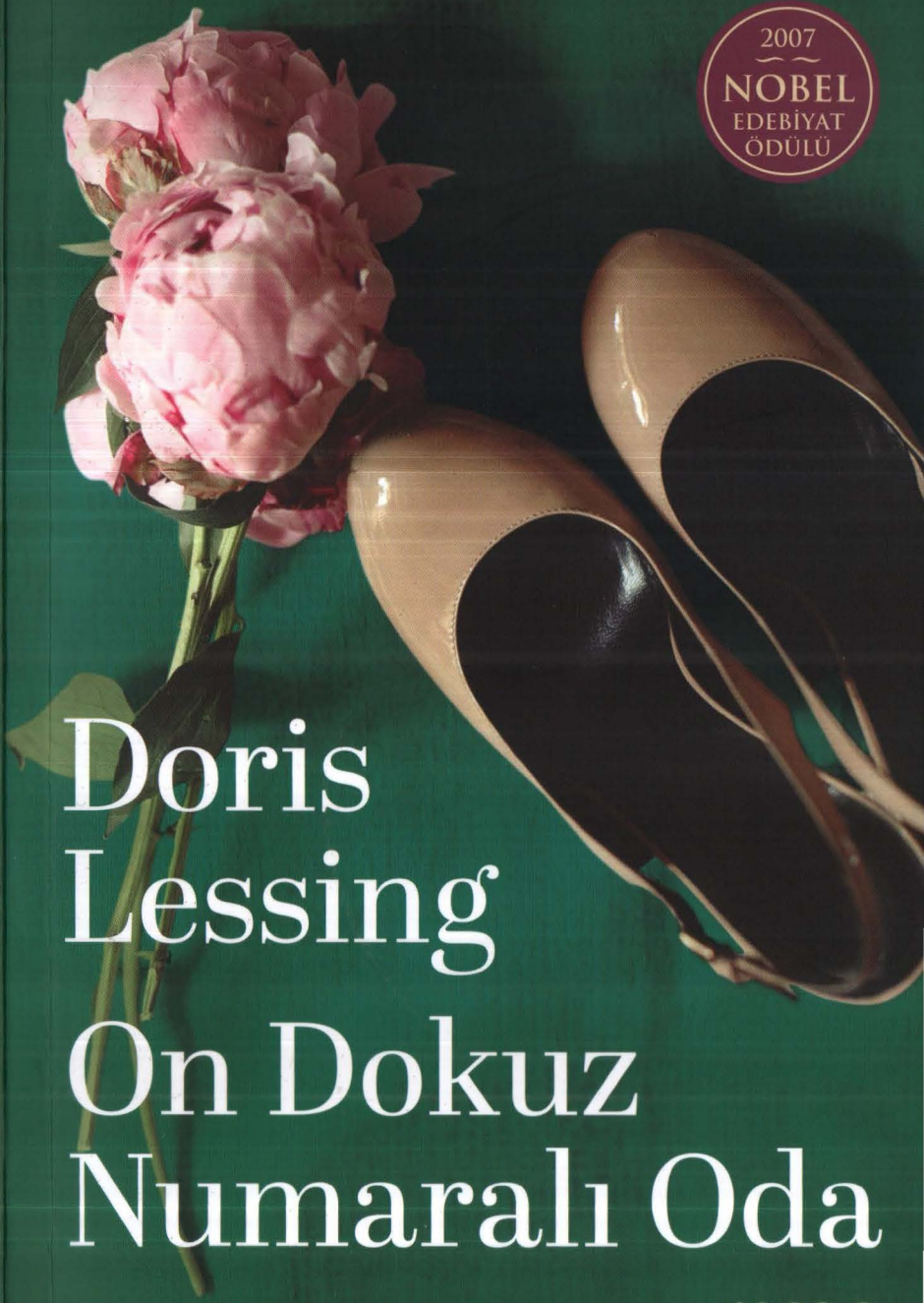
Doris Lessing

On Dokuz Numaralı Oda

2007
NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

Doris Lessing

On Dokuz Numaralı Oda

2. BASKI
Çeviri: SİNEM YAZICIOĞLU

can
öykü

DORIS LESSING

ON DOKUZ NUMARALI ODA

To Room Nineteen. Collected Stories Vol. 1, Doris Lessing
© 1953, 1954, 1957, 1963, 1969, 1971, 1972, 1994, Doris Lessing
Önsöz: © 1994, Doris Lessing
© 2015, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Bu eserin Türkçe yayın hakları Jonathan Clowes Ltd. ve Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2015
2. basım: Eylül 2015, İstanbul
Bu kitabın 2. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Seçkin Selvi

Düzelti: Aylin Samancı
Mizanpaj: M. Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası
Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2616-3

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

DORIS LESSING

ON DOKUZ NUMARALI ODA

ÖYKÜ

2007 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

İngilizce aslından çeviren

Sinem Yazıcıoğlu

can

Doris Lessing'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Türkü Söylüyor Otlar, 1983
Altın Defter, 1990
Gene Aşk, 1997
Mara ile Dann, 2001
Alfred ile Emily, 2009
Hayatta Kalma Güncesi, 2010

DORIS LESSING, 1919'da, babasının İngiliz subayı olarak İran'da görev yaptığı sırada Kirmanşah'ta doğdu. 1949'da İngiltere'ye yerleşti. Yayımlanan ilk kitabı *Türkü Söylüyor Otlar*, Rodezya'yı anlatıyordu. Başyapıtlarından sayılan ve en çok okunan romanı olan *Altın Defter*'de, yaşadığı çağla uzlaşmaya çalışan bir kadın yazarı konu aldı. *Şiddetin Çocukları* adlı yarı özyaşamöyküsel roman dizisi yayımlandı. *Hayatta Kalma Güncesi*, bir fantezi niteliğindeydi. Lessing, aralarında *Evlenmeyen Adamın Hikâyesi*'nin de bulunduğu birkaç öykü kitabı yayımladı. *Argos'taki Kanopus Arşivleri* adlı beş romanlık dizisiyle bilimkurgu türüne yöneldi. *İyi Bir Komşunun Günlüğü* ve *Yaşlılar Yapabilselerdi* adlı romanlarında, tanınmamış yazarların sorunlarını gözler önüne sermek için Jane Somers takma adını kullandı. 1985'te, Londra'daki bir grup devrimciyi anlattığı *Terörist* yayımlandı. Bunu bir dehşet öyküsü olan *Beşinci Çocuk* izledi. Özyaşamöyküsünün özellikle ilk cildi *Derimin Altında* büyük övgüyle karşılandı. Son romanı *Yarık*, 2007'de yayımlandı ve aynı yıl Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı. 2013'te Londra'da öldü.

SİNEM YAZICIOĞLU, 1978'de İstanbul'da doğdu. İÜ İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda doktora çalışmasını tamamlamıştır. Doktora sonrası çalışmalarını Kanada'daki University of Alberta'da yürütmüştür. Halen İÜ Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda çalışmaktadır. Bugüne kadar kısa öykü çevirileri ve David Dabydeen'in *Muhasebe Dairesi* başlıklı romanının çevirisi yayımlanmıştır.

İçindekiler

Önsöz 11
Sevme Alışkanlığı 15
Kadın 49
Tünelin İçinden 65
Keyif 79
Stalin'in Öldüğü Gün 99
Şarap 115
Adam 123
Öteki Kadın 133
Tanrı'nın Cennetteki Gözü 211
Final Listesinden Eksilen Biri 287
Çatıda Bir Kadın 323
Sonunda Kalbimi Nasıl Kaybettim 337
Bir Erkek ve İki Kadın 353
Bir Oda 379
İngiltere İngiltere'ye Karşı 385
İki Çömlekçi 411
Erkeklerin Arasında 431
Tanık 449
Yirmi Yıl 465
On Dokuz Numaralı Oda 473

Önsöz

Bütün bu hikâyeler, onları yazdığımdan beri, İngilizce ve diğer dillerde birçok kez yeniden yayımlandıklarından beri hareketli ve bağımsız yaşamlar sürdüler. Hiçbiri, çoğunluğu çocuklar için olan antolojilere "Tünelin İçinden" kadar çok girmedi. Bazen çocuklardan, hatta ergenlik çağındakilerden bu öyküye ilişkin mektuplar alırım, zira görünen o ki denizin derinliklerindeki kayanın altında korku dolu bir yüzme deneyimi onların durumunu dile getiriyor, ya da bir kabul edilme süreci gibi. Bu öykü, Güney Fransa'da yaşça büyük bir Fransız erkek çocuklar topluluğu tarafından kabul edilme arzusu duyan dokuz yaşında bir erkek çocuğunu izlediğim için yazıldı, ama onlar çocuğu reddettiler, çocuk da onlara layık olabilmek için kendisine zorlu görevler belirledi. Ama tuhaf bir biçimde, grup birkaç gün sonra yeniden çıkageldiğinde İngiliz çocuk, onurunu kurtarmak adına onlara gereksinimi olmadığını kanıtlamıştı. Bu öyküyü çocuklar için yazmak üzere yola çıkmamıştım, ama bu, özellikle çocuklar için öyküler yazıp yazmama meselesini ortaya çıkarır. Çocukların hoşlandığı başka bir öykü, ya da kısa roman, *Beşinci Çocuk*'tur İtalya çapında bütün okullardan seçilen ergenlik çağındaki İtalyanlar, dünyanın farklı yerlerinden başka kitapların yerine ona bir ödül verdiler. O merhametsiz hikâyenin çocukların ilgisini çekeceği kimin aklına gelirdi?

"Sevme Alışkanlığı", Eric Portman'la bir saatlik harika bir televizyon filmi haline geldi. Bu öykü, önemli ve yaşlıca bir aktör bana âşıkken, o zamanlar kırklı yaşlarımda benim de ya-

kışıklı bir gence âşık olduğum için yazılmıştı. Cinselliğin ve mevcut durumun yaşamdan kurmacaya doğru tersine dönüşü, bu tür psikolojik dedektifliklerden keyif alanlar için ilginç bir alıştırma olacaktır.

"Final Listesinden Eksilen Biri" kadınlardan ve hatta ilginç bir biçimde, erkeklerden onay aldı. Bu öyküyü, yazıldığı dönem olan altmışlı yıllarla özdeşleştiriyorum, zira o dönem bana gitgide bir cinsellik davranışları ve ahlakı komedisi gibi görünüyor. Hiç kimse nasıl davranacağını bilmiyordu; hiç kural yoktu. Bu, tarihte ilk kez mi oluyordu? Öyküyü yazdığımda öfkeliydim, ama artık o dönemin anıları beni güldürüyor. Barbara Coles, kendisini iğfal eden Graham'a, "Ama beni çekici bulmuyorsun bile," der – böylelikle kendi durumundan da fazlasını tanımlar, zira cinsellik dansının çoğu güç oyunlarıyla, tek adamlıkla, egemenlikle ilgilidir; aşk, tatlı aşk bir yana, çekicilikle hiç ilgisi yoktur.

"On Dokuz Numaralı Oda" çok çevrilen başka bir öykü. Yakın zamanda Hong Kong'un Çin Üniversitesi'nde onun üzerine ders veren profesör, benim öğrencilerine –ve belli ki kendisine de– öykünün, ona göre bir kadının mahremiyete, uğruna ölecek kadar çok gereksinim duyması olan amacını açıklamamı istedi. Bu mahremiyet gereksiniminin onların kültürüne yabancı olduğunu söyledi. (Ama belki de artık değil: Pekin'de bir kadın, yakın zamanda Virginia Woolf'un *Kendine Ait bir Oda*'sından esinlenen ve çok beğenilen bir roman yazdı.) Bu tartışmadaki ünlü kültür farkı, köprülerin kurulamamasıyla sonuçlandı. Bu öyküyü ben kendim de hiç anlamamışımdır. Bir an için bile Susan Rawlings'in ne istediğini bildiğine inanmıyorum. Sürükleniyordu, ama ne yüzünden? Ölüme âşık olmuştu, bu kesin, ama her mantıklı kişinin isteyebileceği her şeye sahipken neden? Berlin'de birkaç Alman öğrenci, neden bu zeki ve toplum değerlerine karşı sorumluluk duyan kişilerin bir evlilik danışmanına gitmediklerini sordu. Öykü anlatıcısının, o zaman ortada bir öykü olmayacağı biçimindeki karşı hamlesi onlar kadar bana da anlamsız geldi. Evet, edebiyat konusunda, göründüğü kadarıyla bildiklerinden daha temel sorular soruyorlardı. Ama bu öykü yalnızca benim değil, zamanımızın birçok kadınının da içinde gizli bir yerden çıkmıştır, yoksa onlar arasında bu kadar rağbet görmezdi. Bana

Hardy'nin, insanların yaşamamayı seçeceği bir zamanın geleceğini söyleyen kadın kahramanı Sue Bridehead'i, ya da Olive Schreiner'in, "Bundan çok yoruldum, daha gelmeden gelecekten yoruldum," diyen kadın kahramanını çağrıştırıyor. Bir tür ahlaki tükeniş. İnanıyorum ki bu duyguyu gelgitlerinin nedenlerini anladığımızı sandığımız kadar anlamıyoruz. Bazen de akıllı doğum kontrol yöntemlerimizin hem erkeklerin hem de kadınların kendilerine olan inançlarını –tatlı aklın etkisindekinden çok daha derin ve ilkel alanları– derinden sarsmamış olmasını kuşkuyla karşılıyorum.

"Tanrı'nın Cennetteki Gözü", Avrupa'da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki hüzünlü ve korku dolu dönemin atmosferinde doygunluğa ulaştı. Almanya'daydım, öyküye giren insanları ve mekânları bizzat gördüm ve deneyimledim. Tarif ettiğim gibi bir akıl hastanesini ziyaret ettim –oradaki bir koğuş görevlisi de sonra *Beşinci Çocuk*'ta göründü. Ama öykünün Almanya'da geçmesinin hiçbir anlamı yok. Konu, Avrupa'nın ruhunun alt katmanlarıyla; savaşların, cinayetlerin ve sapkınlıkların türediği karanlık tarafıyla ilgili.

"İngiltere İngiltere'ye Karşı" çoğu kez bu ülkenin dışındaki dergilerde ve derlemelerde yayımlanır. Başkaları bize bakar ve onu yazdığımda gördüklerimi, sınıflı toplum düzenimizin yol açtığı tahribatı görür. Bir haftalığına Doncaster yakınlarında bir madenci köyünde, bir madenci ailesinin yanındaydım ve tarif edileni enine boyuna gördüm.

"Erkekler Arasında" yarım saatlik çok komik bir televizyon filmi oldu. Televizyon şirketleri o zamanlar şimdikinden daha fazla risk alırlardı.

"Çatıda Bir Kadın" gençler tarafından sevilir. Yarım saatlik bir film olabilirdi, neredeyse olacaktı da.

"Stalin'in Öldüğü Gün" her yerdeki eski komünistler tarafından beğenilir. Onu yazdığımda, bana söylendiği kadarıyla, üst düzey Komünist Partililer güldü, ama toplum içinde onu uygun görmemek zorunda kaldılar. Yanlış olan, öykünün tonuydu: Bu ton, ciddi konuları hafife almayı sağlamıyor.

"Sonunda Kalbimi Nasıl Kaybettim" en sevdiğim öykülerimden biri, ama tam olarak başkalarının en sevdiklerinden değil.

"İki Çömlekçi" hiçbir zaman en sevilen öykülerimden biri olmadı, ama yazarlar sevilmeyen gözdeleri olduğunu teslim etmeliler. Başka bir hikâye daha, bu kez bir roman, yinelenen bir rüyayı temel almıştı ya da konu edinmişti –*Karanlıktan Önceki Yaz*– ve her ikisi de, kendi gizli yanlarımız nedeniyle bana çekici ve merak uyandırıcı gelir. Geniş kuru ovanın, narin ve ölümlü kerpiç evlerin ve yaşlı çömlekçinin yinelenen rüyası on yıl kadar sürdü ve benim için eski ve çok sevilen bir hikâye kadar ilginçti. Ya da insanın çok iyi bildiği ve ardında bıraktığı bir ülkeye yaptığı ziyaretler gibi.

"Bir Oda" –bence– zamanın kayıp gittiği ve hiç tanımadığımız insanların eski dostlar kadar tanıdık oldukları sıradan dünyamız kadar gerçek bir dünyayla aynı özelliğe sahip.

Çok kısa bir öykü olan "Şarap", dört yıllık bir aşk ilişkisinin damıtılma sürecidir.

"Adam" bazen feministleri kızdırmıştır, ama bence birçok kadının erkeklere karşı duyguları hakkındaki gerçeği anlatır.

SEVME ALIŞKANLIĞI

1947'de George, Myra'ya, artık savaş bittiğine göre yeniden eve dönüp onunla evlenmesi gerektiğini söyleyen bir mektup daha yazdı. Kadın, 1943'te, orada akrabalık bağları olduğu için iki çocuğuyla birlikte gitmiş olduğu Avustralya'dan, yollarının ayrılmış olduğunu hissettiğini, artık George'la evlenmek istediğinden emin olmadığını söyleyen bir mektupla yanıt verdi. Adam yere yığılmamak için kendini tuttu. Ona uçak parasını gönderdi ve gelip kendisini görmesini rica etti. Kadın, çocuklarını daha uzun bir süre bırakma olanağı olmadığı için iki haftalığına geldi. Avustralya'yı sevdiğini, o iklimi sevdiğini, artık İngiltere'nin iklimini sevmediğini, İngiltere'nin büyük olasılıkla tükenmiş olduğunu düşündüğünü ve Londra'yı özlemeye alışmış olduğunu söyledi. Ve tahmin edilebileceği gibi, George Talbot'u özlemeye alışmış olduğunu.

George için bu iki hafta çok acı vericiydi. Bunun Myra için de acı verici olduğuna inandı. 1938'de karşılaşmışlar, beş yıl boyunca birlikte yaşamışlar ve dört yıl boyunca kaderin ayırdığı sevgililerin mektuplarıyla yazışmışlardı. Myra kesinlikle onun hayatının aşkıydı. Şu âna dek Myra'ya ait olduğuna inanmıştı. Avustralya'nın güneşlerinin ve kumsallarının güzelleştirdiği çekici bir

kadın olan Myra, havaalanında elveda demek için el salladı ve gözleri yaşlarla doldu.

Arabayla havaalanından uzaklaşırken George'un gözleri kupkuruydu. Bir kişi bir başkasını gerçekten ve bütün benliğiyle seviyorsa, o zaman sona ermesi imkânsız olan ilişkinin bir tarafı gözü yaşlı bir elvedayla sırtını döndüğünde yıkılan şey aşktan fazlasıdır. George taksiden erken indi ve St. James Parkı'nın içinden yürüdü. Sonra burası ona fazla küçük göründü ve Green Park'a gitti. Sonra Hyde Park'a ve oradan da Kensington Bahçeleri'ne doğru yürüdü. Karanlık bastığında ve parkın büyük kapılarını kapadıklarında, eve gitmek için bir taksi çevirdi. Marble Arch yakınlarında bir apartman blokunda oturuyordu. Beş yıl boyunca Myra onunla orada yaşamıştı; yeniden onunla birlikte yaşamayı beklediği yer de burasıydı. Şimdi Covent Garden yakınlarında yeni bir daireye taşındı. Bunun üzerinden çok geçmeden Myra'ya son derece acı dolu bir mektup yazdı. Sık sık benzer mektuplar almış, ama kendisinin böyle bir mektubu hiç yazmamış olduğunu fark etti. Kendi hayatında yol açmış olabileceği ıstırabın ölçüsünü tamamen azımsamış olduğunu fark etti. Ama Myra ona duyarlı bir mektupla yanıt verdi, George Talbot da kendine artık Myra'yı düşünmekten nihayet vazgeçmesi gerektiğini söyledi.

Böylelikle, son zamanlarda işine olan kayıtsızlığı azaldı ve bir arkadaşının yazdığı yeni oyunu yönetmeyi kabul etti. George Talbot bir tiyatro adamıydı. Çok uzun yıllardır aktörlük yapmamıştı, ama makaleler yazardı, bazen bir oyun yönetirdi, önemli olaylarda konuşmalar yapardı ve herkesçe tanınırdı. Bir restorana girdiğinde insanlar onunla göz göze gelmeye çalışırdı, o da çoğu zaman onların kim olduğunu bilmezdi. Myra'nın ayrılışından itibaren dört yıl içinde, yalnızlık hissettiği için, tiyatro çevrelerindeki genç kadınlarla birtakım gönül ilişkile-

ri olmuştu. Bu ilişkiler hakkında Myra'ya hayli dürüst mektuplar yazmıştı, ama kadın kendi mektuplarında bunlara hiç değinmemişti. Adam artık birkaç aydır çok meşguldü ve nadiren evdeydi; hayli yüklü para kazandı ve kendisiyle halka açık yerlerde görünmekten memnun olan kadınlarla birkaç ilişkisi oldu. Myra'yı çok sık düşünüyordu, ama her zaman iyi arkadaş olacaklarında anlaşmış olsalar da, bir daha ne o Myra'ya, ne de Myra ona mektup yazdı.

Bir akşam bir tiyatronun fuayesinde her zaman takdir etmiş olduğu arkadaşlarından birini gördü ve birlikte olduğu genç kadına o adamın, kuşağının en karşı konulmaz erkeği olduğunu söyledi; hiçbir kadın ona direnememişti. Genç kadın fuayenin öbür ucuna kısaca baktı ve, "Sahi mi?" dedi.

George Talbot o gece eve vardığında yalnızdı, aynada kendine dürüstlükle baktı. Altmış yaşındaydı, ama yaşını göstermiyordu. Geçmişte kadınları ona çekmiş olan şey hiçbir zaman görünümü olmamıştı, o da çok değişmemişti: Dik duran, dikkatle taranmış kır saçları olan, iyi giyimli, tuknaz sayılabilecek bir adamdı. Yıllar önce aktörlük yaptığı günlerden beri yüzüne pek dikkat etmemişti, ama artık, ona özgü olmayan bir gösteriş nöbetine tutulmuş ve karısının onun gözlerini sevmesine karşın Myra'nın onun ağzına hayran olduğunu hatırlamıştı. Aynaların olduğu fuayelerde ve restoranlarda kendine göz atmaya başladı ve kendini hiç değişmemiş gördü. Gerçi o hoş dış yüzey ve kendi hissettikleri arasındaki uyuşmazlığın da bilincine varıyordu. Geçmişteki haline karşı düşmanca davranan kalbi, o korkunç duygu alanı, kaburgalarının altında kabarmış, yumuşak ve acı dolu bir hale gelmişti. İnsanlar şaka yaptığında çoğu zaman gülemezdi; hafif, imalı ve duygusuz konuşma biçimi de değişmiş olmalıydı, zira birden çok defa eski arkadaşları

ona bunalımda olup olmadığını sormuşlardı, kendi hikâyelerini anlattığında da artık beğeniyle gülümsemiyorlardı. Arkadaşlığından hoşlanılmadığı kanısına vardı. Hasta olabileceğini tahmin etti ve doktora gitti. Doktor kalbinde hiçbir sorun olmadığını ve önünde otuz yıllık bir yaşam daha olduğunu söyledi – ve saygıyla, "İngiliz tiyatrosu şanslı," diye ekledi.

George "kalp ağrısı" sözcüğünün, bir kişinin ağrıyan bir kalbi günler ve geceler boyu, kendi durumunda da aylar boyu yanında taşıyabileceği anlamına geldiğini kavramaya başladı. Bugüne gelene dek neredeyse bir yıl. Göğsündeki ağrının baskısı nedeniyle gece uyanırdı; sabah bir kederin ağırlığı altında uyanırdı. Bunun hiç sonu yokmuş gibi görünüyordu; bu düşünce de onu iki davranışa itti. Birincisi, Myra'ya birbirlerine âşık oldukları yılları hatırlatan nazik, sözcükleri dikkatle seçilmiş bir mektup yazdı. Buna fazla gecikmeden nazik ve dikkatli bir yanıt aldı. Sonra karısını görmeye gitti. Onunla şimdi ve uzun yıllardır iyi arkadaştı. Sıklıkla, ama artık çocuklar büyümüş olduğu için daha az sıklıkta görüşüyorlardı, belki de yılda bir ya da iki kez, üstelik hiç tartışmıyorlardı.

Karısı boşanmalarından sonra yeniden evlenmişti ve artık duldu. İkinci kocası bir milletvekiliydi, kendisi de İşçi Partisi için çalışıyordu, bir hastane danışma kurulunda ve ilerici bir okulun yönetim kurulundaydı. Elli yaşındaydı, ama yaşını göstermiyordu. Bu öğleden sonra dar kesimli bir gri takım ve gri ayakkabılar giymişti, kır saçlarının ön tarafında, kendisine çarpıcı bir hava veren beyaz bir dalga vardı. Hayat dolu görünüyordu ve George'u gördüğüne çok sevindi; hastane komitesinde bir reform ya da başka bir konu hakkında ilerici azınlıkla hemfikir olmayan sıkıcı biri hakkında konuştu. İkisi de her zaman, İşçi Partisi'nin merkez solunda bir yerlerde konumlanan ortak bir siyasi görüşe sahip olmuşlardı. Kadın

onun Birinci Dünya Savaşı'nda barış yanlısı oluşunu desteklemişti –George bu yüzden bir süre cezaevinde kalmıştı; o da kadının militan feminizmini desteklemişti. Her ikisi de 1926'da grevcilere yardım etmişti. 1930'larda, boşanmalarından sonra, adam işsizlik maaşı alanlar için Shakespeare oynayan bir kumpanyayla turneye çıktığında, ya da açlık yürüyüşündeyken kadın ona para yardımı da yapmıştı.

Myra siyasetle hiç ilgilenmemişti, varsa yoksa çocuklarıydı. Ve elbette, George.

George ilk karısına onunla yeniden evlenmeyi teklif etti, kadın da o kadar şaşırdı ki şekerliğin maşasını düşürdü ve maşanın sütlüğü çatlatmasına neden oldu. Myra'ya ne olduğunu sordu, George da, "Eh, canım, Myra'nın Avustralya'daki o yıllar boyunca beni unuttuğunu sanıyorum. Ne olursa olsun beni artık istemiyor," dedi. Kendi sesinin bunu söylediğini duyduğunda söyledikleri kulağına acınası geldi, o da korktu, zira bir kadına şimdiye kadar yalvardığını hatırlayamadı. Myra dışında.

Karısı onu inceledi ve canlı bir biçimde "Yalnızsın George. Eh, hiçbirimiz gençleşmiyoruz," dedi.

"Etrafında olsam daha az yalnız olacağını düşünmüyor musun?"

Kadın, George'a arkasını dönerek bir şeyle meşgul olabilmek için sandalyesinden kalkıp çok yakında yeniden evlenmeye niyetli olduğunu söyledi. Kendisinden çok daha genç bir adamla, hastanesindeki ilerici azınlıktan bir doktorla evleniyordu. George onun sesinden bu evlilikten hem gurur hem de utanç duyduğunu anladı, yüzünü ondan saklamasının nedeni de buydu. Kadını kutladı ve ona kendisi için belki hâlâ bir şans olup olamayacağını sordu. "Sonuçta, birlikte mutluyduk, değil mi? O evliliğin neden bittiğini aslında hiç anlamamışımdır. Bitirmek isteyen sendin," dedi.

"O eski meseleyi eşelemenin bir yararını görmüyorum," dedi kadın katı bir şekilde, sonra da adamın karşısındaki yerine döndü. George bilerek beyazlatılmış o cesur buklenin altındaki pembe ve seyrek çizgili yüzüyle genç görünen kadına çok imrendi.

"Ama canım, keşke bana söyleseydin. Artık hiç zararı yok, değil mi? Hep de merak ederdim... Bunu çok sık düşünmüşümdür ve merak etmişimdir." Sesinde yine o acınası tonu duyabiliyordu, ama bunu nasıl değiştirebileceğini bilmiyordu.

"Merak ediyordun," dedi kadın, "Myra'yla meşgul olmadığın zamanlarda elbette."

"Ama biz boşandığımızda Myra'yı tanımıyordum."

"Phillipa'yı, Georgina'yı ve Janet'i ve kim bilir daha kimleri tanıyordun."

"Ama onları umursamıyordum."

Kadın becerikli elleri kucağında oturuyordu, yüzünde de, adamın ondan boşanacağını söylediği zaman gördüğünü hatırladığı bir ifade vardı. Tatsız ve incinme duygusuyla doluydu bu ifade. "Beni de umursamıyordun," dedi kadın.

"Ama biz mutluyduk. Eh, ben mutluydum," derken sesini alçalttı adam, kadınlara ilişkin bütün bilgisi karşısında acınası bir duruma düşerek. Zira orada otururken yaşlı zampara kalbi ona, şayet kadınlarla karşılaşabilirse, doğru sözcüklerin, doğru ses tonunun gerektiğini söylüyordu. Ama ne söylerse söylesin, sözler bu çaresiz, yaşlı köpek sesiyle çıkıyordu, kendisi de bu sesin haçlı seferine çıkmış yiğit genç doktoru asla yenemeyeceğini biliyordu. "Seni gerçekten önemsedim. Bazen senin hayatımdaki tek kadın olduğunu düşünüyorum."

Bunun üzerine kadın güldü. "Ah, George, şimdi duygusallaşma lütfen."

"Eh, canım, Myra vardı. Ama beni başından attığında Myra'nın olması zorunluydu, değil mi? İki kadın var-

dı, sen ve ardından Myra. Ben de biz o kadar mutlu görünürken neden ilişkimizi bitirdiğimizi hiç anlamadım."

"Beni umursamadın," dedi kadın yine. "Umursamış olsan Phillipa, Georgina, Janet *ve diğerlerinden* sonra asla eve gelip sakince, sanki benim için fark etmezmiş gibi, Brighton'da ya da her neredeyse orada onlarla birlikte olduğunu söylemezdin."

"Ama onları önemsemiş olsam sana hiç anlatmazdım."

Kadın ona inanamayarak bakıyordu, yüzü de kızarmıştı. Neden? Öfkeden mi? George bilmiyordu.

"Bu evlilik işini ve bununla ilgili şeyleri çözmüş olduğumuz için," dedi acınası bir biçimde, "gurur duyduğumu hatırlıyorum. O kadar iyi bir evliliğimiz vardı ki, küçük kaçamaklar önemli değildi. Ayrıca her zaman insanın doğruyu söyleyebilmesi gerektiğini düşünürdüm. Sana her zaman doğruyu söyledim, değil mi?"

"Çok romantiksin, sevgili George," dedi kadın duygusuz bir dille, çok geçmeden de adam ayağa kalktı, onu yanağından sevgiyle öptü ve gitti.

Elleri dik duran sırtının arkasında, uzun süre parkların içinden yürüdü, sol yanında kalbinin kabarmış ve acı dolu olduğunu da hissedebiliyordu. Park kapıları kapandığında, yaşamının elli yılı boyunca yaşamış olduğu ışıklı sokaklarda yürüdü, yürürken de Myra ve Molly'yi sanki birbirlerine kaynaşmış tek bir kadınmış, sıcak bir samimiyetin somutlaşmış biçimi, yanında yürüyen bir mutluluk biçimiymiş gibi hatırlıyordu. İyi bildiği küçük bir restorana girdi; orada oturan ve bir seferinde İngiliz tiyatrosunun durumu üzerine verdiği konferansı dinlemiş olduğu için kendisini tanıyan bir kız vardı. Adam onun yüzünde Myra ve Molly'yi görmeye çok uğraştı, ama başarısız oldu; kızın kahvesini ve kendininkini ödeyip tek başına eve gitti. Ama dairesi dayanılmaz biçimde boştu,

o da çıktı, kendini yormak için bir-iki saat nehir kıyısındaki caddede yürüdü, sandığından daha soğuk bir rüzgâr esiyor olmalıydı, zira ertesi gün göğsünde kalp ağrısıyla karıştıramayacağı bir ağrıyla uyandı.

Soğuk algınlığı ve kötü bir öksürüğü vardı, o da yalnız başına yatakta kaldı ve başının dönmeye başladığı dördüncü güne kadar doktoru aramadı. Doktor hemen hastaneye gitmesi gerektiğini söyledi.

Ama George hastaneye gitmeyecekti. Bu yüzden doktor gündüz ve gece hemşirelerinin olması gerektiğini söyledi. Hemşirelerin neşeli dostlukları onu dayanabileceğinin ötesinde hüzünlendirene kadar buna uydu; doktordan da, kendisine bakacak birini bulacak ve halinden anlayacak olan karısını aramasını rica etti. Molly'nin bizzat gelip ona bakacağını umuyordu, ama kadın geldiğinde George bundan söz etmedi, zira Molly yeni evliliği için hazırlıklarla meşguldü. Üniforma giymeyen ve şakalar yapmayan birini bulmak için ona söz verdi. Doğal olarak birçok ortak arkadaşları vardı; Molly de adamın tiyatrodan eski bir sevgilisini aradı; kadının, çalışmadığı dönemde boş kalmamak için bir sekreterlik işi arayan, ama birkaç hafta süresince ne iş olsa yapacak bir kız tanıdığını öğrendi.

Böylelikle Bobby Tippett, hemşireleri gönderip adamın çalışma odasında kendine bir yatak yaptı. İlk gün dikiş dikerek George'un yatağında oturdu. Koyu renk bir kloş etek ve bileklerinde kısa fırfırlar olan, ağırbaşlı görünümlü bir emprime bluz giymişti; George da onun dikişini dikmesini izledi ve hemen kendini çok daha iyi hissetti. Bobby, hüzünlü kara gözleri olan, ufak tefek, ince, esmer, büyük olasılıkla Yahudi bir kızdı. Kendine özgü bir biçimde dikişini kucağına bırakıveriyor, ellerini de gevşekçe kumaşın üzerine koyuyordu; gözleri de bir noktaya dalar ve bakışları hazin düşüncelerle gölgelenir-

di. Böyle anlarda dikiş diken küçük bir porselen kız biblosu gibi, tamamen hareketsiz otururdu. George'a yemek yedirirken ya da çok sayıdaki ziyaretçilerini karşılarken soğuk ve hatta ruhsuz bir çekiciliğe bürünürdü; bu kalpsizliğin en terbiyeli tavrıydı. George ilk başta bu tavır karşısında donakalmıştı, ama sonra o duruşun altındakini gördü, zira Bobby Tippett'in içine doğduğu dünya her ne ise, George bu tavırların ait olduğu yerin İngiliz toplumuna ait bir sınıf olduğunu düşünmüyordu. Kadın, kendisiyle ilgili sorulara bir "evet" ya da "hayır"la yanıt veriyordu; adam onun annesiyle babasının ölmüş olduğu çıkarımını yaptı, ama bazen görüştüğü evli bir ablası vardı; bunun dışında on yıl ya da daha uzun bir süredir, çoğu zaman kendi başına, Londra çevresinde yaşamıştı. George ona bu kadar kendi başına kalınca yalnızlık hissedip hissetmediğini sorunca, kadın ağır ağır konuşarak, "Neden ki, hiç de değil, yalnız olmaya aldırış etmiyorum," dedi. Ama George onu küçük, cesur bir çocuk gibi, Londra'ya karşı koyan kimsesiz bir çocuk gibi görüp duygulandı.

Adam önemli bir tiyatro adamı olduğunu vurgulamak, fazlasıyla alışık olduğu, ününe duyulan o hayranlığı uyandırmak istemedi; ama çok geçmeden Bobby'ye, onu heyecanlandıran konunun bu olabileceğini umarak, kariyeriyle ilgili sorular sormaya başladı. Ama kadın bir tiyatro topluluğunun tatlı, küçük üyesinin neşeli sesiyle küçük roller, geçici işler, sahne tasarımı ve yardımcı oyunculuk hakkında havadan sudan söz edercesine konuştu; adam da ona biraz olsun yakınlaşmayı başaramadığını gördü. Bu yüzden sonunda önlemeye çalıştığı şeyi yaptı ve yastıklarına dayanıp bir yargıç ya da menajer gibi oturarak şöyle dedi: "Benim için bir şey yap canım. Seni görmeme izin ver." Kadın söz dinleyen bir çocuk gibi yan odaya gitti ve dar siyah bir pantolonla, ama yine

ciddi görünümlü sade bluzuyla geri geldi, adamın karşısında, halının üzerinde durdu, küçük bir şarkılı ve danslı gösteri yaptı. Kötü değildi. George yüz kat beterini görmüştü. Ama çok duygulandı; artık onu her şeyin ötesinde küçük bir afacan, bir sokak çocuğu, erkeksi bir kız ve çaresiz biri olarak görüyordu. Ve son derece içler acısı. "Aslında," dedi kadın, "bu bir rolün yarısı. Her zaman başka biriyle beraber oynuyorum."

Geniş karanlık odanın sonundaki duvarı neredeyse tamamen kaplayan büyük bir ayna vardı. George aynada kendini, yastıklara dayanarak oturup karşısında halının üzerinde duran küçük taş bebek benzeri sureti izleyen yaşlı adamı gördü. Kadının kafasını kararmış aynadaki yansımasına doğru çevirdiğini, bu yansımayı incelediğini gördü ve sonra kadın kendi yansımasıyla dans etmeye, sanki onunla karşılıklı dans etmeye başladı. George'un odasında dans eden iki küçük, hafif suret vardı; netameli bir şey vardı bunda. Kadın şarkı söylemeye, sahnede kullanılan Doğu Londra şivesiyle küçük, hüzünlü bir şarkıyı söylemeye başladı; George da onun, aynadaki diğer suretin kendisiyle birlikte şarkı söylemesini beklediğini hissetti; kadın sanki bir yanıt bekliyormuşçasına aynaya söylüyordu şarkısını.

"Bu çok iyi canım," diye hızla araya girdi adam, zira neden olduğunu bilmediği halde üzgündü. "Gerçekten çok iyi." Kadın aynanın karşısından çekilip netameli gölgesi böylelikle gidince adam rahatladı.

"Senin için biriyle konuşmamı ister misin, canım? İşe yarayabilir. Tiyatroda her şeyin nasıl olduğunu bilirsin," diyerek öneride bulundu özür dilercesine.

"Bilsem de aldırmam," dedi Bobby rolünün Doğu Londra şivesiyle; bir an için yüzü alaycı, acımasız, sokak çocuğuna benzer bir cazibeyle parladı. "Belki de eteğimi tekrar giysem iyi olur," dedi. "Bir hemşire için daha doğal gibi, ne dersin?"

Ama George onu dar siyah pantolonunun içinde beğendiğini söyledi, kadın da artık hep o pantolonu ve sade gömleklerini giymeye başladı; küçük bölümlerinde rol aldığı oyunlar ve konuşmuş olduğu, elbette George'un arkadaşları ya da en azından onun dengi olan büyük aktörler ve yapımcılar hakkında gevezelik ederek, çekici bir kadınsı oğlan gibi evde dolanıyordu. George yastıklarına yaslanarak oturuyor, onu dinleyip izliyor ve kalbi ağrıyordu. Gerektiğinden daha uzun süre yatakta kaldı; çünkü onun gitmesini istemiyordu. Büyük bir koltukta oturmaya başlayınca, "Gitmeyi yeğlediğin başka bir yer varsa burada kalmak zorunda olduğunu düşünme, canım," dedi. Buna karşılık kız siyah gözleri pırıl pırıl parlayarak, "Ama dinleniyorum, sevgilim, dinleniyorum. Yapabileceğim daha iyi bir şey yok," diye yanıtladı. Ardından da, Doğu Londra şivesiyle devam etti: "Ah, *berbatım*, değil mi, hele şu söylediklerim."

"Ama burada olmaktan hoşlanıyorsun, değil mi? Benimle burada olmak canını sıkmıyor, değil mi canım?" diye ısrar etti George.

Çok kısa bir duraksama oldu. Bobby, "Evet, çok garip ama gerçekten hoşlanıyorum," dedi. Bu "çok garip ama" sözüne bir an hafifçe gülen, neredeyse cilveleşen bir bakış eşlik etti ve aylardır ilk kez George'un kalbindeki yalnızlığın baskısı hafifledi.

Artık bu onun için bir mutluluktu; çünkü tiyatronun ya da edebiyatın saygıdeğer hanımefendileri ve beyefendileri onu görmeye geldiklerinde Bobby mesafeli, zarif, küçük bir ev sahibesi tavrına bürünüyor; gittikleri anda da afacan çekiciliğine geri dönüyordu. Bu, onların yakınlıklarının kanıtıydı. Bazen George, onu yemeğe ya da tiyatroya götürürdü. Kadın şık giyindiği zaman cesur, modaya uygun giysiler giyerdi ve adımlarını bir mankenin cüretkârlığıyla atardı; George da sevgiyle gülümseyerek,

o durgun bakışlardan parlayarak fırlayan ve siyah, pervasız, zevk düşkünü gözlerle kendini adamın beğenisine sunan, birlikte eğlendikleri anları paylaşan, çok geçmeden eve kendi başlarına döndüklerinde yeniden sevgili küçük kız ya da cesur, çekici sokak çocuğu olacağını vaat eden kadının ortaya çıkacağı ânı bekleyerek adımlarını ona uydurdu.

Bazen, gece loş odada otururken elini kadının omzunun ince ucuna yaklaştırırdı; bazen, birbirlerine iyi geceler dilediklerinde onu öpmek için eğilir; kadın da başını, erkeğin dudakları onun ölçülü, istekli alnıyla karşılaşacağı biçimde eğerdi.

George kendine kadının uyandırılmamış olduğunu söylüyordu. Bu, geçmişteki birçok ateşli keşfinin başlangıcı olmuş bir sözdü. Kadının aslında ne olabileceği hakkında hiçbir şey bilmediğini söylüyordu kendine. Görünen o ki, kadın bir evlilik yapmıştı – bu bilgiyi bir seferinde tiyatroya ilişkin kısa bir anının içinde söyleyivermişti; ama George, yıllar süren evliliğin ardından uyandırılmamış yığınla kadın tanımıştı. George ona evlenme teklif etti; o da bir hayvanın ürkek dönüşüyle parlak saçlı, ufak kafasını kaldırdı ve şöyle dedi: "Neden benimle evlenmek istiyorsun?"

"Çünkü seninle olmaktan hoşlanıyorum, canım. Seninle birlikte olmayı seviyorum."

"Eh, seninle olmaktan hoşlanıyorum." Bunun sorgulayıcı bir tınısı vardı. Kendini mi sorguluyordu? "Tuhaf," dedi Doğu Londra şivesiyle, gülerek. "Tuhaf ama gerçek."

Nikâh töreni sade bir tören olacaktı, ama gazetelerde bunu hakkında epey haber vardı. Son zamanlarda George'un kuşağından birçok adam genç kadınlarla evlenmişti. Onlardan birinin yetmiş yaşındayken bir oğlu olmuştu. George gazetelerdeki yazılardan dolayı gururlandı ve Bobby'ye hayatı hakkında daha önce ortaya çıkmamış çok şey anlattı. Örneğin kuşağının bu aşk ve cinsellik işin-

de modern kuşaktan büsbütün daha başarılı olduğunu düşündüğünü belirtti. "Oğlum, örneğin. Onun yaşında birçok ilişkim olmuş ve kadınları tanımıştım; oysa oğlum neredeyse otuzunda ve kesinkes biliyorum ki, evlenmeyi düşündüğü bir kızla bir seferinde burada kaldığında bir hafta boyunca aynı yatağı paylaştılar ve hiçbir şey olmadı. Kız kendisi anlattı. Bütün bunlar bana çok tuhaf görünüyor. Ama kıza tuhaf görünmedi. Ve artık oğlum başka bir genç erkekle birlikte oturuyor, uzunçalar albümünü dinliyor ve tıfıl bir öğrenci gibi haftada iki kez dışarı çıkardığı bir kızla nişanlı. Kızım da evlendikten bir yıl sonra bana geldi, berbat bir haldeydi, gerçekten berbattı... Senin kuşağın cinsellikten çok korkuyor gibi görünüyor bana. Neden böyle olduğunu bilmiyorum," dedi.

"Neden benim kuşağım oluyormuş?" diye sordu kadın, başını o hızlı dinleme hareketiyle çevirerek. "Benim kuşağım değil."

"Ama sen de sadece bir çocuksun," dedi adam, sevgiyle.

Kadının şimdi ona bakan üzgün gözlerinin siyah, dik bakışının ardında ne yattığını çözemedi; kadın şöminenin karşısında, küçük bir taş bebek gibi siyah parlak pantolonuyla bacak bacak üstüne atmış oturuyordu. Ama George'un içinde bir alarm yayı attı ve daha fazla konuşmadı.

Kadın, "Otuz beş yaşımda, yaşayan en genç çocuğum," diyerek kendi omzunun üzerinden adama çabuk, alaycı bir bakışla şarkı söyledi. Ama sesi kulağa neşeli geliyordu.

Adam onunla bir daha kendi kuşağının başarıları hakkında konuşmadı.

Nikâhtan sonra kadını, yıllar önce bir keresinde Eve adında bir kızla gitmiş olduğu Normandiya'da bir köye götürdü. Daha önce oraya gittiğini kadına söylemedi.

Bahardı ve kiraz ağaçları çiçeklenmişti. İlk akşam güneşin son ışıklarında kadınla, kolunu onun ince beline dolayarak beyaz çiçekli dalların altında yürüdü ve bu ona geriye giderek kayıp bir mutluluğun kapılarından geçmek üzereymiş gibi göründü.

Pencereleri kiraz ağaçlarına bakan, çift kişilik karyolalı, geniş ve rahat bir odaları vardı. Çiftçinin karısı Madam Cruchot hırçın, ifadesiz bakışlarla onlara odayı gösterdi, balayındaki çiftleri evinde barındırmaktan her zaman mutlu olduğunu söyledi ve onlara iyi bir gece diledi.

George, Bobby'yle sevişti; kadın, gözlerini kapadı, adam da onun hiç de beceriksiz olmadığını gördü. Bitirdiklerinde onu kollarına aldı ve işte o zaman, kalbinin inanılmaz şaşırtıcı rahatlamasıyla, yaşamında –şimdi akıl almaz derecede nankörce görünen bir tavırla– bunca yıldır doğal karşıladığı bir mutluluğa dönüverdi. Kadının itaatkâr bedenini kollarında tutarken bu kadar uzun süre kendi başına, yalnız kalabilmiş olması olanaksızdı, diye düşündü. Bu, dayanılmaz olmuştu. Kadının sessizce soluk alan bedenine sarıldı, onun sırtını ve uyluklarını okşadı, elleri de yaklaşık elli yıllık sevme duygularını hatırladı. Yaşamının anıya dönmüş duygularının bedeni boyunca sel gibi aktığını hissedebiliyordu, kalbi de ona şimdiye kadar hiç tanımamış gibi görünen bir neşeyle kabardı, zira bu birçok aşkın bileşimiydi.

Adam nihayet anılarını ele geçirmek üzereydi ki kadın hızla uzaklaştı, oturdu ve, "Bir sigara istiyorum. Ya sen?" dedi.

"Neden olmasın, evet canım, sen istiyorsan."

Sigara içtiler. Sigaralar bitti, kadın kollarını göğsünde kavuşturmuş halde sırtüstü uzandı ve, "Uykum var," dedi. Gözlerini kapadı. Adam onun uyuduğundan emin olduğunda dirseğinin üzerinde doğruldu ve onu izledi.

Işık hâlâ yanıyordu, kadının yanağının kavisi bir çocuğunki gibi dolgun ve yumuşaktı. Adam avucunun yanıyla ona dokundu, kadın da uykusunda irkildi, ama bir yumruk gibi kendini sıktı; bir çocuğun eli gibi beyaz ve biçimsiz eli de yüzünün önünde, yastığın üzerinde bir yumruk gibi sıkılmıştı.

George onu kollarının arasına almaya çalıştı, kadın da yatağın en ucuna kadar adamdan uzaklaştı. Derin uykudaydı, uykusunu paylaşmak da olanaksızdı. George buna katlanamadı. Bahar gecesinin soğuk havasında yataktan çıkıp pencerenin kenarında durdu, beyaz ayın altında duran beyaz kiraz ağaçlarını gördü ve yatağında uyuyan soğuk kızı düşündü. Şafak sökene kadar serin ay ışığında kaldı; sabah çok fena bir öksürüğe tutuldu ve ayağa kalkamadı. Bobby çekici, fedakâr ve neşeliydi. "Sana bakıcılık yapmam tam da eski günlerdeki gibi," diyerek siyah gözlerini yuvalarında hınzırca döndürdü. Madam Cruchot'dan başka bir yatak daha istedi, bunu da odanın bir köşesine yerleştirdi, George da kadının, soğuk algınlığını kapmak istememesinin gayet mantıklı olduğunu düşündü; zira geçmişinde oldukça ciddi hastalıkların karanlığı paylaşmaya hiç de engel olmadığı zamanları hatırlamaktan engellemişti kendini; yorgunluğun, ateşin ya da uykusuzluğun uç noktalarındaki şehveti unutmaya karar verdi. Utanç duymaya bile başlıyordu.

İki hafta boyunca Fransız kadın günde iki kez muhteşem yemekler getirdi, George ve Bobby de bol bol kırmızı şarap ve elma kanyağı içerek Madam Crochot'yla balayında hastalanmak üzerine şakalaştılar. Kararlaştırılandan biraz daha önce Normandiya'dan döndüler. Bobby, arkadaşları onu görmeye gelebileceği için evde olmanın George açısından daha iyi olacağını söyledi. Üstelik bahar mevsiminde içeride kapalı kalmak üzücüydü ve her ikisi de gereğinden fazla yemek yiyordu.

Apartman dairesindeki ilk gecede George, onun uyumak için çalışma odasına gidip gitmeyeceğini görmek için bekledi, ama kadın pijamalarıyla yatağa geldi ve adam ikinci kez sahnedeki rolü süresince onu kollarının arasında tuttu; sonra kadın yatakta oturarak, biraz da yorgun ve ufak görünerek sigara içti; George da korkunç genç ve acınası, diye düşündü. O gece uyumadı. Kadını rahatsız etme korkusuyla yataktan çıkmaya cüret edemedi, uzuvlarının bir ömrün alışkanlıklarını hatırlayıp onun uzuvlarını arayacağı korkusuyla da uykuya dalmaktan korktu. Sabah kadın gülümseyerek uyandı, George da kollarını ona sardı, ama kadın onu küçük ve nazik öpücüklerle öpüp yataktan fırladı.

Bobby o gün ablasını görmeye gitmesi gerektiğini söyledi. Sonraki haftalarda ablasını sıkça gördü ve George'un, arkadaşlarıyla eskiden olduğundan daha çok zaman geçirmesini önerip durdu. George, kız kardeşinin onu neden burada, apartman dairesinde görmeye gelmediğini sordu. Bu yüzden bir öğleden sonra kadın çaya geldi. George onu nikâhta kısaca görmüş ve hiç hoşlanmamıştı, ama şimdi ilk kez bizzat evliliğe karşı bir tiksinti nöbetine tutuldu. Abla korkunçtu –banliyölerden birinden gelen sıradan, orta yaşlı bir kadındı. Dairenin her köşesiyle mobilyaların fiyatını tahmin ederek sorgulayıcı bir şekilde ilgilenen keskin hatlı, esmer bir suratı, haris ifadeli ince ve çarpık bir burnu vardı. Kadın çay içerek geçen iki saat boyunca, erkeksi lacivert tayyörü ve simsiyah şapkasıyla, kaba ayakkabılar içindeki ayaklarını yan yana yapıştırarak en terbiyeli tavrıyla oturdu; ince burnu da kız kardeşiyle George hakkında sessiz, alaycı bir sohbet sürdürüyor gibiydi. Bobby, konuklar oradayken her zaman olduğu üzere, yaşamdan bilerek yorulmuş gibi mesafeli ve terbiyeli davranıyordu, ama George bunu yalnızca kocasına hoş görünmek için yaptığından emindi. Abla gidince George onun hakkında biraz söylendi, ama

Bobby gülerek, elbette George'un Rosa'dan hoşlanmayacağını bildiğini söyledi; ablası *gerçekten* korkunçtu, ama o halde onu davet etmeyi öneren kimdi? Bu yüzden Rosa bir daha gelmedi, Bobby de beraber sinemaya ya da alışverişe gitmek için onunla buluşmaya başladı. Bu arada George yalnız başına oturuyor, Bobby hakkında tedirgin edici düşüncelere dalıyor ya da eski arkadaşlarını ziyarete gidiyordu. Normandiya'dan dönmelerinden birkaç ay sonra biri George'a belki de hasta olduğunu söyledi. Bu, George'un aklına takıldı ve hastalıktan çok uzak olmadığını anladı. Bunun nedeni uyuyamamasıydı. Bobby ona coşkulu bir sevecenlikle kendini teslim ettikten sonra uykuya dalınca, George geceler boyu kadının yanına uzanıp onun yastığın üzerindeki yanağının yumuşak kıvrımını, sımsıkı kapanmış uzun, siyah kirpiklerini seyrediyordu. Yaşamında hiçbir şey onu asla o çocuksu yanak, o kirpiklerin gölgesi kadar çok duygulandırmamıştı. Bir yanaktaki ufak bir kırışık ona duygunun imzası gibi göründü; kadının alnına düşen siyah parlak bukle boğazını gözyaşlarıyla doldurdu. Adamın geceleri, düğüm olmuş şefkatin uzun nöbetleriydi.

Sonra bir gece kadın uyandı ve adamın kendisini izlediğini gördü.

"Ne oldu?" diye sordu şaşırmış bir şekilde. "Uyuyamıyor musun?"

"Yalnızca seni izliyorum, canım," dedi adam çaresizce.

Kadın, yumruğunu yastığın üzerine ikisinin arasına koyup kıvrılarak erkeğin yanına uzandı. "Neden mutlu değilsin?" diye sordu birdenbire; George birden acı bir alaycılıkla gülünce, kadın doğruldu, kollarını dizlerine dolayıp bu sorunu ciddi olarak ele almaya hazır bir halde oturdu.

"Bu evlilik değil; bu aşk değil," dedi adam. Kadının yanına oturdu. Ona karşı o ses tonunu daha önce hiç

kullanmış olup olmadığını kestiremedi. Yaşlanmış yüzü üzüntülü, tıknaz adam o an kadını unutmuş, kendi geçmişinden kadının içinde yeniden canlanan geçmişiyle konuşuyordu. Sorumluluk sahibi deneyimleri ve ömür boyu yaşanmış tepkilerinin sıcaklığıyla mağrurdu. Bakışları sert, alaycı ve suçlayıcıydı. Kadın, onun yanına sokulup kıvrıldı ve küçük, hüzünlü bir tebessümle "O halde bana göster, George," dedi.

"Sana göstereyim mi?" dedi adam, adeta kekeleyerek. "Sana göstereyim mi?" Ama ona, itaatkâr çocuğa, yanağı yanağına yaslanmış bir halde sarıldı, ta ki kadın uyuyana kadar; sonra kendi omzunun onunkine fazlasıyla yakın baskısı kadının sinmesine ve yatağın öteki ucuna kadar çekilmesine neden oldu.

Sabah kadın ona alışılmamış bir tavırla, biraz tuhaf ve hüzünlü bir saygıyla baktı, "Biliyor musun George? Sen bir sevme alışkanlığına tutuldun," dedi.

"Ne demek istiyorsun, canım?"

Kadın yataktan çıktı ve siyah saçları karmakarışık, beyaz pijamalarının içinde bir kimsesiz çocuk gibi yatağın yanında durdu. Gözlerini adama doğru kaydırdı ve gülümsedi. "Sen yalnızca kollarının arasında bir şey istiyorsun, o kadar. Yalnız olduğunda ne yapıyorsun? Bir yastığa mı sarılıyorsun?"

Adam hiçbir şey söylemedi; kalbinden vurulmuştu.

"Kocam da aynıydı," dedi kadın neşeyle. "Bunun komik olan tarafı, benimle ilgili hiçbir şeyi umursamıyordu." Adamı inceleyerek, alaycı biçimde gülümseyerek dikilip durdu. "Tuhaf, değil mi?" dedi ve banyoya gitti. Bu, kocasından ikinci kez söz edişiydi.

Bu söz, sevme alışkanlığı sözü, George'da bir devrim yaptı. Bu doğru, diye düşündü. Kendinden, kendi tenine değen bir tenin hareketine, bir göğsün basıncına

verdiği içgüdüsel tepkiden sarsılmıştı. Ona öyle geliyordu ki Bobby'yi yeni bir biçimde görmeye başlamıştı. Onu daha önce gerçekten tanımamıştı. O tatlı küçük kız kaybolmuştu; George, düşünmekten hiç vazgeçmediği yenilgiler ve hatalar nedeniyle katılaşmış ve yıpranmış genç bir kadın gördü. Siyah gözlerin ardında yatan hüznün onun kişiliğinin tamamen dışında olmadığını gördü; düz saçlarının arasındaki ilk kır pırıltıyı gördü; yanağının dolgun kıvrımının orta yaşa doğru olgunlaşmanın başlangıcı olduğunu gördü. Kendi bencilliğine hayret etti. Artık, diye düşündü, onu gerçekten tanıyacaktı, kadın da buna karşılık onu sevmeye başlayacaktı.

George birdenbire kendi içinde varlığını tamamen unutmuş olduğu bir oğlan keşfetti. Ergenliğine geri döndürülmüştü. Kadının elinin kazara dokunuşu ona haz verdi; eteğinin savruluşu gözlerini mutlulukla kapatturabilirdi. Bobby'ye bir oğlan çocuğunun kıskanç gözlerinden baktı ve yavaşça, ona sahip olduğunu hissederek kadını geçmişi hakkında sorgulamaya başladı. Sesinin alçalmasında bir duygu belirtisi, ya da yuvarlak, siyah, dost bakışlı gözlerinin kenarındaki kırışıklıkta bir itiraf bekledi. Gece, yine oğlan çocuğu halinde, hürmet duygusu onu beceriksizliğe hapsetti. George'un şehvetinin bedeni tamamen ölmüştü. Bir ay önce belleğin ustaca korunmasıyla, bedeninin uzun süreli kullanımıyla zinde kalmış bir adamdı. Artık bu kadının yanında, özlem duyarak – geçmişe değil, zira geçmiş onu bırakmıştı, ama geleceği düşleyerek uyanık halde uzandı. Kıskanç bir oğlan gibi sorguladığında da kadın ondan uzak durdu; George da bunu yalnızca, dönüştüğü oğlan çocuğuna yanıt olarak uyanacak kızın kilitli bekâreti olarak görebiliyordu.

Ama kadın hâlâ yumruğunu yüzüne örterek bir kalenin içinde uyuyordu.

Sonra bir gece Bobby, adamın bir hareketiyle irkilerek yine uyandı. "*Şimdi* sorun ne, George?" diye sordu, usanmış bir halde.

Bunu takip eden sessizlikte George'un içinde dirilen oğlan çocuğu acıyla öldü.

"Hiç," dedi. "Hiç." Yenilmiş bir halde kadına arkasını döndü.

Büyük yataktan çalışma odasındaki dar yatağa taşınmayı da kendisi istedi. Kadın katı, üzgün bir tebessümle, "Benden sıkıldın mı, George? Eh, buna engel olamam yani. Birinin yanında uyumaktan hiç de hoşlanmamışımdır," dedi.

İşini son zamanlarda ihmal etmiş olan George, başka bir oyunu yönetme görevini üstlendi, yine çok meşguldü; büyük gazetelerden birinin tiyatro eleştirmeni oldu, bütün prömiyerlerde çok faaldi. Bazen Bobby göz alıcı, zevkli giysilerinin içinde, adamla birlikte bütün o modaya uygun giyinme işiyle dalga geçerek onun yanında olurdu. Bazen evde kalırdı. Görünüşte hiçbir şey yapmadan saatlerce kendi başına kalma yeteneği vardı. George bir insan kalabalığından, bir partiden eve gelir ve onu şöminenin karşısında dar pantolonuyla bacak bacak üstüne atmış, eli çenesinde, kendisinin artık çaba gösterip izlemeye korktuğu bir yere tek başına çıkıp gitmiş bir halde otururken bulurdu. Erkeğin hissettiklerini hissetmek karısının doğasında olmadığı için onun hisleriyle hiç bağıntısı olmadığını gösteren soğuk, keskin sözcükleri duyabileceği bir duruma yeniden katlanamazdı George. Eve geç geliyor, kadın da ikisi için çay yapıyordu; şöminenin karşısında adamın teninin ve anılarının suskunluğunda el ele otururlardı. Ölü, diye düşündü. Ama kalbi sızlıyordu. Yalnızlığın göğsündeki ağır yüküne o kadar alışmıştı ki, eski bir arkadaşıyla konuşurken bir an Bobby' yi hiç tanımamış olan George Talbot'a dönüşüyor, kalbi hafif-

leyip üzerindeki baskı yok olunca sanki bir şey kaybetmiş gibi irkilip etrafına bakınıyordu. Yalnızlığın acısı olmayınca neredeyse sersemlemiş gibi oluyordu.

Kendisi aylardır bu kadar meşgulken yapacak fazla bir işi olmayan Bobby'ye sıkılıp sıkılmadığını sordu. Kadın, hayır, dedi, hiçbir şey yapmamaktan gayet memnundu. Eski işini yeniden üstlenmek istemez miydi?

Bobby, "Hiç de iyi değildim, öyle değil mi?" dedi.

"Hoşuna giderse, canım, senin için biriyle konuşabilirim."

Kadın ateşe bakarak kaşlarını çattı, ama hiçbir şey söylemedi. Daha sonra George yeniden bunu önerince, Bobby'nin yüzü bir sırıtmayla parladı ve, "Eh, çalışmayı sorun etmem..." dedi.

Böylelikle adam eski bir arkadaşıyla konuştu, Bobby de tiyatroya, dar kadrolu küçük bir revüde ufak bir role döndü. Kendisiyle karşılıklı oynayacak birini bulduğunu söyledi. George, *Romeo ve Juliet*'i yönetmekle meşguldü ve onu provada izleyecek zamanı olmadı, ama *Aksak Revü*'nün açıldığı gece oradaydı. Biraz geç kaldı ve katlanabilir küçük sandalyelerle ağzına kadar dolu olan cafcaflı, küçük tiyatronun en arkasında ayakta durdu. Her şey o kadar küçüktü ki iyi giyimli izleyiciler bir kutuya doluşturulmuş iri cüsseli insanlar gibi fazlasıyla büyük görünüyordu. Küçücük sahne bir oraya bir buraya yapıştırılmış birkaç siyah beyaz posterin dışında boş bırakılmıştı ve bir piyano vardı. Piyanist iyiydi; bütün bu olaydan sıkılmışçasına çalan, yüzüne serbestçe düşen siyah saçlı, genç bir adamdı. Ama çok iyi çaldı. Bir tiyatro adamı olan George, havayı yakalamak için ilk parçayı dinledi ve aman Tanrım, yine mi? diye düşündü. Birinci Dünya Savaşı'ndaki şarkılardan biriydi bu ve George bunun hissettirdiği kolay duygu seline katlanamadı. Hissetmeyi reddetti. Sonra bu duygunun ne olursa olsun engellen-

miş olduğunu fark etti; piyano şarkıyı alaya alıyordu; "There's a Long, Long Trail"[1] şarkısı piyanoda beş parmak egzersizi yapar gibi çalınıyordu; "Keep the Home Fires Burning"[2] ve "Tipperary"[3] de, sanki piyanonun canı sıkılmış gibi, aynı üslupla diğerlerini izledi. İnsanlar kıkırdamaya başlıyordu, havaya girmişlerdi. Bıyıklı ve 1914'ün üniformasını giymiş sarışın bir delikanlı gelip şarkı söyleyen bir ceset gibi şarkıdan bölümler söyledi; sonra George da onun, o savaşta ölenler arasında şarkı söylemekte olan biri olması gerektiğini anladı. George, bütün tepkilerinin, ilkin –fazlasıyla acı verici olduğu için– kendini o zamana ait bir duyguyu hissetmeye hiçbir şekilde bırakamayacağı için, sonra da bir hiçlik, bir boşluk bırakarak her şeyle, acıyla ya da karşı çıkışla çelişen beş parmak egzersizi üslubu yüzünden bütün tepkilerinin engellendiğini hissetti. Gösteri, o zamanın popüler şarkılarından bölümlerle, Genel Grev'e ilişkin her şeyi duygusuz kuklalar düzeyine indirgeyen bir parçayla yirmili yıllar boyunca ve oradan da otuzlu yıllara doğru devam etti. George bunu sanki Noël Coward'ın kendi zamanına sahte destansı bakışının parodileştirilmiş hali gibi, bir çeşit tarih özeti olarak gördü. Ama bu bile değildi. Hiçbir duygu, hiçbir şey yoktu. George ne hissetmesi gerektiğini bilmiyordu. Çevresindeki insanların yüzlerine merakla baktı ve yaşlıların sanki gösteri onlara bir hakaretmiş gibi şaşırmış, incinmiş göründüklerini gördü. Ama daha genç olanlar gösterinin havasına girmişlerdi. Ama ne havası?

1. (İng.) Çok Uzun bir Yol Var. Birinci Dünya Savaşı sırasında Britanya'da ünlenmiş bir şarkı. (Ç.N.)
2. (İng.) Evlerin Ocaklarını Yakmaya Devam Edin. Birinci Dünya Savaşı'nda kadınlara hitaben yazılmış bir şarkı. (Ç.N.)
3. Aslı "It's a Long Way to Tipperary" [Tipperary'ye Kadar Uzun bir Yol Var] olan, Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte savaş şarkısı olarak anılan bir salon şarkısı. Tipperary, İrlanda'da bir kasabanın adıdır. (Ç.N.)

Bu, parodinin parodisiydi. Dönemin üniformaları içindeki askerler kendi dile getirilmemiş kahramanlıklarını ölümün öte tarafından alaya alırken İkinci Dünya Savaşı, *Lohengrin*[1] gibi çalınan "Run Rabbit Run"la[2] hatırlatıldığında George buna dayanamadı. Sahneye hiç bakmadı. Onu gördüğünü söyleyebilmek için Bobby'nin sahneye çıkmasını bekliyordu. Bu sırada sigara içti ve yakınındaki çok genç bir adamın yüzünü izledi; soluk, ağır, sarkık bir yüzdü bu, ama göründüğü kadarıyla bir hınç duyma alışkanlığından, sahnede olup biten her şeye tepki veriyordu. Birdenbire genç yüz alaycı bir hazla aydınlandı, George da sahneye baktı. Sahnenin üzerinde dar, siyah parlak pantolonlar; dar, kolalı beyaz gömlekler içinde, göründüğü kadarıyla birbirinin aynı iki sokak çocuğu vardı. Her ikisinin de kısa siyah saçları ve yan yana duran düzgün, küçük ayakları vardı. Elleri serbestçe önlerine doğru bel hizasında kavuşturulmuş bir halde müziğin başlamasını bekleyerek birlikte dikilip duruyorlardı. Ağzının kenarında bir sigara olan adam piyanonun başında çok duygusal bir şey çalmaya başladı. Durdu ve sokak çocuklarına küçümseyici bir sorgulamayla baktı. Hareket etmemişlerdi. Omuz silktiler ve adama doğru gözlerini devirdiler. Adam çok yüksek sesli ve görkemli bir şekilde bir marş çaldı. Sokak çocukları biraz kıpırdandılar, sonra da hareketsiz kaldılar. Ardından piyano hızla ve aniden öfkeli bir caz parçasına girdi. Sahnedeki iki kukla, kolları birbirleriyle ve müzikle çarpışarak öfkeli bir harekete başladılar, ta ki müzik daha da yüksek sesli ve gözü kara bir hal alırken çaresiz bir umutsuzluk duruşuna geçene kadar. Müziğe uyum sağlayacak çılgınca bir

1. Richard Wagner'in Kral Arthur efsanelerini konu alan operası. (Ç.N.)
2. (İng.) Kaç Tavşan Kaç. İkinci Dünya Savaşı sırasında sözleri "Kaç Adolf Kaç" biçiminde değiştirilerek söylenmiş ve böyle ünlenmiştir. (Ç.N.)

çabayla kendilerini oldukları yerde döndürerek yeniden denediler. Sonra, bu iki sokak çocuğu küçük, beyaz ve üzgün yüzlerini birbirlerine çevirdiler ve her biri, nazik bir baş işaretiyle, kendilerini çoktan peşinden sürüklemiş olan hızlı ses selinden bir şarkı sözü kaptı, onu sahiplendi ve şarkı söylemeye başladı. Bobby sahnede kullanılan anlamsız, karmakarışık, duygusuz, umutsuz bir biçimdeki kötü Doğu Londra şiveli sözlerini söyledi; diğer sokak çocuğu dönemin üst sınıf dilinden ağır, baygın sözler söyledi. Kabul görüp görmeyeceklerini anlamak için birbirlerine bu şarkı sözlerini önererek bakıştılar. Bu sırada sert, acımasız, can acıtıcı müzik devam etti. İkili yine halsiz ve çaresiz, istenmeyen, kabul görmeyen bir görüntüye büründü. Öfkelenmiş ve incinmiş olan George kendine yeniden sordu: Ne hissediyorum? Ne hissetmem gerekiyor? Zira o delice nihilist müzik bir tür başkaldırma, bir tür olumlama talep ediyordu, ama yarı erkek yarı kız halleriyle ikiz kardeş kadar birbirine benzeyen iki sokak çocuğu (George, Bobby'yi "karşılıklı oynadığı oyuncu"yla karıştırmamak için dikkatle izlemek zorunda kaldı) müziğe direnmiyorlardı bile. Sonra, uzun, üzgün bir hareketsizliğin ardından rolleri değiştiler. Bobby halsiz genç bir adamın baygın, çenesini kıvırarak söylediği parçasını aldı, diğer sokak çocuğu da kadının sesinin acımasız bir kopyasıyla bozuk şiveli sözleri şarkı içinde söyledi. Bu, parodinin parodisinin parodisiydi. George, sonuca bağlanmasını bekleyerek gergin bir şekilde durdu. Yaradılışı bunun şimdi ve hızla olmasını bekliyordu, zira rol değişiminin bitkin hüznüne tahammül etmek olanaksızdı, iki sahte sokak çocuğu bir tür başkaldırıyla öfkelenmeliydiler. Ama hiçbir şey yoktu ortada. Caz parçası çekiç gibi inmeye devam etti; bütün salon –sahne, duvarlar, tavan– sarsıldı ve görünen o ki salondakiler kaygısız ve çaresiz bir şekilde dans ediyordu. Sahnedeki

iki çocuk bir sahne geleneğiyle kasten alay ederek kollarını büktüler ve sonunda elleri halsiz bir şekilde sallanarak, başları uysalca eğilmiş bir halde, müzik son bir çarpışma gürültüsüyle yükselirken biraz kıpırdanarak yan yana durdular ve ışıklar söndü. George alkışlayamadı. Yanındaki ıslak yüzlü genç adamın, pörsük saçları yüzünün her yanına savrulmuşken çılgınca alkışladığını gördü. George, yaşlıların hepsinin, kendisi gibi, afallamış ve hakarete uğramış gibi olduklarını gördü.

Gösteri bittiğinde George, Bobby'yi almak için sahne arkasına gitti. Kadın "karşılıklı oynadığı oyuncu"nun, etkileyici kocasına saygı gösteren yirmi yaşlarında, oldukça yakışıklı oğlanın yanındaydı. George, kadına, "Çok iyiydin canım, gerçekten çok iyiydin," dedi. Kadın ona yarı alaycı bir halde gülümseyerek baktı, ama adam onun şimdi dalga geçtiği şeyin ne olduğunu bilmiyordu. Bobby rolünde iyiydi. Ama George gösteriyi bir daha asla görmek istemiyordu.

Revü başarılı olmuştu ve daha büyük bir tiyatro salonuna taşınmadan önce birkaç ay daha sahnelendi. George, eleştirmenlerin söylediği kadarıyla, Londra'nın yıllardır gördüklerinin en iyisi olan *Romeo ve Juliet* prodüksiyonunu tamamladı ve başka iş tekliflerini geri çevirdi. O an için paraya ihtiyacı yoktu, üstelik son zamanlarda Bobby'yi pek de görmüyordu.

Ama elbette kadın artık çalışıyordu. Haftada birçok kez provalardaydı ve her akşam evden uzaktaydı. Ama George onun tiyatrosuna hiç gitmedi. Üzgün, direnmeyen çocukların acımasız müzik eşliğinde bükülüşünü görmek istemedi.

Görünen o ki Bobby mutluydu. George'la daha önce oynamış olduğu –sokak çocuğu, mesafeli ev sahibesi, sevilen çocuk gibi– çeşitli küçük roller, artık ona yemek-

ler pişiren, bakımını üstlenen ve yanağına dostane bir öpücük kondurarak kendi tiyatrosuna giden çalışkan kadının içinde erimişti. İlişkileri son derece hoş ve sevgi doluydu. George, kendisini her yönden yücelten bu iyi arkadaşın, karısı Bobby'nin yanında yaşıyor ve yalnızlıktan kıvranıp duruyordu.

Bir gün kitapçı vitrinlerine bakarak Charing Cross Caddesi'nde yürüyordu ki Bobby'yi yolun karşısında, "karşılıklı oynadığı oyuncu" Jackie'yle birlikte yürürken gördü. Şimdiye kadar hiç görmediği bir şekilde görünüyordu Bobby: esmer yüzü şevkle doluydu, Jackie de onun yüzüne bakıyor ve gülüyordu. George, çocuğun çok yakışıklı olduğunu düşündü. Saçlarında ve gözlerinde gençliğin sıcak ışıltısı vardı; genç bir hayvanın kıvrak, hızlı bakışına sahipti.

George hiç kıskanmadı. Bobby gece neşeli ve hayat dolu bir halde eve geldiğinde, adam bunu Jackie'ye borçlu olduğunu biliyor ve dert etmiyordu. Hatta ona minnettardı. Bobby'nin "karşılıklı oynadığı oyuncu" için his settiği sıcaklık taşarak adama ulaşıyordu; birkaç ay boyunca zihninde Myra ve karısı vardı, iki seven varlığı, George'u seven ve Jackie'yle Bobby arasındaki duygunun varlık kazandırdığı genç kadınları gördü ve hissetti. O duygu her neyse.

Aksak Revü yaklaşık bir yıl kadar devam etti, sonra da sona erdi, Bobby ve Jackie de başka bir oyunda çalışmaya başladılar. George bu oyunun ne olduğunu bilmiyordu. Bobby'nin dinlenmeye ihtiyacı olduğunu düşünüyordu, ama bunu dile getirmek istemedi. Kadın son zamanlarda yorulmuştu ve gece geldiğinde neşesinin altında bir gerginlik oluyordu. Bir seferinde, gece, adam uyanıp onu yatağın başında gördü. "Bana biraz sarıl, George," dedi. Adam kollarını açtı, kadın da onun kollarının

arasına girdi. Adam ona oldukça hareketsiz bir şekilde sarılarak uzandı. Üzgün sokak çocuğuna kollarını açmıştı, ama kollarının arasında yatan mutsuz bir kadındı. George omzunda kadının kirpiklerinin hareketini ve gözyaşlarının ıslaklığını hissedebiliyordu.

Onun yanında uzun bir süredir, sanki yıllardır yatmamıştı. Kadın bir daha onun yanına gelmedi.

George, "Çok fazla çalıştığını düşünmüyor musun, canım?" diye sordu bir seferinde, kadının gergin yüzüne bakarak; ama o canlı bir şekilde, "Hayır, yapacak bir şeyim olması gerek, hiçbir şey yapmamaya dayanamam," dedi.

Bir gece çok yağmur yağıyordu, Bobby de o gün kendini hasta hissediyordu ve her zamanki saatinde eve gelmedi. George endişelendi ve taksiyle tiyatroya kadar gidip kapı görevlisine onun hâlâ orada olup olmadığını sordu. Kadının bir süre önce oradan ayrıldığı anlaşılıyordu. "Hali bana pek iyi görünmedi, beyefendi," diye atıldı görevli, George da endişelenmemeye çalışarak takside bir süre oturdu. Ardından sürücüye Jackie'nin adresini verdi; ona Bobbby'nin nerede olduğunu bilip bilmediğini sormaya niyetlenmişti. Kollarının ağırlığını hissederek, Bobby'yi hasta bir halde düşünerek taksinin arkasında bitkin bir şekilde oturdu.

Jackie'nin oturduğu yer ahırdan bozma sıra evlerden biriydi, George taksiden indi ve engebeli taşlık yoldan, vaktiyle ahırın kapısı olan bir kapıya doğru yürüdü. Kapıyı çaldı, tanımadığı genç bir adam, Evet, Jackie Dickson içeride, diyerek onu içeri aldı. George kalbi gümleyerek atarken bedeninin ağırlığını hissederek dar, dik ahşap merdivenleri yavaşça tırmandı. Soluklanmak için tuval, yağ ve terebentin kokan bir karanlıkta merdivenin tepesinde durdu. Bir kapının ardında ışık huzmesi vardı; ona doğru gitti, kapıyı çaldı, hiç yanıt almadı ve kapıyı

açtı. Gördüğü sahne pek ışıklandırılmamış, resimlerle, çerçevelerle, her çeşit ıvır zıvırla dolu yüksek tavanlı, boş, stüdyoya benzer bir yerdi. Jackie, esmer ve parlak genç, şöminenin karşısında bağdaş kurarak oturuyor, bir sandalyeye oturup kendisine yukarıdan bakan Bobby'ye bir şey söylemek için yüzünü kaldırırken sırıtıyordu. Kadın şık ve koyu renk bir elbise giymiş ve mücevherler takmıştı, kolları ve boynu da çıplak ve beyazdı. Güzel görünüyor, diye düşündü George, bir kez kısaca yüzüne bakıp sonra gözlerini kaçırarak; zira onda, karşılaştığında tanımak istemediği bir duyguyu görebiliyordu. Onlar onun orada olduğunu fark edip kapının eşiğinde dikildiğini görecek şekilde başlarını rahatsız edilmiş hayvanların kıvrak hareketleriyle çevirene kadar bu sahne devam etti. Her iki yüz de ona çevrildi. Bobby hemen genç adama baktı, korkmuş gibiydi. Jackie asık suratlı ve öfkeli görünüyordu.

"Seni aramak için geldim, canım," dedi George karısına. "Yağmur yağıyordu, kapıcı da senin hasta göründüğünü söyledi."

"Çok tatlısın," dedi kadın ve George'a gönülsüz bir şekilde başıyla selam veren Jackie'ye nezaketen elini uzatarak sandalyeden kalktı.

Taksi karanlıkta, parlayan yağmur altında bekliyordu, George ve Bobby taksiye binip yan yana oturdular, araba da yağmur sularını sıçratarak sokağa daldı.

"Yaptığım yanlış bir şey miydi, canım?" diye sordu George, kadın hiçbir şey söylemeyince.

"Hayır," dedi kadın.

"Gerçekten hasta olabileceğini düşündüm."

Kadın güldü. "Belki de öyleyimdir."

"Sorun ne, sevgilim? Nedir sorun? Kızgındı, değil mi? Geldiğim için mi?"

"Senin kıskanç olduğunu düşünüyor," dedi kadın kısaca.

"Belki de biraz öyleyimdir," dedi George.

Kadın konuşmadı.

"Özür dilerim, canım, gerçekten özür dilerim. Senin için hiçbir şeyi altüst etmek niyetinde değildim."

"Eh, olan tam da *buydu*," diye belirtti kadın, sesi soğuk bir biçimde öfkeli geliyordu.

"Neden? Ama neden öyle olsun ki?"

"Hoşlanmıyor – kendisinden bir şey istenmesinden hoşlanmıyor," dedi kadın, adam da eve giderlerken sessiz kaldı.

Isınmış, rahat, eski daireye çıktıklarında adam ona bir içki getirirken kadın da şöminenin karşısında durdu. Ateşe bakarken hızla ve kızgın bir şekilde sigara içti.

"Lütfen beni bağışla, canım," dedi adam sonunda. "Nedir bu? Onu seviyor musun? Benden ayrılmak mı istiyorsun? Öyleyse elbette ayrılmalısın. Gençler birlikte olmalı."

Kadın döndü ve adamın çok iyi bildiği kara, tuhaf bir bakışla ona dik dik baktı.

"George," dedi, "neredeyse kırk yaşındayım."

"Ama sevgilim, hâlâ çocuksun. En azından benim için."

"O da," diye devam etti kadın, "gelecek ay yirmi ikisine basacak. Onun annesi olacak kadar yaşlıyım." Acı içinde güldü. "Çok acı verici, anne sevgisi... ya da öyle görünüyor... ama o halde nasıl bilebilirim ki?" Çıplak kolunu uzatıp koluna baktı. Ardından, bir elinin parmaklarıyla, o çıplak kolun derisini yaşlanmış deri kırışıklar ve katlar halinde kalacak şekilde bileğine kadar çekti. Ardından gergin, alaycı ve öfkeli dudaklarının arasında sigarasıyla eğilip bardağını yere koydu ve omuzlarını kıvırarak elbisesini beline kadar kayacak şekilde sıyırdı ve iki

küçük, pörsük, kullanılmamış memelerine baktı. "Çok acı verici, George," dedi ve elbisesini hızla, yeniden dünyanın karşısına çıkmak üzere giyinmiş, resmiyete uygun kadın haline bürünerek omuzlarına çekti. "Beni sevmiyor. Beni hiç sevmiyor. Neden sevsin ki?" Şarkı söylemeye başladı:

Gerçek bir aşkla
Sevmiyor beni...

Ardından sahnede kullanılan Doğu Londra şivesiyle, "Tekrar edeyim; onun annesi olabilirdim, anladın mı?" dedi. Ve her zamanki gibi siyah gözlerini alaycı bir parıltıyla yukarı çevirerek George'a gülümsedi.

George sadece bu kızın, sevgilisinin, şimdiye kadar kendisinin çekmiş olduğu acıyı çektiğini düşünüyor ve buna dayanamıyordu. Kadın ne zamandır bunu yaşamaktaydı? Ama o çocukla neredeyse iki yıldır birlikte çalışıyordu. Bu süre boyunca kendisinin, George'un yanında yaşamıştı ve onun karısının mutsuzluğu hakkında hiçbir fikri yoktu. George, kadına yaklaştı, ona sarıldı, o da başı adamın omzuna yaslanmış halde durdu ve ağladı. George, ilk kez birlikte olduklarını düşündü. O gece içki ve sigara içerek uzun süre ateşin başında oturdular, kadının başı onun dizindeydi, adam onun başını okşuyor ve artık, en sonunda kadının duygularının dünyasına kabul edildiğini ve gerçekten birlikte olmayı öğreneceklerini düşünüyordu. Gücünün kadın için uzuvlarında uyanmakta olduğunu hissedebiliyordu. Sonuçta hâlâ erkekti.

Ertesi gün kadın yeni gösteriye devam etmeyeceğini söyledi. Jackie'ye başka bir rol arkadaşı bulması gerektiğini söyleyecekti. Kaldı ki yeni rol gerçekten de hiç iyi değildi. "Hayatım boyunca tek bir küçük rolüm oldu,"

dedi kadın gülerek. "O da bazen uygun oluyor, bazen olmuyor."

"Yeni rol neydi? Ne hakkında?" diye sordu George.

Kadın ona bakmadı. "Ah, pek bir şey hakkında değil. Jackie'nin fikriydi aslında..." Ardından güldü. "Aslında oldukça iyi sanırım..."

"Peki ama ne?"

"Eh, anlarsın..." Adam yine kadının ona bakmak istemediği izlenimini edindi. "Bunlar iki sevgili. Dalga geçiyoruz... Yapmadan açıklamak güç."

"Aşkla dalga mı geçiyorsunuz?" diye sordu adam.

"Eh, bilirsin, bütün o tavırlar... İnsanların söylediği şeyler. Bir adam ve bir kadın var – müzik eşliğinde elbette. Tahmin edebileceğin, aksak ritimle çalınan bütün müzikler. Öteki oyunda giydiğimiz kostümleri giyiyoruz. Sonra da bütün hareketleri baştan sona yapıyoruz... Epey komik aslında..." George'un yüzünü görür görmez, soluksuz bir halde sesini alçalttı. "Eh," dedi, birdenbire hayli yabani bir biçimde, "acayip komik değil de ne?" Bir sigara almak için arkasını döndü.

"Belki de her şeye rağmen oyuna devam etmek istersin," dedi adam, ironik bir biçimde.

"Hayır, yapamam. Buna dayanamam. Buna daha fazla dayanamam George," dedi. George onun sesinden kadının kendisinden acı hakkında öğrenecek hiçbir şeyi olmadığını anladı.

George her ikisinin de tatile ihtiyacı olduğunu öne sürdü, böylelikle İtalya'ya gittiler. Hiçbir yerde bir günden daha uzun süre durmayarak bir yerden başka bir yere geçerek gezdiler; zira George kadının, etrafında duyguların birikebileceği herhangi bir yerden kaçmakta olduğunu biliyordu. Geceleri onunla sevişiyor, ama kadın gözlerini kapayıp karşılıklı oynadığı oyuncuyu düşünüyordu; George da bunu biliyor ve umursamıyordu. Ama

hissetmekte olduğu şey, yaşlı bedeninin kaldıramayacağı kadar güçlüydü; bütün bir ömrün duygularının uzuvlarında çarptığını, beynini zonklattığını hissedebiliyordu.

Yine, Londra'daki eski, rahat daireye dönmek için tatillerini kısa kestiler.

Döndükten sonraki ilk sabah kadın, "George, bu tür şeyler için çok yaşlanmaya başladın biliyorsun – sana iyi gelmiyor; korkunç görünüyorsun," dedi.

"Ama sevgilim, neden? Başka ne için hâlâ yaşıyorum ki?"

"İnsanlar seni yavaş yavaş öldürdüğümü söyleyecek," dedi kadın keskin, yarı kızgın, yarı alaycı, kapkara bir bakışla.

"Ama sevgilim, inan bana..."

Adam aynada hem onu hem kendisini görebiliyordu, kendisi başını somurtkan bir inatçılıkla indirmiş yaşlı, tıknefes bir adam; kadın... onun yüzünü okuyamadı.

"Acaba fazla yaşlanmaya başlamış olan *ben* olabilir miyim?" dedi kadın birdenbire.

Birkaç gün boyunca kadın neşeli, alaycı ve sonra da aniden hassas bir tavra büründü. Adamı bakışlarıyla kışkırtarak baştan çıkarıyor, sonra da kasıtlı olarak esneyip, "Uyumaya gidiyorum. İyi geceler, George," diyordu.

"Eh, elbette sevgilim, yorgunsan eğer."

Bir sabah kadın bir doğum günü partisi yapacağını duyurdu; yakında kırkıncı doğrum günü olacaktı. Bunu söyleyiş tarzı George'u huzursuz etti.

Doğum gününün sabahında kadın, George'un uyumakta olduğu çalışma odasına elinde kahvaltı tepsisiyle geldi. Adam dirseğinin üzerinde doğruldu ve şaşkınlık içinde kadına baktı. Bir an için bunun kesinkes başka bir kadın olduğunu düşündü. Bobby, erkek kesimli ciddi bir lacivert tayyör, siyah, bağcıklı, kaba ayakkabılar giymişti;

yüzüne düşmüş siyah saç tutamlarını acemice bir tür topuz halinde toplamıştı. Birdenbire orta yaşlı bir kadın olmuştu.

"Ama sevgilim," dedi adam, "sevgilim, kendine ne yaptın?"

"Kırk yaşındayım," dedi kadın. "Büyümenin zamanı geldi."

"Ama sevgilim, seni kendi giysilerin içinde çok seviyorum. Seni kendi güzel giysilerin içindeki güzel halinle çok seviyorum."

Bobby güldü, kahvaltı tepsisini adamın yatağının yanına bıraktı ve kaba ayakkabılarıyla ağır ağır yürüyerek uzaklaştı.

O sabah mutfakta, üzerine dikkatle kırk küçük pembe mum yerleştirdiği çok büyük bir pastanın yanında durdu. Ama görünen o ki partiye yalnızca ablası davet edilmişti, zira o öğleden sonra üçü pastanın etrafında oturup birbirlerine baktılar. George bir çirkin, düz, kalın tayyörü içindeki abla Rosa'ya, bir de bütün zarafeti ve çekiciliği ağır yünlü kumaş içine gömülmüş, saçları arkaya doğru toplanmış, makyajsız bir haldeki sevgilisi Bobby'ye baktı. Yemek ve alışveriş hakkında konuşan iki orta yaşlı kadındı onlar.

George hiçbir şey söylemedi. Bütün bedeni kaybetme duygusuyla sarsıldı.

Korkunç Rosa keskin gözleriyle pahalı apartman dairesine, ardından George'a, ardından da kız kardeşine bakıyordu.

"Kendini bıraktın, değil mi Bobby?" dedi en sonunda. Sesi memnun gibi geliyordu.

Bobby, George'a cüretkâr bir biçimde baktı. "Artık bütün bu saçmalık için hiç zamanım yok," dedi. "Tek kelimeyle zamanım yok. Artık hepimiz anlaşıyoruz, değil mi?"

George iki kadının kendisine baktığını gördü. Bıçak gibi keskin çizgili burunlarının üzerinden aynı kapkara, sert, sorgulayıcı sabit bakışa sahip olduklarını düşündü. Konuşamadı. Dili ağırlaştı. Kanı bütün bedenine hücum ediyordu. Kalbi, acıdan büyümüş devasa bir et biçimindeki bedenini şişiriyor ve dolduruyor gibi geliyordu. Kulaklarındaki kan akışının çınlaması nedeniyle duyamıyordu. Kan gözlerine hücum ediyordu, ama iki kadını görmemek için gözlerini kapadı.

KADIN

İki yaşlıca beyefendi otelin terasında aynı anda belirdiler. Durdular, geri çekilmeyi istediklerini ima eden hareketleri tarttılar. İlk gayriihtiyari bakışları şaşkın, hatta sıkıntılı olmuştu. Şimdi, yüzlerini kasten birbirlerinden çevirmeden önce, gözlerini uzun ve resmiyet içerisinde bir nefretle birbirlerine bakmaya bıraktılar.

Terası incelediler. İşte bir sorun! Masalardan yalnızca biri hâlâ güneş ışığı altında kalmıştı. Ona doğru dimdik yürüdüler, sandalyeleri çektiler, oraya yerleştiler. Hemen o anda gazetelerini açtılar ve onları perde gibi kaldırdılar.

Güzel bir kadın garson, siparişleri almak için salınarak geldi. İki gazete hareketsiz kaldı. Birinin ucundan Herr Scholtz ısıtılmış şarap siparişi verdi; İngiliz Yüzbaşı Forster diğerini siper ederek çay istedi – sütlü.

Kadın benzer metal tepsilerde düzgün biçimde yerleştirilmiş bu içeceklerle geri geldiğinde her iki basılı kâğıt duvarı kendiliklerinden hafifçe indi. Yüzbaşı Forster, rakibine doğru dönmüş huzursuz mavi gözlerin saldırgan bir titreyişiyle bunun hoş bir akşam olduğunu ima etti. Herr Scholtz içten bir anlayışla, böyle güzel bir kızın böyle bir akşamda istediğini yapmakta özgür olmamasının yazık olduğunu belirtti. Herr Scholtz zafer ka-

zanmış olduğunu düşünüyor izlenimi uyandırıyordu, zira İngiliz adama bakışı kendini beğenmişçeydi. Ancak Rosa, her iki işarete arkadaş canlısı, ama bir o kadar da göstermelik bir tebessümle yanıt verdi. Sırtını onlara vermiş halde, uyuşuk bir biçimde yaslandığı tırabzana doğru serbestçe yürüyerek uzaklaştı.

Çayın şekerini karıştırmak, şarabı yudumlamak, önlerindeki o dimdik gazetelerle güçtü. İlkin Herr Scholtz, sonra yüzbaşı kendi gazetesini katlayıp masaya koydu. Birbirinin gözlerinden kaçınarak dağlara doğru baktılar, ancak Rosa dağların önünü kısmen kapatıyordu.

Kadın omuzlarını açıkta bırakan beyaz bir bluz; ufak, beyaz bir önlükle siyah bir etek; şık kırmızı ayakkabılar giymişti. Beyefendilerin baktıkları yer kadının omuzlarıydı. Öksürdüler, parmaklarını masada tıklattılar, gözlerini dağlara karşı duygusal bir beğeniyle kıstılar, yeniden Rosa'ya baktılar. Zaman zaman gözleri neredeyse kesişti, ama sonra hızla kayarak uzaklaştı. Kavga edemedikleri için medeniyet onların karşılıklı konuşmasını gerektiriyordu: Evet, sohbet kaçınılmaz göründü.

Bir hafta önce aynı sabah oraya varmışlardı ve onlara uzun bir koridorun sonunda karşılıklı odalar verilmişti. Sezon neredeyse bitmişti, otel yarı yarıya boştu. Rosa'nın bu nedenle Herr Scholtz'a ayıracak çok zamanı vardı, adam da bunu talep ediyordu: Daha büyük havlular, farklı yastıklar, bir bardak su istedi. Ama çok geçmeden koridorun karşı tarafından zil çaldı, kadın da affını istedi ve kendisi de rahatı için yapılmış mevcut düzenlemelerden şikâyetçi olan Yüzbaşı Forster'a koşturdu. Onunla işi bitmeden önce Herr Scholtz'un zili yeniden çaldı. Rosa öğle yemeğine kadar ikisinin arasında meşgul edildi ve bir kere bile tavrıyla bu dünyada Yüzbaşı Forster'ın başucu lambasını ayarlamaktan ya da Herr Scholtz'a sigaralar ve gazeteler getirmekten başka herhangi bir arzusu olduğunu ima etmedi.

O öğleden sonra Yüzbaşı Forster kapısını açmış bulundu ve karşı odayı açıkça görebildiğini fark etti; Rosa orada, pencerenin başında, dirseğine doğru bir el uzatan Herr Scholtz'a karşı ona çekici bir teslimiyet gibi görünen bir halde gülümseyerek duruyordu. El düştü. Herr Scholtz kaşlarını çattı, koridorun karşısına geçti, sanki kapının açık bırakılmış olması yüzbaşının suçuymuş gibi kapısını kızgınca kapattı... yüzbaşının acı dolu kıskançlığı neredeyse o anda silinmişti, zira Rosa o kapıdan kusursuz bir kayıtsızlıkla gülümseyerek belirdi ve ona iyi günler diledi.

O gece, geç saatlerde koridorun zemininde hızlı adımlar duyuldu. İki kapı aynı anda nazikçe açıldı; Rosa da, ikisinin tam arasında, ilkin Herr Scholtz'a, ardından yüzbaşıya sakince gülümsedi, onlar da kadın geçip gittikten sonra birbirlerine küçümseyici biçimde baktılar. Her ikisi de kapılarını çarparak kapadılar.

Ertesi gün Herr Scholtz kadına çalışmadığı öğleden sora kendisiyle fünikülere kadar gelip gelemeyeceğini sordu, ama ne yazık ki kadının işi vardı. Yüzbaşı Forster'ın aynı teklifi yapmasının bir gün sonrasında.

Sonunda o önceki olayın tekrarı yaşandı. Rosa gece geç saatlerde kendi yatağına gitmek için koridordan geçiyordu ki o iki kapı dikkatlice açıldı ve iki telaşlı yüz belirdi. Bu kez kadın durdu, kibarca gülümsedi, onlara çok iyi bir gece diledi. Ardından esnedi. Hafif bir işaretti bu, ama zamanlaması kusursuzdu. Her iki beyefendi bunun büyük olasılıkla kendi düşmanı tarafından kazanılmış olduğu düşüncesiyle kendini avuttu; zira Herr Scholtz, yüzbaşının gülünç sayılacak kadar inceliksiz olduğu kanaatine vardı, yüzbaşı da Herr Scholtz'un Rosa'ya karşı tavrının tiksindirici bir şekilde kendinden emin ve keyifli olduğunu düşündü. Böylelikle, felsefi düşünceler eşliğinde yataklarına çekilebildiler.

O zamandan beri Herr Scholtz elli yaşında dinç bir dulla sohbet halinde gözlemlenmişti, ama kadın ne yazık ki sağlık nedenleriyle her akşam saat dokuzda odasına çekilmek durumunda kalıyor ve adamın çok arzu ettiği gibi onunla dans etmeye gidemiyordu. Yüzbaşı Forster çayını her öğleden sonra, Rosa'nın kız kardeşi olabilecek çekici bir garson kızın olduğu bir kafede içti.

İki beyefendi yemek salonunda birbirlerini incelediler ve her ikisi de diğerinin yaklaştığını görmesi halinde yolunu değiştirdi. Yüzlerinde İsviçre'nin –en azından şimdiki gibi sezon sonunda– büyük olasılıkla eskisi gibi olmadığını düşündüklerini ima eden bir bakış vardı.

Yine de centilmenliği sürdürdüler; flörtleşmenin, yenilgilerin ve başarıların sosyal görüntüsünü, bunlara uzun süreli aşinalıkları sonucu yargıları değerlendirme ve yargılarda bulunma vasfı kazananların sakin otoritesiyle gözlemlerken görülebilirlerdi daima. Ağırlığı olan adamlardı onlar; varlıklı adamlardı; hürmet bekleyen adamlardı.

Ama yine de... ikisi de, karları eriten baharla birlikte beyaz, kahverengi ve yeşil renkte beneklenmiş dağlar tepelerinde yükselirken, sıcak güneş çevresini tatlı ama tereddütlü kollarla sararken, burada son gün ışığındaki o masada karşılıklı oturuyorlardı – ve elbette alınganlık hissetmeye hakları vardı, değil mi? Yüzbaşı Forster –dikkatlice bronzlaşmış, giyinmiş, saçını taramış, ince uzun bir asker– hâlâ yakışıklıydı kuşkusuz. Herr Scholtz da –sonsuz zenginlikte deneyime sahip, iriyarı, tombul, zeki– elbette elli yaşında bir dulun paylaştığı çay saati sırlarından daha fazlasını hak ediyordu, değil mi?

Böyle bir bahar akşamı altmış yaşında olmak haksızlık; dekolte bir nakışlı bluzun içinde omuzlarını silken Rosa on adım bile uzakta değilken, bu özellikle güçtü.

Kadın, sanki gaddarlıktan zevk alıyormuş gibi, birdenbire mırıldanmayı bıraktı ve tırabzana doğru eğildi.

Nasıl da coşkuyla el sallayıp sokağa seslendi; aşağıda da çok yakışıklı bir genç adam el sallıyor ve ona sesleniyordu. Rosa onun uzaklaşmasını izledi, ardından baygın baygın gülümseyerek iç çekip döndü.

Herr Scholtz ve Yüzbaşı Forster orada ona aç ve dargın bir beğeniyle bakarak oturuyorlardı.

Rosa mavi gözlerini öfkeyle kıstı ve ağzı bir an önceki duyarlığıyla müthiş bir karşıtlık içinde ince ve soğuk bir hal aldı. Bir beyefendiden diğerine keskin bakışlar attı ve ardından yine esnedi. Bu kez geniş, küçümseyici, bilerek uzatılmış bir esnemeydi bu; vurgulamak için elinin arkasını ağzına hafifçe vurdu, nefesini de uzunca alçalan bir notada bıraktı; ancak bu da, bu küçük gösteri için bile gerçekten harcayacak hiç zamanı olmadığını söylermiş gibi kısa kesildi. Ardından topuklarını vurarak, onların yanından kolalı bir kumaşın hışırtısıyla salınarak geçti.

Teras boştu. Neşeli renklerde boyanmış masalar, çizgili sandalyeler, çiçekli şemsiyeler – beyefendilerin oturduğu küçük köşe dışında hepsi soğuk bir gölge altındaydı. Aynı anda, aynı dürtüyle ayağa kalktılar ve masayı mümkün olan son altın güneş ışığına doğru ittiler. Ve şimdi birbirlerine dosdoğru bakıp dürüstçe güldüler.

"Bir içki alacak mısınız?" diye sordu Herr Scholtz İngilizce olarak, keyifli gülümsemesi de kasten pişmanlık dolu bir metanetle gerginleşmişti. Yüzbaşı Forster, bu metanetin yenilginin çok erken kabullenilişi olduğunu düşünür gibi göründüğü bir anlık tereddütten sonra, "Evet – evet. Teşekkürler, alırım," dedi.

Herr Scholtz sesini keskin bir şekilde yükseltti, Rosa da kısmen savunmaya hazırlıklı bir halde içeriden göründü. Ama artık Herr Scholtz yalvarmıyordu. Her zaman işçi çalıştırmış biri olarak, efendinin köleye seslendiği gibi, kadına bir an bile bakmadan şarap sipariş etti. Yüz-

başı Forster da nazik bir beyefendi timsaliydi. Kadın şarapla yeniden göründüğünde iyi dostlukları o kadar derinleşmişti ki, erkeklerin sağduyulu arkadaşlığının bir hafta için bile olsa, kadınların aptalca çekiciliği nedeniyle bozulmasına meydan vermelerinin ne kadar aptalca olduğunu yüksek sesle söylüyor olabilirlerdi. Bir espriye kahkahayla gülüyorlardı. Ya da daha doğrusu, Herr Scholtz kükreyerek gülüyordu, şehvetli eğlencenin derinliklerinden gelen büyük bir içten kahkahaydı bu. Yüzbaşı Forster'ın kahkahası gırtlağından yayılan hafifçe gergin bir kahkahaydı ve Herr Scholtz'un sıcak Bavyera zekâsının çok iyi olduğunu, ama her ilişkide hep çekinceler bulunduğunu ima ediyordu.

Çok geçmeden savaş sırasında –bunu, Birinci Dünya Savaşı olarak anlamak gerekir– aynı zamanda cephenin aynı mıntıkasında düşman oldukları ortaya çıktı. Herr Scholtz kolundan yaralanmıştı. Şimdi uzun, beyaz yarayı yüzbaşının burnunun dibine doğru uzatarak kolunu sıyırdı. Otuz beş yıl önce bu darbeyi indirenin –elbette dolaylı olarak– yüzbaşı olduğunu kim bilebilirdi ki? Hepsi bu da değildi. İkinci Dünya Savaşı sırasında Yüzbaşı Forster neredeyse, o zamanlar *oberst-leutnant*[1] rütbesindeki Herr Scholtz'la savaşma mutluluğuna mutlakla ulaşacağı Kuzey Afrika'ya sevk ediliyordu. Olaylar gelişti ve savaşın rastlantıları onu orası yerine Hindistan'a göndermişti. Bu mutlu rastlantıların kurulması, her iki tarafın büyük dostluğuyla oldu; yüzbaşının kahkahası da Herr Scholtz'unkini yalnızca bir an gecikerek takip etme eğilimindeyse, bu, o engellenemeyen mizaç farklılıklarıyla açıklanabilirdi. Yarım saat geçmemişken Rosa ikinci bir koyu kırmızı şarap sürahisi için yollandı.

1. Alman ordusunda yarbay rütbesi. (Ç.N.)

Kadın sürahiyle döndüğünde kadehleri yerine, sürahileri yerine yerleştirdi ve tam arkasını dönecekti ki yüzbaşıya baktı ve ona yakalandı. Adamın yüzündeki bakış açıkça kendisini bir yoruma davet ediyordu. Herr Scholtz tam o anda o bilindik güler yüzlü zekâsıyla "tarihin kazaları"nın –yüzbaşının yüzünün çok hafifçe gerilmesine neden olan bir sözdü bu– geçmişte düşman olmalarını gerektirmiş olmasına ne kadar hayıflandığını belirtiyordu. Gelecekte, diye umuyordu, her ikisi için de geçerli olan tek olası düşmana karşı silah arkadaşları olarak, yan yana savaşacaklardı... Ama şimdi Herr Scholtz durdu, hızla yüzbaşıya baktı, mümkün olan en kısa aradan sonra ve sesinin tonunu değiştirmeksizin, kendine kalırsa barışa adanmış bir adam, yaratmaya adanmış bir adam olduğunu söyleyerek sözlerini sürdürdü: Sayısız diş macunu tüpünün, ülkesinin tuvaletlerine ulaşmasını sağlamış ve hayattan buna devam edebilmek dışında bir şey istememişti. Üstelik savaştaki *oberst-leutnant* unvanını bırakmış olması gerçekten medeni kişiliğinin kanıtı değil miydi?

Bu noktada, Rosa yalnızca belirsiz olarak tanımlanabilecek bir bakışla onları süzerek hâlâ karşılarında dururken, Herr Scholtz tatlı bir dille onun ne istediğini sordu. Ama Rosa hiçbir şey istemedi. Beyefendiler için bütün yapabileceği bu kadar mı diye sorduktan sonra terasın ucuna gitti ve yakışıklı genç adamın geçebileceği sokağa doğru bakarak oradaki tırabzana yaslandı.

Şimdi bir sessizlik oldu. Her iki adamın gözleri acıyla dolu bir şekilde kadına doğru dönmüştü. Gözlerini ondan alma çabası da eşit derecede acıyla doluydu. Sonra, herhangi bir kişisel farklılığın ulusal farklılıklardan çok daha tehlikeli olduğu hatırlatılmışçasına, kararlılıkla kahramanlık anılarına daldılar. Ne kadar hoş, dedi o sıcak erkeksi kahkaha, burada, mutlu, küçük İsviçre'de,

üstelik böylesi bir kavgadan, böylesi açıkça anlamsız düşmanlıklardan sonra kolay bir dostluğun rahatlığıyla oturmak ne kadar hoş. Kesinlikle dünya vatandaşlarıydı onlar, eşit şartlar altında medeni bir dostluğun keyfini çıkaran kişilerdi. Herr Scholtz'un ya da yüzbaşının o ölümcül cazibeye yenik düştüğü ve terasın ucuna doğru baktığı her an, içlerinden biri aynı hızla gözlerini kaçırdı ve bu şekilde, masanın karşısından dostlukları için başka bir ölçüt teklif etmeye hazırlandı.

Ama kader bu uyumun sürmesi niyetinde değildi.

Bıçak acımasız bir şekilde yeniden saplandı. Genç adam aşağıda, sokakta gülerek ve Rosa'ya el sallayarak belirdi; Rosa da, kolları tırabzanda, utangaç bir cilve gösterisiyle, bir topuğunu yukarı aşağı sallayarak ve tepkisinin belirginliğini saklamak için saçlarını yüzüne savurarak öne doğru eğildi.

Adam gittikten sonra bile kadın onun arkasından bakıp kendi kendine hafifçe mırıldanarak orada durdu. Kolunun üzerindeki kırışık beyaz peçete güneş ışığında parlıyordu; parlak beyaz önlüğü parlıyordu; bir tutam kalın sarı bukle ışıldıyordu. Orada, son güneş ışığında durdu ve sanki yalnızmış gibi hafifçe şarkı söyleyerek kendi düşüncelerine daldı.

Elbette Herr Scholtz'un ve Yüzbaşı Forster'ın varlığını tamamen unutmuştu.

Yüzbaşı ve eski *oberst-leutnant*, görünen o ki, paylaşılabilecek anılarının sonuna gelmişlerdi. İçlerinden biri boğazını temizledi; diğeri, Herr Scholtz, mühür yüzüğünü rahatsız edici bir şekilde masada tıklattı.

Yüzbaşı titredi. "Hava soğuyor," dedi, zira artık akşamın hüzünlü gölgesindeydiler. Sanki kalkmaya hazırmış gibi bir hareket yaptı.

"Evet," dedi Herr Scholtz. Ama hareket etmedi. Bir süre için yüzüğünü masada tıklattı, bu gürültü yüzünden

yüzbaşı dişlerini sıktı. Herr Scholtz gülümsüyordu. Bu, oyunda yeni bir eğilimi duyuran bir gülümsemeydi. Bütün açıklığıyla. Ve yüzbaşı bütün açıklığıyla şimdiden bunu uygunsuz bulmuştu. Yaygaracı bir arkadaş, diye düşünüyordu, çok fazla gürültücü ve kaba. İçerideki sıcak ve sessiz olabilecek salona doğru sabırsızca baktı.

Herr Scholtz "Bu yere gelmekten hep hoşlanırım. Hep buraya gelirim," diye belirtti.

"Gerçekten mi?" diye sordu yüzbaşı, kendine rağmen onun izinden giderek. Herr Scholtz'un neden birdenbire Almanca konuştuğunu merak etti. Herr Scholtz çok iyi İngilizce konuşuyordu, dili İkinci Dünya Savaşı'nın ikinci yarısında İngiltere'de tutsak kaldığında öğrenmişti. Yüzbaşı Forster bunun için onu övmüştü. Kendi Almancası o kadar akıcı bile değildi, hayır.

Ama Herr Scholtz, kendine özgü nedenlerle kendi dilinde ve denilebilir ki fazlasıyla yüksek perdeden konuşuyordu. Yüzbaşı Forster hayret ederek ona baktı ve dikkat kesildi.

"Bu otele gelmek benim için özellikle mutluluk verici," diye belirtti Herr Scholtz yüksek bir sesle, sanki içindeki biraz da sağır olan bir dinleyiciye, "buradaki mutlu anılarım nedeniyle."

"Gerçekten mi?" diye sordu Yüzbaşı Forster, gergin bir dikkatle dinlerken. Ancak Herr Scholtz karşısındakini düşünüyormuşçasına çok yavaş konuşuyordu.

"Evet," dedi Herr Scholtz. "Elbette savaş sırasında her ikimiz için de yasak bölgeydi, ama artık..."

Yüzbaşı aniden araya girdi: "Aslında ben de şahsen buradan çok hoşlanıyorum. Mümkün oldukça her yıl buraya geliyorum."

Herr Scholtz, Yüzbaşı Forster'ın bu konuda tartışmasız eşit derecede hak sahibi olduğunu kabul ederek

başını eğdi ve devam etti, "Burayı anılarımın en büyüleyici olanıyla hatırlıyorum – belki siz de ilgilenirseniz..."

"Elbette," diye onayladı Yüzbaşı Forster alelacele. Rosa'ya doğru gayriihtiyari baktı; Herr Scholtz gözleri Rosa'nın sırtına dikilmiş olarak konuşmaktaydı. Rosa artık mırıldanmıyordu. Yüzbaşı Forster durumu anladı ve hemen rengini belli etti. Herr Scholtz'a doğru itiraz edercesine baktı. Ama çok geçti.

"On sekiz yaşındaydım," dedi Herr Scholtz çok yüksek sesle. "On sekiz." Durakladı; bir an için, geçmişi hatırlayan kederli tebessümünün ışığında, on sekizindeyken olduğu tatlı, saf, sağlıklı genci diriltmek mümkündü. "Annem ve babam ilk kez benim tatile yalnız gitmeme izin verdiler. Bu annemin isteği dışındaydı; ama babam öte yandan..."

Bu noktada Yüzbaşı Forster o uluslararası olguyu, annelerin tatlı kıskançlığını bildiğini göstererek ister istemez gülümsedi.

"Ben de işte buradaydım, on günlük bir tatil için, tamamen kendi başıma, bir düşünsenize!"

Yüzbaşı Forster söylenene uyarak bunu hayal etti, ama hemen araya girdi: "Tuhaf, ama ben de aynı deneyimi yaşadım. Yalnız ben yirmi beş yaşındaydım."

Herr Scholtz bağırdı: "Yirmi beş!" Sözünü kısa kesti, şaşkınlığını sakladı ve sanki, "Eh, insan anlayış göstermeli," der gibi omuz silkti. Hemen Rosa'nın dinleyen sırtına hitap ederek devam etti. "İşte tam da bu oteldeydim. Kış. Bir kış tatili. Bir kadın vardı..." Gülümseyerek duraksadı, "Onu nasıl tarif edebilirim?"

Ama görünen o ki, Yüzbaşı yardımcı olmaya hazırlıklı değildi. Rosa'ya doğru rahatsız bir şekilde surat asıyordu. İfadesi oldukça açık bir şekilde şöyle diyordu: Gerçekten *zorunda* mısın?

Herr Scholtz bunu fark etmemiş göründü. "O günlerde bile çekingen değildim, anlıyor musun?" Yüzbaşı,

kollarıyla yaptığı hareketle on sekizinde girişken olmanın kutlanacak bir mesele olmadığını ima ediyordu, oysa yirmi beşinde...

"O kadın çok güzeldi, güzel," diye devam etti Herr Scholtz heyecanla. "Üstelik belli ki zengindi, görmüş geçirmiş biriydi; giysileri de..."

"Elbette," dedi yüzbaşı.

"Yalnızdı. Sağlığı için burada olduğunu söyledi. Kocası ne yazık ki iş nedeniyle yerinden ayrılamamıştı. Ben de yalnızdım."

"Elbette," dedi yüzbaşı. "O yaşta bile olayların beklenmedik gelişimine şaşırmadım. Otuz yaşında bir kadın... kendisinden çok daha yaşlı bir koca... üstelik güzel bir kadındı... ve zekiydi... Ah, ama muhteşemdi!" Adam bunu neredeyse bağırarak söyledi ve Rosa'nın sırtına doğru geçmişi anarak bakarken kadehini son yudumuna kadar içti. "Ah..." diye soluklandı şiddetle. "Şimdi sana anlatmalıyım. Bütün bunlar yeterince iyiydi, ama şimdi daha iyisi var. Dinle. Bir hafta geçti. Hem de nasıl bir hafta! Onu hiç kimseyi sevmediğim kadar sevdim..."

"Elbette," dedi yüzbaşı kımıldanarak.

Ama Herr Scholtz hızla devam etti. "Sonra bir sabah uyandım ve yalnızdım." Herr Scholtz omzunu silkti ve sızlandı.

Yüzbaşı, Herr Scholtz'un kendi keyifli duygularının peşinden sürüklenmekte olduğunu gözlemledi. Bu hikâye şu âna kadar yarı yarıya Rosa'nın dikkatini çekmek için anlatılmıştı. O yoğun ve çarpıcı sızlanma – Herr Scholtz tiyatroda da olabilirdi pekâlâ, diye düşündü yüzbaşı rahatsız bir şekilde.

"Ama bir mektup vardı, onu okuduğumda da..."

"Mektup mu?" diye birdenbire araya girdi yüzbaşı. "Evet, bir mektup. Bana teşekkür ediyordu, öyle ki gözlerim doldu. Ağladım."

İnsan bu duygusal Alman gözlerinin yaşlarla dolup taştığına yemin edebilirdi, Yüzbaşı Forster da uzaklara baktı. Başka yöne çevrilmiş gözlerle sinirli bir şekilde sordu: "Mektupta ne vardı?"

"Kocasından ne kadar nefret ettiğini söylüyordu. Onunla isteği dışında evlenmişti, anne ve babasını memnun etmek için. O günlerde böyle şeyler olurdu. O da ondan asla çocuk yapmayacağına dair ant içmişti. Ama bir çocuk istiyordu..."

"*Ne?*" diye bağırdı yüzbaşı. Şimdi, her bir heceye dikkat kesilmiş bir halde, masada öne doğru eğiliyordu.

Bu duygu, yavan bir dille, "Evet, böyle oldu. Bu benim şansımdı, arkadaşım," diyen Herr Scholtz'a tatsız göründü.

"*Ne zamandı* bu?" diye sordu yüzbaşı merakla.

"Affedersiniz?"

"Ne zamandı? Hangi yıl?"

"Hangi yıl mı? Fark eder mi? Bana bu küçük tatili olumsuz sağlık durumu nedeniyle ayarladığını söylemişti, böylelikle çocuğunun babası olmasını istediği adamı bulmak için kendini toparlayabilecekti. Beni seçmişti. Onun seçimi bendim. Şimdi de bana teşekkür ediyor ve kocasına dönüyordu." Herr Scholtz zafer edasıyla durdu ve Rosa'ya baktı. Rosa hareketsiz kaldı. Her bir sözcüğü duymamış olamazdı. Ardından yüzbaşıya baktı. Ama yüzbaşının yüzü kıpkırmızıydı ve çok sinirliydi.

"Adı neydi?" diyerek hırladı yüzbaşı.

"Adı mı?" Herr Scholtz duraksadı. "Eh, kuşkusuz, sahte bir isim kullanmıştır, değil mi?" diye sordu. Yüzbaşı bir yanıt vermediği için, kesin bir biçimde, "Buna şüphe yok, arkadaşım. Adresini de bilmiyordum," dedi. Herr Scholtz şarabından ağır bir yudum, sonra bir yudum daha aldı. Bir an için yüzbaşıya düşünceli bir biçimde, sanki onun kurallara göre davranacağına güvenilebilir mi

diye meraklanarak baktı ve ardından devam etti: "Otelin müdürüne koştum; hayır, hakkında hiç bilgi yoktu. Bu hanımefendi o sabah erken saatte, beklenmedik bir biçimde otelden ayrılmıştı. Adresi yoktu. Çılgına döndüm. Tahmin edebilirsin. Onun peşinden koşmak, onu bulmak, kocasını öldürmek, onunla evlenmek istedim!" Herr Scholtz, gençliğinde yaptığı saçmalıklara memnun, pişmanlık dolu bir hoşgörüyle güldü.

"Yılı hatırlamak *zorundasınız*," diye ısrar etti yüzbaşı.

"Ama arkadaşım..." diye başladı Herr Scholtz bir duraksamanın ardından, epey sinirlenmiş bir halde. "Sonuçta ne fark eder ki?"

Yüzbaşı Forster, Rosa'ya sert bir şekilde baktı ve İngilizce konuştu, "Aslında, aynı şey bana da oldu."

"Burada mı?" diye sordu Herr Scholtz nazikçe.

"Burada."

"Bu vadide mi?"

"Bu otelde."

"Eh," diye omuz silkti Herr Scholtz, sesini daha da yükselterek, "eh, kadınlar – kadınları bilirsiniz. On sekiz yaşında, elbette –ve belki de yirmi beş yaşında bile–. " Bu noktada karşısındakine hoşgörü içerisinde başıyla işaret etti, "Yirmi beş yaşında bile insan böyle şeyleri yalnızca kendi başına gelmiş mucizeler olarak alır. Ama ya bizim yaşımızda?"

Sanki her şeye karşın yüzbaşının dengesini yeniden kazanacağını umut ederek duraksadı.

Ancak yüzbaşının nutku tutulmuştu.

"Size söylüyorum, arkadaşım," diye devam etti Herr Scholtz, güler yüzlü bir tavırla hikâyenin tadını çıkararak, "size söylüyorum, çılgındım ben; delireceğimi sandım. Kendimi vurmak istedim; hasbelkader gittiğim her kentin sokaklarında, her bir yüze bakarak koşturdum. Gazetelerdeki fotoğraflara baktım, oyuncular, sosyetik

kadınlar; bir zamanlar sokakta bir an için gördüğüm bir kadını, belki de nihayet o olduğunu düşünerek takip ediyordum. Ama hayır," dedi Herr Scholtz dramatik bir biçimde, elini masaya yüzüğü yeniden tıklayacak kadar indirerek, "hayır, asla, asla başarılı olmadım!"

"Nasıl biriydi?" diye sordu yüzbaşı sinirli bir şekilde İngilizce olarak, heyecanlı gözleri Herr Scholtz'un artık çok huzursuzlanmış gözlerini ararken.

Herr Scholtz sandalyesini hafifçe geriye itti, Rosa'ya doğru baktı ve Almanca olarak yüksek sesle, "Eh, size dediğim gibi, güzeldi," dedi. Düşünmek için duraksadı. "Hem de bir aristokrattı."

"Evet, evet," dedi yüzbaşı sabırsızca.

"Uzun boylu, çok ince yapılı, güzel vücutluydu – güzel! Siyah saçları vardı, bilirsiniz, siyah, siyah! Ve siyah gözler, güzel dişler." Rosa'ya doğru yüksek sesle ve kıskançlıkla ekledi: "Kaba bir tip yoktu onda, hem de hiç. Göz zevki denen bir şey var."

Yüzbaşı, aşırı derecede sıkıntılı bir halde, dolgun bir kasaba kızı olan Rosa'ya bakıverdi. Sohbetin bu son aşamasında bile İngilizceyi vurgulu bir biçimde kullanarak, "Benimki sarışındı. Uzun ve sarışın. Sevimli bir kız. Sevimli!" dedi ve kızgın bir bakışla bu sözcükte ısrar etti. "Bir İngiliz kızı da olabilirdi."

"Bu onun saygınlığını büsbütün artırır," diye belirtti Herr Scholtz bir gülümsemeyle.

"1913'teydi," dedi yüzbaşı ısrarcı bir şekilde, ardından da, "*siyah* saçları mı var demiştiniz?"

"Elbette, siyah saçlar. Bu olayda – ama bunun başıma son gelişi değildi." Güldü. "Karımdan üç çocuğum oldu, iyi bir kadındı – artık rahmetli oldu, ne yazık ki." Yine, gözlerinin yaşlarla dolduğuna şüphe yoktu. Bu görüntü karşısında yüzbaşının öfkesi tırmandı. Ama Herr Scholtz kendini toparlamış ve konuşmaya başlamıştı:

"Ama kendime soruyorum, o üçe ek olarak kaç çocuk? Bazen sokakta belirgin benzerliği olan genç bir adama bakarım ve kendime sorarım: Belki de o benim oğlumdur. Evet, evet arkadaşım, bu her erkeğin bazen kendine sorması gereken bir sorudur, değil mi?" Başını arkaya attı ve sesinde yoğun bir pişmanlık hissedilse de bütün içtenliğiyle güldü.

Yüzbaşı bir an için konuşmadı. Ardından İngilizce olarak, "İyi, güzel, ama bu gerçekten benim başıma geldi – *gerçekten*." Sesi meydan okuyan bir okul çocuğu gibi geliyordu, Herr Scholtz da omzunu silkti.

"Başıma burada geldi. Bu otelde."

Herr Scholtz huzursuzluğuna hâkim oldu, Rosa'ya baktı, bu pişmanlık duyulan olayın başlangıcından beri ilk kez sesini makul bir tona indirdi ve İngilizce konuştu. "Eh," dedi, sessiz bir omuz silkmeyle nazikçe gülümseyerek, içten bir ironiyle konuştu: "Eh, belki de dürüst olursak, bunun her erkeğin başına gelen bir şey olduğunu mu söylemeliyiz? Ya da daha doğrusu, eğer hiç olmadıysa, bunu uydurmak gerekli miydi?"

Şimdi de –yüzbaşıya bakışı böyle söylüyordu– şimdi de, Tanrı aşkına! Ahlakın, erkek dayanışmasının hatırına, orada her ikimizi de böylesine yaralayan şu kızın gözlerindeki saygınlığımızın hatırına – toparla kendini arkadaşım, ne söylediğini bir düşün!

Ama yüzbaşı anılarda kaybolmuştu. "Hayır," diye diretti. "Hayır. Kendin için konuş. *Gerçekten* oldu. Burada." Duraksadı ve ardından güçlükle, "Hiç evlenmedim," diyerek içini döktü.

Herr Scholtz en sonunda omuz silkti ve sessiz kaldı. Ardından "*Fräulein, fräulein*, hesabı ödeyebilir miyim?" diyerek seslendi. Buna bir son vermenin zamanı gelmişti.

Rosa hemen geriye dönmedi. Saçlarını arkadan hafifçe okşadı. Önlüğünü düzeltti. Kolundan peçetesini aldı

ve diğer koluna güzelce yerleştirdi. Sonra döndü, onlara doğru gülümseyerek geldi. Gülümsemesini fark ettirmeye niyetli olduğu hemen anlaşılabiliyordu.

"Hesabı siz mi ödemek istiyorsunuz?" diye sordu Herr Scholtz'a. Sakince ve özellikle İngilizce konuştu; yüzbaşı da hareketlendi, son derece rahatsız görünüyordu. Ama Herr Scholtz hemen kendini toparladı ve İngilizce olarak, "Evet, ben ödüyorum," dedi.

Kadın, adamın elindeki parayı aldı ve önlüğünün altındaki küçük keseden bozuk paralar saydı. Gereken son bozuk parayı masaya koyduktan sonra, elleri önünde kavuşturulmuş bir şekilde her ikisine de gülümseyerek tam karşılarında durdu. Sonunda, adamlar onun neşeli, annelere özgü tebessümüne doyduklarında, kadın İngilizce olarak, "Belki de hanımefendi saçının rengini ikinizin de en sevdiği renge uyacak şekilde değiştirmiştir," diye bir fikir ortaya attı. Sonra güldü. Başını arkaya attı ve bütün içtenliğiyle kahkahalarla güldü.

Herr Scholtz yenilgiyi vakarla kabullenerek kederli, minnettar bir tebessümle gülümsedi.

Yüzbaşı her ikisine de ateşli bir düşmanlıkla bakarak, kendi sahici anılarına sıkıca tutunarak, sandalyesinde dimdik oturdu.

Ama Rosa ona güldü, ta ki onları geçip terastan uzaklaşırken elbisesiyle çıkarttığı son hışırtı sesine kadar.

TÜNELİN İÇİNDEN

Tatilin ilk sabahı sahile giderken küçük İngiliz çocuk patikanın dönemecinde durdu, tepeden vahşi ve kayalık körfeze, sonra da diğer yıllardan çok iyi bildiği kalabalık plaja doğru baktı. Annesi, bir elinde parlak çizgili bir çanta taşıyarak onun önünde yürüyordu. Serbestçe sallanan öteki kolu güneşin altında bembeyazdı. Oğlan o beyaz, çıplak kolu izledi ve arkasında bir hoşnutsuzluk olan gözlerini önce körfeze, oradan da yine annesine çevirdi. Çocuğun uzaklarda olduğunu hissedince anne arkasına döndü. "Ah, demek buradasın, Jerry!" dedi. Önce sabırsız göründü, sonra gülümsedi. "Tatlım, neden benimle gelmiyorsun? Yoksa daha çok–" Kadın, kendisinin hayal edemeyeceği kadar meşgul ya da ihmalkâr olduğu hangi eğlencelere oğlunun gizlice özlem duyuyor olabileceğinden yoğun biçimde endişe ederek kaşlarını çattı. Oğlan o kaygılı, savunmacı tebessüme çok aşinaydı. Pişmanlık duygusu onu kadının peşinden sürüklemişti. Ama yine de koşarken, omzunun arkasından vahşi körfeze baktı; bütün sabah da güvenli plajda oynarken bunu düşünüyordu.

Ertesi sabah, düzenli yüzme ve güneşlenme programının zamanı geldiğinde, annesi, "Her zamanki kumsaldan bıktın mı, Jerry? Başka bir yere gitmek ister misin?" dedi.

"Ah, hayır!" dedi hemen, annesini pişmanlık duygusunun o hiç şaşmaz dürtüsünden –adeta yiğitçe– kurtararak gülümserken. Ama onunla birlikte patikadan yürürken, "Şu aşağıdaki kayalara gidip bir bakmak istiyorum," deyiverdi.

Annesi bu fikre bütün dikkatini verdi. Yabani görünümlü bir yerdi orası, hiç kimse de yoktu, ama, "Elbette, Jerry. Sıkıldığında büyük kumsala gel. Ya da dosdoğru yazlığa git istersen," dedi. Artık dünün güneşinden hafifçe kızarmış o çıplak kolu sallanırken yürüyerek uzaklaştı. Jerry de onun tek başına gitmesinin dayanılmaz olduğunu hissederek neredeyse yine peşinden koşacaktı, ama koşmadı.

Elbette bensiz güvende olacak kadar büyüdü. Onu çok mu yakınımda tutuyorum? Benim yanımda olması gerektiğini hissetmemeli. Dikkatli olmalıyım, diye düşünüyordu annesi.

Jerry tek çocuktu, on bir yaşındaydı. Kadın duldu. Sahiplenici ya da ilgisiz olmamaya kararlıydı. Endişelerini dağıtarak kendi kumsalına gitti.

Jerry'ye gelince, annesinin kumsalına vardığını görür görmez körfeze giden dik yokuşu inmeye başladı. Bulunduğu yerden, kızıl kahverengi kayaların üzerinden görünen, hareket halinde beyaz saçaklı bir mavimsi yeşil oyuktu. Daha da aşağıya indiğinde bunun kaba, keskin kayanın küçük çıkıntılarına ve girintilerine yayıldığını, kıvrılan ve katlanan yüzeyin mor ve lacivert lekeleri dışa vurduğunu gördü. Son olarak, son birkaç metreyi kayarak ve kayalara sıyırtarak inerken beyaz bir dalga köpüğünün ucunu ve suyun beyaz kum üzerindeki sığ, ışıltılı hareketini ve bunun da ötesinde, tek parça halinde koyu maviliği gördü.

Dosdoğru suya koştu ve yüzmeye başladı. İyi bir yüzücüydü. Hızla parlayan kumlara, kayaların yüzeyin al-

tında rengini kaybetmiş canavarlar gibi durduğu bir orta bölgeye çıktı, ardından da gerçek denizdeydi – derin sulardan gelen düzensiz, soğuk akıntıların kollarını, bacaklarını şoka uğrattığı sıcak bir deniz.

Yalnızca küçük koya değil, ama koyla büyük kumsal arasındaki çıkıntıdan öteye bakamayacak kadar uzaklaştığında, suyun yüzeyinde süzüldü ve annesini aradı. İşte, bir portakal kabuğu parçası gibi görünen bir şemsiyenin altında sarı bir benek halinde, oradaydı. Annesinin orada olduğundan emin olarak rahatlamış bir halde yeniden kıyıya yüzdü, ama bir anda yapayalnızdı.

Körfezin çıkıntıdan uzak tarafını gösteren küçük burnun ucunda dağınık bir şekilde saçılmış kayalar vardı. Bazı oğlanlar bunların üzerinde giysilerini çıkarıyorlardı. Çırılçıplak koşarak kayalara doğru indiler. İngiliz çocuk onlara doğru yüzdü, ama bir taş atımlık mesafesini korudu. Onlar o kıyıdandı; hepsi yumuşak ve koyu bir bronzlukta yanmışlardı ve anlamadığı bir dilde konuşuyorlardı. Onlarla birlikte olmak, onlardan biri olmak bütün bedenini dolduran bir arzuydu. Biraz daha yakınlarına doğru yüzdü; onlar döndüler ve onu kısılmış, tetikte, kara gözlerle izlediler. Sonra biri gülümsedi ve el salladı. Bu yeterliydi. Bir dakika içinde yüzmüştü ve artık çaresiz, gergin bir yalvarışla gülümseyerek onların yanındaki kayaların üzerindeydi. Ona neşeli bir karşılama içinde bağırdılar; sonra da, o gergin, anlam veremeyen gülümsemesini korurken, onun kendi kumsalından kaçmış bir yabacı olduğunu anladılar ve onu unutmaya koyuldular. Ama o mutluydu. Onlarla birlikteydi.

Yüksek bir noktadan kaba, sivri uçlu kayaların arasındaki bir mavi deniz çukuruna tekrar tekrar dalmaya başladılar. Dalıp çıktıktan sonra etrafta yüzdüler, çıktılar ve yeniden dalmak için sıralarını beklediler. Büyük çocuklardı – Jerry'ye göre erkektiler. Jerry daldı, onlar da

onu izledi; kendi sırasını almak için geri yüzdüğünde ona yol verdiler. Kabul edildiğini hissetti ve kendinden gurur duyarak dikkatle yeniden daldı.

Çok geçmeden çocuklardan en büyüğü hazırlandı, kendini suya fırlattı ve suyun üstüne çıkmadı. Diğerleri olanları izleyerek bekledi. Jerry, parlak esmer kafanın ortaya çıkmasını bekledikten sonra bir uyarı çığlığı attı; ona boş gözlerle baktılar ve gözlerini yeniden suya çevirdiler. Uzun bir süre sonra oğlan, ciğerlerindeki havayı püsküren bir solukla ve bir zafer çığlığıyla dışarı atarak koyu renkli büyük bir kayanın diğer tarafından çıktı. Hemen o anda çocukların geri kalanı suya daldı. Bir anda, sabah saatleri gevezelik eden oğlanlarla dolu göründü; hemen sonra hava ve suyun yüzeyi bomboş kaldı. Ama yoğun maviliğin içinde karanlık şekillerin hareket ettiği ve ilerlediği görülebiliyordu.

Jerry daldı, suyun altındaki yüzücüler sürüsünü geçerek ilerledi, karşısında bir kararti gibi beliren siyah bir kaya duvarını gördü, ona dokundu ve duvarın öte tarafını görebildiği alçak bir engel halindeki noktasında birdenbire yüzeye fırladı. Görünen hiç kimse yoktu; altında, suda, yüzücülerin loş suretleri ortadan kaybolmuştu. Sonra bir oğlan, ardından da oğlanlardan bir başkası kaya engelinin öte tarafından çıktı, Jerry de kayanın içindeki bir boşluğun ya da deliğin içinden yüzmüş olduklarını anladı. Yeniden daldı. Gözünü yakan tuzlu suyun içinde kayanın boş yüzeyi dışında hiçbir şey göremedi. Suyun yüzeyine çıktığında oğlanların hepsi yeniden zaferi hedefleyecek biçimde hazırlanarak dalma kayasının üzerinde duruyorlardı. Ve şimdi Jerry, başarısızlığın telaşı içinde, İngilizce olarak, "Bana bakın! Bakın!" diye bağırdı ve aptal bir köpek gibi su sıçratmaya ve suda tepinmeye başladı.

Ciddi bir şekilde kaşlarını çatarak aşağıya baktılar. Jerry bu kaş çatma hareketini biliyordu. Annesinin ilgisi-

ni çekmek için palyaço gibi davrandığı başarısızlık anlarında annesinin ona ödül olarak verdiği şey işte bu ciddi, utanç dolu denetleme bakışıydı. Şiddetli utancı içinde, yüzündeki yalvaran sırıtışı asla ortadan kaldıramayacağı bir yara gibi hissederek kayanın üzerindeki büyük esmer oğlan topluluğuna doğru baktı ve başparmaklarını kulaklarına sokup diğer parmaklarını sallayarak, "*Bon jour! Merci! Au revoir! Monsieur, monsieur!*"[1] diye bağırdı.

Su ağzına akın etti; tıkandı, battı, çıktı. Az önce oğlanların ağırlığı altında olan kaya, o ağırlığın kalkmasıyla sudan yükselmiş gibi görünüyordu. Oğlanlar artık suya doğru uçarak onun yanından geçiyorlardı; gökyüzü, düşen bedenlerle doluydu. Ardından kaya sıcak güneş ışığında bomboş kaldı. Bir, iki, üç... diye saydı.

Elliye gelince Jerry korktu. Hepsi, onun aşağısında, kayanın su dolu mağaralarının içinde boğulmuş olmalıydılar! Yüze geldiğinde, yardım için bağırması gerekip gerekmediğini düşünerek boş yamaca bakındı. Onları hızlandırmak, hemen suyun yüzeyine çıkartmak, onları hızla boğmak için, sabahın mavi boşluğunda sayı sayıp durmanın şiddeti yerine herhangi bir şey için daha hızlı, daha da hızlı saydı. Ve ardından, yüz altmışa geldiğinde, kayanın ötesindeki su kahverengi balinalar gibi su püskürten oğlanlarla doluverdi. Oğlanlar Jerry'ye bakmaksızın yeniden kıyıya yüzdüler.

Dalma kayasına yeniden tırmandı ve uyluklarının altındaki sıcak gerginliği hissederek oturdu. Oğlanlar giysilerini bir bir toparlıyor ve kıyı boyunca başka bir kayalığa doğru koşarak uzaklaşıyorlardı. Ondan kurtulmak için oradan ayrılıyorlardı. Yumrukları gözlerinde, alenen ağladı. Onu görecek hiç kimse yoktu, o da yüksek sesle ağladı.

1. (Fr.) Merhaba! Teşekkürler! Görüşmek üzere! Mösyö, mösyö! (Ç.N.)

Jerry'ye uzun bir süre geçmiş gibi geldi; annesini görebileceği bir yere doğru yüzdü. Evet, annesi hâlâ oradaydı, turuncu bir şemsiyenin altında sarı bir nokta. Yeniden büyük kayaya yüzdü, kayayı tırmandı, aşınmış olan diş diş ve öfkeli kayaların arasından mavi su birikintisine daldı. Daha da derine indi, ta ki kaya duvarına yine dokunana kadar. Ama tuz gözlerini o kadar acıttı ki göremedi.

Suyun yüzeyine çıktı, kıyıya yüzdü ve annesini beklemek için yazlığa döndü. Çok geçmeden annesi, kızarmış çıplak kolunu yanına sarkıtıp çizgili çantasını sallayarak patikadan yukarıya doğru ağır ağır yürüyerek geldi. Jerry, "Deniz gözlüğü istiyorum," dedi nefes nefese, meydan okuyarak ve yalvararak.

Annesi rahat bir halde, "Pekâlâ, elbette canım," derken ona sabırlı, sorgulayıcı bir şekilde baktı.

Ama şimdi, şimdi, şimdi! Ona şu anda sahip olmalıydı, başka bir zaman değil. Annesi onunla bir dükkâna gidene kadar mızırdandı ve kadını rahat bırakmadı. Annesi deniz gözlüğünü satın alır almaz Jerry, sanki kadın onun üzerinde hak iddia ediyormuşçasına gözlüğü elinden kaptığı gibi koya giden dik patikadan koşarak hızla oradan ayrıldı.

Jerry büyük kaya kütlesine doğru yüzdü, deniz gözlüğünü ayarladı ve daldı. Suyun güçlü basıncı, lastik çerçevenin emme gücünü yok edince deniz gözlüğü gevşedi. Jerry, suyun yüzeyinden kayanın tabanına doğru yüzmesi gerektiğini anladı. Deniz gözlüğünü sıkı ve gergin bir şekilde ayarladı, ciğerlerini doldurdu ve suda baş aşağı süzüldü. Artık görebiliyordu. Sanki farklı türde gözleri vardı – parlak sudaki her şeyi açık, narin ve dalgalı gösteren balık gözleri.

Altında, yaklaşık iki metre aşağıda, gelgitler sonucu sıkı ve sert bir şekilde bastırılmış tertemiz, parıldayan

beyaz kum zemin vardı. Uzun, yuvarlak odun ya da arduvaz parçaları gibi iki grimsi şekil oraya yöneldi. Bunlar balıktı. Onların burunlarını birbirlerine sürttüklerini, hareketsiz durduklarını, ileriye doğru fırladıklarını, başka tarafa yöneldiklerini ve dönerek yine aynı yere geldiklerini gördü. Bu bir su dansı gibiydi. Onların birkaç santim üstünde su, sanki içinde pullar dökülüyormuş gibi parladı. Yine balıklar – tırnağı boyunda binlerce küçük balık suyun içinde sürükleniyordu ve Jerry bir anda kollarında bacaklarında onların sayısız küçük dokunuşunu hissedebildi. Bu adeta gümüş pullar içinde yüzmek gibiydi. Büyük oğlanların yüzerek içinden geçtiği devasa kaya, doğruca beyaz kumdan yükselmişti – yeşilimsi yosunun hafifçe kümelendiği siyah bir kaya. Jerry hiçbir boşluk göremedi. Kayanın dibine doğru yüzdü.

Tekrar tekrar suyun yüzüne çıktı, ciğerlerini havayla doldurdu ve yine derinlere indi. Tekrar tekrar kayanın yüzeyini, ona dokunarak, girişini bulmak için umutsuz bir istekle neredeyse kayaya sarılarak yokladı. Ardından, bir anda, siyah duvara tutunurken dizkapakları yükseldi ve ayaklarını ileri itti, böylece bir engelle karşılaşmadılar. Jerry, deliği bulmuştu.

Yüzeye ulaştı, kaya engelinin üzerine yığılmış taşlara sarılarak tırmandı, ta ki büyük bir taş bulup kollarında onunla kendini o kayanın yan tarafına doğru bırakana kadar. O ağırlıkla dosdoğru kum zeminine düştü. Taş çapaya sıkıca tutunarak bir yana yattı ve ayağının uzandığı noktadaki karanlık katmanın altına baktı. O deliği görebildi. Düzensiz, karanlık bir boşluktu bu; ama Jerry daha derinini göremedi. Çapasını bıraktı, deliğin uçlarına elleriyle tutundu ve kendini içeriye itmeye çalıştı.

Kafasını içeri sokmuş, omuzlarının sıkıştığını anlamış, onları yana doğru hareket ettirmişti ve artık beline kadar içerideydi. İleride hiçbir şey göremedi. Yumuşak ve yapışkan bir şey ağzına dokundu; grimsi kayanın yü-

zeyinde hareket eden karanlık bir yaprak gördü ve içini telaş kapladı. Aklına ahtapotlar, tırmanan yosunlar geldi. Kendini geriye itti ve geri çekilirken, tünelin ağzında sürüklenen bir deniz yosununun zararsız duyargası gözüne ilişti. Ama bu kadarı yeterliydi. Güneş ışığına ulaştı, kıyıya yüzdü ve dalma kayasına uzandı. Sudaki mavi kuyuya doğru baktı. O mağaranın, ya da deliğin, ya da tünelin içinden karşı tarafa doğru kendine bir yol bulması gerektiğini biliyordu.

Önce, diye düşündü, nefesini kontrol etmeyi öğrenmesi gerekiyordu. Denizin dibinde rahatlıkla uzanabilmesi için kollarında başka bir büyük taşla kendini suyun derinliklerine bıraktı. Saydı. Bir, iki, üç. Durmadan saydı. Göğsünde kanın hareketini duyabiliyordu. Elli bir, elli iki... Göğsü acıyordu. Taşı bıraktı ve yüzeye yükseldi. Güneşin alçalmış olduğunu gördü. Yazlığa koştu ve annesini akşam yemeğini yerken buldu. Annesi yalnızca, "Eğlendin mi?" dedi, o da, "Evet," dedi.

Oğlan bütün gece kayadaki su dolu mağarayı düşledi ve kahvaltı biter bitmez koya gitti.

O gece burnu fena kanadı. Nefesini tutmayı öğrenerek saatlerce suyun altında kalmıştı; artık halsizlik hissediyordu ve başı dönüyordu. Annesi, "Senin yerinde olsam bunu zorlamam canım," dedi.

O gün ve ertesi gün, Jerry, sanki her şey, bütün yaşamı, olabileceği her şey buna bağlıymış gibi ciğerlerine idman yaptırdı. Gece burnu yine kanadı, annesi de ertesi gün kendisiyle birlikte gelmesi için ısrar etti. Dikkatli idmanıyla geçireceği bir günü harcamak onun için eziyetti, ama artık küçük çocuklar için bir yer, annesinin güneşin altında güvenle uzanabileceği bir yer olan diğer kumsalda onunla kaldı. Burası kendi kumsalı değildi.

Bir sonraki gün kendi kumsalına gitmek için izin istemedi. Annesi durumun karmaşık doğrularını ve yanlış-

larını değerlendiremeden önce fırlayıp gitti. Bir günlük dinlenmenin nefes almadan ona kadar sayışını geliştirmiş olduğunu fark etti. O yüz altmışa kadar sayarken büyük oğlanlar o yolu kat etmişlerdi. Korkusunun içinde hızla sayıp durmuştu. Artık büyük olasılıkla, denese, uzun tünelden geçebilirdi, ama henüz denemeyecekti. Meraklı, hiç de çocukça olmayan bir ısrar, bastırılmış bir sabırsızlık, beklemesine neden oldu. Bu sırada, artık yukarıdaki hava boşluğundan aldığı taşlarla dolu olan beyaz kumun üzerine uzandı ve tünele girişi inceledi. Geçidin, görmenin mümkün olduğu her bir çıkıntısını ve köşesini biliyordu. Sanki kayanın omuzlarındaki sertliğini çoktan hissetmiş gibiydi.

Annesi yakınlarda olmadığı zaman yazlıktaki saatin başına oturdu ve saatini kontrol etti. Nefesini iki dakika boyunca sıkıntı çekmeden tutabildiğini gördüğüne inanamadı, sonra da bununla gurur duydu. Saatin onayladığı "iki dakika" sözcükleri, onun için son derece gerekli olan macerayı sona erdiriyordu.

Bir sabah, annesi olağan bir tavırla dört gün sonra eve gitmeleri gerektiğini söyledi. Jerry, denemeyi gitmeden önceki gün yapacaktı. Bu kendisini öldürse de yapacaktı, dedi meydan okurcasına kendi kendine. Ama gitmeleri gerekenden iki gün önce –içinden saymasını on beşe çıkardığı bir zafer günü– burnu o kadar fena kanadı ki başı döndü ve yoğun kırmızı kanın kayaya akışını, oradan da denize yavaşça damlayışını izleyerek bir deniz yosunu parçası gibi büyük kayanın üzerinde halsiz bir biçimde uzanmak zorunda kaldı. Korktu. Ya tünelde başı dönseydi? Ya orada, kusturulmuş bir şekilde ölseydi? Ya?.. Kafasını sıcak güneşin altında çevirdi, neredeyse vazgeçecekti. Eve dönüp uzanmayı düşündü; ertesi yıl, belki de, bir yıl daha büyüdüğünde – *o zaman* delikten geçerdi.

Ama bu kararı verdikten, ya da verdiğini sandıktan sonra bile, kendini kayanın üzerinde oturmuş suyun de-

rinliklerine bakarken buldu; ve burnundaki kanamanın henüz durduğu, kafasının hâlâ ağrıyıp zonkladığı o ânın – dalmayı deneyeceği an olduğunu anladı. Bunu şimdi yapmazsa bir daha hiç yapmayacaktı. Denemeye kalkışmamak korkusuyla titriyordu; denizin altındaki, kayanın altındaki o upuzun tünelin korkusuyla da titriyordu. Çıplak güneş ışığında bile kaya kütlesi çok geniş ve çok ağır görünüyordu; gideceği yere tonlarca ağırlıkta bir kaya basınç yapıyordu. Eğer ölürse –belki ancak gelecek yıl- o büyük oğlanların tünele yüzüp oranın tıkanmış olduğunu görecekleri güne kadar orada öylece kalırdı.

Deniz gözlüklerini taktı, sıkıca ayarladı, içinde hava kalıp kalmadığını kontrol etti. Elleri titriyordu. Sonra, taşıyabileceği en büyük taşı seçti ve bedeninin yarısı kendisini çevreleyen serin suyun içinde, diğer yarısı da sıcak güneşin altında kalana dek kayanın ucuna kaydı. Boş gökyüzüne bir kez baktı, ciğerlerini bir kez, iki kez doldurdu ve ardından taşla hızla dibe daldı. Taşı bıraktı ve saymaya başladı. Deliğin uçlarını ellerinin arasına aldı ve yapması gerekeni hatırladığı gibi omuzlarını yanlamasına sığdırıp ayaklarını ittirerek kendini tünelin içine çekti.

Çok geçmeden tamamen içerideydi. Sarımsı gri suyla dolu küçük bir kaya deliğinin içindeydi. Su onu tavana doğru ittiriyordu. Tavan keskindi ve sırtını acıttı. Elleriyle kendini –hızla, daha da hızla– çekti ve bacaklarını kaldıraç olarak kullandı. Kafası bir şeye çarptı; keskin bir acı başını döndürdü. Elli, elli bir, elli iki... Işıksız kalmıştı, su da kayanın ağırlığıyla ona baskı yapar gibi görünüyordu. Yetmiş bir, yetmiş iki... Ciğerlerinde hiç kasılma yoktu. Şişmiş bir balon gibi hissetti, ciğerleri o kadar hafif ve rahattı, ama kafası zonkluyordu.

Sürekli, keskin olduğu kadar da yapışkan hissedilen sert tavana sıkıştırılıyordu. Aklına yine ahtapotlar geldi, o da tünelin içi ayaklarına dolanabilecek suyosunlarıyla

dolu olabilir mi diye merak etti. Telaşlı, kasılan tekmelerle kendini ileri itti, başını suya soktu ve yüzdü. Ayakları ve elleri, sanki açık denizdeymişçesine serbestçe hareket ediyordu. Delik genişlemiş olmalıydı. Hızlı yüzmekte olduğunu düşündü ve tünel daralırsa kafasını çarpmaktan korktu.

Yüz, yüz bir... Su soluklaştı. İçi zaferle doldu. Ciğerleri acımaya başladı. Birkaç kulaçtan sonra çıkacaktı. Çılgınca sayıyordu; yüz on beş, dedi ve uzun bir süre sonra yeniden yüz on beş. Çevresindeki su, zümrüt yeşiliydi. Ardından, başının üstünde kaya boyunca uzanan bir çatlak gördü. Güneş ışığı arasından sızıyor, tünelin pürüzsüz, karanlık kayasını, tek bir midye kabuğunu ve ileridеki karanlığı gösteriyordu.

Yapabileceklerinin sonuna gelmişti. Çatlağa, sanki suyla değil de havayla doluymuş gibi, sanki içine hava çekmek için ağzını oraya dayayabilirmiş gibi baktı. Kafasının içinde, Yüz on beş, dediğini duydu – ama bunu uzun süre önce söylemişti. İlerideki siyahlığın içine gitmek zorundaydı, yoksa boğulacaktı. Başı şişiyordu, ciğerleri çatlıyordu. Kafasının içi yüz on beş, yüz on beş diye zonkladı, o da kendini ileri doğru çekerek, güneş ışığıyla aydınlanmış dar alanı arkada bırakarak karanlıkta kayaya kuvvetsizce tutundu. Ölmek üzere olduğunu hissetti. Artık bilinci yerinde değildi. Karanlıkta baygınlık geçirecek gibi olduğu anların dışında mücadelesini sürdürdü. Yoğun, büyüyen bir acı kafasını doldurdu, sonra da karanlık, yeşil bir ışık patlamasıyla çatladı. İleriyi yoklayan elleri hiçbir şeye ulaşmadı; geriye teptiği ayakları da onu açık denize doğru itti.

Yüzü havaya dönük bir şekilde suyun yüzeyine sürüklendi. Bir balık gibi nefes nefese kalmıştı. O anda batıp boğulacağını hissetti; kayaya kadarki yaklaşık bir metreyi geri yüzemedi. Ardından ona tutunmaya ve kendini

ona doğru çekmeye başladı. Kırmızı damarlı, pıhtılaşmış karanlık dışında hiçbir şey göremedi. Gözlerinin patlamış olduğunu düşündü; kanla dolmuş olmalıydılar. Deniz gözlüklerini çıkardı ve denize bir damla kan aktı. Burnu kanıyordu, kan da deniz gözlüklerini doldurmuştu.

Serin, tuzlu denizden yüzüne sıçratmak için birkaç avuç dolusu su aldı, tadını aldığı şeyin de kan mı tuzlu su mu olduğunu bilemedi. Bir süre sonra nabzı yavaşladı, rahatça görmeye başladı ve doğrulup oturdu. Oralı oğlanların bir kilometre kadar ötede daldıklarını ve oyun oynadıklarını görebiliyordu. Onlarla beraber olmayı istemedi. Eve dönüp uzanmaktan başka bir şey istemiyordu.

Kısa bir süre içinde Jerry kıyıya yüzdü ve yazlığa giden patikayı ağır ağır çıktı. Kendini yatağa attı ve uyudu, sonra da patikadaki ayak sesleriyle uyandı. Annesi geliyordu. Yüzündeki kan izlerini ya da gözyaşlarını görmemesi gerektiğini düşünerek banyoya koştu. Banyodan çıktı ve ışıldayan gözleriyle gülümseyerek villaya yürüyen annesiyle karşılaştı.

"Günün iyi geçti mi?" diye sordu annesi, elini onun ısınmış, esmer omzuna koyarken.

"Ah, evet, teşekkür ederim," dedi.

"Biraz solgun görünüyorsun." Sonra da keskin ve kaygılı bir halde, "Kafanı nasıl çarptın?"

"Ah, çarptım işte," dedi annesine.

Kadın ona yakından baktı. Jerry gergindi; gözleri cilalı gibi görünüyordu. Kadın endişelendi. Sonra da kendi kendine, Ah, dırdır etme! Bir şey olmaz. Balık gibi yüzebiliyor, dedi.

Birlikte oturup öğle yemeği yediler.

"Anne," dedi, "iki dakika boyunca suyun altında kalabiliyorum, en az üç dakika..." Birdenbire içinden bunu söylemek gelmişti.

"Yapabiliyor musun, canım?" dedi annesi. "Eh, ben olsam kendimi zorlamazdım. Bugün daha fazla yüzmen gerektiğini sanmıyorum."

Annesi iradelerini çarpıştıracakları bir savaşa hazırdı, ama Jerry hemen pes etti. Koya gitmek artık hiç de önemli değildi.

KEYİF

Mary Roberts için her yıl iki büyük şölen, ya da dönüm noktası olurdu. Noel süslemeleri iner inmez ikincisi için hazırlanmaya başlardı. Bu yıl bir moda dergisinin sayfalarını çeviriyordu ki kocası, "Güneşin hayalini mi kuruyorsun, koca kız?" dedi.

"Neden olmasın ki," dedi, biraz incinmiş bir halde. "Sonuçta dört yıl oldu."

"Parayı nereden bulacağımızı gerçekten bilmiyorum."

Kocası, Mary Rogers'ın yüzünde tanıdığı bir bakış gördü.

Müdürün karısı olan arkadaşı Mrs. Baxter da dergiyi gördü ve, "Artık kızının sana ihtiyacı olmadığına göre sanırım bu yıl yine Fransa'nın güneyine gideceksin," dedi. İçinde her şeyin haklılığını barındıran şu sözleri de ekledi: "Sanırım, biz Brighton'a sadık kalacağız."

Mary Rogers da, her zaman yaptığı gibi, "Aynı parayla Kıta Avrupa'sına gidilebilecekken neden İngiltere'de tatil yapıldığını aklım almıyor," dedi.

Dört yıl boyunca kızı ve torunlarıyla Cornwall'a gitmişti. Arkadaşlarına anlattığı şekliyle bu, kulağa ailenin sunağında bir kurban töreni gibi geliyordu. Ama bu yıl kızı İskoçya'daki diğer büyükanneye gidiyordu, herkes de bunu biliyordu. Herkes. Yani Mrs.Baxter, Mrs. Justin-Smith ve Mrs. Jones.

Mary Rogers parlak renkli pamuklu kumaşlar satın alıp onları oturma odasına yaydı. Dışarıda özellikle nemrut bir şubat ayı, İngiltere'nin orta bölgesindeki küçük kasabayı ürpertici bir soğukla zapt etmişti. Yağmur pencerelerin pervazlarını süpürüyordu. Tommy Rogers kumaşları gördü ve tek söz etmedi. Ama bir hafta sonra, kocası, "Diyorum ki, koca kız, bacağını çok gösteriyor bu, biliyorsun..." dediğinde Mary aynanın karşısında beyaz bir keten mayo deniyordu.

O anda, tatile gidecekleri kabullenilmiş oldu. Dört yılın birçok yönden fark yaratmış olduğu da. Mary Rogers camın karşısında gizlice uyluklarını ve omuzlarını yokladı ve pekâlâ çıplak kalabileceklerini düşündü. Ancak, yaptığı giysiler makul ama şık türdendi. Onları mart, nisan, mayıs ve haziran akşamları boyunca dikti. Elinden iyi dikiş gelirdi. Ayrıca, evlenmeden önceki birkaç mutlu ay süresince, Londra'da moda tasarımı eğitimi görmüştü. Bu, farklı bir dünyaydı. Şimdi çevresindeki kadınlara –Mrs.Baxter, Mrs. Justin-Smith ve Mrs. Jones– bundan söz ederken sesi bu farklılık düzeyini yansıtırdı. Mrs. Baxter da, her zamanki gibi nazikçe, "Ah, gençken geleceğin bizim için ne hazırladığını hiçbirimiz bilmiyoruz," derdi.

Temmuzun sonuna doğru gideceklerdi. Bir hafta önce, Tommy Rogers, üzerinde belirli rakamlar yazılı bir kâğıt parçası çıkarttı. Bunlar hiç olmadığı kadar düşük rakamlardı. "Ah, idare ederiz," dedi Mary belirsiz bir şekilde. Zihni çoktan mavi deniz, mavi gökyüzü manzaraları arasında dolanmaya başlamıştı.

"Belki de Plaza'da yer ayırtsak iyi olur."

"Ah, hiç gerek yok. Orada bizi tanıyorlar."

Gitmeden önceki akşam, Baxter ailesinin evinde tatile gidecek çift için bir briç partisi vardı. Tommy Rogers'ın, karısı, "Uçak yolculuğu artık bu kadar ucuzken

anlayamıyorum, neden..." derken ona huzursuzca bakıverdiği görüldü.

Zira elbette, her zamanki gibi tren için rezervasyon yaptırmışlardı.

Manş Denizi, bir Paris otelinde bir gece ve doğru treni yakalama gibi engelleri başarıyla aştılar.

Birkaç saat içinde, ilk kez yirmi beş yıl önce balayılarında geldikleri deniz kenarındaki küçük köyü göreceklerdi. Mary Hill, ne yazık ki çok kısa bir zaman için keyfini çıkardığı o sanat çevrelerinde, orada bir yazlığı olan tanınmış bir sahne tasarımcısıyla tanışmış olduğu için orayı seçmişlerdi. Bir ay süren o balayı süresince tasarımcının yazlığında mutlu bir öğleden sonra geçirmişlerdi.

Tren yaklaştıkça Mary, denizin üzerinde bulunduğu tepede yapayalnız olan villayı görmek için bakınıyordu. Ama tepe artık sıcak güney yeşilliklerinin içinde yeşil panjurlu, kırmızı çatılı küçük beyaz yazlıklarla tıka basa doluydu.

"Burası epey genişlemiş görünüyor," dedi Tommy. İstasyon da genişlemişti. Artık uzun bir platform ve düzgün bir istasyon binası vardı. Denize doğru baktıklarında da, öbek halinde dükkânlar, kumarhaneler ve kafeler gördüler. Dört yıl önce bile yalnızca bir dükkân, bir restoran ve birkaç otel vardı.

"Eh," dedi Mary, tadı kaçmış bir şekilde, "artık burası turistlerle doluysa hiç de aynı değildir."

Ama güneş parlıyordu, deniz kıyıya çarpıyor ve köpürüyordu, palmiye ağaçları da beyaz kumsal boyunca yükseliyordu. Kendilerini evdeymiş gibi hissederek, bavullarını Plaza'ya giden yolda yokuş aşağıya taşıdılar.

Plaza'nın dışındayken birbirlerine baktılar. Zamanında iddiasız olan bu yer artık parlak renkli brandalarla ve çizgili şemsiyelerle çevrilmiş, etkileyici bir binaydı. "Yaşlı Jacques kendini aşmış," dedi Tommy ve onları hep

karşılamış olan Jacques'ı arayarak otelin girişine giden muntazam taşlı patikayı çıktılar.

Resepsiyonda Mary kurallı, doğru Fransızcasıyla Monsieur Jacques'ı sordu. Resepsiyon görevlisi gülümsedi ve üzülerek Monsieur Jacques'ın üç yıl önce oradan ayrıldığını söyledi. "Bizi iyi tanırdı," dedi Mary, sesi kederli ve tiz çıkıyordu. "Burada bizim için hep oda bulurdu."

Ama elbette madam için bir oda vardı. Elbette. Bir anda kat görevlileri bavullar için koşturarak geldiler.

"Biraz sabırlı olun," dedi Tommy. "Bekleyin. Şimdiki fiyatları sor."

Mary, oldukça rahat bir şekilde şimdiki fiyatların ne olduğunu sordu. İri çenesini uzatarak bilgi aldı ve bunu hızla Tommy'ye iletti. Adam, durumu anlayan, hesap defterine dönen ve yaşlı İngiliz çiftin aralarında konuşabilmesi için kendini oyalamaya hazırlanan resepsiyon görevlisine utanmış bir halde baktı.

Gerçekten de, aralarında hızlı, öfkeli fısıltılarla konuştular.

"Yapamayız Mary. Olmaz. Bir haftanın sonunda geri dönmemiz gerekir."

"Ama hep burada kalırdık..."

Sonunda kadın, hemen dikkat kesilen resepsiyon görevlisine doğru döndü ve gergin bir gülümsemeyle, "Korkarım döviz kurları bizim için işleri zorlaştırıyor," dedi. İngilizce konuşmuştu, o kadar üzüntülüydü; adamın da memnuniyetle, "Tamamen anlıyorum madam. Belki de sokağın karşısındaki Belle Vue'yü[1] denemek istersiniz. Orada birçok İngiliz var," diye yanıt verdiği dil de İngilizceydi.

1. (Fr.) Güzel Manzara. (Ç.N.)

Rogers'lar, muntazam taşlı patikada, insanların akşam yemeği için çoktan oturduğu parlak renkli masaların arasında aşağılanmış bir halde iki bavulu taşıyarak oradan ayrıldı. Güneş batmıştı. Karşı tarafta, Belle Vue bir ışık parıltısıydı. Tommy Rogers, Mary oraya bakmadan geçerek yürüdüğünde şaşırmadı. Yıllar boyunca, Plaza'da kalarak kendilerini Belle Vue'dan üstün hissetmişlerdi. Ayrıca, resepsiyon görevlisi oranın İngilizlerle dolu olduğunu söylememiş miydi?

Burası Fransa olduğu için, tam da sezon olduğu için, turizm acentesi elbette açıktı. Çekici bir matmazel daha önce rezervasyon yapmamış olmalarından dolayı hayıflandı.

"Yirmi beş yıldır her yıl buraya geliriz," dedi Mary, mazur görülebilecek bir şekilde son dört yılı görmezden gelerek ve çocuğun küçük olduğu beş yılı da hesaba katmayarak. "Daha önce hiç rezervasyon yaptırmak zorunda kalmadık."

Tüh, tüh, dedi matmazel omuzları ve güzel gözleriyle, St. Nichole'un bu kadar popüler, bu kadar ilgi çekici bir hale gelmesi ne yazık. Daha çok pişman olduğu hiçbir şey yoktu. Belle Vue'yü önerdi.

Rogers'lar, kadere son bir taviz verdiklerini hissederek Belle Vue'ye kadarki yüz metreyi yürüdüler ve şaşkınlık içinde oranın tamamen dolu olduğunu öğrendiler. Acenteye döndüklerinde onlara, bereket versin, yamaçtaki bir yazlıkta boş bir oda olduğu söylendi. Oraya kadar çifte eşlik edildi. Şimdi, Rogers'lar kendi aralarında konuşurken hesap defteriyle değil de koydaki parlak ışıkların manzarasını ve gemilerin gezinen ışıklarını inceleyerek oyalanma sırası güzel matmazeldeydi. Çiftin sesleri artık yalnızca kızgın değil, hiddetle yükselmişti. Bu oda için –Mary'nin hep Fransız usulü olduğunu düşündüğü türden tek kişilik geniş bir yatağı olan son derece

küçük, büyük yazlığın bodrum katında, taş zeminli, halısız bir oda; içi raflarla dolu olduğu için gardırop olmayan bir gardırop; bir lavabo ve küçük bir gazocağı– kulaklarına inanamadıkları bir tutar ödemeleri isteniyordu. İngilizlerin çok sık yaptıkları gibi sıcak su isterlerse ocaktaki tencerede ısıtmaları gerekecekti.

Ancak matmazelin, bakışlarını beğeniyle incelediği egzotik gece manzarasından çevirirken belirttiği gibi, insanın kendi yemeğini pişirmesi çok büyük bir avantajdı.

"Plaza'ya gitmeyi öneriyorum. Bir haftalık rahatlık buradaki üç haftadan iyidir," dedi Mary. Plaza'ya döndüklerinde odanın tutulmuş olduğunu ve başka boş odanın da kalmadığını öğrendiler.

Artık neredeyse akşamın onu olmuştu ve sonsuza dek yardım etmeye hazır matmazel onları yazlıktaki, dört yıl önce Plaza'ya konfor, iyi yemek ve sıcak su için ödemiş olduklarından daha fazlasına anlaştıkları küçük odaya geri götürdü. Ayrıca, gece yatak, gardırop ya da kalaylanmış kaşıklarla kaçarlarsa, ya da elektrik, yakıt ve su faturalarını ödemeyi reddederlerse diye on poundun üstünde bir depozito ödemek zorunda kaldılar.

Rogers'lar, yolculuktan ve hayal kırıklığından tükenmiş bir halde hemen yatağa girdi.

Sabah Mary tatilde yemek pişirmeye hiç niyeti olmadığını ilan etti, onlar da bir kafede Fransız usulü kahvaltı ettiler, iki küçük fincan kahve ve iki çörek için on iki şilin değerinde bir ücret ödediler ve fikirlerini değiştirdiler. Odada yemek yapmaları gerekecekti.

Gayretle keyiflerini koruyarak akşam yemeği için soğuk yiyecekler satın aldılar, bunları odada bıraktılar ve eğlenmek için hazırlandılar. Zira deniz maviydi, mavi ve köpüklüydü. Güneş ışığı da sıcak ve altın sarısıydı. Sonuçta burası Fransa'nın güneyiydi, hep hemfikir oldukları üzere, Avrupa'nın en hoş yeriydi. *Daily Telegraph* ga-

zetesinin dediği gibi de, şu anda İngiltere'de yağmur yağıyordu.

Kumsalda başka bir kötü an yaşadılar. Şemsiyeler, gümüş renkli kumsal boyunca yaklaşık bir kilometrede dip dibe açılmıştı. Geniş arazi içindeki yüzlerce beden, ısınmış bronz etlerin oluşturduğu kusursuz bir yatak halinde güneşte pişerek uzanıyordu.

"Mahvetmişler burayı, mahvetmişler!" diye haykırdı Mary, düzensiz manzarayı gözden geçirirken. Ama bütün ağırlığıyla kuma bastı ve elbisesinin düğmelerini açtı. Simsiyah bir mayo giydiği ortaya çıktı; kocasının rahatlamış bakışı da gözünden kaçmadı. Bunun haksızlık olduğunu hissetti. İşte kocası; uzun boylu, çok zayıf, sarışın bir adam; kalçalarında bir iple tutturulmuş on beş santimlik bir kumaştan oluşan gülünç bir mayonun içinde epey düzgün görünümlü. Ve işte *kendisi;* pürüzsüz beyaz tenli iriyarı, taş gibi bir kadın – ama orta yaşlı ve siyah bir mayo içinde.

Mary çevresine bakındı. Yarım metre uzakta beş-altı oğlan ve kıza ait birbirine dolanmış esmer bir kol ve bacak yığını vardı, kızlar da renkli pamuklu sutyenler ve külotlardan başka bir şey giymemişlerdi. Tommy'nin de onlara baktığını gördü. Ardından, diğer tarafa yarım metre uzaklıkta, beyaz pamuklu, tek parça bir mayodan yorgun, solgun etini gösteren şişman, kır saçlı bir kadını fark etti. Mary ona mutlu bir üstünlükle baktı ve kendini kutlayarak kuma uzandı.

İngiliz çift, bütün sabah kızaran bir çift balık gibi kumun üzerinde dönüp durarak orada uzandı, zira soluk tenlerinin ayıp ve rezil olduğunu hissediyorlardı. Akşam yemeği için odalarına döndüklerinde, öbekler halinde küçük siyah karıncaların soğuk etlerini kaplamış olduğunu gördüler. Güneşlenmeyi fazla abarttıkları bariz şekilde anlaşıldığı için buna çok fazla takılacak durumda de-

ğillerdi. Her ikisi de parlak kırmızı renkteydi, gözleri de ağrıyordu. Böyle amatörce davrandıkları için kendilerini aptal hissederek karanlık odanın serinliğinde uzandılar – doğrusunu akıl etmeleri gerekirdi! O öğleden sonra yataklarında kaldılar, ertesi gün de... Günler geçti. Bazen, açlık onlara galip geldiğinde, Mary soğuk yemek almak için ürkerek köye indi; karıncalar yüzünden odada yiyecek saklamak olanaksızdı. Yemek yedikten sonra kendilerinin de yıkandığı lavaboda aceleyle bulaşıkları yıkadı. Tommy, kadın tencerede ısıtılmış suda kendini santim santim yıkarken günde iki kez gönülsüzce dışarı çıktı. O aynısını yaptığında da kadın dışarı çıktı. Bu vazgeçilmez hijyen önlemlerinden sonra, birbirleriyle en ufak bir temas olanağından kaçınarak fazlasıyla dar yatağa çekildiler.

Sonunda iyileşen tenleri kadar odanın rahatsızlığı da onları daha dikkatlice giyinmiş bir halde yeniden kumsala itti. Her ikisinin de derileri uzun parçalar halinde soyuluyordu. Ancak, bir haftanın sonunda, sürü olarak kıyıya vurmuş balıklar gibi kumsalı dolduran diğer esmer ve parlak bedenlerin arasındaki yerlerini utanmadan alacak kadar esmer ve parlak bir hale gelmişlerdi.

Günler boyunca Rogers'lar, jambon ve yumurtadan oluşan sıcak bir İngiliz kahvaltısı yaptıktan sonra kumsala giden dik patikadan indiler ve bütün sabah orada kaldılar. Bütün sabah, sonra da bütün öğleden sonra orada uzandılar, ama yüzlerce metre ötede kendini dışarıya kapatmış bir İngiliz kolonisinden epey uzakta.

Çocukların birbirinin aynı mavi dalgalarda bağrışmalarını ve gülmelerini izlediler. Gruplar halindeki Fransız gençlerin, Mary'nin en azından şaşırtıcı derecede özgürce olduğunu düşündüğü bir biçimde flörtleşmelerini ve kumda birbirlerinin üzerinde yuvarlanmalarını izlediler. Çok şükür kızı genç evlenmiş ve beladan sağ salim kurtulmuştu! Mary Rogers'ı hiçbir şey bu gençlerin son

derece saygın olduklarına ikna edemezdi. Hepsinin şok edici ve karmaşık ahlaksızlıklar yaptıklarından kuşkulandı. Birkaç yıl kadar kısa bir sürede bazı güçlü ve rahatlatıcı toplumsal süreçler tarafından, her biri kendini bir ya da belki iki küçük çocuğa bakmak kaygısına kaptırmış edepli, semiz Fransız çiftlere dönüşecek olmaları inanılmazdı.

Daha deneyimli yüzücülerin, maskeleriyle, şnorkelleriyle, paletleriyle dalgakıranın ilerisinde denizdeki küçük dalgaları yarmalarını da beğeniyle izlediler.

Memnundular.

Buraya bunun için gelmişlerdi. Sahildeki bütün bu yüz binlerce kişi de buraya bunun için gelmişlerdi – kumda uzanmak ve güneşi ısınan bedenlerine yedirmek için; üzerlerinde çok yapışkan bir şekilde kuruyan sıcak mavi suyu da küçük dozlarda kabul etmek için. Deniz çok tuzlu ve sıcak kokuluydu – tuz ve yosundan daha fazlası kokuyordu, zira dalgakıranın ilerisinde kasabanın kanalizasyonu, mutlu yüzücülerin parfümlü yağlara bulanmış bedenlerinde kuruyacak olan zengin atıkları koyun iç tarafına geri sürükleyerek denize boşalıyordu.

Buraya bunun için gelmişlerdi.

Ama Plaza'da her şeyin çok farklı olduğuna şüphe yoktu. Orada insan geç kalkardı, kahve ve çöreklerle zaman geçirirdi, birkaç saatlik güneş tapınması için kumsala inerdi ya da inmezdi; uzun bir öğle yemeği için geri döner, yeniden denize girer, daha da uzun bir akşam yemeğinin keyfini çıkarırdı. Buna da deniz tatili deniyordu. Şimdi, kumsal gerçekten gidilebilecek tek yerdi. Dokuzdan bire, ikiden yediye kadar Rogers'lar kumsaldaydı. Ziyadesiyle bir deniz tatiliydi bu.

Aşağı yukarı onuncu gün, zamanlarının yarısının geçtiğini fark ettiler; Tommy de yeni ve korkunç pahalı dükkânlardan birine dalıp bir deniz gözlüğü, palet ve şnor-

kelle çıkarak bundan daha fazlasının olması gerektiğine yönelik sabırsızlığını ve duygusunu gösterdi. Mary'ye onu yalnız bıraktığı için özür diledikten sonra, çocuklara yönelik bir çizgi roman astronotu gibi görünerek –ya da kadının biraz da yüzünü buruşturarak bu şekilde tanımladığı kılıkta– koya daldı. Birkaç saat boyunca da dönmedi.

"Bu her şeyden daha iyi, koca kız, denemelisin," dedi, kendini heyecana kaptırmış bir bakışla denizden çıkarken. Mary o öğleden sonrayı, gözlerini kısıp suda kıpraşan periskoplardan hangisinin kocasınınki olduğunu anlamaya çalışarak kumsalda tek başına geçirdi.

Böyle oyalanırken kendisine İngilizce olarak şöyle seslenildiğini duydu: "Ben de her zaman denizaltı dulu olduğumu söylerim." Dönüp bakınca hoş sarı bukleleri, düzgün mavi bir mayosu, güzel mavi gözleri olan; güzel bacakları sıcak kumda uzanmış, kesinlikle İngiliz, narin bir kız gördü. Bir İngiliz kızı. Ama sesi, Mary'nin kanaat getirdiği üzere, biraz rahatsız edici bir kıkırdamaya karşın kabul edilebilirdi. Mary yumuşadı ve Fransa'ya İngilizlerle ahbaplık etmek için gidilmediğini ilke edinmiş olsa da, "Kocanız orada mı?" dedi.

"Ah, onu yemek saatleri dışında hiç görmüyorum," dedi kız neşeyle ve gerisingeri kumlara uzandı.

Mary bu kızın kendisinin o yaştaki haline çok benzediğini düşündü, ne var ki, elbette *o*, kendisini en iyi nasıl değerlendireceğini bilmişti. Denizin ve güneşin uyuşturduğu seslerle konuştular, ta ki önce Tommy Rogers, sonra da kızın kocası denizden çıkana dek. Genç adam bir tür zıpkınla sırtından vurulmuş büyük bir balık taşıyordu. Bunun heyecanı, dördünü dikkatli önerilerde bulunarak birkaç dakika için bir metrekarelik kumu paylaşmaya yöneltti.

Ertesi gün, Tommy Rogers karısının deniz gözlüğü ve palet takmasında ve yeni sporu denemesinde diretti.

Kadın iki adam ve genç Betty Clarke tarafından, refakat edilen bir gemi gibi koya götürüldü. Mary Rogers, burnuna baskı yapan deniz gözlüğünün boğucu hissinden hoşlanmadı. Paletin kattığı hız, güçlü bir yüzücü olmadığı için onu huzursuz etti. Ama hemen önünde rahatlıkla hareket eden genç kızın karşısında korkak görünmeyecekti.

Koyun açıklarında küçük bir ada, basit bir sıcak kızıl kahve renkte kaya öbeği, oynak beyaz bir dalga köpüğünün içinden yükseldi. Adanın çevresinde, yüzeyden birkaç metre derinde sualtı kayaları uzanıyordu; hepsinin üzerinde de paletli, yüzleri aşağıda, ellerinde zıpkınları hazır bir halde oradan oraya balıkları gözlemleyen yeni bir insan ırkı yüzüyordu. Mary dönüp deniz gözlüğüyle kıyıya baktığında kıyı çok uzak ve çizgili şemsiyelerle, uzanan esmerleşmiş bedenlerle, suda oynayan çocuklarla fazlasıyla sıradan göründü. Bu, öteki denizdi. Bu gerçekten farklı bir şeydi. Denizin, güvenli kumsalları hor gören maceracıları ve kâşifleri buradaydı.

Mary suyun yüzeyinde serbestçe uzandı ve aşağıya baktı. Güneşle beneklenmiş suda yeşil renkte sendeleyen kocaman vadileri ve kayalarıyla bu devasa sualtı dünyası. Beyaz kumun göz kamaştıran bir parçasında –göründüğü kadarıyla yedi metre derinde– kıyıda güneş altında büyümüş gibi taze ve parlak yeşil çimenler filizlenmişti. Elini uzatsa sanki onlara dokunabilecekti. Daha da uzakta, uzun denizyosunu yapraklarından oluşan bir orman sarsılıyor ve sallanıyordu. Mary, yaprakların yumuşak, kendisine çeken dokunuşlarıyla dizlerine ve omuzlarına dokunacak kadar yükseğe uzanmalarından tiksinti duyarak onların üzerinde yüzdü. Şimdi altında, kalınca bitki örtülü bir kaya tabanı vardı. Balon gibi şişen ya da flamalar gibi dalgalanan soluk gri yeşil şekiller; sütlü kahve renkli narin çiçekler ve havayla gümüş kabarcıklar halini

almış yıldızlar; ince beyaz bir tabakanın, hepsi ağır sualtı hareketleri içinde sallanan ve sürüklenen yumuşak, şişen memeleri ya da idrar keseleri. Mary büyülenmişti; yeni bir dünyaydı bu. Ama aynı zamanda tiksinmişti. Kulaklarında dalga köpüğünün sıçramasından ve çarpmasından ve bunun vasıtasıyla uzun bir mesafeden duyulan seslerden başka bir şey yoktu. Aşağıdaki kayalar artık çok yakındı. Birdenbire, Mary'nin hemen altında, ince ve esmer bir kol uzandı, kayanın karanlık bir girintisini yokladı ve acıyla kıvrılan gri benekli eti dışarı çekti. Mary, kayaların üzerine acıyla kayarak çırpındı. Farkında olmadan adacığa sürüklenmişti; tepesindeki kayalarda da, yakaladıkları ahtapotu büyük bir kaya parçasına tekrar tekrar vurarak öldürürken heyecanla bağıran ve çığlık atan bir grup bronzlaşmış yarı çıplak oğlan duruyordu. Onu akşam yemeğinde –böyle duydu Mary– yiyeceklerdi. Hayır, bu artık fazla oluyordu. Telaşlandı. Bu iğrenç şey on beş santim altında olmalıydı – ona dokunmuş olabilirdi! Bir kayaya tırmandı ve suyun on beş metre üzerindeki bir kayada uzanan Tommy'ye bakındı; o da kayanın altında bir şeyi gösterdikçe Francis Clarke onun peşinden denize dalıp duruyordu. Mary, Tommy ve Betty Clarke heyecanla bağırırken Francis'in küçük bir çizgili balıkla yüzeye çıktığını gördü.

Ama Mary, artık halsiz, saçaklı, gri bir bez parçası gibi kayanın üzerinde katlanmış bir halde uzanan ahtapota baktı; kocasını çağırdı, deniz gözlüğünü, paletleri ve şnorkeli ona verdi ve yeniden ağır ağır kıyıya yüzdü.

Orada kaldı. Hiçbir şey bir daha onun aklını çelemeyecekti.

O gün Tommy bir sualtı tabancası satın aldı. Mary ilkin, bu tuhaf alete beş pounddan fazla harcamanın gayet iyi olduğunu, sonra da böyle giderse Noel'de pek eğlenmeyeceklerini düşündüğünü fark etti.

Birkaç gün geçti. Mary her gün tek başınaydı. Belli ki Betty Clarke, işine geldiği sürece kumsal dulu oluyordu, zira kızıl kaya adasını Mary'nin yanında kalmaya yeğliyordu. Yine de, bazen yarım saatini sohbet etmeye ayırıyor, sonra da bir özür telaşıyla, erkeklere katılmak üzere mavi dalgaların arasına atılıyordu.

Çok geçmeden Mary, Tommy'ye gelişigüzel bir şekilde, "Yalnızca üç gün kaldı," diyebildi.

"Keşke bu aleti daha önce deneseydim," dedi adam. "Gelecek yıl daha iyi öğrenirim."

Ama nedense gelecek yılı düşünmek Mary'yi heyecanlandırmamıştı. "Buraya bir daha gelmemiz gerektiğini düşünmüyorum," dedi. "Artık çok moda olduğu için epey bozulmuş."

"Ah, evet – her yer olur, yeter ki kayalar ve balıklar olsun."

Ertesi gün, iki adam ve Betty Clarke sabah yediden, dolu mideyle yüzmek tehlikeli olduğu için gönülsüzce on dakika zaman ayırdıkları öğle yemeği saatine kadar kayalık adadaydılar. Sonra yine kayalık adaya gidip karanlık çökene kadar orada kaldılar. Bütün bu süre içinde Mary Rogers, güneşte dönüp durarak kumsaldaki havlusunun üzerinde uzandı. Artık bütünüyle sıcak bir kırmızı altın rengindeydi. Mrs. Baxter'ın nasıl, "Tenin ne hoş olmuş!" diyeceğini hayal etti. Sonra da, kaçınılmaz şekilde, "Rengini burada uzun süre koruyamazsın, değil mi?" diyeceğini. Mary gözyaşları dökmeye anlatılamayacak kadar yakın olduğunu fark etti. Tommy bu insanlarda ne buldu? diye sordu kendine. O genç adama, Francis'e gelince, onun balıkların ağırlığına, çeşitlerine ya da beklenmedik huylarına ilişkin olmayan bir yorum yaptığını hiç duymamıştı!

O gece Tommy genç çifti Plaza'da akşam yemeğine davet ettiğini söyledi.

"Biraz hızlı davranmadın mı?"

"Eh, bir kereliğine düzgün bir yemek yiyelim. Yalnızca iki gün daha var."

Mary bu "düzgün yemeği" kabul etti. Ama, "Arkadaşlık edilebilecek türden insanlar olduklarını düşünmüyorum," dedi.

Adamın yüzünü bir huzursuzluk bulutu kapladı. "Nesi var onların?"

"Sanmıyorum ki İngiltere'de..."

"Ah, bırak şunu Mary!"

Plaza'nın, dört yıl önce günde üç öğün ücretsiz yemek yemiş oldukları büyük bahçesinde kendilerine deniz tarafına doğru küçük bir masa buldular. Bir orkestra ve müşterilerden daha çok sayıda garson vardı, ya da öyle görünüyordu. İlk kez mayoyu çıkarmış haliyle görünen Betty Clarke'ın, dikkat çekici güzellikte bir kız olduğu ortaya çıkmıştı. İnce esmer kolları, Mary Rogers'ın hiç de kötü olmadığını teslim ettiği uzun beyaz bir elbiseden dışarı çıkıyordu; geniş mavi gözleri de esmer yüzünde parlıyordu. Mary yine düşündü: Yirmi yaş genç olsaydım – eh, hadi yirmi beş olsun– bizi kardeş zannederlerdi.

Tommy'ye gelince, o da genç çift kadar genç görünüyordu – bu hiç de adil değil, diye düşündü Mary. Oturdu ve sualtındaki mesafeleri ve çeşitli türde aletlerin avantajlarını değerlendirerek konuşurlarken onları dinledi.

Onu sohbete katmaya çalıştılar; ama o sessiz ve saygın bir şekilde oturdu. Kanaatine göre, Francis Clarke takım elbisesinin içinde kalın ve sıradan görünüyordu, hiç de kumsalın yakışıklı, genç deniz tanrısı gibi değil. Kıza gelince, onun kıkırdaması Mary'yi rahatsız ediyordu.

Üçü de huzursuz oldu. Betty Londra'dan söz açtı; üçü de, Mary, evet ve hayır, derken özenle Londra hakkında konuştular.

Genç çift, anlaşıldığı kadarıyla Clapham'da yaşıyordu; ayda bir kez bir tiyatro oyunu için kasabaya gidiyorlardı.

"Bu aralar hoş bir oyun devam ediyor," dedi Betty. "Princess'deki."

"Bugünlerde oyunlara hiç gitmiyoruz," dedi Tommy. "Trenle beş saat sürüyor. Her neyse, hiç ilgimi çekmiyor."

"Kendi adına konuş," dedi Mary.

"Ah, biliyorum, fırsatın oldukça bir matinede çalışıyorsun."

Kadının ona karşı bakışındaki huzursuzluk üzerine Clarke çifti birbirine gayriihtiyari baktı; Betty de zarifçe, "Tiyatroya gitmekten hoşlanıyorum; insana konuşacak konu sağlıyor," dedi.

Mary sessiz kaldı.

"Karım," dedi Tommy, "tiyatro hakkında çok şey bilir. Eskiden bir tiyatro topluluğundaydı – onlarla ilgili her şeyi bilir."

"Ah, ne kadar ilginç!" dedi Betty şevkle.

Mary baştan çıkmamak için mücadele etti, sonra da bu duyguya yenildi. "Princess'deki oyunun dekorunu hazırlayan adamın eskiden burada bir villası vardı. Onu oldukça sık ziyaret ederdik."

Tommy karısına telaşlı ve uyarıcı bir bakışla baktı ve, "Tanrı aşkına bu kadar sarmısak kullanmasınlar," dedi.

"Yiyecekler konusunda dar görüşlü olacaksan," dedi Mary, "Fransa'ya gelmenin pek anlamı yok."

"Evde hiç Fransız yemeği pişirmezsin," dedi Tommy aniden. "Bu kadar seviyorsan neden yapmıyorsun?"

"Nasıl yapayım? Yaparsam karışık yemekten hoşlanmadığını söylersin."

"Ben de sarmısak sevmem," dedi Betty, suçunu itiraf eden birinin havasıyla. "Memlekette iyi ve sade yiyecekler yemekten memnun olacağımı söylemeliyim."

Tommy, şimdi karısına kaygılı bir yakarışla baktı, ama Mary sordu, "Neden Brighton'a ya da oraya benzer bir yere gitmiyorsunuz?"

"Brighton'a her zaman koşa koşa gidebilirim," dedi Francis Clarke. "Ya da Cornwall'a. Cornwall'da acayip iyi balık tutabilirsin. Ama Betty beni buraya sürüklüyor. Fransa insanların gözünde fazlasıyla büyütülüyor, hep böyle derim."

"Memlekette kalsanız gerçekten daha iyi olurmuş sanki."

Ama Francis, Mary Rogers'ın sözlerinin altında kalacak değildi. "Fransızlara gelince," dedi saldırgan bir şekilde, "onlar midelerinden başka bir şey düşünmezler. Yemek yemedikleri zaman yemekten konuşurlar. Yemek yemek için harcadıkları zamanın yarısını faydalı bir şeye harcasalardı bir yere gelebilirlerdi, öyle derim."

"Örneğin – balık tutmak gibi mi?"

"Eh, nesi var bunun? Ya da... örneğin..." Bu noktada konu üzerinde ciddi olarak düşündü. "Eh, onların hükümeti var örneğin. Onunla ilgili bir şey yapabilirler."

Şimdi bronz teninin altında kızarmakta olan Betty, mavi gözlerini devirdi ve yüksek sesle, şaşırmış bir kahkaha attı. "Ah, evet, insanların ne dediğini dikkate almalısınız. Fransa çok moda."

Bir sessizlik. Bu tuhaf ânın bitmiş olduğu umulabilirdi. Ama hayır; zira Francis Clarke konuların açıklanmaya ihtiyacı olduğunu düşünür gibi görünüyordu. Karısına karşı yükselen bir tür yiğitlikle, "Onun böyle bir takıntısı var," dedi.

."Eh," diye haykırdı Betty, "bu iyi bir izlenim veriyor, kabul etmelisin. Mr. Beaker da – Mr. Beaker, Francis'in patronu olur," diye açıkladı Mary'ye, "vist oyunu oynarken Mr. Beaker'a Fransa'nın güneyine gideceğini söylediğin zaman adam etkilenmişti, sen yine de istediğini söyleyebilirsin."

Tommy karısına tamamıyla vefasız, alaycı bir sırıtmayla baktı.

"Bir kadın kendi kocasının kariyerini hesaba katmalı," dedi Betty. "Bu doğru, değil mi? Francis'ciğime çok yardımcı olduğumu biliyorum. Eminim iyi bir izlenim bırakmış olmasa o zammı almayacaktı. Ayrıca, böyle hoş insanlarla tanışıyorsun. Geçen yıl Ealing'de oturan birkaç kişiyle arkadaş olduk – eh, isterseniz ahbap diyebilirsiniz. Onlarla başka türlü arkadaş olamazdık. Adam filmlerde yer alıyor."

"Adam kameraman," dedi Francis, hatasız konuşmaya çalışarak.

"Eh, o da film işi değil mi? Üstelik bizi bir partiye çağırdılar. Sizce orada kim vardı?"

"Mr. Beaker mı?" diye sordu Mary nazikçe.

"Nasıl bildin? Eh, tahmin edebildiler, değil mi? Francis satın almacı olamazsa da şaşırmam, artık onun yabancılara alışık olduğunu biliyorlar. Fransızca öğrenmesi gerek, öyle diyorum ona."

"Tek kelime konuşamıyorum," dedi Francis. "Zaten katlanamıyorum – vıdı vıdı vıdı."

"Ah, ama Mrs. Rogers çok güzel Fransızca konuşuyor," diye haykırdı Betty.

"O deli," dedi Francis güler yüzlü bir halde, başıyla karısını işaret ederek. "Deniz kenarında üç haftalık bir tatil için yılın yarısını giysiler dikmekle geçiriyor. Sonra diğer yarısında da Noel için arta kalan parçalardan hediyeler yapıyor. Bütün yaptığı bu."

"Ah, ama insanlara kendi ellerinle yaptığın hediyeler vermek çok hoş," dedi Betty.

"Zamanını harcamak istiyorsan sana engel olmayacağım," dedi Francis. "Sana engel olmayacağım. Sonuçlarına katlanırsın."

"Onlar için yaptıklarımıza minnet duymuyorlar," dedi Betty, gözyaşlarıyla mücadele ederken, yaşça büyük kadını kendi tarafına çekmeye çalışarak. "Çok çalışmasaydım edindiğimiz arkadaşlara sahip olamazdık..."

Ama Mary Rogers yerinden kalkmıştı. "Sanırım yatmaya hazırım," dedi. "İyi geceler Mrs. Clarke. İyi geceler Mr. Clarke." Kocasına bakmadan yürüyüp gitti.

Tommy Rogers aceleyle kalktı, hesabı ödedi, genç çifte utangaç bir iyi geceler dileğinde bulundu ve karısının peşinden koşturdu. Onu villaya çıkan dik yola saparken yakaladı. Yıldızlar tepede parlıyordu; palmiye ağaçları hafif esintide baştan çıkarıcı biçimde sallanıyordu. "Bence," dedi adam kızgınlıkla, "hiç hoş davranmadın."

"Bu tarz bir şey için hiç sabrım yok," dedi Mary. Sesi yüksek ve gözyaşlarıyla doluydu. Adam ona hayretler içinde baktı ve sessizliğini korudu.

Ama ertesi gün balığa gitti. Mary için tatil bitmişti. Bavulları topluyordu, kumsala da gitmedi.

O akşam adam, "Davetimize karşılık onlar da bizi akşam yemeğine davet ettiler," dedi.

"Sen git. Ben yorgunum."

Tommy, "Gideceğim," dedi kadına meydan okuyarak, gitti de. Geç saatlere dek dönmedi.

Ertesi sabah trene erkenden yetişmeleri gerekiyordu. Küçük istasyonda, tatilin bitmiş olmasından üzüntü duyan bir insan kalabalığında bavullarıyla ayakta dikildiler. Ama Mary hiçbir şeyden üzüntü duymuyordu. Tren gelir gelmez bindi ve Tommy'yi, belli ki bir gece önce tanışmış olduğu kalabalık İngiliz topluluğuyla el sıkışırken ardında bıraktı. Son dakikada genç Clarke çifti hoşça kal, demek için mayolarıyla koşarak geldi. Kadın trenin penceresinden başıyla katı bir şekilde selam verdi ve bavulu yerleştirmeye devam etti. Ardından tren hareket etti ve kocası içeriye girdi.

Kompartıman doluydu ve konuşmamak için bahane çoktu. Ama sessizlik ısrarla sürdü. Çok geçmeden Tommy kadını endişeyle izlemeye ve kuzeye çıktıkça durmadan kötüleşen hava hakkında yorumlar yapmaya başladı.

Paris'te geçirmeleri gereken beş saat vardı.

Nehrin kenarında halk pazarında gezindiler, kadın da toprak kaplar satan bir tezgâhın başında durdu.

"Şu büyük kâse," diye çığlık attı, sesi yeniden canlanmıştı, "şu büyük kırmızı olan, oradaki – Noel ağacına tam uyar."

"Sahiden uyar. Haydi, al onu koca kız," diyerek hemen kabul etti adam sonsuz bir rahatlamayla.

STALİN'İN ÖLDÜĞÜ GÜN

O gün benim için, Bournemouth'daki teyzemden gelen bir mektupla kötü başladı. Kuzenim Jessie'yi o öğleden sonra saat dörtte fotoğraf çektirmeye götürmek için söz vermiş olduğumu hatırlatıyordu. Evet, söz vermiş ve fotoğraf işini tamamen unutmuştum. Bill'le dört sularında buluşmayı ayarlamışken, bunu ertelemek için onu aramak zorunda kaldım. Bill, Birleşik Devletler'den gelen, Amerikan Karşıtı Faaliyetleri İzleme Komitesi'yle başı derde girdikten sonra kara listeye alınan, artık kendi geçimini sağlayamayan ve İngiltere'de çalışma izni almaya çalışan bir senaryo yazarıydı. Kendisi için sekreterlik yapabilecek birini arıyordu. Hep karısı ona sekreterlik yapmıştı, ama ortak hiçbir şeyleri olmadığı gerekçesiyle yirmi yıllık evlilikten sonra boşanmak üzereydi. Onu Beatrice'le tanıştırmayı planladım.

Beatrice Güney Afrika'dan gelen, pasaport süresi dolmuş eski bir arkadaştı. Adı komüniste çıktıktan sonra, oraya döner dönmez bir daha yurtdışına çıkamayacağını biliyordu, İngiltere'de de bir altı ay daha kalmak istiyordu. Ama hiç parası yoktu. Bir işe ihtiyacı vardı. Bill ve Beatrice'in epey ortak noktası olabileceğini tahmin ettim, ama sonra, birbirlerinden hoşlanmadıkları ortaya çıktı. Beatrice başka bir adla televizyona cinsel içerikli

komediler yazdığı ve kötü filmlerde oynadığı için Bill'in yozlaşmış olduğunu söyledi. Onun gerekçesinin, yani insanın karnını doyurması gereğinin bu durumun lehine bir şey olduğunu düşünmüyordu. Bill, kendi açısından, siyasetle ilgili kadınlara hiç katlanamamıştı. Ama iki sevgili arkadaşımın uyuşmazlığını bilmezden gelmem gerekiyordu; Bill'in izini sürerken bir santralden diğerine geçerek bir saat harcadım, ta ki sonunda onu Lady Hamilton üzerine bir film için prova yaptığı bir stüdyoda bulana kadar. Zaten randevuyu unutmuş olduğu için uygun olduğunu söyledi. Beatrice'in telefonu yoktu, bu yüzden ona bir telgraf gönderdim.

Bu, öğleden sonranın Kuzen Jessie için boş kalmasını sağladı. Yoldaş Jean arayıp öğle yemeği saatinde beni görmek istediğini söylediğinde çalışmanın başına oturmak üzereydim. Jean yıllardır doğru bir siyasi görüş için gönüllü rehberim, ya da akıl hocamdı. Belki de, çeşitli gönüllü rehberlerden biri olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. İlk öykü kitabımı yayımlattığım günün ertesi, hangisi olduğunu unuttuğum öykülerden birinin hatalı bir sınıf mücadelesi analizi yaptığını açıklamak için sabah işinden izin alıp beni görmeye gelen kişi Jean'in ta kendisiydi. O zamanlar, söylediklerinde epey önemli nokta olduğunu düşündüğümü hatırlıyorum.

O gün öğle yemeği saatinde geldiğinde, yanında bir kâğıt torba içinde sandviçler vardı, ama kahve ikramını kabul etti ve beni rahatsız etmesine aldırmayacağımı umduğunu, fakat ona anlatıldığı kadarıyla söylemiş olduğum bir şey yüzünden çok üzüldüğünü söyledi. Ortaya çıktı ki bir hafta önce, bir toplantıda, Sovyetler Birliği'nde bir takım kirli işlerin döndüğünü varsaymak için kanıtlar var gibi görünüyor demiştim. Bu yorumun saygısızlık koktuğunu ilk kabul eden de ben olmuştum.

Jean ufak tefek, çevik, gözlüklü bir kadındı, bir piskoposun kızıydı, işçi sınıfına bağlılığı partideki otuz yıllık çalışmasıyla kanıtlanmıştı. Bana karşı tavrı her zaman sabırlı ve nazikçeydi. "Yoldaş," dedi, "senin gibi aydınlar, partinin herhangi bir kadrosuyla karşılaştırıldığında kapitalist yozlaşmanın güçlerinin daha büyük baskısı altındasınız. Bu senin hatan değil. Ama tetikte olmalısın."

Tetikte olduğumu sandığımı söyledim; ama yine de kapitalist basının, kuşkusuz farkında olmayarak doğruyu söylediği zamanlar olduğunu hissetmekten kendimi alamıyordum. Jean başladığı sandviçi derli toplu bir biçimde bitirdi, gözlüğünü düzeltti ve bana işçi sınıfı adına aralıksız bir biçimde tetikte olma gereksinimi hakkında kısa bir ders verdi. Sonra da, saat ikide işyerinde olmak zorunda olduğu için gitmesi gerektiğini söyledi. Benim geçmişime sahip bir aydının işçi sınıfından yola çıkan doğru bir bakış açısına ulaşmayı umabileceği tek yolun partide daha çok çalışmak; sürekli işçi sınıfıyla kaynaşmak olduğunu ve yazdıklarımın bu şekilde adım adım sınıf mücadelesinde gerçek bir silah haline geleceğini söyledi. Ayrıca, bana otuzlu yıllardaki duruşmaların eksiksiz tutanaklarını göndereceğini, bunları okursam da Sovyet adaletine karşı mevcut kararsız tavrımın epey düzeldiğini fark edeceğimi söyledi. Uzun zaman önce o tutanakları okumuş olduğumu söyledim; bana hiç ikna edici gelmediklerini düşünürdüm gerçekten. Kaygılanmamam gerektiğini söyledi; gerçekten akılcı bir işçi sınıfı tavrı zamanla gelişecekti. Bunun üzerine yanımdan ayrıldı. Öyle ya da böyle, moralimin biraz bozulduğunu hatırlıyorum.

Telefon çaldığında yine çalışmanın başına oturmak üzereydim. Kuzen Jessie, fotoğraf çektireceği bir elbise alacağı için, planlandığı gibi daireme gelemeyeceğini söylemek üzere arıyordu. Onunla yirmi dakika sonra elbise mağazasının kapısında buluşabilir miydim? Böyle-

likle öğleden sonra yapacağım işi bıraktım ve bir taksiye bindim.

Yolda taksici ve ben, hayat pahalılığı ve hükümetin gidişatı hakkında tartıştık ve her konuda hemfikir olduğumuzu gördük. Sonra bana, kendisinin kırk beş yaşındaki en iyi arkadaşıyla evlenmek isteyen on sekiz yaşındaki kızından söz etmeye başladı. Buna razı değildi; böyle söylemişti, böylece kızını da arkadaşını da bir anda kaybetmişti. İşleri daha da kötüleştiren, karısının aldığı bir kadın dergisinde psikoloji üzerine bir makaleyi daha yeni okumuştu; buradan, birdenbire kızının baba saplantısı olduğunu anlamıştı. "Bunu okuduğumda gerçekten kötü hissettim," dedi. "Birdenbire böyle bir şeyle karşılaşmak korkunç bir şey." Elbise mağazasının kapısına düzgün bir biçimde yanaştı, ben de dışarı çıktım.

"Neden kendi üzerine alınman gerektiğini anlamıyorum," dedim. "Hepimizin baba saplantısı olmasaydı da hiç şaşırmazdım."

"Böyle konuşmak doğru değil," dedi, para için elini uzatırken. Limon ya da fıstık gibi bir kafası olan, ufak tefek, kederli görünen bir adamdı, küçük mavi gözleri de düşünceli ve kederliydi. "Karım bana yıllardır Hazel'i fazla kayırdığımı söyleyip durur. Şimdi anladığım, baştan beri haklı olabilirmiş."

"Eh," dedim, "bir de şöyle bak. Bir çocuğu çok fazla sevmek çok az sevmekten daha iyidir."

"Sevmek mi?" dedi. "Sevmek, öyle mi? Bu aralar aşkta ya hep ya hiç, bana sorarsan; Hazel de dostum George'la birlikte üç ay önce evi terk etti, nerede ya da nasıl olduklarını söyleyen bir kartpostal falan da yok."

"Hayat herkes için hayli güç," dedim, "öyle ya da böyle."

"Böyle söylenebilir," dedi.

Bu sohbet bir süre daha devam edebilirdi, ama Kuzen Jessie'nin bizi izleyerek kaldırımda durduğunu gördüm. Taksiciye hoşça kal, dedim ve biraz da kaygıyla Jessie'ye döndüm.

"Seni gördüm," dedi. "Seni onunla tartışırken gördüm. Yapılacak tek şey bu. Bu aralar feci küstahlaştılar. Prensibim şu: Mesafe ne olursa olsun altı peni bahşiş ver, tartışırlarsa da bırak tartışsınlar. Daha dün altı peni verdiğim için sokak boyunca arkamdan bağıran biri oldu. Ama onlara karşı koymalıyız."

Kuzenim Jessie uzun boylu, geniş omuzlu, yirmi beş yaşlarında bir kızdır. Ama on sekizinde görünür. Yuvarlak, genç ve sivri çeneli yüzünün çevresine serbestçe dökülecek biçimde taradığı açık kumral saçları vardır. Geniş, açık mavi gözleri bakir ve haşindir. Özellikle otobüs sürücüleri, taksiciler ve hamallarla savaşırken tamamen bir Viking kızı gibidir. O ve Emma Teyze'm alt sınıflarla sürekli gerilla savaşı halindedir; hayatları aşırı derecede kasvetli olduğu için ikisini de suçlamadığım bir eğlencedir bu. Üstelik düşmanlarının bundan keyif aldığına inanıyorum. Bir keresinde, Kuzen Jessie ve bir taksi sürücüsü arasındaki kavga sonrasında, Jessie omuzlarını sallayarak zekice olay yerinden uzaklaşırken adamın takdirle kükürdadığını ve, "Sahiden modası geçmiş bir tip. Bu günlerde bu modelden yapmıyorlar," dediğini hatırlıyorum.

"Elbiseni aldın mı?" diye sordum.

"Üzerime giydim," dedi.

Kuzen Jessie her zaman aynı giysiyi giyerdi: iyi dikilmiş bir tayyör, yuvarlak yakalı bir bluz ve bir inci kolye. Bunun içinde çok hoş görünür.

"O zaman gidip bu iş bitirebiliriz," dedim.

"Annem de geliyor," dedi, bana saldırgan bir şekilde baktı.

"Ah pekâlâ," dedim.

"Ama ona giysilerimi alırken yanımda *olmamasını* söyledim. Gelip beni buradan almasını söyledim. Giysilerimi benim yerime seçmesine izin *vermeyeceğim*."

"Çok doğru," dedim.

Emma Teyze, zaman doldurmak için oturduğu köşedeki çay salonundan bize doğru geliyordu. Çok şişman bir kadındır ve üzerinde lacivert giysiler, inci kolye ve trafik polisi gibi beyaz eldivenler olur. Büyük, sarkmış gıdılı, üzgün bir yüzü vardır; buldog gözleri de neredeyse her zaman hayal kırıklığıyla kızına sabitlenmiş olur.

"İşte!" dedi, Jessie'nin tayyörünü gördüğünde. "Pekâlâ, senin yanında olmama izin verebilirdin."

"Ne demek istiyorsun?" dedi Jessie hızla.

"Bu sabah Renée'nin dükkânına gittim ve onlara senin geleceğini söyledim, onlardan sana bu tayyörü göstermelerini istedim. Sen de bunu almışsın. Görüyorsun, senin zevklerini kendi zevklerimi bildiğim kadar biliyorum."

Jessie, alçakgönüllü bir zaferle gözlerini yere indiren ve şemsiyesinin ucuyla kaldırıma vurmaya başlayan annesine doğru sivri, savaşçı çenesini kaldırdı.

"İşe koyulsak iyi olur bence," dedim.

Kendilerini çevreleyen havaya kızgın elektrik akımları gönderen Emma Teyze ve Kuzen Jessie yanımda sıraya girdi ve sokakta yürümeye başladık.

"Yolun yukarısında bir otobüse binebiliriz," dedim.

"Evet, bu daha iyi olur sanırım," dedi Emma Teyze. "Bugün başka bir taksi şoförünün küstahlığına dayanabileceğimi sanmıyorum."

"Hayır," dedi Jessie, "ben de."

Otobüsün üst katına çıktık, boştu orası, en öndeki iki koltukta yan yana oturduk.

"Umarım senin adam Jessie'nin hakkını verir," dedi Emma Teyze.

"Ben de öyle umuyorum," dedim. Emma Teyze her yazarın fotoğrafçılar, basın konferansları ve yayıncı partileri arasında koşuşturarak yaşadığına inanır. Bir fotoğrafçı seçecek doğru kişi olduğumu düşündü. Öyle olmadığımı mektupta söyledim. En azından bunu yapabileceğimi söylemek üzere bana bir yanıt yazdı. "Hiç de fark etmez aslında," dedi, başka herhangi birinin anlayacağını beklemediği dindirilemeyecek kadar acıyla dolu bir bütünlüğün içinden her zaman kısa, soluksuz, kavgacı cümlelerle konuşan Jessie. Görünen o ki Emma Teyze ve Jessie'nin yaşadığı misafirhanenin, erkek kardeşi televizyon programcısı olan yaşlı bir sakini var. Jessie, yerel repertuar tiyatrosu *Quiet Wedding*'de[1] rol alıyordu. Emma Teyze, Jessie'nin hoş bir fotoğrafı olursa onu, şu sıralar herhangi bir hafta sonu yapması beklendiği üzere misafirhanedeki erkek kardeşiyle birlikte çaya geldiğinde televizyon programcısına gösterebileceğini düşündü; Jessie'nin de fotojenik olduğu kanıtlanırsa, televizyon programcısı onu bir televizyon yıldızı olması için Londra'ya götürüverirdi.

Jessie'nin bu seferberlik hakkında ne düşündüğünü bilmiyordum. Annesinin onun geleceğiyle ilgili tasarıları hakkında ne düşündüğünü hiçbir zaman bilemedim. Bunlara uygun davranabilir ya da davranmayabilirdi, ama tepkisinde hep aynı hırçın ve soluk soluğa gelişen kayıtsızlık vardı.

"Böyle tavır alacaksan, canım," dedi Emma Teyze, "bunun fotoğrafçıya karşı adil olacağını hiç sanmıyorum."

"Ah, anne!" dedi Jessie.

"İşte kondüktör," dedi Emma Teyze, keyifsiz bir şe-

1. "Sessiz Nikâh". İngiliz yazar Esther McCracken'ın oyunu. 1941 yılında filmi çekildi.(Y.N.)

kilde gülümseyerek. "Geçen seferkinden bir peni bile fazla ödemeyeceğim. Knightsbridge'den Little Duchess Sokağı'na kadarki ücret üç peni."

"Ücretler arttı," dedim.

"Bir peni bile fazla ödemem," dedi Emma Teyze.

Ama gelen kondüktör değildi. Merdivenin başında kol kola giren, sonra da yan yana değil ama biri diğerinin önünde oturan orta yaşlı iki kişiydi. Bunun tuhaf olduğunu düşündüm, özellikle de kadın, adamın omzuna eğilip yüksek sesli bir papağan sesiyle: "Evet, bir daha kırmızı balığımı dışarıya çıkarırsan ev sahibine *seni* dışarı atmasını söyleyeceğim. Seni daha önce uyarmıştım," dediğinde.

Islak, gri, ezilmiş bir fötr şapkaya benzeyen görüntüsüyle adam önüne baktı ve otobüsün sarsılmasıyla birlikte, onaylar gibi başını eğdi.

Kadın, "Ayrıca balığımda mantar var. Bunun nereden geldiğini bilmediğimi sanma," dedi.

Birdenbire adam yüksek ve ısrarcı bir sesle, "Denizin derinliklerinde bür sürü küçük balık var, bir sürü küçük balık. Bütün bu bombaları onların üzerinde patlatıyoruz, bunun için hiç kimse bizi bağışlamayacak, değil mi, zavallı küçük balıkları patlattığımız için hiç kimse bizi bağışlamayacak," dedi.

Kadın, yumuşak bir sesle, "Bunu düşünmemiştim," dedi ve adamın arkasındaki koltuğu bırakıp onunla aynı koltuğa oturdu. Öğleden sonranın bir noktada kesinlikle kontrolden çıkacağını tahmin etmiştim; ama bu sohbet beni üzdü. Emma Teyze, "*İşte*. Ortalıkta hiç *böyleleri* olmazdı. İşçi Partisi hükümeti yüzünden bu," diyerek durumu olağan haline döndürdüğünde rahatladım.

"Ah, anne," dedi Jessie, "bu öğleden sonra siyaset havamda değilim."

İstediğimiz yere varmıştık, otobüsten indik. Emma Teyze otobüs kondüktörüne üçümüz için dokuz peni verdi, adam da bunu yorum yapmadan aldı. "Üstelik verimsiz çalışıyorlar," dedi Emma Teyze.

Yağmur çiseliyordu ve hava epey soğuktu. Kafalarımız Emma Teyze'nin şemsiyesinin altında, sokakta ilerledik.

Sonra bir gazete bayisinin ilan tahtasında şu manşeti gördüm: Stalin Ölmek Üzere. Durdum, şemsiye de kaldırımda bensiz fırlayıp uzaklaştı. Gazete dağıtıcısı adam eski bir tanıdıktı. "Bu nedir, başka bir satış taktiğiniz mi?" dedim. "Bana sorarsan yaşlı kurt yolun sonuna geldi. Eh, yaşama biçimine göre, bana göre bunun gelişini kendisi hazırladı. Bünyesi çok sağlammış herhalde," dedi. Bir gazeteyi katlayıp bana verdi. "Bana göre bu tarz bir hayatı yaşamanın kimseye hiç yararı olmaz. Hareketsiz. Raporlar okumak ve toplantılarda oturmak. Bu yüzden bu işi seviyorum, bol bol temiz hava var."

Birkaç adım ötede Emma Teyze ve Jessie, ıslak şemsiyenin altına büzülmüş bir halde karşımda duruyorlardı. "Sorun nedir, canım?" diye bağırdı Emma Teyze. "Görmüyor musun, gazete alıyor," dedi Jessie sinirli bir şekilde.

Gazete satıcısı adam, "*Onun* ölümüyle çok şey değişecek. Orada olup bitenden çok haberim olduğu için değil. Ama demokrasiye pek alışık değiller, öyle değil mi? Demek istiyorum ki, insanlar bir şeye alışık değillerse onu özlemezler."

Çiseleyen yağmurun altında şemsiyeye doğru koştum. "Stalin ölmek üzere," dedim.

"Nereden biliyorsun?" dedi Emma Teyze kuşkuyla.

"Gazetede öyle söylüyor."

"Bu sabah hasta olduğunu söylediler, ama bunun yalnızca propaganda olduğunu sanıyorum. Görene kadar inanmam."

"Ah, saçmalama anne. Nasıl görebilirsin?" dedi Jessie.

Sokakta yürümeye devam ettik. Emma Teyze, "Ne düşünüyorsun, Jessie hoş bir öğleden sonra elbisesi satın alsaydı daha iyi olmaz mıydı?" dedi.

"Ah anne," dedi Jessie, "üzgün olduğunu görmüyor musun? Churchill ölmüş olsa ne hissedersek o da şimdi aynısını hissediyor."

"Ah, *tatlım*!" dedi Emma Teyze, sarsılmış bir şekilde donakalmış bir halde durarak. Şemsiyenin sivri ucu Jessie'nin başına sürtündü Jessie de ciyakladı. "Şu şemsiyeyi hemen indir. Yağmurun kesildiğini göremiyor musun?" dedi sinirli bir şekilde, kafasını kaşıyarak.

Emma Teyze şemsiyeyi kapanana kadar aceleyle ittirdi, Jessie de onu alıp topladı. Kıpkırmızı olmuş bir halde surat asan Emma Teyze bana kuşkuyla baktı. "Bir fincan çay ister miydin?" dedi.

"Jessie geç kalır," dedim. Fotoğrafçının kapısı hemen ilerideydi.

"Umarım bu adam Jessie'nin yüz ifadesini yakalar," dedi Emma Teyze. "Henüz onun *bakışını* yakalayan hiç kimse olmadı."

Jessie, önümüzde, leylak ve altın renginde çizgili duvar kâğıdı döşenmiş bir koridordaki oldukça lüks merdivenlerden sinirli bir şekilde çıktı. Jessie ustalıkla bir kapıyı açıp içeriye adım atarken merdivenin başından bir Stravinsky patlaması geliyordu. Onu, bir salon olduğu anlaşılan, tamamen beyaz, gri ve altın renkli yere doğru takip ettik. Stravinskiy'in *Bahar Ayini* bale müziği tavandaki küçük bir avizeyi titretiyordu; siyah kadife bir ceketle bizi karşılayan çekici ve genç adam mahcup bir gülümsemeyle makinenin düğmesine basıp kapatana kadar konuşmanın hiç anlamı yoktu.

"Umarım burası doğru yerdir," dedi Emma Teyze. "Kızımı fotoğrafı çekilsin diye getirdim."

"Elbette burası doğru yer," dedi genç adam. "Gelmeniz ne kadar hoş!" Emma Teyze'nin beyaz eldivenli ellerini avuçlarının içine aldı ve onu geniş bir koltuğa oturması için ısrar ediyormuş gibi göründü; kafası karışmış bir halde utançla kızararak tepki verdiği bir ısrardı bu. Ardından bana baktı. Emma Teyze'den uzakta, başka bir kanepeye hızla oturdum. Adam gülümseyerek Jessie'ye mesleğinin gerektirdiği biçimde baktı. Jessie, ellerini arkasında kavuşturmuş, işbaşındaki bir amiral gibi, fotoğrafçıya kaşlarını çatarak halının üzerinde duruyordu.

"Hiç de rahat görünmüyorsun," dedi adam ona nazikçe. "Biliyorsun, tamamen rahat olmadığın sürece bir işe yaramaz."

"Tamamen rahatım," dedi Jessie. "Rahat olmayanımız buradaki kuzenim."

"Benim rahat olup olmamamın fark ettiğini sanmıyorum; çünkü fotoğrafı çekilecek kişi ben değilim," dedim. Yanımda bir kitap kanepeden yere düştü. Ronald Firbank'in yazmış olduğu *Prancing Nigger*'dı[1] bu. Ev sahibimiz kaygıyla onun üzerine atladı.

"Bizim Ron'u okuyor musun?" diye sordu.

"Zaman zaman," dedim.

"Şahsen, başka hiçbir şey okumuyorum," dedi. "Bana kalırsa o son sözü söyledi. Onu okuyup bitirince, en baştan başlarım ve sonuna kadar yeniden okurum. Firbank'ten sonra tek bir kelime bile yazan hiç kimsenin herhangi bir şeye dikkat çektiğini görmüyorum."

Bu yorum benim cesaretimi kırdı, başka bir şey söyleyecek gibi hissetmedim.

"Sanırım hepimiz güzel bir fincan çay isteyebiliriz," dedi. "Çay yaparken gramofonu yeniden açmamı ister miydiniz?"

1. (İng.) Hoplayan Zenci. (Ç.N.)

"Modern müziğe katlanamıyorum," dedi Jessie.

"Hepimizin beğenileri aynı olamaz," dedi. Arkada bir kapıya doğru ilerliyordu ki kapı açıldı ve başka bir genç adam bir çay tepsisiyle içeri girdi. Aynı dostane rahatlıktaki tavırla, ilki kadar hafif ve kıvrak biriydi. Siyah kot pantolon, mor bir kazak giymişti ve saçları kafasında iki düzensiz, parıltılı siyah kanat gibi görünüyordu.

"Ah, çok yaşa canım!" dedi ev sahibimiz ona. Sonra, bize: "Size arkadaşım ve yardımcım Jackie Smith'i tanıştırmama izin verin. Benim adımı biliyorsunuz. Şimdi, hepimiz hoş bir fincan çay içersek titreşimlerimizin *biraz* daha uyumlu olabileceğini hissediyorum."

Bütün bu süre içinde Jessie halının üzerinde rahat bir şekilde dikiliyordu. Fotoğrafçı ona bir fincan çay verdi. Jessie, "Çayı ona ver," diyerek başıyla beni gösterdi. Adam çayı ondan aldı ve bana verdi. "Sorun nedir canım?" diye sordu. "Kendini iyi hissetmiyor musun?"

"Tamamen iyiyim," dedim, gazeteyi okurken.

"Stalin ölmek üzere," dedi Emma Teyze. "Ya da bizim buna inanmamızı istiyorlar."

"Stalin mi?" dedi ev sahibimiz.

"Rusya'daki şu adam," dedi Emma Teyze.

"Ah, yani yaşlı komutanımız. Çok yaşasın."

Emma Teyze irkildi. Jessie hırçın bir ifadeyle inanmamış görünüyordu.

Jackie Smith geldi, yanıma oturdu ve omzumuz üzerinden gazeteyi okudu. "Bak sen," dedi. "Bak sen, bak sen." Sonra kıkırdadı ve, "Dokuz doktor. Elli doktor olsa bile çok güvende hissetmezdim, ya sen?"

"Hayır, pek değil," dedim.

"Yaşlı aptal baş belası," dedi Jackie Smith. "Yıllar önce kurtulmalılardı ondan. Savaşın sonunda yararını besbelli tüketti, öyle düşünmüyor musun?"

"Böyle söylemek biraz güç," dedim.

Ev sahibimiz, elinde bir çay fincanı, buyurgan bir el hareketiyle diğerini kaldırdı. "Bu tür bir şey duymak istemiyorum," dedi. "Gerçekten istemiyorum. Tanrı biliyor, hakkında hiçbir şey bilmemeye özen gösterdiğim tek bir şey varsa, o da siyasettir, ama savaş sırasında komutan ve Roosevelt, kesinlikle posterini asacağım kişilerdi. Ama kesinlikle!"

Bu noktada, ne oturmuş ne de bir fincan çay almış olan Kuzen Jessie ileri doğru bir adım attı ve kızgınlıkla, "Bakın, bu *lanet* işi bitirebilir miyiz sizce?" dedi. Bakir pembe yanakları duyguyla parlıyordu, gözleri de ışıldayan bir mutsuzluktaydı.

"Ama *hayatım*!" dedi ev sahibimiz, fincanını indirirken. "Ama elbette. Böyle hissediyorsan, elbette."

Fotoğrafçı, gazeteyi gönülsüzce bir kenara bırakıp bir perdenin iplerini çekerek fotoğraf makineleri ve aletlerle dolu bir odacığı ortaya çıkaran yardımcısı Jackie'ye baktı. Sonra her ikisi de düşünceli bir şekilde Jessie'yi inceledi. "Belki de," dedi ev sahibimiz, "bunu ne için istediğin hakkında bir fikir verebilirsen yararlı olur. Reklam mı? Kitap kapağı mı? Ya da yalnızca şanslı arkadaşların için mi?"

"Bilmiyorum ve umursamıyorum," dedi Kuzen Jessie.

Emma Teyze ayağa kalktı ve, "Onun yüz ifadesini yakalamanızı istiyorum. Yalnızca onun ufak bir *bakışı*..."

Jessie annesine karşı yumruklarını sıktı.

"Emma Teyze," dedim, "senin ve benim biraz dışarı çıkmamız iyi bir fikir olmaz mı sence?"

"Ama *hayatım*..."

Ama ev sahibimiz kolunu Emma Teyze'ye dolamıştı ve onu kapıya doğru yavaş yavaş sürüklüyordu. "Karşımızda acayip biri var," diyordu. "Benim iyi bir iş çıkarmamı istiyorsun, değil mi? En halden anlayan seyircilerle bile elimden gelenin en iyisini hiç yapamamışımdır."

Emma Teyze yine, kızararak gevşedi. Fotoğrafçının yerine geçerek Emma Teyze'nin yanına gittim ve onu kapıya kadar götürdüm. Kapıyı kaparken Jackie Smith'in "Müziğe ne dersiniz?" dediğini duydum. Jessie'nin de "Müzikten *tiksiniyorum*," dediğini. Ve yine Jackie'nin, "Müziğin gerçekten işe yaradığını düşünüyoruz, bilirsin..." dediğini.

Kapı kapandı ve Emma Teyze'yle ben, sokağa bakarak merdiven sahanlığındaki pencerenin başında dikildik.

"O genç adam *seninle* birlikte oldu mu?" diye sordu.

"Onu bana önerdiler," dedim.

Müzik, arkamızda kalan odadan yükselmeye başladı. Emma Teyze'nin bir ayağı yere hafifçe vurdu. "Gilbert ve Sullivan," dedi. "Eh, bundan tiksindiğini söyleyemez. Ama sanırım, sırf zorluk çıkarmak için böyle söyleyecektir."

Bir sigara yaktım. *Penzance Korsanları* birdenbire durdu.

"Anlat bana canım," dedi Emma Teyze, birdenbire kurnaz bir şekilde, "yaptığın bütün heyecan verici şeyleri anlat." Emma Teyze her zaman bunu söyler; ben de her zaman hayatımın Emma Teyze'ye sunmak için uygun olan parçalarını hatırlamaya uğraşırım. "Örneğin, bugün neler yaptın?" Bill'i düşündüm; Beatrice'i düşündüm; yoldaş Jean'i düşündüm.

"Öğle yemeği yedim," dedim, "bir piskoposun kızıyla."

"Öyle mi hayatım?" dedi kuşkuyla.

Yine müzik: Cole Porter. "Bu kulağıma doğru gelmiyor," dedi Emma Teyze. "Modern, değil mi bu?" Müzik kesildi. Kapı açıldı. Kuzen Jessie, kararlılıkla parlayarak orada durdu. "Bu hiç işe yaramıyor," dedi. "Özür dilerim anne, ama hiç havamda değilim."

"Ama bir dört ay daha Londra'ya gelmeyeceğiz."

Ev sahibimiz ve yardımcısı, Kuzen Jessie'nin arkasında belirdi. Her ikisi de biraz da cesurca gülümsüyordu. "Belki de bunu tamamen unutmalıyız," dedi Jackie Smith.

Ev sahibimiz, "Evet, sonra, herkes kendinde olduğu zaman yeniden deneyeceğiz," dedi.

Jessie iki genç adama döndü ve onlara elini uzattı. "Çok özür dilerim," dedi, hırçın bakir içtenliğiyle. "Gerçekten, çok özür dilerim."

Emma Teyze ilerledi, Jessie'yi bir yana itti ve onların elini sıktı. "Her ikinize de," dedi, "çay için teşekkür etmem gerekir."

Jackie Smith, gazetemi üç kafa üzerinder salladı. "Bunu unuttun," dedi.

"Boş ver, sende kalabilir," dedim.

"Yaşa, artık bütün korkunç ayrıntıları okuyabilirim." Kapı, onların dostane gülümsemelerinin üzerine kapandı.

"Eh," dedi Emma Teyze, "hiç bu kadar utanmamıştım."

"Umurumda değil," dedi Jessie hırçın bir şekilde. "Hiç derdim değil."

Sokağa indik. Birbirimizin elini sıktık. Birbirimizi yanaklarımızdan öptük. Birbirimize teşekkür ettik. Emma Teyze ve Kuzen Jessie bir taksiye el salladı. Ben otobüse bindim.

Eve vardığımda telefon çalıyordu. Arayan Beatrice'di. Benim telgrafımı aldığını, ama yine de beni görmek istediğini söyledi. "Stalin'in ölmek üzere olduğunu biliyor muydun?" dedim.

"Evet, elbette. Bak, muhakkak Bakır Kuşağı'ndaki[1] şu işi konuşmamız gerek."

1. Zambia'nın kuzeyi ile Kongo'nun güneyi arasındaki bakır madenleri bölgesi (Y.N.)

"Neden?"

"İnsanlara gerçeği anlatmazsak kim anlatacak?"

"Ah, evet, sanırım öyle," dedim.

Bir saat sonra geleceğini söyledi. Daktilomun başına geçtim ve çalışmaya başladım. Telefon çaldı. Arayan yoldaş Jean'di. "Haberleri duydun mu?" dedi. Ağlıyordu.

Yoldaş Jean, kocası Stalin-Hitler anlaşması zamanında İşçi Partisi'ne üye olduğunda ondan ayrılmıştı, o zamandan beri de kiralık odalarda ekmek, tereyağı ve çaya kanaat ederek yatağının üzerinde bir Stalin portresiyle yaşamaktaydı.

"Evet, duydum," dedim.

"Bu korkunç," dedi hıçkırarak. "Korkunç. Onu öldürdüler."

"Kim öldürdü? Nereden biliyorsun?" dedim.

"Kapitalist casuslar tarafından öldürüldü," dedi. "Açıkça ortada."

"Yetmiş üç yaşındaydı," dedim.

"İnsanlar bu şekilde ölmez," dedi.

"Yetmiş üç yaşında ölürler," dedim.

"Ona layık olmayı kendimize görev edinmek zorundayız," dedi.

"Evet," dedim, "sanırım öyle yapacağız."

ŞARAP

Bir adam ve bir kadın ara sokaktaki küçük bir otelden bulvara doğru yürüdü.

Ağaçlar hâlâ yapraksız, siyah ve soğuktu, ama ince dallar bahara doğru serpiliyordu; o kadar ki, yukarıya, parlayan ilk yeşilliğin beklentisiyle bakılıyordu. Ama her şey sakindi, gökyüzü de sakin, bilindik bir maviydi.

Yürüyen çift, yavaşça süzülerek ilerledi. Günlerin tembelliğinin ardından çaba göstermek olanaksız görünüyordu; neredeyse bir anda bir kafeye girdiler ve yorgunluktan tükenmişçesine, sokağa doğru çıkıntısı olan cam duvarlı alana çöktüler.

Mekân boştu. İnsanlar restoranlarda öğle yemeklerini arıyorlardı. Hepsi değil: O sabah kalabalıklar bir protesto gösterisi yapmaktaydı, bir kortej henüz geçmişti, kortejin geriye sarkan ucu da hâlâ görülebiliyordu. Şiddetin sesleri, atılan sloganlar ve söylenmekte olan şarkılar, artık içinde Paris trafiğinin gürültüsünü eritmiyordu; ama çifti uykudan uyandıran işte bu seslerdi.

Bir garson kalabalıkların ardından bakarak kapıya yaslandı ve gönülsüzce kahve siparişi aldı.

Adam esnedi, bu kadına da bulaştı; ikisi birden suçluluk duygusuyla güldüler ve gözleri pişmanlık duymaksızın ayrılmadan önce birbirlerine baktılar. Kahve geldiğin-

de el sürülmeden kaldı. İkisi de konuşmadı. Bir süre sonra kadın yine esnedi; bu kez adam dönüp kadına onu kınarcasına baktı, kadın da adamın bakışlarına karşılık verdi. Arzuları uykudaymış gibi görünüyorlardı. Arta kalan şuydu: Onları harekete geçirmiş olan her şey uykuda olsa da, birbirlerine hüzünlü bir ironiyi aktardılar; birbirlerine, yanılsamalar olmaksızın, sabit gözlerle bakabildiler.

Sonra da kaçınılmaz olarak, hüzün kadında derinleşti, ta ki ona bilinçli olarak direnene kadar; adamın içinde de bir acımasızlık ışığı belirdi.

"Burnunun pudraya ihtiyacı var," dedi adam.

"Senin bir şamar oğlanına ihtiyacın var."

Ama adam hüzünlenmeyi her zaman reddederdi. Kadın omuz silkti ve onu hüzünle baş başa bırakıp dışarıyı izlemek üzere döndü. Adam da öyle yaptı. Bulvarın uzaktaki ucunda yuvası bozulmuş karıncalar gibi hafif bir kıpırdanma oldu, kadın da adamın, "Evet, hâlâ devam ediyor," diye mırıldandığını duydu.

Kadın dalga geçerek, "Hiçbir şey değişmiyor, her şey her zaman aynı..." dedi.

Ama adam kıpkırmızı olmuştu. "Hatırlıyorum da," diye başladı farklı bir sesle. Durdu, kadın da onu zorlamadı, zira adam uzaktaki göstericilere geçmişe özlem duyan acı dolu bir yüzle bakıyordu.

Dışarıda sevgililer, evli çiftler, öğrenciler, yaşlılar süzülerek geçiyordu. İşte dimdik ağaçlar; işte mavi, sessiz gökyüzü. Bir ay içinde ağaçlar canlı bir yeşile döneceklerdi; güneş sıcaklık yayacaktı, insanlar esmerleşeceklerdi, güleceklerdi, kolları ve bacakları açıkta kalacaktı. Hayır, dedi kadın kendi kendine, bir hareketlilik görüntüsü üzerine. Durağan hüzün daha iyi. Ve bir anda mutsuzluk, boğazını kavrayarak içini doldurdu, on beş yıl öncesine, başka bir ülkeye gitti. Kendisine sessizlikten başka bir şey sunmayan bir manzaraya kollarını açarak ışılda-

yan tropikal ay ışığında duruyor ve ardından küçük taşların ayağının altında keskince parladığı bir patikadan aşağı doğru koşuyordu, sonunda parlayan bir çimen yığınına tükenmiş bir halde düşene kadar. On beş yıl.

Adamın aniden döndüğü ve garsonu çağırıp şarap siparişi verdiği an tam da bu andı.

"Ne," dedi kadın, espriyle karışık, "şimdiden mi?"

"Neden olmasın?"

O an için kadın onu tamamen anne sevgisiyle seviyordu, ta ki bundaki sahteliği bastırıp onun kıpırdanarak şarabı bekleyişini, kadehlere koyuşunu ve ardından ilk kadehi önlerinde hâlâ ağzına kadar dolu olan kahve fincanlarının yanına yerleştirişini izleyene kadar. Ama yine o geceyi hatırlıyor, ay ışığıyla kendinden geçen, ağaçların arasında çılgıncasına koşarak paylaşılmaz bir arzuyla çılgınca koşan kıza imreniyordu; ama zaten asıl mesele de buydu.

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu adam, hâlâ biraz acımasız bir halde.

"Ahh," diye karşı çıktı kadın, espriyle karışık.

"İşte sorun bu, işte sorun bu." Adam kadehini kaldırdı, kadına baktı ve kadehi indirdi. "Bir içki istemiyor musun?"

"Henüz değil."

Adam kadehine dokunmadı ve sigara içmeye başladı.

Bu anlar bir çeşit mimiği zorunlu kılardı – hafif, hatta gelişigüzel, ama hâlâ bu iki kişinin kendi içlerinde ayrı olma halini kabullenişlerinin işareti olan bir mimik; bu iki kişiden birinin, belki de, yorgun bir tutkuyla gözlem yapan, hep gözlem yapan, hiç kapanmayan yumuşak bakışlı bir göz olduğu görülüyordu; diğeri, arzu ve dinlence, yaratım ve kazanım döngüsünde mücadele etmeye devam eden bir şiddet şekli.

Adam, sigarayı kadına verdi. Gözleri ciddi bir ironiyle buluştu, sonra adam, parmaklarını masada huzursuzca tıklatarak başka tarafa döndü; kadın da, canlı kısımları ürperen siyah dallara bakmak üzere başka tarafa döndü.

Adam, "Hatırlıyorum," diye söze başladı, kadın da yine karşı çıkarak, "Ahhh!" dedi.

Adam kendine hâkim oldu. "Sevgilim," dedi duygusuzca, "hayatım boyunca sevdiğim tek kadın sensin." Güldüler.

"Bu sokak olmalı. Belki de bu kafe – ne var ki her şey çok değişiyor. Dün her yaz geldiğim mekânı görmeye gittiğimde orası bir *pâtisserie*[1] olmuştu, kadın da beni unutmuştu. Çok kalabalıktık –eskiden hep birlikte gezerdik– burada, sanırım, ilk kez bir kızla tanıştım. Belirli irtibat noktalarıvardı; Viyana'dan ya da Prag'dan ya da her nereden olursa olsun gelenler buraları bilirdi – sonradan çekidüzen vermedilerse burası o kafe olamaz. Bütün bu deri ve krom için paramız yoktu o zamanlar."

"Pekâlâ, devam et."

"Her nasılsa onu hatırlayıp duruyorum. Yıllardır onu aklıma getirmemiştim. Sanırım on altı yaşlarındaydı. Çok güzeldi – hayır, yanılıyorsun. Birlikte çalışırdık. Kitaplarını odama getirirdi. Ondan hoşlanırdım, ama kendi kız arkadaşım vardı, gerçi o başka alanda öğrenim görüyordu, ne olduğunu unuttum." Adam yine duraksadı, yüzü yine özlemle kasıldı, kadın da omzunun üzerinden sokağa doğru gayriihtiyari bakıverdi. Kortej tamamen kaybolmuştu, şarkı ve bağırış sesleri bile kalmamıştı.

"Onu hatırlıyorum, çünkü..." Dalıp gittiği bir sessizliğin ardından: "Belki de çıplak bir halde gelip kendini sunan bakirenin kaderidir reddedilmek."

1. (Fr.) Pastane. (Ç.N.)

"Ne!" diyerek şaşırmış bir şekilde çığlık attı kadın. Ayrıca, içi öfkeyle doldu. Bunu fark etti ve iç çekti. "Devam et."

"Onunla hiç sevişmedim. Bütün o yaz birlikte çalıştık. Sonra, bir hafta sonu, hepimiz toplanıp oradan ayrıldık. Elbette hiçbirimizde para yoktu, kaldırımlarda durup otostop çektik ve bir köyde yeniden bir araya geldik. Kendi kız arkadaşımla birlikteydim, ama o gece uyumak için ahırını kullanmamız karşılığında çiftçiye meyvelerini toplamasında yardım ediyorduk, ben de bu Marie'nin yanımda olduğunu fark ettim. Ay ışığı vardı, güzel bir geceydi hepimiz şarkı söylüyor ve sevişiyorduk. Onu öptüm, ama o kadar. O gece bana geldi. Başka bir delikanlıyla birlikte tavan arasında uyuyordum. O, uykuya dalmıştı. Kızı aşağıya, diğerlerinin yanına gönderdim. Hep beraber aşağıdaki samanlıktaydılar. Ona çok genç olduğunu söyledim. Ama kendi kız arkadaşımdan daha genç değildi." Durdu; bunca yıldan sonra yüzü kederli ve allak bullaktı. "Bilmiyorum," dedi. "Onu niye geri gönderdiğimi bilmiyorum." Ardından güldü. "Artık hiçbir önemi yok sanırım."

"Utanmaz şıllık," dedi kadın. Öfke artık şiddetlenmişti. "Onu öpmüşsün, öyle değil mi?"

Adam omuz silkti. "Ama hepimiz aptalca şeyler yapıyorduk. Harika bir geceydi – elma toplamaktan, çalışmaktan çok sevişiğimiz için çiftçinin bize bağırması ve küfretmesi, şarkı söylemek ve şarap içmek. Ayrıca tam da gençlik hareketlerinin zamanıydı. Sadakati, kıskançlığı ve o tür her şeyi burjuva ahlakının kalıntıları olarak görürdük." Yeniden güldü, biraz da acıyla. "Onu öptüm. İşte, benim yanımdaydı, kız arkadaşımın o hafta sonu benimle birlikte olduğunu da biliyordu."

"Onu öptün," dedi kadın, adamı suçlarcasına.

Adam ona bakarak ve sırıtarak parmaklarıyla şarap kadehinin sapını tuttu. "Evet, sevgilim," dedi ona adeta mırıldanarak şarkı söylermiş gibi. "Onu öptüm."

Kadın kızgınlıktan çatladı. "Aşk için hazır bir kız var. Sen onu çalıştırmak için zaafını kullanıyorsun. Sonra onu öpüyorsun. Çok iyi biliyorsun ki..."

"Neyi çok iyi biliyorum?"

"Yaptığın acımasızlık."

"Ben de daha çocuk sayılırdım..."

"Fark etmez."

Kadın, ağlamak üzere olduğunu huzursuzluk içinde fark etti. "Onunla çalışmak! Bütün yaz, on altı yaşında bir kızla çalışmak!"

"Ama hepimiz çok ciddi çalıştık. O, sonra Viyana'da doktor oldu. Naziler ülkeye girdiğinde yurtdışına çıkmayı başardı, ama..."

Kadın sabırsızca, "Sonra, *o* gece, onu öptün. Diğerleri uykuya dalana kadar beklediğini düşün bir, sonra diğer adamın uyanmasından korkarak merdivenle tavan arasına tırmandı, sonra seni uyurken izleyerek durdu, yavaşça elbisesini çıkardı ve..."

"Ah, uyumuyordum. Uyuyormuş gibi yapıyordum. Giyinik halde geldi. Şort ve kazak –bizim kızlar elbise giyip ve ruj sürmezlerdi– yine burjuva ahlakı. Onun soyunuşunu izledim. Tavan arası ay ışığıyla doluydu. Elini ağzıma koydu, yanıma oturdu." Yüzü yine kederli bir heyecanla doldu. "Kim bilir, ben kendim de anlamıyorum. Güzel bir yaratıktı. Bunu neden hatırladığımı bilmiyorum. Son birkaç gündür aklıma gelip duruyor." Bir duraksamadan sonra, şarap kadehini yavaşça elinde çevirerek: "Çok şeyde başarısız oldum, ama şeyde..." Hızla kadının elini kaldırdı, öptü ve içtenlikle, "Niye şimdi bunu hatırladığımı bilmiyorum, özellikle de..." dedi. Göz göze geldiler ve iç geçirdiler.

Kadın, eli onun elindeyken yavaşça, "Ve sen de onu geri çevirdin," dedi.

Adam güldü. "Ertesi sabah benimle konuşmadı. En iyi arkadaşımla sevgili oldu – o gece tavan arasında yanımda olan adam, doğruyu söylemek gerekirse. Kız benden nefret etti, sanırım haklıydı da."

"Onu bir düşün. O anda onu bir düşün. Sana bakmaya güçlükle cesaret ederken giysilerini topladığını..."

"Doğruyu söylemek gerekirse, öfkelenmişti. Aklına gelen her şeyi söyledi bana; ona sesini kesmesini, herkesi uyandıracağını söyleyip durmak zorunda kaldım."

"Karanlıkta merdivenden indi ve yeniden giyindi. Ardından, diğerlerinin yanında dönemeden ahırdan çıkıp gitti. Meyve bahçesine girdi. Ay ışığı hâlâ parlaktı. Her şey sessiz ve terk edilmişti, o da hepinizin nasıl şarkı söylediğini, güldüğünü ve seviştiğini hatırladı. Onu öptüğün ağaca gitti. Ay elmaların üzerinde parlıyordu. Asla unutmayacak, asla, asla!"

Adam ona merakla baktı. Kadının yüzünden gözyaşları boşalıyordu.

"Bu korkunç," dedi kadın. "Korkunç. Hiçbir şey onun için bunu telafi edemeyecek. Yaşadığı sürece hiçbir şey. Her şey kusursuzken bile, hayatı boyunca, birdenbire o geceyi, ortalıkta tek bir ruh bile yokken yapayalnız dikilip durduğunu, kilometrelere yayılmış uğursuz, boş ay ışığını hatırlayacaktır..."

Adam ona hırçın bir ifadeyle baktı. Sonra da yüzünü esprili, küçük düşüren bir şekilde buruşturarak eğilip onu öptü ve, "Sevgilim, bu benim hatam değil; benim hatam değil işte," dedi.

"Hayır," dedi kadın.

Adam şarap kadehini onun ellerinin arasına koydu; kadın da kadehi kaldırdı, ısınmakta olan sıvının küçük, kırmızı damlasına baktı ve adamla birlikte içti.

ADAM

"Tanrım! Beni korkuttun, Mary..."

Mary Brooke ocağın başında sessizce örgü örüyordu. "Bir uğrayayım dedim," dedi.

Annie Blake şapkasını çıkardı, masaya ekmek ve sebzeyle dolu bir file bırakıverdi; aynı zamanda gözleri kaygıyla mutfağı inceliyordu: Evyede yıkanmamış bulaşıklar vardı, bir sandalyede de bir bez. "Her şey darmadağınık," dedi sinirli bir şekilde.

Mary Brooke, gözleri örgüye sabitlenmiş bir halde, "Eh, otur. Olabildiği kadar temiz," dedi.

Bir duraksamanın ardından Annie kendini sandalyeye bıraktı ve gözlerini kapadı. "Şu merdivenler..." dedi soluk soluğa. Sonra da, "Bir bardak çay ister misin Mary?"

Mary hızla örgüsünü bir kenara itti ve, "Sen kıpırdama. Ben yaparım," dedi. Geniş, yorgun bedenini yerinden kaldırdı, çaydanlığa musluktan su doldurdu ve ateşe koydu. Sonra, arkadaşının kaygılı bakışını izleyerek bulaşık bezini ait olduğu yere astı ve kapıyı kapadı. Mutfak o kadar temiz ve düzenliydi ki sergiye çıkabilirdi. Oturdu, örgüsüne uzandı ve odanın karşı duvarına dalgın dalgın bakarak, örgüye bakmaksızın örmeye devam etti. "Seninki dün gece esip gürledi," diye gözlemini aktardı.

Annie'nin inmekte olan gözkapakları ardına dek açıldı, hafif bedeni doğruldu. "Öyle mi?" diye gelişigüzel bir biçimde mırıldandı. Yüzü gergindi.

"Bu tipten ne beklenebilir? Kadın akşam yemeğinden önce yatakları yapmıyor. Her yer pislik içinde. Ona lafı dolandırmadan bunları söyleyip durdu. Pis sürtük, dedi ona."

"Onun için benim yaptığımı yapmayacak, bu kesin," dedi Annie acı dolu bir keskinlikle.

"Neredeyse sabaha kadar bağırış, gürültü – hepimiz duyduk." Ters, düz, ters diye saydı ve, "Çok uzun sürmez, değil mi? Altı aydır onunla birlikte," diye ekledi.

"Bana elini hiç kaldırmadı, *bu* kesin," dedi Annie zafer edasıyla. "Hiç. Başkalarının olmayabilir, ama benim gururum var."

"Bu doğru, tatlım. İki düz. Bir ters."

"Aksi huyludur. Saat ona kadar önce çalışma odalarını temizlemek, sonra akşam yemeğine kadar Mrs.Lynd'in temizliğini yapmak için yaz kış sabah saat dörtte kalkardım. Sonra da o, eve gelip akşam yemeğini hazır bulmazsa bağırıp söylenmeye başlardı – eh, derdim, beş dakika bekleyemiyorsan eve gidip kendin pişir, derdim. Eve senin kadar para getiriyorum, değil mi? Ama asla tek bir parmağını bile kaldırmadı. Tembel teneke. Erkeklerin hepsi aynı."

Mary, arkadaşına hızlı, arayış içinde bir bakış attı, sonra da, "Eh, *bana* böyle söyleyemezsin..." diye mırıldandı.

"Çocuklar, temizlik ve yemek pişirme bendeydi, ayrıca bütün gün çalışma – bazen o işsizken bütün parayı ben getirirdim... Üstelik çaydanlığı benim yerime ocağa koymazdı bile. Kadınların işi, derdi."

"İki düz, bir ters." Ama Mary'nin nazik yüzü, başka bir şey söylemek için bekliyormuş gibi görünüyordu.

"Bunun ne olduğunu hepimiz biliyoruz," diyerek onayladı sonunda, sabırlı bir biçimde.

Annie hafifçe doğruldu, çığlık atan çaydanlığı ateşten aldı ve demliğe uzandı. Arkadan bakınca, yirmi yaşında, ince yapılı ve dik duruşlu görünüyordu. Buharı üzerinde demlikle döndüğünde bir an için aynada kendini gördü; demliği bir kenara koydu ve aynaya doğru gitti. Kaygıyla kendi yüzüne dokunarak ayakta dikildi. "Bana bak!" Aşağı sarkan uzun bir bukleyi yerine itti, sonra da omuzlarını silkti. "Eh, nasıl göründüğüm zaten kimin umurunda?"

Fincanları dizmeye başladı. Endişeyle keskinleşmiş ince bir yüzü ve keskin mavi gözleri vardı. Oturduğunda, sinirli bir şekilde saçlarına dokundu. "Saçlarıma bigudi takmalıyım," diye homurdandı.

"Oğlanlardan haber aldın mı?"

Annie'nin eli masaya düştü ve yumruğu sıkıldı. "Aylardır Charlie'den tek bir kelime yok. Düşünmüyorlar ki... Charlie'mi tanıyorsam güzel bir gün çıkagelir ve yerinin hazır olmasını bekler. Mrs. Thomas, Tommy'nin Manchester'da bir işin peşinde olduğunu söyledi. Ama Dick'ten hoş bir mektup aldım..." Yüzü yumuşadı; bakışları yumuşak ve anılarla doluydu. "Babasından söz ediyordu. Gelip benim için yaşlı bilmem kiminle bir konuşsa, diyordu. Ona cevap yazdım, babası hakkında böyle konuşamayacağını söyledim. Ona saygı duymasının gerektiğini söyledim, ne yapmış olursa olsun. Babasını eleştirmenin ona düşmediğini söyledim."

"Çocukların açısından şanslısın, Annie."

"İyi çalışıyorlar, hiç kimse çalışmadıklarını söyleyemez. Üstelik yapmamaları gereken hiçbir şeyi asla yapmadılar. Babalarına çekmemişler, *bu* kesin."

Bunun üzerine Mary'nin gözleri belirgin bir yorgun ironiyi dışavurdu. "Eh, Annie – ama hepimiz yapmama-

mız gereken şeyleri yaparız." Acı çeken Annie bu söze hiç tepki vermeyince, Mary çekinerek ekledi, "Onu bu sabah sokakta gördüm."

Annie'nin fincanını tıkırdatarak tabağa koydu. "Yalnız mıydı?"

"Hayır. Ama beni bir kenara çekti; yolum buraya düşüyorsa sana bir haber verebilir miyim diye sordu; yarın yerine bu akşam uğrayıp paranı getireceğini söyledi. O kadın perşembeleri annesine gider; herhalde onun yokluğunu fırsat bilip..."

Annie telaş içinde ayağa kalktı. Tekrar oturdu ve çayını karıştırdı. Kaşık, elinin titremesiyle fincanda çınladı. "Parayı hiç aksatmaz zaten," dedi ağır bir şekilde. "Onu mahkemeye vermek zorunda kalmadım. Kendisi teklif etti. Sanırım, artık çocuklar kendi başlarının çaresine baktığına göre, bunu yapmasına gerek yoktu."

"Seni hâlâ düşünüyor, Annie..." Mary, öne eğilip doğrudan Annie'nin yüzüne bakarak konuştu. "Gerçekten düşünüyor."

"Kendinden başka hiç kimseyi düşünmez o," diye yapıştırdı Annie. "Hiçbir zaman."

Mary, üzüntü dolu derin bir soluğu dışarı bıraktı. "Ah, işte..." diye mırıldandı. "Eh, öğle yemeğini hazırlamaya koyulacağım." Örgüsünü sepetine tıkıştırdı ve onu avuturcasına, "Sen şanslısın. Biraz oturmak istersen hiç kimse peşinden kovalamaz. Kendinden başka endişelenecek hiç kimsen yok..."

"Ah, *onun* için gözyaşlarımı harcadığımı sanma. Hayatımda ilk kez rahatım. Kendi hayatını kocana ve çocuklarına esir et. Sonra da, teşekkürü bile çok görüp gitsinler. Artık istediğimi yapabilirim."

"Senin yerinde olmayı isterdim," dedi Mary, içtenlikle. Kapıda, belli ki laf olsun diye, "Yerlerin o kadar temiz ki bal dök yala," dedi.

Mary gider gitmez Annie önlüğüne doğru koşturdu ve yerleri süpürmeye başladı. Yerleri cilalamak için dizüstü çöktü, sonra da elbisesini çıkarıp lavaboda yıkandı. Soluk saçlarının kabaran tutamlarını taradı ve yüzü küçük sosislerle çevrelenene kadar her bir tutamı bigudiyle düzgünce sardı. Elbisesini yeniden giydi ve masaya oturdu. Tam zamanında. Kapı açıldı, Rob Blake de orada duruyordu.

İnce yapılı, özür dilermiş gibi omuzları biraz çökük bir adamdı. Nazikçe, "Meşgul müsün, Annie?" dedi.

"Otur," diye buyurdu kadın keskin bir dille. Adam bir an için kapıda duraksadı, sonra, bastığı yere dikkat ederek ilerledi. Bu durumda bile, kadın ışıldayan muşambadan yer döşemesinin üzerindeki tozlu izleri gördüğünde irkildi. "Rahat ol," dedi adam dostane bir alayla. "Benim tozuma haftada bir katlanabilirsin, öyle değil mi?"

Kadın gergin bir şekilde gülümsedi, adam bir sandalye çekip otururken mavi gözleri ona kaygıyla sabitlendi. "Eh, Annie?"

Bu gönül alıcı açılışın üzerine kadın tepki vermedi. Bir an sonra, "Dick'ten mektup aldım. Evlenmeyi düşünüyor," dedi.

"Hemen mi evleniyor? Bu bizi ununu eleyip eleği duvara asmış durumuna düşürüyor, değil mi?"

"Gördüğüm kadarıyla senin hiç de eleğini duvara asmış bir halin yok," diye yapıştırdı Annie.

"Şimdi – Annie..." diye itiraz etti adam, yalvaran bir tebessümle. Kadın hiçbir yumuşama işareti göstermedi. Affetmeyen yüzünü gördüğünde adamın tebessümü soldu, cebinden bir zarf çıkardı ve ortaya attı.

"Teşekkürler," dedi kadın, zarfa neredeyse bakmadan. Sonra o korkunç karamsarlık birikerek çıkageldi, adam şu sözleri duydu: "O kadından saklayabilirsen."

Rob bunun geçmesini bekledi; o öfke zırhını delecek bir yol arıyormuş gibi, karısına sabit bir şekilde baktı. Dilinin ucunu sinirli bir şekilde dudaklarında gezdirerek onu izledi.

"Bazı kadınlar kendilerini çocuklardan ve sorumluluklardan nasıl uzak tutacaklarını biliyorlar. Yalnızca ıvır zıvır işler yapıyorlar, istedikleriyle de düşüp kalkıyorlar. *Onlara* hiçbir pis iş düşmüyor."

Adam iç çekti ve tam kalkmak üzereydi ki kadın, "Bir fincan çay ister misin?" diye sordu.

"Hayır demem." Yeniden yerine yerleşti.

Kadın ocağın başında, arkası adama dönük bir halde çalışırken, adam da mutfağa bakıyordu; yüzünde yorgun, hayal kırıklığı yaşamış ironik bir bakış vardı. Yaşlanan, ama omuzlarında direngenlikle yaşlanan bir adamdı. Doğru sözcükleri bulmaya çalışarak, "Senin artık pek bir işin yok, Annie," diye belirtti.

Ama kadın cevap vermedi. İki fincanla döndü ve onun yerine fincanına şeker koydu. Karısıymış gibi yaptığı bu hareket adamı cesaretlendirdi. "Annie," diye başladı. "Annie, bu meseleyi konuşamaz mıyız..." Bakmadan, öne eğilerek çayı beceriksizce karıştırıyordu. Fincan devrildi. "Ah, yaptığına bir bak," diye bağırdı kadın. "Şu dağınıklığa bir bak." Bir bez kaptı ve masayı kuruladı.

"Yalnızca bir damla çay, Annie," diye itiraz etti adam sonunda, kadının öfkeli enerjisinden biraz kaçınarak.

"Yalnızca bir damla çay – günün yarısı burayı cilalayıp temizleyebilirim, sonra bir dakika içinde bir domuz ahırı gibi olur."

Adamın yüzü, hatırladığı bir huzursuzlukla kararadı.

"Evet, duydum," diye devam etti kadın, onu suçlarcasına, "o kadın yatakları akşam yemeğine kadar dağınık bırakıyor, orası hafta boyunca temizlenmiyor."

"En azından benimle, temiz bir yer döşemesinden daha çok ilgileniyor!" diye bağırdı adam. Artık birbirlerine nefretle bakıyorlardı.

Bu hassas anda bir bağırış duyuldu: "Rob! Rob!"

Kadın kızgınlıkla güldü. "Seni canının istediği yerde buluyor – seni bekliyor ve gözetliyor, şimdi de peşinden geliyor."

"Rob! Orada mısın Rob!" Yüksek sesli, kendinden emin bir kadın sesiydi bu.

"O nasılsa sesi de öyle geliyor, tam bir–"

"Kes sesini," diye araya girdi adam. Derin nefes alıyordu. "Şimdi şu dilini tut."

Kadının gözleri yaşlarla doluydu, ama gözlerinin mavisi aradan, parlak ve kinci bir şekilde parlıyordu. "'Rob, Rob – köpek gibi koş, hop hop."

Gürültülü bir yumruk kapıya vurduğunda, adam masadan ağır ağır kalktı.

Annie'nin ağzı bu hakaret karşısında titredi. *Adamın* ilk içgüdüsel tepkisi kadının yanında durmak oldu – Annie bunu görebiliyordu. Adam ona özür dilercesine baktı, ardından kapıya gitti, kapıyı bir karış açtı ve alçak, öfkeli bir sesle: "Böyle yapma şimdi. Beni duyuyor musun!" Kapıyı kapattı, Annie'ye yüzünü dönerek kapıya sırtını yasladı. "Annie," dedi yine, tuhaf bir yalvarışla. "Annie..."

Ama kadın, elleri önünde titreyen bir düğüm şeklinde kavuşmuş, yüzü de adamın karşısında gergin ve kapanmış bir halde, masada oturdu.

"Ah, pekâlâ!" dedi adam en sonunda, umutsuzca, kızgınca. "Sen her konuda her zaman haklısındır, değil mi? Senin umurunda olan tek şey bu – haklı olman. Alçıdan azizenin tekisin!" Hızla dışarı çıktı.

Kadın, etraf sessizleşene dek dinleyerek kımıldamadan epeyce oturdu. Sonra derin bir nefes aldı ve iki yum-

ruğunu yanaklarına, sanki onların hareketsiz kalmalarına çalışıyormuş gibi dayadı. Mary Brooke çıkageldiğinde böylece oturuyordu. "Onun gitmesine izin mi verdin?" dedi inanamayarak.

"Kurtuldum neyse."

Mary omuzlarını silkti. Sonra cesur bir şekilde, "Onun üzerine çok gitmemelisin, Annie – ona bir şans ver," diyerek öneride bulundu.

"Öldüğünü görmeyi yeğlerim," dedi Annie titreyen dudaklarının arasından. Sonra, "Kırk beş yaşındayım, pekâlâ çöpe atılmış da olabilirim." Sonra da, bir duraksamanın ardından, mesafeli, soğuk bir sesle, "Yirmi beş yıldır birlikteyiz. Üç çocuk. Sonra çıkıp gidiyor, hem de o... yanında o..."

"Ondan iyi kurtuldun, bu kesin," diye onayladı Mary alelacele.

"Evet, öyle, biliyorum..." Annie sandalyesinde bir o yana bir bu yana sallanıyordu. Yüzü taş gibi soğuktu, ama gözyaşları, burundan çeneye kadar aşınmış bir yol izleyerek durmadan aşağı sızıyordu. Yaşlar azaldı ve beyaz yakasının üzerine sıçradı.

"Annie," diye yalvardı arkadaşı. "Annie..."

Annie'nin yüzü titredi, Mary yanına gidip onu kollarına aldı. "Haklısın tatlım, haklısın, haklısın tatlım," diye mırıldandı.

"Ruhumu ele geçiren nedir, bilmiyorum," diyerek ağladı Annie, sesi Mary'nin geniş omzundan boğuk bir şekilde geliyordu. "Pervasız dilimi susturamıyorum. Adam o – inekten bıktı, kadın onu hasta ediyor, bense onu kendimden uzaklaştırıyorum. Kendime hâkim olamıyorum. Ruhumu ele geçiren nedir, bilmiyorum."

"Tamam artık tatlım, tamam artık tatlım." Büyük, şişman, rahat kadın, güçsüz Annie'yi bir bebek gibi sallıyordu. "Rahat ol tatlım. Geri gelecek, göreceksin."

"Geri gelecek mi sence?" diye sordu Annie, arkadaşının kendisini avutmak için yalan söyleyip söylemediğini görmek üzere yüzünü yukarı kaldırarak.

"Onu şimdi geri getirebilir miyim diye gidip bakmamı ister misin?"

Annie, özlemine karşın duraksadı. "Bunun doğru olacağını düşünüyor musun?" dedi kuşkuyla.

"*Kadın* ortalıkta yoksa gidip bir kelime ederim."

"Bunu yapar mısın, Mary?"

Mary, kırışmış elbisesini düzelterek ayağa kalktı. "Burada bekle tatlım," dedi buyurgan bir şekilde. Kapıya doğru gitti ve dışarı çıkarken, "Rahat ol artık, Annie. Ona bir şans ver," dedi.

"Geri dönsün diye peşinden mi koşmuş oluyorum?" Annie'nin gururu, bir feryat halinde içinden çıktı.

"Onu geri istiyor musun, istemiyor musun?" diye sordu Mary, kendisinde artık bir bıkkınlık izi görülse de sonuna kadar sabrederek. Annie hiçbir şey söylemedi, bu yüzden Mary koşarak dışarı çıktı.

Annie kapıyı gergin bir şekilde izleyerek hareketsiz bir halde oturdu. Ama belirsiz, isyankâr, öfkeli düşünceler geçiyordu kafasından: Onu elimde tutmak istiyorsam, hiçbir zaman ne düşündüğümü söylemem, hiçbir zaman neyin doğru olduğunu söyleyemem – onun için hayatını kolaylaştırmaktan başka bir anlamım yok, ama böyle söylersem kalkıp gider...

Ama bütün gerçek bu değildi; adamın yüzündeki duygusal bağı hatırladı, bir an için karamsarlığı yok oldu. Sonra kendi uzun ve zorlu yaşamını, bitmek bilmeyen işlerini, bütün o işleri hatırladı – bir anda, çocuklar küçükken ağrıyan sırtını, sanki şu anda hissediyormuş gibi hatırladı; kendisi yataktan zorla çıkarken onun uzanarak gazete okuduğunu görebiliyordu... Pek güzel, diye bağır-

dı kendi kendine; bu adil değil, bu hiç de adil değil... Korkunç bir haksızlık duygusu onu ele geçiriyordu; adamı istiyorsa bastırması, gizli tutması gereken tam da bu duyguydu. Çünkü eninde sonunda biliyordu ki –ve bu da her şeyden daha güçlüydü– o olmadan kendi yaşamının hiçbir anlamı olmayacaktı.

ÖTEKİ KADIN

Rose'un annesi bir sabah alışverişini yapmak için sokağın karşısına geçerken kaza sonucu hayatını kaybetti. Rose işyerinden eve çağırıldı ve genç bir polis memuru, acıma duygusuyla tuhaflaşmış bir halde sorular sordu, sonunda da şöyle dedi: "Babanıza anlatmalısınız, hanımefendi, bilmesi gerekir." Bunu önermemiş olması, ama her şeyin sorumluluğu elbette kendisinin olmalıymış gibi davranması polisi şaşırtmıştı. Rose'un doğal olamayacak kadar kendine hâkim olduğunu düşündü. Rose'un ağzı belirli bir şekil almıştı, gözlerinde de gergin bir bakış vardı. Adam ısrar etti; Rose da babasına haber gönderdi; ama baba geldiğinde Rose onu bir fincan çayla dosdoğru yatağa yatırdı. Mr. Johnson kırmızı bir kafa derisinin üzerinde birkaç tutam ince telli saçıyla ve mavi, riyasız, güven veren gözleriyle tombul, açık tenli, kısa boylu bir adamdı. Sonra Rose mutfağa geri geldi, tavrı da polise gitmesini beklediğini anlatıyordu. Adam kapıdan çekingen bir şekilde şöyle dedi: "Üzgünüm, hanımefendi, gerçekten üzgünüm. Korkunç bir şey –kamyon sürücüsünü de, annenizi de kesin olarak suçlayamazsınız– annenizin de hatası değildi." Rose beyaz, sarsılmış yüzünü, soğuk ve parıldayan gözlerini ona çevirdi ve keskin bir şekilde şöyle dedi, "Üzgün olmak kırık kemikleri iyi-

leştirmez." O son söz Rose'u şaşırtmış görünüyordu; zira gözlerini kırpıştırdı, yüzü bir gözyaşı seline kapıldı, sonra da yine dişlerini sıktı. "Kahrolası kamyonlar," dedi ağır bir şekilde, "kahrolası makineler, durdurulmaları gerek, böyle düşünüyorum." Bu akıldışı görüş polis memurunu yüreklendirdi: Kadın için iyi olacağını düşündüğü gözyaşlarına, duyguya daha yakındı bu. Ona cesaret vererek şöyle dedi, "Sanırım, hanımefendi, ama onlarsız yapamayız, öyle değil mi?" Rose'un yüzü değişmedi. Nazikçe şöyle dedi: "Evet?" Kuşkucu ve dışlayıcıydı; o iki hece nihayet şöyle diyordu, "Senin düşüncelerin sana kalsın, benimkiler bana." Bu söz bütün makine çağını incelemiş ve reddetmişti. Hâlâ göreviyle oyalanmakta olan genç polis şöyle bir öneride bulundu, "Gelip sizinle birlikte oturacak hiç kimse yok mu?" Pek iyi görünmüyorsunuz, hanımefendi, gerçek bu."

"Hiç kimse yok," dedi Rose kısaca ve ekledi: "Ben iyiyim." Sesi rahatsız olmuş gibi geliyordu, bu yüzden adam oradan ayrıldı. Kadın masanın başına oturdu ve söylemiş olduğu şeyden dolayı kendine şaşırdı. Şöyle düşündü: George'a söylemeliyim... Ama kıpırdamadı. Mutfağın etrafına belli belirsiz bakındı, zihni çeşitli fikirlerin etrafında belirsiz bir şekilde çalkalanıyordu. Bunlardan biri bunun babasına ağır gelmiş olmasıydı, ona dört elle sarılması gerekecekti. Bir diğeri, o polis memuru, resmî görevlilerin hepsi, herkes için en iyinin ne olduğunu bilerek her şeye burnunu sokuyordu. Duvardaki belirli bir resme baktığını ve şöyle düşündüğünü fark etti: "Artık bu resmi indirebilirim. Artık o yokken istediğimi yapabilirim." Biraz suçluluk duydu, ama adeta bir anda hızla doğruldu ve resmi indirdi. Fırtınalı denizdeki bir savaş gemisinin resmiydi bu, kadın da ondan nefret ediyordu. Resmi bir dolaba kaldırdı. Sonra duvardaki beyaz boş kare onu rahatsız etti; boşluğu, üzerinde sarı güllerin bu-

lunduğu bir takvimle doldurdu. Sonra kendine bir fincan çay yaptı ve babasının akşam yemeğini pişirmeye başladı, şöyle düşünüyordu: Onu uyandıracağım ve yemek yedireceğim, bir lokma sıcak yemek ona iyi gelir.

Akşam yemeğinde babası sordu: "George nerede?" Kadının yüzü asabiyetle ifadesizleşti, "Bilmiyorum," dedi. Adam şaşkın ve sarsılmıştı, itiraz etti: "Ama Rose'cuğum, ona söylemelisin, böylesi doğru olur." Şu anda kadın bütün gün tam da bu bilgiye karşı silahlanmaktaydı, ama er ya da geç George'a anlatması gerektiğini biliyordu, bulaşık yıkamayı bitirmişken de çekmecenin gözünden bir mektup kâğıdı çıkardı ve yazmak için oturdu. Babası kadar şaşkındı. Neden George'a anlatmak istemiyordu? Babası kendine özgü yumuşak itirazıyla şöyle dedi: "Ama Rose'cuğum, neden onu fabrikadan aramıyorsun? Mesajı ona iletirler." Rose'cuk sanki duymamış gibi yaptı. Mektubu bitirdi, pul için çantasında birkaç bozukluk buldu ve postaya vermek için dışarı çıktı. Sonrasında, korku adını hak eden bir gönülsüzlükle George'un gelişini düşündüğünü fark etti. Kendini anlayamıyordu, çok geçmeden de uykuda kendini kaybetmek için yatmaya gitti. Annesinin canını almış olan kamyonun rüyasını gördü; kocaman kollarını Rose'a tehditkâr gelecek biçimde durmaksızın bir ileri bir geri, bir ileri bir geri hareket ettiren devasa siyah makinenin de rüyasını gördü.

George ertesi gün işten döndüğünde mektubu buldu. İlk düşüncesi şuydu: "Neden, gelecek hafta, biz evlendikten sonra ölmedi de şimdi öldü?" Acımasız ve bencil düşüncesi karşısında dehşete düştü. Ama o ve Rose üç yıldır birliktelerdi ve nikâhlarının bu korkunç, budalaca ölümle gölgelenmesinin kaderin acımasızlığı olduğunu hissetmekten kendini alamadı. Rose'un annesini sevmemişti: onun yaygaracı ve baskıcı bir kadın olduğunu düşünüyordu; ama bu şekilde hayatını kaybetmek, hem de

birdenbire, ellilerinde ve dinçken... Aniden şöyle düşündü: "Zavallı küçük Rose'cuğum, çok üzgün olmalı, babası da var, o da koca bir bebek gibi; hemen ona ulaşmalıyım." Mektubu cebine koyuyordu ki kafasına dank etti. "Neden mektup yazdı ki? Neden işyerine telefon etmedi?" Mektuba baktı ve Mrs. Johnson'un ta dün sabah ölmüş olduğunu anladı. İlkin kızamayacak kadar afallamıştı; sonra olağanüstü kızdı. "Ne!" diye homurdandı, "nasıl yani – ne yapıyor bu kadın?" O, ailenin bir ferdiydi, öyle değil mi? – ya da öyle sayılabilirdi. Kadın da, *Sevgili George* diyerek başlayan ve *Rose* diye –sevgiler yok, iyi dilekler bile yok– biten küçük katı sözcükler yazmıştı. Ama kızgınlığının altında, adam derinden ürkmüştü. Kadında son zamanlarda neredeyse kayıtsızlık olarak alınabilecek bir rehavet, bir ilgisizlik olageldiğini hatırlıyordu. Örneğin onu evleri olacak iki odayı görmeye götürdüğünde, kendisi kadar heyecanlı olmak yerine her türlü itirazda bulunmuştu. "Bütün bu merdivenlere bak," demişti, "öyle yüksek ki..." Vesaire. Kadının onunla evlenmeye hevesli olmadığını bile düşünebilirdiniz – ama bu düşüncenin dayanağı yoktu, adam da bunu hızla savuşturdu. Başlangıçta, üç yıl önce, hemen evlenmelerini savunduğunu hatırladı; risk almaya aldırış etmediğini söylemişti; çok kimse sahip olduklarından daha az parayla evlenmiştir. Ama o temkinli bir adamdı ve bir çeşit güvence için onu beklemeye ikna etti. Şu anda, hatayı burada yaptığına karar verdi; onun dediğini kabullenip hemen evlenmeliydi, sonra da... Rose'u teselli etmek için Londra'nın bir ucundan öteki ucuna koşturdu; bu arada Rose'la ilgili düşünceleri tedirgin ve kederliydi; kendini kayıp bir çocuk gibi kaygılı hissediyordu.

Mutfağa girişinde ne beklediği hakkında hiç de belirgin bir fikri yoktu, ama kadını masadaki olağan yerinde, elleri önünde aylakça kavuşmuş, solgun, sımsıkı içine

kapanmış, ama oldukça kendine hâkim bir halde bulunca şaşırdı. Mutfak tertemizdi, sabunlu su ve temiz bir sıcaklık kokusu vardı. Belli ki yerler az önce iyice ovulmuştu.

Rose sert bakışlarını ona çevirdi ve, "Buraya geldiğin için çok naziksin, George," dedi.

Adam ona rahatlatıcı bir öpücük verecekti, ama bu onu şaşırttı. Öfke duyguları derinleşti. "Baksana," dedi, onu suçlarcasına, "bütün bunlar ne demek oluyor Rose'cuğum, neden bana haber vermedin?"

Kadın üzgün görünüyordu, ama kaçamak bir şekilde, "Her şey çok hızlı oldu, sonra onu aldılar; seni de rahatsız etmenin pek anlamı yok gibiydi," dedi.

George bir sandalye çekti ve onun karşısına oturdu. Üç yıldan sonra Rose hakkında öğrenilecek yeni bir şey olmadığını sanıyordu. Ama şu anda kadına sıkıntılı ve endişeli gözlerle bakıyordu; kadın bir yabancı gibi görünüyordu. Görünürde ufak tefek ve esmerdi, fazlaca zayıftı. Sert hatlı, soluk bir yüzü ve bundan kaynaklanan kuralsız bir güzelliği vardı. Genellikle koyu renk etek ve beyaz bluz giyerdi. Her zaman temiz olsun diye bluzu yıkayıp ütülemek için sabahlardı. Bu temizlik, bu itina onun en güçlü kişilik özelliğiydi. "Bir çitin içinden gerisingeri çekilecek ve saçının her teli düzgün bir halde çıkacak gibi görünüyorsun," diye takılırdı kadına. Buna karşılık kadın şöyle yanıt verirdi: "Beni güldürme. Nasıl olur?" Gayet ciddiydi; böyle anlarda George onda hiç espri anlayışı olmadığını kabul ederek neşeyle iç çekerdi. Ama gerçekten onun ciddiyetini, sakin gerçekçiliğini severdi: Adam buna güveniyordu. Şu anda, biraz da umutsuzca, "Kendini perişan etme Rose'cuğum, her şey yolunda," dedi.

"Kendimi kahretmiyorum," diye gereksizce yanıtladı kadın, adama daha doğrusu adamı delip geçen bakış-

larla uzaklara sakin, sabırlı bir tavırla bakarak. Adam artık kızgın olmak yerine daha endişeliydi. "Baban nasıl?" diye sordu.

"Güzel bir fincan çay içirip yatırdım onu."

"Nasıl tepki veriyor?"

Omuzlarını silkiyor gibi görünüyordu kadın. "Eh, üzgün, ama artık üstesinden geliyor."

George şimdi kendini ne kadar zorlasa da, söyleyecek hiçbir şey düşünemiyordu. Duvar saatinin tik takları çok yüksek geliyordu, George ayaklarını gürültüyle kıpırdattı. Uzun bir sessizlikten sonra saldırgan bir tavırla şöyle dedi: "Bu bizim için hiçbir şeyi değiştirmeyecek, gelecek hafta her şey yoluna girecek, değil mi Rose'cuğum?"

Daha uzun bir sessizliğin ardından, kadın gözlerini kocaman açarak karanlık, ifadesiz bir bakışla ona çevirip, "Ah, bilmem ki..." dediğinde George her şeyin yolunda olmadığını anladı. "Ne demek istiyorsun?" diyerek hızla çıkıştı, karşılık vermeye zorlamak için ona doğru uzanarak, "Ne demek istiyorsun Rose'cuğum, şimdi söyle."

Rose, "İşte yani, babam var," diye yanıtladı o deli eden belirsizlikle.

George, "Evlenmeyeceğiz mi demek istiyorsun?" diye bağırdı öfkeyle. "Üç yıl Rose'cuğum..." Kadının sessizliği ısrarla sürerken: "Baban bizimle yaşayabilir. Ya da –yeniden evlenebilir– falan filan."

Birdenbire kadın güldü, George irkildi; onun sert espri anları adamı hep telaşlandırırdı. Aynı zamanda bu davranışları, yabani göründüğü için canını da sıkardı. "Demek istiyorsun ki," dedi kadın, acemice alay ederek, "onun yeniden evlenmesini umduğunu söylemek istiyorsun, bunu düşünen başka hiç kimse olmadığı halde." Ama gözleri yaşla doluydu. Bunlar yalnız ve kendine yeten gözyaşlarıydı. Adam, ellerini iki yanına salarak san-

dalyesine gömüldü. Bunu düpedüz anlayamıyordu. Kadını anlayamıyordu. Onun kendisiyle evlenmeye hiç niyeti olmadığı düşüncesi zihninde bir anda belirdi, ama bu fazlasıyla canavarca bir düşünceydi, o da içini rahatlattı: "Yarın düzelecek, olayın şoku bu, o kadar. Annesini seviyordu gerçekten, iki kedi gibi kapışsalar bile." Tam da, "Hiçbir şey yapamıyorsam yola koyulayım; yarın gelip seni görürüm," diyecekti ki kadın sanki dikkatini adama vermeye zorlamak yoğun bir çabaymış gibi, özenle sordu: "Bir fincan çay ister miydin?"

"Rose!" diye bağırdı adam perişan bir biçimde.

"Ne?" Sesi mutsuz ama inatçıydı; ulaşılmaz bir tavrı vardı, kendini adamdan soyutlamış, bir engelin ardına saklanmıştı – ama hangi engelin? Adam bilmiyordu. "O zaman cehenneme kadar yolun var," diye mırıldandı ve kalkıp ayağını yere vurarak mutfaktan çıktı. Kapıda kadına dokunaklı gözlerle baktı, ama kadın ona bakmıyordu. Adam kapıyı hızla çarptı. Sonrasında suçluluk duygusuyla düşündü: O perişan durumda, ben de kalkıp ona kötü davranıyorum.

Ama Rose, adam gittikten sonra onu düşünmedi. Bir süre, sarı güllü takvime belli belirsiz bakarak olduğu yerde kaldı. Sonra kalktı, ellerini yıkadı, her zamanki gibi önlüğünü kapının arkasındaki kancaya astı ve yatmaya gitti. "Bitti," dedi kendi kendine, George'u kastederek. Ağlamaya başladı. Onunla evlenmeyeceğini, daha doğrusu, *evlenemeyeceğini* biliyordu. Bunun neden olanaksız olduğunu ya da neden ağladığını bilmiyordu: Kendi davranışını anlayamıyordu. Birkaç saat öncesine kadar George'la evlenecek, onunla küçük apartman dairesinde yaşayacaktı. Ancak dışarıda, sokakta Mrs. Johnson öldü, hayatını kaybetti, diyen sarsılmış sesleri duyduğu andan itibaren – o andan itibaren, ya da artık öyle görünüyordu, George'la evlenmek olanaksız hale gelmişti. Bir gün önce adam

onun için her şeyi ifade ederdi, geleceği temsil ederdi ve bir gün sonra ise hiçbir şey ifade etmiyordu. Bunu anlamak sarsıcıydı; her şeyden önce mantıklı biri olmasıyla övünürdü; birine yapabileceği en büyük övgü de şöyle olurdu: "Doğru düşünüyorsun." Ya da, "İnsanların düzgün davranmasından hoşlanırım, saçmalamaya gerek yok." Hissettiği de hiç mantıklı değildi, bu yüzden bunu pek derinlemesine düşünmüyordu. Babasının duvarın öteki tarafında yattığı yerden duymaması için hıçkırıklarını boğarak uzun süre ağladı. Sonra uyanık bir halde uzandı, ağaran günle aydınlanıp baca külahlarını ve yağmurlu bir Londra şafağının dağılan sarımsı bulutlarını gösteren pencereye gözlerini dikti, kendini aşağılayarak azarlıyordu: Ağlamanın ne yararı var? Bu arada gözkapaklarının altından sürekli akıp yanaklarından süzülerek çoktan ıslanmış yastığa inen gözyaşlarını siliyordu.

Ertesi sabah babası kahvaltıda çay içerlerken, "Rose'cuğum, George'la ilgili ne yapacaksın?" diye sorduğunda sakince, "Her şey yolunda, dün gece geldi ve ona söyledim," diye yanıtladı.

"Ona ne söyledin?" Adam dikkatlice konuşuyordu. Yuvarlak, canlı yüzü sıkıntılı görünüyordu; berrak, hayli çocuksu mavi gözleri de tamamıyla onaylayıcı değildi. İş arkadaşları onu kaygısız ve esprili, sıcak ve zahmetsiz bir gülüşü, yaşam ve siyaset hakkında yerleşik fikirleri olan bir adam olarak bilirlerdi. Evindeyken onu memnun etmek kolaydı ve hiç kimseyi eleştirmezdi. Bütün sorumluluğu kendi üzerine alarak istediğini yapmasına açıkça izin vermiş bir kadınla yirmi beş yıl evli kalmıştı. Bunu biliyordu. Karısı için şöyle derdi: "Aklına bir şey koyduysa, duvara ıslık çalsan bile daha iyi!" Şu anda da kızına, karısına baktığı gibi bakıyordu. Onun ne tasarlamış olduğunu bilmiyordu, ama söylediği hiçbir şeyin bunu değiştirmeyeceğini biliyordu.

"Her şey yolunda baba," dedi Rose sakince.

Sanırım, bu da neyin nesi, diye düşündü. "Kafana evlenmemekle ilgili düşünceler sokmamalısın. Ben kolay biriyim," diye rica etti. Kadın, ona bakmadan, onun fincanını sevdiği sert, koyu, tatlı çayla doldurdu ve yine şöyle dedi: "Her şey yolunda." Adam ısrar etti: "Şimdi bir hata yapmamalısın Rose'cuğum, üzgünsün, her şeyi iyice düşünüp taşınmak için kendine zaman vermelisin."

Bunun üzerine hiç karşılık gelmedi. Adam iç çekti ve gazetesini alıp şöminenin başına oturdu. Günlerden pazardı. George içeri girdiğinde Rose akşam yemeğini pişiriyordu. Jem, yani baba, George'a başıyla selam verip sırtını çifte dönerek onları baş başa bıraktığını ima etti. Şöyle düşünüyordu: George iyi bir adam, kız onu bırakırsa aptaldır.

"Eee, Rose'cuğum?" diyen George, uykusuz gecenin acısıyla ona meydan okuyordu.

"Ne 'eee'si?" diyerek savuşturdu Rose, bulaşıkları kurularken. Başını kaldırmadı, yüzü de soluk ve haşindi. George'un mutsuzluğu karşısında, kararı eskisi kadar kesin görünmüyordu. Ağlamak istedi. Ama şimdi onun karşısında ağlamayı göze alamazdı. Sırtı ona dönük olabilsin diye pencereye doğru gitti. Penceresi yüksekte kalan bir bodrum katıydı; karşı sıradaki ıslak, gri evlerin oluşturduğu fonun önünde kirli siyah rengi iyice belli olan çöp kovasına ve parmaklıklara baktı. Kendini bildiğinden beri onun için dünyanın görünümü bu olmuştu. George'un kararsızca şöyle dediğini duydu: "Benimle, ayarladığımız gibi, çarşamba günü evlen, Baban da iyi olacak, burada da kalabilir, bizimle de yaşayabilir, nasıl istersen."

Rose bir an duraksadıktan sonra, "Özür dilerim," dedi.

"Ama neden Rose'cuğum, neden?"

Sessizlik. "Bilmiyorum," diye mırıldandı. Sesi inatçı ama mutsuz geliyordu. George onun bu zayıflık ânını yakalayarak elini omzuna koydu ve, "Rose'cuğum, üzgünsün, hepsi bu," dedi. Ama kadın, omzunu ondan çekti, sonra George'un eli hâlâ omzunda kaldığı için silkelendi ve kızgın bir şekilde, "Özür dilerim. Israrın faydası yok. Sana söyleyip duruyorum," dedi.

George, "Üç yıl," dedi yavaşça, ona şaşkın bir öfkeyle bakarak. "Üç yıl! Ve şimdi beni başından atıyorsun."

Kadın hemen karşılık vermedi. Yaptığı şeydeki canavarlığı anlayabiliyordu, ama kendini bundan alamıyordu. O zamanlar onu sevmişti. Ama artık adam onu hiddetlendiriyordu. "Seni başımdan atmıyorum," dedi savunmaya geçerek.

"Elbette atmıyorsun!" diye bağırdı adam alaycı bir halde, yüzü acı ve öfke içinde gerilerek. "Ne yapıyorsun o halde?"

"Bilmiyorum," dedi kadın çaresizce.

Adam ona dik dik baktı, usulca küfretti ve kapıya gitti: "Geri dönmeyeceğim," dedi, "beni aptal yerine koyuyorsun, Rose'cuğum. Bana böyle davranmamalıydın. Hiç kimse buna dayanamaz, ben de dayanmayacağım." Rose'dan hiç ses çıkmadı, adam da böylelikle dışarı çıktı.

Jem yavaşça gazeteyi elinden bıraktı ve şöyle dedi: "Ne yaptığını bir düşünmelisin Rose'cuğum."

Kadın karşılık vermedi. Gözyaşları yüzünden aşağı boşanıyordu ama Rose gözyaşlarını sabırsızca silip fırına doğru eğildi. O günün ilerleyen saatlerinde Jem onu gazetenin üzerinden gizlice izledi. Mutfak büfesinin yanında bir havlu asacağı vardı. Kadın onun vidalarını söküyor ve yerini değiştiriyordu. Mutfak büfesinin kendisini ters köşeye iteledi ve sonra şöminenin üzerindeki çeşitli süslerin yerini değiştirdi. Jem, onun, bu şeylerin her biri için annesiyle tartıştığını hatırladı: İki kadın

mutfak dolabının en iyi nerede duracağı ya da havlu asacağının boyu hakkında anlaşamazlardı. Yani artık Rose kendi bildiğini yapıyor, diye düşündü Jem, kızının sessiz ama kararlı yüzünün görünümüne şaşırmış bir halde. Annesi öldüğü anda her şeyi kendine uyacak şekilde değiştirmişti... Sonra Rose çay yaptı ve adamın karşısında, annesinin sandalyesinde oturdu. Kadınlar, diye düşündü Jem, konunun inatçılığı karşısında biraz esprili, biraz da şaşkın bir halde. Ve kadın hoş, düzgün bir erkeği başından atıyordu, nedeni de – neydi? Sonunda adam omzunu silkti ve bunu kabullendi; kadın kendi yolundan gidecekti. Ayrıca, baba kalbinin derinliklerinde bundan memnundu. Kızına evlenmekten vazgeçmesi için hiç baskı yapmamıştı, ama taşınması gerekmediği için, rahatsız edilmeden eski alışkanlıklarını koruyabileceği için memnundu. O hâlâ genç, diye rahatlattı kendini; evlenmesi için bolca zaman var.

Bir ay sonra George'un başka biriyle evlendiğini duydular. Rose bir pişmanlık sancısı hissetti, ama bu kaçınılmaz, başka türlü olmayacak bir şey için hissedilen türden bir pişmanlıktı. Sokakta karşılaştıklarında Rose, "Merhaba George," dedi, adam da kısa, katı bir hareketle ona başıyla selam verdi. Kadın biraz incinmiş bile hissetti kendini, zira adam maziyi geride bırakmıyor, hıncını sürdürmek zorunluluğunu hissediyordu. Rose onunla hoş bir şekilde, arkadaş gibi selamlaşabiliyorsa, o zaman George'un soğuk davranması kabalıktı... Rose onun karısı olan kıza kayıtsız bir tavırla göz gezdirdi ve bir selamlama bekledi; ama kız yüzünü çevirdi ve soğuk bir şekilde uzaklara baktı. Rose'dan haberi vardı, George'u onunla yaşadığı ayrılıktan sonra toparlanmaya çalışırken elde ettiğini biliyordu.

Bunlar 1938'de oldu. Savaş dedikoduları ve korkusu insanların düşüncelerinin bir parçası olmak yerine, hâlâ

zihinlerinde su yüzüne çıkmamış duygulardı. Belli belirsiz bir şekilde, Rose ve babası her şeyin olduğu gibi süreceğini tahmin ediyorlardı. Annenin ölümünden yaklaşık dört ay sonra Jem bir gün şöyle dedi: "Neden artık işini bırakmıyorsun? Dikkatli olursak senin kazandığın para olmadan da idare edebiliriz."

"Öyle mi?" dedi Rose, adamın savunmasının zaten yararsız olduğunu ona anlatan kuşkucu bir tavırla. "Senin çok işin var," diye diretti adam. "Temizlik ve yemek yapmak, sonra da bütün gün dışarıda çalışmak."

"Erkekler," deyiverdi kadın, iyi niyetli ama baştan savan bir burun çekme hareketiyle.

"Bunun hiç anlamı yok," diye karşı çıktı adam, nefesini harcadığını bilerek. Rose on altı yaşına basıp onun yerini alabilecek duruma gelene dek karısı çalışmakta ısrar etmişti. "Kadınlar bağımsız olmalı," demişti. Şimdi de Rose, "Bağımsız olmaktan hoşlanıyorum," diyordu.

Jem şöyle dedi: "Kadınlar. Kadınların tek istediğinin onları elinde tutacak bir erkek olduğunu söylerler, ama sen ve annen, çalışmamanız gerektiğini söylediğimde sizi bir şeyden alıkoymaya uğraşıyormuşum gibi devam ediyorsunuz."

"Kadınlar aşağı, kadınlar yukarı," dedi Rose. "*Kadınları* bilmiyorum. Tek bildiğim, kendi düşündüğüm şey."

Jem, sendikal hareket içinde yetişmiş o eski tip İşçi Partililerdendi. Haftada bir ya da iki kez toplantılara giderdi, bazen de arkadaşları bir fincan çay ve bir tartışma için evine gelirlerdi. Yıllar boyunca karısına şöyle deyip durmuştu: "Sana düzgün ödeme yapsalardı her şey farklı olurdu. Günde on saat çalışıyorsun, o da yalnızca patronlar için." Şimdi o tartışmayı Rose için kullandı, o da "Ah, siyaset, hiç ilgilenmiyorum," dedi. Babası şöyle dedi: "Katır kadar inatçısın, tıpkı annen gibi."

"Öyleyim o halde," dedi Rose, güler yüzlü bir şekilde. Annesiyle "anlaşamadığını"; o becerikli ve baskın kadından bağımsızlığını kazanmak için savaşmak zorunda kalmış olduğunu söyleyecekti. Ama bu konuda onunla hemfikirdi: Kadınların kendi başlarının çaresine bakmalarının gerekliliği, hatırlamadığı kadar uzun bir süredir ona aşılanmıştı. Sendika toplantılarına sanki erkeklere izin verilmesi gereken çocukça bir eğlenceymiş gibi hoşgörüyle bakan annesi gibi Rose da babasını memnun etmek için İşçi Partisi'ne oy da vermişti. Babası ne zaman kızından pastanedeki işini bırakmasını istese, Rose boyun eğmeden şöyle yanıtladı: "Ne olabileceğini kim bilir? Dikkatli olmamak aptallık." Ve evleri olan bodrum kat mutfağını ve onun üst katındaki iki odayı temizlemek için erkenden kalkmayı sürdürdü; sonra kahvaltıyı hazırladı ve alışverişe çıktı. Sonra pastaneye gitti ve saat altıda babası için akşam yemeği hazırlamak üzere eve döndü. Hafta sonlarında bütün evde büyük temizlik yapar, pudingler ve kekler hazırlardı. Çoğu akşam dokuzda yatarlardı. Hiç dışarı çıkmazlardı. Yemek yerken radyo dinlerler ve gazeteleri okurlardı. Zor bir yaşamdı, ama Rose bunun zor olduğunu düşünmüyordu. Mutluluk gibi sözcükleri kullanacak olsa mutlu olduğunu söylerdi. Bazen özlemle düşünürdü, George'u değil ama onun karısının doğuracağı çocuğu. Belki de, sonuçta, korkunç bir hata yapmıştı. Sonra bu düşünceyi bastırdı ve kendini rahatlattı: Bol bol zaman var, aceleye gerek yok, babamdan şimdi ayrılamam.

Savaş başladığında bunu kaderci bir şekilde kabullendi, ama babası son derece üzgündü. Adamın gelecekle ilgili beklentisi, eski sosyalist vizyonuydu: Her şey yavaş yavaş daha iyi, daha da iyi olacaktı ve günün birinde emekçiler ortak aklın otomatik ikna edişiyle iktidarı ellerine alacak, o zaman da – ama zihninde o zamanın res-

mi o kadar berrak değildi. Küçük bahçeli bir evi ve yılda bir kez deniz kenarında bir tatili düşündü belli belirsiz. Ailenin hiçbir zaman tam anlamıyla bir tatili karşılayabilecek gücü olmamıştı. Ama savaş bu beklentiyi düpedüz ihlal etmişti.

"Eh, ne bekliyordun?" diye sordu Rose, babasını yererek.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu adam saldırganca. "İşçi Partisi iktidarda olsa bunlar olmazdı."

"Belki öyle, belki de değil."

"Aynı annen gibisin," diye şikâyet etti adam yine. "Hiç mantıklı değilsin."

"Eee, yıllardır toplantılara gidiyorsunuz, kararlar alıyorsunuz, konuşuyorsunuz, ama yine de savaş çıkıyor." Kadın, bu tartışmayı bitirmiş gibi hissetti. Sözcüklere hiçbir zaman dökemese de, derinden temel bir güvensizlik olduğunu, yaşamın kendisinin onun ve onun gibilerinin karşısına ölüm ya da yoksullukla her an çıkması olası, yatıştırılacak ve eğlendirilecek bir düşman olduğunu hissediyordu. Yapılacak tek mantıklı şey, çıkan her bir peniyi toplamak ve güvenli bir biçimde korumaktı. Annesi hayatta olsa, bir haftada kazandığı iki poundun otuz şilinini ev idaresine ayırırdı. Artık o otuz şilin dosdoğru postaneye gidiyordu.[1] Gazeteler ve radyo savaş ve korkuyu gürültüyle duyurduğunda Rose işte o parayı düşündü ve bu onu rahatlattı. Çok yüklü bir para değildi, ama bir şey olsa... O *bir şeyin* ne olabileceğini tam olarak bilmiyordu. Ama yaşam berbattı, hiç adalet yoktu – kendi annesi yirmi beş yıldır yaşamının her günü geçmiş olduğu sokaktan geçerken aptal bir kamyon yüzünden hayatını kaybetmemiş miydi... Bu onu kanıtlıyordu. Artık

1. XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Britanya'da merkezî postanelerde mevduat hesabı açılmasına olanak veren bir sistem oluşturulmuştur. (Ç.N.)

savaş da vardı, her türlü insan zarar görecekti, hem de bir hiç uğruna – bu da onu kanıtlıyordu, bir kanıta gerek varsa. Yaşam korkutucu ve tehlikeliydi –bu yüzden parayı postaneye yatır; işini elinde tut, çalış ve– parayı postaneye yatır.

Babası güç politikalarının karmaşık, alaycı hamlelerine anlam vermeye çalışarak radyonun başına oturdu, gazeteler satın aldı, ahbaplarıyla tartıştı; bu arada yaşamın aile düzeni savaş sloganları ve gürültüsü içinde çözülüyordu, sokaklar da üniformalar ve söylentilerle doluydu. "Hep Hitler'in yüzünden," diyordu adam Rose'a saldırganca.

"Belki öyle, belki de değil."

"Eh, bunu o başlattı, değil mi?"

"Kimin başlattığı beni ilgilendirmiyor. Bütün bildiğim, sıradan insanların savaş istemediği. Ve her zaman savaş var. Bilmek istiyorsan, beni hasta ediyorlar – siz erkekler de beni hasta ediyorsunuz. Yeterince genç olsaydın sen de geri kalan erkekler gibi kötü olurdun," dedi kadın suçlayıcı bir şekilde.

"Ama Rose'cuğum," dedi adam gerçekten sarsılmış bir halde. "Hitler durdurulmalı, değil mi?"

"Hitler," dedi kadın aşağılayıcı bir ses tonuyla. "Hitler de, Churchill de, Stalin de, Roosevelt de – hepsi beni hasta ediyor, bilmek istiyorsan. Bu senin Attlee[1] için de geçerli."

"Kadınlar hiç mantıklı değil," dedi adam, umutsuzluk içinde.

Ve böylelikle savaşı hiç tartışmamaya başladılar, yalnızca onun etkilerini yaşadılar. Zamanla Rose herkes gibi aynı sözcükleri ve sloganları kullanmaya başladı, herkes

1. Clement Attlee, Birleşik Krallık'ta 1945-1951 yılları arasında başbakanlık yapmış, 1935-1955 yılları arasında İşçi Partisi'nin lideri olan politikacı. (Ç.N.)

gibi, bunun yalnızca sözde olduğunun derin, üzücü bilgisiyle dünyada olup bitenler, kendi anlama becerisinin ötesinde, devasa ve korkunç bir şeydi; belki anlayabilse muhteşem bir şeydi de – ama anlayacağını umut edemezdi. İşe sarılmak, yaşayabileceği en iyi şekilde yaşamak, korkmamaya çalışmak ve – postaneye para yatırmak daha iyiydi.

Kadın, çok geçmeden işini bırakıp bir mühimmat fabrikasında işe başladı. Savaş için bir şey yapması gerektiğini hissetmişti, ayrıca pastaneye kıyasla çok daha iyi ücret alıyordu. Yangın nöbeti[1] de tutuyordu. Çoğu zaman üçe ya da dörde kadar uyanık kalır, sonra da temizlik yapmak ve yemek pişirmek için altıda uyanırdı. Babası tuğla ustası olarak çalışmayı sürdürdü ve haftada üç ya da dört gece yangın nöbeti tuttu. Savaş aylarca, yıllarca devam etti; yiyecek kıttı, ısınmak zordu, keşif projektörleri Londra'nın karanlık ıssızlığı üzerinde dönüp duruyordu, bombalar çığlıklar atarak düşüyordu, karartma da zihin ve ruh üzerinde büyük bir yük gibiydi. Aynı afallamış, ama sabırlı cesaret bakışıyla haberleri dinlediler, gazeteleri okudular; savaş, hiç çıkamayacakları uzun, simsiyah, gürültülü bir tüneldi sanki.

Üçüncü yılda Jem soğuk, sisli bir sabah merdivenden düştü ve sırtını incitti, "Sorun değil, Rose," dedi. "Sorun olmadan işe dönebilirim."

"Çalışmayacaksın," dedi kadın keskin bir biçimde. "Altmış yedi yaşındasın. Artık yeter, on dördünden beri çalışıyorsun."

"Haftalık kazancımız yeterli olmaz."

"Olmaz mı?" dedi kadın zafer kazanmışçasına. "Çalıştığım için bana çıkışırdın. Şimdi memnun değil misin?

1. İkinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de sivil halk hava saldırılarına karşı yangın nöbeti tutardı. (Ç.N.)

Azıcık emekli maaşın ve benim kazandığımla, uğraşırsam hâlâ her hafta kenara biraz para ayırabilirim. Gülünç," dedi düşünceli bir şekilde, ama can acıtıcı bir espri anlayışından da yoksun olmadan: "Barış zamanı haftada iki pounddu, bunun için de minnettar olmam gerekirdi. Savaş çıkageldi ve sana kraliçeymişsin gibi para veriyorlar. Öyle ya da böyle, artık haftada yedi pound alıyorum. Yani rahat ol, sırtın böyleyken ve romatizman varken çalışmaya döndüğünü görürsem, romatizmanı azdırırım, bunu böyle bil."

"Savaş ve diğer meseleler varken evde oturmam doğru değil," dedi adam huzursuzca.

"Eh, savaşı sen mi çıkardın? Hayır! Biraz mantıklı ol artık."

Jem yataktan çıkabildiğinde odaları temizlediği ve Rose gece saatlerinde döndüğünde bir fincan çay hazır olduğu için kızın durumu eskisi kadar kötü değildi. Ama içinde bir boşluk vardı, yokmuş gibi de kendini kandıramazdı. Bir gün George'un karısını sokakta dört yaşında küçük bir kızla gördü ve onu durdurdu. Kız düşmanca davrandı, ama Rose telaşla şöyle dedi: "Merak ettim, George nasıl?" Oldukça gönülsüz geldi yanıt: "İyi, şimdilik, Kuzey Afrika'da." Kadın konuşurken adeta teselli için, çocuğu yanına çekti ve Rose'un gözleri yaşardı. İki kadın kaldırımda tereddütle durdu, sonra Rose destek olmak istercesine şöyle dedi: "Senin için zor olmalı." "Günün birinde bitecek – askercilik oynamayı bırakırlarsa..." şeklindeydi soğuk yanıt; bunun üzerine Rose anlayışla gülümsedi ve kadınlar birdenbire birbirlerine karşı arkadaşça bir duygu hissettiler. "İstersen bir ara gel," dedi George'un karısı yavaşça; Rose da hemen şöyle dedi, "Gerçekten çok isterim."

Böylelikle Rose, aslında kendisi için hazırlanmış odalara haftada bir gitme alışkanlığı edindi. Küçük kız Jill

için gidiyordu. Artık kendine gizlice soruyordu: O zamanlar bir hata mı yaptım? George'la evlenmeli miydim? – Ama soruyu sorduğu anda bile bunun yararsız olduğunu biliyordu: Başka türlü davranamazdı; belirsiz ve anlamsız, ama çok güçlü görünen akıldışı, duygusal şeylerden biriydi bu. Ama yine de, zaman geçiyordu, neredeyse otuzundaydı ve aynaya baktığında korktu. Artık çok zayıftı; ince uzun, yıpranmış, tel gibi siyah saçlarıyla beyaz yüzlü bir kız kurusundan başka bir şey değildi. Hüzünlü ve karanlık gözleri, çukurlu ve kemikli yanaklarının üzerinden karşılık olarak ona kaygıyla bakıyordu. "Çok çalıştığım için böyle," diyerek içini rahatlattı. "Uyumamak, bu yüzden, ayrıca kötü beslenme, fabrikadaki o kimyasallar... Savaştan sonra daha iyi olacak." Bu bir dayanıklılık meselesiydi; bir şekilde savaşı atlatmalıydı, sonra her şey yoluna girecekti. Çok geçmeden bütün hafta, Jill için küçük bir hediyeyle George'un karısına gittiği pazar gecesini iple çeker oldu. Geceleri uyanık yatarken ne George'u ne de fabrikada tanıştığı ve ona ilgi duyabilecek erkekleri düşünüyordu; ama çocukları düşünüyordu. "Savaşı ve ölen bütün erkekleri hesaba katınca," diyerek bazen evhamlanırdı, "belki çok geçtir. Hepsini öldürmeyi bitirdikten sonra geriye hiç erkek kalmayacak." Ama babası daha önce kendi başına idare edebilseydi bile şimdi idare edemezdi; gerçekten kadına muhtaçtı. Bu yüzden kadın her zaman korkularını ve özlemlerini, "Savaş bitince yeniden yemek yiyip uyuyabiliriz, o zaman daha iyi görüneceğim, sonra belki..." şeklindeki düşünceyle bir yana itti.

Savaş bitmeden kısa süre önce Rose bir gece, ayaklarını karanlık kaldırım boyunca yorgun bir halde sürükleyerek akşam yemeği için bir şeyler almayı unutmuş olduğunu düşünerek, geç saatlerde eve geldi. Sokağına saptı, bir şeyin yolunda gitmediği duygusuyla huzursuzlan-

dı, yaşadığı eve doğru baktı ve donakaldı. Alevlerin kırmızımsı parıltısı önünde tüten moloz yığınları göze çarpıyordu. İlkin şöyle düşündü: "Karartmada yanlış sokağa gelmiş olmalıyım." Sonra anladı ve el çantasına sıkıca yapışarak, eşarbını çenesinin altından tutarak evine koştu. Sokağın ucunda derin bir göçük vardı. Neredeyse onun içine düşecekti, ama doğruldu ve sendeleyerek bombadan arta kalanlar ve birbirine girmiş kablolar arasında yürümeye devam etti. Kapısının olduğu yerde durdu. Orada bir insan topluluğu duruyordu. "Babam nerede?" diye sordu kızgın bir biçimde. "Nerede?" Genç bir adam bir adım ileri çıktı ve, "Sabırlı olun, hanımefendi," dedi. Elini onun omzuna koydu. "Burada mı yaşıyorsunuz? Sanırım babanızın şansı yaver gitmemiş." Bu sözcükler kadını ikna etmedi ve kaşlarını çatarak adama baktı. "Ona ne yaptınız?" diye sordu suçlarcasına. "Onu götürdüler hanımefendi." Kadın bir şey yapmadan durdu, sonra elini ağır ağır kaldırıp çevresine baktı. Sokağın bu tarafında bütün evler gitmişti. İnsanları iterek kendine yol açtı ve bodrum katın kapısına inen basamaklara baktı. Kapı çerçevesinden ayrılmış bir halde sallanıyordu, ama pencerenin camına bir şey olmamıştı. "Sorun değil," dedi kadın biraz sesli olarak. El çantasından bir anahtar çıkardı ve yavaşça tuğla yığınının üzerinden basamakları indi. "Hanımefendi, hanımefendi!" diye seslendi genç adam, "Oraya inemezsiniz." Kadın hiç cevap vermedi, anahtarı kapıya sokup döndürmeye çalıştı. Dönmüyordu, bu yüzden kapıyı itti, kapı çerçevede kalan tek menteşenin üzerinde sallandı ve kadın içeri girdi. Mekân, şöminenin yere devrilmiş süsleri dışında her zamanki gibi görünüyordu. Sokaktaki yanan evlerin ışığında yarı aydınlıktı. Kadın süsleri yavaşça yerden toplar ve yerlerine koyarken bir el kolunu tuttu. "Hanımefendi," dedi merhametli bir ses, "burada kalamazsınız."

"Neden kalamazmışım?" diye çıkıştı kadın bir inat patlamasıyla.

Kadın yukarı baktı. Tavanda bir yarık vardı ve toz hâlâ havada süzülerek çöküyordu. Ama ocakta bir çaydanlık kaynıyordu. "Sorun değil," dedi adama. "Bakın, havagazı hâlâ kesilmemiş. Gazda sorun yoksa durum çok kötü değildir, mantıklı olan budur, öyle değil mi?"

"Evin bütün ağırlığı o tavanın üzerinde duruyor," dedi adam kuşkuyla.

"Bu ev hep tavanın üzerinde durdu, öyle değil mi," dedi kadın adamı şaşırtan bir espri anlayışıyla. Adam gülünç olanın ne olduğunu anlayamıyordu, ama kadın bu şakaya ağzı kulaklarına varacak kadar sırıtıyordu. "Yani hiç bir şey değişmedi," dedi kadın hoppaca. Ama yüzünde adamı endişelendiren bir bakış vardı ve kadın sanki kasları bedeninin güçsüzlüğü karşısında kaskatı kalmışçasına sert, kenetlenmiş bir biçimde titriyordu. Kasılmayı andıran ani titremeler bedenini sardı, kadın onları durdurmak için çenesini sıkıca kapadı. "Güvenli değil," diyerek karşı çıktı adam yine, kadın da görmek için söz dinlercesine etrafa göz gezdirdi. Çaydanlık ve tencereler kendini bildi bileli aynı şekilde duruyordu; masadaki örtü annesinin işlediklerinden biriydi ve çatlamış pencereden çöp kovasının siyah, sağlam biçimini görebiliyordu; ancak onun ötesinde gri evlerin suretlerinden eser yoktu, yalnızca kızıl alevler püskürten gri gökyüzü vardı. "Sanırım sorun yok," dedi kadın duyarsızca. Öyle de sandı. Kendini güvende hissetti. Bu onun eviydi. Çaydanlığı kaldırdı ve çay yapmaya başladı. "Bir fincan alır mısınız?" diye sordu kibarca. Adam ne yapacağını bilmiyordu. Kadın fincanını masaya götürdü, kalın toz tabakasını üfledi ve şekeri karıştırmaya başladı. Titremesi kaşığı fincana çarpıyordu.

Adam onunla nasıl konuşacağını bilen birini getirmek için birdenbire, "Geri geleceğim," dedi ve dışarı çıktı. Ama artık dışarıda hiç kimse yoktu. Hepsi yanan evlere doğru gitmişlerdi; küçük bir kararsızlıktan sonra adam şöyle düşündü: Sonra geri dönerim, o şu anda idare eder. Çok geç saatlere kadar evlerdeki diğer insanlara yardım etti ve tam evinin yolunu tutmuştu ki aklına geldi: Şu ufaklık, o ne yapıyor acaba? Neredeyse dosdoğru eve gidecekti. Gecelerdir üzerindeki giysileri çıkarmamıştı, kapkara ve pisti, ama gayret etti ve moloz yığını altındaki bodrum katına döndü. Yıkıntının altında hafif bir pırıltı vardı; ve aşağıya doğru dikkatle bakarken masanın üzerinde iki mum gördü, bir yandan da küçük bir suret dikiş dikerek onların yanında oturuyordu. Daha neler... diye düşündü ve içeri girdi. Kadın, çorapları onarıyordu. Onun yanına gitti ve, "Senin iyi olup olmadığını görmeye geldim," dedi. Rose çorabı onarmaya devam etti ve sakince karşılık verdi: "Elbette iyiyim, ama uğradığın için teşekkür ederim." Kadının gözleri kocaman ve yabani bakışlıydı, ağzı da yaşlı bir kadınınki gibi titriyordu. "Ne yapıyorsun?" diye sordu adam, ne yapacağını bilmez halde. "Ne sanıyorsun?" diye tersledi kadın. Ardından avuç içi boyunca gerilmiş çoraba merakla baktı ve ürperdi. "Babanın çorabı mı?" dedi adam dikkatle; kadın da ona kızgın bir bakış attı ve ağlamaya başladı. Adam, böylesi daha iyi, diye düşünerek öne doğru yürüdü ve kadının kendisine yaslanmasını sağladı, bir yandan da yüksek sesle: "Rahat olun, rahat olun hanımefendi," dedi. Ama kadın uzun süre ağlamadı. Neredeyse duraksamadan adamı itti ve şöyle dedi: "Çorapları çöpe atmaya gerek yok. Birinin işine yarar."

"Doğru, hanımefendi." Adam onun yanında tereddütle durdu; bir an sonra kafasını kaldırıp adama baktı. Kadın ilk kez gördü adamı. Ufak ve saçları kırlaşmaya

başlasa da dürüst, samimi yüzü nedeniyle genç görünen ince yapılı, orta boylu bir adamdı. Hoş gri gözleri kadının üzerine merhametle sabitlenmişti ve gülümsemesi sıcaktı. Kadın, "Belki de hoşunuza gider," dedi. "Giysileri de orada – çok güzel şeyleri yoktu, ama eşyalarına hep gözü gibi bakardı." Yine, bu kez daha sessizce küçük, ürperme hıçkırıklarıyla ağlamaya başladı. Adam nazikçe onun yanında, masada uzanan elini okşayarak ve tekrar ederek oturdu. "Rahat olun, hanımefendi, rahat olun, her şey yolunda." Sesinin tınısı kadını rahatlattı ve çok geçmeden ağlamayı sona erdirdi, gözlerini kuruladı ve gerçekçi bir ses tonuyla: "Elbette, aptalım ben, ağlamanın ne yararı var?" dedi. Ayağa kalktı, masa örtüsünü berbat etmesinler diye mumları düzeltti ve, "Eh, bir fincan çay içebiliriz," dedi. Adama bir fincan getirdi, hiç konuşmadan çay içerek oturdular. Adam onu merakla izledi; kadında onun hayal gücünü çeken bir şey vardı. Oracıkta, sahipsiz biri gibi, evinin yıkıntılarının altında üzgün, yorgun gözlerden bakan inatçı, küçük bir biçimdi. Küçük, ince yüze, yanında düzenli bir şekilde uzanan yorgun siyah buklelere bakarak güzel olmadığına karar verdi. Kadına yakınlık duyuyor, ama ondan tedirgin de oluyordu. Savaş sırasında büyük kentlerde yaşayan herkes gibi, sinirsel gerilim hakkında, şok hakkında epey çok şey biliyordu, bildiklerini sözcüklere dökemedi, yine de hâlâ Rose'da çok yanlış bir şey olduğunu hissediyordu; ama kadın dışarıdan mantıklı görünüyordu, bu yüzden de adam, "Biraz uyumalısınız. Yakında sabah olacak," diye öneride bulundu.

"İşe doğru yola çıkmam gerek. Erken vardiya yapıyorum."

Adam, çalışmanın onun için daha iyi olabileceğini düşünerek, "Nasıl isterseniz," dedi ve onun yanından ayrılıp biraz uyumak için eve döndü.

Ertesi akşam kadının gitmiş olduğunu görmeyi bekleyerek geldi ve onu mumların sarı pırıltısında, elleri kucağında, duvara gözünü dikmiş bakarak masada otururken gördü. Her şey çok düzenliydi, toz temizlenmişti. "Sizi görmeye gelen olmadı mı?" diye sordu adam dikkatle. Kadın baştan savma yanıtladı: "Ah, birkaç meraklı geldi ve burada kalmamam gerektiğini söyledi." "Onlara ne anlattınız?" Kadın duraksadı ve sonra şöyle dedi: "Burada kalmadığımı, bazı arkadaşlarımla birlikte olduğumu söyledim." Adam kederli bir biçimde gülümseyerek kafasını kaşıdı: Sahneyi tahmin edebiliyordu. "Şu meraklı yaşlılar," diyerek kızgın bir biçimde devam etti kadın, "her şeye karışıyorlar, insanlara ne yapacaklarını söylüyorlar."

"Biliyorsunuz, hanımefendi, onların haklı olduğunu düşünüyorum, buradan taşınmalısınız."

"Burada kalıyorum," dedi kadın cüretkâr bir şekilde, belirgin bir korkuyla. "Hiçbir şey beni buradan çıkaramaz. Kralın bütün atları bile."

"Kralın atlarını bu işe vakfedeceklerini sanmıyorum," dedi adam, kadını güldürmeye çalışarak; ama kadın bunun üstünde düşünerek ciddiyetle yanıtladı: "Yani, yapabilselerdi bile." Adam onun düz mantığına hafifçe gülümsedi ve anlık bir dürtüyle şu öneriyi getirdi, "Benimle sinemaya gelin, oturup durmanın bir yararı yok."

"Gelmek isterim, ama bugün pazar, anladınız mı?"

"Pazarın nesi var?"

Rose, "Her pazar küçük bir kızı olan bir arkadaşımı görmeye giderim..." diye açıklama yapmaya başladı, sonra da durdu, rengi attı. Ayaklarını kımıldattı ve şöyle dedi: "Ah, hiç düşünmemiştim!.."

"Sorun nedir, ne oldu?"

"Belki bomba onları da vurmuştur, bu sokaktaydılar –ah canım, ah canım, hiç aklıma gelmedi– kötüyüm ben,

böyleyim işte..." Çantasını kapmıştı ve eşarbını telaşla başına doluyordu.

"Durun hanımefendi, telaşla çıkmayın –ben gider öğrenirim, belki biliyorumdur– adı neydi?"

Kadın söyledi. Adam bir an için duraksadı ve sonra şöyle dedi: "Talihsiz bir günündesin, doğrusu. O kadın da aynı gün öldü."

"O kadın mı?" diye sordu Rose hızla.

"Anne öldü, çocuk iyi, başka bir odada oynuyormuş."

Rose derin derin düşünerek, eli hâlâ eşarbı çenesinde birleştirerek tutarken ağır ağır oturdu. Ardından şöyle dedi: "Onu evlat edineceğim, öyle yapacağım."

Adam Rose'un, kadının, yani arkadaşının ölümü karşısında hiçbir biçimde duygu göstermemesine şaşırdı. "Çocuğun bir babası yok mu?" diye sordu. "O Kuzey Afrika'da," dedi kadın. "Eh, savaştan sonra geri gelecek, çocuğu evlat edinmeni istemeyebilir." Ama kadın sessizdi, yüzü de kararlılıkla kaskatıydı. "Neden özellikle bu çocuk?" diye sordu adam. "Bir gün sizin de çocuklarınız olacak."

Kadın, baştan savma bir şekilde şöyle dedi: "O iyi bir çocuk, onu görmelisin." Adam uzatmadı. Burada kavrayamayacağı kadar derin bir şey olduğunu görebiliyordu. Yeniden teklifini yaptı: "Sinemaya gelin, kafanızı dağıtırsınız." Kadın söz dinlercesine ayağa kalktı ve bu durumda, kendini onun emrine bıraktı. Sokaklar boyunca yürürken onun elinin komutuyla bir o yola bir bu yola döndü, ama ruhunda onunla birlikte değildi. Adam onun film boyunca filmi izlemeden oturduğunu biliyordu. "Durumu kötü," dedi umutsuzca kendi kendine. "Bu halden çıkmasının zamanı geldi."

Ama Rose yalnızca Jill'i düşünüyordu. Bütün benliği artık küçük kızı düşünmeye yoğunlaşmıştı. Yarın onun

nerede olduğunu bulacaktı. Bazı meraklılar onu ele geçirmiş olacaktı, bu kesindi; onlar her zaman başka insanlara patronluk taslarlardı. O, Jill'i onlardan alacak ve ona bakacaktı; ev yeniden inşa edilene kadar bodrumda kalabilirlerdi. Rose bütün gece Jill'i hayal ederek uyanık kaldı ve ertesi gün işe gitmedi. Çocuğu aramaya koyuldu. Onu büyükannesinin aldığını öğrendi. Büyükanneyi hiç düşünmemişti ve bu keşif o kadar büyük bir sarsıntıydı ki nasıl yürüdüğünü ya da ne yaptığını bilmeden bodruma geri döndü. Çocuğu alamayacağı gerçeği her şeyden daha korkunç göründü ona; sanki hakkı olan bir şeyden art niyetle yoksun bırakılmış gibiydi, elinden bir şey alınmış gibiydi – hissettiği buydu.

Jimmie o gece geldi. Kendine neden geri gelip durduğunu, bunun nereye varacağını soruyordu, ama yine de uzak duramıyordu. Rose'un o sessiz, korkmuş küçük kızın görüntüsü –kadını böyle görüyordu– bütün gün aklındaydı. Bodrum kata girdiğinde kadın önüne bakarak mumların başında her zamanki gibi oturuyordu. Mekânı temizlemek için hiçbir çaba göstermediğini ve saçlarının dağınık olduğunu üzüntüyle gördü. Bu son durum her şeyden daha kötü görünüyordu.

Her zamanki gibi, kadının yanına oturdu ve onu "bu halden çıkaracak" yollar düşünmeye çalıştı. Sonunda şöyle dedi: "Taşınmak için biraz plan yapmalısın, Rose." Buna karşılık kadın sinirlenerek omuzlarını silkti. Onu bu tür bir hatırlatmayla rahatsız etmekten vazgeçmesini diledi. Aynı zamanda adamın orada olmasından da memnundu. Yanında sessizce, sıcak dostluğu kendisini bir battaniye gibi sarmış halde kalmasını yeğlerdi, ama bu düşünceyle bir türlü rahatlayamıyordu, zira zihninin bir yeri onun söyleyebileceklerinin korkusuyla tetikteydi.

Kadın aslında, onun, babası hakkında konuşabileceğinden korkuyordu. Doğal olarak babasının ölümünü

düşünmesi gerekirken bir kez olsun kendini koyverip onu düşünmemişti. Kendine şu sözleri söyledi: Babam öldü, tıpkı bir zamanlar kendine şu sözleri söylemiş olduğu gibi: Annem öldü. O sözcüklerin ölüm imgelerinin biçimini almasına asla izin vermemişti. Sıradan ölümler, anlaşılabilecek ölümler olsalardı başka türlü olurdu. İnsanlar hastalıktan ya da yaşlılıktan, yatakta ölür, sonra komşular gelir, sonra da cenaze kaldırılırdı – bu açıklanabilirdi, bu farklı olurdu. Ama gökyüzünden düşen, bir uçaktaki hoş bir genç adam tarafından atılan siyah bir bombanın akıl dışılığı gibi değildi, birini ezip geçen bir kamyonun aptallığı gibi değildi, bunu düşünmeye dayanamıyordu. Yaşamanın yüzeyinin altında akıldışı korkuyla dolu kara bir körfez vardı. Bütün gün, (başka bombalar yapılmasına yardım ettiği) fabrikada ya da gece vakti bodrum katında alışılagelen hareketleri yapıyor, beklenen şeyleri söylüyordu, ama kendine ölümü düşündürtmüyordu. Ölümün görüntülerini zihninin yüzeyine çıkartmadan düz, sıradan bir sesle şöyle diyordu: Babam öldürüldü.

İşte şimdi de, tam da sıcaklığına ve desteğine en çok ihtiyaç duyduğu zaman hayatına girmiş olan Jimmie vardı; bunun bile iki yüzü vardı, zira aynı Jimmie'ydi bu yorumları yapan, onu düşünmeye zorlayan... Düşünmeyecekti, yanıt vermeyi reddetti. Jimmie, ne zaman gelecekle ya da savaşla ilgili herhangi bir şekilde bir yorum yapsa kadının yüzünde boş, gergin bir bakışın belirdiğini ve gözlerini kaçırdığını fark etti. Ne yapacağını bilmiyordu. O akşam için meseleyi bir kenara bıraktı ve ertesi gün geri geldi. Bombadan sonraki altıncı gündü bu ve tavandaki çatlağın, üzerindeki yük nedeniyle aşağıya doğru bütün ağırlığıyla bel verdiğini gördü; bir araba geçtiğinde sıva parçaları yumuşak, beyaz yağmur damlaları halinde dökülüyordu. Gerçekten tehlikeliydi bu. Bir şey

yapmalıydı. Ve kadın hâlâ, elleri kucağında, duvara bakarak orada oturuyordu. Adam acımasız olmaya karar verdi. Kalbi yapacağı şeye karşı korkuyla çarpıyordu, ama yüksek ve neşeli bir sesle şöyle dedi: "Rose, baban öldü, geri gelmeyecek."

Kadın gözlerini belli belirsiz ona doğru çevirdi; sanki hiç duymamış gibi görünüyordu. Ama adam artık devam etmeliydi: "Baban gitti," dedi canlı bir sesle. "Ruhunu teslim etti. Nalları dikti, burada kalmanın bir yararı yok."

"Nereden biliyorsun?" diye sordu kadın hafifçe, "Bazen hatalar olur. Bazen insanlar geri gelir, öyle değil mi?"

Bu, düşündüğünden çok daha kötüydü. "Geri gelmeyecek, onu kendim gördüm."

"Hayır!" diye karşı çıktı kadın, hızla soluk alarak.

"Ah, evet gördüm. Parçalara ayrılmış, kaldırımda yatıyordu." Adam, kadının yüzünün değişmesini bekledi. Yüzü şu anda inatçıydı, ama gözleri adamın üzerinde korkmuş bir tavşanınki gibi sabitlenmişti. "Hiçbir şeyi kalmadı," dedi adam kaygısızca, "bacakları gitti – hiçbir şey kalmamıştı, bir kafası da yoktu..."

Bu sefer Rose ani bir öfke hareketiyle ayaklandı, gözleri de küçük ve kapkaraydı. "Sen..." diye başladı. Dudakları sarsıldı. Jimmie oturduğu yerde kaldı. Lakayt, hatta kaygısız görünmeye çalışıyordu. Kendini gülümsemeye zorluyordu. Bu görünümünün altında çok korkmuştu. Varsayalım ki bu yanlıştı. Varsayalım ki kadın sallanan sandalyesinden kalktı... varsayalım ki... dilini hızla dudaklarında gezdirdi ve nasıl olduğunu görmek için hızla kadına göz attı. Kadın hâlâ ona gözlerini dikmiş bakıyordu. Ama şimdi göründüğü kadarıyla ondan nefret ediyordu. Adam korkudan gülmek istedi. Ama ayağa kalktı ve bilinçli bir acımasızlık görünümüyle şöyle dedi: "Evet Rose'cuğum, olan bu, baban kanlı bir cesetten baş-

ka bir şey değil – böylesi iyi, kanlı!" İşte şimdi, doğru şekilde yaptım! diye düşündü. "Sen–" diye başladı Rose yine, yüzü nefretle gerildi. "Sen–" ve ağzından peş peşe öyle bir dizi küfür boşandı ki adam şaşırıp kaldı. Kadının ağlamasını, kendini kaybetmesini beklemişti. Rose, yumruklarını adamın göğsüne vurmak için kaldırarak ona bağırdı ve çılgınca haykırdı. Adam ondan nazikçe kurtularak sessizce kendi kendine, kendini cesaretlendirerek şöyle dedi: "Ha, ha, Rose'cuğum, ne biçim bir dil bu, seni gidi yaramaz, haylaz şey!" Tedirgin bir şakacılıkla, yüksek sesle şöyle dedi: "Baksana, rahat ol, bu benim hatam değil..." Kadının gücüne şaşırmıştı. Sessiz, kendine hâkim, düzenli küçük Rose, tırmalayan, tekmeleyen ve pençe atan çığırtkan bir kocakarıya dönüşmüştü. "Defol git buradan–" Ve kadın bir şamdanı kapıp adama attı. Jimmie kolunu yüzüne tutarak kapıya doğru geri çekildi, topuğuyla kapıya bir tekme attı ve dışarı çıktı. Orada bekleyerek, yüzünde biraz pişman, biraz da endişeli bir gülümsemeyle dinleyerek durdu. Mendiliyle yüzündeki tırmık çiziklerini siliyordu. İlkin bir sessizlik, sonra da gürültülü bir hıçkırık oldu. Adam yavaşça doğruldu. Böyle konuşarak onu fena incitmiş olmalıyım, diye düşündü; belki de bunu hiç atlatamayacak. Ama kendinden emin hissediyordu; sezgisel olarak doğru olanı yaptığını biliyordu. Bir süre ısrarlı ağlamayı dinledi, sonra da düşündü: Evet, ama şimdi ne yapacağım? Bu düşüncelerden daha kalıcı bir kaygısı vardı: Peki ya sonra? Şimdi geri dönersem kendimi, kuşkusuz bir şeyin içine atarım. Yavaşça Rose'un kapısından, hasar görmüş sokaktan uzaklaştı, bombanın rastlamadığı köşedeki bara girdi. Bir içki içmek ve biraz düşünmek... Barda elinde bardak, gri gözleri kaygıdan kararmış bir halde tezgâha sessizce yaslandı. Birinin şöyle dediğini duydu: "Eh yakışıklı, içini ne kemiriyor?" Gülümseyerek yukarı baktı ve Pearl'ü gör-

dü. Kadını bir süredir tanıyordu – ciddi bir şey değildi; oraya uğradığı zaman tezgâhın başında selamlaşırlar ve kısaca sohbet ederlerdi. Pearl'ü severdi, ama şimdi yalnız kalmak istiyordu. Kadın oyalandı ve yine konuştu, "Karın nasıl?" Adam hemen kaşlarını çattı ve yanıt vermedi. Kadın yüzünü buruştururken sanki şöyle diyordu: Sosyalleşmek istemiyorsan seni buna zorlayamam! Ama adama yakından bakarak olduğu yerde kaldı. Adam düşünüyordu: Bunu başlatmamalıydım, onunla uğraşmamalıydım. Ona olanlar beni ilgilendirmez... Sonra küçük, çaresiz ve aynı zamanda muzaffer bir gülümsemeyle gayriihtiyari doğruldu: "Yine başın belada, adamım, işte şimdi başın belada!" Pearl laubali bir şekilde konuştu: "Yüzünü düzelttirsen iyi olur – kavgaya mı karıştın?" Adam elini yüzüne kaldırdı ve eline kan bulaştı. "Evet," dedi sırıtarak, "püsküren yanardağla." Kadın güldü, adam da kadınla birlikte güldü. Sözcükler Rose'u ona yeni bir biçimde tanıtıyordu. Tam anlamıyla püsküren küçük bir yanardağ, dedi kendi kendine, yanağını ovuşturarak. Rose'un içinde bütün o alevin olduğunu kim düşünebilirdi? Ardından bardağı tezgâha bıraktı, kravatını düzeltti, yanağını mendiliyle sildi, Pearl'e nazik gülümsemesiyle selam verdi ve dışarı çıktı. Artık duraksamıyordu. Dosdoğru bodrum katına geri döndü.

Rose lavaboda çamaşır yıkıyordu. Yüzü ağlamaktan şişmiş ve ıslanmıştı, ama saçlarını taramıştı. Adamı gördüğünde gözlerinin içine bakmaya çalışarak kıpkırmızı kesildi, ama yapamadı. Adam dosdoğru yanına gitti ve kollarını ona doladı. "Tamam, Rose'cuğum, şimdi kendini perişan etme." "Özür dilerim," dedi kadın, büsbütün gergin bir halde, gülümsemeye çalışarak. Gözleri adama yalvarıyordu. "Bana ne olduğunu bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum."

"Sorun yok, sana söyledim."

Ama Rose şimdi utançtan ağlıyordu. "Kötü sözcükleri hiç kullanmam. Hiç. Onları bildiğimi bilmiyordum. Öyle biri değilim. Şimdi de sen şunu düşüneceksin..." Adam onu kendine çekti ve omuzlarının sarsıldığını hissetti. "Şimdi bunu düşünerek daha fazla zaman harcama. Üzgündün – eh, senin üzgün olmanı istedim, bilerek yaptım, anlamıyor musun Rose'cuğum? Böyle, kendini kandırarak yaşayamazdın." Jimmie, kadının yanağının, omzuna yaslanmayan kısmını öptü. Rose, "Özür dilerim, çok özür dilerim," diye ağlıyor, ama sesi çok daha iyi geliyordu.

Jimmie ona sıkıca sarıldı ve yatıştırıcı bir sesle mırıldandı. Aynı zamanda tehlikeli bir dağın ucundan kayan birinin duygusuna sahipti. Ama artık kendini durduramazdı. Çok geçti. Kadın alçak sesle, "Gayet haklıydın, öyle olduğunu biliyorum. Ama düşünmeye dayanamadığım içindi bu yalnızca. Babamdan başka kimsem yoktu. Çok uzun zaman o ve ben birlikteyiz. Hiç kimsem yok..." dedi. Bir düşünce zihninde belirdi ve kayboldu: "Yalnızca George'un küçük kızı. Kız benim doğal hakkım."

Jimmie, haksızlığın doğurduğu bir kızgınlıkla şöyle dedi: "Baban – onun aleyhinde bir şey söylemiyorum, ama ona bakman için seni burada tutması doğru değildi. Dışarı çıkıp kendine hoş bir koca bulman, çocuk sahibi olman gerekirdi." Neden olduğunu anlamadı, yalnızca bir süre için olsa da, kadının bedeni gerildi ve adamı reddetti. Ardından rahatladı ve kendini bırakırcasına, "Babamın aleyhinde hiçbir şey söylememelisin," dedi.

"Hayır," diye onayladı Jimmie ılımlı bir sesle. "Söylemeyeceğim." Kadın bekler gibi görünüyordu. "Artık hiçbir şeyim yok," dedi ve yüzünü adama doğru kaldırdı. "Ben varım," dedi adam sonunda, düpedüz sinirden biraz sırıtıyordu da. Kadının yüzü yumuşadı, gözleri adamınkileri aradı, hâlâ beklemekteydi. Adam sağduyuyla mücadele ederken bir sessizlik oldu. Fazla uzun süreli

bir sessizlikti, kadın da çoktan kırgın bir hale gelmişti ki adam şöyle dedi: "Benimle gel Rose'cuğum, ben sana bakarım."

Ve şimdi Rose onun üzerine yığıldı ve ağladı: "Beni seviyorsun, değil mi, beni seviyor musun?" Adam ona sarıldı ve, "Evet, elbette seni seviyorum," dedi. Eh, bu olabildiğince doğruydu. Seviyordu. Neden olduğunu bilmiyordu, hiçbir anlam yoktu bunda, kadın güzel bile değildi, ama onu seviyordu. Sonra şöyle dedi: "Eşyalarımı toplayayım ve yaşadığın yere geleyim."

Adam netameli tavana kaygılı bir bakışla zaman kazanmaya çalıştı: "Biraz burada kal. Öncelikle ayarlamaları yapayım."

"Neden şimdi gelemiyorum?" Kadın bodrum katının çevresinde dehşete düşmüş, kapana kısılmış bir şekilde görünüyor, şimdiye kadar inatla sığındığı evden sanki bir an önce çıkmak için sabırsızlanıyor gibiydi. "Şimdi bana güven Rose'cuğum. Uslu bir kız gibi eşyalarını topla. Sonra geri dönüp seni alacağım." Kadın adamın omuzlarını kavradı, yüzüne baktı ve şöyle yalvardı: "Burada beni çok uzun süre bırakma –şu tavan– çökebilir." Sanki bunu henüz fark etmiş gibiydi. Adam onu yatıştırdı, ikna ederek kendinden uzaklaştırdı ve yarım saat içinde geleceğini yineledi. Kadını, gözleri tavana sabitlenmiş bir halde endişeli bir telaşla eşyalarını düzenlerken bıraktı.

Peki şimdi ne yapacaktı? Hiçbir fikri yoktu. Apartman dairesi – bu kadar çok kişi dairelerini boşaltmışken bir daire bulmak zor değildi; evet, ama şu anda saat gece on biri geçiyordu, cebinde de daha ilk haftanın kirası bile yoktu. Üstelik yarın karısına biraz para vermesi gerekiyordu. Yoğun karanlıkta elleri cebinde, düşünerek hasarlı sokak boyunca yavaş yavaş yürüdü: Şimdi bir çıkmazdasın, oğlum Jimmie, düpedüz bir çıkmazdasın.

Yaklaşık bir saat sonra ayakları onu geri götürdü. Rose masada oturuyordu, masada da iki mukavva kutu ve küçük bir bavul vardı – giysileri. Ellerini kucağında kavuşturmuştu."Sorun mu var?" diye sordu kadın, ayağa kalkmıştı bile.

"Şey, Rose'cuğum, durum şöyle–" Adam oturdu ve doğru sözcükler için gayret etti. "Sana söylemem gerekirdi. Bir yerim yok sayılır."

"Uyuyacağın bir yer yok mu?" diye sordu kadın inanamayarak. Jimmie onun gözlerinden kaçındı ve mırıldandı: "Şey, karmaşık bir durum var." Rose'a Adam'ın yüzünde bir anlık bir ifade yakaladı ve bunun acıma duygusu olduğunu anladı. İçinden küfretmek geldi, kahrolsun, berbat bir durumdu bu, peki ne yapması gerekiyordu? Ama Rose'un yüzündeki hüzünlü yakınlık adama dokundu ve ne yaptığını pek de bilmeyerek kadının kollarının onu sarmasına izin verdi, bir yandan da şöyle dedi: "Geçen hafta bomba evimi yerle bir etti."

"Bir de benimle mi ilgileniyordun, bir de kalacak yerin yok muydu?" diye suçladı kadın onu nazikçe.

"Daha iyi olacağız. Sabah bir yer bulacağız."

"Doğru, kendi yerimiz olacak ve – yakında evlenebilir miyiz?" diye sordu kadın utangaç bir biçimde, pembeleşerek.

Bunun üzerine Jimmie, kadın ona bakmasın diye yüzünü onun yüzüne yasladı ve şöyle dedi: "Önce bir yer bulalım, sonra her şeyi ayarlayabiliriz."

Kadın düşünüyordu. "Hiç paran yok mu?" diye sordu sonunda, mahcup bir şekilde.

"Evet, ama şu anda nakit yok. Sonra alacağım." Yine kendine şöyle diyordu: Kesinlikle başın dertte Jimmie, başın – dertte!

"Postanede iki yüz poundum var," diye önerdi kadın, utangaç bir gururla gülümseyerek, bir yandan da saçıyla

oynayarak. "Buradaki mobilyalar da var – bombadan hiç hasar görmediler. Evi çok hoş döşeyebiliriz."

"Parayı sana sonra geri veririm," dedi adam çaresizce.

"Ne zaman eline geçerse. Üstelik benim param artık senin paran," dedi kadın, adama nazikçe gülümseyerek. "*Bizim*." Kadın, adamı da bundaki hazzı paylaşmaya davet ederek bu sözcüğün tadını keyifle çıkardı.

Jimmie, özünde insanları tanıyan, etrafta dolaşan, neyin nasıl yapılacağını bilen bir adamdı; ertesi gün öğle saatlerinde de bir apartman dairesi buldu. İki oda, bir mutfak, kömür için bir dolap, sıcak ve soğuk su, bir de alt kattaki ortak kullanımlı banyo. Üstelik ucuz. Eski bir evin çatısıydı ve adam karşı sıradaki binaların çatılarından Battersea Park'taki ağaçlar görülebildiği için memnundu. Rose burayı sevecek, diye düşündü. Jimmie artık mutluydu. Bir önceki gecenin tamamında, karmaşık düşünceler yüzünden yorgunluktan bitmiş bir halde, yıkıntılar içindeki bodrum katında, bel veren tavanın altında yerde kadının yanında yatmıştı; artık bunlar yok olmuştu, adam da iyimserdi. Ama Rose paketleriyle birlikte merdiveni çıktığında dosdoğru pencereye gitti ve geri çekilmiş göründü. "Burayı beğenmedin mi, Rose'cuğum?" "Evet, beğendim, ama..." Çok geçmeden kadın güldü ve özür dilermişçesine şöyle dedi: "Hep alt katta yaşadım – yani bu kadar yüksekte olmaya alışkın değilim." Adam onu öptü ve sıkıştırdı, kadın da güldü. Ama adam birçok kez kadının pencereden mutsuzca aşağıya baktığını ve boş odaların çevresine çabuk ve belirsiz bir bakış atarak hızla geri çekildiğini fark etti. Kadın, bütün yaşamı süresince yeraltında, göz hizasının üstünden gümbürdeyerek geçen otobüsler ve arabalarla, adeta koruma yemini gibi üzerinde büyük eski evin bütün yükünün ağırlığıyla yeraltında yaşamıştı. Şimdi sokakların ve evlerin yukarısın-

daydı ve kendini güvensiz hissediyordu. Aptal olma, dedi kendi kendine. Buna alışacaksın. Böylelikle kendini mobilyaları düzenleme, eşyaları ortadan kaldırıp yerleştirme işinin hazzına verdi. Postaneden parasının yüz poundunu aldı ve alışveriş yaptı – ama satın aldıkları ağırlıklı olarak adam içindi. Onun giysileri için bir sandık: Çok fazla giysisi olduğu için kadın onunla alay ediyordu; küçük bir radyo ve son olarak üzerinde çalışabileceği bir çalışma masası, zira bir tür mühendislik bölümünde öğrenim gördüğünü söylemişti. Adam ona neden kendisi için hiçbir şey almadığını sordu, kadın da, kendini savunurcasına, çok eşyası olduğunu söyledi. Yeni daireyi eski evi gibi görünecek şekilde düzenlemişti. Masa aynı şekilde duruyordu, sarı güllü takvim duvarda asılıydı, o da yıllardır kullandığı hareketlerin aynısını yaparak ocağın başında mutlulukla çalışıyordu; zira dolap, kurutma askısı ve bulaşıklık aynı "evde" olduğu gibi ayarlanmıştı. Bilinçaltında hâlâ o ifadeyi kullanıyordu. "Burası," diye çıkıştı adam, "burası ev değil mi şimdi?" Kadın ciddi bir biçimde şöyle dedi: "Evet, ama buna alışamıyorum." "O zaman alışsan iyi olur," diye şikâyet etti adam ve ardından hıncını telafi etmek için onu öptü. Bu birçok kez olduğunda şöyle deyiverdi: "Neyse, bodrum katı çökmüş, bugün geçtim oradan, tuğlalar ve ıvır zıvırla dolu." Ona anlatmamaya niyetliydi. Kadın adamdan uzaklaştı ve bembeyaz oldu. "Eh, uzun süre öyle kalamayacağını biliyordun," dedi adam. Kadın fena sarsılmıştı. Eski evinin gittiğini düşünmeye katlanamadı, onu hayalinde canlandırabiliyordu, büyük ışık huzmelerinin içine sızışını, pis suyla dolu halini – bunu hayalinde canlandırdı ve o görüntüyü sonsuza dek engelledi. O gün boyunca sessiz ve neşesizdi, ta ki adam ona öfkelenene kadar. Adam çoğu zaman kızgındı. Kadın ona eşyalar aldığında çıkışıyordu. "Bunu beğenmedin mi?" diye sorardı kadın, kafası karış-

mış bir halde. "Evet, bunu beğendim, ama..." Sonra kadın incindi, zira adam sandığı ya da çalışma masasını kullanmaya gönülsüz görünyordu.

Birbirlerini anlamadıkları başka noktalar vardı. Taşındıklarından yaklaşık dört hafta sonra kadın şöyle dedi: "Pek eve meraklı biri değilsin, öyle değil mi?" Adam gerçek bir şaşkınlık içinde şöyle dedi: "Ne demek istiyorsun? Şey gibi takıldım kaldım buraya..." Durdu ve konuşmanın yerini alacak şekilde ağzına bir sigara koydu. Onun bakış açısından yeni bir sayfa açmıştı; bağlanmaktan, her akşamı aynı biçimde geçirmekten nefret eden bir adamdı; şimdi de çoğu akşam işten dosdoğru Rose'a geliyor, onunla akşam yemeği yiyor, ona yemekleri için içten iltifatlar ediyordu ve sonra – eh, gelmesi için her türlü nedeni vardı, gelmemesi aptallık olurdu! Kadından dolayı gizli bir gurura kapılmıştı. Onun gibi bir kız, manastıra ya da ondan farksız bir yere kapanmış bir kız gibi, bunca yıl babasıyla yaşayan tatlı Rose – yatağında bir erkek olmadan önce otuzuna girmesi gereken bir kızda bir sorun olduğunu düşünürdünüz! Ama Rose'un bir sorunu yoktu. Kadın iyiydi, Rose yani. Sonra da, ağır ağır, bir kuşku gururu kemirmeye başlardı. Bu kadar yıl yalnız olması doğal değildi. Üstelik hoş görünümlüydü. Adam ilk başta onun epey çirkin olduğunu düşündüğünü hatırlayınca güldü. Artık mutlu olmuşken, kendine ait bir yerde, aşkla içi ısınmışken gerçekten güzeldi. Yüzü yumuşamıştı, ince yanaklarına hafiften renk gelmişti, gözleri de derindi ve onu içtenlikle karşılıyordu. Sanki eve dönünce hep mırıldayan ve yumuşak başlı küçük bir kediye gelmiş gibiydi. Onu sinemaya götürdüğünde de başka erkeklerin ona bakışlarının farkında olarak yanında gururla yürürdü. Ama yine de onun ne olabileceğini görmeyi akıl etmiş olan ilk erkekti, öyle mi? – Hmm, herhalde değil, hiç mantıklı değildi bu.

Rose'la konuştu ve birdenbire küçük kedi keskin ve nahoş pençelerini gösterdi. "Bilmek istediğin nedir?" diye sordu soğuk bir halde, ondan gelen birçok beceriksiz yorumun ardından. "Şey, Rose'cuğum, – daha çocuk yaştayken evlenecek olduğunu söylediğin kişi, şu George muydu?"

"Ne var bunda?" dedi kadın, adama soğuk bir bakış atarak.

"Uzun zamandır mı birlikteydiniz?"

"Üç yıl," dedi kadın ifadesiz bir şekilde.

"Üç yıl!" diye çığlık attı adam. Bu kadar ciddi bir şey düşünmemişti. "Üç yıl uzun bir süre."

Kadın ona, adamın anlamayı hiç başaramadığı yalvaran bir sitemle baktı. Ona kalırsa Jimmie'nin ona verdiği haz daha önce bildiği her şeyi tamamen sıfırlıyordu. George bir anı bile değildi. Kendine Jimmie'nin âşık olduğu ilk erkek olduğunu söylediğinde bu gerçekti, zira hissettiği buydu. Adamın şimdi ondan kuşkulanarak bunu sorgulayabilmesi hazzı zayıflatıyor, kadının yalnızca adamdan değil, kendinden de emin olmamasına neden oluyordu. Mutluluklarını nasıl böyle mahvedebilirdi! Ve sitemde bir küçümseme belirdi. Adama ağır, eleştiren gözlerle baktı, Jimmie de şaşkınlık ve hayal kırıklığıyla deliye döndü –kadın ona böyle bakabiliyordu!– o halde bu, onun ilk olduğunu söylediğinde yalan söylemiş olduğunu kanıtlıyordu – öyle dediyse... "Ama Rose'cuğum," diye yaygara kopardı adam, "bu akla yatkın. Üç yıl nişanlıymışsın ve bana diyorsun ki..."

"Sana hiçbir zaman hiçbir şey söylemedim," dedi kadın ve masadan kalkıp yıkanmaya hazır bulaşıkları istif etmeye başladı.

"Eh, bilmeye hakkım var, değil mi?" diye bağırdı adam mutsuzca.

Ama bu çok büyük bir hataydı. "Hak mı?" diye sordu kadın ciddi, mağrur bir sesle. Artık Rose değildi, çok daha yaşlı biriydi. Kadın, annesinin konuştuğunu duyar gibiydi. "Haklardan bahsedene bakın!" Bulaşıkları özenle sıcak, sabunlu suya bıraktı ve şöyle dedi: "Erkekler! Benden önce ne yaptığını hiç sormadım. Merak ediyorsan, ilgilenmiyorum da. Benim yaptığım da, bir şey yapmışsam, seni ilgilendirmez." Bu noktada kadın, sıçrayan su seslerinin başka bir engel çıkarması için musluğu açtı. Kulakları su sesiyle doldu ve düşündü: Erkekler, her zaman her şeyi bozuyorlar. George'u unutmuştu, o hiç var olmamıştı. Şimdi de Jimmie onu hayata döndürmüş ve kadının onu düşünmesine neden olmuştu. Şimdi de Rose şunu merak etmeye mecbur bırakılıyordu: O zamanlar onu bu kadar sevdim mi? Bunun aynısı mıydı? George'la mutluluğu da şimdi Jimmie'yle olduğu kadar büyükse, o halde bizzat bu gerçek aşkın kendisini zayıflatıyor, onu acınası ve belirsiz yapıyor gibiydi. Sanki Jimmie bunu, onu üzmek için bilerek yapıyordu. Ne olursa olsun böyle hissediyordu.

Ama akan suyun gürültüsü içinden Jimmie bağırdı: "Yani ilgilenmiyorum, bu kadar mı?"

"Hayır, ilgilenmezsen daha iyi," dedi kadın ve duygusuz bir şekilde önüne baktı, bu arada elleri sıcak, kaygan tabakların üzerinde meşguldü. "Yani durum böyle mi?" diye bağırdı adam yine, öfkeyle.

Buna karşılık kadın yanıt vermedi. Adam Rose'a alçak sesle söverek, masaya yaslanır halde, ama aynı zamanda şaşkınlığının bilincinde olarak öylece kaldı. Bütün sahiplenici erkekliğinin sarsılmakta ve hor görülmekte olduğunu hissediyordu, ama kadının da kendisini onun kadar kötü muamele görmüş hissettiğinden de kuşku yoktu. Adamın ona gidip sarılmasına da merhamet etmedi. Jimmie için bu soğuk ve yaralı görünümlü dişiyi

mahvetmek ve onu sevgi dolu, sıcak kadına geri döndürmek bir gerekliliktir. Sataşmaya başladı: "Alev kusan küçük kedi, işte busun sen." Tabakları kurulayamasın diye kadının saçını çekti ve kollarını iki yanında tuttu. Kadın tepkisiz kaldı. Sonra adam, onun hareketsiz ve inatçı yanaklarından gözyaşlarının süzüldüğünü gördü ve bir zafer seli içinde onu kucaklayıp yatağa taşıdı. Sonuçta epey kolay olmuştu.

Ama belki de o kadar kolay değildi, zira o gece geç saatlerde titizlikle kayıtsızlaşmış bir sesle Rose yanında, karanlığın içinden sordu: "Ne zaman evleneceğiz?" Adam katılaştı. Unutmuştu ya da neredeyse unutmuştu bunu. Kahretsin, tatmin olmamış mıydı kadın? Adam bütün akşamlarını burada geçirmiyor muydu? Kadının ondan ne beklediğini gördükten sonra, evli bile sayılabilirlerdi. "Bana güvenmiyor musun, Rose'cuğum?" diye sordu sonunda. "Evet, sana güveniyorum," dedi kadın biraz da kuşkulu ve bekledi. "Seninle hemen evlenemeyişimin nedenleri var." Kadın sessiz kaldı, ama sessizliği, aralarındaki karanlıkta sallanan bir soru gibiydi. Adam yanıt vermedi, ama dönüp onu öptü. "Seni seviyorum Rose'cuğum, bunu biliyorsun, değil mi?" Evet, kadın bunu biliyordu, ama yaklaşık bir hafta sonra bir sabah, "Bu gece gelemem Rose'cuğum. Bu sınav için biraz çalışmam gerek," diyerek kadının yanından ayrıldı. Kadının, ona aldığı ve onun da hiç kullanmadığı çalışma masasına bir bakış attığını gördü. "Yarın her zamanki gibi gelirim," dedi adam hızla sıkıntılı, arayış içindeki gözlerden kaçmak isteyerek.

Kadın aniden sordu: "Karın senin için kaygılanıyor mu?"

Adam nefesini tuttu ve ona dik dik baktı: "Kim söyledi?" Kadın alaycı bir biçimde güldü. "Ya, kim söyledi?"

"Hiç kimse söylemedi," dedi kadın küçümsemeyle.

"O halde uykumda konuşuyor olmalıyım," diye mırıldadı adam kaygıyla.

Kadın yüksek sesle güldü: "'Biri söyledi.' 'Uykunda konuşmak.' – Benim aptal olduğumu düşünüyor olmalısın." Ve tanıdık, delirtici bir hareketle uzaklaşıp bir bulaşık bezi kaptı.

"Bulaşıkları bırak, zaten temiz onlar!" diye bağırdı adam.

"Bana öyle bağırma."

"Rose," diye yalvardı adam bir an sonra, "sana anlatacağım, bir türlü anlatamadım sana – denedim, hem de çok."

"Öyle mi?" dedi kadın kısa ve öz bir şekilde. Onun "*öyle mi*"si adamı hep çileden çıkarırdı. Bu, kendisine ve erkekler dünyasına karşı asgari düzeyde inançsızlığın, temel bir kayıtsızlığın ifadesiydi sanki. Sanki şöyle diyordu kadın: Güvenebileceğim tek bir kişi var – o da benim.

"Rose'cuğum, o benden boşanmaz, bana özgürlüğümü vermez." Bu dramatik sözcükler, bir hafta önce görmüş olduğu bir filmin anısından doğruca adamın diline aktarılmıştı. Jimmie kendinden utandığını hissetti. Ama kadının yüzü değişmişti. "Bana anlatmalıydın," dedi kadın ve adamın bir kez daha onun sesindeki acıma duygusu nedeniyle kafası karıştı. Kadın içgüdüsel olarak koruyucu bir hareketle adama döndü. Kolları onu sarmaladı ve adam da, sürüklenmekte olduğunu yaptığı ve söylediği şeyler üzerinde hiçbir hâkimiyeti olmadığına ilişkin o bilindik duyguyla başını kadının omzuna indirdi. Canı cehenneme, diye düşündü adam, onun sıcaklığında ısınırken bile: canı cehenneme. Kendimi ve Rose'cuğu bu belaya sokmayı hiç istemedim. Bu sırada kadın, yüzünü onun saçlarının arasına sokarak ona rahatlatıcı bir şekilde sarılıyordu, ama duruşunda adama hâlâ bir şeyler beklediğini anlatan bir katılık vardı. Sonunda şöyle dedi: "Ço-

cuk sahibi olmak istiyorum. Artık yaşım geçiyor." Adam kollarını onun beline sıkıca sardı, bir yandan da düşündü: Bunu hiç düşünmemiştim. Zira kendisinin iki çocuğu vardı. Ardından düşündü: Haklı. Çocukları olmalı. Hava saldırısındaki diğer çocuk için ne kadar paralandığını hatırla. Kadınların çocukları olmalı. Onu kendi çocuğuyla düşündü ve içinde gurur hissi uyandı. Hamile kalırsa memnun olacağını fark etti ve daha da şaşırdı. Rose şöyle dedi: "Onunla bir daha konuş Jimmie. Senden boşanmasını sağla. Kadınların boşanma yüzünden kinlendiklerini bilirim, ama onunla tatlı dille konuşursan–" Adam konuşacağını söyledi dertli bir halde. "Ona bu gece mi söyleyeceksin?" diye diretti kadın. "Şey..." İşin gerçeği, bu gece eve gitmeye niyetli değildi. Kendisine ait bir akşam geçirmek istemişti – bara gitmek, bazı arkadaşlarını görmek, hatta bir-iki saat çalışmak. "Bu akşam eve gitmiyor muydun?" diye sordu kadın, yüzünü gördüğünde inanmayarak. "Hayır, doğru söyledim, biraz çalışmak istiyorum. Bu sınavdan geçmem gerek, Rose'cuğum. Azıcık çalışırsam geçebileceğimi biliyorum. Sonra da diplomalı olacağım. Şu anda ne öyleyim ne de böyle." Kadın içini çekerek bunu kabul etti, sonra da yalvardı: "O halde yarın eve git ve ona söyle."

"Ama yarın gelip seni görmek istiyorum Rose'cuğum, beni istemiyor musun?" Kadın iç çektiğini bilmeden yine iç çekti ve gülümsedi, "Bebekten farkın yok, Jimmie." Adam dil dökerek devam etti: "Hadi, iyi davran Rose'cuğum, bana bir öpücük ver." Kadını sessiz zihniyle baş başa bırakabilmesinden önce onu yeniden sıcak, rahat ve sevgi dolu hale getirmenin kendisi için acil bir gereksinim olduğunu hissetti. Kadın da sessiz zihniyle baş başa kaldı – ama tamamen değil. Alnında düşünceli bir çizgi vardı ve ağzı ciddi ve üzüntülüydü. Ah, canı cehenneme, diye düşündü adam dışarı çıkarken. Hepsinin canı cehenneme.

Ertesi akşam adam Rose'a kaygıyla gitti. Barda neşeli ve nazik bir şekilde içmiş, Pearl'le biraz flörtleşmiş, kadınlar ve evlilik üzerine alaycı bir sohbet etmiş, sonunda da uyumak için eve gitmişti. Ailesiyle kahvaltı etti, karısının küçümseyici gözlerinden kaçındı ve akşamdan kalma bir halde işe gitti. Fabrikada, her zamanki gibi, yaptığı işe kendini kaptırdı. Burası, ölçüm aletleri yapan küçük bir fabrikaydı. Adam yüksek nitelikli, ama sıradan bir işçi konumundaydı. Küçük bir gayretle kendisini, para göz önüne alındığında orta sınıflara yükseltecek bir sınavı kolayca geçebileceğini biliyordu, uzun zamandır biliyordu. Önemsediği şey paraydı, bunun toplumsal boyutu değil. Yıllarca karısı kendine çekidüzen vermesi için dırdır edip durmuştu, adam da buna sabırsızca karşılık vermişti, zira kadın için önemli olan komşularını geride bırakmaktı. Adam bundan nefret ediyordu. Ama kadın, yanlış nedenlerle haklıydı: Bu, bütün bir yılın akşam saatlerini ders çalışmaya vakfetme meselesiydi. Bir yıl insanın hayatında neydi ki? Hiçbir şey. Adam da her zaman sınavları kolay bulmuştu. O gün, fabrikada, Rose'un gelecekte onu pek göremeyeceğini söylemeye karar vermişti. Kadının her erkeğin kendine karşı bir görevi olduğunu anlaması gerektiği için kızgınlıkla kendi kendine sövdü. Jimmie eninde sonunda daha kırk yaşındaydı... Ama yine de, kendine ve hayalî Rose'a kararlılıkla konuştuğu halde, onun kendisi için aldığı ve dairenin oturma odasında hiç kullanılmadan duran çalışma masasının zihinsel bir resmini gördü. "Eh, seni kim çalışmadan alıkoyuyor?" diye sorardı kadın şaşkın bir şekilde. Gerçekten de şaşkındı. Ama o dairede çalışamazdı, adam bunu biliyordu; Rose'la tanışmadan önceki iki ay içinde akşamları bayağı düzenli bir şekilde çalışıyor olmasına karşın. O gün kendisini Rose'a bağlayan kadere sövüyordu; akşam olduğunda da, sanki akşam yemeği zamanında

orada olmasa korkunç bir şey olabilecekmiş gibi kadına koşturdu. Onun soğuk ve mesafeli olmasını bekliyordu, ama kadın, sanki adam haftalardır uzaktaymış gibi onun kollarına atıldı. "Seni özledim," dedi kadın, ona tutunarak. "Sensiz çok yalnızdım."

"Yalnızca bir geceydi," dedi adam kaygısızca, zaten kendiden emin bir şekilde.

"Geçen hafta iki gece yoktun," dedi kadın, yas tutar gibi. Adam bir anda huzursuzlandı. "Saydığını bilmiyordum," dedi gülümsemeye çalışarak. Kadın, bunu söylemiş olmaktan dolayı utandı. "Yalnızca kendimi yalnız hissediyorum," dedi suçluluk duygusuyla adamı öperek. "Sonuçta..."

"Sonuçta ne?" Adamın sesi şiddetliydi.

"Senin için farklı," diye savundu kendini kadın. "Senin – başka şeylerin var." Bu noktada adamın bakışından kaçındı. "Ama ben çalışmaya gidiyorum, sonra da eve gelip seni bekliyorum. Senden başka bekleyecek kimsem yok." Kadın, sanki onu sinirlendirmekten korkuyor gibi, aceleyle konuştu, sonra da adamın boynuna dolandı, gönlünü yaparcasına onu öptü ve, "Sana sevdiğin bir şey pişirdim, kokusunu alabiliyor musun?" dedi. Ve erkeğin olmasını istediği sıcak ve sevgi dolu kadın oldu. Daha sonra Jimmie, "Dinle Rose'cuğum, sana bir şey anlatmam gerek. Şu sınav – ona çalışmaya başlamam gerekiyor," dedi. Kadın bir anda neşeyle şöyle dedi: "Ama zaten sana söyledim, burada, çalışma masasında çalışabilirsin, sen çalışırken de ben dikiş dikerim, çok tatlı olur." Bu fikir, kadını keyiflendirmiş görünüyordu, ama adamın kalbi bunun karşısında donakaldı. Kadının onun ders çalışmasını önemsememesi, adeta karısıymış gibi yavan dikişi ortaya atması, romantik aşklarına karşı epey aşağılayıcı göründü ona. Sonraki birkaç akşamı kadınla, yeni âşık olmuş, ona kendini kaptırmış bir halde geçirdi. Ve kadın

telaşla –zira geri püskürtülmekten korkuyordu– "Bu gece çalışmak istiyorsan dert etmem Jimmie," diyerek bir fikir öne sürdü. Adam gülerek, "Ah, derse lanet olsun, tek istediğim ders sensin," dedi. Kadının gururu okşandı, ama o düşünceli çizgi alnında derin bir yer edinmişti. İlk kez karısından söz edilmesinden yaklaşık iki gece sonra kadın narin bir dille sordu: "Ona boşanmak istediğini söyledin mi?"

Adam uzaklaştı, bir yandan da kaçınarak, "Hemen şimdi dinlemez," dedi. Kadına bakmıyordu, ama üzerindeki ağır, sorgulayıcı bakışı hissedebiliyordu. Adamın rahatsızlığı o kadar güçlüydü ki bunu denetim altına almak için bir çaba göstermesi gerekti. Ayrıca suçluydu ve bu suçu o rahatsızlıktan daha da az anlayabiliyordu. Hemen o anda çok neşelendi, o kadar ki ruh hali kadına da bulaştı ve her ikisi de çocuk gibi kıkırdayıp güldü. "Çok gelenekselsin, öylesin işte," dedi adam, onu alaya alarak. "Geleneksel mi?" diyerek kuşkuyla bu büyük sözcüğü tarttı kadın. "Kadınlar her zaman evlenmek ister. Ne için evlenmek istiyorsun? Mutlu değil miyiz? Birbirimizi sevmiyor muyuz? Evlenmek bunu düpedüz bozar." Ama bunun gibi kuramsal ifadeler Rose'un kafasını hep karıştırırdı. Bunların her birini sıkıntılı bir yüzle, ayrı ayrı, onları açıkça ifade eden entelektüel zihinlere biraz da saygı duyarak düşünürdü. Ve onları düşünürken de duyguların akıntısı, sözcüklerden bağımsız, istikrarlı ve derinden ilerliyordu. İçine battığı aşk körfezinden sevgiyle mırıldandı: "Ah, sen – sen yalnızca konuşursun." "Erkekler çokeşli," dedi adam neşeyle, "gerçek bu, bilimadamları öyle söylüyor." "Kadınlar nasıl o halde?" diye sordu kadın, üzerine düşeni yaparak. "Onlar çokeşli değil." Kadın, huyu böyle olduğu için bunu ciddi olarak düşündü ve kuşkuyla şöyle dedi: "Öyle mi?" "Canın cehenneme," diye itiraz etti adam biraz ciddi, biraz da gülerek, "bana

çokeşli olduğunu mu söylüyorsun?" Ama Rose bir kahkahayla ondan huzursuzca uzaklaştı. Hayattaki baş düşmanı olan, olduklarını hissettiği "meraklılar"ın kokusunun sindiği çokeşli gibi bir sözcüğü kendisiyle ilişkilendirmek ondan çok fazla şey beklemek olurdu. Sessizlik. "George'u düşünüyorsun," diye birdenbire bağırdı adam kıskançlıkla. "Böyle bir şey yapmıyordum," dedi kadın içerleyerek. Kadının gerçekten içerlemesi adamı üzdü. Adam onun ciddileşmesinden her zaman nefret ederdi. Kendisine sorulacak olursa yalnızca kadına takılıyordu; böyle düşündü.

Bir seferinde kadın şöyle söylemişti: "Bir şey düşündüğümü söylediğimde neden hep yüzün asılıyor?" Şimdi bu onu şaşırttı – kadın hep düşündüğünü söylemiyor muydu? "Yüzüm asılmıyor, Rose'cuğum, ama sen neden her şeyi ciddiye alıyorsun?" Bunun karşısında kadın karanlıkta, sessiz kaldı. Adam kendisinden uzaklaşmış, pencereden gelen loş ışıkla aydınlanmış küçük, düşünceli yüzü görebiliyordu. Bu düşünceli hali ona bir sitem gibi göründü. Kadının çocuksu ve duyarlı olmasından hoşlanıyordu. "Seni mutlu etmiyor muyum Rose?" Sesi kulağa perişan geliyordu. "Mutlu mu?" dedi kadın, sözcüğü deneyerek. Ardından beklenmedik bir şekilde güldü ve, "Bazen o kadar gülünç konuşuyorsun ki beni güldürüyorsun," dedi. "Gülünç olan nedir, anlamıyorum, hiç şakadan anlamıyorsun, senin sorunun bu." Ama adamın alaycı sesine tepki vermektense kadın bunu düşündü ve ciddi bir tavırla şöyle söyledi: "Eh, bazı şeylere gülüyorum, öyle değil mi? Güldüğüm bir şey olmalı o halde. Babam benim şakadan anlamadığımı söylerdi. Ben de ona şöyle derdim, 'Benim güldüğüm şeyin senin güldüğün şey kadar gülünç olmadığını nereden biliyorsun?' O da bir süre sonra, küçümsemeyle, 'Sen güldüğünde sanki hiç gülmüyormuşsun gibi oluyor, edepsiz bir şey oluyor,'

derdi. Senin de ne demek istediğini bilmiyorum." "Sana mutlu olup olmadığını soruyorum ve sen gülüyorsun – mutlu olmanın neresi gülünç?" Artık adam gerçekten içerlemişti. Kadın yine, bir kahkahayla ya da adamın onu kusursuz bir şekilde mutlu ettiğinden duyduğu kuşkuyu biraz gidererek –Jimmie'nin umut ettiği gibi– tepki vermektense bunun üzerine düşündü. "Eh, bu akla yatkın," diyerek sonuca vardı kadın, "mutlu ya da mutsuz nedir diye konuşanlar, sonra da uzun sözcükler – bir de senin söylediğin şeyler, kadınlar şöyle, erkekler böyle, çokeşli vesaire – pekâlâ..." "Pekâlâ mı?" diye sordu adam. "Pekâlâ, bu bana gülünç geliyor," dedi kadın incinmiş bir sesle. Zira hissettikleri için, hayatın tehlikeli ve üzüntülü doğasının o derin bilgisi için asla hiçbir sözcük bulamamıştı. Bombalar yaşlı erkeklerin üzerine düşer, kamyonlar insanları öldürürdü, savaş da devam edip duruyordu, adamın ona gelmediği gecelerde neden ağladığını bilmeden saatlerce ağlayarak tavana yakın pencereden karanlık, harabeye dönmüş sokaklara, savaşın gölgesiyle karanlığa gömülmüş bir kente bakarak bir başına otururdu.

Aşklarının ilk günlerinde Jimmie en çok saatlerce süren hassas, amaçsız, uçarı sohbetlerini sevmişti. Ama artık kadın, görünen o ki, her zaman ciddiydi. Kadın da durmadan adamı hayatı hakkında, çocukluğu hakkında sorguluyordu. "Neden bilmek istiyorsun?" diye sorardı adam, yanıtlamaya gönülsüz bir halde. Sonra da kadın incinirdi. "Birini seviyorsan onu tanımak istersin, böylesi akla daha yatkın." Bu yüzden adam onun sorularına kolay yanıtlar verirdi, kadının istediği gibi gerçekleri, ruhunu değil. "Annen sana iyi davranır mıydı?" diye sorardı kadın heyecanla. "İyi yemek yapar mıydı?" Kadın onun hissetmiş olduğu şeyler hakkında konuşmasını istiyordu, ama adam kısaca şöyle yanıtlardı: "Evet." ya da, "Fena değil."

"Neden bana anlatmak istemiyorsun?" diye sorardı kadın şaşkınlık içinde.

Adam ona anlatmayı dert etmediğini yineledi, ama yine de bundan nefret ediyordu. Keyifli bir rüyaya dalıp gidebileceği bu uzun, dostane sessizliklerden biri çöker çökmez sorular başlıyor gibi görünüyordu ona. "Neden savaşa katılmadın?" diye sordu kadın bir seferinde. "Beni almazlardı, bu yüzden." "Şanslısın," dedi kadın öfkeyle. "Şanslı değil, üst üste denedim. Katılmak istedim."

Ardından, onun inatçı sessizliğine karşı adam şöyle dedi: "Sen tuhafsın. Farklı görüşlerin var. Barışçıl biri gibi konuşuyorsun; bir savaş sürerken bu doğru değil."

"Barışçıl mı!" diye haykırdı kadın kızgınlıkla. "Neden bütün bu aptalca sözcükleri kullanıyorsun? Ben hiçbir şey değilim."

"İnsanların seni duyabileceği zaman böyle şeyler söylemeye devam edeceksen dikkatli olmalısın Rose'cuğum, senin savaşa karşı olduğunu düşünürler, başın derde girer."

"Eh, savaşa karşıyım, olmadığımı hiç söylemedim."

"Ama Rose'cuğum–"

"Ah, kes sesini. Beni hasta ediyorsun. Hepiniz beni hasta ediyorsunuz. Herkes yalnızca konuşuyor ve o şişman, yaşlı, ismi-lazım-değiller mecliste konuşuyor, yalnızca konuşuyorlar; o kadar ki kendilerinin düşündüklerini duymazlar. Beni bunun dışında bırak, dinlemek istemiyorum." Adam sustu. Bu Rose'a söyleyebileceği hiçbir şey yoktu. Kadın onun için bir yabancıydı. Ayrıca adam sarsılmıştı: Kitaplardan ve gazetelerden sözleri alıp bir söz oyunu içinde kullanmayı seven bir konuşmacıydı. Ama sözcükleri kullanamayan, iki sözcüğü bir araya getiremeyen kadının kendine ait fikirleri vardı ve onlara bağlı kalırdı. Adam sözcükleri çok akıcı bir şekilde kullandığı için kadın, adamın ülkesinin bir vatandaşı haline

gelmeye çalışıyordu, hem ona olan sevgisinden hem de kendisini eksik hissettiğinden. Gazetelerle birlikte penceresinin başına oturur ve ilkin dilin şiddetinden ve onları dolduran nefretten içgüdüsel olarak kaytarma huyunu aşarak içtenlikle, satır satır okurdu. Ama savaş haberleri, sloganlar onu yalnızca yoruyor ve kaygılandırıyordu. Daha kişisel olana yöneldi. "Savaş evliliğe ket vuruyor," diye okudu kadın. "Savaş, evliliği mahvediyor." Ardından gazeteyi yere düşürdü ve kaşları şaşkınlığını ifade eder bir halde önüne bakarak oturdu. Bu manşet onunla, Rose'la ilgiliydi. Ve yine, boşanmaları okudu; bir yargıç şöyle demişti: "Bu vicdansız kadın mutlu bir evliliği yıktı ve..." Yine Rose geri çekilip düşünürken gazete yere düştü. Bu, onu kastediyordu. Kendisi o kötü kadınlardan biriydi. Kendisi Öteki Kadın'dı. O çirkin şey, boşanmada zinayla suçlanan kadın bile olabilirdi... Ama o böyle hissetmedi. Hiçbir anlamı yoktu bunun. Bu yüzden kadın gazeteleri okumaya son verdi, anlamaya çalışmayı böylelikle bıraktı.

Kadın Jimmie'yle aynı entelektüel düzeyde olmadığını hissetti, bu yüzden içgüdüsel olarak kadınlık silahlarına sığındı; bu da adamı çok rahatlattı. Kadın bir anda çok neşelendi, adam da kolaylıkla havaya girdi. İkisi de adamın karısından bir süre söz etmedi. Bu, onların en mutlu zamanıydı. Seviştikten sonra karanlıkta yatarken, gökyüzünün bulut, yağmur ve renkli ışık hallerine dönüşmesini izleyerek, keyif ışıklarını izleyerek, amaçsızca konuştular. Saldırıları ya da tehlikeyi fark etmediler. Savaş neredeyse bitmişti, onlar da sanki çoktan bitmiş gibi konuşuyorlardı. "Şimdi öldürülsek buna aldırış etmem," dedi kadın ciddi olarak, bir gece bombalar çok kötü yağarken. Adam, "Biz öldürülmeyeceğiz, bizi öldüremezler," dedi. Bu, gerçeğin basit bir ifadesi gibi geliyordu kulağa: Aşkları ve mutlulukları her şeyin karşısında yeterli

kanıttı. Ama kadın dürüstçe şöyle dedi: "Biz öldürülsek bile, bu önemli olmaz. Bundan sonraki herhangi bir şeyin nasıl şimdiki kadar iyi olabileceğini anlamıyorum."

"Ah, Rose'cuğum, her zaman ciddi olma."

Yeniden tartışmalarına kadar çok zaman geçmedi, zira kadın çok ciddiydi. Kadın yeniden adamın geçmişi hakkında sorular sormaya başladı. Kadın, ordunun neden onu almadığını öğrenmeye çalışıyordu. Adam ona hiç anlatamazdı. Sonra da bir gece sabırsızca şöyle dedi: "Pekâlâ, bilmen gerekiyorsa, ülserim vardı... Ah, Tanrı aşkına Rose'cuğum dırdır etme, dırdır edilmesine katlanamıyorum." Zira kadın küçük bir çığlık atmıştı ve adama sıkıca sarılıyordu. "Neden bana söylemedin? Senin için doğru şeyler pişirmiyorum."

"Rose, yüksek sesle bağırmayı bırak, dur artık."

"Ama ülserin varsa doğru beslenmelisin, akla yatkın olan bu." Ve ertesi akşam adama kaygıyla, "Bu mideni rahatsız etmez," diyerek sütlü puding ikram ettiğinde Jimmie öfkelendi ve, "Sana söyledim Rose'cuğum, çok üstüme düşme!" dedi. Kadının yüzü sevgi dolu ve inatçıydı, "Ama hiç mantıklı değilsin," dedi.

"Son kez söylüyorum, buna katlanmayacağım."

Kadın ağzı titreyerek uzaklaştı; Jimmie de yanına gitti ve çaresizce şöyle dedi: "Şimdi üzerine alınma Rose'cuğum, iyi niyetle konuşuyorsun, ama bundan hoşlanmıyorum, sana daha önce anlatmamamın nedeni bu. Anladın mı?" Kadın ona bitkin bir halde karşılık verdi ve adam da kendini kızgınlıkla, "İki karım var, bir değil," diye düşünürken buldu. Her ikisi de mutluluklarının ülser ve puding gibi küçük bir şey yüzünden bir gecede kaybolabilecek kadar kırılgan olduğu için korkmuş ve mutsuzdular.

Birkaç gün sonra adam, kadının getirdiği akşam yemeği boyunca ağır bir sessizlik içinde yemek yedi, sonra da alay ederek patladı, "Eh, Rose'cuğum, bana şaka yap-

mak istemişsin, bunu anlıyorum." Yemek, adamın nefret ettiği balık buğulama, ev yapımı ekmek ve çok açık çaydan oluşuyordu. Kadın huzursuz göründü, ama inatla şöyle dedi: "Eczanede kimyager olan bir arkadaşıma gittim, o da bana senin neyi yemenin doğru olacağını anlattı." Adam, yüzü öfkeden kararmış bir halde, gayriihtiyari ayağa kalktı. Duraksadı sonra kapıyı çarparak dışarı çıktı.

Jimmie içerek karamsar bir halde barda dikildi. Pearl yayına gelip, "Bu gece beynini yiyen ne?" dedi. Kadının ses tonu hafifti, ama gözleri halden anlıyordu. Bu halden anlama durumu adamı sinir etti. Dişlerinin arasından, "Kadınlar!" diyerek bardağını tezgâha çarptı ve gitmek için arkasını döndü. "Nazik olsan bir şey kaybetmezsin," dedi kadın keskin bir dille, adam da onu yanıtladı: "Sen de beni rahat bıraksan bir şey kaybetmezsin." Dışarıda suçluluk duygusu hissederek bir an için duraksadı. Pearl'le çok uzun süredir arkadaştı, kadının da ona zaafı vardı; ayrıca karısından ve Rose'dan haberdardı, üstelik hiç yorum yapmazdı, yargılar gibi görünmezdi. İyi bir kızdı, iyiydi Pearl; Jimmie geri döndü ve aceleyle şöyle dedi, "Özür dilerim Pearl, öyle demek istemedim." Bir yanıt beklemeden yine oradan ayrıldı ve bu kez eve doğru yola çıktı.

Karısı olarak adlandırdığı kadın dikişten kafasını kaldırıp baktı ve kısaca sordu: "Şimdi ne istiyorsun?"

"Hiçbir şey." Adam oturdu, eline bir gazete aldı ve kadının bakışlarının bilincinde olarak okuyormuş gibi yaptı. Birbirlerine karşı düşmanca bir tavırları yoktu. Bunun epey ötesine geçmişlerdi ve kadının da onunla neredeyse hiç ilgilenmiyor görünmesi gerçeği, Rose'un ısrarcı, heyecanlı merakından –adam gayriihtiyari, sevgi dolu beyaz parmakların onu boğazlıyor gibi olduğunu düşündü– sonra rahatlatıcıydı. "Yiyecek bir şey ister misin?" diye sordu kadın sonunda.

"Yiyecek neyin var?" diye sordu adam dikkatlice, az önce kendisine sunulan tatsız balık buğulamasını ve ev yapımı ekmeği düşünerek.

"Kendin al," diye karşılık verdi kadın, adam da sahanlıktaki dolapta bulunan ekmek, hardal soslu turşu ve peynir dolu tabağa yöneldi ve kadının oturduğu odaya döndü. Kadın, adamın tabağına baktı ve yorumsuz kaldı. Bir süre sonra adam bir iğnelemeyle sordu: "Bana turşu yememem gerektiğini söylemeyecek misin?"

"Hiç derdim değil," diye karşılık verdi kadın ılımlı bir halde. "Kendini öldürmek istiyorsan o tabak senin cenazen olur." Bunun üzerine adam yüksek sesle güldü, kadın da ona katıldı. Sonra kadın şöyle sordu: "Gece burada mı kalıyorsun?"

"Sorun etmezsen." Bunun üzerine kadın alaycı bir kahkaha horultusuyla güldü, ayağa kalktı ve, "Eh, ben yatıyorum. Çocukların bir arkadaşı var, o aldığı için kanepeyi kullanamazsın. Yere bir battaniye serip bir yastık almalısın," dedi.

"Teşekkürler," dedi adam kayıtsızca. "Çocuklar nasıl?" diye sordu sonradan aklına gelmişçesine.

"İyi – ilgileniyorsan."

"Sordum, değil mi?" diye yanıtladı adam, sıcaklıktan yoksun bir tonda. Bütün bu sohbet sessizce, kayıtsızca sürdürülmekteydi ve temelinde neredeyse cana yakındı. Dışarıdan bakan biri onların birbirlerini pek tanımadığını söylerdi. Kadın gittiğinde adam çekmeceden bir battaniye aldı, bacaklarına sardı ve bir sandalyeye yerleşti. Kendisi ve Rose hakkında düşünmeye niyetlenmişti, ama bunun yerine hemen uykuya daldı. Evden, biri uyanmadan önce, erken saatlerde ayrıldı. Fabrikada bütün gün düşündü: Rose, Rose'la ilgili ne yapmalıyım? İşten sonra içgüdüsel olarak bara gitti. Pearl, tavrıyla dün gece ona yaptığı kötü şakayı sürdürmediğini göstererek sessizce

tezgâhın arkasında durdu. Adam bir içki içip gitmeyi düşünmüştü, ama üç bardak içti. Pearl'ün neşeli espri anlayışından hoşlanıyordu. Kadın ona genç sevgilisinin başka bir kızla kırıştırdığını anlattı ve sanki bu kendisini hiç kaygılandırmıyormuş gibi şöyle ekledi: "Sonuçta denizde bir sürü balık var."

"Doğru," dedi adam çekimser bir biçimde.

"Eh, hepimizin kendi derdi var," dedi kadın, biraz da esprili bir iç çekişle.

"Evet, buna değerlerse tabii." Bunun üzerine adam, Rose'u düşünmekte olduğu için bir suçluluk sancısı hissetti. Pearl ona delici bir bakışla bakıyordu. Sonra şöyle dedi: "Sevgilimin buna değmeyeceğini söylemedim. Ama madem şu öteki kız bütün parsayı topluyor..." Bu noktada kadın zalimce güldü.

Adam onun neşeli felsefesinden hoşlandı ve kendini şöyle demekten alamadı: "Senin diline düşüyorsa o adamın kafası hiç çalışmıyor." Kadının parlak sarı bukleli başına, biçimli vücuduna beğeniyle baktı. Gözleri parladı ve hemen iyi geceler, diyerek oradan ayrıldı. Şimdi Pearl'e bulaşmamalıydı, böyle düşünüyordu.

Saat sekizi geçmişti. Genellikle yedide Rose'la olurdu. Ona ne söyleyeceğini düşünerek, sokakta oyalanarak yürüdü ve daireye boş bir kafayla girdi. Her nedense çok yorgundu. Rose kendi başına yemek yemiş, masayı temizlemişti ve artık masanın başında bir gazeteye kaşlarını çatıp bakarak oturuyordu. "Ne okuyorsun?" diye sordu adam, buzları kıracak bir şey olarak. Jimmie, kadının omzunun üzerinden bakınca, onun şöyle başlık atılmış bir köşe yazısını işaretlemiş olduğunu gördü: "Bekâr Kadın Sayısının Fazlalığı Kiliseye Sorun Oluşturuyor." Şaşırmıştı.

"Bu benim, fazlalık bir kadınım," dedi ve o ani, beklenmedik kahkahayı attı.

"Gülünç olan ne?" diye sordu adam huzursuz bir halde.

"İstersem gülmeye hakkım var," diye cevabı yapıştırdı. "Ne de olsa ağlamaktan daha iyi."

"Ah, Rose," dedi adam çaresizce, "ah Rose, kes şunu..." Kadın gözyaşlarına boğuldu ve adama sarıldı. Ama bu son değildi, adam da bunu biliyordu. O gecenin ilerleyen saatlerinde Rose, "Sana bir şey anlatmak istiyorum..." dedi; Jimmie de, Artık bundan kaçış yok – bu her neyse.

"Dün gece evdeydin, değil mi?"

"Evet," dedi adam tetikte bir şekilde.

Bir duraksama ve ardından kadın şunu sordu: "Ne dedi?"

"Ne hakkında?" Gerçekten de onu hemen anlamamıştı. "*Jimmie*," dedi kadın, kulaklarına inanamaz bir halde, fısıltıyla; adam da şöyle dedi, "Rose'cuğum, bir işe yaramaz, daha önce sana söyledim."

Kadın hemen yanıt vermedi, ama yanıt verdiğinde sesi çok can acıtıcıydı: "Eh, şimdi nasıl olduğunu anlıyorum."

"Hiç anlamıyorsun," dedi adam alaycı bir dille.

"Eh, peki bana anlatacak mısın?" Adam sessiz kaldı. Kadının sessizliği ısrarcı bir soru gibiydi. Adam yine sanki sıcak, yumuşak parmakların kendisini sarmaya başladığını hissetti. Boğazlandığını hissetti. "Açıklanacak bir şey yok, elimden gelmiyor." Bir duraksama, ardından kadın, adamın nefret ettiği duygusuz, kısa ve öz bir dilde, "Öyle mi?" dedi. Bu kadar. O an için en azından. Bir hafta sonra kadın sakince şöyle dedi: "Bugün Jill'in büyükannesini görmeye gittim."

Adamın kalbi titredi ve şöyle düşündü: Şimdi ne olacak? "Eee?" diye sordu.

"George geçen öldürülmüş. İtalya'da."

Adam kendini zafer kazanmış gibi hissetti, sonra da suçluluk duygusuyla, "Üzüldüm," dedi. Kadın bunu duymazdan geldi ve şöyle dedi, "Büyükannesine Jill'i evlat edinmek istediğimi söyledim."

"Ama Rose'cuğum..." Ardından adam kadının yüzünü gördü ve umutsuzluğa kapıldı.

"Çocuklarım olsun istiyorum," dedi Rose şiddetle.

Adam bakışlarını yere indirdi. "Büyükannesi onu bırakmak istemez."

"O kadar emin değilim. İlkin hayır, dedi, sonra bunun üzerinde biraz düşündü. Artık yaşlanıyor, gelecek yıl seksen yaşında olacak. Belki de Jill'in benimle daha iyi olacağını düşünüyor."

"Çocuğu *buraya* mı getirmek istiyorsun?" diye sordu adam kulaklarına inanamayarak.

"Neden getirmeyeyim?"

"Bütün gün çalışıyorsun." Kadın sessiz kaldı, adam ona baktı ve yavaş yavaş renk değiştirdi.

"Dinle bir dakika," diye başladı. Her bir sözcük Jimmie'yi yaralasa da, kadın hiç nahoş olmayan bir dille onu ikna etmeye çalışarak, "Bu mekânı ben döşedim. Benim mobilyam ve benim paramdı. Hâlâ kazalara karşı postanede yüz poundum var; buna ihtiyacım olacak; artık savaş bitti, bildiğim bir şey varsa bu kadar çok para kazanamayacağız. Şu zamana kadar ben hiç..." Ama bu noktada içgüdüsel kırılganlığı ona galip geldi ve devam edemedi. Yiyecek masrafını, her şeyin masrafını ödediğini söylemek istedi. Hatta son zamanlarda kirayı da. Jimmie, bir hafta af dilercesine nakit parası olmadığını söylemiş ve bir kerelik ödemeyi yapıp yapamayacağını sormuştu – ama artık bu düzenli bir hale gelmişti.

"Çocukla burada kalabilmem için sana parayı vermemi mi istiyorsun?" diye sordu adam dikkatlice. Kadın utançtan kızarıyordu. "Hayır, hayır," dedi hemen. "Dinle.

Yalnızca kirayı ödeyebilirsen – bu yeterli olur. Yarı zamanlı bir işe girebilirim, yalnızca sabahları. Jill şimdi okula gidiyor, bir şekilde hallederim," dedi.

Adam bunu sessizce sindirdi. Kulaklarına inanamadan şöyle düşünüyordu: Burada bir çocuk istiyor, hep ortalarda olacak bir çocuk; yani artık beni sevemez. Yavaşça, "Pekâlâ Rose'cuğum, istediğin buysa durma," dedi.

Kadının yüzü canlı bir mutlulukla berraklaştı, eskisi gibi koşarak adama gidip onu öptü ve şöyle dedi, "Ah Jimmie, ah Jimmie..." Adam ona sarıldı ve acı bir şekilde, bütün bu neşenin nedeninin kendisi olmadığını, tek ilgilendiği şeyin çocuk olduğunu düşündü – kadınlar! Ama zihninin derinliklerinde başka iki düşünce vardı: Birincisi, sınavı geçemediği takdirde kirayı ödeyecek parayı nasıl bulacağını bilmediği, diğeri de yetkililerin Rose'un Jill'i almasına asla izin vermeyeceğiydi.

Ertesi akşam Rose umutsuzluğa kapılmıştı. "Görevlileri gördün mü?" diye sordu adam sonunda.

"Evet." Kadın ona bakmayacaktı. Çaresizce pencereden aşağıya dik dik bakıyordu.

"İşe yaramadı mı?"

"Uygun ve doğru biri olduğumu kanıtlamam gerektiğini söylediler. Bu yüzden ben de öyle olduğumu söyledim. Doğduğundan beri Jill'i tanıdığımı anlattım onlara. Onun annesini ve babasını tanıdığımı söyledim."

"Bu doğru," diye kıskançlıkla araya girmekten kendini alamadı adam. Kadın ona soğuk bir bakış attı ve şöyle dedi: "Şimdi başlama. Onlara büyükannenin çok yaşlı olduğunu, kolaylıkla Jill'e bakabileceğimi söyledim."

"Eh, sonra?"

Kadın sessiz kaldı, sonra, ellerini gayriihtiyari ovuşturarak haykırdı: "Bana karşı nazik değillerdi, hiç nazik değillerdi. İki kişiydiler, bir kadın ve bir adam. Dediler ki: Jill'in masraflarını nasıl karşılayabilirmişim? Para bu-

labileceğimi söyledim. Onlara evraklar ve benzer şeyler göstermem gerektiğini söylediler..." Artık sessizce ağlıyordu, ama adamın yanına gelmedi. Sırtı dönük halde, adamı kendi üzüntüsünden dışlayarak pencerenin önünde kaldı. "Çalışan bir kız, bir çocuğa nasıl bakabilir, diye sordular bana, ben kolayca yapacağımı söyledim, onlar da kocam olup olmadığını sordular..." Bu noktada kadın kafasını duvara dayadı ve acı içinde hıçkırarak ağladı. Bir süre sonra adam şöyle dedi, "Pekâlâ Rose'cuğum, sana bir yararım yok. Belki benden ayrılıp kendine düzgün bir koca bulsan daha iyi olur." Bunun üzerine kadın kafasını hızla kaldırdı, kulaklarına inanamaz bir halde adama baktı ve haykırdı: "Jimmie! Seni nasıl bırakırım!" Adam iç rahatlığıyla, "Sonuçta beni daha çok seviyor," diye düşünerek kadına doğru gitti. Şunu demek istedi: Çocuktan daha çok.

Görünen o ki Rose yenilgisini kabul etmişti. Birkaç gün için kuruldaki "meraklılar" hakkında hüzünle konuştu. Adamı rahatsız eden bir biçimde olsa da, espriliydi bile. "Onlara gideceğim," dedi kadın, gaddarca gülümseyerek, "gideceğim ve diyeceğim ki: Kadın fazlalığı olmak benim elimde değil. Beni suçlamayın, savaşı suçlayın, aptal savaşlarında bütün erkekleri öldürüp durmaları benim hatam değil..."

Ve sonra adamın kıskançlığı dayanılmaz bir hale geldi ve şöyle dedi: "Jill'i benden daha çok seviyorsun." Kadın şaşkınlık içinde güldü ve, "Bebek gibi davranma Jimmie," dedi. Jimmie de, "Evet, onu benden daha çok seviyorsun," dedi. "O çocuk için durmadan yaptıklarına bir bak. Tek düşündüğün bu."

"Jill'i kıskanmanın hiç anlamı yok."

"Kıskanmak," dedi adam kabaca. "Kıskandığımı kim söylüyor?"

"Eh, öyle değilsen ne yapıyorsun o zaman?"

"Ah, cehenneme kadar yolun var, cehenneme kadar yolun var," diye kendi kendine mırıldandı adam, kadına sarılırken. Sonra yüksek sesle şöyle dedi: "Haydi Rose'cuğum, haydi, böyle olma, hep olduğun gibi ol, yapamaz mısın?"

"Hiç farklı değilim," dedi kadın sabırla, adamın okşamalarına bir iç çekişle teslim olarak.

"Demek hiç farklı değilsin," dedi adam bezgin bir biçimde. Sonra kendine güçlükle hâkim olarak kadını tatlılıkla ikna etmeye çalıştı: "Rose'cuğum, Rose'cuğum, beni biraz olsun sevmiyor musun..."

Zira işin doğrusu, adam Rose'daki değişimi kafasına takmaya başlamıştı. Kadını sürekli alışılagelmiş haline göre düşünüyordu. Bu sanki başka bir kadını hayal etmek gibiydi, kadın o kadar değişmişti. Çalışırken bütün dikkatini gerektiren bazı işlerle meşgul bir halde, arı sokmuş gibi irkilip, "Rose – ah, cehenneme kadar yolun var!" diye mırıldanıyordu. Kadının onu karşılamak için odada nasıl koştuğunu, ne kadar duyarlı, ne kadar tutkulu olduğunu kederle hatırlıyordu. Şimdi kadının sabırlı nezaketini düşünüyordu ve küfretmek istiyordu. İşten sonra, dosdoğru eve gitti, hatta kadından bile daha önce vardı oraya. Işıklar sönük, odalar soğuktu, tıpkı Rose'un nasıl değiştiğinin bir göstergesi gibi. Kadın yorgun, file torbalar yüklenmiş bir halde gelip adamı gözleri kıskançlıkla kararmış bir biçimde ona dik dik bakarak masada otururken buldu. "Burası bir sokak köşesi kadar soğuk," dedi adam kızgınlıkla. Kadın ona bakıp iç çekti, sonra da mantıklı bir tavırla, "Ama Jimmie bak, havagazı ısıtıcısına atılacak bozuk paraları sakladığım yer burası – neden ısıtıcıyı yakmıyorsun?" dedi. Ardından adam kadının yanına gidip kollarını yana bastırarak onu öperken kadın da itiraz etti, "Bana yalnızca bir dakika ver Jimmie. Patatesleri ocağa koymalıyım, yoksa akşam yemeği olmaz."

"Patatesler bir dakika bekleyemez mi?"

"Bırak da kollarım serbest kalsın Jimmie." Adam kadının kollarını tutuyordu, bu yüzden kadın da kollarını dikkatle adamın elinin altından çekip kurtardı; file torbaları masaya koyacaktı. Sonra adamı öpmek için ona döndü. Adam, kadının endişeyle, çekilmemiş perdelere ya da boşaltılmamış çöp kovasına baktığını fark etti. "Bütün ev işini yapana dek beni öpemezsin bile," diye bağırdı asık bir yüzle. "Tamam, o halde, zaman ayıracağın ve öpülmeyi dert etmeyeceğin anda bana bir işaret ver."

Buna kadın kayıtsız ama sabırlı bir şekilde yanıt verdi: "Jimmie, işten dosdoğru eve geliyorum ve hazır olan hiçbir şey yok, önceden bu kadar erken gelmezdin."

"Yani şimdi dosdoğru buraya geldiğim için şikâyet ediyorsun. Önceden ilkin bir kadeh için bir yere uğradım diye şikâyet ederdin."

"Hiç şikâyet etmedim."

"Şikâyet etmesen bile somurttun."

"Eh, Jimmie," dedi kadın üzüntülü bir aradan sonra, patatesleri soyarken. "Ben bir erkek arkadaşla içmeye gitsem sen de bundan hoşlanmazsın."

"Pearl demek oluyor bu sanırım. Her neyse, bu çok farklı."

"Neden farklı?" diye sordu kadın makul bir dille. "Ben kendi başıma barlara gitmekten hoşlanmıyorum, ama hoşlansaydım neden olmayacağını anlamıyorum, neden erkekler bir şey yaparken kadınların başka bir şey yapması gerektiğini anlamıyorum."

Feminizme doğru bu ani kaymalar adamı hep şaşkına çevirirdi. Bunlar kadının kişiliğiyle epey uyumsuz görünüyordu. Jimmy o konuyu bıraktı ve, "Sen Pearl'ü kıskanıyorsun, olan bu," dedi.

Adam elbette onun gülmesini ya da hatta biraz çekişmesini istiyordu, böylelikle mesele öpücüklerle düze-

lebilirdi, ama kadın bunu dikkatlice düşündü ve şöyle dedi: "Birini seviyorsan kıskançlığına engel olamazsın."

"Pearl!" diye homurdandı adam. "Onu yıllardır tanırım. Hem kim anlattı sana?"

"Hiç kimsenin olanları hiç fark etmediğini düşünürsün hep," dedi kadın üzülerek. "Hep çok şaşırıyorsun."

"Eh, nasıl bildin?"

"İnsanlar olanları hep anlatır."

"Sen de *insanlara* inanırsın."

Bir duraksama, sonra, "Ah Jimmie, sürekli didişmek istemiyorum, bunun hiç anlamı yok." Bu üzgün çaresizlik adamı tatmin etti, kadını sıcak bir biçimde kollarına alabildi. "Ben de didişmek istemiyorum," diye mırıldandı.

Ama sürekli didiştiler. Her bir sohbet, görünen o ki, ya Pearl'le ya da George'la bitmeye mahkûmdu. Ya da nezaketleri yorgun bir sessizliğe kayardı, adam da kadının düşünerek sessizce kendisinden uzağa baktığını görürdü. "Şimdi niçin bu kadar ciddileşiyorsun Rose'cuğum?" "Jill'i düşünüyordum. Büyükannesi çok yaşlı. Jill bütün gün o mutfakta kapalı kalıyor; düşün bir, o bildiğin meraklılar benim Jill için uygun ve doğru biri olmadığımı söylüyorlar, ama en azından onu pazar günleri yürüyüşe çıkarırdım..."

"Jill'i George'dan dolayı istiyorsun," dedi adam dişlerinin arasından, kadını kendi kollarından sıyırmak zorunda kalacak kadar sıkı kavrıyordu. "Ah, dur artık, Jimmie, dur artık."

"Eh, doğru bu."

"Bunu düşünmek istiyorsan seni durduramam." Ardından tamamen yabancılaşmanın sessizliği.

Bunun birkaç hafta sonrasında Jimmie bir akşam bara döndü. "Merhaba yabancı," dedi Pearl. Kadının gözleri ona karşı davetkâr bir biçimde parladı.

"Ivır zıvırla meşguldüm," dedi adam.

"Tahmin ederim," dedi kadın alaycı bir halde, bakışıyla adama meydan okuyarak.

Adam buna direnmedi. "Kadınlar," dedi, "kadınlar." Ardından bardağından büyük bir yudum aldı.

"Benimle böyle konuşma," dedi kadın, kısa bir kahkahayla. "Erkek arkadaşım daha yeni evlendi. Bana nikâh için bir davetiye göndermeye de tenezzül etmedi."

"Kendisi için neyin iyi olduğunu bilmiyor."

Kadının geniş, mavi gözleri etrafta dolandı ve adam üzerinde belli belirsiz kaldı, ta ki gözlerini yıkadığı bardaklara indirene kadar. "Belki bilmeyen başkaları da vardır."

Jimmie duraksadı ve şöyle dedi: "Belki öyle, belki de değil." Tedbirli olma isteği onu geri çekti. Ama çok uzun zamandır, sırf keyifli oldukları için, neşeyle flörtleşmişlerdi. Bu yeni duraksama kendi içinde tehlikeliydi ve gündelik sohbetlerine derinlik kazandırıyordu. Jimmie kendi kendine düşündü: Dikkatli ol, Jimmie oğlum, dikkatli olmazsan yine yoldan çıkarsın. Başka bir bara gitmeye karar verdi. Ama her akşam geri geldi, zira dört gözle kapının eşiğinde duracağı, sonra da kadının onu görüp umursamazca, "Merhaba yakışıklı, bugün başını nasıl bir derde soktun?" derken gözlerinin sevinçle parlayacağı ânı bekliyordu. Jimmie her zamanki yarım saat yerine bir saat ya da daha fazla süre oturmayı alışkanlık haline getirdi. Paltosunun yakası kaldırılmış bir halde, bir yandan da gri gözleri Pearl'ün üzerinde beğeniyle sabitlenmişken tezgâha sessizce yaslandı. Bazen kadın utanır ve şöyle derdi: "Gözlerinin dinlenmeye ihtiyacı var." Adam da havalı bir şekilde, "İnsanların sana bakmasını istemiyorsan kendine başka bir kazak al," diye yanıtlardı onu. Sonra da bir sadakatsizlik duygusuyla şöyle düşünürdü: Neden Rose'cuk kendine bunun gibi bir şey al-

mıyor? Ama Rose her zaman düz, koyu renk etekler ve boğazında bir broşla tutturulmuş kibar bluzlar giyerdi.

Bunun sonrasında, kaygıyla düşünerek merdivenlerden daireye çıkardı: Acaba Rose bugün eskiden olduğu gibi olur mu? Beklentiyle kapıyı açardı düşünerek: Belki de gördüğünde gülümseyecek ve koşarak gelecek...

Ama kadın sobanın başında ya da masada bekleyerek oturur ve akşam yemeğini hazırlamaya başlamadan önce adama o yorgun, sabırlı tebessümle bakardı. Adamın hayal kırıklığı kendi ruh halini aşağı çekiyordu, ama kendini şöyle demeye zorladı: "Özür dilerim, geç kaldım Rose'cuğum." Bir siteme karşı kendini hazırladı, ama kadının gözleri endişeyle onu arasa ve sonra adam onlarda bir sitem görmesinden korkar gibi indirse de o sitem hiç gelmedi.

"Sorun değil," diye dikkatlice karşılık verdi kadın, tabakları sofraya koyarken ve adamın oturması için sandalyeyi çekerken.

Her zaman, kadının hâlâ yemekle ilgili "dırdır" edip etmediğini görmek için bakmaktan kendini alamıyordu. Ama kadın onu mantıklı bir biçimde beslemek için aldığı önlemleri saklamaya çabalıyordu. Bazen Jimmie alaycı bir şekilde üstüne giderdi: "Herhalde eczacı arkadaşın bezelyenin ülsere iyi geldiğini söyledi – peki ya biraz soğan kızartması, Rose'cuğum?"

"Yarın senin için biraz yaparım," diye yanıtlardı kadın. Adam turşu kavanozunu kendine çekip balığın üstüne hardal soslu turşuyu boca ettiğinde, kadın ürküyormuş gibi, gözlerini kaçırdı. "Yalnızca bir kez yaşıyorsun," dedi adam şakayla karışık.

"Doğru." Sonra da hazırlıklı bir sesle: "Sonuçta bu senin miden."

"İşte hep böyle söylerim." Adam kendi kendine şunu söyledi: Kahrolası karım da olabilir. Zira karısı sonunda

şunu söyleme noktasına varmıştı: "On yıl daha erken ölmek istiyorsan, bu senin miden..."

Bir tabak dolusu soğan kızartması ya da domates sosuyla yoğunlaşmış patates kızartmasından sonra gece korkunç ağrı nöbetleri geçirirse bunu saklayarak kadının yanında kaskatı uzanırdı, tıpkı karısıyla olduğu gibi. Dırdır eden kadınlar! Dırdırcı kadınlar!

Adam sürekli olarak kendi kendine neden ilişkiyi bitirmediğini soruyordu. Çoğu kez kendi kendine şunu demişti: Artık bu kadar yeter, artık işe yaramıyor, beni sevmiyor zaten. Ama akşam olunca bara dönüyor, Pearl'le çekinerek flört ediyordu, ta ki daha fazla erteleyemeyeceği zaman gelene kadar. Ve sanki sürüklenmiş gibi Rose'a geri dönüyordu. Bunu anlayamıyordu. Saçma sapan davranıyordu – ve kendini bundan alamıyordu; sınavına çalışması gerekiyordu – ve kendini çalışmaya zorlayamıyordu; Rose'u mutlu etmek çok kolay olurdu – ve belirleyici adımı atamıyordu; akşamları Pearl'e dönmeme kararı almalıydı ve ondan uzak kalamıyordu. Bu neyin nesiydi? İnsanlar neden, sanki iradelerine rağmen sürükleniyorlarmış gibi, hoşlarına giden şeylere rağmen bunların aksine bazı şeyleri yapmaya devam ederlerdi?

Bir cumartesi akşamı Rose şöyle dedi: "Yarın burada olmayacağım."

Adam onun elini kavradı ve sordu: "Neden? Nereye gidiyorsun?"

"Bütün gün Jill'i dışarıya çıkaracağım, sonra da büyükannesiyle akşam yemeği yiyeceğim."

Jimmie hızla nefes alıp verirken, dudakları gerilmiş bir halde içindekileri söyledi: "Artık bana ayıracak zamanın yok, öyle mi?"

"Ah, Jimmie, biraz mantıklı ol."

Ertesi sabah adam yatakta uzandı ve kadının dışarı çıkmak için giyinişini izledi. Kadın, yüzü memnuniyetle

yumuşamış bir halde gülümsüyordu. Oradan ayrılmadan önce adamı yatıştırırcasına öptü ve şöyle dedi: "Yalnızca pazar günleri, Jimmie."

Jimmie perişan bir halde, yani bu her pazar olacak, diye düşündü.

Akşam bara gitti. Pearl'ün çalışmadığı akşamdı. Jimmie ona sinemaya gitmeyi telif etmeyi düşünmüştü, ama kadının nerede yaşadığını bilmiyordu. Kendi evine gitti. Çocuklar yataktaydı, karısı da bir komşuyu görmeye gitmişti. Sanki herkes onu yalnız bırakmış gibi hissetti. Sonunda daireye geri döndü ve Rose'u bekledi. Kadın geldiğinde Jimmie, yüzünde kızgın bir küçük gülümseme, sessiz bir biçimde oturdu, bu sırada kadın Jill hakkında coşkuyla gevezelik ediyordu. Adam yatakta sırtını kadına döndü ve penceredeki grimsi ışığa bakarak uzandı. Bu böyle devam edemez, diye düşündü; bunun ne anlamı var? Ama ertesi akşam her zamanki gibi geri geldi.

Ertesi pazar kadın kendisiyle birlikte Jill'i görmeye gitmesini teklif etti.

"Kahretsin!" diye bağırdı adam içerlemiş bir biçimde.

Kadın incindi. "Neden olmasın Jimmie? Çok tatlı bir kız. Çok iyi bir kız. Altın sarısı uzun bukleleri var."

Sonra Jimmie'ye boş gözlerle baktı, omuz silkti ve başka bir şey söylemedi. Rose gidince, adam Pearl'ün evine gitti –zira onun adresini rica etmişti– ve onu sinemaya götürdü. Birbirlerine karşı dikkatli ve naziktiler. Kadın, adamı gizlice seyretti: Adamın yüzü kaygıdan gerilmişti; Rose'u o kahrolası veletle birlikte düşünüyordu – kendisinden bir tebessümü bile esirgerken Jill'le mutluydu! İyi geceler dilediğinde Pearl ağır ağır konuşarak: "Filmin adının ne olduğunu biliyor musun?" dedi.

Adam huzursuz bir şekilde güldü ve şöyle dedi: "Özür dilerim, Pearl, kafamı kurcalayan bir şey var."

"Bilgi için teşekkürler." Ama kadın düşmanca değildi; sesi halden anlar gibiydi. Jimmie onun anlayışından dolayı minnettardı. Aceleyle kadını yanağından öptü ve, "İyi bir çocuksun, Pearl," dedi. Kadın kızardı, hızla kollarını adamın boynuna doladı ve onu yine öptü. Ardından adam sıkıntılı bir halde düşündü: Bir tek küçük parmağımı oynatsam ona sahip olurum.

Evde Rose ona karşı dikkatliydi ve adam bahis açana kadar Jill'den söz etmedi. Kadın ondan korkuyordu. Jimmie bunu anladı ve bu onu hüsranla adeta çıldırttı. Herkes ona karşı acımasız olduğunu düşünürdü! "Yüksek sesle bağırıyorsun Rose," diye yalvardı adam, "neyin var senin, neden bana karşı iyi değilsin?"

Buna karşılık kadın iç çekti ve kuru, yorgun bir sesle: "Sanırım Pearl sana iyi davranıyor," dedi.

"Kahretsin Rose'cuğum, sen yokken bir şeyler yapmam gerek."

"Benimle gelmeni teklif ettim, değil mi?"

Bir krizin eşiğindeydiler ve her ikisi de bunu biliyordu, birkaç gün boyunca da birbirlerine, bir patlama korkusuyla neredeyse yabancı gibi davrandılar. Göz göze gelmeye neredeyse hiç cesaret edemediler.

Bir sonraki cumartesi akşamı Rose sordu: "Yarın için Pearl'le bir randevun var mı?"

Adam bunu inkâr edecekti, ama kadın acımasızca devam etti: "Bu böyle devam edemez Jimmie." Adam sessiz kaldı, sonra da kadın birdenbire sordu: "Jimmie, kanından gerçekten seni boşamasını istedin mi?"

Adam patladı: "Lanet olsun, Rose'cuğum, şimdi yine buna geri mi dönüyorsun?"

"Sanırım bunun benimle hiç ilgisi olmadığını ve benim üzerime vazife olmayan bir şeye karıştığımı düşünüyorsun," dedi kadın ve o beklenmedik, gaddarca espri anlayışıyla güldü.

Rose sabah ona bir daha söylemeden Jill'e gitmek üzere dışarı çıktı. Adama gelince, o Pearl'e gitti. Kız ona karşı nazikti: "Sinemaya gitmek içinden gelmiyorsa beni almana gerek yok," dedi halden anlayan bir biçimde. Böylelikle bir kafeye gittiler ve adam aniden, "Biliyorsun Pearl, benden hoşlanmaya başlamanın hiç yararı yok, kadınlar beni tanıdıkça zehirli olduğumu düşünür," dedi. Zalimce sırıtıyordu ve ellerini yumruk yapmıştı. Kadın uzandı, ellerinden birini aldı ve, "Ne istediğimi söylemek bana düşer, değil mi?"

"Seni uyarmadığımı söyleme," dedi adam kayıtsızca, kolunu kadına dolayarak, bu yorumla kendisini Pearl'e karşı bütün sorumluluktan kurtarmış olduğunu hissederek. Rose'u düşünüyordu. Artık eve dönmüş olmalıydı. Adamı orada bulmaması onun için iyi olmazdı. Onun hayatında olmasını kanıksamıştı, işin gerçeği buydu. Ama sıkıntılı bir beş dakika sonra Jimmie, "Gitsem iyi olur," diyerek kadının yanından ayrıldığında Pearl şöyle dedi: "Seni seviyorum Jimmie, bunu unutma, senin için her şeyi yaparım, her şeyi..." Sonra eve koştu, adam da onun ağladığını gördü. Ne olursa olsun, beni seviyor, diye düşündü kızgınlıkla Rose'u düşünerek. Yavaşça yüksek, karanlık merdivenleri tırmandı. Yine çok yorgundu. Biraz uyumalıyım, diyerek düşüncelere daldı, hayal meyal, bu devam edemez, bu insanı tüketiyor, dosdoğru yatağa gidip uyuyacağım.

Ama kapıyı açtığında parlak bir ışıkla karşılaştı; Rose çoktan gelmişti, masada oturuyordu. Hâlâ en iyi giysilerinin içindeydi: Kibar, gri bir tayyör, beyaz bluz, broş; saçı da daha yeni taranmış gibi görünüyordu. Adamı durduran kadının yüzüydü: dudakları gerilmiş, kararlı, hatta zafer kazanmış gibi görünüyordu. Ne oldu? diye meraklandı Jimmie.

"Dosdoğru yatağa gitme," dedi kadın – zira adam ayakkabılarını çıkarıyordu. "Yapmamız gereken bir şey var."

"Çok önemli olsa iyi olur. Ayakta duracak halim yok."

"Bir kerecik olsun ayakta dursan iyi olur." Rose'un bu acımasız ses tonu yeni ve şaşırtıcıydı.

"Ne oluyor?"

"Bir dakika içinde görürsün."

Adam onu neredeyse görmezden geldi ve yatağa gitti; ama sonunda yastıkları duvara dayayarak ve onlara yaslanarak kendince ödün verdi. "Gizem ortaya çıkınca beni uyandır," dedi ve hemen sızdı.

Rose kapıya bakarak ve kulak kabartarak katı bir tavırla masada kaldı. Bir önceki gün bir karar almıştı. Ya da, daha doğrusu, onun adına bir karar alınmıştı. Aklına gelmişti: Neden yazıp sorulmasın? Öğrenmiş olurdu... İlkin bu fikir onu sarstı. Bu, korkunç bir şeydi, doğru davranış biçimi olduğuna inandığının tam tersiydi. Ama yine de bu fikir, aklına girdiği andan itibaren, bundan başka bir şey düşünmeyecek hale gelene kadar güç topladı. Sonunda oturup yazdı:

Sayın Mrs. Pearson, size her ikimiz için de kişisel olan bir konu üzerine yazıyorum ve umarım bu bir kırgınlığa neden olmaz, zira o ruh halinde yazmıyorum. Ben Rose Johnson, kocanız da daha savaş bitmeden, yani iki yıldır benimle flörtleşmektedir. Ayrı yaşadığınızı ve sizin onu boşamayacağınızı söylüyor. Artık her şeyin doğru ve düzgün olmasını istiyorum, düşünüyorum ki kısa bir konuşma yaparsak bir anlaşmaya varabiliriz. Eğer size de uygun olursa Jimmie akşam on gibi evde olacak, üçümüz bir konuşma yapabiliriz. İnanın bana, rahatsızlığa ya da incinmeye neden olmak istemiyorum.

Bu mektubu eve kadar bizzat götürdü ve mektup deliğinden içeri attı. Sonrasında da oradan uzaklaşamadı. Gözleri pencerelere dikilmiş olarak suçluluk duygusuyla sokakta bir aşağı bir yukarı yürüdü. Burası *adamın karısının* yaşadığı yerdi. Kadının kalbi kıskançlıkla dolu bir aşkla o kadar yüklüydü ki sanki kendi ayakları ağırlaşmış gibiydi. Burası Jimmie'nin *onunla* yaşadığı yerdi. Burası çocuklarının yaşadığı yerdi. Kadın onlara gözucuyla bakabileceğini umdu ve gözlerinde adamın gözlerini, yüzlerinde onun çizgilerini bulmaya çalışarak sokakta oynayan birkaç çocuğa merakla baktı. Onun oğlu olabileceğini düşündüğü küçük bir oğlan vardı ve kadın, gözleri yaşlarla dolarak çocuğa gülümsediğini fark etti. Sonunda evin önünden geçti ve düşündü: Keşke bu sona erse, buna daha fazla dayanamıyorum, buna daha fazla...

Ayak sesleri geldi. Rose kapıyı açmak için kalkacak gibi oldu, ama sesler geçip gitti. Sonra, umudunu kaybetmişken, yine ayak sesleri belirdi ve bu sefer kapıda durdular. Artık beklenen an gelmişti. Rose endişeden halsizleşmişti, odanın kapısına kadar güçlükle gidebildi. Jimmie'yi uyandırmamalıyım, çok yorgun, diye düşündü. Kapıyı, uyuyan adamı işaret eden içgüdüsel bir uyarı hareketiyle açtı. Mrs. Pearson adama baktı, dudaklarını sımsıkı kapatarak gülümsedi ve topuklarını yüksek sesle tıkırdatarak içeriye girdi. Rose zihninde kendisine göre bu kıskanılan kadının, Jimmie'nin karısının birçok resmini yaratmıştı. Her nedense onu sarışın, narin, güzel bir kadın olarak hayal etmişti – biraz sokakta bir kere görmüş olduğu Pearl gibi. Ama kadın hiç de öyle değildi. İriyarı, hantal biriydi. Yüzü kare biçimindeydi ve iyi huylu bir ifadesi vardı, kahverengi gözleri sakin ve dürüsttü. Koyu renk, kırlaşmaya başlamış saçları kıvırcık ve iri yüzünün hatlarıyla uyuşmayacak kadar başına yapışıktı.

Rose kibarca başıyla selamlayarak, "Eh," dedi normal bir sesle, "mahkûm, idamdan önce uyuyor."

"Ah, hayır," diye soluklandı Rose kederle: "Hiç öyle değil."

Mrs. Pearson kadına merakla baktı, omuz silkti ve çantasını masaya koydu. "Mektup için teşekkürler," dedi. "Senin bunu öğrenmenin zamanı geldi."

"Neyi öğrenmemin?" diye sordu Rose hızla.

Jimmie kalktı, kadınlara boş gözlerle baktı ve sonra hızla ayaklandı. "O da ne?" diye sordu gayriihtiyari. Ve sonra, çok kızgın bir şekilde: "Burnunuzu neye sokuyorsunuz?"

"Gelmemi rica etti," dedi karısı sakince. Kadın oturdu. "Gel ve otur Jimmie, gel de bunu konuşalım."

Adam epey şaşırmış görünüyordu. Ardından o da omuz silkti, bir sigara yaktı ve masaya geldi. "Tamam, konuşun," dedi kaygısızca. Kuşkuyla Rose'a baktı. İliğine kadar incinmiş bir şekilde, bana bunu yapabildi, diye düşündü – bir de beni sevdiğini söylüyor... Rose'a karşı, karısına karşı katılaştı... Eh, bırak istediklerini yapsınlar.

"Şimdi dinle Jimmie," dedi karısı makul bir şekilde, sanki bir çocuğa hitap eder gibi, "görünen o ki bu zavallı çocuğa birçok yalan söyleyip durmuşsun." Adam gergin bir şekilde oturdu ve hiçbir şey söylemedi. Kadın bekledi, sonra Rose'a bakarak devam etti: "Gerçek bu. On yıl evli kaldık. İki çocuğumuz var. Başta mutluyduk – eh, bunda alışılmadık bir şey yok. Sonra bıktı. Bunda da alışılmadık bir şey yok. Ne olursa olsun, herhangi bir şeyde karar kılabilecek bir adam değildir. Eskiden mutsuzdum, sonra da buna alıştım. Şöyle düşündüm: Eh, yaradılışımızı değiştiremeyiz. Jimmie incitmek istemez, yalnızca her şeye kapılıp gider. Sonra savaş başladı, sen de her şeyin nasıl olduğunu biliyorsun. Gece vardiyalarında çalışıyordum, o da öyle, fabrikasında da bir kız var-

dı, bir araya geldiler." Kadın, yargıç heyetinin başkanı gibi Jimmie'ye bakarak sözlerine ara verdi, ama adam hiçbir şey söylemedi. Ufak ve kızgın bir gülümsemeyle masaya bakarak sigara içti. "Bıktım ve ayrılsak daha iyi olur, dedim. Sonra koşa koşa geldi ve bir daha olmayacağını söyledi, aslında boşanmak istemiyordu." Jimmie kalktı, bir şey söylemek için ağzını açtı, sonra ağzını kapadı. "Bir şey mi diyecektin?" diye sordu karısı hoş bir dille.

"Hiç. Devam et, keyfini çıkar."

"Bu doğru değil mi?"

Adam omuz silkti, kadın bekledi ve sonra devam etti: "Yani her şey bir-iki ay boyunca iyiydi. Ve sonra yine kızla görüşmeye başladı..."

"Pearl mü?" diye sordu kadın birdenbire.

Adam alaycı bir şekilde homurdandı: "Pearl, tek düşünebildiği bu."

"Pearl kim?" diye sordu Mrs. Pearson irkilmiş bir halde. "O benim için yeni biri."

"Boş ver," dedi Rose. "Devam et."

"Ama bu kez bana yetmişti. Ya ben ya o dedim." Rose'a hitap ederek, Jimmie'yi dışarıda bırakarak şöyle dedi: "Yapamayacağı bir şey varsa, o da herhangi bir şeye karar vermektir."

"Evet," diye gayriihtiyari onayladı Rose. Sonra kızardı ve Jimmie'ye suçluluk duygusuyla baktı.

"Devam edin, keyfinize bakın," dedi adam alaycı bir halde.

"*Biz* keyfimize bakmadık, *sen* baktın."

"Siz öyle düşünüyorsunuz."

"Ah, kendi bildiğin gibi yap. Hep öyle yaparsın. Ama şimdi Rose'la konuşuyorum. Ya o ya ben dediğimde hizaya geldi. Sorunun kökü, onun ikimizi de istememesiydi. Erkekler yaradılışları gereği iki eşlidir, dedi."

"Evet," dedi Rose yine, çabucak.

"Ah, yüksek sesle bağırmaya gelince, siz ikiniz de şaka kaldıramaz mısınız? Şakaydı bu. Ne düşünüyordunuz? İki kadınla birden evli olmak istedim ha. Biri yeter."

"Sen iki kadınla birden evliydin," dedi karısı keskin bir dille. "Bundan hoşlandın ya da hoşlanmadın. Ya da hemen hemen böyle." İki kadın gaddarca gülerek birbirlerine baktılar. Jimmie onlara kısaca baktı, ayağa kalktı ve pencereye gitti. "Bitirdiğiniz zaman bana haber verin," dedi.

Rose adama karşı tepkisel bir harekette bulundu. "Ah otur, seninle ilgili sorun ona karşı fazla yumuşak olman. Ben de böyleydim."

Jimmie pencereden seslendi: "Beton kadar yumuşak." Rose'a karısını işaret eden bir jest yaptı: "Ona iyi bak ve ne kadar yumuşak olduğunu gör." Rose baktı, kızardı ve şöyle dedi: "Jimmie, senin hakkında kötü bir şey söylemek istemedim."

"İstemedin mi?" Bu küçültücüydü.

"Eh," dedi Mrs. Pearson yüksek sesle, bu ikili konuşmanın arasına girerek: "En azından işareti aldım ve onu boşadım."

Rose nefesini tuttu. Gözleri çılgıncaydı. "*Boşandınız* mı?" İnkâr etmesini bekleyerek Jimmie'ye bakakaldı, ama adam arkası dönük kaldı. "Jimmie, bu doğru değil, değil mi?"

Mrs. Pearson kaba bir şefkatle, "Üzülme hemen, Rose. Neyin ne olduğunu öğrenmenin zamanı gelmişti. Üç yıl önce boşandık. Ben çocukları aldım, o da onlar için bana haftada iki pound ödemek durumunda. Ama öteki kız Jimmie'nin onunla evleneceğini düşünürse hata yapar. Benimle üç yıl boyunca flört etti, sonra da ben ayağını çekmek zorunda kaldım. Bensiz yaşayamayaca-

ğını söyledi, ama nikâh dairesinde idam edilen bir adam gibi görünüyordu."

Jimmie soğuk bir öfkeyle şöyle dedi: "Gerçeği bilmek istiyorsan, benimle evlenmezdi, başka biriyle evlendi."

"Tahmin ederim. Sanırım biraz mantıklı olmayı öğrenmiştir. Ona evli olduğunu hiç söylemedin, öğrendiğinde de bütün düşünceleri altüst oldu."

"Devam et," dedi Rose. "Sonunu duymak istiyorum."

"Hiç sonu olmadı, mesele bu. Boşanmadan sonra Jimmie sanki eve aitmiş gibi gelip gitmeye başladı. 'Bana bak,' derdim, 'boşandığımızı sanıyordum.' Ama uyuyacak bir yeri yoksa ya da bir şey okuyacak bir yer isterse, ya da ülseri fenaysa, yemek ya da kanepeyi kullanmak için damlardı. Hâlâ da böyle yapar," diye konuşmasını bitirdi.

Rose artık ağlıyordu. "Neden bana yalan söyledin Jimmie?" diye yakardı, adamın nüfuz edilemeyen sırtına gözünü dikerek. "Neden? *Bana* yalan söylemek zorunda değildin."

Adam perişan bir biçimde şöyle dedi: "Ne yararı vardı Rose'cuğum? Ona haftada iki pound ödemek zorundayım. Hem bunu yapıp hem sana düzgün bir ev sağlayamam."

Rose çaresiz bir türden el işareti yaptı ve sessizce oturdu, bir yandan da gözyaşları durmadan akıyordu. Mrs. Pearson hiç de anlayışsız olmayan bir şekilde onu izledi. "Ağlamanın ne yararı var?" diye sordu. "Bu adamın sana bir yararı yok. Sen de zaten başka bir kadın olduğunu söylüyorsun! Kim bu Pearl?"

Rose şöyle dedi: "Onu sinemaya götürüyor, kadın da onunla evlenmek istiyor."

"Nasıl olur da bilebilirsin?" diye sordu adam, sonunda arkasını dönüp onlarla yüzleşirken.

Rose ona yalvarırcasına baktı ve yumuşak bir sesle şöyle dedi: "Ama Jimmie, herkes biliyor."

"Sanırım Pearl'le konuşmak için kente iniyorsun," dedi adam onu küçümseyerek. "Kadınlar!"

"Elbette öyle bir şey yapmadım." Kadın sarsılmıştı. "Öyle bir şey yapmam. Ama herkes bundan haberdar."

"Bu kez herkes kim?"

"Eh, köşedeki dükkânda arkadaşım var, bisküvi olduğunda ya da bir şeyler olduğunda benim için pay ayıran arkadaşım. Bana Pearl'ün senin için çıldırdığını söyledi, insanların senin onunla evleneceğini söylediklerini söyledi."

"Tanrım," dedi adam yalnızca, yatakta otururken. "Kadınlar."

"Tam onun yapacağı şey," diye yorumladı Mrs. Pearson bunu, duygusuz bir dille. "Her zaman kendisinin görünmez adam olduğunu düşünür. Yaptıklarına gündüz gözüyle devam edebilir ve hiç kimse ne yaptığını fark etmez. Fark ettiklerinde her zaman şaşırır. O diğer kızla aylarca çıktı, bütün fabrika da bunu biliyordu, ama bundan bahsettiğimde kendisi için özel bir dedektifim olduğunu düşündü."

"Eh," dedi Rose sonunda, çaresizce. "Bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum."

O kaba sıcaklıkla yeniden şöyle dedi kadın: "Çok kafana takma şimdi Rose'cuğum. Sen bunun dışındasın, inan bana."

Rose'un dudakları yeniden titredi. Mrs. Pearson ayağa kalktı, onun yanına oturdu ve omzunu sıvazladı. "İşte," dedi Rose yere yığılırken. "Bak, bak kendini perişan etme şimdi," diye onu yatıştırdı kadın, bir yandan da Rose'un başının üstünden kocasına amansız bir bakışla baktı. Jimmie yatağın ucunda sigara içerek, fena sarsılmış görünerek oturuyordu. Düşündüğü şuydu: Rose'un bunu bana yapabilmesi; bunu bana nasıl yapabildi?

"Elimde hiçbir şey yok," diye yakardı Rose. "Hiçbir yerde hiçbir şeyim ya da hiç kimsem yok."

Mrs. Pearson onun omzunu sıvazlamayı sürdürdü. Yüzü düşünceliydi. Yatıştırıcı sözler mırıldandı ve sonra birdenbire, hiç yoktan sordu: "Dinle, Rose, gelip benimle yaşamaya ne dersin?"

Rose yaşadığı sarsıntı nedeniyle ağlamayı bıraktı, yüzünü kaldırdı ve, "Ne dedin?" dedi.

"Herhalde şaşırdın." Mrs. Pearson kendi söylediğine şaşırmış görünüyordu. "Şimdi düşün bunu – gelecek ay bir pastane işine başlıyorum. Savaş sırasında biraz biriktirdim. Bana bunun için yardım edebilecek birini arıyordum. İstersen benim evimde yaşayabilirsin. Yalnızca üç odası ve bir mutfağı var, ama idare edebiliriz."

"Ev senin değil mi?"

Mrs. Pearson güldü: "Efendim sana bütün evin sahibi olduğunu söyledi sanırım. Mümkün değil. Bodrum benim."

"Bodrum katı," dedi Rose hevesle.

"Eh, sıcak ve rutubetsiz, üstelik sapasağlam, çoğu bodrum katı için daha fazlasını söylemek zor."

"Hem de daha güvenli," dedi Rose yavaşça.

"Daha mı güvenli?"

"Bombardıman ya da bir şey olursa."

"Sanırım öyle," dedi Mrs. Pearson, buna biraz şaşırmış bir halde. Rose onun yüzüne hevesle baktı. "Çocukların var," dedi ağır ağır.

"Gerçekten sorun değiller. Okulda oluyorlar."

"Onu demek istemedim –benim bir çocuğum olabilir mi– hayır, dinle; sana gelirsem bir çocuğu evlat edinmek isteyeceğim. Seninle birlikte yaşarsam uygun ve düzgün biri olurum ve her şeye burunlarını sokan o meraklılar onu almama izin verir."

"Bir çocuk mu evlat edinmek istiyorsun?" dedi Mrs. Pearson biraz darılmış bir şekilde. "Benim hakkımda ona bir şeyler anlatıyorsun – ama ona bir bak. Bir adamla nişanlıydı, o öldü ve tek düşündüğü şey onun çocuğu," diyen Jimmie'ye baktı.

"Jimmie..." diye başladı Rose itiraz ederek. Ama Mrs. Pearson sordu: "Çocuğun bir annesi yok mu?"

"Hava saldırısı," dedi Rose yalnızca.

Bir duraklamanın ardından Mrs. Pearson düşünceli bir şekilde, "Sanırım gelmemesi için bir neden yok," dedi.

Rose'un yüzü aydınlanmıştı. "Mrs. Pearson," diye yakardı kadın, "Mrs. Pearson – Jill'i alabilirsem, hele bir Jill'i alabilirsem..."

Mrs. Pearson duygusuz bir biçimde şöyle dedi: "Mecbur değilsem hayatımı çocuklarla doldurabileceğimi düşünemiyorum. Bir daha şansım olsa evlenip çocuk sahibi olduğumu göremezsin, ama dünyayı kurmak için bunların hepsi gerekli."

"O halde, olur mu?"

Mrs. Pearson tereddüt etti: "Evet, neden olmasın?"

Jimmie kısa bir kahkaha attı. "Kadınlar," dedi. "Kadınlar."

"Sen konuşabilirsin," dedi karısı.

Rose adama utangaç bir halde baktı. "Şimdi ne yapacaksın?" diye sordu.

"Pearl'le evleneceğini sanmam," diye fikrini söyledi karısı.

Rose ağır ağır şöyle dedi: "Pearl'le evlenmelisin, biliyorsun, Jimmie. Gerçekten onunla evlenmeliydin. Bu doğru değil. Onu benim gibi mutsuz etmemelisin."

Jimmie elleri cebinde, soğukkanlı görünmeye çalışarak onların karşısına dikildi. En kötü kuşkuları doğrulanmış gibi başını ağır ağır salladı. "Yani artık beni evlendirmeye karar verdiniz," dedi zalim bir tavırla.

"Eh, Jimmie," dedi Rose, "o seni seviyor, herkes bunu biliyor, sen de onu dışarı çıkarıp ona umut veriyorsun – ve – ve – artık bu daireyi alabilirsin, bunu istemiyorum. Ne olursa olsun onu alabilirsin, artık savaş bitmişken başka bir daire alamazsın. Sen ve Pearl de burada yaşayabilirsiniz." Sanki kendisi için yalvarıyor gibi geliyordu sesi.

"Yüksek sesle bağırma," dedi Jimmie, şaşkın bir halde ona bakarak.

Mrs. Pearson ona hırçın bir şekilde baktı. "Biliyorsun Jimmie, bu kötü bir fikir değil. Rose gayet haklı."

"Neee? Sen de mi?"

"Oyalanmayı bırakmanın zamanı geldi. Burada Rose'la oyalandın ve sana tekrar tekrar söyledim, onunla ya evlen ya da oyalama dedim."

"Beni *biliyor* muydun?" dedi Rose kendini kaybetmişçesine.

"Eh, bunun bir zararı yok," dedi Mrs. Pearson sabırsızca. "Yaşının gerektirdiği gibi davran Rose. Elbette biliyordum. Eve geldiğinde ona şöyle derdim: O zavallı kıza doğru davran. Yalnızca sana rahat bir yaşam ve geceleri keyif süreceğin bir yer sağlamak için sana takılıp kalmasını, karşısına çıkacak fırsatları kaçırmasını bekleyemezsin."

"Rose'a anlattım," dedi adam birdenbire. "Onun için yeterince iyi olmadığımı yeterince anlattım ona, söyledim."

"Eminim öyle yapmışsındır," dedi kadın kısaca.

"Söylemedim mi Rose?" diye sordu adam ona.

Rose sessizdi. Sonra omuz silkti. "Anlamıyorum," dedi sonunda. Ve sonra, bir duraklamadan sonra: "Sanırım senin yaradılışın böyle." Ve sonra, daha uzun bir aradan sonra: "Ama artık Pearl'le evlenmelisin."

"Yalnızca seni memnun etmek için, sanırım!" Meydan okurcasına karısına döndü: "Sanırım seni de. Benim

birine güvenli bir biçimde bağlanmış olduğumu görmek istiyorsunuz, değil mi?"

"İki çocukla çakılıp kalmış halimle hiç kimse benimle evlenmeyecek," dedi karısı. "O şekilde bakacak olursak, senin de neden bağlı olmaman gerektiğini anlamıyorum."

"Sana haftada iki pound ödemem gerekirken neden Pearl'le evlenmemem gerektiğini anlamıyorsun."

Mrs. Pearson bir dürtüyle şöyle dedi: "Pearl'le evlenirsen, seni iki pounddan kurtarırım. Tahmin ediyorum pastanemle iyi bir iş çıkaracağım, senin payına ihtiyacım olmayacak."

"Ve onunla evlenmezsem, o zaman sana o iki poundu ödemeye devam etmek mi zorundayım?"

"Gayet makul," dedi kadın sakince.

"Şantaj," dedi adam karamsar bir halde. "Bunun anlamı şantaj."

"İstediğin adı tak." Kadın ayağa kalktı ve masadan çantasını kaldırdı. "Pekâlâ, Rose," dedi. "Bunların hepsi ani, hazırlıksız gelişti. Belki de bunun hakkında düşünmek istersin. Ben, her zamanki gibi, meseleleri aceleye getirecek biri değilim. Gelip de ardından üzülmeni istemem."

Rose gayriihtiyari kalkmıştı ve kadının yanında dikiliyordu. "Sorun olmazsa seninle şimdi geleceğim. Eşyalarımı yarın alırım. Bu gece burada kalmak istemem." Jimmie'ye kısaca baktı ve sonra yüzünü çevirdi.

"Burada benimle kalmaktan korkuyor," dedi Jimmie acı bir zaferle.

"Gerçekten doğru. Seni tanıyorum." Karısı onun sesini taklit etti: "*Beni bırakıp gitme Rose, bana güvenmiyor musun?*"

Rose ürktü ve şöyle mırıldandı: "Bunu yapma."

"Ah, onu tanıyorum. Onu zincire vurup nikâh dairesine sürüklemen gerekirdi. Mesele seninle evlenmek

istememesi değil. Aslına bakarsan, istediğini sanıyorum. Ama karar vermek onu perişan ediyor yalnızca."

"Benimle kalıyor musun Rose'cuğum?" diye sordu Jimmie aniden, kumarbazın son kartını oynaması gibi. Adam parlak gözlerle, kadının kalmasını sağlamak gücünden neredeyse emin bir halde bekleyerek onu izledi.

Rose adamdan Mrs. Pearson'a doğru mutsuzca baktı.

Mrs. Pearson onu isteksiz bir tebessümle izledi; o tebessüm şunu söyler gibiydi: Ben bunun içinde değilim, kendin için karar ver, benim için hiç fark etmez. Ama sesli olarak şöyle dedi: "Burada kalman aptallık, Rose'cuğum."

"Bırak da kendisi karar versin," dedi Jimmie sessizce. Şöyle düşünüyordu: Önemsediği bir şey varsa benimle kalır, benim yanımda durur. Rose ona acıyarak baktı ve bocaladı. Bir anda zihninde şu belirdi: Adam yalnızca karısına bir şey kanıtlamaya çalışıyor, beni aslında hiç de istemiyor. Ama kadın gözlerini ayıramıyordu. Adam işte karşısında, dik ama rahat, alnına düşmüş hafifçe dalgalı saçlarıyla, güzel gri gözleriyle onu izleyerek oturuyordu. Rose çılgınca şöyle düşündü: Neden orada bekleyerek oturuyor? Beni sevseydi gelip bana sarılır ve hoş bir dille onunla kalmamı rica ederdi, ben de – hele bir böyle yapsaydı...

Ama Jimmie, ona hareket etmesi için meydan okuyarak sessiz kaldı; yavaşça gerilim yön değiştirdi ve Rose bir iç çekişle adamdan umudunu kesti. Mrs. Pearson'a döndü. Jimmie onu gerçekten sevemezdi, yoksa orada öylece oturmazdı, Rose'un hissettiği buydu.

"Seninle geleceğim," dedi kararlı bir dille.

"Bu Rose mantıklı bir kız."

Rose kendisinden yaşça büyük kadını ayaklarını sürüyerek izledi.

"Bundan pişman olmayacaksın," dedi Mrs. Pearson. "Erkekler – aslına bakarsan, zahmet ettiğine değmezler.

Kadınlar bugünlerde kendi başlarının çaresine bakmak zorundalar; çünkü böyle yapmazlarsa kimse onlara bakmaz."

"Sanırım öyle," dedi Rose tereddütle. Kapının eşiğinde duraksayarak, Jimmie'ye umutla bakarak ayakta dikildi. Şimdi bile –diye düşündü– şimdi bile, bir kelime söylese ona koşacak ve onunla kalacaktı.

Ama Jimmie, ağzının kenarında o acı ve küçük tebessümle hareketsiz kaldı.

"Haydi, Rose," dedi Mrs. Pearson. "Geliyorsan gel haydi. Metroyu kaçıracağız."

Rose da onu takip etti. Şöyle düşünüyordu: Jill benim olacak, bu önemli bir şey. Büyüdüğünde de belki savaşlar, bombalar ve böyle şeyler olmayacak, insanlar da aptalca davranmayacak.

TANRI'NIN CENNETTEKİ GÖZÜ

Bavyera Alpler'indeki O, büyüleyici ve küçük bir köydü. Ama bazıları bizzat orada bulunmuş, bazıları da onun güzelliklerinin tadını yalnızca hayal güçlerinde çıkarmış olan çok sayıda kişi tarafından bilinmesine karşın artık on bin diğer köyden daha büyüleyici değil. Tatil yerleri, kendileriyle hiç tanışmamış kişilerin fantezilerinde oluşturdukları imgeden utanması gereken –ya da öyle olduğunu umduğumuz– film yıldızları ve kraliyet ailesi üyeleri gibidirler. O'nun bu tarihi heyecan vericidir; zira bu her köy için doğrudur. Konumunun, en zayıf avantajı haritadaki yeri saptandığında coşkulu tatil yapma hayali için oradan Avusturya'ya bir taş atabilirmiş gibi görünecek kadar sınıra yakınlığı olan pek çok üstün özelliği vardır. Yüksek bir dağ duvarının böyle bir maceraya karşı doğal bir set oluşturması ve bunun yanında O ve yukarısındaki on ya da on iki köye bütün malların Almanya'dan gelmesini gerekli kılması yüzünden, elbette durum böyle değildir. Dağlardan oluşan bu duvar aslında O'nun Alman olmasının ve her zaman Alman olagelmesinin nedenidir; halbuki sakinleri, belki de her uygun fırsatta yaz ve kış dönemindeki ziyaretçilere sundukları şarkılar ve hikâyelerden anlaşıldığı gibi, Avusturya'nın en azından kendi manevi yurtları olduğu inancıyla avu-

nurlar. Böylelikle iki ülkenin güzelliklerini birlikte bulma umuduyla orayı ziyaret eden tatilciler çok da hatalı değiller. Oraya bir de sade, basit, tatlı ve örneğin, çok istekli olanın keyif alabileceği bir yer olan Berchtesgaden gibi hiçbir çağrışım yapmayan adı için gidenler vardır. O, hiçbir zaman ünlü olmamıştır; hiçbir zaman tarihin sahne ışıkları oraya erişmemiştir. Seoul ya da Bikini gibi, ya da aynı nedenle, bahsettiğimiz Berchtesgaden gibi, acı veren bir anıyla uyanana kadar hiç kimsenin duymadığı yerlerden biri olmamıştır; bu ne kadar da huzursuzluğa epey yakın bir durum olsa da.

O'yu müşterileri olmaları için haykıran yüzlerce tatil yeri arasından seçmiş olan iki tatilci, oraya varışlarının akşamında üst sokaklardan birinde ayakta dikilip duruyorlardı. Kar altında ağırlaşmış büyüleyici ve küçük ahşap evler, kocaman ve parıldayan arabaları gösterişli ve uygunsuz gösterecek kadar dar ve asil olan güzel ve küçük sokaklar, uzun, koyu renk yün eteklerinin ve ağır tahta terliklerinin içindeki yaşlı köy sakinleri, hatta kurdeleli atlarla çekilen ve tatilcilerle dolu bir atlı kızak – bütün bunlar çekiciydi ve tartışmasız, oraya gelmelerinin nedeniydi; özellikle de kayak yapmaya uygun yamaçlar her yana uzandığı için. Ama bir şeyin onları düşündürdüğü açıktı; huzursuzlardı. Bu şeyin ne olduğunu da tahmin etmeye gerek yok çünkü varışlarından beri kesintisiz olarak bunu ifade etmekten vazgeçmediler.

Burası keyif verici bir tatil yeriydi; yalnızca ziyaretçileri için vardı. Kışın yoğun karla örtülü ve yamaçlardan hızla inen kayakçıların bağırışlarıyla çınlayan; yazın çiçeklerle süslü ve sığır sürülerinin çıngırak sesleriyle dolan bu köyün hiç değişmeyen yaz ve kış görüntüsü, Bavyera ovalarından çıkıp gelen tek köhne ve küçük trenin getirdikleriyle insanları doyurup ihtiyaçlarını karşıladığı, karşılığında da onların tahta terliklere, oymalı ve boyalı

ahşap şişelere, dövme demir işlerine, dantelli önlüklere, kayak pantolonlarına, kazaklara ve yeryüzünde pinekleyenlerin bütün karlı aylar boyunca yamaçlarda kanatlanmasını sağlayan ince kıvrımlı kayaklara bol keseden harcadıkları paralarını sızdırdığı ziyaretçi selinin dışında bir varlığının olmadığı gerçeğini gizleyen maskelerden başka bir şey değildi.

Aslında gerçekten keyif almak için gidilen bir yerde oranın meşru sakinleri, kişinin kendisi ve belki de kişinin arkadaşları dışında hiç kimsenin olmaması gerekir. Herkes bunu bilir, herkes böyle hisseder; bu da turizmin çözülemeyen çelişkisidir; belki de bütün Avrupa'da tek bir küçük kasaba, tek bir köy, tabiri caizse sömürülmediği anda bütün yapı çökecektir. Birinin o bozulmamış köyü, ırmağın kenarındaki o Eski Dünya hanını arayarak dağlarda arabasıyla dolaşması artık imkânsız olacaktır; çünkü biri oraya vardığında büyük olasılıkla profesyonel bir ev sahibi, profesyonel bir konukseverlik sunarak koşturacaktır. Ya sonra? Herkes evinde mi oturacak?

Peki, ama sakinlerinin, yaz ve kış ziyaretçilerinin bakışları altında belki biraz somurtarak yaşamayı sürdürdüğü, savaş yoksulu Avrupa'dan ne haber; gelenler büyük olasılıkla kendilerinin sahip olmadıkları bir niteliği, bir güzelliği arıyordu; yoksa başka insanların yaşamlarını incelemek için kendi yerlerinden yurtlarından bu kadar uzağa yolculuk ederler miydi?

Bunlar iki tatilcimizin arasında geçen –ve itiraf edilmelidir ki daha aptalcası olamayacak– düşüncelerin özelliği buydu.

Orada, tahta oyma şişeler ya da deri önlükler değil ama gerçek sebzeler, tereyağı ve peynir satan küçük bir yol üstü büfesinin ya da açık bir dükkânın önünde dikildiler. Bu malları, işgal ordusunun bir parçası olarak buraya kocalarıyla yerleşmiş bir grup Amerikalı kadın satın

alıyordu. Ya da daha doğrusu, kocaları, Amerika'nın işgal ettiği alanın tamamında konuşlanmış Amerikalı askerlerin Avrupa'nın daha çekici bölgelerinde keyifli tatiller yapabilmelerini sağlayan mekanizmanın parçasıydı.

Ufak, yeşil boyalı evlerin arasında kar dar sokakta çukurlar ve tekerlek izleriyle dolmuş, kara basan ayakların yeni donan sıcaklığıyla cilalanmıştı. Yer yer sarı lekeleri vardı ve koyu renkte at pislikleri tepecikler halindeydi, lahanalı kış yemeğinin ocaktaki kokusuna karışan, arabaların atlar üzerindeki ve hatta geniş sokakların dar olanlar üzerindeki üstünlüğü hakkında başkaca düşünceleri tetikleyen güçlü bir sidik kokusu vardı, zira her an iki gezgin, mutlu kayakçı topluluklarının geçmesine izin vermek için dar kaldırımdan kesif kokulu kara inmek zorunda kalıyorlardı; sonra Amerikalı askerlerin eşleri ya da kız arkadaşlarıyla tatil yaptıkları büyük otellere doğru yokuş yukarı çıkmaya uğraşan arabalara yol açmak için yine kaldırıma çıkmaları gerekiyordu.

Kaygan karın üzerinde yokuş yukarı hızlı ve tehlikeli bir biçimde hareket eden o kadar çok büyük ve güçlü araba vardı ki bozulmamış bir dağ köyü yanılsamasını korumak güçtü. Bu yüzden iki tatilci gözlerini çevreyi saran ormanlara ve dağ zirvelerine çevirdi. Güneş dağların arkasına kayıp gitmişti, ama çamlıkların nöbet beklediği kar altındaki arazilerinde pembe ve altın rengi izler bırakmıştı; o çamlıklar artık üzerlerindeki ışık onları terk etmişken simsiyah ve biraz netameli görünüyor, kaçınılmaz bir biçimde kurtları, cadıları ve kaybolan bir zamana ait diğer yaratıkları çağrıştırıyordu – bu çağrışım, yine de gölgede kalıyordu, zira kurtların ya da cadıların bu güçlü makinelerin kudretli yaratıcıları tarafından ciddiye alınmayacağı belliydi. Yumuşak yamaçların renkli ışıltısı ve ormanın kapkara sessizliği köyü, aradaki vadilerin üzerinden başka bir otelin ve uygarlık nimetlerinin bu-

lunduğu bir dağ burnuna doğru çıkan teleferik dişlilerinin ve vagonlarının rahatsız etmediği bir zamansızlığa yerleştirmek için elinden ne geliyorsa yaptı. Belki de, ev rahatlığını ve konforunu sağlayan makinelerin ihlaline karşın, yabanlığı çok masum görünen o ormanları, o dağları seyredebilmek bir teselliydi. Yıl 1951'di ve köy sakinleri kaygısız bir güzellik görünümü sunmayı neredeyse coşkuyla iş edinmiş görünseler de, bütün çabalarına karşın herkesin ânında fark edeceği gerçek, sokaklardaki çoğu insanın altı yıl önceki savaşın üniformasını giydikleri ve kulağa en çok çalınan dilin Amerikanca olduğuydu. Ama kaldırımdan boyuna inip çıkmak zorunda kalarak, özellikle de gün ışığı hızla kaybolurken artık evler, dükkânlar, oteller geceye özgü görünümlerini alırken, her bir kapıdan ve pencereden, sıcaklık vaat eden, belirli bir keyif vaat eden solgun bir beyazlıkta elektrik saçılırken gözleri doğal güzelliğe ısrarla sabitlenmiş olarak orada durmak olanaksızdı. Dağlar, parıltılı gökyüzünün altında kapkara bir kütle halinde yığılmışlardı. Yaşam onları terk etmiş ve aşağıdaki köyde yoğunlaşmıştı. Her taraftan geceyi geçirmek için yuvalarına koşturan kayakçı toplulukları geliyordu ve her tarafta o grupların arasında hemen ve ilk bakışta Amerikalı olduklarını belli eden o erkekler ve kadınlar vardı. Neden? Bizim ikili, önce bir yüze, sonra bir diğerine bakarak, onları ayıran şeyi tanımlamaya çalışarak dikilip durdular. İyi görünümlü bir kafileydi, Avrupa'nın bu yeni polisleri. Hem de besili, iyi giyimli... Her şeyin ötesinde, belki de, onları başkalarından ayıran şey özgüvenleriydi! Yoksa bu gürültülü neşe, polislik yapma ve düzeni koruma görevi böylesine çekici tatiller sağladığı için içten içe duyulan bir suçluluğun ifadesinden başka bir şey değil miydi? Her iki durumda da, bu onların aleyhine değil, lehine bir özellikti.

Ama dört asker eşi sebze ve süt tezgâhındaki pazarlıklarını bitirip ağzına kadar dolu sepetleri nedeniyle ağır aksak yürüyerek dik yokuşu çıkarken, iyi dikilmiş pantolonları ve canlı renklerde ceketleriyle ortama o kadar hâkimdiler ki ürünleri satan kadınlar ve sabırla dörtlünün alışverişlerini bitirmesini bekleyen yerli halk neredeyse önemsiz, neredeyse "Alpler'de Aşk" ya da "Karda Tanıştılar" gibi adı olabilecek bir filmin kalabalık bir sahnesindeki gönüllü figüranlar gibi görünüyordu.

Altı yıl yeterli olmuş muydu bu Almanların kalplerindeki –zira Avusturya bir devin taş atma mesafesinden daha uzak olmasa da onlar Alman'dı– yenilginin bütün acısını dindirmeye? Hangi ulustan olursa olsun, çoğu Amerikalı ve bazıları İngiliz olsa da, köylerine gelmeyi seçebilecek herkese rahat ve güzel bir görüntü sunmaktan epey mutluydular; bizim ikili, *kendi* ülkelerinin temsilcilerinin yalnızca orada bulunmaları nedeniyle ortama uyum sağlamak için doğal olarak fazlasıyla alçakgönüllü ve nazik olduklarını derinden hissetseler bile, sorumluluktan sıyrılmamaya vicdanen İngilizleri de eklemişlerdi.

İnanmak zordu; ev sahiplerinin, O köyünün iyi insanlarının kalplerinde büyük olasılıkla yatmakta olan gizli öfkelerin ya da en iyi ihtimalle ironik bir sabrın varlığını bilmek, hak edilmiş bir tatilin izlenimlerinde elbette yeri olmayacak (ve muhakkak ki akıldışı) suçluluğa yakın bir huzursuzluğu derinleştirdi.

Neye ilişkin bir suçluluk? Saçmalıktı bu.

Ancak, sınıra –sözcük her ikisine de hâlâ doğal geliyordu– vardıkları ve Almanca tabelaları gördükleri, etrafta bu dilin konuşulduğunu duydukları, isimleri on yıl öncesindeki vahşi nefret ve korku manşetlerini çağrıştıran kasabalardan geçtikleri andan itibaren – o andan itibaren her ikisi de çok utandıkları karmaşık bir huzursuzluk duymaya başlamıştı. İkisi de bunu bir diğerine itiraf

edemiyordu; her ikisi de geldiklerine pişmandı. Neden diye düşünüyorlardı ikisi de; tatildeyken ve kim bilir daha ne kadar uzun süre başka bir tatil için kesemiz elvermeyecekken neden mutlaka tatsız olacak bir şeye boyun eğelim? Neden bizce Almanya zehirlenmiş deyip geçmeyelim? Bir daha asla oraya adım atmak ya da o dilin konuşulduğunu duymak ya da Almanca bir tabela görmek istemiyoruz. Orası hakkında hiçbir şey düşünmek istemiyoruz, o kadar; eğer adaletsizsek; insanlıktan, mantıktan ve sağduyudan yoksunsak – neden olmasın? Hiç kimseden her şey hakkında mantıklı olması beklenemez.

Ama işte buradaydılar.

Biri uzun bir sessizlikten sonra konuştu: "Buraya en son gelişimde *böyle* bir şey yoktu."

Sokağın karşı tarafından geçmekte olan büyük bir arabadan kaçmak için duvara yapışmış, yerel köylü kostümleri içindeki beş kızdan oluşan bir grup geldi. Bu kızlar, Avrupa'nın herhangi bir yerindeki kızların giyebileceği giysiler giyinmiş bir halde bütün gün tezgâhların başında ya da restoranlarda çalışmışlardı. Şimdiyse her birinin yüzü büyük, beyaz ve kolalı başlıkların arkasında küçülmüştü. Bedenleri uzun kollu, uzun etekli, boğucu siyah elbiselere desteğin ötesinde bir şey değildi. Kostümün bütününde belirli rahibe tarikatlarının alışkanlıklarına yönelik kuralcılık fantezilerini hatırlatan bir şey vardı. Karların üstünde, oldukça uysalca –çünkü eninde sonunda bunun için epey para kazanıyorlardı– kendi genç kocalarıyla bir-iki saat geçirmek için kendi giysilerini zamanında giymek üzere eve sıvışmadan önce turistleri halk şarkılarıyla eğlendirecekleri büyük otellerden birine doğru ağır ağır yürüyorlardı.

"Tamam, boş ver, sanırım insanlar burayı görmekten hoşlanıyor." Kadın, kendi kolunu adamınkinin içine doğru kaydırdı.

"Ah, ben de öyle sanıyorum, neden olmasın?"

Tekerlek izleriyle dolu karın kayganlığı nedeniyle birbirlerine yaslanarak sokakta yürümeye başladılar.

Birinin ya da diğerinin şöyle bir şey söyleme olasılığı havada kaldı: Farz et ki hepimiz buraya gelmekten vazgeçtik. Farz et ki burada hiç turist yok; belki de artık var olmayacaklar. Kendilerini oyunculuğa tamamen kaptırdıkları için hangi bölümde oynuyorlarsa onda var olmaya devam etmek dışında kendi yaşamları üzerinde hiçbir duyguları olmayan oyuncular gibi...

Ama ikisi de konuşmadı. Köyün birçok geniş otel ve restoranının bulunduğu anacaddesine döndüler.

Çok kolaylıkla biri, iğneleyici bir espriyle diğerine şöyle diyebilirdi: Turistler hakkında söylediklerimizin hepsi iyi, güzel; ama biz de turistiz.

Haydi canım, diye yanıtlardı diğeri. Elbette biz çoğundan daha üst düzeyde turistleriz!

Sonra her ikisi de gülerdi.

Ama aynı anda, zayıf ışık alan karın üzerinden kaldırım boyunca gelen tuhaf ve zıplayan bir figüre bakarak donakaldılar. Bir an için, yerden kendilerine doğru hızla gelen bu büyük, kapkara ve zıplayan nesnenin ne olabileceğini tahmin etmek olanaksızdı. Sonra bunun, bacakları kesilmiş ve bir cins böcek gövdesi gibi ağır kolların arasında sallanıp titreyen bedeni karda kurbağa gibi zıplayan bir adam olduğunu gördüler.

İkili, adam zıplayıp geçerken, gözlerinin kendilerine dikildiğini gördü.

O gün istasyonda, oraya vardıklarında, savaşın neredeyse insanlıktan koparttığı ve ayırdığı, biri kollarından yoksun, bacakları dizinden kesilmiş, birinin yüzü de geniş, yaralı ve gözsüz bir boşluk olan iki adam, gelen tatilcilere dileniyordu.

"Tanrı aşkına," dedi adam aniden, sanki bu söyleyip durdukları şeyin devamından başka bir şey değilmiş gibi, "Tanrı aşkına, buradan gidelim."

"Ah, *evet*," diye onayladı kadın hemen. Birbirlerine gülümseyerek, o gün söylemedikleri ne varsa o gülümsemede olduğunu anlayarak bakıştılar.

"Haydi, geri dönelim. Haydi, Fransa'da başka bir yer bulalım."

"Buraya gelmemeliydik."

Sakat adamın bedenini kollarının arasından sürükleyip gövdesini destek olarak kullanarak kendini içerlek bir kapı eşiğine kaldırmasını ve kapıyı çalmak için uzun kollarla zile uzanmasını izlediler.

"Peki ya para?" diye sordu kadın.

"Bitince eve döneriz."

"İyi, yarın gideriz."

O anda kendilerini mutlu hissettiler; yarın oradan ayrılacaklardı.

Yol boyunca otellerin önündeki mönülere bakarak yürüdüler. Adam, "Haydi, buraya girelim. Pahalı, ama bu son gecemiz," dedi.

Lion's Head[1] adında büyük, kahverengi, sağlam görünümlü bir oteldi bu; modası geçmiş tabelada kendilerine doğru hırlayan büyük bir altın aslan vardı.

İçeride koyu renkli, parlak ahşapla kaplı bir giriş salonu vardı; duvarların her yanında koyu renkli; düz arkalıklı ahşap sıralar ve devasa pirinç vazolar içinde gösterişli çiçek aranjmanları vardı. Cam kapılar, dosdoğru restorana açılıyordu. Duvarlar aynı parlak koyu renkli ahşapla kaplanmıştı ve her bir köşede çiçeklerle doldurulmuş daha da geniş pirinç vazolar vardı. Masa örtüleri ağır ve

1. (İng.) Aslan Başı. (Ç.N.)

beyaz damasko kumaşıydı; bol miktarda çatal, bıçak ve bardak parlıyor ve ışıldıyordu. Orta sınıf konforunun eksiksiz bir sahnesiydi bu. Bir garson onlara yan taraftaki boş bir masayı gösterdi. Mönü ikisinin arasına kondu. Yüzlerini buruşturdular, zira burası onlar için fazla pahalıydı, özellikle de artık paralarının yüklü bir miktarını Almanya'dan uzaklaşmak ve Fransa'ya –turistler ve turizm hakkında küçümseyici ve ironik yorumlar yapmak üzer– giriş yapmak için harcamaya ayıracaklarken.

Akşam yemeklerini sipariş ettiler ve beklerlerken diğer müşterileri inceleyerek oturdular. Amerikalılar orada değildi. Onların otelleri köyün tepelerindeki büyük, yeni ve modern olanlardı. Buradaki müşteriler katıksız bir şekilde Alman'dı. İki İngiliz turist gizli, biraz da mahcup bir huzursuzluğun farkındaydı. Bir yüzden diğerine düşünerek baktılar: Altı yıl önce ne yapıyordunuz? Siz – ve siz? O zamanlar ölümüne düşmanlardık; şimdi aynı odada oturup birlikte yemek yiyoruz. Siz yenilen taraftınız.

Sonuncusu kendilerine bir hatırlatma niteliğindeydi; çünkü hiçbir halk bunlardan daha yenilmiş görünemezdi. Daha sağlam, sağlıklı, iyi giyimli, rahat bir kalabalık hayal edilemezdi; onlar da hiçbir zaman yemekten yoksun kalmayı hayal edemeyecek insanların kolay tatmin duygusuyla yemek yiyorlardı. Altı yıl önce...

Garson Lion's Head amblemi taşıyan çok büyük iki tabakta çorba getirdi, tabaklar o kadar doluydu ki garsondan birini alıp diğerine iki porsiyona bölmesini istediler. Çünkü buradaki herhangi bir yemeğin (geniş metal tabaklarda sunulan) tek bir porsiyonunun iki İngiliz midesi için yeterli olduğunu gözlemlemişlerdi. Etraflarındakilerin –kapasiteleri gerçekten inanılmaz görünen bu mağlupların– yaptıkları kadarını yapmaya gönüllü olmadıklarından değil. Ama bu tıka basa yiyenlerin ülkesindeki bir

gün onların midesini Alman kapasitesine ulaştırmamıştı; en geç yarın oradan ayrılacakları için de artık çok geçti.

Sebzelerle dolu, çok yoğun et çorbasının yarımşar porsiyonunu bitirdiler ve birdenbire, bu haliyle bile, tabaklarının İngiltere'dekinden iki kat daha dolu olduğunu birbirlerine işaret ettiler; birlikte yemek yedikleri diğer müşterilere meraklı, yarı suçluluk duygusu dolu bakışlar atmaya devam ettiler.

Altı yıl önce bu insanlar yıkıntılar arasında, kilerlerde, ayakta kalmış en ufak duvarın ardında yaşıyorlardı. Yarı açtılar ve giysileri yırtık pırtıktı. Bütün bir kuşak genç erkek ölmüştü. Altı yıl. Dikkate değer bir ulus, muhakkak.

Alkolle terbiye edilmiş tavşan geldi ve beğeniyle yenildi.

Kremalı hamur tatlıları sipariş etmişlerdi; ama ne yazık ki, onları yiyemeden önce birer fincan koyu kahveyle kendilerine gelmeleri gerekti.

Fransa'dayken, dediler kendi kendilerine ve birbirlerine; kendilerini, hem masada hem de manevi olarak evdeymiş gibi hissedeceklerdi. Yarın bu zamanlarda Fransa'da olacaklardı. Ve şimdi, biten son yemekle ve ödenecek hesapla, yakında bitecek ve bir zarfın arkasına alelacele karalayarak genel durumu değerlendirme ânı geldi.

Fransa Alpler'indeki uygun en yakın noktaya bir trenle üçüncü sınıfta yolculuk etmek, mevcut paralarının yarısını tüketecekti ve bu, günde bir öğün –üstelik çok hafif bir yemek– yiyerek üç haftalık tatillerinin tamamını orada geçirmek ya da bir hafta kalıp eve dönmek arasında bir seçim olacaktı.

Bu nihai ve bunaltıcı sonuca ulaştıklarında birbirlerine bakmadılar. Elbette, oradan ayrılmanın tamamen delice olduğunu düşünüyorlardı. Almanya'ya gelmek

yalnızca, her ikisinin de –ikna oldukları üzere– tiksindikleri liberal idealistler için uygun olan bir tür manevi donkişotluğun, ahlaki bir insancıllığın sonucu idiyse, o halde tekrar oradan ayrılmak büsbütün iradesizlikti. Aslında mevcut mutsuzlukları büyük olasılıkla aşırı yorgun olmaları yüzündendi, zira art arda iki geceyi sert ahşap tren koltuklarında oturarak, birbirlerinin omuzlarında kesik kesik uyuyarak geçirmişlerdi.

Orada kalmak zorundaydılar. Bu sonuca varınca her ikisine de kasvet çöktü; etraflarını saran zengin Almanlara daha iyimser anlarında bütünüyle reddedecekleri karanlık bir nefretle baktılar.

Tam o anda garson yaklaştı, peşinden de, karmakarışık tüyler halindeki kirli sarı saçlarının altında kızıl alevler saçan yüzünden günlük kayağından yeni döndüğü belli olan, enerjik bir halde uzun adımlarla yürüyen genç bir adam. Onu masalarında istemediler, ama restoran artık epey doluydu. Garson hesaplarını masa örtüsünün üstüne bıraktı; onlar da, para ve bahşiş hakkında görünen o ki onlara öğüt vermeye heveslenen genç sporcunun ilgili gözetimi altında doğru bozuklukları bulmaya çalıştılar. Ama garson etraftaki masalarla o kadar meşguldü ki, bir süre geri gelmedi; onlar da rezerve edilmiş yakındaki bir masaya yerleşen bir grup yeni müşteriyi izlediler. İlk olarak üzerinden kış sporları ya da dışarıdaki kötü hava koşulları için giyilen türde kaba, sağlam görünümlü kürk paltoyu çıkaran orta yaşlarının baharında güzel bir kadın geldi. Kadın bunu sandalyesine açarak serdi, içine oturduğu bir tür kuş yuvası haline getirip bacaklarına sıkıca sardı. Kloş ve parlak renklerle işlenmiş siyah bir yünlü elbise giyiyordu, köylü saflığı görüşüyle flört eden bir elbise. Yerleştikten sonra ailesinin geri kalanını onu takip etmeleri çok uzun zamanlarını aldığı için alaya alır ve

azarlar görünen bir gülümsemeyle karşılamak için başını kaldırdı. Güzel bir yüzdü: Sarı kıvırcık saçlarıyla ve haftaların kış sporundan kalan güneş ve yağla derinden bronzlaşmış bir ciltle güzel görünümlü bir kadındı. Ardından genç bir delikanlı geldi, belli ki oğluydu, kadının yemeğe başlama acelesi nedeniyle ona takılmaya başlayan çok uzun boylu, iyi görünümlü, çekici bir gençti. Beyaz güçlü dişlerini ve genç mavi gözlerini kadına dikti, ta ki kadın onun kolunu neşeyle tutup sallayana kadar. Genç adam karşı çıktı. Sonra, burası halka açık bir yer olduğu için alaycı bir endişeli görünümle her ikisi de tartışmadan vazgeçti, seslerini alçalttı ve gülerek oturdular, bu arada yaşı on beşe yakın, muhteşem güzellikte kız ve kilolu, esprili bir beyefendi olan baba iki boş sandalyeye geçti. Aile topluluğu hazırdı. Garson, hemen o anda, yemeği sipariş edebilecek, hatta düşünebilecek hale gelmeden önce gelmesinde ısrar ettikleri dört büyük bardak bira siparişleri için hazırda bekledi. Garson koşturarak biraları almaya gitti, bu arada onlar mönülere bakmaya koyuldular. Ve bu ailenin ya maddi nedenler ya da iştahsızlık yüzünden hiç yarım porsiyon istemeyeceğinden emin olunabilirdi.

İngiltere'den gelen çift, bu aileyi izlerken onların hareketli eğlence kapasitelerine içerlediklerini fark etti. Kendi türlerindeki bütün İngilizler gibi, kendi hemşerilerinin neşeyi ve hayatın güzelliklerini deneyimleme beceriksizliği hakkında şikâyet etmeye bayağı büyük bir duygusal enerji harcadıkları için, içlerinden, hissettiklerinin hem huysuzca hem de tutarsız olduğunu söylediler. Kadın uzlaştırıcı, mahcup, neredeyse kabullenmiş bir sesle adama, "Gerçekten de inanılmaz derecede hoş görünüyorlar," dedi.

Adam buna ironik bir şekilde hafifçe yüzünü buruşturarak tepki verdi; sonra da dikkatini aileye çevirdi.

Anne, baba ve oğul bir şakaya gülüyorlardı; bu arada kız, çok uzun ve ince bir bira bardağını, üzerindeki buğu damlaları parlasın ve dönsün diye ince, bronzlaşmış bir elin baş ve işaretparmağıyla döndürdü. Aile topluluğunun dışına bakıyordu, bir süre için onların dışında kalmıştı, biçimsiz bir takoza benzeyen küçük yüzlü sarışın, saçları uçuşan bir kızdı. Gözleri masalardaki insanların üzerinde gezindi, bizim çiftimizinkilerle karşılaştı ve yansız, yavan bir merakta takılıp kaldı. Bu, dürüst bir kendini bilmezliğin, neredeyse masumiyetin bakışıydı; aile onun ve saçmalığın sonuçları arasında durduğu için kendi adına hiçbir saçmalık teşebbüsünde bulunmayacak, korunaklı bir çocuğun bakışı. Ama o anda aile topluluğunun dışında olmayı seçti; ya da en azından, birinin açık kapının aralığından bakması gibi, oradan dışarı baktı. Soluk, güzel gözleri İngiliz çifte merakını giderecek kadar takıldı, sonra rasgele diğer müşterilere yöneldi; bütün bu süre içinde de parmakları bira bardağının ince ve soğuk duvarlarında yukarıdan aşağıya gezindi. Bu kızda, bu salonu dolduran duygusuz kasabalılarda tamamen eksik olan şiirsel bir nitelik bulduğu için kadın, şöyle söyleyerek onu adama gösterdi: "Bu kız büyüleyici." Adam yine, "Her genç kız şiir gibidir. Ayrıca, on yıl içinde aynı annesi olacak," dercesine yüzünü buruşturdu.

Doğruydu da. Aile şimdiden bu en genç üyesinin sadakatsizliğinin farkına varmıştı; güzel anne çoktan kızının üzerine doğru uzanıyor, hayallere kapılmış ilgisizliği nedeniyle ona çıkışıyor, hafif ve yarı okşayıcı, buyurgan ünlemlerle onu aralarına geri almaya çalışıyordu. Sağlam, nazik baba kahverengi ve muktedir elini kızın beyaz yün süveterli koluna koydu ve sanki kız hastaymış gibi endişeyle ona eğildi. Oğlan, arsız bir sırıtışla kız kardeşini izleyerek ağzına koca bir çatal dolusu et götürdü

ve onu geviş getirerek yedi. Sonra da hafif bir ses tonuyla, kız yarı sitemkâr ve yarı kırgın bir lakapla çenesini huysuzca ona doğru çevirdiği için, belli ki aralarında önceden geçmiş bir anlaşmazlığı hatırlatan bir sözcük söyledi. Erkek kardeş, koruyucu ama alaycı bir şekilde sırıtmayı sürdürdü; baba ve anne, kardeşler dalaştığı için birbirlerine kibarca gülümsediler.

Hayır, belli ki bu genç kızın, ailesinin sıcak hapishanesinden kaçma şansı yoktu; birkaç yıl içinde de becerikli, güzel, duygusal babası tarafından kendisi için özenle seçilmiş bir fabrikatörle evli bir kadın olacaktı. Yani öyle olurdu, başka bir savaş ya da ekonomik kriz araya girip bütün ailesini daha yeni çıktıkları felaketin eşiğinde, açlık sınırında bir duruma itmediği sürece. Gerçi oradan çıkmış gibi de görünmüyorlardı...

Bir tur yapıp karmaşık ve akıldışı hoşnutsuzluklarının bulunduğu noktaya dönen adam ve kadın, birbirlerine ironik gözlerle baktılar ve adam kısaca şöyle dedi: sarışın canavarlar.

Bu ikisi restorandaki çoğu insanın dışında, insanlığın farklı bir ailesindendiler.

Adam İskoç'tu; ufak tefek, gergin, enerjik, kıvırcık siyah saçları, beyaz sivilceli cildi, hareketli ve koyu mavi gözleri olan biriydi. Elbette yaşamının çoğunu birlikte geçirdiği kişilerden olan İngilizler hakkında alaycı olmaya eğilimliydi. Meşguldü, çalışkandı, tamamen faydacı, pratik ve insancıldı. Ama bütün bu takdiri hak eden yararlı niteliklerinin ötesinde, ironik keyifsizliğin ona özgü hafif yüz buruşturma hareketinin ifade ettiği başka bir şey vardı, sanki, "Pekâlâ, iyi, ya sonra?" diyormuş gibi.

Kadına gelince; o ufak tefek, esmer ve tetikteydi; hem görünüşüyle hem de son yüzyılda pogrom seven Polonya'dan kaçıp bir İngiliz'le evlenen Yahudi bir büyük büyükanne olduğu için kalıtım yoluyla Yahudiydi.

Büyük büyükanneden daha da güçlü olan şey, bir tıp öğrencisi ve Avusturya'dan mülteci olan nişanlısının, savaşın ilk günlerinde tam da şimdi oturup tatil yaptıkları ülkenin üzerinde uçarken öldürüldüğü gerçeğiydi. Mary Parrish, Yahudi olma iddialarının, ancak Hitler Yahudi olabilecekleri olasılığını onların dikkatine sunduğunda farkına varmış olan insanlardan biriydi.

Kadın şimdi oturup güzel Alman ailesini inceledi ve şöyle düşündü: On yıl önce... onları cellat olarak görüyordu.

Başka türden bir milli gurur nedeniyle bazıları İngiliz olan bir dizi olası ad içinden Hamish adını almış adama gelince, o da savaştan sonra savaşın bütün Avrupa'da bıraktığı insanlık yıkıntısını kurtarmaya çalışan komisyonlardan birinde uzmanlığı gereği doktor olarak görev yapmıştı.

Bu komisyonda görev yapması kazara değildi. 1939'un başlarında İngiltere'de öğrenim gören Alman bir kızla, daha doğrusu Yahudi bir kızla evlenmişti. O yılın temmuz ayında kız o zamana kadar toplama kamplarına gitmekten kurtulmuş ailesinin bazı üyelerini kurtarmak için cesur ve aptalca bir girişimde bulunmuş, o zamandan beri de kendisinden haber alınamamıştı. Öylece ortadan kaybolmuştu. Hamish'in bildiği kadarıyla hâlâ oralarda bir yerde, hayattaydı. Bu O köyünde bile olabilirdi. Dün sabah Almanya sınırından giriş yaptıklarından beri Mary, Hamish'in heyecanlı, öfkeli, sabırsız gözlerinin bir kadının yüzünden ötekine çevrildiğini, onlarla meşgul olduğunu gözlemlemişti; yaşlı kadınlar, genç kadınlar, otobüslerdeki, trenlerdeki, platformlardaki kadınlar; sokağın bir ucundan gülümseyen kadınlar; pencerenin kenarındaki bir kadın. Onun şöyle düşündüğünü de hissedebiliyordu: Onu gerçekten görsem bile tanıyamam...

Gözleri de Mary'nin gözlerine çevriliyordu; kadın gülümsüyordu; adam da hafif, keyifsiz, ironik yüz buruşturma hareketini yapıyordu.

Her ikisi de doktordu, her ikisi de çalışkan ve özveriliydi, her ikisi de çok yorgundu; çünkü sonuçta İngiltere'de yaşamanın birçok olumlu yanı olsa da, en azından mensup oldukları ve o halde kalmaya azmettikleri eğitimli insanlar için hayatı yaşamaya değer kılmaya yetecek boş zamanla düzgün bir yaşam seviyesi tutturma işi, zor bir iştir. Sonuçta, belki de, yorgun insanlardı onlar.

Yorgundular ve dinlenmeye ihtiyaçları vardı. Bu, onların tatiliydi. Bununla birlikte, enerjilerini tamamen yararsız, ilgisiz ve hepsinin ötesinde, haksız duygulara akıttıklarının büsbütün farkında olarak burada oturuyorlardı.

"Haksız" her ikisinin de ironi yapmadan kullandığı tek sözcüktü.

Kadın, "Bence Fransa'da bir hafta burada üç haftadan daha iyi olur. Haydi, gidelim. Gerçekten gitmemiz gerektiğini düşünüyorum," dedi.

Adam, "Haydi, vadinin yukarısındaki küçük köylerden birine gidelim. Onlar büyük olasılıkla yalnızca sıradan dağ köyleri, burası gibi makyajlı değil," dedi.

"Yarın gidelim," diye onayladı kadın rahatlayarak.

Bu noktada her ikisi de masalarına oturan genç adamın ağız dolusu yemeği afiyetle çiğnerken onları izlediği ve konuşmalarına dahil olmak için bir yol aradığı gerçeğini fark ettiler. Sevimsiz bir adamdı bu. Uzun boylu, hareketlerini koordine edemeyen ve kemikli görünümlü bu adamın pütürlü kırmızı dokulu tuhaf bir cilde sahip çirkin yüzündeki mavi gözlerinin sabit bir temkinli ve kuşkulu bakışla çiftin ona karşı olası tepkisine karşılık verdi. Bizim çiftimizin gözleri, onlar farkında olmadan, bu belirgin kızıl yüze tekrar tekrar çevriliyordu ve zihin-

lerinin uzak bir yerinde uzmanlıkları ışığında düşünüyorlardı: tavandaki bu güçlü ışıkta fazlasıyla ısınacak bir aptal.

Şimdi, aynı anda iki doktor, adamın yüzünün yüzeyinin yapay doku olduğunu fark etti; bütün bu belirgin renkli, parlak, parçalı yüzey, alışılmadık derecede başarılı bir yüz rekonstrüksiyonu olsa da, maskeden başka bir şey değildi ve yüzün önceden nasıl olduğu ancak tahmin edilebilirdi. Onun genç olmadığını, aksine, kendileri gibi orta yaşlarının başında olduğunu da anladılar. Hemen o anda acıma duygusu ona karşı içgüdüsel nefretleriyle çatıştı; mavi gözlerin öfkeli bakışının yaralı bir yaratığın kendini savunmak için duyduğu acınası ihtiyacın ifadesi olduğunu kendilerine hatırlattılar.

Adam donuk ama iyi bir İngilizceyle ya da daha doğrusu Amerikancayla şöyle dedi: Konuşmanızı böldüğüm için özür dilemeliyim ve kendimi tanıtmak için izninizi istemeliyim; ben Dr. Schröder. Size hizmet verme görevini üstlenmek isterim. Bu vadiyi iyi bilirim, diğer köylerde oteller önerebilirim.

Adam, konuşmaya başladığı andan beri yaptığı gibi, Hamish'e bakıyordu; ama Mary Parrish kendini tanıttığında ona başını hafifçe eğerek selam verdi ve hemen dikkatini adama çevirdi.

İngiliz çiftin her ikisi de kendisini huzursuz hissetti, ama bunun adamın acıma duygularını tahrik etmesinden mi, ona duydukları ve saklamaları gereken mesleki ilgilerinden mi, yoksa adamın tavrındaki nezaketsiz inattan mı kaynaklandığını söylemek zordu.

"Çok naziksiniz," dedi Hamish; Mary de çok nazik olduğunu mırıldanarak söyledi. Hamish'in "sarışın canavarlar" dediğini adamın duyup duymadığını merak ettiler. Başka hangi boşboğazlıklar yapmış olabileceklerini düşündüler.

"Rastlantı bu ya," dedi Dr. Schröder, "vadinin tepesinde bir konukevi işleten çok iyi bir arkadaşım var. Bu sabah oradaydım, kiraya verebileceği gösterişli bir odası var."

Bir kez daha onun çok nazik olduğunu söyleyerek teşekkür ettiler.

"Sizin için çok erken değilse yarın sabah 9:30'da bütün gün kayak yapmak üzere vadiden yukarı çıkan otobüse bineceğim, size yardımcı olmaktan mutlu olurum."

Artık öyle ya da böyle bir tavır almak gerekliydi. Mary ve Hamish birbirlerine sorgulayıcı bir şekilde baktılar; hemen Dr. Schröder, tavrındaki gerilimde gözle görünür bir artışla, "Bildiğiniz gibi, sezonun bu döneminde konaklayacak bir yer bulmak zor," dedi. Duraksadı, giyimlerini ve genel tarzlarını hızla inceleyerek statülerinden emin olmuş göründü ve ekledi: "Büyük otellerden birinin ücretini karşılama durumunuz yoksa elbette – ama onlar da çok ucuz değil."

"Aslında," dedi Mary, basit bir kaprisli sorudan önce, söylediklerinden hangisini adamın duyduğunu anlamaya çalışarak, "Aslında düşünüyoruz, Fransa'ya geri dönemez miyiz? İkimiz de Fransa'ya bayılıyoruz."

Ama Dr. Schröder bu söze hazırlıklı değildi. "Mesele kayaksa, hava durumu bülteni bugün buradaki karın Fransa Alpler'inkinden daha iyi olduğunu duyurdu. Ayrıca elbette Fransa çok daha pahalı."

Onlar da böyle olduğunda hemfikirdiler; bunun için adam, arkadaşının konukevindeki boş odayı tutarlarsa bunun onlara değil bir Fransız pansiyonundan, bir Alman pansiyonundan bile ucuza mal olacağını söylemeye devam etti. Yeniden onların giysilerini inceledi ve, "Elbette seyahat bütçenizde böylesi talihsiz bir kısıtlama sizin için zor olmalı. Evet, rahatsız edici olmalı. İyi bir ma-

aşı ve konumu olanlar için bu rahatsız edici olmalı," diyerek düşüncesini belirtti.

Her ikisi için de seyahat bütçesindeki kısıtlamalar bir gerçeği doğruluyordu; ne olursa olsun bütçeden daha fazlasını karşılayamazlardı. Dr. Schröder'in, onların eski giysileri yeni giysilere tercih etmeleriyle tanınan zengin ve sıra dışı bir İngiliz çift mi, kasten yoksul görünmeye çalışan zenginler mi, yoksa yoksul mu olduklarına bir türlü karar veremediğini fark ettiler. İlk iki durumda onunla döviz alışverişi yapmak isterler miydi acaba? İstediği bu muydu?

Öyle görünüyordu; çünkü hemen onlara çok yakın zamanda çıkmaya niyetlendiği üzere Londra'yı ziyaret ettiğinde aynısını kendisi için yaparlarsa karşılığında memnun olacağı mütevazı bir miktar parayı ödünç vermekten çok mutlu olacağını söyledi. Gözlerinin sabit bakışını yüzlerine ya da daha doğrusu, Hamish'in yüzüne çevirdi ve şöyle dedi: "Elbette her türlü teminat vermeye hazırım." Öyle yapmak üzere ilerledi de. S kasabasında belirli bir hastaneye bağlı bir doktordu, maaşı da düzenliydi. Bağımsız bir araştırma yapmak isterlerse bunu rahatlıkla yapabilirlerdi.

Artık Hamish, bu tatile seyahat bütçesinden bir peni bile fazlasını harcamayı karşılayamayacaklarını açıklamak için araya girdi. Uzun bir süre Dr. Schröder ona inanmadı. Sonra yeniden giysilerini inceledi ve başıyla açıkça onayladı.

Acaba şimdi adam gider miydi?

Hiç de değil. Adam İngiltere'ye olan hayranlığı üzerine bir nutuk çekmeye koyuldu. Ve bütün İngiliz halkına, göreneklerine, ince beğenilerine, sporculuklarına, centilmenlik sevgilerine, tarihlerine ve sanatlarına olan sevgisi, onun yaşamına hükmeden tutkulardı. Adam birkaç dakika bu şekilde devam etti; bu arada İngiliz çift, mes-

leklerinin onunkiyle aynı olduğunu itiraf edip etmemeyi düşünüyordu. Ama öyle yapsalar bu büyük olasılıkla onları daha da yakın bir mahremiyete davet ederdi. Birbirini iyi tanıyan insanlar arasındaki iletişim için yeterli olacak yüzlerce ufak işaret aracılığıyla bu adamdan şiddetle nefret ettiklerini ve gitmesinden başka bir şey istemediklerini gösteriyorlardı.

Ama şimdi Dr. Schöder dosdoğru yeni arkadaşı Mr. Anderson'un ne iş yaptığını sordu; her ikisinin de doktor olduğunu ve adını bildiği hastanelerde çalıştıklarını duyduğunda yüz ifadesi değişti. Ama incelikli bir biçimde. Şaşkınlık değildi, bunu yerine tanıklarını çapraz sorguya alan ve sonunda istediğini elde eden bir savcının bakışı gibi.

İngiliz çift de Dr. Schöder'in onlardan ne istediğini anlamaya başlıyorlardı. Adam Almanya'da bir doktor olarak konumu ve geleceği hakkında katı, kara kara düşündüren tutkulu bir kırgınlıkla konuşuyordu. Meslek sahibi insanlar için, dedi, Almanya nezaketsiz bir ülke. İşadamları için – evet. Zanaatkârlar için – evet. Bugünlerde işçilerin hepsi milyoner, evet efendim! Doktor yerine tesisatçı ya da elektrikçi olmalı, daha iyi. Yaşamına hükmeden hayal, İngiltere'ye gitme olanağı bulmak ve orada mesleğinin saygı gören –ve elbette– iyi kazanan bir üyesi olmaktı.

Bu noktada Doktor Anderson ve Parrish, yabancı uyruklu doktorların İngiltere'de çalışmasına izin verilmediğini belirttiler. Ders verebilirlerdi, öğrenim görebilirlerdi, ama doktorluk yapamazlardı. Herhalde, kendisinin ve Hamish'in doktor olduğunu ve bu yüzden büyük olasılıkla kendilerinden yararlanabileceğini anlayana kadar ancak asgari nezaketten fazlasını bir kere bile göstermemesine tepki olarak, "Eğer," diye ekledi Dr. Parrish,

"eğer mülteci olurlarsa, o zaman bile İngiltere'deki sınavlara girmek zorunda kalırlar."

Dr. Schröder "mülteci" sözcüğüne tepki vermedi.

Dr. Schröder, önce Mary'nin, sonra da daha ayrıntılı olarak Hamish'in maaşları ve olanaklarıyla ilgilenerek çapraz sorgulamaya geçti. Sonunda, İngiltere'de doktor olmanın düşündüğünden çok daha zor olacağı yolundaki uyarılarına karşılık, bu dünyada her şeyin adamını bulmaya bağlı olduğunu söyledi. Kısacası, onun için nüfuzlarını kullanmaları gerektiğini ima etti. Onlarla bu akşam karşılaşması, hayatının en şanslı olayıydı, en mutlusu ve zamanlaması en iyi olanı...

Bunun üzerine İngiliz çiftin gözleri belirli bir kuşkuda buluştu. Konuşmaya başladıktan on dakika sonra adamın, onların oda kiraladığı evi işleten kadını tanıdığı ve bu yüzden bir İngiliz doktorun o pansiyonda kaldığını büyük olasılıkla duymuş olduğu ortaya çıktı. Büyük olasılıkla garsonla onların masalarına oturtulması için bir ayarlama yapmıştı. Çünkü köydeki insanları iyi tanıyor olmalıydı: Küçük bir çocuk olduğu günlerden beri kış tatilleri için O'ya geliyordu – Dr. Schröder ne kadar küçük olduğunu göstermek için elini masa seviyesinin altına uzattı. Evet, ülkesine hizmet etmek için uzak kaldığı savaş yılları dışında bütün o yıllar boyu kış aylarında O, Dr. Schröder'i tanımıştı.

Restoranda ufak bir hareketlenme oldu. Aile kalkıyor, eşyalarını topluyor ve oradan ayrılıyordu. Önce kırmızı dudağını ısırarak bir şey unuttuk mu diye bakınan kadın güzel omuzlarının üzerine atılmış kahverengi, bol paltosuyla ayağa kalktı. Ardından, duru bronz teninin yanında dişlerini bembeyaz gösteren tebessümüyle gülümsedi ve kendisi itiraz edercesine gülerken, onu omzundan tutup, kapıya yöneltmesi için oğlunu bekledi. Açıldığında da, bu daha yalnızca hole açılan kapı olsa da,

neşeyle ürperdi. Arkasından hoş, biraz da süzgün kız geldi; sonra da, ailesini kar soğuğuna çoban gibi çıkaran tıknaz, otoriter baba. Aile, masalarında boş bardaklardan, tabaklardan, ekmek parçalarından, peynirlerden, meyvelerden ve şaraptan oluşan bir dağınıklık bırakarak ortadan kayboldu. Garson, bunda bir ayrıcalık bulmuşçasına bir bakışla masayı temizledi.

İngiliz çift de kalktı ve Dr. Schröder'e önerisini bir daha düşüneceklerini ve belki de sabah ona haber vereceklerini söylediler. Adamın ince tenli parlak yüzü onlara doğru eğildi ve ayağa kalkıp, "Ama bütün ayarlamaların yapıldığını sanıyordum," derken hakarete uğramış bir maskeye döndü.

Kendilerini bu son derece nefret edilesi insanı kırmadan basit bir seçim yapma hakkını kullanamayacakları bu konuma nasıl getirmişlerdi? Ama nasıl olduğunu biliyorlardı. Yaralanmış bir adam, sakat biri olduğu için; saplantılı öfkesinin, şok edici yaralı yüzünün onu kendine acıma duygusuna ve yalıtılmışlığa sürüklemesine izin vermeyen övgüye değer kararlılığının bir parçası olduğunu anladıkları için gelmişlerdi bu noktaya. Onlar doktordu, her şeyden önce sakat birinin kişiliğine tepki veriyorlardı. Yorgun olduklarını ve erkenden uyumaya niyetlendiklerini söylediklerinde ve o da hemen, hakarete uğramış bir halde, onlara bildiği çok hoş bir eğlence mekânına kadar eşlik etmekten mutlu olacağını söyleyerek karşılık verdiğinde, bütçelerinin elvermeyeceğini söylemekten başka bir şey başaramayacaklarını anladılar.

Hemen o anda adamın onları ağırlamayı teklif edeceğini biliyorlardı. Öyle de yaptı, onlar da sıradan bir tanıdıklarını reddeder gibi nazikçe reddettiler ve reddedilmeye tahammül edemeyecek adamdan cevaplarını aldılar; çünkü bir kere reddedilmeyi kabullenirse yüzünün

onu basit bir insani ilişkinin dışına ittiğini kendine itiraf ediyor olacaktı.

Yaşamının bütün kış tatillerini bu vadide geçirmiş olan Dr. Schröder doğal olarak onları götürmeyi önerdiği otelin işletmecisini tanıyordu; onlara kuşkulu bir nefretle dolu öfkeli bir bakışla sabitlenirken memnun ve rahatlatıcı bir akşam vaat etti.

Birlikte evlerin karla ağırlaşmış saçaklarının altında, o gün yüz kadar devasa Amerikan arabasının geçtiği tekerlek izli karın üzerinde, dış cephesini daha erken saatlerde zaten incelemiş oldukları ve içerisinde olabilecek her şeyin muhakkak ki onlar için fazla pahalı olacağı gerekçesiyle reddettikleri otelin bulunduğu sokağın sonuna kadar yürüdüler. Hemen dışarıda, sıcaktan erimiş karın üstünde daha önce gördükleri bacakları olmayan adam oturuyordu. Ya da daha doğrusu, başı onların kalçalarının hizasında, kendisi de kalçası hizasında kara gömülmüş gibi ayakta durarak, onlara bez kasketini uzatıyordu. Gözlerinde Dr. Schröder'inkiyle aynı cesur, temkinli öfke bakışı vardı.

Dr. Schröder, "Bu insanların böyle davranmalarına izin verilmesi rezalet. Misafirlerimiz üzerinde kötü izlenim bırakıyorlar," dedi. İngiliz çifti, öfkeli bir rahatsızlık bakışıyla sakat adamın önünden geçip gitmeye yönlendirdi.

İçeride, iki tarafındaki cam duvarlarla kardan korunmuş, yapısını ve sıcaklığını, gürültüsünü ve içindeki insanları karanlığın kapkara kütlesinden kurtaran sarı ışık alanlarının içinde uzanan uzun bir salon vardı. Keyifle böylesine dolu bu büyük salona girmek ve konuklara dağ vadisinin yabanıllığını, dönüp duran güzel, beyaz kar tanelerinin fonuymuş gibi gösteren bir zıtlıklar hazzı verecek biçimde yalnızca büyük pencerelerden gelen ışıkların önünden geçerken görünen karı seyretmek, alışılmadık kadar keyifliydi.

Konuşmaların fonunda piyano, klarnet ve davuldan oluşan ve nabız atışı gibi hoş ritimli bir tür caz müziği çalan küçük bir müzik topluluğu vardı.

Aile, restorandaki masadan buradaki bir masaya taşınmış ve yine önceki gibi küçük bir grup halinde oturmuştu. İngiliz çift, onlara yakın, Dr. Schröder'in onayladığı boş bir masa buldu; garson geldiğinde haklı olduklarını anladılar – içkiler çok pahalıydı ve burası zenginler ciddi ciddi içerken birinin bütün bir akşam boyunca tek bir içkiyi hafifçe yudumlayabileceği bir yer değildi. İnsanların içki içmesi beklenirdi; küçük bir biranın neredeyse on şilin etmesine karşın insanlar yine de içiyordu. Dr. Schröder'in işletmecinin arkadaşı olduğu için burada özel ayrıcalıkları var diye böbürlenmesinin de gerçekdışı olduğunu anladılar. Her yerde olduğu gibi burada da pasaportu yaralı, parlak yüzüydü. İşletmeci, konuksever tavrıyla masaların arasında dolaşırken onu görünce başıyla selam verdi ve gülümsedi; ama bu, denetim altına alınmış bir düşmanlığın aşırı nezaketini yansıtan bir gülümsemeydi. Gözleri de İngiliz çiftin üzerinde kısaca gezindi; bu incelemeden sonra çift bu mekândaki diğer herkesin Alman olduğunu hissetmeye mecbur kaldı. Amerikalılar kendi zengin otellerindeydiler; yoksullaşmış İngilizler ucuz konukevlerindeydi; bu yer varlıklı Almanlar içindi. İngiliz çift de Dr. Schröder'in kendilerini buraya getirme ısrarını merak etti. Onun gerçekten işletmecinin kalbinde özel bir yeri olduğuna inanması mümkün müydü? Evet, mümkündü; şişman ev sahibinin kendisine dönük sırtının arkasından adeta, "Görüyorsunuz, beni tanıyor," der gibi gülümsemeye ve başıyla selam vermeye, sonra da başarısından gururlanarak çifte gülümsemeye devam etti. Bunun karşılığında yüklü miktarda nakit para ödemeye hazırdı. Garsonla birlikte, çok iyi anladıkları ufak kur değişikliğine sancılı bir ilgiyle iç-

kilerin fiyatlarını saydı. Bu adam için neyin telafisi olabilirlerdi; bu kadar çok istediği şey neydi? Gerçekten yalnızca İngiltere'de yaşamak ve çalışmak mı istiyordu?

Dr. Schröder yeniden başladı, yeniden onların ülkesine olan hayranlığı hakkında, sanki bu her ikisi için de değeri ölçülemeyecek önemde bir mesajmış gibi masaya eğilerek, dosdoğru yüzlerine bakarak konuşmaya başladı.

Adamın sözü, ayağa kalkan, müziğin düzenli vuruşundan bir nota alıp ondan kendine ait bir tema geliştiren klarnetçi tarafından kesildi. Çiftler masaların işgal etmediği ve içki tepsileriyle koşuşturan garsonlarca her an istila edilen parlak zeminli küçük bir alana ilerlediler. Bu insanlar hareketin değil, temasın hazzı için dans ediyorlardı. Göründüğü kadarıyla etraflarında oturan konukların baskısıyla dimdik ayakta duran on-on iki kişilik erkek ve kadın grubu mesafeli bir bağla gülümseyerek, kuşkucu, keyif yaşamaktan dolayı güler yüzlü bir halde oyalandılar.

Bir grup folk şarkıcısı, ölçülü manastır giysilerinin içinde büyük, camlı giriş kapısından içeri girdiği ve müzik topluluğunun yanında bekleyerek ayakta dikildiği için dans hemen kesildi.

Yan masadaki kadın omzunu büyük ve neşeli bir şekilde silkti ve, "Bu beşinci. Bu benim beşinci memleket gecem," dedi. İnsanlar güzel kadına ve şımarık eğlence havasına anlayış göstererek *heimat-abend*[1] sözcüklerine tebessüm etmek üzere döndüler. Folk şarkıcılarından biri, daha şimdiden yüksek olan ücretlerini toplamak için masaların arasında dolaşıyordu; daha şimdiden zengin babacık bir tomar parayı kıza doğru itiyor, başını sallayarak para üstünü istemediğini belirtiyordu – zaten kız da para üstünü ona geri vermekte hiç aceleci görünmü-

1. (Alm.) Yöresel müzikler, danslar ve yemeklerle geçirilen akşam eğlencesi. (Ç.N.)

yordu. Parsa toplayan kız, çiftimizin Dr. Schröder'le birlikte oturduğu masaya ulaştığında parayı Hamish ödedi, ama içinden gelerek değil. Sonuçta buradaki fiyatlar, hiç de özellikle dinlemek istemediği folk şarkıları için, daha fazla para ödemesi gerekmeden bile yeterince yüksekti.

Kız, masaları turlayıp parasını topladığında, bandonun yanında bir araya gelen ve Tirol tarzının çok sık ve yüksek sesle duyulduğu, büyük alkış alan vadi şarkılarını art arda söyleyen topluluğa katıldı.

Topluluğu adeta hasret dolu bir nostalji halinde dinleyen Dr. Schröder'in, onların davetsiz misafirliğinden hiç rahatsızlık duymadığı açıktı. İfadesi, folk şarkılarının bütün gece dinleyebileceği bir şey olduğunu gösteriyordu ve konuklarını kendi duygusal eğlencesini paylaşmaya zorlayarak (sık sık alkış tuttu) onlara baktı.

Sonunda topluluk oradan ayrıldı; klarnetçi, dansçıları dar piste davet etti; Dr. Schröder de İngiltere için sevgi ilahisini bıraktığı yerden sürdürdü. Trajik, dedi, övgü temasını tekrar tekrar vurgularken – bu iki ülkenin savaşmak zorunda kalmış olması trajik. Doğal dostların çıkarcı ve kurnaz toplulukların entrikalarıyla ayrı düşmesi trajik. İngiliz çift, dile getirilmeyen terimin, yani, uluslararası Yahudi lobisi imasının üzerine ironik bir biçimde ve hatta haksız değilse bile ukalalığın bilincinde olarak göz göze geldi. Ama Dr. Schröder söylenmemiş olana inanmıyordu. Uluslararası Yahudi lobisinin Avrupa'nın iki doğal hâkimini, Almanya ve İngiltere'yi böldüğünü söyledi; gelecekte bu iki ülkenin Avrupa'nın ve sonuçta, besbelli bütün dünyanın iyiliği için birlikte çalışması onun tutkulu inancıydı. Dr. Schröder'in iyi arkadaşları vardı, kardeş gibi olan, İngiliz ve Alman taburlarının düşmanlıkta mevzilendiği cephede öldürülen arkadaşlar; onlar için, şu anda bile, insanın kurban edilenlere karşı hissettiği gibi kederleniyordu.

Dr. Schröder durdu, öfkeli bakışını onlara sabitledi ve, "Size benim de yaralandığımı söylemek isterim; belki de fark etmemişsinizdir. Rus cephesinde yaralandım. Yaşamımdan umut kesilmişti. Ama doktorlarımızın becerisiyle kurtuldum. Bütün yüzüm Alman doktorlarımızın muhteşem becerisinin tanığıdır," dedi.

İngiliz çift şaşkınlıklarını ve tebriklerini ifade ederken aceleci davrandılar. Garip bir şekilde, Dr. Schröder'in yüzünün fark edilmeyecek kadar olağana yakın göründüğüne yönelik acayip ve dokunaklı inancı yüzünden, ona merhamet göstermek için daha az zorunluluk hissettiler. Adam, yanındaki bir tank parçalara ayrılarak ve ona yağ sıçratarak patladığında yüzünün yüzeyinin yandığını söyledi. Üç yıl boyunca ülkesinin bütün Ukrayna'daki şanlı ordularında çarpışmıştı. Grande Armée'den[1] kurtulan biriymişçesine "öteki"nin hayranı olan dostlarını kendisini kutlamaya kışkırtarak ve bu kutlamayı bekleyerek konuşuyordu. "Kahrolası Ruslar," dedi, "vahşi barbarlar. Hiç kimse yaptıkları korkunçluklara inanmaz. Bizzat kendi gözlerinizle görmedikçe Rusların yapabilecekleri vahşete inanmazsınız."

Artık sessizliğe gömülmüş ve hatta birbirlerinin ironik desteğiyle göz göze gelemeyecekleri noktayı aşmış durumdaki İngiliz çift coşkusuz bir biçimde dönüp duran dansçıları izleyerek yerlerinde oturdular.

Dr. Schröder ısrarla, "O Rusların bir köyün sokaklarında yürürken bizim askerlerimize ateş ettiğini biliyor musunuz? Sıradan bir Rus köylüsünün, fırsatını bulursa, bizim askerlerimizden birini katledeceğini? Ve hatta kadınlar – askerlerimizle arkadaşlık yapıyor gibi göründük-

1. (Fr.) Napoléon Bonaparte'ın ordusu. (Ç.N.)

ten sonra onları öldüren Rus kadınlarının hikâyelerini anlatabilirim size," dedi.

Mary ve Hamish, sükûnetlerini korudular ve Dr. Schröder'in Rusya'daki Alman ordusunun toplu infazlarını, idamlarını, zulmünü kendine nasıl açıkladığını merak ettiler. Merakları çok sürmedi çünkü adam, "Kendimizi savunmak zorunda kaldığımızı söyleyebilirim. Ruslar canavardı," dedi.

Mary Parrish, "Belki de, Yahudiler kadar canavar değillerdi," demek için doğruldu. Ve kendilerini ağırlayan adamın fanatik gözleriyle göz göze gelmeye çalıştı. Adam, "Ah, evet, çok düşmanımız vardı," dedi. Adamın gözleri Hamish'in yüzünden Mary'ninkine hızla geçerek duraladı ve tereddüt etti. Belki de onların kendisiyle tamamen hemfikir olmadığını anladı. Bir saniyeliğine çirkin, şişliklerle dolu ağzı kuşku olabilecek bir biçimde büküldü. Kibarca, "Elbette, Führer'imiz düşmanlarımıza karşı coşkusunda fazla ileri gitmiş olabilir. Ama ülkemizin gereksinimlerini anladı."

"Büyük insanların kaderi," dedi Hamish, öfkesini ifade etmeye hayatında en çok yaklaştığı atak ve alaycı bir sesle, "küçük düşünenler tarafından yanlış anlaşılmaktır."

Dr. Schröder artık kuşku götürmez bir şekilde kararsız kalmıştı. Yaralı yüzünün bütün ifadesinin yoğunlaştığı gözleriyle onların yüzünü incelerken sessizdi; bu arada çift, insanın üzerine yaşamını kurduğu varsayımlar saldırıya uğradığında ortaya çıkan alçalma ve karmaşa duygusuna uğramışlardı. Belirsiz bir şekilde bunun deliliğin sesi olduğunu düşünüyorlardı. İngiltere'de bunu başka türlü tasvir edecek hiç kimseyi tanımadıklarını düşünüyorlardı. Kendilerini özünde, içine kapanık bir şekilde, uluslarının adayla sınırlı olmamaya, rehavet hatasına düşmemeye ant içmiş olan parçasından olduklarını düşünüyorlardı ve bu anda, on-on beş yıl önce, akılcı

ve mantıklı olanlar gözlerini başka tarafa çevirdiğinde, delilik dalgasının yükselişini izlerken kendileri gibilerinin hissettiği umutsuzluğa yakın bir şey hissediyorlardı. Aynı anda, Dr. Schröder'in kendisinden daha fazla kimseyi temsil etmeyeceği gerçeğiyle yüzleşmeye karşı sıra dışı ama inkâr edilemez bir gönülsüzlük hissediyorlardı. Hayır, diyerek telkin ediyorlardı kendilerini, bu talihsiz adam yalnızca sakat biri, hem zihinsel hem fiziksel olarak yara almış, son savaşın enkazlarından.

Bu arada müzik yeniden durdu ve bütün salonda düzensiz bir alkışlama oldu; belli ki oradakilerin bildiği ve beklediği bir şeyin sırası gelmişti.

Piyanonun yanında, konukların selamlarına başıyla karşılık veren ufak tefek, güler yüzlü bir adam duruyordu. Adam esmerdi ve gözleri parlaktı; İngiliz çiftin sezgisel olarak "medeni" diye tanımladığı uyumlu bir yüzü vardı. Piyaniste başıyla selam verdi, o da adamın gösterisine eşlik eden bir ezgiyi doğaçlama olarak çalmaya başladı; adam, İngiliz çiftin tanıyamadığı isimde belirli bir general hakkında bir şarkının ya da ezginin dizelerini yarı şarkı yarı konuşma biçiminde okuyordu. Eşlik müziği, düzenli ordunun rap rap seslerine karşılık sağ elle çalınan "Deutschland Über Alles" ve "Horst Wessel" şarkılarından[1] kısımların serpiştirilmesinden oluşuyordu. Nakarat şöyleydi: "Ve artık Bonn'da oturuyor."

Sonraki dörtlük, yine, artık Bonn'da oturan bir amiralle ilgiliydi.

İngiliz çift, şarkının Führer'lerine bağlılıkta fazla coşkulu davranmış, Müttefik Kuvvetler'in mahkemelerinde

1. *Deutschland Über Alles*, "Almanya herkesten üstündür" anlamındaki Nazi sloganı. Horst-Wessel şarkısı da Horst-Wessel'in yazdığı ve Nazi Almanya'sının yenilgisinden sonra yasaklanıncaya kadar, 1933-1945 arasında Almanya'nın eşulusal marşı olan şarkı. (Y.N.)

yıllarca mahkûmiyet ya da ölüm cezasına çarptırılmış ve "artık Bonn'da oturan" onlarca sadık Alman askerinin tarihini kapsadığını anladı.

Bütün bunlar olağandı. Şarkı, Almanya'da –bu iki vicdanlı insanın bildiği ve üzüldüğü kadarıyla– Nazi rejiminin eski katillerine karşı aşırı müsamahalı olma eğilimi gösteren Müttefik Kuvvetler politikası üzerine bir taşlamaya benziyordu. Orada, Alman zenginlerinin bu konforlu otelinde kendi görüşlerinin seslendirilmesinden daha yüreklendirici ne olabilirdi? Ve daha şaşırtıcısı?

Dr. Schröder'e baktılar ve gözlerinin memnuniyetle parladığını gördüler. Dönüp, dinleyicisiyle tamamen bütünleştiğinin farkında olan birinin özgüveniyle performansına devam eden kentli, ironik, ufak tefek şarkıcıya baktılar ve bunun, bir fetihçinin burnunun dibinde kendini ifade etmeye zorlanan işgal altındaki bir halkın isteklerini karşılamak üzere ustalıkla dönüştürülmüş bir tür halk şarkısı olduğunu anladılar. Amerikan ordusunun bu akşam burada, bu salonda olmadığı bir gerçekti, ama burada olsalar bile bu şarkının sözlerinin nesinden alınganlık duyabilirlerdi ki?

Uzun bir halk şarkısıydı ve bittiğinde çok az alkış oldu. Şarkıcı ve dinleyiciler ketum bir anlayışla karşılıklı gülümsediler, ufak tefek adam da bir oraya bir buraya eğilerek selam verdi. Sonra da doğruldu, İngiliz çifte baktı ve onlara doğru eğilerek selam verdi. Salon adeta nefesini tutmuştu. Ancak Dr. Schröder'in öğretmeninin arkasında nanik yapmış bir çocuğun kin dolu bütün hazzını gösteren yüzüne baktıkları zaman İngilizler o eğilmenin nasıl bir öfkeli saygısızlık gösterisi olduğunu anladılar. Aralarındaki bu fatihleri –kendilerinden çok daha pejmürde, çok daha yıpranmış ve yorgun olan fatihleri– hafifçe gülümseyerek gözucuyla süzen ve tatmin olmuş bir ifadeyle bakışıp enerji kaynağı şarap ve bira dolu parıltı-

lı bardaklarına dönen bu zengin Alman kasabalılar için çok belirsiz bir hareketi son derece tatmin edici hale getiren öfke ve intikam dolu aşağılamanın derinliğini yürekleri ezilerek anladılar

Artık Mary ve Hamish, büyük olasılıkla gerçekleşmesinde Dr. Schröder'in de parmağı olan, hatta belki de kendisinin hazırlattığı bu gösterinin kendilerini ona karşı herhangi bir mecburiyetten kurtardığını hissettiler; gitmek istediklerini belli ederek açık bir hoşnutsuzlukla ona baktılar.

Dahası, garson da güzel anne, kocası ve oğlu tarafından gözlemlenen ve takdir edilen açık bir küstahlık göstererek yanlarına dikildi; kız, her zamanki gibi, kendi düşlerinden birini görüyor ve belirli birine bakmıyordu. Garson onlara doğru eğildi, ellerini hâlâ yarısı dolu olan bardaklarına koydu ve ne yiyeceklerini sordu.

Hamish ve Mary, biralarından arta kalanları derhal içip kalktılar. Dr. Schröder onlarla birlikte kalktı. Bütün pütürlü, çirkin bedeni gerginlik ve endişeyi dışa vuruyordu. Elbette gitmiyorlardı, değil mi? Elbette, akşam daha yeni başlıyordu; yalnızca kısa bir ara için sahneden ayrılan yetenekli şarkıcıyı az sonra yeniden dinleme ayrıcalığına sahip olacaklardı. Onun M'den gelen, kalabalık dinleyici kitlelerine her gece şarkı söyleyen ünlü bir sanatçı olduğunun, bu otelin yönetimi tarafından, ne yazık ki, kış sezonunda yalnızca iki haftacık için işe alındığının farkındalar mıydı?

Bu ya küstahlığın uç noktası ya da Dr. Schröder'in deliliğinin başka bir tezahürüydü. İngiliz çift, bir an için bir hata yapıp şarkıcının kastettiği anlamı yanlış anlamış olabileceklerini düşündüler. Ama yakın masalardakilerin yüzlerine bir göz atmak yeterliydi: her suratta –şarkıcının ve şu anda duydukları hazla güzel anneyle karşılıklı sırıtmaktan geri durmayan candan hizmetkârları garso-

nun bozguna uğrattığı– düşmanın hezimeti karşısında ihtiyatla gizlenen bir tatmin tebessümü vardı.

Dr. Schröder deliydi, söylenebilecek tek şey buydu. Hem bu küçük düşmanlık gösterisine hayran olmuştu, hem de büyük olasılıkla şarkıcıya beslediği kardeşçe sevgi gibi kişisel bağlılığı nedeniyle onların da hayran olmasını istemişti. Ve şimdi İngilizler gitmek üzere oldukları için gerçekten sinirlenmiş ve incinmişti.

Dr. Schröder onları takip ederken İngiliz çift gülümseyen bandonun önünden, durumun farkında olan garsonun önünden geçerek dışarı çıktı. Otelin buzlanmış basamaklarından aşağı indiler ve az önce Hamish'in elindeki bütün bozuklukları, yani büyük sıcak salonda kalsalar bir tur daha içkiye yetecek parayı verdiği hâlâ aynı yerde bitki gibi kök salmışçasına duran bacaksız adamın başına dikildiler.

Dr. Schröder bunu izledi ve kızgın bir serzenişle hemen, "Bunu yapmamalısınız. Bunu yapmanızı kimse beklemez. Böyleleri bir yere kapatılmalı," dedi. Bütün kuşkusu geri dönmüştü; çift, belli ki zengin olmalıydı, ona yalan söyleyip durmuşlardı.

Mary ve Hamish, kar yumuşaklığındaki sokakta, hafif bir beyaz kar yağışı altında konuşmadan yürüdüler; Dr. Schröder de nefes nefese kalarak uzun adımlarla arkalarından geldi. Bir oda tuttukları küçük evin kapısına ulaştıklarında adam etraflarında koşturdu ve alelacele, "O zaman sizi yarın otobüste, saat dokuz buçukta görürüm," diyerek karşılarında dikildi.

"Sizinle bağlantıya geçeriz," dedi Hamish kibarca, adresini bilmedikleri ve sormamış oldukları için bu da onu başlarından savmak kadar iyiydi.

Dr. Schröder parıldayan, kuşkulu gözleriyle onların gözlerini inceleyerek onlara doğru eğildi. "Sabah sizi bekleyeceğim," dedi ve yanlarından ayrıldı.

İçeri girip sessizce alçak ahşap merdivenlerden odalarına indiler. Oda alçak ve konforluydu, iyice cilalanmış ahşap nedeniyle parlıyordu. Lavabonun üzerinde modası geçmiş gül desenli ibrik ve kâse, kalın kuştüyü yorganla kaplı devasa bir yatak vardı. Büyük, parlak, mavi fayanslı soba bir duvarın yarısını kaplıyordu. Ev sahipleri kabarık yastıklardan birine, onlardan kapılarının dışına, kahvaltı tepsilerini saat kaçta almak istediklerini söyleyen bir not bırakmaları gerektiğini kibarca rica eden bir not iğnelemişti. Ev sahibi, rahibin dul eşiydi. Artık bu odayı yazın ve kışın gelen ziyaretçilere kiralayarak yaşıyordu. Yasalar gereği pasaportlarındaki kişisel bilgileri not etmiş olduğu için bu çiftin evli olmadığını biliyordu. Hissetmiş olabileceği herhangi bir ayıplamadan onlara tek kelime bile etmedi. Turizm ticaretinin tanrıları onun sahip olabileceği hiçbir kişisel önyargıyla gücendirilmemeliydi; onun da elbette Tanrı'nın adamı olan birinin dul eşi olarak önyargıları olacaktı, bunun kadar açıkça saygıdeğer bir çifte karşı bile.

Mary, "Dilerim bizi ahlaki bir öfke nöbetiyle geri çevirir. Dilerim biri, her şeyin gizliden gizliye kaynayıp çürümesi yerine, bir şeye karşı ahlaki bir öfke nöbetine tutulur," dedi.

Buna karşılık adam, gerçekçi birinin dinginliğiyle, "Çok erken kalkıp arkadaşımız Dr. Faşist bizi göremeden önce bu vadiden ayrılacağız. Onunla tek bir kelime bile daha konuşmaya katlanabileceğimi sanmıyorum," diyerek cevap verdi. Kahvaltıyı saat yedide almak istediğini belirten kısa bir not yazdı rahibin dul eşine; notu kapının dışına bıraktı; her şeyi böylesine iyi düzenlemişken Mary'yi yatağa gelmeye ve endişelenmeyi bırakmaya davet etti.

Yatağa girip yan yana yattılar. Kollarının birbirlerine herhangi bir avuntuyla sarılabildiği bir gece değildi bu.

Bu, çift olmadıkları, iki ayrı kişi oldukları bir geceydi. Ölüleri odada onlarla birlikteydi – karısı Lise'ye ölü denebilirse. Savaş her şeyin ötesinde fantastiğin bilgisini üretir; ikisi de sıra dışı ve imkânsız kaçış, rastlantı ve hayatta kalma hikâyelerinden birini her duyduklarında şunu düşünmeden yapamadılar: Belki Lise her şeye karşın bir yerlerde, hayattadır. Hamish'in ölü karısının olası canlılığı da, bir tıp öğrencisi olduğu için, sonuçta kendini havada tehlikeye atmaya hakkı olmayan, ama gerçekte Naziler yüzünden yaşadığı şiddetli ıstırabından ve öfkesinden hava kuvvetlerinde kanatlanıp uçmuş ve bir yıl sonra alevler arasında yere çakılmış çok genç tıp öğrencisi imgesini de canlı tutmuştu. Bu ikisi, hoş ve hayat dolu Lise ile cesur ve haçlı seferine çıkmış pilot, kocaman kuştüyü yorganın ağırlığı altındaki yatağın başında dikilip hafifçe, "Bizi de eklemelisin, bizi de eklemelisin," dediler.

Bu yüzden Mary ve Hamish uyuyana kadar çok zaman geçti.

Her ikisi de gece yine, pencere pervazlarında perdahlanan kardan haberdar, odada onların yanında hoşnut bir hayvanın nefes alışına benzer bir ses çıkaran büyük porselen sobanın yumuşak sesini dinleyerek uyandılar. Artık belli ki her ikisinin de içine işlemiş bir kişilik zayıflığından dolayı, yaralı yüzü nedeniyle, sonuçta kendilerini Dr. Schröder'e karşı kabalık yapmaya zorlayamadıkları için, vadinin yukarısında bir oda tutarlarsa onun seçeceği bir oda olmasını kabullenecek duruma düşmüş olmaları nedeniyle bu vadiden ayrıldıklarını düşündüler.

Hayır, Dr. Schröder'in bu ülkede, Almanya'da, Avrupa'nın büyük katalizörü ve aynasında nefret ettikleri her şeyi kişiliğinde ve varlığında özetlediğini çıkarsamayı tercih ettiler: O, bunu doğrudan ve açıkça, ya reddedecekleri ya da kabullenecekleri bir şekilde onlara özetlemiş ve sunmuştu.

Ama her ikisini birden nasıl yapabilirlerdi? Çünkü Dr. Schröder'le buluşmak bile bu ciddi ve vicdanlarıyla hareket eden iki kişinin uyanık yatıp düşünmesini kaçınılmaz kılıyordu: Bir ulus diğerinden çok farklı değildir... (Çünkü insan kendini bu varsayımla konumlandırmazsa sonu ne olurdu?) Bu yüzden de bir sonraki aşamada şöyle düşünmeleri gerekti: Dr. Schröder'in İngiltere'deki karşılığı nedir? Ulusal ruhumuzun lağımlarında, ilerde içinden Dr. Schröder'e benzer biçimde patlayabilecek hangi nahoş güçler kaynamaktadır? Öyle mi? Kayıtsızlığın büyük olasılıkla her ikimizin de içinde olan hangi acınası derinliklerinde Dr. Schröder'e karşı üstünlük hissetmeliyiz – yaşayan insanlarla dolu bir evdeki bir ceset gibi, kötü bir kokunun üzerinin örtülmesi gibi, ya da şeytani bir ruhun çağrılması gibi, yalnızca gözden uzak bir yere itilmesini dilemeliyiz?

Tatilde miydiler değil miydiler? Tatildeydiler ve bu yüzden tanımı gereği uyanık kalıp son savaşı düşünmekten, uyanık kalıp bir sonraki olası savaş için endişelenmekten, uyanık kalıp kendilerini buraya getiren sapkın mazoşizmin ne olduğunu merak etmekten muaftılar.

Sabahın ölü ve sessiz dördünde, köyün hiçbir yerinde tek bir ışık bile parlamazken, her ikisi de geniş kuştüyü kapitone yatakta yan yana uzanarak Dr. Schröder'i derinlemesine tartışarak uyanık kaldılar. Onu siyasi, psikolojik ve tıbbi olarak –özellikle de tıbbi olarak– enine boyuna incelediler; o kadar ki hizmetçi erken saatteki kahvaltıları için içeri girdiğinde uyanmak için son derece gönülsüzdüler. Ama kendilerini uyanmak, yemek yemek ve giyinmek için zorladılar, sonra da ev sahibesi mutfağında kahve içerken aşağıya indiler. Ona sorunlarından bahsettiler. Dün bir hafta kalmak için onunla anlaşmışlardı. Bugün ayrılmak istiyorlardı. Tatil sezonu olduğu için belki odasını hemen bugün kiraya verebilirdi, değil

mi? Öyle olmasa da, elbette ahlak gereği ödemeleri gereken ücret neyse memnuniyetle öderlerdi.

Frau Stohr, ödeme konusunu saçma bularak reddetti. Yılın bu döneminde zili günde on kez, istasyona gelip aşırı iyimser bir şekilde köyde boş odalar bulmayı umanların sorularıyla çalardı. Frau Stohr, iki konuğu ayrılmak istediği için üzgündü. Rahat değiller miydi? Hizmet mi kötüydü?

Buranın istedikleri her şeyi sunduğu konusunda onu temin ettiler. O anda öyle olduğunu da hissettiler. Frau Stohr, vicdan arayışıyla geçen bir gecenin ardından sabahın erken saatlerinde karşılaşılabilecek en hoş manzaraydı. İnce yapılı ve yaşlı bir kadındı, beyaz saçları arkada neredeyse örgü şişleri boyunda kalın, kullanışlı iğnelerle tutturulmuş gergin bir topuz halindeydi. Yüzü ciddi ama dingin ve kibarcaydı. Büyük olasılıkla yerel köylü kostümlerindeki geniş yün eteklerin kullanışlı bir mirasçısı olan uzun, kloş, siyah yün bir etek giymişti. Boğazında altın bir broşla tutturulmuş uzun kollu, çizgili yün bir bluz giymişti.

Vadiye vardıkları günün ertesinde orayı terk etmek istediklerini söylemek onlara çok zor geldi. Bu saygıdeğer yaşlı kadının doğruluğu bunu zorlaştırıyordu. Bu yüzden, vadinin kayak yapmak için düzenlenmiş kar eğimlerinin köylere daha yakın olacağı yukarı kısımlarına yakın bir oda tutmaya karar verdiklerini söylediler. Çünkü sonuçta Frau Stohr'un milli duygularını incitmek istemiyorlardı; sessizce istasyona sıvışmaya ve bu yerden uzağa, Almanya'dan Fransa'ya ilk trene binmeye niyetliydiler.

Frau Stohr hemen kabul etti. Her zaman ciddi kayakçılar için vadinin yukarısında evler bulmanın daha uygun olduğunu düşünmüştü. Ama spor yapmaya değil, sporun atmosferi için kış sporlarına gelenler vardı. Kendisi gençlerin karda numaralar yapmalarını izlemekten

hiç yorulmazdı. Elbette, küçük bir kızken, mesele numaralar yapmak değildi asla; kayak bir yerden başka yere ulaşmanın bir yoluydu yalnızca... Ama şimdi, elbette bütün bunlar değişmişti ve kendisi gibi, vadinin bütün çocukları gibi kayak üzerinde doğmuş olan biri, atlayış ve dönüş tarzı hiçbir hareket göstermeksizin kayak takımları üzerinde durmayı utanç verici bulurdu. Elbette o yaşta evden nadiren ayrılırdı, bu yüzden de eksikliklerini sergilemek zorunda kalmazdı. Ama iki konuğu, ciddi kayakçılar olduklarından, bütün uzun kayak pistlerinin ve büyük teleferiklerin vadinin tepesinde olduğunu bildikleri için hüsrana kapılmış olmalıydılar. Şanslarına, vadinin son köyünde ücretsiz bir odası olan ve tam da kendilerine hizmet etmeye uygun bir kadın tanıyordu.

Bu noktada kadın, Dr. Schröder'in önerdiği kadının ismine değindi, dün her tür memnuniyetsizliği çağrıştıran bu ismin, yalnızca Frau Stohr'un dudaklarından döküldüğü için çekici ve güven verici hale gelmesi olağanüstüydü.

Mary ve Hamish bakıştılar ve konuşmadan bir karara vardılar. Sabahın erken saatlerinin ayıltıcı ışığında vadiden ayrılmaya karşı gayet mantıklı bütün tartışmalar geri geldi. Sonuçta Dr. Schröder, O'da kalıyordu, vadinin elli kilometre yukarısında değil. En kötüsü gelip onları ziyaret edebilirdi.

Frau Stohr, Frau Länge'yi telefonla aramayı teklif etti; Frau Länge iyi bir kadındı ve talihsizdi. Kocası son savaşta hayatını kaybetmişti. Bu noktada Frau Stohr, uluslar arasındaki savaşın ortak insancıl duyguları ve anlayışı tahrip etmemesi gerektiğini doğal karşılayan medeni insanların nazik hoşgörüsüyle onlara gülümsedi. Evet, evet erkekler bu kadar aptal oldukça savaşlar ve ardından dullar olacaktı, tıpkı yalnızca kocasını değil, iki oğlunu da kaybetmiş olan ve şimdi odalarını kiraya vererek kızıyla birlikte yalnız yaşayan zavallı Frau Länge gibi.

Uluslararası insani vicdanın saygın ortak zemininde buluşan Frau Stohr ve İngiliz çift, merhametle Frau Länge'yi düşünerek birbirlerine gülümsediler. Ardından Frau Stohr telefona gitti ve bizzat kefil olmaya hazır olduğu iki konuğunun adına bir oda ayarladı. Sonra faturayı ödediler, birbirlerine teşekkür ettiler ve ayrıldılar – Mary ve Hamish, ellerinde bavulları ve omuzlarında kayak takımlarıyla otobüs durağına doğru, Frau Stohr da büyük, sobalı mutfağındaki örgüsüne ve kahve dolu fincanına.

Güneşin, çam ağaçlarının katı ve kara bir biçimde dikildiği karlı yamaçların üzerinde pembe pembe parladığı berrak bir sabahtı. Günün ilk otobüsü henüz hareket ediyordu, otobüste yer buldular. Otobüste hiç kimseyi görmeyen, ama el ele tutuşarak hafif, temiz seslerle bir halk şarkısının ardından bir diğerini söyleyen iki küçük atkuyruklu sarışın kızın arkasına oturdular. Otobüsteki herkes dönüp onlara sevgi dolu bir hoşgörüyle gülümsedi. Otobüs ağır ağır, karla dolu vadilerin yanından tırmanarak çıktı; birbiri ardına kayak köyleri göründükçe otobüs bazı yolcuları indirerek ve başkalarını alarak, ama her zaman dolu olarak yoluna devam etti; iki küçük kız el ele tutuşup tempoyu tutturduklarından emin olmak için birbirlerinin yüzüne dürüstçe bakarak ve aynı şarkıyı bir kez daha asla tekrarlamayarak şarkı söylerken yukarı, daha da yukarı.

İngiliz çift, kendi ülkelerinde bir otobüs yolculuğunda tam iki saat boyunca, İngilizlere özgü sımsıkı kapalı dudakları ağızlarını herkesin önünde açmalarına izin verse bile, kendilerini tekrar etmeden şarkı söyleyebilen iki küçük kız bulabilmelerinin uzak ihtimal olduğunu düşündü. Şarkı söyleyen bu iki çocuk, Mary ve Hamish'i gözle görünür derecede rahatlattı. Gerçek Almanya buydu – biraz modası geçmiş, biraz duygusal, sa-

vaş, basit, nazik. Dr. Schröder ve temsil ettikleri, talihsiz ve pek önemsiz bir olguydu. Dün hissetmiş oldukları her şey aşırı yorgun olmalarının sonucuydu. Şimdi, gitmeyi kararlaştırdıkları köyün diğerleri kadar sade ahşap köşkler ve görünüşe göre pahalı olmayan restoranlarla dolu olmasını umarak içlerinden beklentilerle geçtikleri hoş köyleri incelediler.

Öyleydi. İlerisinde Innsbruck'un bulunduğu dağ sırasının dimdik ve zapt edilemez biçimde durduğu vadinin tam tepesinde bütün diğerleri kadar büyüleyici, küçük bir köy vardı. Frau Länge'nin evi burada bir yerlerdeydi. Bir otele sordular ve yol tarifi aldılar. Köyden bir yol, çam ormanlarının arasından yaklaşık bir buçuk kilometre uzaktaki küçük bir eve yokuş yukarı gidiyordu. Bu evin parıldayan karlardan yastıklar üzerinde yalıtılmışlığı, Frau Stohr'a şükran duyarak eve doğru güçlükle yürüyen İngiliz çiftin içgüdülerine doğal olarak hitap etti. Yürüme yolu dardı ve kayakçılar onların yanından gülerek ve el sallayarak hızla geçerken sürekli kenara çekilmek zorunda kaldılar. Kar pistlerinin güneşten bronzlaşmış tanrılarının ve tanrıçalarının yüksek becerisi Mary ve Hamish'in cesaretini kırdı, belki de o yalıtılmış evin çekiciliğinin yarısı, kar üzerindeki uysal uçuşlarını görece mahremiyet içinde yapabilecek olmalarıydı.

Ev kare şeklinde, küçük ve ahşaptı; çam ormanlarıyla çevrili bir alanda alçak bir kar tepesi üzerine inşa edilmişti. Frau Länge gülümseyerek ön kapısında onları bekliyordu. Bir nedenden ötürü onu Frau Stohr'un görüntüsünde hayal etmişlerdi; ama o yirmi küsur yaş daha genç, gürbüz, saman saçlı, kırmızı yanaklı, dar bir kırmızı kazak ve dar bir canlı mavi etek giymiş bir kadındı. Arkasında, belli ki kızı olan, sağlıklı ve kahverengi, keten tohumu renginde saçları olan bir kız vardı. Her iki kadın, karlı alandan eve geçmelerini alan sürede yeni konukla-

rını açıkça ve yoğun bir biçimde incelemekle meşgul oldular. Onlara verilen oda, evin, köyün aksi yönünde yandaki bir vadiye bakan ön cephesindeydi. Frau Stohr'un evinde tek gece kaldıkları oda gibi bir odaydı; alçak, geniş, cilalanmış ahşapla parlayan ve devasa bir fayanslı sobayla ısıtılmış. Frau Länge kişisel bilgilerini not etmek için pasaportlarını aldı ve onları geri verdiğinde bu hareketi, Mary Parrish ve Hamish Anderson'un ev sahibeleriyle bir mason locasına kabul edilmiş olduklarını anlamalarını sağlayan bir tavır değişikliğiyle oldu. Kadın, dürüst bakışlı, yalın mavi gözleriyle onlara ve eşyalarına yönelik kısa incelemesini sürdürürken sevgili teyzesi Frau Stohr'un, ki gerçekten teyzesi değildi, yalnızca kuzeninin kuzeniydi, yaşına ve rahibin dul eşi olmasına saygıdan ona teyze diyordu, onlar için kendisiyle konuştuğunu, o yöreden tavsiye eden herkese her tür güveni olduğunu söyledi. Sevgili Dr. Schröder'den de duymuştu, eski bir arkadaştı o, yıllardır arkadaşı, ah – ne cesur bir adam. Yüzünü fark etmişler miydi? Evet, gerçekten mi? Onun için yeni bir yüz şekillendirilirken ve uyluklarından alınan deriyle kaplanırken iki yıl boyunca hastanede yattığını biliyorlar mıydı? Zavallı adam. Evet, Dr. Schröder'in yüzünün sorumlusu o Rusların barbarlığıydı. Burada abartılı bir biçimde içini çekti, omuz silkti ve yanlarından ayrıldı.

Kendilerine kıymetli tatillerinin üç gecesi boyunca çok az uyumuş olduklarını hatırlattılar, bu da kayakları ayaklarına geçirme fikrine karşı mevcut heves eksikliklerinin nedenini kuşkusuz açıklıyordu. Uyumaya gittiler ve gün boyunca uyudular; o gece Frau Länge'nin bizzat kendisi tarafından onlara oturma odasında ağır bir yemek servisi yapıldı; kadın onlarla sohbet ederek ayakta bekledi, ta ki oturmasını rica ettikleri âna kadar. Öyle de yaptı ve İngiliz kraliyet ailesinin gönül ilişkileriyle ilgili

onları çapraz sorguya çekmeye koyuldu. Frau Länge'nin kraliyet nedeniyle artan heyecan düzeyini abartmak olanaksızdı. Her bir üyesinin her hareketini on kadar resimli dergiden takip etmişti. Hepsinin ne yediğini, yemeklerinin nasıl pişirilmesinden hoşlandıklarını ve bunların nasıl servis edildiğini biliyordu. Kraliçenin hoşlandığı korse türünü, onunla ilgilenen doktorların adını, kraliyet ailesinin çocukları için planlanan yetiştirme yöntemlerini, kraliyet ailesinden iki Elizabeth'in ve bir Margaret'in en sevdiği renkleri biliyordu.

Ruh hali olarak cumhuriyetçi olan ve o zamanki deyiş *vieux jeu*[1] olmasaydı kendilerini böyle tanımlayacak İngiliz çift, "kendi" kraliyet aileleriyle ilgili kayda değer ölçüde bilgi edindiler ve kadının sorularının hiçbirini yanıtlayamadıkları için kendilerini yetersiz hissettiler.

Frau Länge'den kaçmak için odalarına geri döndüler. Çam ağaçları küçük yan vadinin yukarısındaki binaları sakladığı için evin gündüz göründüğü kadar yalıtılmış olmadığını keşfettiler. Ağaçlara ışıkların parıltısı vuruyordu ve anlaşılan bir kilometreden daha yakın mesafede en az iki büyük otel vardı. Karanlık karın öteki yanından müzik sesi akarak geliyordu.

Sabah iki Amerikan oteli olduğunu gördüler; yani, özellikle Amerikan birliklerinin hoşça vakit geçirmesi için olan oteller. Frau Länge Amerikan sözcüğünü birbirine karışmış takdir ve nefretle kullandı. Ve yenilmiş ülkeyi güvenlik altına alma işinde sonuçta Amerikalılarla (ve elbette Ruslarla) ortak olduklarını varsaydığı çiftin onunla bu duyguyu paylaşacağını düşündü. Çünkü kendisiyle, Frau Länge'yle, zengin olmama niteliğini paylaşıyorlardı.

1. (Fr.) Modası geçmiş. (Ç.N.)

"Ah," dedi kadın, sahte ve candan bir omuz silkmeyle, sesinde sahte bir alçakgönüllülükle, "buraya gelip ülkenin sahibiymiş gibi davranmaları korkunç bir şey." İngiliz çift kahvaltı ederken, Amerikan askerleriyle eşlerinin ve kız arkadaşlarının tepelerden saldırganca inişlerini izleyerek pencerenin önünde dikildi; yüzünde de acı bir kıskançlık, takdir dolu bir kin vardı, sanki şöyle düşünüyor gibiydi: Öyle mi? O halde bekleyin ve görün!

O günün ilerleyen saatlerinde Frau Länge'nin kızının üzerine oturmuş kar pantolonu ve kazağıyla posterde yer alan bir kız pozunda kapının eşiğinde durup Amerikalı askerlere baktığını gördüler. Ve onun tek başına geçen her erkeğe, "Yan-kiii. Yan-kiii!" diye seslendiğini duydular. Asker kafasını kaldırıp bakıyor ve el sallıyordu, o da el sallayarak bağırıyordu: "Seni seviyorum dostum." En sonunda biri geldi; her ikisi kayaklarıyla köye doğru indiler.

Onların izlediğini görmüş olan Frau Länge, "Ah, şu genç kızlar, ben de eskiden böyleydim," dedi. Onların hoşgörülü suç ortaklıklarını gülümseyerek ifade ettikleri âna dek bekledi – pasaportlarının farklı standartlara hakları olmadığını kanıtladığını görmüşken, daha azını yapamayacaklarını hissedecekleri bir şekilde bekledi ve dedi ki: "Evet, insan gençken aptal oluyor. Gördüğüm her erkeğe nasıl âşık olduğumu hatırlıyorum. Ah evet, öyleydi. Genç kızken Münih'te yaşardım. Evet, gençlik ayrım yapmıyor. Führer'imize âşıktım, evet, gerçek bu. Ondan önce de sokağımızda yaşayan komünist lidere âşıktım. Şimdi Lili'me Amerikan ordusuna âşık olmasının onun şansı olduğunu söylüyorum; çünkü o demokrasiye âşık." Frau Länge kıkırdadı ve iç geçirdi.

Onlara servis ettiği bütün ağır yemeklerde –sosis, *sauerkraut*[1] ve patates; *sauerkraut*, patates ve et yahnisi– on-

1. (Alm.) Lahana turşusu. (Ç.N.)

larla konuşarak yanlarında durdu ya da cilalı ahşap masanın öteki ucunda, tombul kolunu öne uzatarak, bir eli parlak sarı saçlarını okşayıp düzelterek tevazuyla oturdu ve konuştu da konuştu. Onlar yemek yerken hayatının tarihini anlattı. Annesi Birinci Dünya Savaşı'nda açlıktan ölmüştü. Büyük ağabeyi siyasi biriydi; sosyal demokrattı, bu yüzden kendisi de sosyal demokrattı. Sonra da komünist olmuş ve Tanrı bağışlasın ama komünistlere oy vermişti. Sonra Führer gelmişti ve ağabeyi onun iyi bir adam olduğunu söylemişti, böylelikle Nazi oldu. Elbette o günlerde çok genç ve sersemdi. Führer konuşurken heyecandan çığlıklar atarak o devasa kalabalıklar içinde nasıl durduğunu kıkırdayarak anlattı. "Çünkü ağabeyim üniformalıydı, evet ve çok hoş görünüyordu, asla inanmazsınız!"

İngiliz çift adanmış, isterik, davul çalan sese onaylarını kükreyen ve bağıran o fanatik kalabalıkların sesini radyoda dinlediklerini hatırladı; Frau Länge'yi izlediler, onu terleyen ve kırmızı yanaklı, binlercesiyle birlikte bağıran, elbette üniformalı ağabeye âşık kız arkadaşıyla kol kola genç bir kız olarak hayal ettiler. Ardından, tahriş olmuş boğazını bir kafede birayla dinlendirdikten sonra, belki de kız arkadaşıyla birlikte sarhoşluğunun anısına kıkırdayarak gülmüşlerdi. Ya da belki kadın kıkırdamamıştı. Yine de, evlenmiş ve buraya, dağlara gelmiş ve üç çocuğu olmuştu.

Ve artık kocası ölmüş, Stalingrad'a yakın bir cephede katledilmişti. Bir oğlu Kuzey Afrika'da, diğeri de Avranches'ta hayatını kaybetmişti. Ve Lili oradan geçmekte olan bir Amerikan askerine kıkırdayarak ve el sallayarak pencereden sarktığında kadın, İngiliz çifte şöyle bir göz atarak, "Rus bölgesinde olmadığımız için şanslıyız; çünkü öyle olsa Lili bir Russki'ye âşık olurdu," dedi. Lili de kıkırdadı ve pencereden daha da ileriye sarktı, el salladı ve seslendi, "Dostum, seni seviyorum."

İngiliz konuklarının süregelen kibarlığının hemfikir olmak anlamına gelmediğinin belki de bilincinde olan Frau Länge, bazen kollarını ciddi bir kendini beğenmişlikle doğrultuyor, utangaç gözkapaklarını indirip önüne bakarak kızına mırıldayan ve sarsılmış bir doğrulukla şöyle diyordu "Evet, Lili, istediğini söyle, ama bu kez konuklarımız İngiliz olduğu için şanslıyız. Onlar da bizim gibi bu korkunç savaşın acısını çekmiş insanlar. Evlerine dönecekler ve ülkemiz bölündüğü için neler çektiğimizi arkadaşlarına anlatacaklar. Çünkü belli ki sarsıldılar. Çekmek zorunda kaldığımız aşağılanmadan haberleri yoktu."

Bunun üzerine Mary Parrish ve Hamish Anderson hiçbir şey söylemedi, ama birbirlerine nazikçe tuzu ya da hamur köftelerini uzattılar ve kısa bir süre sonra izin isteyip odalarına gittiler. Epey uyuyorlardı; çünkü sonuçta, daimi olarak uykusuz bırakılan insanlardı. Ve çok olmasa da iştahla yemek yediler. Biraz kayak yaptılar ve sık sık güneşlenerek Londra'ya dönüşlerinin ilk haftasında kaybedecekleri bir bronzluk katmanı edindiler. Dinlenmiş hissediyorlardı. Fiziksel rahatlığın rehavetindeydiler. Frau Länge'yi dinlediler, Avrupa'nın kraliyet ailelerinin tutumları ve alışkanlıkları hakkında tamamen cahil oldukları için onun azarlarını kabul ettiler, kızının o ya da bu Amerikalı askerle gidişini izlediler ve Dr. Schröder bir öğleden sonra Frau Länge'yle kahve içmek için çıkageldiğinde onlara katılmaktan mutlu oldular. Frau Länge onlara Dr. Schröder'in hayatının rüyasının Birleşik Devletler'e ulaşmak olduğunu açıklamıştı. Ne yazık ki bunu yapmak için giriştiği her çaba başarısızlıkla sonuçlanıyordu. Belki de onlar için Dr. Schröder'e Londra'dan bir vize ayarlamak kolay olurdu. Hayır mı? Orada da mı zor? Ah, genç bir kadın olsa o da Birleşik Devletler'e giderdi; orası geleceğin ülkesi, öyle değil miydi? Dr. Schröder'i oraya bu kadar çok gitmek istediği için suçlamadı.

Ona yardım edebilecek bir konumda olsa, öyle yapacağına inanmalılardı; çünkü arkadaşlar her zaman birbirine yardım etmeliydi.

Frau Länge'nin Lili'yi doktorla evlendirmeyi planladığına karar verdiler. Ama görünen o ki Lili bu düşünceyi paylaşmıyordu, zira onun geleceğini bildiği halde o akşam ortalıkta görünmemişti. Belki de Frau Länge çok da üzgün değildi çünkü flört sözcüğü bunun gibi bir ilişki için neredeyse hiç kullanılamayacak olsa da, son derece sevimliydi. Frau Länge derin derin iç çekti, şaşkın mavi gözleri arkadaşının yüzünün parlayan korkunç maskesinde "*Ach, mein Gott, mein Gott*!"[1] diyerek sabitlendi, bu arada Dr. Schröder pohpohlanmaktan sıkılmış bir film yıldızı gibi, bir eliyle kibar ret işaretleri yaparak, diğerini de yemek için kullanarak övgüyü kabul etti. Geceyi, göründüğü kadarıyla mutfaktaki eski kanepede geçirdi.

Sabah Mary ve Hamish'i, hastanedeki görevlerini yerine getirmek zorunda olduğu için ne yazık ki vadiden ayrılacağını, onlara hizmet etmekten çok memnun olduğunu, dönüş yolculuklarını hastanesinin bulunduğu kenten geçecek şekilde ayarlamalarını umduğunu söylemek için saat yedide uyandırdı ve bunu yapmaları için onlardan teminat istedi.

Dr. Schröder'in gidişi onları kendi tatillerinin bir hafta içinde biteceği ve sıkıldıkları, ya da sıkılmanın eşiğine geldikleri gerçeğiyle baş başa bıraktı. Karlı dağlardan ayrılmak ve aşağıdaki kentlerden birine inmek, ucuz bir oda tutmak, birkaç sıradan insanla tanışma çabasına girmek çok daha iyi olacaktı. Bununla ne bu vadiye sık sık gelen zengin sanayicileri, ne de açıkça daha eski ve daha barışçıl bir dönemden kalma biri olan Frau Stohr gibi insanla-

1. (Alm.) Ah, Tanrım, Tanrım! (Ç.N.)

rı kastediyorlardı; ne de Frau Länge ve kızı Lili gibilerini; ne de Dr. Schröder gibilerini. Frau Länge'ye hoşça kal demek, onun hemen söylediği gibi, en az bir kişinin kapısını çalıp oda istemediği tek bir gün geçmediği için neredeyse zahmetsizdi, çünkü köydeki herkesin bildiği üzere, aldığı paranın üzerinde bir hizmet veriyordu. Bu doğruydu; Frau Länge doğal bir ev sahibesiydi; onlara anlaşmal. .ının gereğinden daha fazlasını fincanlarca kahve ve hepsinin ötesinde saatler boyu süren kardeşçe sohbetlerle vermişti. Ama sonunda onların bir haftayı mesleki bir bahaneyle, hastaneler görerek ve meslektaşları olan doktorlarla iletişim kurarak geçirmek istediklerini söyleyerek sundukları mazereti kabul etti. "Bu durumda," dedi bir anda, "Dr. Schröder'i tanıyor olmanız şans, çünkü görmeniz gereken her şeyi gösterecek daha iyi biri olamaz." Ona Dr. Schröder'in kasabasından geçtikleri takdirde, vardıkları anda onu arayacaklarını söylediler ve sonra vedalaştılar.

Uzun kıvrımlı vadiden merkez köye, O'ya otobüsle yolculuk ettiler, küçük köhne trene bindiler, sert ahşap sıralarda yan yana oturarak başka bir rahatsız gece geçirdiler ve sonunda, ucuz bir otelde küçük bir oda buldukları Z kentine vardılar. Artık sıradan insanlarla temas etmeye ve bugünün Almanya'sı hakkındaki bakış açılarını genişletmeye ant içtiler. Kentin sıradan insanlarla çevrili sokaklarında kısa yürüyüşler yaptılar, turistlerin yaptığı gibi onların yüzlerine baktılar, onlar hakkında hikâyeler uydurdular ve bunun sonucunda, her samimi turist gibi, sokakta olumlu yüzü olan birini durdurup büyük genellemeler yaptıkları kısa sohbetlere katıldılar. "Biz sıradan insanlarız, ülkemizin insanlarının eksiksiz temsilcileriyiz. Siz belli ki sıradan birisiniz, kendi ülkenizin temsilcisisiniz. Lütfen kendinizi açıklayın ve bize açılın, o zaman biz de aynısını yaparız," demek fantezilerinden keyif aldılar.

Bunun üzerine bu olumlu yüzlü kişi bir sevinç nidası koparır, yumruğuyla alnına vurur ve, "Ama arkadaşlarım! Daha çok istediğim bir şey olamaz," derdi. Böylece onları evine, dairesine ya da odasına götürürdü, her iki taraftaki herhangi bir uluslararası anlaşmazlık, kaza, olay, savaş ya da sıradan insanlarca hiç istenmeyen başka olgulardan daha kalıcı olacak kadar güçlü, ölümsüz bir dostluk başlardı.

Çalıştığı kasabayı seçmemekte çok özen gösterdikleri için Dr. Schröder'le bağlantıya geçmediler. Ama zaman zaman Dr. Schröder'in böyle düpedüz iğrenç bir adam olmasaydı; kendilerine Almanya'daki ya da en azından bir kentindeki tıbbın durumunu, ilişkilerine siyaset karıştırmadan tanıtabilecek, kendileri gibi çalışkan, kendini adamış, idealist bir doktor olsaydı ne hoş olacağını düşündüler.

Buna benzer konuları efkârlı bir şekilde düşünmek onları, doğasında pısırık olan benliklerine yabancı bir davranış biçimine yöneltti. Bir yıl kadar önce Dr. Anderson, Z kentinin hemen dışında bir hastaneye bağlı bir Dr. Kroll'dan, kendisini yakın zamanda yayımladığı bir makalesi için kutladığı ve onunla yakından ilişkili bir araştırma alanıyla ilgili kendi makalesini iliştirdiği bir mektup almıştı. Hamish, Dr. Kroll'un makalesini okuduğunu ve onu artık tıp alanında özgün izler bırakma gücü olmayan, ama özgün araştırmaya karşı bütün ilgisini kaybetmiş görünmek istemedikleri için de zaman zaman başkalarının çalışmaları üzerine nazik bir yorum anlamına gelecek küçük ve zararsız bir makale çıkartan yaşlıca ve tanınmış doktorlar tarafından ortaya konan çalışmaların tipik örneği olarak teşhis ettiğini hatırladı. Kısacası, Dr. Anderson, kendisine Almanya'daki meslektaşı tarafından gönderilen makaleden nefret etmiş ve kısa bir teşekkür mektubu yazmaktan fazlasını yapmamıştı. Şimdi bu olayı ha-

tırladı ve Mary Parrish'e bundan söz etti; Dr. Kroll'a telefon edip kendilerini tanıtma olasılığını düşündü. Öyle yapmaya karar verdiklerinde bu, bir yenilgiyi itiraf etmeklerini kesin olarak hissetmeleriyle olmuştu. Şimdi profesyonel insanlar olacaklardı, daha fazlası değil. "Sıradan insanlar" onlardan tamamen kurtulmuştu. Üç işçi (otobüste), iki ev kadını (kafelerde), bir işadamı (bir trende), iki kadın garson ve iki hizmetçi (otelde) ile sohbetler onları tatmin etmemişti. Bu insanların hiçbiri, çiftin modern Almanya hakkında öğrenmek istedikleri nihai, kuvvetli, kesin beyanla karşılarına çıkmamıştı. Aslında hiçbiri İngiltere'deki muadillerinin yapacağından daha fazlasını söylememişti. İçlerinde siyasi yoruma en çok yaklaşan ifade, hizmetçilerden birinin yeterince para kazanmadığı ve büyük olasılıkla, ücretlerin anlaşılan çok daha yüksek olduğu İngiltere'ye gideceği yolundaki yakınmaydı.

Hayır, otobüste şarkı söyleyen iki küçük kızın simgelediği, gerçek, modası geçmiş, sağlıklı Almanya'yla temas onları yüzüstü bırakmıştı. Ama mutlaka orada olmalıydı. Her ikisinin de bildiği sığınmacıların hayli bezgin ironisinin, Bertolt Brecht'in şarkılarındaki şiddetli vurgulamanın, bir Dimitrov'un kavgacı tutkusunun (gerçi elbette Dimitrov Alman değildi); küçük kızların masumiyetinin, Beethoven'in "Beşinci Senfonisi"nin çarpışan akorlarının karışımı olan bir şey. Bu nitelikler zihinlerinde yorgun, kuşkucu, küçümseyici ama dirençli bir kişiliğin, her an bir tüfek kapıp iyi olan, haklı olan ve doğru olan için savaşmaya hazır bir tür medeni filozofun imgesinde bir araya geldi. Ama buna en ufak benzerliği olan hiç kimseyle karşılaşmamışlardı. Vadide geçirdikleri iki haftaya gelince, onları tamamen silivermişlerdi. Sonuçta, kendini tamamen keyif arayışına vermiş, bunu da bütün yıl sürdürmüş bir vadinin kendisi dışında herhangi bir şeyin temsilcisi olması mümkün müydü?

Başarısız oldukları gerçeğini basbayağı kabul edecek, Dr. Kroll'u arayacak ve tatillerinin geri kalan günlerini tıp hakkında bilgi edinerek geçireceklerdi. Onlara oldukça şaşırtıcı gelen bir biçimde Dr. Anderson'la olan ilginç yazışmasını hatırlayan Dr. Kroll'u aradılar, o da ertesi sabahı birlikte geçirmek için onları davet etti. Hiç de bir hastanenin meşgul yöneticisi gibi değil, bir ev sahibi gibi konuştu. Bu ayarlamayı yaptıktan sonra Doktor Parrish ve Anderson, ucuz bir restoran bulmak için –çünkü ellerinde kalan para artık gerçekten çok azdı– dışarıya çıkmak üzereydiler ki Dr. Schröder'den haber aldılar. Adam, dostu Frau Länge'den burada olduklarını öğrendikten sonra özellikle onları selamlamak için o öğleden sonra ta S'den kalkıp gelmişti. Başka bir deyişle, onlara gelen mektupları yeni adrese gönderdiği için adreslerini bilen Frau Länge'ye telefon etmiş ya da telgraf çekmiş olmalıydı; Dr. Schröder'in onlara ihtiyacı o kadar büyüktü ki ta S'den kalkıp gelmişti, bunun pahalıya mal olduğunu da belirtmekten geri durmadı.

İngiliz çift, bir kez daha Dr. Schröder'in yaralı yüzüyle ve sert bakışlarıyla karşılaştılar, bir kez daha nefret ve merhamet karışımı bir duygu hissettiler ve S'de değil de bu kasabada durmayı seçmiş oldukları için tekleyerek bahaneler uydurdular. Onun istediği gibi akşamı pahalı restoranlardan birinde geçirmeyi karşılamalarının mümkün olmadığını söylediler; kendileriyle buluşmaya gelmek için zaten çok para harcamış olduğundan onun misafiri olarak gitmeyi reddettiler ve onunla bira içmek için bir anlaşmaya vardılar. Bunu da Führer'in destekçilerinin eski günlerde buluşmaya alışkın olduğu çeşitli bira mahzenlerinde yaptılar. Dr. Schröder onlara bunu ya turistler için bir cazibe merkezini gösteriyormuş gibi, ya da onlara kaybedilmiş zaferin yasını kendisiyle birlikte tutma fırsatını sunuyormuş gibi anlaşılabilecek bir şekilde anlattı.

Artık onlara tavrı düşmanlık ve bayağılaşan bir kibarlık arasında dalgalanıyordu. Onlar da, kendi paylarına, kendi kibarlıklarını korudular; biralarını içtiler, ara sıra birbirlerine gözleriyle işaret ettiler ve Dr. Schröder olmasaydı çok keyifli olabilecek bir akşama katlandılar. Zaman zaman adam sohbeti İngiltere'de çalışma olasılıklarına getirdi; onlar da uyarılarını yinelediler, ta ki sonunda, adam Birleşik Devletler'den söz etmemiş olsa da, İngiltere'de dünyanın o tarafında yaşamak için vize almanın burada almaktan daha kolay olmayacağını açıklamalarına kadar. Dr. Schröder, onlar gerçek hedefin farkında olduklarını gösterdiklerinde hiç de bozuntuya uğramış değildi. Hiç değildi; sanki daha en başında onlara Birleşik Devletler'in hayalindeki ülke olduğunu söylemiş gibi davrandı. İngiltere'ye hiç methiyeler düzmemiş gibi, şimdi İngiltere'yi ölü ve bitmiş, Amerika'nın sağlıklı bedenindeki bir parazit olan Avrupa'nın bir parçası olarak hor görüyordu. Oldukça açık bir şekilde bütün ileri görüşlü insanlar Amerika'nın yolunu tutardı – tahmin ediyordu ki onlar da bu açık gerçeği görmüş ve belki de kendi planlarını çoktan yapmışlardı. Elbette hiç kimseyi önce kendini düşündüğü için suçlamazdı, bu doğanın kuralıydı; ama arkadaşlar birbirlerine yardım etmeliydi. Ve kim bilir, belki hepsi Amerika'ya vardığında Dr. Schröder, Doktor Anderson ve Parrish'e yardım edecek bir konumda olurdu. Kader çarkı böyle bir şeyi pekâlâ mümkün kılabilirdi. Evet, bu dünyada epey önceden plan yapmak her zaman önerilir. Kendi adına, bunun birinci ilkesi olduğunu kabullenmekten utanmıyordu; bu akşam Z kentinde, onların huzurunda oturuyor olmasının nedeni buydu. Z hastanelerinin çevresinde onlara rehberlik etmek için kendi hastanesinden bir günlük izin ayarlamış olmasının –ki iki haftalık bir tatilden henüz dönmüş olduğu için bunu yapmak çok kolay değildi– nedeni buydu.

Mary ve Hamish, uzun bir afallamış sessizlikten sonra, onun kendilerine gösterdiği nezaketin sınır tanımadığını söylediler. Ama ne yazık ki yarını falanca hastaneden Dr. Kroll'la geçirmek için sözleştiklerini belirttiler.

Dr. Schröder'in gözleri ani ve şiddetli bir hareketlenme gösterdi. Yüzünün parlak ve gergin maskesi kızıllığını derinleştirdi ve Kroll adı karşısında mavi ışığın vahşi ve kızgın bir titreyişinden sonra, gözler durağan, neredeyse kederli bir sorgulama bakışına büründü.

Görünen o ki sonunda, biraz da şansla, Dr. Schröder'i susturmanın yolunu tesadüfen bulmuşlardı.

"Dr. Kroll," dedi adam, uzun bir aramadan sonra anahtarı bulan bir adamın iç çekişiyle, "Dr. Kroll. Anlıyorum. Evet."

Sonunda onları yerli yerine koymuştu. Anlaşılan Dr. Kroll'un konumu ve dolayısıyla, muhtemelen onların da konumu o kadar üstündü ki, onlarla hiçbir şekilde eşit olmaya asla heveslenemezdi. Dr. Kroll'un yakın arkadaşları oldukları için, Amerika'ya göç etmeye ihtiyaçları olmaması tamamen anlaşılabilir bir durumdu. Tavrı keskin, dalgın ve saygılı bir hal aldı ve en fazla, yaklaşık üç hafta önce O'daki ilk akşam Dr. Kroll'un yakını olduklarını söyleyebileceklerini, böylelikle kendisini bütün bu ıstıraptan ve dertten ve masraftan kurtarabileceklerini ima etti.

Dr. Kroll'un ödüller ve itibar yağdırılmış, mesleğinin zirvesinde bir adam olduğu anlaşıldı. Elbette böyle birinin başının bu şekilde belaya girmesi talihsizlikti.

Peki, Dr. Kroll'un başı nasıl belaya girmişti?

Nasıl, yoksa bilmiyorlar mıydı? Elbette bilmeliler! Dr. Kroll her yıl altı ay için kendi hastanesinde gönüllü bir hasta olurdu –evet, bu takdir edilesi bir şeydi, değil mi?– bu kadar parlak bir adamın, yılın belirli bir döneminde anahtarları astlarına teslim etmesi ve tıpkı diğer

altı ay boyunca kapıları başkalarının üzerine kilitlediği gibi, bir kapının kendi üzerine kilitlendiğini görmek için boyun eğmesi. Çok üzücüydü, evet. Ama elbette Dr. Kroll'un arkadaşı olma ayrıcalığına sahip oldukları için bunu oldukça iyi biliyor olmalıydılar.

Mary ve Hamish, Dr. Kroll'un yönettiği hastanenin bir akıl hastanesi olduğunu bilmediklerini itiraf etmek istemediler. Etselerdi, belli ki onları çoktan yüksek bir kademeye yerleştirmiş olan Dr. Schröder'den uzak durma avantajını kaybederlerdi. Bu arada Dr. Schröder, akşamı çoktan mahvolduğu ve harcayacak zaman olduğu için, konuşmaya hazırlandı.

Akşam, insanların koca ahşap fıçılarla çevrelenen ve bu fıçılardan doğruca dev boyutlu bardaklara boşaltılan birayı içtiği bira mahzeninde –bütün bira mahzenlerinin yüceltilmiş halinde– sona erdiğinde, Dr. Kroll'un başına gelenleri olgun kabullenişinde gururlu ve kederli, çok yaşlı, Kral Lear benzeri bir adam olduğu izlenimini edindiler; Mary Parrish küçük çocuklarda, Hamish Anderson da geriyatride uzmanlaştığından dolayı her ikisi de akıl hastalarının sorunlarıyla doğrudan bir ilgisi olmadığı halde, bu cesur yaşlı adamla buluşmayı içtenlikle bekliyorlardı.

Akşam Dr. Kroll'un görünmez varlığı nedeniyle hiçbir tatsızlık yaşanmadan bitti. Dr. Schröder onları otellerinin kapısına götürdü, ellerini sıktı ve tatilleri için mutlu bir son diledi. Kişiliğinin şiddetli uyumsuzluğu, içine sığınıp onunla avunduğu kendini alçaltan aşağılanmayla bastırılmıştı. Londra'ya geldiğinde onları arayacağını söyledi, ama bu yalnızca lafın gelişiydi. Onlara Dr. Kroll'la hoş bir buluşma diledi ve siyah kabuklu bir çekirge gibi –sokak ışıklarında savrulan tuz ya da kum gibi parlayan ince beyaz kar tanelerinin arasında kapüşonlu, acı dolu, enerjik bir suret halinde– ince, uzun bacakları üzerinde sıçraya-

rak tren istasyonuna doğru siyah, soğuk esintili gecenin içinde yürüyerek gitti.

Ertesi sabah hâlâ kar yağıyordu. İngiliz çift, kentin öteki ucundaki yoksul bir semte gidecek doğru otobüs durağını bulmak için otellerinden erken saatte ayrıldı. Kar alçak, gri gökyüzünden umursamaz bir halde yağıyordu ve ince şeritler halindeki kirli kar, karanlık toprak üzerinde seyrek bir halde uzanıyordu. Son savaşın bombaları buradaki sokakları kilometreler boyunca düzlemişti. Sokaklar kırık hatlar halinde oyulmuştu, yeni döşenmiş demiryolu rayları da onların arasında temiz ve parlak bir halde ilerliyordu. İstasyon bombalanmıştı ve yenisi yapılana dek geçici olarak hizmet veren ahşap bir baraka vardı. Karanlığın sarmaladığı dirençli bir kalabalık, otobüs durağının çevresinde kümelenmişti. Yakında bir işçi grubu kilometrelerce uzanan hasarlı evlerin içinde sağlam ve temiz bir halde yükselen yeni bir binada çalışıyordu. Duvarların yalın beyazına karşı çalışan kara, enerjik böcekler gibi görünüyorlardı. İngiliz çift, soğuk omuzlarını kamburlaştırarak ve soğuk ayaklarını Alman kalabalıkla birlikte kımıldatarak ayakta bekledi ve inşaat işçilerini izledi. Bu tahribatı yaratmış olanın kendi ülkelerinin bombaları olduğunu düşündüler; şu anda omuz omuza durdukları insanların bombaları tarafından kendi ülkelerinde yaratılan tahribatı düşündüler ve umutsuz bir bunalıma ağır ağır gömüldüler. Otobüs uzun süredir gelmemişti. Hava daha da soğuyor gibiydi. Zaman zaman insanlar istasyon kulübesine doğru hareketlenerek ilerlediler ya da otobüs sıralarının sonuna iliştiler, ya da bir kadın alışveriş sepetiyle geçip gitti. Harap binaların ardında tahrip olmuş kentin şekilleri ve hatları ve yeniden inşa edilecek kentin hatları yükseliyordu. Sanki ölü kentlerin ve henüz doğmamış kentlerin yıkıntıları ve hayaletleri arasındaymışlar gibiydi. Hamish'in gözleri de

yine çevrelerindeki insanların yüzleriyle meşgul, geçmekte olan yaşlı, şal örtüsü altında bir kadının yüzüne sabitlenmişti; sanki kalabalık, sokaklar gibi şeffaf ve akışkan bir hale gelmişti, çünkü yanlarında, arkalarında, aralarında ölüler duruyordu. İki savaşın ölüleri yıkılmış meydanı doldurmuş ve karda mahsur kalmış sessiz bir kalabalık halinde, yaşayanları dürtüklüyorlardı.

Sessizlik havayı kilitledi. Toprağın altından geliyor gibi görünen alçak, derin bir nabız atışı vardı. Bu, inşaat alanında çalışan bir makineden geliyordu. Kirli karın içine gömülmüş makine, bir güreşçi gibi ya da dua eden biri gibi cebelleşen siyah kollarını kaldırdı; yaptığı işin sesi de sanki toprak boğuk bir nefes alıyormuşçasına, soğuk toprak boyunca bir hareket hissi gibi gezindi. İşçiler de arı gibi kümelendi, makinenin çevresinde ve yeni binanın dik cephelerinin üzerinde çalıştı. Tuğlalarla oynayan çocuklar gibiydiler. Yarım saat önce siyah balıkçı çizmeleri içinde dev bir adam blok yapılarından atlayarak geçmiş ve onu dikkatsizce devirmişti. Şimdi çocuklar onu büyük siyah çizmeli devlerin atlayarak yürüyen ırkının bacakları altında yeniden inşa ediyorlardı. Her an onu ezerek geçecek başka siyah bacaklar binanın üzerinde bacaklarını ayırarak oturabilir, o da çakan gök gürültüsünün ve yıldırımın eşliğinde yerle bir olabilir ve harabeye dönebilirdi. Sabırlı Avrupa'nın bütün topraklarında, kanla yeniden ve yeniden ıslanan topraklarda, öfkeli metallerin yeniden ve yeniden parçaladığı topraklarda, savaşın mermi çekirdekleri ve yıkıntılarının arasında, ufacık figürler kendi yepyeni evlerini inşa ediyordu; gözlerinde de uygun adım yürüyen balıkçı çizmeli büyük ayakların gölgesi ve her birinin yanında, hepsinin yanında ölüleri, görünmeyen, yığılan, anılara karışan ölüleri vardı.

Kalabalık beklemeyi sürdürdü. Makine boğuk nefes alışına devam etti. Zaman zaman köhne bir otobüs çıka-

geldi, birkaç kişi bindi, otobüs kalktı ve daha da fazla sayıda kişi incecik yağan karın içinden, sabrının heyecansız disiplinli niteliği açısından bir İngiliz grubuna çok benzeyen kalabalığa katılmak üzere karanlık giysileriyle çıkageldi.

Sonunda, beklemeleri söylenen numaralı otobüs yaklaştı, onlar da diğer birkaç kişiyle birlikte otobüse bindiler. Otobüsün yarısı boştu. Otobüs neredeyse hemen kenti ardında bıraktı. Dr. Kroll'un hastanesi, İngiltere'deki benzer hastanelerin birçoğu gibi, sağlıklı insanların yaşamlarının, yüksek duvarların koruması ardına çekilmek zorunda kalanları düşünerek rahatsız olmaması için kent sınırlarının epey dışına inşa edilmişti. Hastaneye giden yol, karın çizgiler ve noktalar halindeki izleriyle kaplı siyah düzlükler üzerinde yakın zamanda yeniden inşa edilmiş epey dar bir yolda dümdüz ilerliyordu. Sessiz, rüzgârsız hava, sanki karın aheste ağırlığı gri örtüyü siyah düzlüklerin üzerinden yeryüzüne doğru çekiyormuş, gökyüzü yere iniyormuş duygusunu uyandıracak kadar yavaş düşen ince kar taneleriyle doluydu. İleriye doğru, renksiz bir dünyada yol aldılar.

Dr. Kroll'un hastanesi düzlükte uzun bir yolun ardından kendini gösterdi. Savaşın toplama kamplarındaki kulübelerin düzenlenme biçimi gibi, birbirleriyle düzenli açılarda kurulmuş on iki ya da daha çok sayıda koyu renk, düz binadan oluşuyordu. Gerçekten de, uzaktan, bir toplama kampının mekanik düzenine benzerlik çok büyüktü; ama otobüs yakınlaştıkça binalar büyüdü ve gerçek boyutlarına doğru genişledi ve kendilerini çimenliklerin ve fundalıkların düzenli deseniyle kuşattı.

Otobüs onları ağır bir demir kapının dışında bıraktı; yüksek ve kare biçimindeki ana binanın girişinde de, onları heyecanla, sabırsızlık içinde yukarıda bekleyen Dr. Kroll tarafından görevlendirilen bir doktor tarafından

karşılandılar. Çok sayıda merdivenden çıkıp birçok koridordan geçtiler ve bu yer dışarıdan ne kadar kasvetli bir izlenim verirse versin, kasvetin içeriden kovulması için büyük özen gösterilmişti. Duvarlar, işi başından aşkın rehberlerinin peşinden koşturdukları için şu anda incelemeye zaman olmayan canlı renklerdeki resimlerle tamamen kaplıydı; her bir köşe başındaki yüksek sütunlarda çiçekler duruyordu; duvarlar, tavan ve ahşap kaplama da açık beyaz ve mavi renkte boyanmıştı. Bu insancıl ve hoş koridorlardan geçerken çok yakında tanışacakları fırtına ruhlu Lear'la aynı duyguları paylaşıyorlardı; belki de içeride kurban olarak zaman geçirmenin nasıl bir şey olduğunu bilen birinin bir akıl hastanesinin yöneticisi olmasının avantaj olduğunu bile düşünüyorlardı. Ama rehber, "Burası elbette yönetim bloku ve doktor odaları," diye belirtti. "Dr. Kroll sonra size hastaneyi göstermekten mutluluk duyacak."

Bunun üzerine onların elini sıktı, başıyla selamladı ve onları bir orta sınıf oturma odasına ait gibi görünen aralanmış bir kapının dışında bırakarak gitti.

Tok bir ses içeri girmelerini söyleyerek seslendi; onlar da sürgülü cam panellerle ikiye bölünmüş, parlak biçimde aydınlatılmış, hoş bir şekilde döşenmiş ve iki odanın dibindeki tek bir küçük masa dışında bir büroyu çağrıştıracak hiçbir şeyin olmadığı iki odalı bir daireye girdiler. Masanın başında onları selamlamak için doğrulan orta yaşlarının sonlarında yakışıklı bir adam oturuyordu. Çok geç de olsa onun Dr. Kroll olması gerektiğini anladılar; bu yüzden, şokta oldukları için, selamları onunkinden çok daha az heyecanlıydı. Onun selamlaması her açıdan bir meslektaştan çok bir ev sahibininki gibiydi. Belli ki onları gördüğü için çok hoşnuttu ve kahve ısmarlarken oturmaları için ısrar etti. Bunu da cam bölmelerin arkasındaki odada, masada duran dahili telefona giderek

yaptı; çift, birbirleriyle şaşkınlıklarını ve sonra da memnuniyetlerini paylaşarak bakıştı.

Öncelikle, Dr. Kroll son derece saygın biriydi, onlar da Dr. Schröder'in önceki gece onun köklü ve saygın bir aileden geldiği, kısacası bir aristokrat olduğu konusunda söylemiş olduğu bir şeyi hatırladılar. Bunu Dr. Schröder'den anlamaları imkânsız olsa bile, bizzat Dr. Kroll'a bakınca bu sözcüğü kabul etmek durumunda kaldılar. Dr. Kroll uzunca biriydi ve tartıda ne kadar geldiği hiç düşünmeden merak edilecek olsa da şişman, hatta tombul olmadığı için, ağırlık ve inceliği takdire şayan bir şekilde birleştirmeyi başarıyordu. Ama ağırdı; güçlü ve çıkıntılı kemikleri olan yüzü geniş gözenekli bir etin ağırlığını taşıyordu. Yine de, soluk alnının çıkıntılı kubbesi nedeniyle geniş, buyurgan burnu nedeniyle ve derin, kara ve yaşam dolu gözleri nedeniyle bunun ince bir yüz olduğu söylenebilirdi. Hareketleri de ağır bir adamınkinden değildi; hızlı ve sabırsız el hareketleri vardı ve biçimli elleri sürekli hareket halindeydi. Gülümseyerek, verdiği kahve siparişinden döndü, iki İngiliz doktorun karşısındaki rahat bir koltuğa oturdu ve dünyadaki en görgülü ve hoş şekilde onları ağırladı.

Takdir edilesi bir İngilizceyle konuşuyordu, İngiltere hakkında çok şey biliyordu ve şimdi kendinden emin bir şekilde İngiltere'deki mevcut gidişatı tartışıyordu.

İngiltere'ye çok hayrandı. Bu kez İngiliz çiftin gururu okşandı. Bu, itici Dr. Schröder'den övgü duymaktan çok farklı bir şeydi. Kahve gelene kadar ve kahveyi içerlerken, ardından da yarım saat boyunca İngiltere'yi ve kurumlarını tartıştılar. İngiliz çift, İngiltere'yle ilgili, hiç katılmadıkları bir bakış açısını, rahatsız olmadan dinlediler, çünkü böyle bir adamın, muhafazakâr düşüncelere sahip olması doğaldı. Dr. Kroll, sınırlı bir monarşinin kargaşa karşısında en iyi güvence ve aslında diğerleri ara-

sında en çok takdir ettiği nitelik olan bilindik İngiliz hoşgörüsünün nedeni olduğuna inanıyordu. Bir Alman ve bu yüzden anarşinin tehlikelerini tartışma konusunda alışılmışın dışında donanımlı biri olduğu için, Müttefik Kuvvetler ordularının yapabileceği en iyi şeyin Almanya'ya gerekirse Avrupa'nın talihsizce değersizleşen kraliyet ailelerinin kalıntılarından yaratılmış bir kraliyet ailesini şart koşma olacağını söyledi. Dahası, bunun Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, Versailles Anlaşması'nda yapılmış olması gerektiğine inanıyordu. Genellikle böyle bir konuda çok zeki olan İngiltere, Almanya'yı bir kraliyeti koruyuculuğundan mahrum bırakınca, Almanlar tarihlerinin en büyük hatasını yaptı. Çünkü bir kraliyet ailesi kurumlara karşı ahlak ve saygıyı dayatır ve Hitler gibi bir görgüsüzü imkânsız hale getirirdi.

Bu noktada İngiliz çiftin bakışları, kısaca olsa da, yeniden karşılaştı. Kuşkusuz Hitler'in bir görgüsüz olarak betimlendiğini duymaları onlarda Dr. Schröder'i ya da Frau Länge'yi dinlediklerinde hissettikleri duygulardan bazılarını yeniden canlandırmıştı. Birkaç saniye sonra ondan melez bir görgüsüz olarak söz edildiğini duydular; iyi bir kahvenin ve ev sahiplerine olan beğenilerinin yarattığı rahatlığın altında, kesinlikle bir huzursuzluk başlıyordu.

Dr. Kroll, onlara hayat dolu ve zeki bakışlarını atarak, daha fazla kahve ikram ederek, sigara ikram ederek bir süre anafikrini geliştirdi ve onlardan İngiltere'de sağlık hizmetlerinin nasıl işlediğini anlatmalarını rica etti. Her ikisinin de, insanlara bedavadan bir şey veren bir tasarıyı onaylamayacaklarını varsaydı ve onlarla birlikte devlet zorbalığına boyun eğişlerinin acısına ortak oldu. Çift, sahip olduğunu hissettikleri bazı avantajları belirtmeyi göze aldılar; sonunda o da başıyla onayladı ve kendilerininki kadar istikrarlı ve düzenli bir ülkenin, başka

ülkeleri –örneğin kendi ülkesini– mahvedecek savurgan deneyleri rahatlıkla karşılayabileceğini kabul etti. Ama Avrupa'daki sosyalizme karşı ahlakın siperi olarak değerlendirdiği ülkelerin çapulculara teslim olduğunu görünce gerçekten tedirgin olmuştu.

Burada çift, onun gerektiğinden daha çok zamanını almak istemediklerini ima etti; çok meşgul olmalıydı. Çünkü muhakkak ki bu kadar geniş bir hastanenin yöneticisi, burayı görmek isteyen her yabancı doktora bu kadar zaman ayırmayı asla göze alamazdı. Yoksa zamanını onlara bu kadar gönüllüce ayırmasını sağlayan şey İngiltere'ye olan bağlılığı olabilir miydi?

Dr. Kroll, her halükârda, ne için gelmiş olduklarının hatırlatılması karşısında hayal kırıklığına uğramış görünüyordu. Hatta içini çekti ve kısa bir süre sessizce oturdu; o kadar ki Dr. Anderson, nezaketen, eğer Dr. Kroll arzu ederse, araştırma konusunu tartışabilmeleri için ondan gelen makaleden söz etti. Ama Dr. Kroll bir daha iç çekmekle yetindi ve bugünlerde özgün çalışma için çok az zamanı olduğunu söyledi; yöneticilik sorumluluğunu kabul etme karşılığında ödenmesi gereken ceza böyle oluyordu. Bütün şevki kaybolmuş bir halde ayağa kalktı ve onları, anahtarlarını alacağı cam panelin ötesindeki diğer odaya geçmeye davet etti. Böylece üçü, çalışma masası ve telefon dolayısıyla bir büro olan, konuklara ayrılmış iç odaya girdiler; orada masanın arkasındaki duvarda asılı bir resim Mary Parrish'in dikkatini çekti. İki-üç metre uzaktan bakınca bitki kökünün ya da tarla faresinin bakış açısından resmedilmiş bir mısır tarlasının mutlu, canlı bir resmiydi. Parlak ve güçlü, sanki biri bir tarlanın tam ortasında çömelmiş gibi, mavikantaronlarla ve gelinciklerle karışmış mısır demetleri şaşırtıcı bir biçimde yükseliyordu. Ama tabloya yaklaştıkça resim kayboluyor, parlak boyaların bir karmaşası haline geliyordu.

Parmakla boyanmıştı. Tuvalin yüzeyi sürülmüş bir tarla kadar pürüzlüydü. Mary Parrish ona, canlı renklere doğru yürüdü, geriye, biraz daha geriye birkaç adım attı; ve hayret, resim kendini yeniden yarattı, mısır tarlası Renoir'ın resimlerinin şehvetli masumiyetine benzer bir biçimde güçlü ve masumdu. Mary Parrish o kadar kendini kaptırmıştı ki, Dr. Kroll onun omzuna ağır elini attığında ve resmi beğenmiş miydi diye sorduğunda konuşmaya başladı. O ve Hamish, Dr. Kroll'u, hemen, resimleri coşkuyla sevdikleri konusunda temin ettiler.

Dr. Kroll son derece düzenli masasının yüzeyine –o kadar düzenli ki insan ne kadar kullanıldığını merak etmeden duramazdı– tam da oradan almış olduğu büyük siyah anahtar demetini atarak bıraktı; elleri Mary'nin omzunda, mısır tarlası resminin önünde durdu.

"Bu," dedi, "gerçekten ilgilendiğim şey. Evet, evet; bu, siz de hak vereceksiniz, tıptan çok daha ilginç."

Ressamın ta kendisi olduğunu şimdi anlamış oldukları için ona hak verdiler. Dr. Kroll duvara sabitlenmiş geniş bir dolaptan, her biri parmakla boyanmış, her biri kalın boyanın pürüzlü, göz alıcı yüzeyine sahip, her biri on adımda hayli düzenlenmiş ve özgün resimlere dönüşerek kendini yaratan kalın bir resim destesini çıkarmak üzere ilerledi.

Çok geçmeden her iki oda, sandalyelere, masalara, duvarlara dayanmış ve sürgülü cam paneller boyunca dizilmiş resimlerle doldu. Elleri işi karşısında konukların olası tepkileri nedeniyle kaygıdan birbirine kenetlenmiş olan Dr. Kroll, bir resimden diğerini süzerlerken onları takip etti. Resimlerin iki kategoriye ayrıldığı ortaya çıktı. Mısır tarlası gibi, parlak ve açık renklerle yapılmış, canlı ve lirik olanlar vardı. Sonra bir de, yakından, kirli siyah, gri, beyaz, soluk bir yeşil –ve tekrar tekrar beliren– kendine özgü soluk kırmızı tonu – kurumuş kan gibi ka-

ranlık, ışıksız, paslı kırmızı renkte, acımasız, izlerle dolu yüzeyleri gösterenler vardı. Bu resimlerin hepsi sıra dışıydı ve ölüme aitti, mezarlıklarla ve kafataslarıyla ve cesetlerle ilgiliydi, savaş sahneleriyle ve bombalanmış binalarla ve haykıran kadınlarla ve yanan pencerelerden alevlerin arasına karıncalar gibi düşen insanların olduğu yanan evlerle ilgiliydi. Birkaç saniyelik bir arada bu iki geleneksel ve güzel odanın bu resimlerle, özellikle de resimlerdeki sahnelerin Dr. Kroll'un biçimli parmaklarıyla iki santim kadar bir kalınlıkta bütün tuvalin yüzeyine sıvanmış, sürülmüş, toplanmış, işlenmiş kalın boyalı bölgelerde sürekli olarak tamamen kaybolmasıyla dönüştüğü canavarlık sergisi oldukça olağandışıydı. Bir resimden iki metre geride, Dr. Kroll'un işini görmek için gereken uzaklıkta durduklarında beş saniye önce incelemekte oldukları ve şimdi uzaklaştıkları resim anlamını kaybetmiş ve düzensiz, tortulu renkte bir yüzey içerisinde dağılmıştı. Sürekli olarak kaostan kısa, açık, şaşırtıcı aydınlanma anlarına doğru ileri ya da geri gidiyorlardı. Dr. Kroll'un kendine ait tuhaf bir bakış açısıyla, belki de tuval üzerine kalın boyayı sürerek ve sıvayarak onun karşısında dururken işini *görmesini* sağlayan parmak uçlarının bakış açısıyla özel bir yeteneğe sahip olabileceğini düşünmeden edemediler; onu tırmanan bir örümcek gibi tuvali üzerinde çalışırken geriye çekilen iki metre uzunluğunda kollara sahip bir canavar olarak bile hayal ettiler. Bu resimler, onları inceledikçe, sanatçıyı bir canavar, bir deli ya da yetenekli bir böcek türü olarak hayal etmelerine engel olamayacakları bir nitelikteydi. Ancak, dönüp Dr. Kroll'a bakınca muhafazakâr, doğru ve nazik olan her şeyin tam da özü olan yakışıklı bir adam olarak işte karşılarında duruyordu.

Mary, kendini en azından biraz sersemlemiş hissediyordu. Partneri Hamish'in mücadeleci mavi gözlerini ara-

dı ve onun da aynı şekilde hissettiğini anladı. Çünkü bu merhamet bekleyen yaralı yüzlü Dr. Schröder'le karşılaşmalarının aynen tekrarlanmasıydı. Dr. Kroll'a işi hakkında ne düşündüklerini söylediklerinde tahminen asilce ve cesurca, bir astına akıl sağlığının anahtarlarını teslim etmeye gönüllü olmuş ve yüzeyleri gerçekten de çürüyen etin sızan, kıyılan maddesi gibi görünen bu korkunç resimleri yaptığı yılın altı ayı boyunca deliliğe çekilmiş bir adamla konuştuklarını hatırlamalıydılar.

Bu sırada adam, kaygıyla onların yüzlerinde bir işaret arayarak yanlarında dikilip durdu.

Sorusuna karşılık olarak, bunun açıkça gerçek ve güçlü bir yetenek olduğunu söylediler. İşinin vurucu ve özgün olduğunu söylediler. Derinden etkilendiklerini söylediler.

Adam sessizce, pek gülümsemeden, ama zarif gözlerinin ardında sorgulayıcı bir bakışla durdu. Onları yargılıyordu. Ne hissettiklerini biliyor ve onları suçluyordu, tıpkı gizli bir topluluğun sırlarını bilenlerin bilmeyenleri mazur görmeleri gibi.

Dr. Anderson, resimlerin sanki fazla güçlü olduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtti. Belki de herkesin beğenisine göre değil? Belki de biraz yabani?

Nezaketen gülümseyen Dr. Kroll, yaşamın bazen yabani olmaya meylettiğini söyleyerek onu yanıtladı. Evet, kendi deneyimi buydu. Tebessümünü derinleştirdi, masanın arkasındaki duvarda duran mısır tarlasına işaret etti ve Dr. Anderson'un bunun gibi resimleri tercih ettiğini görebildiğini söyledi.

Dr. Anderson, o resmi gördüğü bütün diğerlerine tercih ettiği yönünde, çok da inatla tavır aldı.

Mary Parrish, Dr. Anderson'un yanında durmak için hareketlendi ve kendisine göre bu resmin bütün diğerlerinden düpedüz üstün olduğunu savunmak üzere ona

katıldı; kendisine her biri –böyle söylemesine aldırmazsa– düpedüz korkunç görünen diğerlerine kıyasla katıksız bir neşenin, duyulara hitap eden bir neşenin niteliğiyle yüklenmiş görünen birkaç canlı resmi tercih etti.

Dr. Kroll ironik, karanlık bakışını bir yüzden diğerine çevirdi ve bunu, "Öyle," diyerek yorumladı. Ve yeniden, zevksizliklerini kabullenerek: "Öyle."

"Depresyon nöbetlerinden mustaribim. Depresyonda olduğum zaman elbette doğal olarak bu resimleri yapıyorum," dedi. Deliliğinin ışıksız resimlerini işaret etti. "Ve yeniden mutlu olduğumda ve zaman bulduğumda –çünkü söylediğim gibi, son derece meşgulüm– bunlar gibi resimler yapıyorum..." Mısır tarlasına yönelik el hareketi sabırsız, adeta aşağılayıcıydı. Neşeli mısır tarlasını, bütün konuklarının ya da misafir meslektaşlarının onu tercih edecek zevksizliğe sahip olacağını bildiği için kabul odasının duvarına astığı belliydi.

"Öyle," dedi yine, alaycı bir biçimde gülümseyerek.

Buna karşılık Mary Parrish –adam tamamen yalıtılmış olduğu hissini verdiği için– hemen, "Ama çok ilgilendik. Zamanınız varsa biraz daha görmek isteriz," dedi.

Anlaşılan onun bunu söylemesine doktorun çok ihtiyacı vardı. Çünkü ironik suçlama ifadesi yüzünü terk etti ve bunun yerini işi dolayısıyla beğenilecek amatör sanatçının acınası kaygısı aldı. Resimleriyle iki sergi açtığını, umursamadığı resimleri övmüş olan eleştirmenler tarafından yanlış anlaşıldığını, bu yüzden kendini bir daha asla eleştirmenlerin aptallığına maruz bırakmayacağını söyledi. Bazıları hastanesine gelen beklenmedik ziyaretçiler, hatta bazıları da –böyle söylemesine aldırmazlarsa– hastanenin mahkûmları olan anlayışlı azınlığın duygudaşlığına muhtaçtı. İngiltere'den ziyaretçi olarak bulunan böylesi harika iki konuk için başka eserlerini de göstermekten mutlu olacaktı.

Bunun üzerine onları bürosunun arkasındaki bir koridora girmeye davet etti. Duvarları yerden tavana kadar resimlerle kaplıydı. Bir sonraki koridorun duvarları da.

Bu adamın "depresyondayken" muhakkak ki sahip olduğu enerjiyi düşünmek ürkütücüydü. Koridor koridora açıldı, duvarlar tamamen kalın, koyu boyayla yüklü tuvallerle kaplıydı. Bazı koridorlar dardı ve resimlerin kendini toparlaması için yeterince uzakta durmak olanaksızdı. Ama görünen o ki Dr. Kroll tuvale yakın olduğunda bile ellerinin ne yapmış olduğunu görebiliyordu. Bombalanmış bir ağaç, çatlamış bir kemik parçası ya da ıstırap çeken bir ağız gibi görünen girintili çıkıntılı bir dalın parça halinde belirdiği büyük bir kalın, kuruboya alanına yaslandı ve "Bu resme 'Aşk' adını veririm." Ya da "Zafer", ya da "Ölüm"; zira bu tür bir başlıktan hoşlanıyordu. "Görüyor musunuz? Oradaki o evi görüyor musunuz? Kiliseyi nasıl yerleştirdiğimi görüyor musunuz?" İki konuk da boya lekelerine boş boş baktı ve bu tuvalin belki de deliliğin tanrılaştırılmasını temsil edebileceğinden ve hiç de bir biçiminin olmayabileceğinden kuşkulandı. Ama karşıdaki duvara doğru gidebilecekleri kadar gitselerdi ve başlarını fazladan iki santim kadar arkaya yaslasalardı orada bir ev ya da bir kilise olduğunu görebilirlerdi. Ev aynı zamanda bir kafatasıydı; kilisenin ölü gri duvarları pas renkli bir kan sızdırıyordu ya da pencerelerinin pervazlarından bir damla kan akıyordu ya da kapısı kan öksüren birinin ağzı gibi dışarı kan atıyordu.

Kendilerini yine bir başka resim dolu koridora yönlendirdiği sırada Dr. Kroll'un asil sırtını takip ederlerken sezgisel olarak birbirlerinin ellerine uzanan, sağlıklı etin sıcak temasına uzanan çift, bunalımın ağırlığını hissetti.

Çok geçmeden ev sahipleri onları yine bürosuna doğru yönlendirdi, burada onlara biraz daha kahve ikram etti. Kibarca reddettiler, ama hastanesini görmek is-

tediler. Dr. Kroll kaygısızca kabul etti. Bu, tavrından anlaşıldığı gibi, hastanesini ciddiye almadığından değil, şimdi bu nadiren rastlanan cana yakınlıkta insanların ziyaretinin ayrıcalığı kendisine bahşedilmişken, çok daha yüce ilgilerini, ülkelerine karşı sevgisini ve sanatını onlarla paylaşmayı yeğlediği içindi. Ama yine de onlara hastanenin çevresinde eşlik edecekti.

Yine büyük siyah anahtar destesini aldı ve onların önüne düşüp ilk girdikleri koridora çıktı. İşte o zaman fark etmiş oldukları resimlerin hepsinin ona ait olduğunu anladılar; bunlar nefret ettiği ve herkesin görmesi için astığı resimlerdi. Ama bir avluya çıkan arka kapıdan geçerlerken adam durdu, gülümseyerek anahtarlarını tuttu ve kapının yanındaki küçük bir resmi işaret etti. Resim, anahtarların resmiydi. Beyazımsı gri boyanın karmaşasından simsiyah ve katı ve parlak bir şekilde, çanlar gibi de, belirli açılardan dik dik bakan gözler gibi de görünen büyük ve şıkırdayan bir anahtar destesi ortaya çıktı. Dr. Kroll onlarla birlikte gülümsedi, sanki şöyle diyordu: İlginç bir konu mu?

Üç doktor, her biri başlarında bir sandalye ve bir kilitli dolap olan küçük, düzenli, beyaz yataklarla dolu iki paralel ve çok uzun koğuştan oluşan birinci bloka giden bir avludan geçtiler. Yataklarda hastalar oturuyor, uzanıyor ya da yatıyordu. Bitkin ve dik bakışlı olmaya meyilli olmalarının dışında, bu koğuşu herhangi bir kamu hastanesinin koğuşundan ayıracak hiçbir nokta yoktu. Dr. Kroll hastalarının kimileriyle enerjik bir biçimde selamlaştı; geçerken kolunu yakalayıp özel telsiz istasyonundan o an duyduğu, tarihin bütün akışını etkileyecek çok önemli bir haberi olduğunu söyleyen yaşlı adamı geri çevirdi; gülümseyerek bu binadan bir sonrakine geçti. Burada yeni bir şey yoktu. Bu blok, sonuncusu gibi, yüzlerce insanı birbirleriyle bütünleşmiş kimliğe indirgemede

başarının zirvesine ulaşmıştı. Dr. Kroll adeta sabırsızca, bu koğuşlardan birini görmüşseniz hepsini görmüşsünüzdür, dedi ve bir avludan, bu düzenli blok biçimli binalardan kadınlarla dolu olan bir başkasına saptı. İngiliz çift avlunun diğer tarafındaki iki binada yalnızca erkeklerin olduğunu fark ettiler; Dr. Kroll'a erkekleri avlunun bir tarafındaki binalarda, kadınları da diğer tarafta tutup tutmadıklarını sordular – zira avlunun sonunda onun açtığı ve arkasından kilitlediği bir kapısı olan yüksek bir tel örgü vardı. "Neden olmasın, elbette öyle," dedi Dr. Kroll umursamazca.

"Erkekler ve kadınlar hiç bir araya geliyor mu – akşamları belki?"

"Bir araya gelmek mi? Hayır."

"Akşam eğlencelerinde de mi? Dans etkinliklerinde örneğin? Hafta içinde bazı yemeklerde?"

Burada Dr. Kroll döndü ve konuklarına hoşgörülü bir tebessüm etti. "Arkadaşlarım," dedi, "cinsellik, kilit altına alındığında bile yeterince yıkıcı bir güçtür. Farklı cinsiyetleri burası gibi, insanları sessiz ve heyecansız tutmanın yeterince güç olduğu bir yerde kaynaştırmamız gerektiğini mi öneriyorsunuz?"

Dr. Anderson, İngiltere'deki ilerici akıl hastanelerinde erkeklerin ve kadınların mümkün olduğu kadar sık bir araya gelmesine izin vermenin bir ilke olduğunu söyledi. Sonsuza dek cinsel ilişkiden uzak durmaya ant içmişler gibi davranılmaları için, diye heyecanla sordu, bu zavallı insanlar hangi suçtan cezalandırılıyorlardı?

Dr. Parrish, "ilerici" sözcüğünün bu atmosferde güme gittiğini fark etti. Dr. Kroll'un muhafazakâr kişiliğinin gücü öyleydi ki bu sözcük kulağa adeta eksantrik gelmişti.

"Yani?" diye yorumladı Dr. Kroll. "Yani İngiliz hastanelerinizin yöneticileri başlarına böyle bir bela açmaya hazırlıklılar mı?"

"Erkekler ve kadınlar hiç mi bir araya gelmiyor?" diye ısrar etti Dr. Parrish.

Dr. Kroll hoşgörüyle, geceleri yaramaz okul çocukları gibi davrandıklarını ve tel örgünün arasından birbirlerine notlar gönderdiklerini söyledi.

İngiliz çift, yenilmez nezaketlerine gömüldüler ve bunalımlarının içlerine sis gibi çöktüğünü hissettiler. Ağır, gri havada kar hâlâ inceden yağıyordu.

Her yaştan, katıksız ataletin kayıtsızlığında yatan ve oturan kadınlarla tamamen dolu üç binayı gördükten sonra Dr. Kroll'la bu kadarının yeterli olduğu fikrini paylaştılar; inceleme turlarını bitirmeye hazırdılar. Adam bir fincan daha kahve için onunla gelmeleri gerektiğini söyledi; ama önce kısa bir ziyarette bulunmak zorundaydı ve belki de kendisine eşlik etme nezaketinde bulunabilirlerdi. Diğerlerinden epey ayrı, ana kapısını anahtar destesinden devasa bir anahtarla açtığı başka bir binaya giden yolu gösterdi. İçeriye girer girmez burasının çocukların binası olduğu ortaya çıktı. Dr. Kroll, emir almaya hazır görünen bir görevliyi yüksek sesle çağırarak ana girişten içeri süzüldü.

Bu arada Mary Parrish, uzmanlığı küçük çocuklar olan doktor, bir koğuşun açık kapısına gelince içeriye baktı ve Dr. Anderson'u da aynısını yapmaya davet etti. Demir parmaklıklı pencereleri olan çok geniş, çok temiz, çok canlı bir odaydı bu. Bebek yatakları ve küçük karyolalarla doluydu. Odanın ortasında beş yaşında bir çocuk karyolanın parmaklıklarına yaslanmış, dimdik duruyordu. Kolları deli gömleğiyle kapatılmıştı ve kendini düşmekten alamadığı için parmaklıklara bir şeritle dik bir halde bağlanmıştı. Odanın çevresine dik dik bakıyordu, dik dik bakıyor ve dişlerini gıcırdatıyordu. Mary daha önce bunun kadar çaresiz, vahşi, acı çeken bir küçük yaratık görmemişti hiç. Çocuğun hemen karşısında hapishane

giysisi gibi ağır, çizgili gri bir kumaştan giysisiyle çok geniş, kabarık saçlı bir kadın, sanki kendi mutfağındaymışçasına rahat bir halde örgü örerek oturuyordu.

Bu manzara karşısında Mary'nin korkudan dili tutuldu. Yanındaki Hamish'in gergin ve öfkeli olduğunu hissedebiliyordu.

Dr. Kroll geçitten geldi, onları gördü ve içtenlikle, "İlgilendiniz mi? Yani? Elbette Dr. Parrish, çocukların uzmanlık alanınız olduğunu söylediniz. İçeri gelin, içeri gelin," dedi. Odaya doğru onlara yol gösterdi ve içeri girdiğinde şişman kadın saygıyla ayağa kalktı. Adam deli gömlekli çocuğa kısaca baktı ve baştan ayağa yerleştirilmiş bir dizi küçük yatağın bulunduğu karşı duvara onun yanından geçerek ilerledi. Bir ila altı yaşlarında on kadar çocuğu –kolsuz çocukları, bacaklarının dizden aşağısı olmayan çocukları, büyük şekilsiz kafalara sahip çocukları, küçücük kafaları ve canavar gibi bedenleri olan çocukları– göstererek örtüleri birbiri ardına kaldırdı. Örtüleri birbiri ardına çekti, Mary Parrish ve Hamish Anderson onun gösterdiklerini gördükten sonra örtüleri yeniden kapadı ve "Modern ilaçlar korkunç şeyler. Artık bu korkunçluklar canlı tutuluyor. Eskiden zatürreeden ölürlerdi," dedi.

Hamish, "İnanıyorum ki teoriye göre, tıp bilimi o kadar hızlı ilerliyor ki, durumu en açık biçimde umutsuz olanları kurtaracak çareyi bulabileceğimiz ihtimaliyle onları yaşatmamız gerekir," dedi.

Dr. Kroll onlara daha önce gördükleri ironik tebessümle baktı ve dedi ki: "Evet, evet, evet. Teori bu. Ama kendi adıma..."

Mary Parrish küçük kollarını deli gömleğinin kalın kumaşının içinde kasarak, kıpkırmızı olmuş yabani bir yüzden düşmanca bakan cezalı küçük çocuğu izliyordu. "İngiltere'de deli gömlekleri neredeyse hiç kullanılmaz. Hele çocuklar için," dedi.

"Öyle mi?" diye karşılık verdi Dr. Kroll. "Öyle mi? Ama bazen bu hastanın iyiliği içindir."

Adam çocuğa doğru ilerledi ve ona bakarak karyolanın parmaklıklarının önünde durdu. Çocuk, büyük doktorun gözlerinin içine vahşi bir hayvan gibi düşmanca bakarak karşılık verdi. "Fazla yaklaşırsanız ısırır bu," dedi Dr. Kroll ve başıyla yaptığı bir hareketle onları kendisini izlemeye davet etti.

"Evet, evet," dedi, büyük kapının kilidini açıp arkalarından kilitlerken, "toplum içinde söyleyemeyeceğiniz şeyler var, ama bu hastanede hızlı ve acısız bir ölümden daha iyi durumda olmayacak birçok insan olduğu konusunda kendi aramızda anlaşabiliriz."

Yine kendisine izin vermelerini rica etti ve elinde başka bir büyük siyah anahtar destesiyle avludan geçen beyaz paltolu başka bir doktorla konuşmak için uzun adımlarla uzaklaştı.

Hamish, "Bu adam bu hastaneyi otuz yıldır yönettiğini söyledi," dedi.

"Evet, öyle yaptığına inanıyorum."

"Öyleyse Hitler döneminde buradaydı."

"Görgüsüz melez, evet."

"Yahudileri, ağır akıl hastalarını ve komünistleri kısırlaştırmayı kabul etmemiş olsaydı işini koruyamazdı. Hatırladın mı?"

"Hayır, unutmuşum."

"Ben de unutmuştum."

Bir süre için Dr. Kroll'dan ne kadar hoşlandıklarını, hâlâ ne kadar hoşlandıklarını düşünerek sessiz kaldılar.

"Dr. Kroll'un ellerine düşecek kadar talihsiz bir Yahudi, zihinsel engelli ya da komünist zorla kısırlaştırılırdı. Ağır hastalar da hemen öldürülürdü."

"Şart değil," diye hafifçe karşı çıktı kadın. "Sonuçta belki de reddetmiştir. Belki de reddedecek kadar güçlüydü."

"Belki de."

"Sonuçta, en kötü hükümetler döneminde bile nüfuzlarını güçsüz insanları korumak için kullanan üst düzeyde insanlar her zaman vardır."

"Belki de."

"Öyle biri de olabilir."

"Önyargılı olmamalıyız yani?" diye sordu adam, hızla ve alaycı bir şekilde. Gri avlunun bir köşesinde, soğuk karın altında birbirlerine çok yakın durdular. Yirmi adım uzakta, duvarların ve kilitli kapıların ötesinde, bir deli gömleği dışında çıplak ve bir havyan gibi parmaklıklara bağlanmış küçük bir oğlan, örgü ören şişman görevlinin karşısında dişlerini gıcırdatıyor ve öfkeyle bakıyordu.

Mary Parrish perişan bir halde, "Sonuçta, bilmiyoruz. Hiç kimseyi bilmeden suçlayamayız. Bildiğimiz kadarıyla yüzlerce insanın yaşamını kurtarmış olabilir," dedi.

Bu noktada Dr. Kroll, anahtarlarını sallayarak geri geldi.

Hamish dosdoğru, "Hitler rejiminin sizde mesleki olarak bir değişiklik yapıp yapmadığını öğrenmek bizi çok ilgilendirir," dedi.

Dr. Kroll onların yanında dolanırken bu soruyu değerlendirdi. "Yaşam o dönemde hiç kimse için kolay değildi," dedi.

"Ama tıbbın ilkeleri konusunda?"

Dr. Kroll bu soruyu ciddi düşündü ve, "Hayır, çok fazla karışmadılar. Elbette, bazı sorunlar hakkında Nazi rejiminin beyefendilerinin mantıklı düşünceleri vardı," dedi.

"Ne gibi? Örneğin?"

"Ah, hijyen sorunu? Evet, toplumsal hijyen sorunu denebilir buna." Onları ana binanın kapısına yöneltti ve, "Umarım buradan ayrılmadan bir fincan kahve için bana

katılırsınız. Eğer sizi kalmaya ve bizimle yemek yemeye ikna edemezsem," dedi.

"Sanırım kasabaya dönen otobüsümüze yetişmemiz gerekiyor," dedi Hamish, her ikisi için de kararlılıkla konuşarak. Dr. Kroll kol saatine baktı. "Otobüsünüz yirmi dakika daha gelmeyecek." Ona resim asılı koridorlardan bürosuna kadar eşlik ettiler.

"Size ziyaretinizi hatırlatacak bir şey vermeyi çok isterim," dedi her ikisine de gülümseyerek. "Evet, isterim. Hayır, bir dakika bekleyin, size bir şey göstermek istiyorum."

Duvardaki dolaba gitti ve bir parça kırmızı ipeğe sarılmış düz bir nesne çıkardı. İpek kumaşı açtı ve ortaya başka bir resim çıkardı. Bu resmi masanın yanına yerleştirdi ve onları geri çekilip buna bakmaya davet etti. Zaten takdir etmeye hazır bir halde böyle yaptılar, çünkü bu, onun depresyonda olmadığı dönemlerden birinin ürünüydü. Açık mavi ve yeşil renklerde yapılmış çok geniş bir resimdi, bir ormanın resmiydi – içinden berrak derelerin aktığı hayalî bir zaman, imkânsız parlaklıkta kuşların uçtuğu bir orman, Dr. Kroll'un zihninde yaratılmış bitkilerle ve ağaçlarla dolu. Güzeldi; neşe, dinginlik ve ışık doluydu. Ama gökyüzünün merkezinde geniş bir siyah göz öfkeyle bakıyordu. Resmin geri kalanından uzak bir gözdü; belli ki olan şey Dr. Kroll'un fantezi ormanını resmetmiş ve bunun ardından, bir sefalet nöbeti sırasında ona bakıp içine o siyah, suçlayıcı, yargılayıcı gözü çizmiş olmasıydı.

Mary Parrish gözün bakışına karşılık verdi ve, "Harika, cennetin resmi," dedi. Bu gibi sözcüklere mizacı dolayısıyla eleştirel yaklaşan Hamish'in karşısında cennet sözcüğünü kullanmaktan huzursuz oldu.

Ama Dr. Kroll memnuniyetle gülümsedi, ağır elini kadının omzuna koydu ve, "Anlıyorsunuz. Evet, anlıyor-

sunuz. Bu resmin adı *Tanrı'nın Cennetteki Gözü*. Beğendiniz mi?" dedi.

"Çok," dedi kadın, resmi kendisine armağan etmesinden korkarak. Zira bu kadar büyük bir resmi ta İngiltere'ye kadar nasıl taşıyabilirlerdi ve oraya vardıklarında resmi ne yaparlardı? Zira siyah, gazap dolu gözün üzerini kapatmak sahtekârlık olurdu: Ensan, doğal olarak, sanatçının görüşüne saygı duyardı, ona katılmasa bile. Kadın da, resmin geri kalanını ne kadar sevse de, o gözle birlikte yaşamaya katlanamazdı.

Ama görünen o ki Dr. Kroll'un bu resimden ayrılmaya hiç niyeti yoktu; onu kırmızı ipeğe yeniden sardı ve dolaba sakladı. Çekmeceden resmin bir fotoğrafını çıkardı ve, "Resmimi gerçekten sevdiyseniz –ve böyle olduğunu görebiliyorum, zira gerçek bir duygunuz, gerçek bir anlayışınız var– lütfen bunu mutlu bir günün anısı olarak kabul edin," diyerek onu kadına sundu.

Kadın ona teşekkür etti, hem o hem de Hamish fotoğrafa nazik bir minnet duygusuyla baktılar. Elbette bu, orijinal resme ait hiçbir fikir vermiyordu. Dengeli maviler ve yeşiller kaybolmuştu, hissedilmiyordu; hafifçe sallanan çimenler, ağaçlar, bitkiler, yapraklar bile silinmişti. Dr. Kroll'un parmakları tarafından kalınca sürülen, bir ağaç dalının ipucunun, bir çiçeğin izinin ortaya çıktığı katıksız boya kabuklarının bir reprodüksiyonu dışında hiçbir şey kalmamıştı. Siyah, dik bakışlı gözünden, gazap dolu ve cezalandırıcı Tanrı'nın gözünden başka hiçbir şey kalmamıştı. Kabaca, çalakalem çizilmiş bir gözün fotoğrafıydı bu, tıpkı bir çocuğun – tıpkı, ki Mary böyle düşünmekten kendini alamadı, o talihsiz, deli gömlekli küçük oğlanın kollarını serbest bırakmaya ve onları kullanmaya izni olsaydı çizmiş olabileceği gibi.

O küçük çocuğu düşünmek kadına acı verdi; kadının yanında nazikçe duran Hamish'e hâlâ acı veriyordu.

Kadın biliyordu ki bu yerden ayrılabildikleri ve otobüsün geçtiği açık yola çıkabildikleri an, hayatlarının en mutlu ânı olacaktı.

Dr. Kroll'a nezaketi için derinden teşekkür ettiler, otobüslerini kaçırmaktan korktuklarında ısrar ettiler, hoşça kalın dediler, mektup yazmayı ve kendilerini ilgilendiren bütün tıp makalelerini paylaşmayı vaat ettiler – kısacası, sonsuz arkadaşlık vaat ettiler.

Sonra büyük binadan ve Dr. Kroll'dan ayrıldılar ve soğuk şubat havasına çıktılar. Çok geçmeden otobüs geldi, onları aldı, onlar da düz siyah ovada kentin otobüs durağına doğru yol aldılar.

Otobüs durağı dört ya da beş saat önce nasılsa aynen öyleydi. Alçak gri gökyüzünün altında donmuş siyah toprak, sokakların yıkıntıları, bombaların açtığı çukurların çoktan yumuşamış şekilleri, işçilerin enerjik şekilleriyle kaplı, büyük, yeni, parlayan beyaz binalar uzanıyordu. Otobüs kuyruğundakiler koyu renkli, kalın giysiler içinde bir araya toplanmış halde hâlâ sabırla bekliyordu; bu sırada ince, acı kar aşağıya, daha da aşağıya, neredeyse hareketsiz bir halde sürükleniyordu, sanki gökyüzünün kendisi yavaşça düşüyor gibi.

Mary Parrish fotoğrafı çıkardı ve onu soğuk, eldivenli elinde tuttu.

Siyah, öfkeli göz onlara düşmanca baktı.

"Yırt onu," dedi adam.

"Hayır," dedi kadın.

"Neden olmasın? Bu canavarca şeyi saklamanın ne yararı var?"

"Adil olmaz," dedi kadın ciddi bir halde, fotoğrafı el çantasına geri koyarken.

"Ah, adil," dedi adam yakıcı bir şekilde, sabırsızca omzunu silkerek.

Otellerine dönecek bir otobüsü yakalayabilecekleri durağa doğru yan yana yürüdüler. Ayakları sert toprağın üzerinde keskin bir sesle kütürdedi. Yarı bitmiş binada işbaşında olan adamların küçük bağrışları dışında, makinenin nefes alma gürültüsü dışında mutlak bir sessizlik vardı. Ve bu insan kuyruğu meydandaki diğeri gibi bekliyordu, sonsuza dek bir araya gelmiş, sessiz, sabırlı, kar altında; alttan uygun adım yürüyen ayak seslerinin ya da uygun adım yürüyen ağır ve siyah çizmeli ayak seslerinin anısı toprağın derinliklerinde zonkluyor gibi görünen sessizliği dinleyerek bekliyordu.

FİNAL LİSTESİNDEN EKSİLEN BİRİ

Birkaç yıl önce, Barbara Coles'u ilk gördüğünde, onu yalnızca biri, "Bu Johnson'un yeni kız arkadaşı," dediği için fark etti. Elbette onun için şu özel erotik formülü kullanmamıştı: *İşte o kız*. Johnson'un onda ne gördüğünü bile merak etti. Onunla ilişkisi uzun sürmez, diye düşündüğünü hatırladı yakışıklı, ama yüzü içkiden biraz kızarmış olan ve Barbara bir duvarın yanında etrafa bakarak dikilirken meçhul bir kızla cilveleşen Johnson'u izlerken. Barbara'nın somurtkan bir ifadesi olduğunu düşündü.

Barbara solgun bir kızdı, incecik değildi, geniş bir yapısı vardı; ama hoş görünümlü sayılabilirdi. Düz sarı saçları, adamın beceriksizce olmasına şaşırıp kaldığı bir şekilde yandan ayrılmıştı. Adam onun ne giydiğine dikkat etmemişti. Ama gözleri idare eder, diye hatırladı: iri, yemyeşil, cildinin göz uçlarındaki tuhaf bir kıvrımı yüzünden kare gibi görünen gözler. Sevgilisinin cilveleşmesini izleyen ve sonra bu yüzden somurtacak olan bir kız öğrencinin ya da genç bir öğretmenin yüzünde zümrüt gibi gözler.

Kadının adı bazen gazetelerde yer alırdı. Tiyatro dekoratörü ya da tasarımcıydı, ona benzer bir işi vardı.

Sonra bir pazar gazetesi sahne tasarımı üzerine bir yarışma düzenledi, o da kazandı. Barbara Coles tiyatrodaki "isimlerden" biri oldu, fotoğrafı da her yerde görünüyordu. Fotoğrafları hep ciddiydi. Onun somurtkan olduğunu düşündüğünü hatırladı.

Bir gece adam bir partide, salonun öbür ucunda onu gördü. Kadın, tanınmış bir aktörle konuşuyordu. Sarı saçları yine yandan ayrılmıştı, ama artık entelektüel bir görünümü vardı. Sağ eline, kasten gözleriyle karşılaştırmaya davet eder gibi görünen zümrüt bir yüzük takmıştı. Adam yaklaştı ve, "Daha önce tanışmıştık, Graham Spence," dedi. Biraz damdan düşercesine konuştuğunu huzursuzca fark etti. "Kusura bakmayın, hatırlamıyorum, ama nasılsınız?" dedi kadın gülümseyerek. Ve sohbetine devam etti.

Graham bir süre aylaklık etti, ama kadın çok geçmeden bir içki için eve davet ettiği bir grupla birlikte oradan gitti. Graham'ı davet etmedi. Kadında Graham'ın başarının imzası olarak gördüğü kendinden emin, umursamaz bir hal vardı. Onun, arkadaşlarıyla çıkarken gülüşünü izlemesinin üzerine aynı formülü kullandı: *İşte o kız*. Sanki Barbara Coles'la randevusu önceden ayarlanmış gibi, hoş bir beklentiyle eve, karısının yanına gitti.

Evliliği yirmi yıllıktı. Başta fırtınalı, acı dolu, trajikti – ayrılıklar, ihanetler ve tatlı barışmalarla doluydu. Aklın ve duyuların böylesi beklenmedik sürprizleriyle yaşamış olduğu bu evlilikle ilgili kayda değer hiçbir şey olmadığını anlaması en az on yıl almıştı. Aksine, tanıdığı çoğu kişinin evlilikleri ister birinci, ikinci ya da üçüncü girişimleri olsun, hep aynıydı. Hatta onun evliliği, ciddi bir aşk macerası yaşayıp uğruna neredeyse karısından boşanacak olduğu kızı –son anda, onu daima (hoşnutsuz olmayan bir şekilde) vicdanında tutabilmek için yüzüstü bırakmasına kadar– başka evliliklerin aynısıydı. Aşağılanma duy-

gusuyla bu krizin hiç de hayal etmiş olduğu benzersiz şey olmadığını anlamıştı. Kendi çevresindeki herkesin deneyiminden başka bir şey değildi bu. Üstelik büyük olasılıkla, herkesin çevresindekinden de farklı değildi.

Her neyse, evliliğinin yaklaşık onuncu yılında birçok şeyi bütün berraklığıyla görmüştü, belirli bir tür duygusal macera hayatından gelip geçmiş, evliliğin kendisi de değişmişti.

Karısı, yazar olarak büyük gelecek vaat eden olan yoksul bir gençle evlenmişti. Bu gelecek için, daha çok karısı özveride bulundu. Adam bunların bilincindeydi, nankör de değildi; aslında bu yüzden sürekli suçluluk hissediyordu. Nihayet doğru dürüst başarı kazanan bir kitap yayımladı, sonra da, artık, Tanrı'ya şükür, hiç kimsenin hatırlamadığı bir ikincisini. Radyo, televizyon ve kitap eleştirisi işlerine kaydı.

Başarıya ulaşamayacağını anladı; sanatın çeperlerinde akıllarını kullanarak geçinen o insan taburunun bir üyesiydi yalnızca – bir yazar bozuntusu değildi, hiç kimse onun için böyle söyleyemezdi. Bu farkına varma anı, öğle yemeği saatinde, BBC'nin yakınlarında, kendisi gibilerle karşılaşmak için sık sık uğradığı bir bardayken oldu: Neden oraya gittiğini anladı – onlar *gerçekten de* kendisi gibiydi. O melodrama benzeyen evlilik –iki ya da üç yerine bir kadınla paylaşılmış olmasının dışında– nasıl diğer herkesinkine benzer bir hal aldıysa olaylar da öyle bir hal almıştı ki benzersiz yeteneği, bir yazar olarak mücadeleleri onu buraya, görünürdeki bütün erkeklerin aynı geçmişe sahip olduğu bu ve bunun gibi birkaç bara yönlendirmişti. Hepsinin de kendi adlarıyla yayımlanmış romanı, tiyatro oyunu, şiir kitabı, bir anlık şöhreti vardı. Ama (birbirleriyle ya da evli oldukları kadınlarla) alaya aldıkları televizyon programları yapıyor ya da başkalarının kitapları hakkında eleştiriler yazıyorlardı işte.

Evet, dönüştüğü şey buydu, başkalarının yeteneklerinin sahneleyicisi. Evliliği ve yeteneği hakkında bu iki berraklık ânı birbiriyle kabaca kesişmişti; karısının, bir oyun yazarı olarak geleceği olduğunu söylediği, kocasından daha genç bir adam için onu terk etme kararıyla (belki de rastlantı eseri olmayan) bir şekilde kesişmişti. Karısını pekâlâ bundan vazgeçirmişti. Kadının, kendi payına onun zamanımızın T.S. Eliot'u ya da Graham Greene'i olmayacağını anlaması gerekiyordu – ama sonuçta kaç kişi onlar gibi olacaktı ki? Karısı nihayet bunu anlamalıydı, zira adam onun berbat karamsarlığına daha fazla katlanamıyordu. O da kendi payına, sabahın beşinde eve sarhoş halde gelmekten ve ima ettiği eksiklikleri nedeniyle kadını berbat hissettirecek kadar ciddiye aldığı için her altı ayda yeni bir gönül ilişkisine başlamaktan vazgeçmeliydi. Kısacası, iyi bir koca olmalıydı. (Her zaman sorumluluk sahibi bir baba olmuştu.) Kadın da iyi bir eş. Ve işte böyle: Evlilik, dedikleri gibi, düzene girmişti.

İşte o kız biçimindeki formül artık mutlaka cinsel bir ilişkiyi ima etmiyordu. Daha olgun biçimiyle, onun utandığı bir şey olmaktan çıkmıştı. Aksine, ne olduğuna karşı, sonuçta sanatsal değil ama duygusal yaşamla, zor kazanılmış deneyimle ilişkili olduğu ortaya çıkan gerçek yeteneklerine ve becerilerine karşı esprili bir saygıyı ifade ediyordu. Bu, ironik bir haysiyeti, kendisi için şunun kanıtını ifade ermiyordu yalnızca: Kendim hakkında dürüst olabilirim. Ayrıca şunu da ifade ediyordu: Ne zaman istesem *bu* sahada en iyisini elde etmişimdir.

Sanat dallarında ya da siyasette tanınmış kadınlar için sahayı gözlemledi; fotoğrafları inceledi, dedikodular dinledi. Onları tiyatroda sahne alırken, dans ederken ya da söylev verirken izlemeye gitmeyi alışkanlık haline getirdi. Onların pek de saf olmayan birer portresini oluşturdu. Bir kadınla tanışmak için ya el altından bir şeyler

ayarlar ya da çoğunlukla –beklemek kumarbazlığa özgü bir haz olduğundan– kadınla olayların er ya da geç olmaya mahkûm doğal akışı içinde karşılaşıncaya kadar sırasını beklerdi. Onunla birkaç kez halka açık ortamlarda görülürdü, bu da yerinde bir davranıştı, zira işi gereği, erkek ya da kadın, tanınmış insanları ağırlamak zorundaydı. Ona, karısının her zaman haberi olduğunu söylerdi. Bu kadınla kısa bir ilişki yaşayabilirdi, ama çoğu zaman bu, görünürde bir ilişkiydi. Başkalarının kendisini kıskanmasından keyif almadığı söylenemezdi, örneğin, bu kadını erkek meslektaşlarının gittiği barlara götürmeyi alışkanlık haline getirmişti. Kadının, onun kendisini bu kadar iyi anlaması karısındaki şaşkınlığını görünce gerçekten keyiflenirdi. Zeki bir kadın ve kendisi arasında kurabildiği atmosferden zevk alıyordu: içinde çokça söylenmemiş kalan ve cinselliği neredeyse anlamsız hale getiren esprili bir suç ortaklığı.

Bir ilişki yaşamayı tasarladığı kadınlar listesine Barbara Coles da giriyordu. Aceleye gerek yoktu. Ertesi hafta, ertesi ay, ertesi yıl bir partide karşılaşacaklardı. Londra'da tanınmış kişilerin dünyası küçüktür. Büyük ve küçük balıklar, onlar etrafta sürüklenir, birbirlerinin kokusunu alır, yüzgeçleriyle flörtleşir, yeniden kıvrılarak birbirlerinden uzaklaşırlar. Barbara Coles'a rastladığında bu, onunla yatıp yatmama kararını verme zamanı olacaktı.

Bu sırada, söylenenleri dinledi. Ama pek fazla şey keşfedemedi. Kadının bir kocası ve çocukları vardı, ama koca arka planda gibi görünüyordu. Çocuklar, diğer herkesin çocukları gibi tatlı ve iyi yetişmişti. Gönül ilişkileri olduğunu söylüyorlardı; ama adamın karşılaştığı birçok erkek onu tanıyormuş gibi konuştukları halde, hiçbiri açıkça böbürlenmediği için, onunla yatıp yatmadıklarını saptamak zordu. Kadından sadece arkadaşları, işi, evi, verdiği bir parti, biri için bulduğu bir iş bağlamında

söz ediliyordu. Seviliyordu, saygı görüyordu; Graham Spence'in kendine saygısı da onu seçmiş olduğu için artı. Tam olarak aynı ses tonuyla şöyle söylemeye can atıyordu: "Barbara Coles benim set hakkında ne düşündüğümü sordu, ben de oldukça dürüst bir biçimde..."

Sonra, rastlantı eseri Barbara Coles'la gerçekten böbürlenen genç bir adamla karşılaştı; onunla büyük bir aşk ilişkisi yaşadığını ve bunun yakın zamanda olduğunu iddia ediyordu, bundan da genellikle bilinen bir şey olarak bahsediyordu. Graham bu gencin, John Kennaway'in, anlattıkları üzerine bu kadar huzursuz olduğu için, hayalinde kadınla zaten ne kadar ilgilendiğini anladı. Bu adam yakın zamanda bir dergi editörü olarak başarı kazanmıştı; büyük kentlerde beklenebileceği kadar nadir olmayan bir şekilde, yalnızca saygısızlıkla, küstahlıkla başarılı olan şu genç adamlardan biriydi. Pek bir yeteneği ya da beğenisi yoktu, ama küstahlığın çekiciliğine sahipti. "Evet, başarılı olacağım, çünkü buna karar verdim; evet, aptal olabilirim, ama eksiklerimi bilmeyecek kadar aptal değil. Evet, başarılı olacağım, çünkü siz dürüst vesaire vesaire insanlar benim gibilerinin olabileceğine düpedüz inanmazsınız. Beni durduramayacak kadar korkaksınız. Evet, ölçünüzü aldım ve başarılı olacağım, çünkü yalnızca ilkesiz olmak için değil, bu konuda dürüst olmak için de cesaretim var. Ayrıca, beni takdir ediyorsunuz; takdir etmelisiniz, aksi takdirde beni durdururdunuz..." İşte, genç Jack Kennaway buydu, Graham'ı da sarstı. Uzun boylu, mahzun bir genç adamdı, gizemli bir biçimde iç eriten bir yakışıklılığı vardı ve ya aseksüel ya da eşcinsel olduğu belliydi. Ve bu genç, Barbara Coles'un kendisini beğendiğini söyleyerek böbürleniyordu; gerçekten onun kendisine âşık olduğunu söyleyerek böbürleniyordu. Ya kadın nevrotikleri beğenen gözü dönmüş bir nevrotikti ya da Jack Kennaway son derece usta bir

yalancıydı veya kadın önüne gelenle yatıyordu. Graham meraklandı. Barbara Coles hakkında dediklerini duymak için Jack Kennaway'i akşam yemeğine çıkardı. İkisinin epey yakın olduğu su götürmezdi –bütün o akşam yemekleri, tiyatrolar, şehir dışında hafta sonları– Graham Spence, Barbara Coles'un gizli bam telini bulmuş olduğunu hissetti; onunla karşılaşmak için beklemek zorunda oluşu katlanılacak şey değildi; görüşme ayarlamaya karar verdi.

Buna gerek kalmadı. Bir talih silsilesinin ardından yine haberlere çıkmıştı kadın. Başarılı bir tarihsel oyun, hemen ardından modern bir oyun, sonra da popüler bir müzikal yapmıştı. Üçünde de setlere dikkat çekilmişti. Graham gazetelerde ve televizyonda bazı röportajlar gördü. Bunların hepsi onun çok sayıda farklı tiyatro üsluplarının kolaylıkla üstesinden gelebilmiş olması noktasında birleşiyordu; ama elbette asıl mesele, kadın olmasıydı, bu da doğal olarak olaya cazibe katıyordu. Ve şimdi Graham Spence'den onunla yarım saatlik bir radyo söyleşisi yapması istendi. İnsanların onun hakkında söylediklerinden, ama bunun ötesinde, kendisinin kadınlarla ilgili içgüdüleri ve deneyimlerinden yola çıkarak, ona soracağı soruları özenle tasarladı. Söyleşinin akşam dokuz buçukta olması gerekiyordu; halen çalışmakta olduğu tiyatrodan onu altıda alacaktı, böylelikle BBC'den gelen mektupta ifade edildiği gibi, "sizin ve Miss Coles'un birbirinizi tanımanız için" zaman olacaktı.

Altıda sahnenin kapısındaydı, ama Miss Coles'dan bir mesaj onun pek hazır olmadığını söylüyor, biraz bekleyebilir mi, diye soruyordu. Biraz oyalandı, sonra da hızla bir içki içmek için karşıdaki bara gitti, ama Miss Coles hâlâ ortada yoktu. Böylelikle yolunu gümbürdeyen seslerle, kahkahalarla bulduğu sahne arkasına yöneldi. Burası yetersiz ışıklandırılmıştı, işbaşında olan bir grup onu

görmedi. Yönetmen James Poynter'ın bir kolu Barbara'nın omuzlarındaydı. Yönetmen, yeni tanınan, zeki olduğu söylenen, umursamaz tavırlı yakışıklı bir genç adamdı. Barbara Coles lacivert bir tulum giymişti ve düz saçları, zümrüt yüzüklü eliyle geriye itip duracak şekilde yüzüne düşüyordu. Bu ikisi yakın, yan yana duruyorlardı. Üç genç adam, sahne görevlileri, üzerinde taslaklar ve çizimlerin olduğu bir sehpanın diğer tarafındaydı. Bazı taslaklar üzerinde çalışıyorlardı. Barbara, enerjiyle ısınmış bir sesle şöyle dedi: "Eh, düşündüm ki *bunu* yaparsak – görüyor musun James? Ne düşünüyorsun Steven?" "Eh, tatlım," dedi Steven diye seslendiği genç adam, "fikrini anlıyorum, ama peki ya..." "Sanırım haklısın Babs,[1]" dedi yönetmen. "Bak," dedi Barbara, taslaklardan birini Steven'a doğrultarak, "bak, sana göstereyim." Hepsi, beşi birden, kendilerini işe kaptırmış halde öne doğru eğildiler.

Graham birdenbire buna katlanamadı. Derinden sarsıldığını anladı. Sahne arkasına gitti ve sırtını giyinme odalarına açılan karanlık bir koridordaki duvara vererek durdu. Gözleri yaşlarla doluydu. Yirmi yaşındaki kaba, tavizsiz, takdire şayan bencil halinden bu yana ne kadar uzun yol kat ettiğini görüyordu. Oradaki bu topluluk – çalışma, şakalaşma, tartışma, evet, yıllardır bilmediği şey işte buydu. Onları birbirine bağlayan şey, birbirlerinin çalışmalarına karşı saygının getirdiği demokrasi, kendilerine ve birbirlerine duydukları güvendi. *Kendilerinin* temsil ettiklerine, *bunun* temsil ettiklerine duydukları saygıdan dolayı – hayır, nefret ettikleri değil, ama ölçtükleri, anladıkları, ölümüne savaşacakları bir dünyaya karşı bir araya gelmiş insanlara benziyorlardı. Bu dengenin parçası olduğunu hissettiğinden beri uzun zaman geçmişti.

1. Barbara adının kısaltılmış hali. (Ç.N.)

Barbara Coles'u, birlikte çalıştığı bir toplulukla rahat, kendinden en memnun halinde görmüş olduğunu anladı. O andan sonra, eski ve ironik bir duygu vererek gözkapaklarında kuruyan gözyaşlarıyla birlikte Barbara Coles'la yatmaya karar verdi. Bu, onun için bir gereklilikti.

Yalnızca bu kararlılıkla yanarak yeniden sahneye açılan kapıdan geçti.

Beş kişilik topluluk hâlâ birlikteydi. Barbara, sahne görevlisi Steven'ın omzuna sardığı uzun mavi, parlak bir kumaş tutuyordu. Steven kumaşı sergiliyor, diğerleri izliyordu. "Ne düşünüyorsun James?" diye sordu kadın, yönetmene. "Bu türden kirli yeşilimiz var, ben de düşündüm ki..." "Pekâlâ," dedi James, hiç emin görünmezken, "pekâlâ, Babs, pekâlâ...."

Graham o anda, Barbara'nın yanında duracak şekilde öne çıktı ve, "Ben Graham Spence, daha önce tanışmıştık," dedi. Kadın ikinci kez nezaketen gülümsedi ve, "Ah, özür dilerim, hatırlamıyorum," dedi. Graham, daha önceden tanıdığı ya da en azından yıllardır ara sıra karşılaşmış olduğu James'e başıyla selam verdi. Ama James'in de onu hatırlamadığı belliydi.

"BBC'den," dedi Graham, Barbara'ya, iradesinin aksine yine damdan düşercesine. "Ah, özür dilerim, çok özür dilerim, tamamen unutmuşum. Röportaj vermem gerekiyordu," dedi topluluğa. "Bay Spence bir gazeteci." Graham'ın yüzünde gazeteci sözcüğüne karşı hafif bir alaycı gülümseme belirdi, ama kadın ona bakmıyordu. Kadın, çalışmasına devam ediyordu. "Bu gece karar vermeliyiz," dedi. "Steven haklı." "Evet, haklıyım," dedi sahne görevlisi. "O haklı, James, bu çamur yeşiliyle birlikte her yerde bu maviye ihtiyacımız var." "James," dedi Barbara, "James, nesi var bunun? Bir şey söylemedin." Graham'ın yanından geçerek James'e doğru ilerledi. Yine onu hatırlayarak pişmanlık duydu. "Özür dilerim," dedi, "hiçbirimiz hem-

fikir olamıyoruz. Pekâlâ, bak" –Graham'a döndü– "bize fikir ver, buna kendimizi o kadar kaptırdık ki..." Bunun üzerine James güldü, ardından da sahne görevlileri. "Hayır, Babs," dedi James, "elbette Bay Spence fikir veremez. Daha şu anda içeri girdi. Biz karar vermeliyiz. Pekâlâ, sana yarın sabaha kadar izin veriyorum. Eve gitme vakti, artık saat altı olmuştur herhalde."

"Neredeyse yedi oldu," dedi Graham, idareyi ele alarak.

"Olamaz!" dedi Barbara, aniden. "Tanrım, ne kadar korkunç, ne kadar berbat, nasıl böyle bir şey yapabildim..." Kendine gülüyordu. "Eh, beni bağışlamanız gerek Mr. Spence, çünkü başka seçeneğiniz yoktu."

Yeniden gülmeye başladılar: bu, açıkça kendi aralarında bir şakaydı. Bu sefer Graham şansını denedi. Kararlı bir şekilde, sanki yönetmen kendisiymiş gibi, aslında James Poynter'ın kadına karşı tutumunu taklit ederek, "Hayır, Miss Coles, sizi bağışlamayacağım, neredeyse bir saattir burada ağaç oldum," dedi. Kadın yüzünü buruşturdu, sonra güldü ve şakayı kabul etti. James, "İşte Babs, sana böyle davranmak gerek. Biz seni şımartıyoruz," dedi. Kadını yanağından öptü, kadın onu iki yanağından öptü, sahne görevlileri çekildi. "İyi akşamlar Babs," dedi James giderken ve Graham'ı başıyla selamlarken. Memnuniyetini güçlükle saklayarak bekleyen Graham'ı. Barbara'ya karşı katı, hatta buyurgan olma cesareti kendinde olduğu için saatler alabilecek manevralardan kendini kurtarmış olduğunu biliyordu. "Hayır, sizi bağışlamayacağım, beni beklettiniz," diyebilecek bir adam olarak Barbara Coles'la artık bu ilişkiyi kurduğu için, birçok içkiden, bir akşam yemeğinden – belki de iki ya da üç akşamın içkilerinden ve akşam yemeklerinden kendini kurtarmıştı.

Kadın, "Bir şey yapmam gerek..." dedi ve onun önünden yürüdü. Koridorda bir askıya tulumunu astı. Başka bir şey düşünüyor gibi görünüyordu, ama adamın kendisini izlediğini gördüğünde ona dostane bir şekilde gülümsedi: Adam bunu, sahne görevlilerinden birine, hatta James'e verebileceği türden bir tebessüm olduğunu zafer kazanmışçasına anladı. Kadın yine, "Bir saniye..." dedi ve sahne kapısındaki büroya gitti. O ve sahne kapıcısı görüştüler. Bir sorun vardı. Graham şansını bir daha deneyerek şöyle dedi: "Sorun nedir, yardımcı olabilir miyim?"– sanki yardımcı olabilecekmiş gibi, sanki bir şey yapabileceğini sanıyormuş gibi. "Eh..." dedi kadın, irkilerek. Ardından görevliye, "Hayır, sorun olmaz. İyi geceler," dedi. Graham'a doğru geldi. "Setin yarısı Liverpool'da, yarısı da burada olduğu için kendimizi biraz sıkıntıya soktuk – ama kendiliğinden çözülür." Kadın rahatça, onunla sohbet ederek durdu. Adam bütün bunların takdire şayan olduğunu hissetti, ama tiyatronun kendine özgü atmosferinden sokağa çıktıklarında hoş olmayan bir an yaşanabilirdi. Graham yeni bir karar aldı, kadının kolunu sıkıca kavradı ve, "Herhangi bir şey yapmadan önce bir içki içeceğiz, berbat bir akşam," dedi. Kadının kolu kendini koyvermiyordu, yine de kolu onun kolunun içinde kaldı. Şans eseri dışarıda yağmur yağıyordu. Adam onu buyurgan bir şekilde şöyle yönlendirdi: "Hayır, o bar değil, köşede daha hoş bir tane var." "Ah, ama bu barı severim," dedi kadın, "hep burayı kullanırız."

Elbette kullanırsınız, dedi adam içinden. Ama bu barda sahne görevlileri olur, muhtemelen James de; o da kadınla irtibatını kaybeder. Yeniden *gazeteci* olur. Kadını, iki sokak ileride, rastlantıyla seçtiği bir bara doğru kararlılıkla tehlikeden uzaklaştırdı. Hızla etrafa bakındı, hayır, ortalıkta değillerdi. En azından, tiyatrodan birileri olsa

bile kadın hiç belli etmedi. Bir bira istedi. Adam, kadına bir duble Scotch ısmarladı, o da bunu kabul etti. Sonra, zaten birçok ilk adımı kazanmış olduğundan zamanını biraz düşünmek için kullandı. Kendisini rahatsız eden bir şey vardı, neydi bu acaba? Evet, sahne arkasında gözlemlediği şeydi bu, Barbara ve James Poynter. Kadının onunla ilişkisi mi vardı? Çünkü eğer öyleyse bu çok daha zor olacaktı. İkisini birlikte görmek için kendini zorladı ve şaşırtıcı derecede güçlü bir kıskançlıkla şöyle düşündü: *Evet, işte bu.* Bu sırada ona bakarak, ona *bir kadına sakin bir beğeniyle bakan bir adam gibi* baktığını fark ederek oturdu: kadının bunu hissetmesini ve buna tepki vermesini bekliyordu. Kadın, barı inceliyordu. Beyaz yünlü tayyörü kemerliydi, bir üniforma çağrışımı yapan kışkırtıcı bir iması yok değildi. İşten sonra aceleyle arkada toplanmış düz sarı saçları karmakarışık görünüyordu. Şu anda pek de heyecan verici değil, diye düşündü Graham, ama kadın ona dönünce görmesi için takdirkâr duruşunu korudu. Kadının ne göreceğini biliyordu: yalnızca bakışının "sıcak, nazik" ışıltısına güvenmiyordu, zira bu yalnızca verdiğini bildiği izlenimin pekiştirilmesinden ibaretti. Hafifçe kırlaşmış siyah saçları vardı. Giysileri bol ve genişti – erkeksi görünümdeydi. Gözleri esprili ve minnettardı. Sağlam, güvenilir olduğu izlenimini –koca ve baba– azaltmayı aklından geçirmedi, hiç aklından geçirmemişti. Aksine, kadınların bunu güven verici bulduğunu biliyordu.

Kadın sonunda döndüğünde, neredeyse özür dilercesine şöyle dedi: "Oturmaya ne dersin? Bütün gün sağa sola ağır şeyler taşıyıp durdum." Bir köşede iki boş sandalyeyi fark etti. Adam da onları fark etti, ama masada başkaları da olduğu için istemedi. "Ama hayatım, tabii ki!" Sandalyelere oturdular, ardından Barbara şöyle dedi:

"Bana lütfen biraz izin ver." Makyaj yapması gerektiğini hatırlamıştı. Adam, kendine sinirlenerek onun gidişini izledi. Kadın yorgundu; Graham da onu anlayabilir, koruyabilir, onun için bir sığınak olabilirdi. Kadının bütün gün birlikte çalıştığı insanların bulunduğu diğer barda, "Makyaj yapmalıyım, gösteriş yapmalıyım," diye düşünmeyeceğinin farkına vardı. Bu, yabancılar içindi. Kadın, o âna dek, Graham tiyatrodaki çalışanlardan biri gibi görünmek fırsatını kullandığı için onu yabancı olarak düşünmemişti, ama artık adam bu fırsatı tepmişti. Kadın, zırhı içinde döndü. Saçları bakımlıydı, artık savunmasız değildi. Üstelik gözlerini de boyamıştı. Kaşlarına dokunmamıştı, siyaha boyanmış kirpiklerin ve parlak yeşil gözlerin üzerinde soluk altın sarısı çizgiler gibi duruyordu. Bu karşıtlık, diye düşündü adam, oldukça iyi. Evet ama, "Yanağında bir leke olduğunu biliyor muydun?" diyebileceği ya da onun saçlarını –ah, tatlı kız!– bir erkek kardeşin parmaklarının ucuyla geriye atabileceği an geçmişti. Aslında dikkatli olmadığı takdirde başladığı noktaya dönecekti.

Kadının gözlerinin içine doğru gülümseyerek şöyle dedi: "Bu zümrüt, kurnazca seçilmiş."

Kadın, nazikçe gülümsedi ve, "Kurnazlık değil, sadece tesadüf oldu; büyükannemindi," dedi. Yine de gülümseyerek elini hafifçe yüzünde gezdirdi. Ama bu, daha önce aldığı bir iltifat karşısında, daha önce, üstelik sıklıkla yapmış olduğu bir şeydi. Tamamen arkadaşçaydı, kadın tümüyle arkadaş canlısı olmuştu. Şöyle dedi: "Kayda girmemiz gereken saatin dokuz buçuk olduğunu söylememiş miydin?"

"Sevgili Barbara, iki saatimiz var. Bir-iki kadeh daha içeriz, sonra sana birkaç soru sorarım, sonra stüdyoya uğrarız ve işi bitiririz, sonra da rahat bir akşam yemeği yeriz."

"Şimdi yemek yemeyi tercih ederim, senin için sorun değilse. Hiç öğle yemeği yemedim, gerçekten açım."

"Neden olmasın, canım." Adam kızgındı. Tıpkı James'e karşı gerçek kıskançlığına şaşırmış olduğu gibi, şimdi de kızgınlığı nedeniyle dengesini kaybetmişti. Yakınlık kurmak için sonraki uzun ve sessiz akşam yemeğine bel bağlamıştı. "İçkini bitir de seni Nott's'a götüreyim." Nott's pahalı bir yerdi. Graham bu yerden söz ederken kadına değer verdiğini göstererek baktı. Kadın, "Butler's'ı bilir misin? İyidir, oldukça da yakın," dedi. Butler's iyiydi, ucuzdu da; adam orayı beğendiği için kadına iyi bir not verdi. Ama tercih Nott's olacaktı. "Canım, bir taksi tutarız ve bir dakika içinde Nott's'ta oluruz, endişelenme."

Kadın itaatkâr bir tavırla ayağa kalktı: Bunu yapma biçimi adamın ne kadar kötü bir hata yaptığını anlamasını sağladı. Kadın içinden şöyle diyordu: Pekâlâ, bu adam böyle, peki o halde, istediğini yapayım da kurtulayım...

Adam, kendi içkisini yudumlarken kadını izledi ve barın kapısında onun koluna girdi. Kadının kolu, onun kolunun içinde nazikçe durdu. Dışarıda yağmur çiseliyordu. Taksi yoktu. Adamın şansı artık tersine dönmüştü. Sokağın sonuna kadar sessizlik içinde yürüdüler. Barbara orada, bir tabelada BUTLER'S yazan bir ara sokağa gözucuyla baktı. Adama bunu hatırlatmak için değil, aksine, kendi bakışını gizledi. İşte, kadın tamamen onun emrindeydi, tiyatroda bu yoldaşlık ânını hiç paylaşmayabilirlerdi.

Nott's'a kadar yarım mil yürüdüler. Kadın sohbete başladı: Adam bunun, o yorgunken yağmur altında yarım millik yürüyüş nedeniyle kendisinin hissedebileceği bir utancı örtmek için olduğunu anladı. Tiyatroyla ilgili, tiyatro binasının tasarımıyla ilgili bazı teoriler hakkında

konuşuyordu kadın. Graham içinden, tekrar tekrar şöyle dediğini duydu: "Evet, evet, evet." Nott's'u, oraya vardıklarında işleri nasıl yoluna koymak gerektiğini düşündü. Orada şef garsonu kenara çekti, ona bir pound ve talimatlar verdi. Bir köşeye oturtuldular. Büyük viski kadehleri belirdi. Mönüler önlerine serildi. "Şimdi canım," dedi adam, "seni buraya sürüklediğim için özür dilerim, ama umarım buna değdiğini düşünürsün."

"Ah, burası büyüleyici. Her zaman burayı sevmişimdir. Yalnızca biraz..." Kadın, "Çok uzun bir yol," diyecekken kendini durdurdu. Kadehini kaldırarak adama gülümsedi ve şöyle dedi: "Burası en sevdiğim yerlerden biridir, beni buraya sürüklediğin için memnunum." Sesi yorgunluktan sönükleşmişti. Olup biten her şey berbattı; adam bunu biliyordu; elde ettiği konumu nasıl geri kazanacağını düşünerek oturdu. Bu sırada kadın, mönünün sayfalarını çeviriyordu. Şef garson siparişi aldı, ama Graham, bir dakika bekle, dercesine bir el işareti yaptı. Kadın yemeğini yemeden önce viskinin etkisini göstermesini istiyordu. Ama Barbara, adamın sessiz emrini fark etti; sinirlenmeden ya da sitem etmeden, sabırlı bir ses tonuyla öne eğilerek konuştu: "Graham, lütfen, yemek yemem gerek; benimle röportaj yaparken sarhoş halde olmamı istemezsin, değil mi?"

"Yemeği ellerinden gelen en hızlı şekilde getirecekler," dedi adam, sanki kadın açgözlüymüş gibi bir ses tonuyla. Ne şef garsona baktı, ne de Barbara'ya. Onunla temastan adım adım uzaklaşırken, ne olursa olsun, bütün gece de sürse, sabaha kalmadan onunla yatağa gitmek için içinde soğuk bir kararlılığın büyüdüğünü fark etti – belli ki, herhangi bilinçli bir irade eyleminin dışında bir kararlılık. Ve artık, koca yeşil gözlü küçük, soluk yüzü görmesiyle birlikte ilk kez onu kendi kollarında hayal etti. Haftalar önce, *Evet, işte bu*, demiş olsa da, onu

daha henüz bir şehvet deneyimi olarak hayal ediyordu. Artık onu böyle hayal ediyordu, ona gözucuyla bakabilecek, ardından da yemek getiren garsonlara doğru gözünü çevirecek kadar da güçlü.

"Tanrı'ya şükür," dedi Barbara, bir anda sesi mutlu ve samimi bir tona büründü. "Tanrı'ya şükür. Dünyadaki bütün güçlere çok şükür..." Graham'ın gördüğü kadarıyla geciken yemek üzerine yaptığı kabalıktan sonra onu rahatlatmak istediği için, kendi abartısıyla dalga geçiyordu. (Kadın hiç de aptal durumuna düşmüş gibi davranmayınca Graham kendini küçülmüş, aşağılanmış hissederek kadına öfkelendi.) "Nott's'un bütün tanrılarına şükür," diye devam etti kadın, "çünkü beş dakika içinde yemek yememiş olsam ölürdüm, seni temin ederim." Bununla birlikte bıçağını ve çatalını alıp bonfilesine girişti. Adam ona gülümseyerek, bu yakınlık ânını elinden kaçırmaması gerektiğini düşünerek kadehlere şarap koydu. Kadın yemek yerken, Graham onun yalansız açlığını izledi ve şöyle düşündü: Şehvetli – onun böyle olup olmayacağını merak etmemiş olmam tuhaf.

"Artık," dedi kadın, açlığını bastırmış bir halde arkaya yaslanarak: "İşe koyulalım."

Graham, "Çok dikkatle düşündüm – seni nasıl takdim edeceğimi," dedi. Her şeyden önce şu bayat kalıptan kurtulmalıyız: Miss Coles, işinde bu kadar çok yönlü olmak bir kadın için ne kadar sıra dışı... Umarım sen de öyle düşünürsün." Bu, koz kartıydı. Onu televizyonda gördüğünde, bu sözün söylenmesi üzerine yüzündeki nazik tebessümü fark etmişti. (Bu gece sıkça görmüş olduğu tebessüm.) Bu tebessüm şöyle söylüyordu: Pekâlâ, aptallık yapman gerekiyorsa ben ne yapabilirim?

Bunun üzerine kadın güldü ve şöyle dedi: "İçim rahatladı. Sen de aynı şeyi yapacaksın diye korkuyordum."

"İyi, şimdi sen yemeğini ye, ben de konuşayım."

Özenle hazırlanmış monoloğunda, kadının ustalığını göstermiş olduğu farklı tiyatro üslupları hakkında konuştu, ama doğrudan değil: Kadını çalışmalarında görülen deneyiminin kapsamı, kişiliğinin karmaşıklığı hakkında övgülüyordu. Barbara hiç kesmeden, yüzünde hiçbir ifade belli etmeden yemek yedi. Sonunda şöyle sordu: "Peki bunu nasıl takdim edeceğini tasarladın mı?"

Adam buna bir sürprizle, şöyle bir şeyle cevap yapıştırmaya niyetlenmişti: "Miss Coles, başardıklarına kıyasla şaşırtıcı derecede genç (otuz yaşında mıydı? Otuz iki mi?), üstelik çok da çekici bir kadın... Belki de film yıldızı Marie Carletta'ya benzetilebileceğini söylesem onun nasıl olduğu hakkında size bir fikir verebilirim..." Carletta zeki olmasıyla tanınan, güçlü, açık kumral saçlı bir kadındı. Ama şimdi bunu hiçbir şekilde söyleyemeyeceğini anladı; söyleyecek olsa onun soğuk bakışını hayal edebiliyordu. Kadın şöyle dedi: "Bütün bunlardan– benim çok yönlü yeteneklerimden vesaire...– kurtulabilir miyiz lütfen?" Graham, özellikle de bu bir suçlama olmadığı için sinirden gerildiğini hissetti; kadının onu suçlamaya bile değer görmediğini anladı. Barbara onun değerini biçmişti: Bu tür övgüler kullanan türde bir adam, bu yüzden... kadının şöyle deme zahmetine bile girmemesi Graham'ı daha da kızdırdı: "Neden yapmayacağınıza söz verdiğiniz şeyin aynısını yaptınız?" Kadın, adamın aptallığını kendi sabrıyla örtmeye çalışırken karşı konulamaz derecede nazik davranıyordu.

"Sonuçta," diyordu kadın, "verilen işi tasarlamak bir sahne tasarımcısının işi. Biri, diyelim, Johnnie Cranmore'u" (başka bir sahne tasarımcısı) "televizyona çıkarıp şunu der mi: Geçen ay Java hakkındaki o müzikali, bu ay da İrlandalı işçiler hakkında modern bir oyunu yaptığınız için ne kadar da çok yönlüsünüz?"

Adam, öfkesine hâkim oldu. "Sevgili Barbara, özür dilerim. Söylediklerimin tıpkı öncekinin bir karşımı gibi geleceğini fark etmedim. O halde ne hakkında konuşalım?"

"Restorana girerken ne diyordum: Kişisel şeylerden uzak durabilir miyiz?"

Bu sefer Graham adeta panikledi. Sonra Tanrı'ya şükür, sinirden güldü, çünkü kadın güldü ve şöyle dedi: "Söylediklerimin tek bir kelimesini bile duymadın."

"Hayır, duymadım. Yorgunken seni bu kadar uzağa yürümeye zorladığım için öfkeli olacağından korkuyordum."

Tiyatroda oldukları noktaya dönerek birlikte güldüler. Adam öne eğildi, onun elini tuttu ve elini öptü. "Bir daha söyle," dedi. "Kahretsin, bu kadın artık dürüst ve entelektüel olacak," diye düşünüyordu.

Ama aptallık ettiğini anladı. Yirmi yaşındaki –ya da hatta otuz yaşındaki– halini unutmuştu; insanın heyecanla bir düşüncenin, bir dizi düşüncenin içinde yaşayabileceğini unutmuştu. Zira kadın yeni bir tiyatro, yeni bir tiyatro üslubu hakkındaki fikirleri (ve ayrıca birlikte çalıştığı insanların fikirleri) üzerine konuşurken, tıpkı çalışma arkadaşlarıyla taslaklar ve mavi kumaş üzerine konuştuğu gibiydi. Rahat ve teklifsizdi, adeta gevezelik ediyordu. İnsan için bir soluk gibi yaşamsal olan düşünceler hakkında konuşmanın böyle olduğunu hatırladı. Düşünceler yeterince zekice, diye düşündü; onlarla, kadınla hemfikir olabilirdi, öyle ya da böyle biraz olsun önemli olduklarına, bu heyecanlardan herhangi birinin biraz olsun önemli olduğuna inansaydı. Ama en azından anahtar elindeydi; ne yapması gerektiğini biliyordu. En fazla yarım saatlik bir sürenin sonunda, paylaştıkları düşünceler hakkında konuşurken, yeniden iki profesyonel konumundaydılar, zira adam bir zamanlar bütün bunları önemsediğini hatırladı. *Ne zaman? Bunları önemseyebildiği zamanlar kaç yıl önceydi?*

Sonunda şöyle dedi: "Sevgili Barbara, beni soktuğun bu imkânsız durumun farkında mısın? Bu programı yürüten Margaret Ruyen senin kişiliğini öne çıkarmaya kararlı; zavallı kadının kafasında tek bir ciddi düşünce bile yok."

Barbara kaşlarını çattı. Adam, kaş çattığı için onun üstüne giderek elini onun ellerinin üzerine koydu: "Hayır, bekle, bana güven, onun hakkından geliriz." Kadın gülümsedi. Aslında Margaret Ruyen her şeyi adama bırakmış, Miss Coles'la ilgili hiçbir şey söylememişti.

"Pek parlak değiller – şu üst kademedekiler," dedi. "Pekâlâ, boş ver: Ne istediğimize karar veririz, öyle yaparız, oldubittiye getiririz."

"Teşekkür ederim, içim rahatladı. Benimle söyleşi yapma görevi sana verildiği için ne kadar şanslıyım." Viski, yemek, şarap nedeniyle ve hepsinin ötesinde, Margaret Ruyen'in karşısındaki bu yeni suç ortaklığı nedeniyle kadın artık rahatlamıştı. Her şey kolay olacaktı. Kahve içerken beş-altı soru belirlediler ve yağmur altında bir taksiye atlayıp stüdyoya gittiler. Adam, ona sahip olma, onunla yatma, ona galip gelmenin soğuk baskısından kurtulduğunu fark etti. Akşam sona ererken, onu yanağından öpüp evine, karısının yanına gidişini bile gözlerinde canlandırabiliyordu. Bu yoldaşlık olağanüstü güzeldi. *Gazeteci* sözcüğünün gereğini kabullenmek zorunda kaldığı o akşama kadar, taşıdığını bilmediği yaranın merhemiydi bu. Sonsuza kadar tiyatronun durumu, maliyeti, hükümetin aptallığı, zevksizlikler... hakkında konuşabileceğini hissetti.

Stüdyoya geldiklerinde içeriye kahkahalar eşliğinde girmek için bir espri yapmaya özen gösterdi. Söyleşinin hemen, Margaret Ruyen'le konuşmadan başlamasına ve yeşil ışık yandığı andan itibaren sesinin yakınlaşmanın verdiği laubalilikten uzaklaşmasına dikkat etti. Söyleşi

sırasında tek bir kişisel ayrıntıya yer verilmediğinden emin oldu. Sonrasında, sonuçtan hoşnut kalan Margaret Ruyen bunu söylemek için yanlarına geldi; ama Graham onu kenara çekerek Miss Coles'un yorgun olduğunu ve bir an önce eve bırakılması gerektiğini söyledi; zira bunun Barbara'ya, farklı bir söyleşi bekleyen yapımcıyı köşeye sıkıştırmış gibi görünmesi gerektiğini biliyordu. Barbara'nın elini sıkıca tutup yanından ayırmadan onu kapıya götürdü. "Pekâlâ," dedi, "işimizi bitirdik, onun nasıl atlatıldığını fark etmediğini hiç sanmıyorum."

"Teşekkür ederim," dedi kadın, "bir seferliğine bile olsa anlamlı bir şey hakkında konuşmak gerçekten memnuniyet vericiydi."

Graham onu ağzından hafifçe öptü. Kadın gülümseyerek karşılık verdi. Artık adam bu havanın uçup gitmesine gerek olmadığından emindi, bu havayı koruyabilirdi.

"Yapabileceğimiz iki şey var," dedi. "Benim kulübüme gelip bir kadeh içebilirsin. Ya da seni evine bırakırım, sen de bana bir kadeh içki ikram edebilirsin. Evin yolumun üstünde."

"Nerede oturuyorsun?"

"Wimbledon." Aslında Highgate'de oturuyordu; ama kadın Fulham'da oturuyordu. Graham yine riske atılıyordu, ama kadın bunu fark ettiğinde bu numaraya gülecek bir durumda olacaklardı.

"İyi," dedi kadın. "O halde beni eve bırakabilirsin. Erken kalkmak zorundayım."Graham hiç yorum yapmadı. Takside kadının elini kavradı; kadın elini direnmeden onun avucuna bıraktı, Graham, "James seni arabayla evine bırakıyor mu?" diye sordu.

"Onu tanıdığını bilmiyordum – hayır, bırakmıyor."

"Eh, onu yakından tanımıyorum. Onunla çalışmak nasıl bir şey?"

"Harika," dedi kadın hemen. "Birlikte çalışmaktan daha çok zevk aldığım biri yok."

Adamın içinde bir kıskançlık yükseldi. Kendini tutamadı, "Onunla ilişkin mi var?" diye sordu.

Kadın, "Bundan sana ne," dermiş gibi baktı, ama, "Hayır, yok," dedi.

Graham, pişkin bir yardakçılıkla, "O çok çekici biri," diyerek kıkırdadı. Kadın hiçbir şey söylemeyince Graham diretti: "Kadın olsaydım James'le ilişkiye girerdim."

Kadın pekâlâ hiçbir şey söylemeyebilirdi. Ama şöyle dedi: "O evli."

Graham'ın keyfi bir anda yerine geldi. Bu, kadının söylediği ilk aptalca şeydi. O kadar şaşırtıcı derecede aptalca bir sözdü ki... alaycı bir kahkaha patlattı, kolunu onun omzuna attı, onu öptü ve şöyle dedi, "Sevgili küçük Babs'im benim."

Kadın, "Neden Babs diyorsun?" diye sordu.

"Bu ayrıcalık James'in mi? Ve sahne görevlilerinin mi?" diye eklemekten kendini alamadı.

"Yalnızca işyerinde bana böyle hitap ederler." Erkeğin kolları arasında gerilmişti.

"Öyleyse sevgili Barbara..." Kadının canlanması ve açıklama yapması için bekledi, ama o hiçbir şey söylemedi. Çok geçmeden bir sigara yakma bahanesiyle kolundan sıyrıldı. Graham onun sigarasını yaktı. Onunla, hem de ne pahasına olursa olsun yatma kararlılığının geri geldiğini fark etti. Onun evinin dışındaydılar. Hızla şöyle dedi: "Ve artık Barbara, bana bir fincan kahve yapıp bir kanyak verebilirsin." Kadın tereddüt etti, ama adam taksiden çıkmış, parayı ödüyor, onun için kapıyı açıyordu. Evin ışıklarının yanmadığını fark etti. "Çocukları uyandırmamak için çok sessiz olacağız," dedi.

Kadın ona bakmak için başını yavaşça çevirdi. Gerçek sorusuna cevaben, ifadesiz bir sesle şöyle dedi: "Kocam burada yok. Çocuklara gelince, bu gece arkadaşlarında kalıyorlar." Kadın artık evin kapısına doğru onun

önünden yürüyordu. Burası teraslama tarzında sıralanan küçük ve pek de güzel olmayan evlerin arasındaki küçük bir evdi. Ufak, aydınlık, cana yakın görünümlü salona girince Barbara şöyle dedi: "Gidip kahve yapayım. Sonra, dostum, eve gitmen gerek, çünkü çok yorgunum."

Dostum sözcüğü, yoldaşlıkları sırasında hassaslaştığı için adamı derinden etkiledi. Sözcüklerini ağzında geveleyerek şöyle dedi: "Bana sinir oldun – ah, lütfen olma, özür dilerim."

Kadın, soğuk bir mesafeli tavırla gülümsedi. Adam tavandan gelen küçük ışıkta onun alışılmadık gözlerini gördü. "Yeşil" gözler kestane rengi, yeşil benekli kahverengi, hatta mavi olur. Gözler karışık renklidir, kusurludur, değişkendir. Onunkilerse yemyeşildi, ama adam aslında daha önce hiç böyle göz görmemişti. Çok derin sulara benziyorlardı. Şeye – yani zümrütlere ya da yazın bir ağacın derinliklerindeki mutlak yeşilin berraklığına benziyorlardı. Ve artık, kadın ona neredeyse dikey bir halde gülümserken erkek üzerlerine bir karanlığın çöktüğünü gördü. Karanlık, berrak yeşili yuttu. Kadın şöyle dedi: "Hiç de sinir olmadım." Sanki can sıkıntısından esnemiş gibiydi. "Şimdi de malzemeleri alacağım... oradan." Başıyla beyaz bir kapıyı işaret etti ve onun yanından ayrıldı. Adam, bir köşede dar bir yatağın, çizimlerle, taslaklarla, kurşunkalemlerle kaplı bir masanın olduğu uzun, çok düzenli beyaz bir odaya girdi. Duvara çizim iğneleriyle tutturulmuş renkli kumaş parçaları vardı. Alçak bir yuvarlak masanın yanında iki küçük koltuk duruyordu: çalışma odasında bir rahatlama alanı. Şöyle düşünüyordu: Karımın böyle bir odası olsa bundan hiç hoşlanmazdım. Barbara'nın kocası acaba... onu şu âna kadar kocasıyla, ya da çocuklarıyla ilişkili olarak düşünmemişti. Onu elinde bir tavayla, ya da dolayısıyla, çift kişilik yatakta rahat bir halde hayal etmek zordu.

Dışarıdan bir ses geldi: Graham bir koluyla şömineye dayanarak aceleyle kendine çekidüzen verdi. Kadın fincanların, kadehlerin, kanyağın, kahve demliğinin olduğu küçük bir tepsiyle içeri girdi. Dalgın görünüyordu. Graham bundan gurur duydu: bu, büyük olasılıkla onun yanında rahat ettiği anlamına geliyordu. Kendisinin de biraz gergin ve oldukça yorgun olduğunu fark etti. Elbette kadın da yorgundu; bu yüzden dalgındı. O akşamın erken saatlerinde onun yorgunluğundan yararlanamayarak bu şansı teptiğini hatırladı. Ah, keşke biraz akıllı olsaydı... Kadın kahve koymak üzereydi. Graham kahve demliğini onun elinden kararlılıkla aldı ve bir koltuğu işaret etti. Barbara gülümseyerek ona itaat etti: "Böylesi daha iyi," dedi adam. Fincanlara kahve koydu, kadehlere kanyak koydu ve masayı ona doğru çekti. Kadın onu izledi. Adam onun elini tuttu, öptü, okşadı, nazikçe yana bıraktı. Evet, diye düşündü, güzelce yaptım.

Şimdi, bir sorun vardı. Erkek ona yakın olmak istiyordu, ama kadın o kahrolası, aptal, kolçaklı küçük koltuğa yerleşmişti. Onun yanında yere otursa?.. Ama hayır, ona büyük, cüsseli, güven verici adama samimi hareketler, teklifsiz duruşlar yakışmazdı. Diyelim ki onu koltuktan kucaklayıp yatağa götürdüm. Plan yaparken kahvesini içti. Evet, onu yatağa kadar taşıyacaktı, ama henüz değil.

"Graham," dedi kadın, fincanını yerine bırakırken. Adam, kadının hoşgörülü davrandığını görüp sinirlendi. "Graham, yarım saat içinde yatağa girip uyumak istiyorum."

Kadın bunu söylerken ona bu durum –bir erkeğin ve bir kadının manevralar yapması, bu en gülünç durum– karşısında eğlendiğini belli eden bir gülümsemeyle baktı. Adam da kendi payına buna katılabilirdi. Kadınla birlikte adeta gülümsedi, güldü. (Ancak aradan günler geçtikten sonra kendi kendine haykırdı: Tanrım, şakaya ka-

tılmayarak nasıl bir hata yaptım: İşte cidden yanıldığım nokta buydu.) Ama o anda gülümseyemedi. Yüzü katı bir gururla donakalmıştı. Kadının onun hesabını sezdiği için değil –kendisine bakarken takındığı eğlence ifadesi ortamı yumuşatmıştı– ama kendi yolunda gitme, ona sahip olma yönünde yeniden canlanan kararlılığından. Eve gitmeyecekti. Ama anahtarları elinde tuttuğunu hissediyor ve hangisini seçeceğini bilmiyordu.

Barbara'nın karşısındaki diğer küçük koltuğu kaldırdı, bunu yapmak için kahve sehpasını kenara çekti. Koltuğa oturdu, öne eğildi, kadının iki elini kavradı ve, "Canım, beni hemen eve gönderme, yapma, sana yalvarırım," dedi. İşin kötüsü, bütün akşam bu sözlere ve bu ses tonuna varacağını –basit, haysiyetli bir insanın, bir insana bitiş âni için yalvaracağını– hissettirebilecek hiçbir şey olmamıştı. Kendini öne eğip onun küçük ellerini avuçlarına alırken bu yalvarışla kızaran yüzünü gördü. Ve kullandığı sözcükleri gerçekten kast etmiş olduğunu fark etti. Sözleri duygularını abartmıyordu. Graham, kadın onun orada kalmasını istediği için, onun meslektaşı, sanat alanında çalışan biri olduğu için onunla kalmak istiyordu. Buna çaresizce ihtiyaç duyuyordu. Ama kadın, onu şaşkınlıktan çok merakla ve eleştirel bir mesafeyle inceliyordu. Graham kendisinin şöyle dediğini duydu: "James burada olsaydı acaba ne yapardın?" Sesi incinmişti; kadının gözlerine ani bir karanlığın indiğini gördü ve kadın, "Graham, gitmeden önce biraz daha kahve ister miydin?" dedi.

Adam şöyle dedi: "Seninle tanışmak için yıllarca bekledim. Seni tanıyan çok kişiyi tanıyorum."

Barbara öne eğildi, kendine biraz daha kanyak koydu, kadehi göğsünde iki avucunun arasında tutarak geriye yaslandı. Tuhaf bir hareket: Graham, onun elleriyle bağrına bastığı bu çanağın kadının kendisi olduğunu hisset-

ti. Sabırlı, uzun süre acı çekmiş olduğunu gösteren bir hareket. Ondan söz eden birçok erkeği düşündü. Jack Kennaway'i düşündü, tereddüt etti, telaşlandı ve şöyle dedi: "Örneğin Jack Kennaway."

Ve artık, bu adın üzerine, bir duygu kadının gözlerini aydınlattı – neydi bu? Adam, bu duyguyu kasten zorlayarak buna şu sözleri ekleyerek devam etti: "Geçen hafta onunla akşam yemeği yedim –ah, şans eseri!– o da senin hakkında konuşuyordu."

"Öyle mi?"

Adam, geçmiş yıllar boyunca kadının aksi huylu olduğunu düşündüğünü hatırladı. Oysa şimdi Barbara savunmaya geçmiş gibiydi, kaşlarını çattı. Graham, "Aslında bütün geceyi senin hakkında konuşarak geçirdi," dedi.

Kadın, adamın kızgınlık sonucu olduğunu fark ettiği kısa, soluksuz cümlelerle şöyle dedi: "Onun ne dediğini pekâlâ hayal edebiliyorum. Ama kuşkusuz bana bunun hatırlatılmasından keyif aldığımı düşünüyor olamazsın..." Graham'ın gördüğü kadarıyla Barbara, kendisini nefret ettiği bir düzeye inmeye zorladığı için ona içerleyerek sözünü yarım bıraktı. Ama bu, adamın düzeyi de değildi: Hepsi tamamen kadının hatasıydı, tamamen onun! Yıllar boyunca bir kadın karşısında duruma hâkim olamadığını anımsamıyordu. Yeniden gergin bir ip üzerinde sendeleyen bir adam gibi hissetti kendini. Bu geç saatte bile Jack Kennaway'den işine geldiği gibi yararlanmaya çalışarak şöyle dedi: "Elbette çekici bir oğlan, ama hiç de erkek değil."

Kadın ona sessizce, kanyak kadehini göğüslerinin önüne siper ederek baktı.

"Elbette görünüm aldatıcı olmadığı sürece." Adam, bunun her şeyin sonu olduğunu bildiği halde üstelemekten kendini alamıyordu.

Kadın hiçbir şey söylemedi.

Graham, "Güya Jack Kennaway'le büyük bir aşk ilişkisi yaşamış olduğunu söylediklerini biliyor musun?" diye haykırarak buna inanabilecek aptallarla alay eder bir tavır takındı.

"Bana da öyle söylediler." Kadın kadehini yerine bıraktı. "Ve artık," diye ona gitmesi gerektiğini gösteren bir tavırla ayağa kalktı. Adam kendini kaybetti, bir adım attı, onu kollarının arasına aldı ve, "Barbara!" diye inledi.

Kadın, adamın öpücüklerinin altında yüzünü bir o yana bir bu yana çevirdi. Adam, onun yüzündeki ifadeye teşhis koyan bir bakış attı – hâlâ sabırlıydı. Dudaklarını onun boynuna koydu, yine, "Barbara!" diye inledi ve bekledi. Kadın bir şey yapmak zorunda kalacaktı. Onun kollarından kurtulmaya çalışmak, öpmesine karşılık vermek, herhangi bir şey. Kadın hiçbir şey yapmadı. Nihayet şöyle dedi: "Tanrı aşkına, Graham!" Sesi eğleniyormuş gibi geliyordu: Adama yine buna eğlence gibi bakması teklif ediliyordu. Ama bu eğlenceyi onunla paylaşırsa bu, ona sahip olma şansının sonu olurdu. Kadını susturarak ağzını onun ağzına yapıştırdı. Kadın, onu püskürtecek kadar mücadele etmedi onunla. Ağzı bu saldırgan ağza, dalgaları ya da sıçrayan suyu bir kahkahayla üfürüp savurarak, başını bir yana çevirerek suda nefes alan ve gülen bir kadın gibi davrandı. Biraz sinirlenme, biraz da espri ifade eden bir hareketti bu. Kadın, öpücüklerin altında, sanki bunlar küçük saldırgan dalgalarmış gibi, başını ve yüzünü hareket ettirirken Graham onu öpmeye devam etti.

Graham'ın sonradan düşününce anladığı gibi, hayatının en utanç verici deneyimi böylece başlamış oldu. O anda bile adam, kendi acemiliği için kadından nefret ediyordu. Zira yaklaşık yarım saate yakın bir süre için kadı-

nı kollarında tutmuştu. Kadın ondan çok daha kısa boyluydu, adamın eğilmesi gerekiyordu ve boynu ağrıdı. Ona uyluklarını onunkilere iki yandan bastırarak, ayı kucaklamış gibi kadının kollarını iki yanına kıstırarak sıkı sıkıya sarıldı. Kadın, kafasını oynatmak dışında hiç hareket edemiyordu. Graham'ın dudakları onun dudaklarını zorla aralayıp dilini içeri sokup kıvırıken kadın yine kıpırdamadı. Adam da kendini durduramıyordu. Aklıyla bu gülünç sahneyi izlediği halde, çok geçmeden kadının bedeninin onu isteyerek yumuşayacağı düşüncesiyle devam etmeye kararlıydı. Ayrıca onu serbest bıraktığı ve onun da kendisine baktığı o korkunç anla yüzleşemeyeceği için de duramazdı. Ve her an kadından biraz daha nefret etti. Kendi gözlerinin aşağısında kalan kadının açık ve hüzünlü büyük, yeşil gözlerinin bakışlarını yakalayınca bu "mücevher" gözlerden nefret ettiği kadar başka hiçbir şeyden nefret etmemiş olduğunu anladı. O gözler ona tiksinti veriyordu. Nihayet adamda, kadın artık onu istese bile, hiç hareket edemediği için bunu anlayamayacağı düşüncesi uyandı. Bir santim kadar bir mesafesi olabilsin diye sarılışını gevşetti. Kadın epey hareketsiz kaldı. Sanki, diye düşündü adam alaycı bir şekilde, kadın şehvetten çıldırmış erkekleri ateşlemenin yolunun onlara karşı koymak olduğunu okumuş ya da duymuş gibi. Seni şapşal inek, yani seni çekici bulduğumu hayal ediyorsun, öyle mi? Bunu düşünecek kadar kibirlisin! diye düşünürken buldu kendini.

Bu düşüncenin saf, çılgın akıldışılığı adamı kendine getirdi; kollarını, uyluklarını açtı, dilini onun ağzından çıkardı. Kadın elinin tersiyle ağzını silerek geri adım attı ve gözlerine inanamayarak şaşkın bir halde durdu. O âna kadar yüzeye çıkmayan utanç neredeyse adamı sarmıştı, ama öfkesi utancını erteliyordu. Kadın olumlu anlamda

özür diler gibi, bu anda bile esprili bir halde şöyle dedi: "Delirmişsin Graham. Ne oldu sana, sarhoş musun? Sarhoş görünmüyordun. Beni çekici bulmuyorsun bile."

Kan yine beynine sıçradı ve onu yine yakaladı. Artık kadın yüzünü adam ağzına ulaşamasın diye katı bir şekilde yana çevrili tutuyor ve adam yanaklarının ve boynunun kendisi için erişilebilir kısımlarını öperken sürekli şunu yineliyordu: "Graham, beni bırak, gerçekten bırak beni Graham." Kadın bunu söylemeye devam etti; adam da sıkmaya, ezmeye, öpmeye ve yalamaya devam etti. Bu bütün gece sürebilirdi: Yalnızca iradelerin yarışıydı bu, başka hiçbir şey değil. Adam şöyle düşündü: Şimdiye kadar bedenin iffeti nedeniyle kendini teslim etmeyecek kadın yalnızca erkeksi bir kadındır! Ancak bildiği bir şey vardı: Kadın o yatakta, kollarının arasında olacaktı, hem de çok geçmeden. Onu serbest bıraktı ama şöyle dedi: "Seninle bu gece yatacağım, bunu biliyorsun değil mi?"

Kadın, kendini toparlamak için eliyle şömineye yaslandı. Yüzü renksizdi, zira adam bütün makyajı yalamıştı. Epey farklı görünüyordu: geniş ağzı artık soluk, lekeli yeşil gözlerinin kenarları altın sarısı renkle kaplı halde, ufacık ve savunmasız. Ve artık, ilk kez, adam saatler önce hissettiğinin (elbette onun için) ne anlama gelmiş olabileceğini hissetti. Onun yüzünün küçük, nemli tenini görünce aralarında bir benzerlik, bir mahremiyet hissetti; bedenin mahremiyetini, şehvetten kaynaklanan duygusal yakınlığı ve hazzı hissetti. Onu kendi etinden bir et, kız kardeşinin ete bürünmüş hali olarak hissetti. Ona sahip olma iradesi yerine ona karşı arzu duydu; bu nedenle de oynadığı gülünç oyundan utanç duydu. Artık sadece duygularının sevecenliğiyle onunla yatmayı arzuluyordu.

Barbara şöyle dedi: "Şimdi ne yapmam gerek? Polisi mi arayayım?" Graham onun hâlâ kendisini somurtkan bir kayıtsızlığa sıkıştırmış olan az önceki erkeğe hitap etmesinden incinmişti; hiç de *ona* hitap ediyor gibi değildi.

Kadın şöyle dedi: "Ya da komşulara sesleneyim, istediğin bu mu?"

Altın şeritli gözler, üzerlerindeki sıkıntı gölgesinin derinliği nedeniyle siyahtı. Yere yığılacak derecede sıkılmış ve yorulmuştu, adam bunu görebiliyordu.

"Seninle yatacağım," dedi.

"Ama nasıl isteyebilirsin bunu?" – Kadının bu sözü adamın görebildiği kadarıyla, bu söze karşılık vereceğine inandığı bir adama hitaben mantıklı, medeni bir soruydu. Sözünü şöyle tamamladı: "İstemediğimi biliyorsun, öyle ya da böyle gerçekten umursamadığını da biliyorum."

Kadın o hödüğün artık var olmadığını görecek akla sahip olmadığı için, karşısındakinin tepki vermesi gerekecek bir biçimde kendisini isteyen bir adam olduğunu göremediği için, adam, yine hödük olarak kaldı.

Kadın bir elinden destek alarak ufak, beyaz, bitkin ve gördüklerine inanamayan bir halde dikilip durdu. Onun bu olaya sırf inanamadığı için dönüp gideceğini görebiliyordu adam. "Bunu gerçekten kastetmediğimi mi düşünüyorsun? diye sordu, sözlerini dişlerinin arasında ezerek. Kadın bir hareket yaptı – oradan uzaklaşmanın eşiğindeydi. Adamın eli kendi iradesiyle uzandı ve kadının dirseğini kavradı. Kadın irkildi. Adamın diğer eli kadının diğer dirseğini kavradı. Bedeni, yeni bir kucaklamanın baskısını başlatmak üzere onunkinin karşısında yükseldi. Kadını sıkıştırmasından önce Barbara atıldı: "Ah, Tanrım hayır, bütün bunları bir daha yaşamayacağım. Tamam, o halde."

"Ne demek istiyorsun – tamam o halde derken?" diye sordu.

Kadın şöyle dedi: "Benimle yatacaksın. Tamam. Bunu bir daha yaşamamak için ne olursa razıyım. Şunu bir an önce halledebilir miyiz?"

Adam sırıtarak içinden şöyle dedi: "Hayır sevgilim, ah, hayır, yaşamayacaksın, hangi sözcükleri kullandığın

umurumda değil; şimdi sana sahip olacağım, söylenebilecek tek şey bu."

Kadın omuz silkti. Bu hareket, bıkmışlık, adamın üzerinde hiç etkili olmadı, zira kadından yine o kadar nefret ediyordu ki onu istemek bir şeyi ya da birini öldürmeye ihtiyaç duymak gibiydi.

Kadın sanki kendi başına yatağa girecekmişçesine giysilerini, ceketini, eteğini, pardösüsünü çıkardı. Beyaz sutyen ve külotla kaldı, oldukça yapılı bir kızdı, yazdan kalma güneş yanığı bir teni vardı. Adam, o çıplak halde ayakta dikildikçe sarı saçları omzuna dökülen esmer kıza karşı bir anlık duygusal yakınlık hissetti. Kadın yatağa girdi ve öylece uzandı, bu sırada yeşil gözler medeni bir yalvarışla adama baktı: Gerçekten bunu yapıp bitirecek misin? Yapmak zorunda mısın? Evet, diye karşılık verdi adamın gözleri: Gerçekten yapmak zorundayım. Kadın, bakışını bir yana, sessizce şöyle söyleyerek duvara çevirdi: Pekâlâ, hiçbir şekilde benim arzum olmaksızın beni almak istiyorsan durma, eğer utanmayacaksan tabii. Adam utanmıyordu, zira ona karşı kendisi ve utanç duygusu arasındaki boşluğu tamamen kapladığını pekâlâ bildiği nefret alevini koruyordu. Giysilerini çıkardı ve onun yanında yatağa girdi. Kendi kendini, özenli bir açıklıkla ondan sıkıldığını dile getiren bir kadına tecavüz etme durumuna soktuğunu bilerek bunu yaparken, organı tamamen, üzgün ve sitem dolu bir halde çöktü, zira birkaç dakika önce bu organ, mutlu edebileceği kız kardeşine doğru uzanıyordu. Kadına yan dönüp gizlice kendini uyarmaya çabalarken bir yandan da bir dirseğinden destek alıp kolunu kadının üzerine attı ve serbest kalan eliyle kadının göğüslerini uyarmaya çalıştı. Dokunuşu karşısında kadının dişlerini gıcırdattığını gördü. En azından, bütün bu sıkıntıdan sonra adamın iktidarsız olduğunu öğrenmemeliydi.

Adam kendisini tahrik etmek için onu yeniden sıkıca kavradı. Kadın, adamın kendisinden bağımsız bir halde kıvranan küçüklüğünü hissetti, doğruldu ve şöyle dedi: "Yat şuraya."

Kadın orada uzanırken şöyle düşünüyordu: Bundan kurtulmanın tek yolu onu yeniden büyütmek, yoksa bütün gece ona katlanmak zorunda kalırım. Graham'ın kadına duyduğu nefret, ona bir tür sağgörü veriyor, kadının zihninden geçenleri kesinlikle anlamasını sağlıyordu. Kadın, bunu bir an önce atlatma kararlılığıyla şehvetli bir keyif halini, sabrı devreye sokmuştu. Adam uzandı. Kadın, tavandaki ışık esmer kollarında büyürken, düz sarı saçları yüzüne dökülürken erkeğin yanına çömeldi. Ama onun yüzüne bakmadı. Usanmış, becerikli bir eş gibiydi; ya da bir fahişe gibi. Onu yönlendiriyor, kendini onu memnun etmeye hazırlıyordu. Evet, diye düşündü adam, o şehvetli, ya da öyle olabilir. Bu sırada kadın, adama duyduğu iğrenmeden kaynaklanan soğuk bir beceriyle, erkeğin duyduğu olası arzunun hassas simgesi olan organının çekingenliğini yenmeyi başardı. Erkek, Tamam, bu kadar yeter, artık ona doğru bir şekilde sahip olacağım, kararını verirken kadın onun boşalmasını sağladı. Bu, adamı aceleye getirmek ya da aldatmak için bir hile değildi; adamı yenilgiye uğratan şey kadının çok belli olan düşüncesiydi: Evet, hak ettiği şey bu.

Kadın başarıya ulaşıp bir-iki dakika bekledikten sonra, adama bıkkın, yeşil gözlerinden epey farklı bir dilde hitap eden kasıklarındaki ve koltuk altlarındaki sarı tüyleriyle çırılçıplak ayağa kalktı. Adama baktı ve açıkça belli ederek, "Nasıl bir adam böyle bir şey..." diye düşündü. Adam, onun omuzlarının hafif hareketlerini izledi: doğru seçilmiş bir omuz silkmeydi. Kadın odadan dışarı çıktı: ardından, akan suyun sesi. Kadın çok geçmeden beyaz sabahlığı ve elinde sarı bir havluyla geri geldi. Er-

keğe havluyu verdi ve adam bunu kullanırken nezaketle yüzünü yana çevirdi. "Artık gidiyor musun?" diye sordu bu noktada, umutla.

"Hayır, gitmiyorum." Adam şimdi onunla yeniden dövüşmeye başlamak zorunda kalacağına inanıyordu, ama kadın ona dokunmaksızın (kadının teninin onunkine duyduğu tiksintiyi hissedebiliyordu) onun yanına uzandı; adam da şöyle düşündü: Pekâlâ, canım, ama gecenin geri kalanı hâlâ uzun. Yüksek sesle şöyle dedi: "Bu gece sana uygun bir şekilde sahip olacağım." Kadın hiçbir şey söylemedi, sessizce uzandı, esnedi. Sonra onu avuturcasına konuştu, Graham katıksız bir şaşkınlıktan gülebilirdi: "Bunlar pek de sevişmeye yardımcı koşullar değildi." Kadın onu *avutuyordu*. Adam bunun için ondan nefret etti. Tam anlamıyla küçük bir sürtük: Onu yatmaya zorluyorum, beni istemiyor, ama hâlâ beni keyiflendirmek zorunda, tıpkı bir fahişe gibi. Ama ondan nefret ederken bile cinsel cömertliğin alışkanlığından ona kibarca karşılık verdi. "Bu sana hayranlığımdan, çünkü... sonuçta, kollarımda bin kadından birini tutuyordum."

Bir duraksama. "Bin mi?" diye sordu kadın dikkatlice.

"Bin özel kadın."

"İngiltere'de mi, yoksa dünya çapında mı? Onları beyinlerine göre mi seçiyorsun, güzelliklerine göre mi – neye göre?"

"Onları öne çıkaran her neyse ona göre," dedi adam, kadına iltifat ederek.

"Pekâlâ," dedi kadın nihayet, yeniden keyiflenmesi için adamı kışkırtarak: "Umarım en azından, nezaketen, içinde benim de olduğumu söyleyebileceğin bir final listesi vardır."

Adam, uykusunun geldiğini anladığı için yanıt vermedi. Yavaşça uyanıp da sabah olduğunda kendine hâlâ uyanık kalması gerektiğini söylüyordu. Saat yaklaşık sekizdi. Barbara orada değildi. Şöyle düşündü: Tanrım! Ka-

rıma şimdi ne diyeceğim? Barbara neredeydi? Önceki gecenin gülünç sahnelerini hatırladı ve utanca neredeyse boyun eğdi. Sonra, öfkeyi canlandırarak şöyle düşündü: Burada, benim yanımda uyumadıysa onu asla affetmeyeceğim... Adam onu bulana kadar evi arayıp taramaya ve bulduğunda da ona sahip olmaya kararlı bir halde sessizce doğrulmuştu ki kapı açıldı ve kadın içeri girdi. Yeşil bir tayyör giymişti, saçları yapılıydı, gözleri makyajlıydı. Elinde, sonra yatağın yanına koyduğu bir kahve tepsisi taşıyordu. Adam yarı çıplak haldeki büyük, gevşek, kıllı bedeninin bilincindeydi. Kendine o giyinikken yatakta çıplak halde yatmayacağını söyledi. Şöyle dedi: "Bir sabahlığın falan var mı?" Kadın, konuşmadan ona bir havlu verdi ve, "Banyo soldan ikinci kapı," dedikten sonra dışarı çıktı. Adam havluya sarınmış halde onu takip etti. Bu evdeki her şey neşeliydi, kişiliğine özgüydü – verimli çalışma odası gibi değildi hiç. Adam onun nerede uyumuş olduğunu öğrenmek istedi ve ilk kapıyı açtı. Burası mutfaktı, kadın da içeride, fırına kahverengi seramik bir kap yerleştiriyordu. "Bir sonraki kapı," dedi Barbara. Adam aceleyle ikinci kapıyı geçti ve (sessizce umut ederek) üçüncüyü açtı. Burası kumaş dolu bir dolaptı. "Bu kapı," dedi Barbara hemen arkasında.

"Peki o halde, nerede uyudun?"

"Bundan sana ne? Yukarıda, kendi yatağımda. Şimdi, istediğini aldıysan sana hoşça kal diyeceğim. Tiyatroya gitmek istiyorum."

"Seni götürürüm," dedi adam hemen. Yine kadının gözlerinin hareketlerini, karanlığın ölümcül bir can sıkıntısı içinde ışığı yutuşunu gördü. "Seni götürürüm," diye diretti.

"Kendim gitmeyi yeğlerim," dedi kadın. Ardından gülümsedi: "Ama sen beni oraya götürürsün. Sonra James ve diğer herkesin görebilmesi için dosdoğru içeri

girmenin bir yolunu bulursun – beni bunun için oraya götürmek istiyorsun, değil mi?"

Graham kadının zekâsı yüzünden, bir kez bile hiçbir şey kendi yanına kâr kalmadığı için, dün tanıştıklarından beri kadın onun manevralarının her bir hamlesini izlemiş olduğu için ondan kesinlikle ve tamamen nefret etti. Ama adamın hâkim olamadığı bir kader ya da içsel dürtü ona aşırı duygusal bir halde şunu dedirtti: "Canım, en azından seni işine götürmek istediğimi anlamalısın."

"Bir şey değil, benden olsun," dedi kadın, yalanını onun yüzüne vurarak. Adamın yanından geçerek onun uyumuş olduğu odaya doğru gitti. "On dakika içinde çıkacağım," dedi.

Adam hızla duş aldı. Döndüğünde çalışma odası çoktan düzenlenmiş, yatak yapılmıştı, gecenin bütün işaretleri kaybolmuştu. Ayrıca kadının ona getirdiği kahveden hiçbir iz yoktu. Hemen reddedilme korkusuyla bunu sormak gelmedi içinden. Üstelik kadın, üzerinde mantosu, kolunda çantasıyla hazırdı. Adam tek kelime etmeden ön kapıya doğru gitti, kadın da sessizce onun peşinden geldi. Adam onun bedeninin her bir dokusunun basit bir mesaj verdiğini görebiliyordu: Ah, Tanrım, bu hödükten kurtulabileceğim an geldi! Sürtükten başka bir şey değil, diye düşündü adam.

Bir taksi geldi. Takside kadın ondan olabildiğince uzağa oturdu. Adam kendi karısına ne diyeceğini düşündü. Tiyatronun önüne gelince kadın, "Beni burada bırakabilirsin," dedi. Bu bir yalvarış değildi, kadın yalvarmayacak kadar gururluydu. "Seni içeri götürürüm," dedi adam ve kadının şöyle düşündüğünü anladı: Pekâlâ, onu utandırmak için buna katlanacağım. Graham onu içeri götürüp arkadaşlarına teslim etmeye kararlıydı, kadının kendisini atlatacağından korkuyordu. Ama Barbara oyunu bozmak şöyle dursun, onun oyununu oynamaya ka-

rarlı görünüyordu. Sahne kapısında görevliye şöyle dedi: "Bu Mr. Spence, Tom – dün geceki Mr. Spence, hatırladın mı?" "Günaydın Babs," dedi adam, Graham'ı kendisine emredildiği gibi nazikçe incelerken.

Barbara, sahneye açılan kapıya gitti, kapıyı açtı, Graham'ın girmesi için açık tuttu. Önce adam içeri girdi, sonra da kapıyı tutarak Barbara'ya yol verdi. Birlikte mağaraya benzeyen, pislik içinde, loş yere yürüdüler, kadın da şöyle seslendi: "James, James!" Salonun ön tarafından bir erkek sesi bağırdı: "Buradayım Babs, niye bu kadar geç kaldın?"

Karşılarında temizlikçi kadının sabahın erken saatlerindeki çalışması dışında ses çıkmayan, karanlıkça salon görüldü. Bir elektrik süpürgesi yakın bir yerden hafifçe kükredi. Birkaç sahne görevlisi, mavi ve yeşil helezonlu bir tasarımın olduğu bir panoya bakarak dikiliyorlardı. James, arkasını gösteri salonuna dönmüş, sigara içerek dikiliyordu. "Geç kaldın Babs," dedi yine. Onun arkasında Graham'ı görüp selam verdi. Barbara ve James öpüştü. Barbara, her bir hecenin hakkını vererek, "Dün geceki Mr. Spence'i hatırlıyor musun?" dedi. James onu başıyla selamladı: Nasılsın? Barbara onun yanında durdu ve birlikte yukarıdaki yeşil panoya baktılar. Ardından Barbara, sessizce şunu sorarak yeniden Graham'a baktı: Tamam artık, bu kadar yetmedi mi? Adam onun can sıkıntısından somurtan gözlerini görebiliyordu.

Graham, "Hoşça kal Babs. Hoşça kal James. Seni ararım Babs," dedi. Kadın, hiç tepkisiz, onu duymazdan geldi. Adam arkasından söylenebilecekleri duymak için kulağını kabartarak ağır ağır yürüyüp uzaklaştı. Örneğin: "Babs, Tanrı aşkına, onunla ne işin var?" Ya da kadın şöyle söyleyebilirdi: "Graham Spence'i mi merak ediyorsun? Sana açıklayayım."

Graham, kendisini tanımadıklarına yemin edebileceği sahne görevlilerinin yanından geçti. Sonra nihayet James'in Barbara'ya seslenişini duydu: "Babs, özellikle mavinin bu tonuna hayran olduğunu biliyorum, ama lütfen bir daha bak ona, aferin kızıma..." Graham sahneden ayrıldı, sahne kapıcısının oturup gazete okuduğu odanın yanından geçerek gitti. Kapıcı kafasını kaldırıp baktı, selam verdi, gazetesine döndü. Graham bir taksi bulmaya giderken düşünüyordu: İkna edici bir şey düşünsem iyi olur, sonra da karıma telefon ederim.

Şansına o gün evde olmamak için bir bahanesi vardı, zira bu akşam genç bir adamla yeni romanı hakkında (televizyon için) bir söyleşi yapmak zorundaydı.

ÇATIDA BİR KADIN

Olay haziranın aşırı sıcak geçen haftasında oldu.

Üç adam, çatıda çalışıyordu; burada kurşun o kadar ısınıyordu ki onları soğutmak için üzerlerine su atmayı akıl ettiler. Ama su buharlandı, sonra da cızırdadı; onlar da aşağıdaki dairelerin birindeki bir kadından akşam yemekleri için kaynar suda pişirebilecekleri bir yumurta almakla ilgili şakalar yaptılar. Saat ikiye geldiğinde, yeniledikleri yağmur oluklarına dokunmak olanaksızdı, onlar da her zaman sıcak olan ülkelerde işçilerin ne yaptığı hakkında tahminlerde bulundular. Yumurtayla birlikte mutfak eldivenleri de ödünç alabilirler miydi acaba? Sıcağa alışkın olmadıkları için biraz başları döndü; ceketlerini çıkarttılar, kalın çorapların ve botların içindeki ayaklarını güneşten uzak tutmaya dikkat ederek bacanın otuz santim genişliğindeki gölgesinde yan yana sıkışarak durdular. Göz alabildiğine uzanan çatıların ötesinde güzel bir manzara vardı. Çok uzak olmayan bir yerde bir adam şezlonga oturmuş gazete okuyordu. Sonra, elli metre kadar uzakta, bacaların arasında, o kadını gördüler. Kadın, kahverengi bir battaniyenin üzerinde yüzükoyun yatıyordu. Onun üst tarafını görebildiler: siyah saçlar, kıpkırmızı olmuş düz bir sırt, iki yana açılmış kollar.

"Tamamen çıplak," dedi Stanley, sesi rahatsız olmuş gibiydi.

İçlerinde en yaşlısı olan yaklaşık kırk beş yaşındaki Harry, "Öyle görünüyor," dedi.

On yedisindeki genç Tom hiçbir şey söylemedi, ama heyecanlıydı ve sırıtıyordu.

Stanley şöyle dedi: "Dikkat etmezse biri onu ihbar eder."

"Hiç kimse onu göremez sanıyor," dedi Tom, daha fazlasını görmek için kafasını uzatarak.

Bu noktada, hâlâ yüzükoyun yatmakta olan kadın, iki elini bir eşarbın uçlarından tutarak omuzlarının arkasına getirdi, eşarbı sırtında bağladı ve oturdu. Göğüslerinin çevresine kırmızı bir eşarp sarmış ve kırmızı bir külot giymişti. Güneşin ilk günü olduğu için kadın beyazdı, kızarmaya başlamıştı. Sigara içerek oturdu ve Stanley kurt gibi uluduğunda kafasını kaldırıp bakmadı. Harry çatıdaki yerine dönerken şöyle dedi: "Küçük şeyler küçük kafaları eğlendirir." Ama güneş yakıcıydı. Harry şöyle dedi: "Bekle, bir gölgelik ayarlayacağım." Ve tavan penceresinden binanın içine doğru gözden kayboldu. O gitmişken, Stanley ve Tom, kadını gözetleyebilecekleri en uzak noktaya gittiler. Kadın yer değiştirmişti, tek görebildikleriyse battaniyenin üzerine uzatılmış iki pembe bacaktı. Islık çalıp bağırdılar, ama bacaklar hareket etmedi. Harry bir battaniyeyle geri döndü ve şöyle bağırdı: "Haydi o zaman." Sesi, onlara sinirlenmiş gibi geliyordu. Güçlükle tırmanarak ona doğru geri geldiler, o da Stanley'ye şöyle dedi: "Sizin hanımdan ne haber?" Stanley yeni, neredeyse üç aydır evliydi. Bağımsızlığını koruyarak dalga geçti: "Benim hanımdan ne haber?" Tom hiçbir şey söylemedi, ama zihni neredeyse çıplak kadınla doluydu. Harry, alt kattaki yardımsever bir kadından ödünç aldığı battaniyeyi televizyon anteninin ayağından

yan yana sıralanan baca külahlarına astı. Bu gölge, yenilemeleri gereken yağmur oluğu parçasının üzerine düştü. Ama gölge yer değiştirmeye devam etti, battaniyeyi ayarlamak zorunda kaldılar, pek de ilerleme kaydedilemedi. Sonunda, ısının bir miktarı çatıyı terk etti ve hızla çalışıp kayıp zamanı telafi ettiler. Önce Stanley, sonra da Tom, kadını görmek için çatının ucuna doğru bir yolculuk yaptı. "Sırtüstü yatıyor," dedi Stanley, Tom'u kıs kıs güldüren bir mimik ekleyerek; yaşlı adam da hoşgörüyle gülümsedi. Tom'un raporu kadının hareket etmediği yönündeydi, ama bu yalandı. Görmüş olduğunu kendine saklamak istiyordu: Kadını küçük kırmızı külotu kalçalarından, küçük bir üçgenden fazlası görünmeyene kadar sıyırma hareketi sırasında yakalamıştı. Kadın tamamen görünebilecek şekilde, yağdan parlayarak sırtüstü yatıyordu.

Ertesi sabah, yukarı çıkar çıkmaz bakmaya gittiler. Kadın yüzükoyun, kolları iki yana açılmış, üzerindeki küçük kırmızı külot dışında çıplak olarak, çoktan gelmişti. Gece esmerleşmişti. Dün kırmızı-beyaz bir kadındı, bugün esmer bir kadındı. Stanley bir ıslık çaldı. Kadın uykudan uyanmış gibi şaşkın bir halde kafasını kaldırdı ve dosdoğru onlara baktı. Güneş gözlerinin içine giriyordu, gözlerini kırptı ve dik dik baktı, ardından kafasını yeniden devirdi. Bu kayıtsızlık hareketinin üzerine üçü birden; Stanley, Tom ve yaşlı Harry ıslıklar çalıp çığlıklar attılar. Harry bunu genç adamların gülünç bir taklidi olarak yapıyor, onlarla alay ediyordu, ama aynı zamanda kızgındı. Kadının, kendisini izleyen üç adama karşı kesin kayıtsızlığı nedeniyle hepsi kızgındı.

"Sürtük!" dedi Stanley.

"Bizi yanına çağıracak," dedi Tom, kıs kıs gülerek.

Harry kendini topladı ve Stanley'ye, "Evliyse kocası bundan hoşlanmaz," diye hatırlattı.

"İsa aşkına," dedi Stanley, erdemli bir şekilde, "karım böyle, herkesin göreceği şekilde yatsa onu çok geçmeden durdururdum."

Harry, gülümseyerek şöyle dedi: "Nereden biliyorsun, belki de şu an güneşleniyordur."

"Mümkün değil, bizim çatıda olmaz." Karısının güvenliği Stanley'yi neşelendirmişti; çalışmaya koyuldular. Ama bugün dünden daha da sıcaktı; birçok kez biri ya da diğeri, ustabaşı Matthew'ya söyleyip sıcaklık dalgası sona erene kadar çatıdan ayrılmak için izin istemeleri gerektiğini öne sürdü. Ama öyle yapmadılar. Büyük apartmanların bodrum katlarında yapılacak işler vardı, ama burada kendilerini, sokaklara ya da binalara kapatılmış sıradan insanlıktan farklı bir düzeyde, özgür hissediyorlardı. O gün çok daha fazla sayıda kişi, öğle vakti bir saatliğine çatılara çıktı. Bazı evli çiftler, kadınların bacakları çorapsız ve kıpkırmızı, erkekler kızaran omuzlarıyla fanilaların içinde, şezlonglarda yan yana oturdular.

Kadın dönüp durarak battaniyesinin üzerinde kaldı. Ne yaparlarsa yapsınlar onları görmezden geldi. Harry daha fazla çivi almak için gittiğinde Stanley şöyle dedi: "Haydi." Kadının çatısı, bir noktada kendilerininkinden yaklaşık altı metre ayrık olan farklı bir çatı sistemine aitti. Bu, büyük botları kayıp sürünürken bir seviyeden uğraşarak tırmanma, korkuluk duvarları boyunca yanlamasına ilerleme, bacalara tutunma anlamına geliyordu, ama sonunda, kadını yakından, dosdoğru ona bakan kare biçiminde bir saçağın üzerinde durdular. Kadın sigara içerek, kitap okuyarak oturuyordu. Tom onun, arkasında mavi gökyüzüyle ve bacakları iki yana açılmış haliyle bir afiş ya da bir dergi kapağı gibi göründüğünü düşündü. Kadının arkasında, Oxford Sokağı'ndaki yeni bir binada işbaşında olan büyük bir vinç, siyah kolunu büyük bir yay halinde çatıdan çatıya sallıyordu. Tom kendini vinç-

te çalışırken, vincin kolunu, üzerine uzanarak kadını kapmak ve onu gökyüzünde savurarak yanına düşürmek için ayarlarken hayal etti.

Islık çaldılar. Kadın onlara soğuk ve mesafeli bir şekilde baktı, ardından okumaya devam etti. Yine öfkelendiler. Ya da daha doğrusu, Stanley öfkelendi. Güneşten kızmış yüzü, kadının yukarı bakması için uğraşarak yeniden ıslık çaldıkça yuvasında dönen çivi gibi dönüyordu. Genç Tom ıslık çalmayı bıraktı. Heyecanlı bir halde sırıtarak Stanley'nin yanında dikildi; ama kadına adeta şunu diyordu: "Beni *onunla* karıştırma." Zira onun sırıtışı bağışlanmak ister gibiydi. Dün gece uyumadan önce meçhul kadını aklından geçirmişti, kadın da ona karşı şefkatli davranmıştı. Alay eden, ıslık çalan Stanley'nin yakınında ayaklarını kıpırdatırken ve aralarındaki sokağa dalan boşlukla birlikte birkaç metre uzaklıktaki kayıtsız, sağlıklı esmer kadını izlerken hatırladığı şey bu şefkatti. Tom bunun romantik olduğunu düşündü, iki tepenin zirvesinde olmak gibiydi bu. Ama Harry bağırarak seslendi; onlar da güçlükle tırmanarak geri döndüler. Stanley'nin yüzü katıydı, gerçekten kızgındı. Oğlan ona bakıp durdu ve onun kadından neden bu kadar nefret ettiğini merak etti; zira kendisi artık kadına âşıktı.

Altında çalışmak için gölgeyi yakalamaya çalışarak battaniyeyle küçük oyunlarını oynadılar; ama yine, saat yaklaşık dört olmadan ciddi bir biçimde çalışamadılar; üçü de yorgunluktan tükenmişti. Artık havadan yakınıyorlardı. Stanley tamamen huysuz bir mizaçtaydı. Günün sonunda toparlanmadan önce kadını görmek için rutin yolculuklarını yaptıklarında kadın yüzükoyun, bedeninin arkası kalçalarındaki kıpkırmızı üçgen haricinde çırılçıplak olarak, belli ki uyuyordu. "Onu polise ihbar etmeyi kafama taktım," dedi Stanley, Harry de şöyle dedi: "İçini kemiren nedir? Kadının ne zararı var?"

"Sana söylüyorum, karım olsaydı!"

"Ama değil, öyle değil mi?" Tom, Harry'nin, kendisi gibi, Stanley'nin tepkisinden rahatsız olduğunu biliyordu. Genellikle işinde hızlı, şakalar yapan, hoşsohbet, çevik bir genç adamdı.

"Belki yarın daha serin olur," dedi Harry.

Ama öyle olmadı; aksine, daha sıcak oldu, hava tahminleri de güzel havanın devam edeceğini söylüyordu. Onlar çatıya çıkar çıkmaz Harry kadının orada olup olmadığına bakmaya gitti, Tom da bunun amacının Stanley'nin gitmesini önlemek, huysuzluğuna engel olmak için olduğunu anladı. Harry'nin yetişkin çocukları, Tom'un yaşıtı bir oğlu vardı, gençler de ona güvenir ve saygı duyardı.

Harry geri geldi ve şöyle dedi: "Orada değil."

"Bahse girerim kocası olaya ağırlığını koymuştur," dedi Stanley, Harry ve Tom da evli genç adamın arkasından bakışıp birbirlerine gülümsediler.

Harry bodrum katta çalışmak için izin istemeyi önerdi, o gün öyle de yaptılar. Ama toparlanmadan önce Stanley şöyle dedi: "Haydi biraz temiz hava alalım." Harry ve Tom, içlerinden Tom'un, kadını Stanley'den korumak için orada olduğuna dair samimi bir inançla Stanley'yi çatıda takip ederken, yine birbirlerine gülümsediler. Saat yaklaşık beş buçuktu; sakin, dik bir güneş ışığı da çatıların üzerinde uzanıyordu. Büyük vinç hâlâ Oxford Sokağı'ndan başlarının üzerine doğru siyah kolunu savuruyordu. Kadın orada değildi. Sonra bir baca külahının arkasında beyaz bir kımıldanma oldu, kadın da kemerli, beyaz bir sabahlık içinde ayağa kalktı. Büyük olasılıkla bütün gün oradaydı, ama onlardan saklanmak için çatının başka bir bölümündeydi. Stanley ıslık çalmadı; hiçbir şey söylemedi, ama kadının gazeteleri, kitapları, sigaraları toparlamak için eğilişini, sonra da battaniye-

yi koluna atışını izledi. Tom şöyle düşünüyordu: Orada olmasalardı, yanına gidip konuşurdum... ama ne konuşurdum? Ama onunla ilgili gece düşlerinden, kadının nazik ve sıcakkanlı olduğunu biliyordu. Belki de kadın onu kendi dairesine çağırırdı? Belki de... Kadının çatı penceresinden aşağı doğru gözden kayboluşunu izleyerek durdu. Kadın giderken Stanley tiz bir alaycı çığlık attı; kadın sıçradı, sanki düşecek gibi olmuştu. Kendini kurtarmak için bir yere tutundu, adamlar da eşyaların düştüğünü duyabildiler. Kadın kızgın bir halde dosdoğru onlara baktı. Harry, şakacı bir şekilde şöyle dedi: "Kaygan merdivenlere dikkat etsen iyi olur, tatlım." Tom, onun kadını Stanley'den kurtarmak için bunu söylediğini anladı, ama kadın bunu bilemezdi. Kadın, suratını asarak gözden kayboldu. Tom'un içi gizli bir hazla doldu; zira kadının öfkesinin kendisine değil, diğerlerine karşı olduğunu biliyordu.

"Keşke biraz yağmur yağsa," dedi Stanley, akşamın mavi gökyüzüne bakarken, keskin bir acı içinde.

Ertesi gün bulutsuzdu, onlar da bodrum kattaki işlerini bitirmeye karar verdiler. Gri beton bodrumda borular döşeyerek kapatılmış durumdayken, bir sıcak dalgasında kendilerini Londra'nın tatil atmosferinden dışlanmış hissettiler. Öğle yemeği saatinde biraz hava almak için yukarı çıktılar, ama evli çiftler ve kısa kollu gömlekler ya da fanilalar içindeki erkekler orada olduğu halde, kadın ne çatıdaki her zamanki yerinde, ne de dün olduğu yerdeydi. Hepsi, Harry bile, baca külahları arasında, korkuluk duvarları boyunca, sıcak kurşun parmaklarını yakarken güçlükle tırmandılar. Kadından hiçbir iz yoktu. Ayaklarının terli ve sıcak olduğunu hissederek, gömleklerini ve fanilalarını çıkardılar ve göğüslerini ortada bıraktılar. Kadından bahsetmediler. Ama Tom yine yalnızlık duydu. Dün gece kadın onu dairesine almıştı: Daire

büyüktü, beyaz halılarla döşenmişti ve kapitone beyaz deri yatak başı olan bir yatak vardı. Kadın siyah, şeffaf bir sabahlık giymişti, kendisine gösterdiği nezaketi hatırladıkça Tom'un boğazı kabarıyordu. Kadının orada olmamakla kendisine ihanet ettiğini hissetti.

İşten sonra yine çatıya tırmandılar, ama hâlâ kadından hiçbir işaret yoktu. Stanley, dünkü kadar sıcak olursa çalışmayacağını ve söylenebilecek tek şeyin bu olduğunu yinelemeyi sürdürdü. Ama ertesi gün hepsi oradaydı. Saat on olduğunda hava sıcaklığı yirmi üç derece kadardı, öğle olmadan da yirmi beşi geçmişti. Harry bu sıcaklıkta kurşunların üzerinde çalışmanın imkânsız olduğunu söylemek için ustabaşına gitti; ama ustabaşı onları çalıştırabileceği başka bir zemin olmadığını söyledi, çalışmak zorunda kalacaklardı. Günün ortasında, kadının çatı penceresinin açılmasını izleyerek sessizce durdular, sonra da kadın, elinde katlanmış battaniyesi, beyaz sabahlığıyla belirdi. Onlara ters ters baktı, ardından çatının onlardan saklandığı bölümüne gitti. Tom memnundu. Diğer erkekler onu görmediği zaman kadının ona daha çok ait olduğunu hissetti. Adamlar gömleklerini ve fanilalarını çıkartmışlardı, ama şimdi, güneşin tenlerini kavurduğunu hissettikleri için yeniden üstlerine giydiler. "Kadın gergedan derisiyle kaplı olmalı," dedi Stanley, yağmur oluklarını çekiştirip küfrederken. Çalışmayı bıraktılar, bacaların arkasına dolanıp gölgede oturdular. Bir kadın, karşılarındaki sarı bir pencere saksısını sulamaya geldi. Çiçekli bir yazlık elbise giyinmiş orta yaşlı bir kadındı bu. Stanley ona şöyle dedi: "İçeceğe onlardan daha çok ihtiyacımız var." Kadın gülümsedi ve şöyle dedi: "Hemen aşağıdaki bara uğrayın, bir dakika içinde kapanacak." Neşeyle birbirlerine baktılar, kadın da bir tebessüm edip el sallayarak onların karşısından çekildi.

"Lady Godiva gibi değil," dedi Stanley. "Bize biraz sohbet ve bir tebessüm hediye edebiliyor."

"*Ona* ıslık çalmadın," dedi Tom, onu kınayarak.

"Bak şunun dediğine," dedi Stanley, "demek sen ıslık çalmadın, öyle mi?"

Ama oğlan, kendisinin ıslık çalmadığını, sanki yalnızca Harry ve Stanley'nin ıslık çaldığını hissetti. Paydos etmenin, diğerlerinin arkasında kalmanın ve bir şekilde kadına doğru ilerlemenin zamanı için planlar yapıyordu. Hava tahminleri sıcak dalgasının kırılmak üzere olduğunu söylüyordu, bu yüzden hızlı davranmalıydı. Ama arkada kalması mümkün değildi. Diğer ikisi, yorgunluktan tükendikleri için dörtte paydos etmeye karar verdiler. Onlar aşağı indiklerinde Tom hızla bir baca korkuluğuna tırmandı ve ağırlığını bacaya vererek kendini yukarı çekti. Kadının, esmerleşmiş bir kadın olarak dizleri yukarıda, gözleri kapalı bir halde, güneşte yayılmış sırtüstü uzandığını görür gibi oldu. Stanley bilgi almaya çalışırken Tom kaydı ve gürültülü bir şekilde devrildi. "Aşağı indi," dedi. Onu Stanley'den korumuş olduğunu ve kendisine karşı minnet duyması gerektiğini hissetti. Kadınla kendisi arasındaki bağı hissedebiliyordu.

Ertesi gün, o sıcaklıkta tırmanmaya gönülsüz bir halde, çatının altındaki sahanlıkta durdular. Harry'ye battaniyeyi ödünç veren kadın dışarı çıktı ve onlara birer bardak çay ikram etti. Minnet duyarak kabul ettiler ve sohbet ederek Mrs. Pritchett'ın mutfağında bir saat kadar oturdular. Kadın bir havayolu pilotuyla evliydi. Otuz yaşlarında zeki bir sarışın olan kadın, yakışıklı ve sert hatlı Stanley'den gözünü ayırmıyordu; Harry, yüz ifadesi Stanley'ye evli olduğunu hatırlattığı halde hoşgörülü bir şekilde olanları izleyerek bir köşede otururken, ikili şakalaşıyordu. Genç Tom da Stanley'nin şakalaşmadaki rahatlığını kıskandığını hissetti; Stanley'nin Mrs. Pritchett'la yakınlık

kurmasının çatıdaki kadınla olan romantik serüvenini güvenli ve bozulmamış durumda bıraktığını da hissetti.

Stanley, güneş ışığında tırmanmaları gereken zaman gerçekten yaklaştıkça, somurtkan bir halde, "Sıcak dalgasının kırılacağını söylediklerini sanmıştım," dedi.

"Bundan hoşlanmıyor musun yani?" diye sordu Mrs. Pritchett.

"Bazıları için iyi," dedi Stanley. "Sanki yukarıda bir kumsal varmış gibi boş boş uzanmak dışında yapacak işleri yok. Hiç yukarı çıkıyor musun?"

"Bir kez çıktım," dedi Mrs. Pritchett. "Ama yukarısı pis bir yer, üstelik çok sıcak."

"Çok doğru," dedi Stanley.

Sonra, serin ve düzenli küçük daireden ve cana yakın Mrs. Pritchett'tan ayrılıp yukarı çıktılar. Yukarı çıkar çıkmaz kadını gördüler. Üç adam, bu cezalandırıcı güneşteki rahatlığına içerlemiş bir halde kadına baktılar. Sonra Harry, Stanley'nin yüzündeki ifade nedeniyle şöyle dedi: "Haydi, en azından çalışıyor gibi yapmamız gerek."

Korkuluk duvarının yanında yatağından çıkmış başka bir yağmur oluğu parçasını, değiştirmek üzere sökmeleri gerekiyordu. Stanley yağmur oluğunu iki elinin arasına aldı, asıldı, küfretti ve ayağa kalktı. "Canı cehenneme," dedi ve bir bacanın altına oturdu. Bir sigara yaktı. "Hepsinin canı cehenneme," dedi. "Bizi kertenkele mi sanıyorlar? Ellerim su topladı." Ardından zıplayıp çatıların üzerine tırmandı ve onlara sırtını dönerek dikildi. Parmaklarını ağzının iki yanına koydu ve tiz bir ıslık çaldı. Tom ve Harry birbirlerine bakmadan, çömelip onu izlediler. Kadının kafasını, esmer omuz başlarını güçlükle görebiliyorlardı. Stanley yeniden ıslık çaldı. Ardından ayaklarını yere vurmaya başladı; kadına ıslık çaldı, bağırdı ve çığlık attı, yüzü kıpkırmızı bir hale geliyordu. Yere vurup ıslık çalarken epey delirmiş görünüyordu, bu sırada kadın kıpırdamadı, kılını bile kıpırdatmadı.

"Çatlak," dedi Tom.

"Evet," dedi Harry, kınayarak.

Diğer ikisinden yaşlı olan adam birdenbire bir karara vardı. Amacı, Tom'un anladığı kadarıyla, kadını bir rezaletten ya da ciddi bir beladan az da olsa kurtarmaktı. Harry ayağa kalktı ve aletleri yağlı bir bez parçasının içine toplamaya başladı. "Stanley," dedi, emir vererek. Stanley önce ciddiye almadı, ama Harry şöyle dedi: "Stanley, aletleri toparlıyoruz, Matthew'ya haber vereceğim."

Stanley, yanakları kızarıklıklar içinde, gözleri ters ters bakarak geri geldi.

"Böyle devam edemez," dedi Harry. "Bir-iki gün içinde sıcak kırılacak. Matthew'ya bizi güneş çarptığını söyleyeceğim, bundan hoşlanmazsa da bu çok kötü olur." Tom, Harry'nin bile gücenmiş bir şekilde konuştuğunu fark etti. Ufak tefek, becerikli adam, kendini hiç kaybetmeyen kır saçlı aile babası gerçekten dengesi bozulmuş gibi konuşuyordu. "Haydi," dedi öfkeyle. Kendini çatıya açılan kapağa yerleştirdi ve adımlarına dikkat ederek merdivenden aşağıya indi. Ardından Stanley, kadına bir kez bile bakmadan gitti. Ardından da, boğazı heyecanla çarparken geriye bir bakışla kadına sessizce, "Bekle beni, bekle geliyorum," diye söz veren Tom.

Kaldırımda Stanley, "Eve gidiyorum," dedi. Şimdi yüzü bembeyaz görünüyordu, yani belki de gerçekten güneş çarpmıştı. Harry, sokaktaki bazı dairelerin su tesisatında çalışan ustabaşını bulmaya gitti. Tom, çalıştıkları binada değil, ama çatısında kadının uzandığı binaya doğru gerisingeri kaydı. Hiç kimse onu durdurmadan dosdoğru yukarıya çıktı. Çatı penceresi, önünde demir bir merdivenle açık duruyordu. Tom, çatının üzerinde, kadından birkaç metre mesafede göründü. Kadın, her iki eliyle siyah saçlarını geriye atarak doğruldu. Göğüslerinin çevresindeki eşarp onları sıkıca sarıyor, yanlarından

esmer etler fışkırıyordu. Bacakları esmer ve pürüzsüzdü. Adama sessizlik içinde gözlerini dikip baktı. Oğlan sırıtarak, aptal gibi, ondan beklediği şefkati talep ederek dikildi.

"Ne istiyorsun?" diye sordu kadın.

"Ben... ben seninle... tanışmak için geldim," diye kekeledi sırıtarak, kadına yalvararak.

İkisi de narin, yüzünde kızarıklıklar oluşmuş heyecanlı oğlan ve ciddi, neredeyse çıplak kadın, birbirlerine baktılar. Sonra tek kelime etmeden, kadın onu görmezden gelerek kahverengi battaniyesine uzandı.

"Güneşi seviyorsun herhalde," diye sordu delikanlı, kadının parlayan sırtına.

Yanıt yok. Adam, kadının onu kollarının arasında nasıl tuttuğunu, saçlarını nasıl okşadığını, yatağında soylu bir şekilde oturduğu yere hayatında hiç tatmadığı, canlılık veren bir kadeh içkiyi nasıl getirdiğini düşünerek telaşlandı. Eğilse, onun omuzlarını, saçlarını okşasa, kadının dönüp ona sıkıca sarılacağını hissetti.

"Güneş seni rahatsız etmiyor, değil mi?" dedi.

Kadın, kafasını kaldırdı, çenesini iki küçük yumruğuna dayadı. "Git buradan," dedi. Tom kıpırdamadı. "Dinle," dedi kadın, kızgınlığın güçlükle de olsa kontrol altında olduğu yavaş ve uzlaşmacı bir sesle, yüzü öfkeden yorgun düşmüş bir halde adama bakarak: "Kadınları bikiniyle görmekten zevk alıyorsan neden altı peni verip Lido'ya kadar otobüsle gitmiyorsun? Bütün bu dağcılık numaralarına gerek kalmadan onlarcasını görebilirsin."

Kadın onu anlamamıştı. Onun adaletsizliğinin, kendisinin rengini soldurduğunu hissetti Tom. Kekeleyerek şöyle dedi: "Ama senden hoşlanıyorum, ne zamandır seni izliyorum ve..."

"Teşekkürler," dedi kadın ve yeniden somurtup ona sırtını döndü.

Kadın orada uzandı. Delikanlı orada dikilip durdu. Kadın hiçbir şey söylemedi. Kadın onu düpedüz dışlamıştı. Tom birkaç dakika boyunca hiçbir şey söylemeden ayakta dikilip durdu. Şöyle düşündü: Kalırsam bana bir şey söylemek durumunda kalır. Ama dakikalar, kadının sırtındaki, uyluklarındaki, kollarındaki gerginlik –delikanlının gitmesini bekleme gerginliği– dışında ondan hiçbir işaret olmaksızın geçti.

Tom, güneşin sıcaktan dönüyormuş gibi göründüğü gökyüzüne ve daha erken saatlerde kendisiyle arkadaşlarının bulunduğu çatılara baktı. Çalışmış oldukları yerde ısının titreştiğini görebiliyordu. "Ve bizim bu koşullarda çalışmamızı bekliyorlar!" diye düşündü, haklı bir infialle. Kadın kıpırdamamıştı. Bir parça sıcak rüzgâr, kadının siyah saçlarını hafifçe savurdu; saçlar parladı ve yanardöner bir hal aldı. Tom, dün gece bu saçları nasıl okşamış olduğunu hatırladı.

Kadına karşı hıncı nihayet onu uzağa, merdivenden aşağıya, binaların içinden sokağa sürükledi. Sonra, kadına duyduğu nefret içinde, sarhoş oldu.

Ertesi gün uyandığında gökyüzü griydi. Islak gri renge baktı ve hırçın bir halde şöyle düşündü: "Eh, bu aklını başına getirmiştir artık, değil mi? Bu sana iyi bir ders olmuştur."

Üç adam erken saatlerde, hiç kimsenin güneşlenmeye gelmediği nemli ve yağmur damlalı çatılarla, yağmurla kayganlaşmış siyah çatılarla çevrelenen soğumuş kurşun borularda işbaşı yaptı. Artık serin olduğu için, acele ederlerse o gün işlerini bitirirlerdi.

SONUNDA KALBİMİ NASIL KAYBETTİM

Bir bıçak aldığımı, böğrümü yarıp açtığımı, kalbimi çıkardığımı ve onu attığımı söylemek kolay olurdu; ama ne yazık ki bu kadar kolay değildi. Benim de bunu, diğer herkes gibi, çoğu kez yapmak istememiş olmam yüzünden değil. Hayır, farklı bir biçimde oldu, beklediğim gibi de olmadı.

İki farklı erkekle öğle yemeği yiyip çay içtikten hemen sonraydı. Öğle yemeğimin eşlikçisiyle (aşağı yukarı) dört yıl yedi ay boyunca birlikte yaşamıştım. Beni yeni otlaklar uğruna terk ettiğinde iki yılı, yoksa üç müydü, yarı ölü halde geçirdim, kalbim de omuzlarımdaki bütün diğer ağırlıklar düşünüldüğünde, taşınması olanaksız bir taş. Sonra yavaş yavaş ve güçlükle kurtuldum, zira kalbim ilk aşkıma karşı binlerce bağlılığı sevgiyle aradı – gerçi başka bir bakış açısından o, meşru bir biçimde benim ya ikinci *gerçek* aşkım (ilki babam olur) ya da üçüncüsü (araya erkek kardeşim girer) olarak tanımlanabilir.

Halk şarkısında geçtiği gibi:

Hayatımda yalnızca üç erkek sevdim,
Babam, ağabeyim ve canımı alan adam.

Ama biri bu olaya dışarıdan, iç yüzünü kavramadan bakacak olsa, o on üçüncü (belki de unutuyorum) olarak görülebilir, ama böyle yapmak içerideki duygusal gerçeği göz ardı etmek anlamına gelir. Zira hepimiz *ciddi* aşklar arasında yaşanan o ilişkilerin ya da gönül işlerinin, her ne kadar çok sayıda ve yıllara yayılmış olsalar da, *pek sayılmadıklarını* biliriz.

Olaylara bu bakış açısı çok sayıda mutsuz insan yaratır, zira benim için hiç de sayılmayan bir şeyin sizin için pekâlâ sayılabileceği iyi bilinir. Ama bu güçlüğü aşmanın hiç yolu yoktur, zira *ciddi* bir aşk hayattaki en önemli iştir, ya da neredeyse öyledir. Ne olursa olsun, çoğumuz onu aramakla uğraşırız. Aslında tek bir kişiyle çok ciddi olarak ilgilensek bile, beklenmedik bir şekilde karşılaşılan bir yabancının çok daha ciddi çıkabileceği olasılığıyla gözümüzü açık tutarız. *Gerçek* olanı bulma yolumuzda bin kişiyi tatma, deneme, yudumlama ve onun örneğini alma hakkımız olduğu konusunda tamamen hemfikirizdir. Kendi çevrelerimizde tatma ve örneğini almanın, en önemli birinci faaliyetin para kazanmak olmak üzere, büyük olasılıkla en önemli ikinci şey olduğunu söylemek fazla abartılı olmaz. Ya da başka bir deyişle, "Bunun hakkında ciddiyseniz, bir elektrik alıp harekete geçene kadar size kendini sunan herkesle yatmaya devam edersiniz."

Önceki bir noktadan saptım: Öğle yemeği yediğim bu adamı (ona A diyelim) ilk aşkım olarak görmüş olmam ve babamı A, büyük olasılıkla erkek kardeşimi B olarak görmekte direten, böylelikle ilk (gerçek) aşkımı C haline getiren Freudculara karşın, hâlâ böyle görüyor olmam noktasından saparak konuyu dağıttım. Ve ayrıca şöyle soracaklara karşın: İki kocandan ve bütün o ilişkilerinden ne haber?

Onlardan ne haber? Onları *gerçekten*, A'yı sevdiğim gibi sevmedim.

Onunla öğle yemeği yedim. Sonra, tamamen şans eseri, B'yle çay içtim. Burada B derken, ikinci *ciddi* aşkımı kastediyorum, erkek kardeşimi ya da beş ila on beş yaşlarımda âşık olduğum oğlan çocuklarını değil, on beş yaşı (keyfî bir biçimde) geri dönülemez nokta olarak alacaksak... ki bu son ifade kendi başına bile kiliseden bağımsız arabulucuların bayağı yürekli bir başkaldırısıdır.

A ve B arasında (benim sayımımla) çok sayıda ilişki ya da örnek olmuştu, ama onlar şanslı olmadı. B ve ben birbirimizden elektrik aldık, bomba gibi patladık, gerçi pek de A ve benim birbirimizden elektrik almamız gibi değildi, zira A'nın beni başından atması nedeniyle kalbim yaralı, içe kapanık ve kuşkucuydu. Ayrıca beni A'ya bağlayan bütün o bağların ve bağlılıkların hâlâ tek tek çözülmesi gerekiyordu. Ancak bir süre, B ve ben birbirimizle yanan bir ev gibi geçindik, ardından da felakete uğradık. Kalbim yine böğrümde tonlarca ağırlık çekiyordu.

Bu böğrümde bir taş olsa, bir taş,
Onu yerinden söker ve kurtulurdum...

Aralarında değerli on yılımı tüketmiş olan (aradaki sınama ya da deneme ilişkilerini saymıyorum) ve haklarını yememek gerek, bütün hazzı (çok ve yoğundu) felaketle (ah Tanrım, Tanrım) dengelemiş olan iki erkekle, A'yla yemek yemek, sonra da B'yle çay içmek – bir öğle sonrası boyunca birinden diğerine gitmek, tatlılıkla şundan bundan konuşmak, bu sırada kalbimin yalnızca, belleğin uzun ve gevşek bir misinanın ucundaki balığı andırması gibi, geçmişi hatırlatan belli belirsiz mücadeleler vermesi...

Özetlenecek olursa, yararlı oldu.

Özellikle de o akşam C'yle ya da pekâlâ C olduğu ortaya çıkabilecek biriyle karşılaşmayı beklediğim için; C'ye çok fazla önem vermek istemediğim halde, gerçek şu ki, onun nasıl göründüğünü zar zor hatırlayabiliyorum, ama kimseden aralarda yudumladığı ya da tattığı önemsiz kimseleri hatırlaması beklenemez. Ama sonuç olarak onun C olduğu ortaya çıkabilirdi, birbirimizden elektrik alabilirdik, ben de (hepimizin çoğu zaman olduğu gibi) şöyle düşünen bir ruh halindeydim: Aradığım kişi o çıkabilir. (Burada bilinçli olarak bir kadın dergisinin deyişini kullanıyorum; halbuki şöyle diyebilirdim: *Belki ciddi bir ilişki olur.*)

İşte orada, (ayrıntıları ve havayı hatasız aktarmak istiyorum) bir sokağa (bu durumda Great Portland Sokağı) bakan bir pencerenin başında duruyor, A ve B'yle ilişkilerimden ya da deneyimlerimden pişman olmayı hayal etmediğim halde (âşık olup bunu kaybetmek, hiç âşık olmamaktan daha iyidir), olası bir C'yle bir akşam geçireceğim için kalbimdeki beklentimin gerçekdışı bir yanı vardı, çünkü kuşku yok ki hem A hem de B bana inanılmaz acı vermişti. O halde, neden C'yle buluşmaya can atıyordum? Bunun yerine, olabildiğince hızla koşarak kaçmam gerekirdi.

Birdenbire, bütün bu olguya epey yanlış açıdan baktığımı fark ettim. Benim (ya da acaba bizim dememe izin verilir mi?) buna bakış şeklim şudur ki, insan, elektrik alabilmek ya da birdenbire yanıp tutuşabilmek için, bir A'yı ya da bir B'yi, C'yi ya da D'yi, arzulanabilir ya da cana yakın niteliklerin belli bir bileşimiyle aramalıdır: Başka bir deyişle insan, su dolu bir tabak gibi, kendisi erkek ya da kadın olsun, bir transfer işlemi gibi, üzerinde birinin süzülmesine izin veren birine gereksinim duyar. Ama hiç de böyle değildi. Aslında insan, böğrüne saplanmış olan, bir başkasının çıkarması için beklediği bir tür

yanan mızrakla dolaşır; bu, bir yara ya da kesik gibi acı veren, insanın başka biriyle paylaşmaya sabırsızlandığı bir şeydir.

Kendimi oldukça açık bir biçimde, bir hakikat ânında gördüm: Arkamda A ve B'yle (dağ gibi duygusal deneyimimin yalnızca zirvelerinden söz etmek gerekirse) bir pencerenin başında (üçüncü katta) duruyordum, olgun yaşın hüzünlü işareti olmasını en önce benim kabulleneceğim bir yumuşaklıkla oldukça çekici, ama geçmişimde yaptığım örneğini alma ve yudumlama (az daha örnek alma ve yutma yazacaktım) miktarının bir belirtisi olduğu için, adı üstünde, çekici olan bir kadınım... İşte öylece, saçları taranmış, giyinmiş, kırmızı ruj sürmüş, gözlerine sürme çekmiş, olası bir C'yle bir akşamı bekler halde durdum. Ve Margaret Sokağı'na (sanırım doğru söyledim) bakan başka bir pencerede de C, saçlarını taramış, yıkanmış, tıraş olmuş, gülümseyerek duruyordu: çekici bir erkek (diye düşünüyorum), o da: Belki de bu kadın D çıkabilir (ya da A, ya da 3, ya da ?, ya da %, ya da kullandığı herhangi bir simge), diye düşünüyordu. Kesinlikle aynı hoş belirsizlik ve beklenti koşulları içinde bir mesafeyle ayrılmış olarak duruyordu; ikimiz de pespembe, tamamen titreyen, zevk ve acıya hazır olan ellerimizde kalplerimizi tutuyorduk; bu kalpleri de birbirimizin yüzüne kartopu gibi, ya da kriket topları gibi (Bu nasıl oldu?) ya da daha isabetli bir deyişle kanayan geniş yaralar gibi atmak üzereydik: Benim yaramı al. Zira böyle anlarda insanın düşüneceği en son şey, bu adamın (ya da kadının) şöyle diyecek olmasıdır: "Yaramı al, lütfen böğrümden bu mızrağı çıkar." Hayır, hiç de değil; insan yalnızca kendisininkinden kurtulmayı bekler.

Telefonun başına gidip, C! – Birbirlerine fıkra anlatmakla uğraşmayan, ama yalnızca Fıkra 1 ya da Fıkra 2 diyen ve herkesin duruma uygun olarak kahkahalara bo-

ğulduğu, kıs kıs güldüğü ya da kıkırdadığı fıkracılarla ilgili fıkrayı bilirsiniz... Aslında insan, birinin bu sessiz düşünceye denk düşürdüğü kahkaha türüne göre bunun C Fıkrası (b) ya da A Fıkrası (d) olduğunu tahmin ederek oyunu tersine çevirebilir... Eh, C, (dediğimi hayal ettim), bu benzetme bizim kılavuzumuz olsun: Her şeyi okunmuş ya da söylenmiş olarak alalım. Birbirimizin yaralarını yalamayalım; kalplerimizi kendimize saklayalım. Çünkü bir düşünün, C, ne kadar saçma – burada ellerimizde titreyen kalplerimizle karşılıklı pencerelerimizde dikilip duruyoruz... demem gerektiğine karar verdim.

Şu anda, sevgili okur, düpedüz telefonu bir özürle yerine koymaya mecbur kaldım. Zira sol elimin parmaklarının oldukça geniş, hafif ve kaygan bir şeyin çevresinde açıldığını hissettim – bu hissi tarif etmek zor gerçekten. Elim geniş değil; kalbim de A'yla öğle yemeği yedikten, B'yle çay içtikten ve ardından C'yi görmeye can attıktan sonra bir kabarma halindeydi... Her neyse, parmaklarım meçhul, genişçe, hafifçe bir nesneyi kuşatmak için bir hayli çaresizce uzanıyordu, ben de C'ye şöyle dedim: Bana bir dakika izin verin; aşağıya baktım ve işte, kalbim elimdeydi.

Konuşmayı orada kesmek zorunda kaldım.

Bir kere, insanın bu kadar çok zamandır özlem duyduğu bir şeyi bu kadar kolaylıkla elde ettiğini anlaması üzücüdür. Sanki deneyip durmuşum gibi değil. İnsanın istediğini düpedüz kazara elde etmesi – hayır, bunda hiç zevk yok, hiç başarı duygusu yok. Yani kalbimin bütün olduğunu, ya da daha doğru olarak, yok olduğunu, ya da her ne olursa olsun, bu kahrolası şeyden kurtulduğunu fark ettim, hem de bu kadar tuhaf bir anda, büyük olasılıkla C çıkabilecek bir erkekle hayalî bir telefon görüşmesinin ortasında – eh, bunun rahatsız edici olmadığı söylenemezdi.

Bununla birlikte, insanın böğründe çiğ, kanayan taze bir kalp, görülebilecek en hoş manzara değildir. Buna hiç girmeyeceğim. Bunca yıl sevmiş ve çarpmış olan şeyin *bu* olması karşısında sarsıldım, hatta utandım, zira biraz olsun bilseydim – eh, bu kadarı yeter.

Sorunum bundan nasıl kurtulacağımdı.

Kolay, diyeceksiniz, çöpe at gitsin.

Pekâlâ, yapmaya çalıştığımın bu olduğunu söylememe izin verin. Bu nesneye iyice baktım, utançtan neredeyse ölecektim, çöp kutusuna doğru yürüdüm, onu orada parmaklarımın arasından bırakmaya çalıştım. Düşmedi. Sıkışmıştı. İşte kalbim oradaydı, parmaklarımın arasına sıkışmış, geniş, kırmızı, çarpan, kanayan, tiksindirici bir nesne. Ne yapacaktım? Oturdum, bir sigara yaktım (kibrit kutusunu dizlerimin arasında tutarak tek elimle), bir kovaya damlaması için (içine kalbin sıkıştığı elimi) sandalyenin bir yanına doğru uzattım ve düşündüm.

Bu, elimde bir taş olsa, bir taş
Onu bir ağaca doğru atardım...

Sigarayı bitirdiğimde, yemek pişirirken kullanılan türde bir alüminyum folyoyu dikkatle açtım ve kalbime bir çeşit örtü olarak sardım. Bu tamamen ve acilen gerekliydi. Öncelikle, çok fena sızlıyordu. Sonuçta neredeyse kırk yılı et ve kaburgalarla korunmuş bir halde geçirmişti, hava da onun için gereğinden fazlaydı. İkincisi, Tom'un, Dick'in ve Harry'nin içeri girip ona bakmasına izin veremezdim. Üçüncüsü, kendim de çok uzun süre ona bakamıyordum, bu içimi utançla dolduruyordu. Alüminyum folyo etkiliydi, gerçekten de biraz dikkat çekiciydi. Rahatça katlanabilir, şimdi de sanki parlak, gümüşi bir madde içinde, bir küre gibi, avucumun üzerinde süslü bir

kalp gibi görünüyor. Adeta onu dengelemek için diğer elimde bir asaya ihtiyaç hissediyordum... Ama bu şey, zevksizdi; bunu ifade edecek başka sözcük yok. Böylelikle ele ve alüminyum folyo kaplı kalbe bir eşarp sardım ve daha güvende hissettim. Artık bu, elimi kesip atmaksızın kalbimden tamamen kurtulmanın yolunu düşünebilene kadar elimi incitmişim gibi davranma meselesiydi.

Bu sırada, hiçbir zaman C çıkmayacak olan C'ye telefon ettim (gerçekten, hayalî değil). Her bir kalp atışını ya da çarpıntıyı hissedebileceğim kadar çok parmaklarıma yapışmış olan kalbimi hissedebiliyor, artık hiç gerçekleşmeyecek bu güzel deneyimin düşüncesine karşı boyun eğmiş bir hüzünle yutkunabiliyordum. Ona "nezle" olduğum yolunda aptalca bir yalan söyledim. Tabii o da gerilmiş ve içerlemişti ancak benim yapacağım gibi bunu kibarca saklıyor, şaka yapıyor, ama isabetli seçilmiş son cümlede hıncını çıkaracağı ufak bir iğneleyici söz söylüyordu. Ardından bütün durumumu değerlendirmek üzere oturdum.

Öylece oturdum.

Ne yapacaktım?

Öylece oturdum.

Bu noktada yaklaşık dört günü atlatmak zorunda kalacağım, bu konuda da vicdanım gayet rahat, zira anılarımı her bir kalp atışıyla tek tek gözden geçiremem doğrusu. Yazık, zira sanırım bu hikâyenin konusu bu, ama kısaca: Perdeleri çektim, telefon almacını yerinden kaldırıp meşgule aldım, ışıkları yaktım, parlayan şeklin üzerindeki eşarbı, ardından da alüminyum folyoyu çıkardım; sonra kalbi inceledim. Üzerinde çalışılacak çeyrek asırlık bir deneyim vardı ve daha ilk gecenin üzerinden pek zaman geçmemişken tarifi zor bir haldeydim...

Ya da derimdeki sinirleri sökebilseydim eğer
Hemen denizden balık çekmek için kırmızı bir ağ
yapabilseydim...

Dördüncü günün sonunda tükenmiştim. O kalbi bir miktar bile olsa iradeye ya da niyete ya da arzuya dayanan hiçbir davranışla hareket ettiremiyordum – tersine, yalnızca emilmiş ve erimiş bir şeker gibi parmaklarıma yapışmamıştı, parmaklarımın ve avucumun etine sahiden de kaynayıp orada büyümeye başlamıştı.

Onu yine alüminyum folyoya ve eşarba sardım, ışıkları söndürdüm, panjurları yukarı çektim ve perdeleri açtım. Saat sabahın onuna geliyordu, sıradan bir Londra günüydü, ne sıcak ne açık ne bulutlu ne yağmurlu ne de iyi. Sokak ilginç olsa da, tam anlamıyla güzel değildi, bu yüzden başka bir şey düşünürken dikkatimi çekecek bir şeyi bekliyormuşum gibi bakmadım sokağa.

Birdenbire sesi yükselen keskin ve belirgin bir tıkırtı duydum ve o kadını görmeden önce bunun kaldırımdaki yüksek topukların sesi olduğunu anladım; gerçi pekâlâ taşa çarpan bir çekiç de olabilirdi. Kadın, penceremin önünden hızla yürüdü; topukları kaldırıma o kadar sert çarpıyordu ki, sokağın bütün sesleri bu tek tıkırtının ve çınlamanın içine çekilmiş gibi görünüyordu. Great Portland Sokağı'nın köşesine vardığında iki Londra güvercini sanki onu öldürmek için nişan alan mermilermiş gibi çok hızlı bir şekilde gökyüzünden çaprazlama saldırdılar; sonra da onu gördüklerinde bir açıyla bir oradan bir buradan saldırdılar. Bu sırada kadın köşeyi dönmüştü. Bütün bunları yazmak zaman aldı, ama olanlar birkaç saniye sürdü: kadının topuklarıyla kaldırıma pat pat vurması, sonra keskin bir şekilde doğru bir açıyla köşeyi dönmesi, güvercinlerin de onun yönüne doğru başka bir keskin açı yapmaları ve hızlı bir saldırıyla tozu

dumana katarak yoluna çıkmaları. Hiçbir şey olmadı elbette, hiçbir şey – kadın, topukları tıkırdayarak sokaktan geçip gitmişti, güvercinler de pencerenin pervazına konmuş ve ötüşmeye başlamışlardı. Sesin ve hareketin bütün o büyüleyici ve isabetli eşgüdümü geçip gitmiş, yok olmuştu, ama olmuştu işte, bu da beni mutlu etmiş ve neşelendirmişti; bu dünyada hiç sorunum yoktu, ben de parmaklarıma yapışmış kalbin hayli gevşemiş olduğunu fark ettim. Onu eşarbın ve alüminyum folyonun altında dürtüklesem de ondan tamamen kurtulamadım, ama o noktaya gelmiştim.

Kalbimin kırk yıl içerisindeki her hareketini, nabzını ya da çarpıntısını oturup incelemenin bir hata olduğunu anladım. Büsbütün yanlış yoldaydım: Bu kırmızı, keskin, keyifli kalbimi etimin içine sonsuza dek yapıştırmanın yoluydu...

Ha! Demek işimin bittiğini sandın! Ne sandın...
Dikkat et, kalbimi bir öfke filesine koyacağım,
Duvarlara, yüzlere, parmaklıklara, güvercinlerin arkasına
Top yapıp atacağım...

Hayır, bütün bunlar hiç de iyi değildi; her şeyi daha kötü hale getirdi. Yapmam gereken, kadın, güvercinler ve topuklarla ipek kanatların seslerine şaşırdığım gibi kendimi şaşırtmaktı.

Mantomu giydim, yumru halindeki eşarplı kolumu göğsümde tuttum, böylelikle biri, "Eline ne yaptın?" derse, "Parmağımı kapıya sıkıştırdım," diyebilirdim. Ardından sokağa çıktım.

Görenlerin, "Bu kadın eline ne yapmış?" diye düşünmelerinden endişelenirken bu kadar çok insanın arasına karışmak kolay değildi, zira bu, kendimi unutmayı zor-

laştırıyordu. Üstelik bütün bu süre içinde kalbim bana kendini hatırlatarak parmaklarımda sızlayıp çarparken.

Artık dışarıya çıkmışken ne yapacağımı bilmiyordum. Gidip biriyle öğle yemeği mi yemeliydim? Ya da parkta mı dolaşsaydım? Ya da kendime bir elbise mi alsaydım? Round Park'a gitmeye ve etrafında kendi başıma yürümeye karar verdim. Uykusuz geçen dört gün ve gecenin ardından yorgun düşmüştüm. Oxford Meydanı'nda metroya indim. İnsan kalabalıkları. İçime kapandım, ama elbette endişelenmeme gerek yoktu. Yemin ederim Londra'da sokakta çıplak yürüyebilirsiniz, hiç kimse de dönüp size bakmaz bile.

Böylelikle merdivenden indim ve her zaman yaptığım gibi, karşı yönde yanımdan yukarı çıkan yüzlere baktım ve her zaman yaptığım gibi bu insanlarla bu şekilde tesadüfen karşılaşmamızın ne kadar garip olduğunu ve birbirimizi bir daha hiç görmeyecek, ya da görsek bile bunu bilmeyecek olmamızın ne kadar tuhaf olduğunu düşündüm. Ben de her zaman yaptığım gibi kalabalık platforma gittim, bu yüzlere baktım ve en dolu olan trene binip kendime bir yer buldum. İş çıkış saatleri kadar kötü değildi, ama bütün yerler doluydu. Sırtımı arkaya yasladım ve çok yorgun olduğum için biraz kestirmeye karar vererek gözlerimi kapadım. Tam uyumaya başlıyordum ki bir kadın sesinin şunu mırıldandığını, ya da daha doğrusu, okuduğunu duydum:

"Altın bir sigara tabakası, eh, bu hoş bir şey, öyle değil mi, demeliyim, altın bir tabaka, evet..."

Bu seste gözlerimi açtıran bir şey vardı: Kompartımanın diğer tarafında, yaklaşık sekiz kişi ötede, ucuz yeşil kumaştan palto giymiş, elleri eldivensiz, düz kahverengi ayakkabılı ve ince iplikten çorapları olan, gençten

bir kadın oturuyordu. Epey yoksul olmalıydı – bugünlerde böyle giyinmiş bir kadın nadiren görülür. Ama beni etkileyen şey onun duruşuydu. Koltuğunda başı sol omzuna düşecek şekilde yarı bükülmüş halde oturuyor ve doğruca yanındaki yaşlıca bir adamın midesine bakıyordu. Ama onu görüp görmediği belli değildi: Dik dik bakan genç gözleri görmüyordu; bu kadın, kendi içine bakıyordu.

Bu kalabalık kompartımanda açıkça o kadar yalnızdı ki bu normalde olabileceğinden daha utanç verici değildi. Etrafa baktım, insanlar mizaçlarına göre gülümsüyor, bakışıyor ya da birbirlerine göz kırpıyor, onu görmezden geliyorlardı, ama o hepimize karşı ilgisizdi.

Kadın birdenbire doğruldu, koltuğunda dimdik oturacak şekilde dönüp sesini ve başını karşı koltuğa yöneltti:

"Pekâlâ, yani böyle düşünüyorsun, böyle düşünüyorsun, böyle düşünüyorsun değil mi, seni evde bekleyip duracağımı düşünüyorsun, ama ona altın bir tabaka verdin ve..."

İnce bedenini saat yönünde bir hareketiyle soluk saçlı ince başını sol omzunun üzerine doğru yana çevirdi ve katı, boş bakışıyla yeniden adamın midesine döndü. Adam huzursuzca sırıtıyordu. Oturduğum koltuk sırasındaki bir dizi insana bakmak üzere öne eğildim ve onun karşısındaki adamda da, genç adamda da neşeliymiş gibi göstermeye kararlı olduğu aynı rahatsız ifade vardı. Bu yüzden hepimiz ona, yüksek sesle konuşup düşünecek kadar bizim varlığımızın farkında olmayan, kendi özel felaketinin içindeki genç, sıska, solgun kadına baktık. Ve yine, belirli bir uyarı ya da neden olmaksızın, durakların arasında, yani trenin Bond Sokağı'nda durmasıyla ve yine ileri fırlamasıyla rüyasından uyanmadan, be-

denini öne doğru büktü ve karşısındaki koltuğa (genç adam trenden inmiş, şık ve kırlaşmış bukleleri olan yaşlı bir kadın binmişti) hitaben:

"Pekâlâ, artık bu meseleyi biliyorum, değil mi, sen de gülümseyerek ve memnun bir halde içeri girersen işte o zaman bileceğim, öyle değil mi, bana anlatmana gerek yok, biliyorum, o kadına söyledim, sana altın bir sigara tabakası verdiğini biliyorum, dedim..."

Bu noktada, kadın aynı dakik dürtüyle durdu ya da yavaşladı, ya da düpedüz yorgunluktan tükendi ve mideye bakmak için biraz döndü – aynı mide, zira orta yaşlı adam hâlâ oradaydı. Ama Marble Arch'ta durduk, adam da içindeki insanlar yerine kompartımana, şunu ifade eden anlayışlı ve isteksiz bir tebessümle selam vererek indi: Bu talihsiz kadının tamamen zırdeli olduğunu fark edeceğinizden kesinlikle eminim...

Koltuğu boş kaldı. Hiç kimse Marble Arch'ta trene binmedi, koltuk bekleyerek ayakta dikilen iki kişi de o kadının bakışına maruz kalacak şekilde onun yanında oturmak istemedi.

Hepimiz nazikçe önümüze bakarak, kendimize ve birbirimize bu zavallı kadının deli olduğunu bilmiyormuşuz ve aslında bu konuda bir şey yapmalıymışız gibi davranarak oturuyorduk. Ne söyleyeceğimi bile düşünüyordum: Hanımefendi, siz delisiniz – size evinize kadar eşlik edeyim mi? Ya da: Zavallı şey, böyle yapmaya devam etme, bu hiç işe yaramaz, biliyorsun – ondan ayrıl, bu onun aklını başına getirir...

Ve işte, onun iç mekanizmasınca düzenlenen ara geçtikten sonra arkaya döndü ve bu suçlama ifadesini kusursuz bir iç telkinle kabul eden şık ve yaşlı kadına şöyle dedi:

"Evet, biliyorum! Ah, evet! Benim ayakkabılarımın nesi var, nesi var onların, onun aldığı bir altın sigara tabakası, pis sürtük, altın bir tabaka..."

Dur. Dön. Bak. Yanındaki boş koltuğa.

Sıra dışı. Çünkü bu donmuş bir ıstıraptı, başka nasıl anlatabilirim? Tutkusuz bir tutku –mutsuzluğun ete kemiğe bürünmüş halini görüyorduk; özel bir felaketin– daha doğrusu, Felaket'in özüne bakıyorduk. Bunun içinde hiç duygu yoktu. Kadın, repliklerini daha yeni öğrenmiş ve onları doğru söylemekten fazlasını yapmaya uğraşmıyorken İtham, İhanete Uğramış Aşk ya da Sadakatsizlik'teki rolünü oynayan bir oyuncu gibiydi.

Ayrıca, ister tren koltuğunun yeşilimsi, tüylü, çirkin kaplamasına kırpıştırmadığı gözleriyle bakarak yarı eğik duruşuyla otursun, isterse suçlamasını karşıdaki şık kadına yönelterek dimdik otursun, onda korkutucu bir hareketsizlik vardı – evet, bizi korkutmasının nedeni buydu. Zira onun pekâlâ sonsuza kadar eğik ya da dik konumda, ya da bu ikisinin arasında herhangi bir noktada (iç mekanizması yorulursa) pekâlâ sessiz kalacağı açıktı – evet, hepimiz onu, rasgele bir duruşta sürekli olarak donmuş halde hayal edebiliyorduk. Sanki bir kadının önceden belirlenmiş belirli hareketlerden geçen kabuğunu izliyormuşuz gibiydi.

Zira *kadın* düpedüz orada değildi. Oradaki *neydi*, bu kadın kimdi, bunları anlamak olanaksızdı, ancak ince, narin, ufak yüzünün şu anda canlandırdığı şeyi tamamen unutmuş halde birdenbire gülümsediğini hayal etmek kolaydı. Marble Arch ve Queensway arasında bir trende olduğunu da, kocasını ya da sevgilisini herkesin ortasında suçladığını da, bizim ona baktığımızı da bilmiyordu.

Biz de, ona bakarak hiç de onun yüzünden olmayan bir mahcubiyet ve utanç hissettik...

Birdenbire eşarbın ve alüminyum folyonun altında, kalbim serbestçe yuvarlanırken parmaklarımda bir hafiflik hissettim.

Oraya yeniden yapışmaya karar verir düşüncesiyle onu aceleyle avucumdan aldım ve dizlerimin üzerinde, elbette üç boyutlu olmasına karşın bir Sevgililer Günü kartındaki kusursuzca şekillendirilmiş bir gümüşi kalbe benzeyen kalbi dizlerimin üzerinde dengeleyerek eşarbı çıkardım. Bu kalp, sanatsal ama hayli zevksiz bir şekilde söylediğim kadar zararsız değildi; hayır, bu doğru sözcük değil. Artık zavallı deli kadına değil de, bana ve kalbe bakmakta olan tren yolcularının bundan memnun olduğunu görebiliyordum.

Ayağa kalktım, kadının olduğu yere kadar dört-beş adım attım ve onun görüş açısına girmesi için alüminyum folyo sarılı kalbi koltuğa koydum.

Kadın bir an için tepki vermedi, sonra rahatlamış ve tamamen abartılı ve kederli bir inilti ya da mırıltıyla öne eğildi, parlayan kalbi yerinden aldı, onu kucakladı; ileri geri sallayarak ve hatta yanağını ona dayayarak kollarının arasında sıkıca tuttu, bir yandan da onun üzerinden şöyle der gibi kocasına bakıyordu: Bak, ne buldum, sen ve sigara tabakan umurumda değil, gümüşten bir kalbim var.

Notting Hill Gate'te olduğumuz için ayağa kalktım ve arkamda kalanların memnuniyetle kutlama selamları ve tebessümleri peşimden gelirken platforma, merdivenlerden yukarıya, sokağa ve parka çıktım.

Kalp yok. Hiç kalp yok. Ne mutluluk. Ne özgürlük...

O sesi duyuyor musun? Kahkaha bu, evet.
O gülen benim, evet, o benim.

BİR ERKEK VE İKİ KADIN

Stella'nın arkadaşları Bradford'lar, Essex'te yaz için ucuz bir köy evi almışlardı, o da onları ziyarete gidiyordu. Onları görmek istedi; ama kuşkusuz bu İngiliz köy evi, (üstelik Bradford'lar için de) hayal kırıklığı olmuştu. Geçen yaz Stella kocasıyla birlikte İtalya çevresinde gezmiş, bu İngiliz çifti bir kafenin masasında görüp onları sıcakkanlı bulmuştu. Hepsi birbirinden hoşlanmıştı, dördü de yemeklerde, otellerde, gezilerde birbirlerine eşlik ederek birkaç hafta gezdiler. Londra'ya dönünce bu arkadaşlık, beklenebileceği gibi, bozulmamıştı. Sonra, Stella'nın kocası çoğu zaman yaptığı gibi yurtdışına gitti, Stella da Jack ve Dorothy'yle kendi başına görüştü. Görüşebileceği birçok kişi vardı, ama haftada iki ya da üç kez, onların ya da kendi evinde olmak üzere en sık gördüğü Bradford'lardı. Birbirlerinin yanında rahat hissediyorlardı. Neden öylelerdi? Eh, bir kere hepsi sanatçıydı – farklı biçimlerde. Stella duvar kâğıtları ve kumaşlar tasarlıyordu; bu alanda ün yapmıştı.

Bradford'lar gerçek sanatçıydılar. Adam resim yapıyor, kadın da çizim yapıyordu. Çoğu zaman İngiltere'nin dışında, Akdeniz çevresindeki ucuz yerlerde yaşamışlardı. Her ikisi de İngiltere'nin kuzeyindendi, sanat okulunda tanışmışlar, yirmi yaşında evlenmişler, İngiltere'den

ayrılmışlar, sonra ihtiyaç duydukları için buraya geri dönmüşler ve yine gitmişlerdi: ve bu, kendileri gibi birçok kişinin İngiltere'ye ihtiyaç, nefret, sevgi duyma ritmi içinde yıllarca böyle sürmüştü. Mayorka, Güney İspanya, İtalya, Kuzey Afrika'da makarna, ekmek ya da pilav ve şarap, meyve ve güneş ışığıyla beslenirken gerçek yoksulluk mevsimleri olmuştu.

Bir Fransız eleştirmenin Jack'in çalışmalarını görmesinin üzerine adam birdenbire başarıya ulaşmıştı. Paris'teki, sonra da Londra'daki sergisi para getirmişti; bir yıl kadar önce on ya da yirmi sterlin fiyat koyarken artık yüzlerce sterlin istiyordu. Bu, onun piyasa değerlerine karşı aşağılama duygusunu derinleştirdi. Bir süre Stella, Bradford'larla kendisi arasındaki bağın bu olduğunu düşündü. Onlar da kendisi gibi, ortak noktaları sanat piyasasına soğuk bir küçümsemeyle bakan yeni ressamlar (ve şairler, oyun yazarları, romancılar) kuşağındandı. Dernekleri, öğle yemekleri, salonları, klikleri olan, yani başarı züppeliklerine hoşgörü gösteren eski kuşağa hiç benzemiyorlardı (ve benzemediklerini hissediyorlardı). Stella da rastlantı sonucu başarılı olmuştu. Kendisini yetenekli görmediğinden değil; aynı ölçüde yetenekli olanlar övgülenmediği ve satın alınmadığı için. Bradford'lar ve meslektaşı olan diğer sanatçılarla birlikteyken, onlar, ne kadar teslim olmak gerektiği, ne vermek gerektiği, kullanılmadan önce nasıl kullanmak gerektiği, zevke bağımlı olmadan nasıl zevk almak gerektiği üzerine birbirlerini mihenk taşı ya da meslektaş vicdanı olarak kullanarak sanatın ticareti hakkında konuşurlardı.

Elbette Dorothy Bradford, henüz "keşfedilmemiş" olmadığı için tam da aynı şekilde konuşamıyordu; "çıkışını" yapmamıştı: Zevkli birkaç kişi, Dorothy'nin kendisini tanımadığınız takdirde zor anlaşılacak bir gücü olan sıra dışı ve narin çizimlerini satın aldı. Ama o, hiç de

Jack'inki gibi büyük başarıya sahip değildi. Evliliklerinin bu noktasında, çok olmasa da, bir gerilim vardı; bu gerilim "sanat piyasası"nın keyfî ödüllerini küçümsemeleriyle kontrol altında tutuluyordu. Ama yine de vardı.

Stella'nın kocası şöyle demişti: "Pekâlâ, bunu anlayabiliyorum, bu benimle senin durumun gibi – sen yaratıcısın, bu ne demekse, ben yalnızca kahrolası bir televizyon gazetecisiyim." Bunda bir hoşnutsuzluk yoktu. Kocası iyi bir gazeteciydi, üstelik bazen iyi ve mütevazı bir film yapma şansı da oluyordu. Yine de, Jack ve karısı arasındaki gibi, onunla Stella arasında da bu gerilim vardı.

Bir süre sonra Stella bu çifte yakınlığında başka bir şey gördü. Gördüğü şey, Bradford'ların, yıllarını birlikte yabancı yerlerde geçirmekten, yoksullukları nedeniyle birbirlerine bağımlı olmaktan kaynaklanan yakın bağları olduğuydu. Onlarınki gerçek bir aşk evliliği olmuştu; bu, onlara bakılınca görülebilirdi. Şimdi de öyleydi. Stella'nın evliliği de gerçek bir evlilikti. İki çiftin bu konuda eşit olması nedeniyle Bradford'larla birlikte zaman geçirmekten keyif aldığını fark etti. Her iki evlilik de güçlü, tutkulu, yetenekli bireylerin evliliğiydi; onları zayıflatmayan, güçlendiren bir mücadeleyi paylaşıyorlardı.

Stella'nın bunu anlamasının çok zaman almış olmasının nedeni, Bradford'ların onu, sağlama almaya başladığı, hatta bazen yorucu bile bulduğu evliliğini düşünmeye yöneltmiş olmasıydı. Onlar vasıtasıyla kocası yönünden ne kadar şanslı olduğunu, hepsinin ne kadar şanslı olduğunu anlamıştı. Evlilik acıları yok; (arkadaşlarında sıkça gördükleri gibi) evlilikte diğerine sitem ederek onun kurbanı olan bir taraf yok; eşitsiz bir savaşta destekçi ya da müttefik olarak söz söyleyen yabancılar yok.

Bu dört kişi yine İtalya'ya ya da İspanya'ya gitmeyi planlamıştı ama sonra Stella'nın kocası iş seyahatine çıktı, Dorothy de hamile kaldı. İşte bunun yerine Essex'te-

ki köy evi vardı, ikinci, ama en azından ilk yıl yeni bebekle ev ortamında ilgilenmek için daha iyi olduğunu hissettikleri bir seçenekti. Jack'in (dediğine göre Dorothy'nin özel ısrarı üzerine) telefonla aradığı Stella bu seçeneğin Mayorka ya da İtalya değil, yalnızca Essex olmasına üzülmemelerini söyledi, dertleştiler. Ayrıca, kocasının bu hafta sonu gelmesi beklenirken, bir ay daha dönmeyeceğini söylemek üzere aradığı için –Venezuela'da olaylar vardı– Stella'ya üzüntülerini de belirttiler. Stella gerçekten mutsuz değildi; erkeğinin geri geleceğini bilmek ona hep destek olduğu için yalnız kalmayı dert etmiyordu. Dahası, kendisine bir ay için Venezuela'daki "olaylar" teklif edilseydi hiç tereddüt etmezdi, o yüzden kocasının gelmemesini mesele yapmak haksızlık olurdu... İlişkilerinin temeli haksızlık etmemeye dayanıyordu. Yine de, yanlarında her zaman, ne az ne çok, kendi gibi davranabileceği insanlar olan Bradford'lara (ya da köy evlerine) uğrayabilecek olması hoştu.

Essex'te bulunamayacak yiyeceklerle, yani salamlar, peynirler, baharatlar ve şarapla kuşanmış bir halde trenle öğle saatlerinde Londra'dan ayrıldı. Güneş parlıyordu, ama çok da sıcak değildi. Temmuz olsa da köy evinde ısıtma donanımı olacağını umuyordu.

Tren boştu. Küçük istasyon, ücra bir yerin yeşilliği içine oturtulmuş gibi görünüyordu. Stella yiyecek torbalarını yüklenip trenden indi. Bir hamal ve bir istasyon şefi onu inceledikten sonra da yardımına koştular. Stella, uzunca, sarışın bir kadındı, biraz da iriceydi; arkada toplanmış yumuşak saçlarının birkaç teli serbest kalmıştı, büyük, çaresiz görünümlü mavi gözleri vardı. Desenini tasarladığı kumaşların birinden yapılma bir elbise giymişti. Devasa yeşil yapraklar bedenini sarıyor ve dizleri hizasında dalgalanıyordu. Kendisine eşlik etmek için koşturan erkeklere alışkın olan, onların kendisinden keyif

almalarından keyif alan tavrıyla gülümseyerek durdu. Jack'in bu sahneyi hoşlanarak seyrettiği bariyere kadar hamal ve istasyon şefiyle birlikte yürüdü. Jack ufak tefek bir adamdı; tuhaf ve esmerdi. Mavili yeşilli bir yazlık gömlek giymişti, pipo içiyor ve etrafını izleyerek gülümsüyordu. İki adam kadını üçüncünün ellerine teslim ettiler ve ıslık çalarak kendi görevlerinin başına döndüler.

Jack ve Stella öpüştüler, sonra da yanak yanağa verdiler.

"Yiyecek," dedi adam, kadını paketlerinden kurtararak, "yiyecek."

"Burada alışveriş nasıl?"

"Sebzeler idare eder sanırım."

Jack bu konuda hâlâ kuzeyliydi: Yabancılara karşı haşindi; utangaç değildi, sözcüklerden keyif almak üzere yetiştirilmemişti yalnızca. Şimdi kolunu kısa bir süre için Stella'nın beline sardı ve, "Harika, Stell, harika," dedi. Birbirlerinden hoşlanarak bu şekilde yürümeye devam ettiler. Stella Jack'le, Dorothy de onun kocasıyla, birbirlerine sözcükler olmadan, "Kocamla evli olmasam, sen de karınla evli olmasan, seninle evli olmak ne hoş olurdu," dedikleri böyle anlar yaşarlardı. Bu anlar, bu dörtlü arkadaşlığın hazzın hiç küçümsenmeyecek bir yanıydı.

"Buradan hoşlandınız mı?"

"Umduğumuzu bulduk."

Bunda adamın olağan kısa kesme tavrından fazlası vardı, kadın da gözucuyla ona baktığında kaşlarını çattığını gördü. Bir ağacın altına park edilmiş arabaya doğru yürüdüler.

"Bebek nasıl?"

"Küçük alçak hiç uyumuyor; bizi yorgunluktan bitiriyor ama iyi."

Bebek altı haftalıktı. Bebek sahibi olmak kesin bir başarıydı: Onu güvenli bir şekilde taşımak ve doğurmak

birkaç yıl almıştı. Çoğu bağımsız kadın gibi Dorothy de bebek konusunda birbiriyle çelişen düşünceler içindeydi. Üstelik otuzunu aşmıştı ve düzenini oturttuğu için şikâyet ediyordu. Bütün bunlar –güçlükler, Dorothy'nin tereddütleri– Dorothy'nin kendisinin "kahrolası bir atın çitten atlayıp atlayamayacağını merak etmek gibi" tarif ettiği bir hava oluşturuyordu. Dorothy hamileyken, yumuşak ve kesik bir sesle şöyle konuşuyordu: Belki de bir bebeği hiç istemiyorumdur. Belki de anne olmaya uygun değilimdir. Belki de... eğer öyleyse... peki nasıl?

Dorothy, "Yakın zamana kadar Jack ve ben hep hamile kalmanın bir felaket olduğundan emin insanlarla birlikteydik, artık birdenbire tanıdığımız bütün insanların küçük çocukları ve bebek bakıcıları var ve... belki de... eğer..." diyordu.

Jack de, "O doğduğunda daha iyi hissedeceksin," diyordu.

Bir seferinde Stella, Dorothy'nin kendi kendine yaptığı uzun ve dertli konuşmaların birinin ardından Jack'in şöyle dediğini duymuştu: "Artık bu kadar yeter, bu kadar yeter Dorothy." Adam sorumluluğu alarak onu susturmuştu.

Arabaya gelip bindiler. Yakın zamanda satın alınmış ikinci el bir araçtı bu. "Onlar" (yani basın, genel anlamda düşman) "bizim" (yani para kazanan sanatçılar ya da yazarlar) "gösterişli arabalar almamızı bekliyor". Bu konuyu tartışmışlar, istedikleri halde pahalı bir araba *almazlarsa* sataşmalara geçit vermek anlamına geleceğine kadar vermişlerdi, ama yine de ikinci el bir araba almışlardı. Görünen o ki Jack onlara memnuniyet duygusunu pek de tatmin edemeyecekti.

"Aslında yürüyebilirdik," dedi Jack, dar bir ara sokağa saptıklarında, "ama bu yiyeceklerle böylesi daha iyi oldu."

"Bebek size güçlük çıkarıyorsa yemek pişirmeye pek zaman kalıyor olamaz." Dorothy harika bir aşçıydı. Ama Jack, "Yemek şu anda kesinlikle fazla iyi değil. Akşam yemeğini pişirebilirsin Stell, karnımızı doyurmak bize iyi gelecektir," derken havada yine bir gerginlik oldu.

Artık Dorothy, bazı belirlenmiş görevler için kocası dışında mutfakta herkesten nefret ediyordu; bu da şaşırtıcıydı.

"Aslına bakarsan, Dorothy yorgunluktan tükendi," diye devam etti Jack; Stella onun kendisini uyardığını anladı.

"Eh, gerçekten yorucudur," dedi Stella havayı yumuşatarak.

"Sen de böyle miydin?"

Böyle yalnızca bitkin ya da yorgun sözcüklerinden çok daha fazlasını anlatıyordu, Stella da Jack'in gerçekten huzursuz olduğunu anladı. Kederli bir şakacılıkla şöyle dedi: "Siz ikiniz benim hep yüz yıl önce olmuş şeyleri hatırlamamı bekliyorsunuz. Bir düşüneyim..."

Stella on sekizinde evlenmiş, hemen de hamile kalmıştı. Kocası onu terk etmişti. Çok geçmeden, onun gibi, önceki evliliğinden küçük bir çocuğu olan Philip'le evlenmişti. Bu iki çocuk, onun on yedi yaşındaki kızı, adamın yirmi yaşındaki oğlu, birlikte büyümüşlerdi.

Stella on dokuz yaşındaki yalnız, küçük bebekli halini hatırladı. "Eh, ben yalnızdım," dedi. "Fark burada. Tamamen perişan olduğumu hatırlıyorum. Evet, kesinlikle rahatsız edici ve mantıksızdım."

"Evet," dedi Jack, ona kısa bir tereddütlü bakışla.

"Tamam, endişelenme," dedi kadın, Jack'in yüksek sesle söylemediği şeyler için çoğu kez yaptığı gibi yüksek sesle yanıt vererek.

"İyi," dedi adam.

Stella, Dorothy'yi hastane odasında yeni doğmuş bebekle nasıl görmüş olduğunu hatırladı. Bebek onun yanında bir sepette, kendisi de sırtında güzel bir lizözle yatakta oturuyordu. Erkek bebek hareketliydi. Jack sepetle yatak arasında, bir eli oğlunun midesinde, ayakta duruyordu. "Artık sus, küçük alçak," demişti homurdanırken. Sonra, sanki yıllardır hep yapıp durmuşçasına bebeği kaldırmış, omzuna yaslamış ve Dorothy kollarını uzatırken onu kadının kollarının arasına koymuştu. "Anneni mi istiyorsun yani? Seni suçlayamam."

Bu sahne, bundaki rahatlık, iki ebeveynin birlikte olma biçimi Stella için Dorothy'nin geçen aylar boyunca süren kendini sorgulamasını anlamsız hale getirmişti. Dorothy'ye gelince, o da, beklenen sözleri espriyle tekrarlayan ama gerçekten bunları kasteden bir şekilde şöyle demişti: "O dünyaya gelmiş en güzel bebek. Neden daha önce ona sahip olmadığımı düşünemiyorum."

"İşte köy evi," dedi Jack. Önlerinde yeşil çimenlerle çevrili, yemyeşil ağaçlar arasında küçük bir işçi kulübesi vardı. Ev beyaz boyalıydı ve pırıl pırıl dört penceresi vardı. Hemen yanında da sera olduğu anlaşılan uzun bir baraka ya da yapı.

"Adam burada domates yetiştiriyordu," dedi Jack. "Artık güzel bir stüdyo."

Araba başka bir ağacın altında durdu.

"Stüdyoya bir uğrayabilir miyim?"

"Nasıl istersen." Stella yürüyerek uzun, cam çatılı barakaya girdi. Londra'da Jack ve Dorothy bir stüdyoyu birlikte kullanıyordu. Bütün Akdeniz'de kulübeleri, barakaları, uygun olan herhangi bir binayı birlikte kullanmışlardı. Her zaman yan yana çalışırlardı. Dorothy'nin köşesi düzenliydi, zarifti; Jack'inkine çok büyük tuvaller yığılmıştı, o da dağınıklık içinde çalışırdı. Şimdi Stella bu iyi niyetli düzenlemenin hâlâ devam edip etmediğini

görmek için bakındı, ama Jack onun arkasından içeri girdiğinde şöyle dedi: "Dorothy henüz yeniden çalışmaya başlamadı. Onu özlediğimi söyleyebilirim."

Burası, kenarlara sıralanmış ve bitkilerle dolu masalarla hâlâ kısmen bir seraydı. Nemli ve sıcaktı.

"Güneş tam tepedeyken cehennem kadar sıcak oluyor. Dorothy de, küçük yaşta düzgün bir iklime alışabilmesi için bazen Paul'u buraya getiriyor."

Dorothy stüdyonun öteki ucundan yanında bebek olmaksızın içeri girdi. Vücut hatları yerine gelmişti. Muntazam, narin kollarıyla ufak tefek, esmer bir kadındı. Kıpkırmızı ama hayli çarpık dudakları ve biraz eğri büğrü, siyah, parlak kaşları olan yüzü beyazdı. Yani güzel olmasa da canlı ve etkileyici bir görünümü vardı. Biri bu kadar iriyarı, etine dolgun ve sarışın, diğeri bu kadar esmer ve hayat dolu bu iki kadın, o ve Stella, birlikte farklılıklarını karşılaştırmaktan keyif aldıkları anlar yaşarlardı.

Dorothy güneş ışıklarının huzmelerinin arasından öne doğru çıktı, durdu ve şöyle dedi: "Stella, geldiğine memnun oldum." Sonra da yine biraz öne, birkaç adım ilerleyip onlara bakarak durdu. "Birlikte iyi görünüyorsunuz," dedi hoşnutsuz bir bakışla. Her iki ifadede ağır ve gereğinden fazla vurgulu bir şey vardı, Stella da şöyle dedi: "Jack'in ne yaptığını merak ediyordum."

"Çok iyi sanırım," dedi Dorothy, şövaledeki yeni tuvale bakmaya gelirken. Tuvalde mavi gökyüzü, mavi deniz ve ışık parıltıları arasında yüzen insanlarla birlikte güneşin aydınlattığı kahverengi ve pürüzsüz kayalar vardı. Jack güneydeyken karısının –her ikisinin de çocukluğunun ortak geçmişini tanımladığı gibi– "kir, pislik ve ıstırap" olarak tanımladığı resimler yapardı. İngiltere'de bunlar gibi sahnelerin resmini yapardı.

"Beğendin mi? İyi, değil mi?" dedi Dorothy.

"Hem de çok," dedi Stella. Her zaman Jack'in görünüşteki benliğiyle, bir anda, belki de Manchester'da bir fabrikanın işçi kitlesi içinde gözden kaybolabilecek ufak tefek, suskun adamcağızla bunlar gibi duygulara hitap eden parlak resimler arasındaki karşıtlıktan hoşlanırdı.

"Peki ya sen?" diye sordu Stella.

"Bebek sahibi olmak içimdeki yaratıcı her şeyi öldürdü – hamile olmaktan epey farklı," dedi Dorothy, ama şikâyet etmeksizin. Hamileyken deli gibi çalışmıştı.

"Biraz cesaret," dedi Jack, "oğlan daha yeni doğdu."

"Eh, umurumda değil," dedi Dorothy. "Gülünç olan bu işte, umurumda *değil*." Bunu ifadesiz, kayıtsız bir şekilde söyledi. Onlara yine, biraz sıkıntılı bir mesafeden bakıyor gibiydi. "Siz ikiniz birlikte iyi görünüyorsunuz," dedi ve yine ufak çapta bir şok yaşandı.

"Pekâlâ, biraz çaya ne dersin?" dedi Jack; Dorothy de hemen o anda şöyle dedi: "Arabayı duyduğumda yaptım. İçeride daha iyi olur diye düşündüm, güneş gerçekten pek ısıtmıyor." Beyaz keten elbisesi tepedeki pencere camlarından gelen baklava şekilli sarı ışıkta çözülerek belirsizleşirken seradan en önde çıktı; o kadar ki, Stella'nın aklına Jack'in yeni resminde güneş ışığı altında çözülerek belirsizleşen yüzücülerin beyaz uzuvları geldi. Bu iki kişinin çalışmalarını hatırladı, hem de her yönden: o kadar evli, o kadar yakınlardı.

Küçük evin kapısına kadar biçilmemiş çimenlik alandan geçmek için harcanan süre, Dorothy'nin haklı olduğunu göstermeye yetti: Hava gerçekten serindi. İçeride bu durumu telafi eden iki elektrikli ısıtıcı vardı. Aşağı katta eskiden iki küçük oda vardı, ama taş zeminli, kireç badanalı, alçak tavanlı tek bir güzel oda haline getirilecek şekilde tadilat görmüştü. Mor kareli bir örtüyle kaplı çay masası, temiz camlarından çiçekli çalıların ve ağaçların göründüğü bir pencerenin yakınında hazır bekli-

yordu. Büyüleyici. Isıtıcıları ve kendilerini pencerenin ardından İngiliz kırlarını hayranlıkla seyredebilecek şekilde düzenlemişlerdi. Stella bebeğe bakındı; Dorothy şöyle dedi: "Arkadaki beşikte." Ardından şöyle sordu: "Seninki çok ağlar mıydı?"

Stella güldü ve yine, "Hatırlamaya çalışacağım," dedi.

"Bütün deneyiminle bize rehberlik etmeni ve yol göstermeni bekliyoruz," dedi Jack.

"Hatırladığım kadarıyla, nedenini hiç anlamadığım bir şekilde, üç ay boyunca küçük bir şeytan gibiydi, sonra birdenbire medenileşti."

"Üç ay gelip geçer," dedi Jack.

"Altı hafta kaldı," dedi Dorothy, çay fincanlarını Stella'nın onda yeni rastladığı mahmur bir kayıtsızlık içinde tutarken.

Stella, "Sana zorlu mu geliyor?" diye sordu,

"Hayatımda hiç daha iyi hissetmemiştim," dedi Dorothy hemen, sanki suçlanmışçasına.

"İyi görünüyorsun."

Çok değil, biraz yorgun görünüyordu; Stella, Jack'in kendisini hangi nedenle uyardığını anlayamadı. Rehaveti, içine kapanık görünümünü kastetmediyse elbette. Dorothy'nin neşesi, canlı zekâsının ifadesi olan arkadaşça ataklığı durulmuştu. İşlerle Jack'in ilgilenmesine izin vererek, belli belirsiz gülümseyerek derin bir havalı koltuğa sırtını verip oturdu.

"Onu bir dakika içinde buraya getiriyorum," dedi arkada güneşin aydınlattığı bahçeden gelen sessizliği dinleyerek.

"Bırak onu," dedi Jack. "Zaten nadiren sessiz. Rahatla be kadın, bir sigara iç."

Jack onun için bir sigara yaktı, o da sigarayı aynı belli belirsiz şekilde aldı, gözleri yarı kapalı halde duman üfürerek oturdu.

"Philip'ten haber aldın mı?" diye sordu, nezaketten değil de, ani bir ısrarla.

"Elbette haber aldı, onun telefonu var," dedi Jack.

"Nasıl hissettiğini bilmek istiyorum," dedi Dorothy. "Nasıl hissediyorsun Stell?" Kulağı sürekli bebekteydi.

"Ne konuda?"

"Onun geri dönmemesi konusunda."

"Ama geri gelecek, bu yalnızca bir aylık," dedi Stella ve şaşkınlıkla kendi sesinin gergin olduğunu duydu.

"Görüyor musun?" dedi Dorothy Jack'e, sözcükleri kastederek, içlerindeki gerginliği değil.

Onun ve Philip'in tartışılmış olmasının kanıtlanması üzerine Stella önce memnuniyet hissetti: zira böyle iki iyi arkadaş tarafından anlaşılmış olmak memnuniyet vericiydi; sonra da, Jack'in uyarısını hatırlayarak huzursuz hissetti.

"Neyi görecek?" diye sordu Dorothy'ye, gülümseyerek.

"Bu kadar yeter artık," dedi Jack karısına, gerçekleşmiş olan konuşmayı sürdüren inatçı bir öfke patlamasıyla.

Dorothy kocasından komut aldı ve bir an için sessiz kaldı, ardından da devam etmeye zorlanmış gibi göründü: "Düşünüyorum da, kocanın gidip sonra geri gelmesi hoş olmalı. Farkında mısın, Jack ve ben evlendiğimizden beri hiç ayrı kalmadık. Bu on yılı aşan bir süre. İki yetişkin insanın sürekli Siyam ikizleri gibi birbirine yapışık oluşunun berbat bir yanı olduğunu düşünmüyor musun?" Bu, Stella'ya sahiden yalvaran bir yakarışla bitmişti.

"Hayır, bence bu harika."

"Ama bu kadar çok yalnız kalmaya aldırış etmiyor musun?"

"O ***kadar*** çok değil; yılda yalnızca iki ya da üç ay. Eh, elbette aldırış ediyorum. Ama yalnız kalmaktan hoşlanıyorum gerçekten. Ama sürekli birlikte olsaydık bun-

dan da hoşlanırdım. Sizin ikinizi kıskanıyorum." Stella, bir ay daha kocasından ayrı kalmak zorunda olduğu için kendine acıdığından gözlerinin nemlendiğini fark edince şaşırdı.

"Peki, o ne düşünüyor?" diye sordu Dorothy. "Philip ne düşünüyor?"

Stella şöyle dedi: "Eh, bence zaman zaman uzaklaşmaktan hoşlanıyor, evet. Mahremiyetten hoşlanır, bundan keyif alır, ama bu hal bana geldiği kadar kolayca gelmez ona." Daha önce hiç söylememişti bunu, zira daha önce bunu hiç düşünmemişti. Dorothy'nin kendisini kışkırtmasını beklemek zorunda kaldığı için kendine kızdı. Ama kızmanın, Dorothy'nin içinde bulunduğu durumda, bu durum her ne olursa olsun, yapmaması gereken bir şey olduğunu biliyordu. Yol göstermesi için Jack'e gözucuyla baktı, ama o kararlı bir şekilde piposuyla meşguldü.

"Eh, ben Philip gibiyim," dedi Dorothy. "Evet, Jack bazen çıkıp gitse buna bayılırım. Sanırım Jack'le gündüz gece, her geçen yıl kapalı kalmaktan boğuluyorum."

"Teşekkürler," dedi Jack, kısaca ama güler yüzlü bir ifadeyle.

"Hayır, ama gerçekten bunu kastediyorum. İki yetişkinin birbirinin gözü önünden bir saniye ayrılmamasının küçük düşürücü bir yanı var."

"Eh," dedi Jack, "Paul biraz daha büyüdüğünde bir ay kadar çekip gidersin, geri döndüğünde de benim değerimi anlarsın."

"Senin değerini anlamadığımdan değil, bununla hiç ilgisi yok," dedi Dorothy ısrarla, adeta tiz bir sesle, belli ki huzursuzluktan hararetlenmiş bir halde. Rehaveti epey geçmişti, kolları da sarsılıyor ve hareket ediyordu. Şimdi de bebek, adeta babasının ondan söz etmesiyle kışkırtılmış gibi bir çığlık attı. Jack karısından önce davranarak ve, "Onu alırım," diyerek ayağa kalktı.

Dorothy, kocasının geri gelene dek bebekle yaptığı hareketlere kulak vererek oturdu, adam da omzunda uzanmış bebeği becerikli bir elle destekleyerek geri geldi. Oturdu, oğlunu göğsünün üzerine kaydırdı ve şöyle dedi: "İşte böyle, şimdi sesini kes de bizi biraz daha rahat bırak." Bebek, yeni doğmuş bir çocuğun şaşkın ifadesiyle onun yüzüne bakıyordu, Dorothy de her ikisine gülümseyerek oturdu. Stella onun huzursuzluğunun, yinelenen kesintili hareketlerinin çocuğu kollarının arasına almaya, onun bedenini kendi bedenine yaslamaya özlem –daha çok, ihtiyaç– duyması anlamına geldiğini anladı. Jack de bunu hissetmiş gibiydi, zira Stella onun doğrulup bebeği karısının kollarına bırakmasının bilinçli bir karar olmadığına yemin edebilirdi. Kadının bedeni, ihtiyaçları sözcükler olmaksızın doğrudan ona seslenmişti, o da kadının istediğini vermek için hemen yerinden doğrulmuştu. Karıkoca arasındaki bu sessiz, içgüdüsel konuşma Stella'nın kocasını şiddetle ve onları bu kadar sık ayıran kadere karşı hınçla özlemesine neden oldu. Philip'in hasretini çekiyordu.

Bu sırada Dorothy, artık bebek, küçük ayakları annesinin elinde, hafifçe onun göğsüne yaslanarak yayılmışken güler yüzlü bir hale bürünmüştü. Stella da onu izlerken, gerçekten unutmuş olduğu bir şeyi hatırladı: kızı küçücük bir bebekken onunla arasındaki yakın, şiddetli fiziksel bağı. Bebek annesinin yüzüne bakarken Dorothy'nin onun boynu üzerinde titreyen küçük kafayı okşamasında bu bağı gördü. Yeni bir bebek sahibi olmanın neden âşık olmaya benzediğini hatırladı. Stella'nın içinde unutulmuş ya da kullanılmayan her içgüdü uyandı. Bir sigara yaktı, kendine hâkim oldu; diğer kadını kıskanmaktansa onun bebeğiyle aşk ilişkisinden keyif almaya koyuldu.

Ağaçların üzerine düşen güneş, pencerelerin camlarına vurdu; özellikle de beyaz elbisesi içindeki Dorothy'nin ve bebeğin üzerinde adeta sarı ve beyaz bir ışık kamaşması ve parlaması oldu. Stella'nın aklına yine Jack'in yaptığı güneşte çözülerek dağılan beyaz uzuvlu yüzücülerin resmi geldi. Dorothy elini bebeğin gözlerine siper etti ve sersemlemiş bir halde şöyle dedi: "Bu herhangi bir erkekten daha iyi, değil mi Stell? Herhangi bir erkekten daha iyi değil mi?"

"Eh – hayır," dedi Stella gülerek. "Hayır, uzun süre için değil."

"Böyle diyorsan bilmen gerek... Ama hiç hayal edemiyorum... Söyle bana Stell, Philip'in uzaktayken ilişkileri oluyor mu?"

"Tanrı aşkına!" dedi Jack, kızgın bir halde. Ama kendine hâkim oldu.

"Evet, eminim oluyordur."

"Buna aldırış ediyor musun?" diye sordu Dorothy, bebeğin ayaklarını kapanan avucunun içinde severken.

Ve şimdi Stella, hatırlamaya, eskiden buna aldırış etmiş olduğunu, aldırış ettiğini, bununla uzlaştığını ve buna artık ne şekilde aldırış etmediğini düşünmeye itilmişti.

"Bu konuyu düşünmüyorum," dedi.

"Eh, ben olsam aldırış etmezdim," dedi Dorothy.

"Haber verdiğin için teşekkürler," dedi Jack, kendisine rağmen kısa bir şekilde. Sonra da kendini gülmeye zorladı.

"Peki ya sen, Philip uzaktayken ilişkilerin oluyor mu?"

"Bazen. Pek değil."

"Biliyor musun, Jack bu hafta bana ihanet etti," dedi Dorothy, bebeğe gülümseyerek.

"Bu kadar *yeter*!" dedi Jack, gerçekten kızgın bir halde.

"Hayır, bu kadar yetmez, yetmez. Çünkü berbat olan tarafı şu ki, umurumda değil."

"Eh, bu durumda neden umurunda olsun?" Jack, Stella'ya döndü. "Şu tarlanın karşısında yaşayan bir aptal sürtük var, Lady Edith. Sokağında gerçek, kanlı canlı sanatçıların yaşaması onu heyecanlandırıyor. Eh, Dorothy şanslıydı, bebek onun bahanesi oldu, ama ben onun aptal partisine gitmek zorunda kaldım. İçkiler su gibi akıyordu ve en inanılmaz insanlar – bilirsin. Onları bir romanda okusan asla inanmazsın... ama saat on ikiden sonrasını pek hatırlayamıyorum."

"Ne olduğunu biliyor musun?" dedi Dorothy, "Ben bebeğe mama yediriyordum, saat fazlasıyla erkendi. Jack yatakta dimdik oturdu ve şöyle dedi: 'Tanrım, Dorothy, şimdi hatırladım, şu aptal Lady Edith sürtüğünü brokar koltuğunda düdükledim.'"

Stella güldü. Jack bir kahkaha attı. Dorothy, beğeni ifade eden pervasızca bir kıkırdamayla güldü. Ardından, ciddi bir tavırla şöyle dedi: "Ama mesele bu Stella – mesele şu ki, zerre umursamıyorum."

"Ama neden umursayasın?" diye sordu Stella.

"Ama bunu ilk kez yapışı, elbette umursuyor olmalıyım, değil mi?"

"Bundan o kadar emin olma," dedi Jack, enerjik bir şekilde piposunu tüttürerek. "Bu kadar emin olma." Ama bu yalnızca konuşmanın biçimi uğrunaydı, Dorothy de bunu biliyordu ve, "Elbette umursamalıydım, değil mi Stell?" dedi.

"Hayır. Sen ve Jack birlikte bu kadar harika olmasaydınız umursardın. Ben de umursardım, Philip ve ben..." Gözyaşları yüzünde akmaya başladı. Akmalarına izin verdi. Onlar onun iyi arkadaşlarıydı; üstelik içgüdüleri, Dorothy bu ruh halindeyken gözyaşlarının kötü bir şey olmadığını söylüyordu. Burnunu çekerek şöyle dedi:

"Philip eve geldiğinde her zaman ilk bir-iki gün berbat bir ateşli tartışmamız olur, önemsiz bir konuda, ama bunun asıl nedeni, biz de bunu biliriz, onun muhtemel bir ilişkisini kıskanmamdır, aynısı onun için de geçerli. Sonra yatağa gidip bunu telafi ederiz." Bir aylığına ertelenmiş, günlük yaşamlarının tatlı mücadelesinin takip edeceği bu mutluluğu düşünerek acı acı ağladı.

"Ah, Stella," dedi Jack. "Stell..." Adam ayağa kalktı, bir mendil kaptı, onun gözlerini sildi. "Dur tatlım, yakında geri gelecek."

"Evet, biliyorum. Yalnızca, siz birlikte çok iyisiniz, ben de ne zaman sizinle olsam Philip'i özlüyorum."

"Eh, sanırım birlikte iyiyiz, değil mi?" dedi Dorothy, şaşırmış bir ses tonuyla. Sırtını karısına dönmüş olarak Stella'nın üzerine eğilmiş olan Jack, bir uyarı işareti yaptı, ardından da duruma el koyarak doğrulup döndü. "Saat neredeyse altı oldu. Paul'u emzirsen iyi olur. Stella akşam yemeğini pişirecek."

"Öyle mi? Ne kadar hoş," dedi Dorothy. "Mutfakta her şey var Stella. İlgilenilmek ne kadar güzel."

"Sana konağımızı göstereyim," dedi Jack.

Yukarıda iki küçük beyaz oda vardı. Biri, içinde kendilerinin ve bebeğin eşyaları olan yatak odasıydı. Diğeri de eşyalarla tıka basa doldurulmuşbir ardiyeydi. Jack geniş bir deri dosyayı boş yataktan kaldırdı ve şöyle dedi: "Bunlara bak Stell." Sırtı ona dönük, başparmağı piponun lülesiyle uğraşırken bahçeye doğru bakarak pencerenin önünde durdu. Stella yatağa oturdu, dosyayı açtı ve hemen o anda haykırdı: "Bunları ne zaman yaptı?"

"Hamileliğinin son üç ayında. Hiç böyle bir şey görmedim, onları birbiri ardına ortaya çıkardı."

Her biri her türden denge, gerilim, ilişki içinde iki bedenden oluşan yüzlerce karakalem çizim vardı. İki beden Jack'in ve Dorothy'nindi, hepsi olmasa da çoğu çıp-

laktı. Çizimler, yalnızca Dorothy'nin başarısında gerçek bir sıçramayı gösterdikleri için değil, cesur duygusallıkları nedeniyle şaşkınlık uyandırıyordu. Bunlar evlilik üzerine bir çeşit ilahî, ya da yüceltmeydi. Jack ve Dorothy'nin, birbirlerine yaklaşan ya da birbirlerinden uzaklaşan her bir hareketinde görünür olan, birlikte olmadıklarında bile görünür olan içgüdüsel yakınlığı, uyumu burada açık, sakin bir zarafetle kutlanmıştı.

"Bunların bazıları epey etkileyici," dedi Jack, içindeki kuzeyli işçi sınıfı çocuğu bir anlık katı iş ahlakıyla canlanırken.

Ama Stella güldü, zira erdem taslama hali, gururu maskeliyordu: Çizimlerden bazıları müstehcendi.

Serinin son birkaç örneğinde kadının bedeni hamilelik sonucu şişmişti. Bunlar, bedeni, kadının bedenini komuta ederken güç ve güven ifade eden duruşlarda duran ya da uzanan kocasına karşı kadının duyduğu güveni gösteriyordu. En sonuncusunda Dorothy büyük karnını iki eliyle destekleyerek kocasından uzakta duruyordu, Jack'in elleri de onun omuzlarının üzerinde koruyucu bir haldeydi.

"Bunlar harika," dedi Stella.

"Harika, değil mi."

Stella gülerek ve sevgiyle Jack'e baktı; zira onun kendisine bu çizimleri göstermesinin yalnızca karısının yeteneğinden duyduğu gurur değil, aynı zamanda bunu Stella'ya Dorothy'nin ruh halini fazla ciddiye almamasını söyleme biçimi olarak kullanması olduğunu anladı. Ayrıca kendini neşelendirmek için. Stella birdenbire şöyle dedi: "Eh, o zaman gayet iyi, değil mi?"

"Ne? Ah, evet, ne demek istediğini anlıyorum, sanırım gayet iyi."

"Biliyor musun?" dedi Stella, sesini alçaltarak. "Sanırım Dorothy kendini sana karşı sadakatsiz hissettiği için suçluluk duyuyor."

"*Ne?*"

"Hayır, bebekle yani, bütün mesele bu."

Adam sıkıntılı bir halde, sonra da yavaşça gülümseyerek kadınla yüz yüze gelmek için döndü. Bu gülümsemede Dorothy'nin kocası ve Lady Edith üzerine attığı kahkahada olduğu gibi beğeni ifade eden aynı yoğun pervasızlık vardı. "Öyle mi düşünüyorsun?" Bastırılamaz bir şekilde ve yüksek sesle birlikte güldüler.

"Bu hangi fıkra?" diye bağırdı Dorothy.

"Gülüyorum çünkü çizimlerin çok iyi," diye bağırdı Stella.

"Evet, öyle değil mi?" Ama Dorothy'nin sesi ifadesiz bir kuşkuculuğa doğru değişti: "Sorun şu ki, onları nasıl yapmış olduğumu hayal edemiyorum, onları bir daha yapabileceğimi hayal edemiyorum."

"Alt kata," dedi Jack Stella'ya ve aşağıya indiklerinde Dorothy'nin bebeği emzirdiğini gördüler. Bebek bütün varlığıyla, tamamı hareket halinde emiyordu. Yumruklarıyla Dorothy'nin dolgun, güzel göğsünü yumruklayarak göğüsle boğuşuyordu. Jack sırıtarak yukarıdan her ikisine bakarak durdu. Dorothy Stella'ya, uzandığı halının üzerine küçük bir tırmık atarak, pençelerin kılıfa girip çıktığı bir patiyi uzatırken bir yanında işe koyulmuş yavrularına bakmak için sarı gözlerini hafifçe kapayan bir kediyi hatırlattı.

"Vahşi bir yaratıksın sen," dedi Stella gülerek.

Dorothy küçük, canlı yüzünü kaldırdı ve gülümsedi. "Evet, öyleyim," dedi ve uzaktan enerjik bebeğinin başının üzerinden o ikisine sakin bir şekilde baktı.

Stella akşam yemeğini taş bir mutfakta pişirdi, yanında da Jack'in bu mutfağı dayanılabilecek duruma getirmek için oraya taşıdığı bir ısıtıcı vardı. Kadın, sıkıntıyı göze alıp yanında getirdiği iyi yiyecekleri kullandı. Pişirmek bir süre aldı, sonra da üçü büyük bir ahşap masada

ağır ağır yemek yediler. Bebek uyumamıştı. Yerde birkaç dakika bir yastığın üzerinde homurdandı, sonra da babası, daha önce yaptığı gibi onu kucağına almak isteyen annesine teslim etmeden kısa bir süre kucağında tuttu.

"Onun ağlamasına izin vermem gerekir," dedi Dorothy. "Ama neden ağlasın? Arap ya da Afrikalı bir bebek olsa bir bezle sırtına sarılı olurdu."

"Böylesi çok daha iyi oluyor," dedi Jack. "Bence gün ışığına fazla erken çıkıyorlar; on sekiz ay kadar içeride kalmalılar, çok daha iyi olur."

Dorothy ve Stella bir ağızdan, "Biraz merhamet," dediler ve hepsi güldüler, ama Dorothy oldukça ciddi bir şekilde şöyle ekledi: "Evet, ben de böyle düşünüyorum."

Bu hoş hava uzun yemek boyunca sürdü. Dışarıda aydınlık solgunlaştı, azaldı; içeride de lambaları yakmadan yaz alacakaranlığının kararmasını beklediler.

"Çok geçmeden gitmem gerek," dedi Stella, hayıflanarak.

"Ah, hayır, kalmalısın!" dedi Dorothy tiz bir sesle. Jack ve Dorothy'nin kendilerini zorlayarak gerginliğini unutturmaya çalıştıkları kadın bir anda geri gelmişti.

"Hepimiz Philip'in geleceğini düşündük. Çocuklar yarın gece dönecek, tatildeydiler."

"O halde yarına kadar kal, seni *istiyorum*," dedi Dorothy huysuzca.

"Ama yapamam," dedi Stella.

"Etrafta başka bir kadının mutfağımda yemek pişirmesini, benimle ilgilenmesini isteyeceğimi hiç düşünmezdim, ama istiyorum," dedi Dorothy, belli ki ağlamak üzere.

"Eh, tatlım, bana katlanmak zorunda kalacaksın," dedi Jack.

"Sorun olur mu Stell?"

"Sorun olacak şey *ne*?" diye sordu Stella merakla.

"Jack'i çekici buluyor musun?"

"Çok."

"Eh, öyle bulduğunu biliyorum. Jack, Stella'yı çekici buluyor musun?"

"Beni de bir dene," dedi Jack, sırıtarak, ama aynı zamanda Stella'ya uyarı sinyalleri vererek.

"Peki o halde!" dedi Dorothy.

"*Ménage à trois*"[1] nasıl? diye sordu Stella gülerek. "Peki, benim Philip'e ne dersiniz? O nereye uyuyor?"

"Eh, konu oraya gelecekse, şahsen Philip'e aldırış etmem," dedi Dorothy, düz siyah kaşlarını çatarak.

"Seni suçlamıyorum," dedi Stella, yakışıklı kocasını düşünürken.

"Yalnızca bir ay, geri gelinceye kadar," dedi Dorothy. "Bak ne diyeceğim, bu aptal köy evini bırakırız, daha baştan İngiltere'nin içinde uzak bir yere saplanıp kaldığımız için çıldırmış olmalıyız. Üçümüz toplanıp bebekle İspanya'ya ya da İtalya'ya gideriz."

"Peki, başka?" diye sordu Jack, her koşulda güler yüzlü bir halde, güvenlik valfı olarak piposunu kullanarak.

"Evet, çokeşliliği onayladığıma karar verdim," dedi Dorothy. Elbisesini açmıştı; bebek de bu kez sakince, annesinin koynunda rahatlamış bir halde yine emiyordu. Dorothy onun başını hafifçe, usulca okşarken sesini yükselterek diğer iki kişiye ısrarcı bir şekilde konuştu: "Bunu daha önce hiç anlamamıştım, ama artık anlıyorum. Ben kıdemli eş olacağım, siz ikiniz de benimle ilgilenebilirsiniz."

"Başka plan var mı?" diye sordu Jack. "Sen ara sıra Stella ve benim sevişmemizi izlemek için uğrarsın, değil mi? Ya da yüce iznini lütfedip bizim ne zaman gidip yapacağımızı mı söyleyeceksin?"

1. (Fr.) Üçlü ilişki. (Ç.N.)

"Ah, ne yaptığınız umurumda değil, mesele bu," dedi Dorothy, iç çekerek ama perişan bir sesle konuşarak.

Birbirlerine bakmamaya özen gösteren Jack ve Stella bekleyerek oturmaya devam ettiler.

"Dün gazetede bir şey okudum, beni etkiledi," dedi Dorothy konuşkan bir tavırlar. "Birlikte yaşayan bir erkek ve iki kadın – burada, İngiltere'de. Her ikisi de onun karısı, kendilerini onunla evli kadınlar olarak görüyorlar. Kıdemli olanın bir bebeği var, genç eş de adamla yatıyor – eh, satır aralarını okuyunca böyle anlaşılıyor."

"Satır aralarını okumayı bırakırsan iyi olur," dedi Jack. "Bu hiçbir işe yaramıyor."

"Hayır, bundan hoşlanırdım," diye diretti Dorothy. "Evliliklerimizin aptalca olduğunu düşünüyorum. Afrikalılar ve öyle insanlar, onlar daha doğrusunu biliyor, akılları çalışıyor."

"Stella'yla gerçekten sevişseydim senin ne halde olacağını görebiliyorum," dedi Jack.

"Evet!" dedi Stella, iradesine aykırı olarak sitemli bir kısa kahkahayla.

"Ama aldırış etmezdim!" dedi Dorothy ve gözyaşlarına boğuldu.

"Bu kadar yeter artık Dorothy," dedi Jack. Ayağa kalktı, emişi artık mekanik hale gelen bebeği aldı ve şöyle dedi: "Dinle şimdi, hemen yukarı çıkıp uyuyorsun. Bu küçük alçağın midesi tıka basa dolu, bahse girerim saatlerce uyur."

"Uykum yok," dedi Dorothy hıçkırarak.

"O halde sana bir uyku hapı vereyim."

Ardından uyku hapları aramaya başladı. Hiç bulamadı. "Bu tam bize uygun," diye inledi Dorothy, "burada bir uyku hapımız bile yok... Stella, kalmanı isterim, gerçekten isterim. Neden kalamıyorsun?"

"Stella yalnızca bir dakika içinde gidiyor, onu istasyona bırakıyorum," dedi Jack. Bir kadehe biraz viski koydu, karısına verdi ve şöyle dedi: "Şimdi bunu iç de, aşkım, buna bir son verelim. Bıkmaya başladım." Sesi bıkmış gibi geliyordu.

Dorothy uysalca viskiyi içti, sandalyesinden sarsak bir şekilde kalktı ve yavaşça üst kata çıktı. "Ağlamasına izin verme," dedi gözden kaybolurken.

"Ah, seni aptal sürtük!" diye bağırdı adam onun arkasından. "Onun ağlamasına ne zaman izin verdim? Dur, bir dakika bekle," dedi Stella'ya, bebeği ona verirken. Üst kata koştu.

Stella bebeği kucağına aldı. Bu, başka bir kadının, çocuğunu kucağına almasının Dorothy'nin yeni ortaya çıkan şiddetli sahiplenme duygusunu ne kadar rahatsız ettiğini hissettiğinden beri neredeyse ilk kez oluyordu. Küçük, uykulu, kırmızı yüze doğru baktı ve yumuşak bir şekilde şöyle dedi: "Eh, epey sorun çıkarıyorsun, değil mi?"

Jack üst kattan bağırdı: "Bir dakika gel, Stell." Kadın bebekle yukarı çıktı. Viskiden uyuşmuş, gece lambası da ondan uzağa çevrilmiş haldeyken yatakta kıvrılmıştı. Bebeğe baktı, ama Jack onu Stella'dan aldı.

"Jack benim aptal bir sürtük olduğumu söylüyor," dedi Dorothy, Stella'ya mahcup bir halde.

"Eh, boş ver, yakında farklı hissedeceksin."

"Öyle diyorsan, sanırım öyledir. Tamam, *uyuyacağım*," dedi Dorothy, inatçı, üzgün ve hafif bir sesle. Diğer tarafa dönerek onlardan uzaklaştı. İsteri krizinin son alevlenişinde şöyle dedi: "Neden siz ikiniz istasyona birlikte yürümüyorsunuz? Güzel bir gece."

"Yürüyeceğiz," dedi Jack, "merak etme."

Kadın zayıf bir kıkırdama patlattı, ama dönmedi. Jack artık uyumakta olan bebeği yatağa, Dorothy'den

yaklaşık otuz santim öteye bıraktı. Dorothy de küçük, meydan okuyan beyaz sırtını battaniyeye sarılı yumağa, yani oğluna çevirene kadar dönüp durdu.

Jack, Stella'ya kaşlarını kaldırdı: ama Stella belleğinin sinirleri, içini tatlı bir sıcaklıkla doldururken anne ve bebeğe bakıyordu. Böylesine büyük bir mutluluğa sahip olan bu kadının ne zamandır yaptığı gibi kocasına eziyet etmeye, arkadaşına eziyet etmeye ne hakkı vardı – şimdi yapmış olduğu gibi, onların nezaketine güvenmeye ne hakkı vardı?

Bu düşüncelere şaşırmış bir halde alt kata doğru yürüyerek uzaklaştı ve gözyaşlarını engellemek için gözlerini sıkı sıkı yumarak bahçeye açılan kapıda durdu.

Çıplak kolunda bir sıcaklık hissetti – Jack'in kolunu. Gözlerini açtığında onun, endişeli bir halde, üzerine doğru eğildiğini gördü.

"Seni gerçekten çalıların arasına sürükleseydim Dorothy'yle ödeşmiş olurduk..."

"Beni sürüklemene gerek kalmaz," dedi adam; sözcüklerde bu durumun gerektirdiği ölçüde patavatsızlık olsa da, kadın onun ciddiyetinin her ikisini de tehlikeye soktuğunu hissetti.

Adamın elinin sıcaklığı kadının sırtı boyunca kaydı, kadın da elinin basıncı altında ona döndü. Yanakları birbirine dokunarak, ten ve saç kokuları ısınmış çimen ve yaprakların kokularına karışarak birlikte dikilip durdular.

Kadın düşündü: Şimdi olacak şey Dorothy, Jack ve o bebeği patlatıp havaya uçurur; bu, evliliğimin sonu olur; her şeyi patlatıp küçük parçalarına ayırır.

Bunda adeta hâkim olunamaz bir haz vardı.

Kadın Dorothy'yi, Jack'i, bebeği, kendi kocasını ve henüz yetişkin olmamış iki çocuğunu dağılmış, gökyüzünde bir patlamanın ardından moloz parçaları gibi yere doğru dönerek düşerken gördü.

Jack'in ağzı, kadının bütün benliğini mutluluk içinde ayrıştırarak yanağından ağzına doğru ilerliyordu. Kadın, yumulmuş gözkapaklarına karşın, üst katta kundaktaki bebeği gördü ve enerjik bir şekilde şöyle haykırdı: "Canın cehenneme Dorothy, canın cehenneme, canın cehenneme, onu öldürmek isterdim!" Ve gerileyerek bu durumdan kurtuldu.

Erkek de, tepki sonucu patlayarak derin ve şiddetli bir öfkeyle şöyle dedi: "Her ikinizin de canı cehenneme! İkinizin de kahrolası boynunuzu büküp kırmak isterdim..."

Yüzleri birbirlerine otuz santim kadar bir mesafede, gözleri düşmanlıkla bakıyordu. Kadın, çaresiz bebeğin hayalini görmese şu anda birbirlerinin kollarında olacaklarını düşündü – bir çift dinamo gibi şehvet ve arzu üreterek, dedi kendi kendine, ifadesiz bir öfkeyle titrerken.

"Gitmesem trenimi kaçıracağım," dedi kadın.

"Mantonu alayım," dedi adam ve onu bahçenin boşluğunda savunmasız bırakarak içeri girdi.

Dışarı çıktığında ona dokunmadan mantoyu omuzlarına bıraktı ve, "Haydi, seni arabayla götüreyim," dedi. Kadının önünden arabaya yürüdü, kadın da biçilmemiş çimlerin üzerinden uysal bir biçimde onu takip etti. Gerçekten güzel bir geceydi.

BİR ODA

Bu dört küçük kutu gibi odalı daireye ilk geldiğimde yatak odası, pembe ve mavi renkte canlı bir duvar kâğıdıyla kaplı şömine duvarı dışında soluk pembeye boyanmıştı. Ahşap işlemesi koyu mor, neredeyse siyahtı. Bu boya kentin batı yakasındaki büyük bir dekorasyon mağazasında satılıyor, adı da Yabanlersini.

Dairede benden önce iki kız vardı. Belli ki kıt kanaat geçiniyorlardı, zira halı döşeme delik deşik olmuştu, duvarlar da seyahat posterleriyle süslenmişti. Üst kattaki kadın onların sık sık bütün gece süren partiler düzenlediğini söyledi. "Ama onların sesini duymaktan hoşlanırdım, hayatın seslerinden keyif alıyorum." Sitemkârdı. Onun keyif alacağı kadar sık parti vermem. Kızlar, dairenin geleneğini takip ederek yeni bir adres bırakmamışlardı. Yıllar içinde burada sıklıkla zil çaldığı ve insanların, "Agnus Ferguson – burada yaşadığını sanıyordum," diye sorduğu olmuştur. Peki ya Maitland'ler? Ya Mrs. Dowland? Genç Caitsby'ler? Bütün bu insanlar ve büyük olasılıkla diğer pek çoğu bu dairede yaşamış ve arkalarında hiçbir şey bırakmadan buradan ayrılmıştır. Onlar hakkında hiçbir şey bilmem; bazıları burada yıllardır yaşamış olduğu halde binadaki herhangi biri de bilmez.

Pembeyi fazla iddialı buldum ve birçok yanılgıdan sonra mürdüm rengi ya da Yabanmersini ahşap işlemeyi bırakıp beyaz duvarlarda karar kıldım. İlkin gri, sonra mavi perdelerim oldu. Yatağım pencerenin altındaydı. Üzerinde yazı yazmam için düşünülmüş bir çalışma masası var, ama her zaman kâğıt yığınlarıyla dolu. Bu yüzden oturma odasında ya da mutfak masasında yazıyorum. Ama yatak odasında çok zaman geçiriyorum. Yatak; okumak, düşünmek ya da hiçbir şey yapmamak için en iyi yer. Orası benim odam; yaşadığımı hissettiğim yer orası, şekli kötü olsa da, özellikleri hakkında çirkinden başka bir şey söylenemese de. Örneğin, şömine demirdendi – kabartmalı, topuzlu, süslemeli ve siyah. Kızlar onu, ağzında küçük bir havagazı ısıtıcısı kullanarak, olduğu gibi bırakmışlardı. Müthiş çirkinliği gözüme takılıp durdu; ben de şömine ve üzerindeki küçük kalın raf belli olmasın diye tavandan aşağı kadar bir panoyu koyu mürdüm rengine boyadım. Bütün duvar, gece vakti siyah gibi görünen mürdüm rengi olamayacağına göre, panonun her iki yanında, üzerinde pembe ve mavi kafeslerdeki kuşlar gibi renkli insanlar olan, iki pano halinde, saçma duvar kâğıdı kaldı. Şömine göze daha az rahatsız edici göründü, ama kullandığım ısıtma aracı, önceki bir daireden, orada çok kötü görünmediği için getirilmiş küp şeklinde bronz bir havagazı ısıtıcısıydı. Ama buraya hiç uymuyor. Yani duvar yekpare olarak görevini yerine getirmiyor, yararlı olamıyor.

Yatağımın yanındaki duvar da şekilsiz. Tavanın yatağın üzerine denk gelen bölümünde iki-üç metre uzunluğunda pütürlü, düzensiz bir kabartı var. Biri –Angus Ferguson mı? Maitland'ler mi? Mrs. Dowland mi?– düşen sıvayı yenilemeye girişmiş ve onu topak haline getirmiş. Böyle bir kabartı, işinin ustası hiçbir sıvacının yanına kâr kalmazdı.

Her şeyi düşünürsek, bu duvar bana keyif veriyor: Bana bir zamanlar yaşadığım başka bir evin düzensiz alçı duvarlarını hatırlatıyor. Acaba o eski evin alçı topaklı duvarlarının burada, Londra'da tekrarlanmasını istediğim için mi bu odayı beyaza boyamayı seçtim?

Tavan, tavan gibi: düz, beyaz, sade. Oda için fazla ağır olan ve kolayca düşebilecek gibi görünen bir bordürü var. Binanın yekpare bir çirkinliği var, ama ucuz malzemeyle inşa edilmiş, üstelik hiç de yekpare değil. Örneğin tıklatınca duvarlar boş ses veriyor; bordürler çıkartıldığında sanki duvarlar, duvar kâğıdının bir arada tuttuğu gevşek kum tanelerinden yapılmış gibi dökülmeye başlıyor. Hayattan bir miktar ses duymaktan hoşlanan yaşlı kadının kocasıyla birlikte yaşadığı tepemde olup biten her şeyi duyabiliyorum. Kadın İsveçli, İsveççe dersleri veriyor. Hoş bir tarzda giyiniyor ve tatlı, saygıdeğer bir yaşlı gibi görünüyor. Ama biraz çatlak. Kapısının iç tarafında kilit dillerinin ve sürgülerin yanında, ağır, özel olarak yerleştirilmiş kilitler var. Kapıyı çaldığımda on santim uzunluğunda bir zincirle açar ve benim (ya da onların) kendisine saldırmayacağımdan emin olmak için aradan bakar. İçeride temizlik ve düzen görünümü var. Bütün gününü temizlik ve düzenlemeyle geçiriyor. Dairesinde yapacak daha fazla şey bulamadığında, merdivenlere, şöyle diyen uyarılar asar: "Bu merdivenlere her kim çöp atarsa yetkililere bildirilecek!" Ardından bunun karşılığında her daireyi ziyaret eder (her biri diğerinin üzerinde, birbirinin aynısı sekiz daire var) ve bir sır veriyormuşçasına şöyle der: "Elbette uyarı sizi kastetmiyor."

Kocası bir ihracat firmasında çalışıyor, çoğu zaman evde değil. Kadın onun gelmesini beklediği zaman bir gelin gibi özenle giyinir ve kızararak onu karşılamak için dışarı çıkar. Yolculuklarından geri geldiği gecelerde tepemdeki yatak gıcırdar, ben de onların kıkırdadığını duyarım.

Onlar, her gece on birde yatan, her sabah dokuzda kalkan düzenli bir çifttir. Bana gelince, hayatımın dışarıya yansıyan hiçbir düzeni yoktur, onların yukarıda olması da hoşuma gider. Bazen, geç saatlere kadar çalıştığımda, onların kalktığını duyarım ve uykumun ya da yarı uykulu halimin arasında şöyle düşünürüm: Güzel, gün başlamış, öyle değil mi? Ben de adımları ve fincan tıkırtılarıyla karışmış yarı uyanıklığıma sürüklenerek geri dönerim.

Bazen, öğle vakti uykusu gece uykusundan daha ilginç olduğu için uyuduğum öğle saatlerinde kadın da uyuklar. Onun ve kendimin, sanki iki raftaymışız gibi birimiz diğerinin yukarısında yatay halde uzandığımızı hayal ederim.

Akşam yemeğinden sonra uzandığım zamanın öngörülmemiş hiçbir yanı yok. İlkin aşırı uyarılmanın neden olduğu iç huzursuzluğu ya da uyanıklığı hissetmeliyim, ya da biraz hasta ya da yorgun olduğumu. Sonra odanın karanlık olmasını sağlarım, telefon beni uyandırmasın diye bütün kapıları kaparım (gerçi uzaktan çalışı da bir rüyanın hoş karşılayacağım başlangıcı olabilir) ve bu ruh halini koruyarak dikkatle yatağa girerim. Bana ne yazmamı ya da nerede hata yaptığımı söyleyerek işimde yardımcı olan, işte bu rüyalardır. Üstelik çok fazla insan görmenin neden olduğu tedirginlik ateşinden de beni kurtarırlar. Öğleden sonraları her zaman bilinmeyene doğru uzun bir yolculuğa duyduğum merakla uykuya dalarım; uyku da hafif ve olağandışıdır, beni uyanık halde güçlükle tarif edilebilecek bölgelere götürür. Ama bir öğleden sonra ne bir tuhaf yolculuk oldu, ne de çalışmamla ilgili yararlı bir bilgi vardı. Uyku her zamankinden o kadar farklıydı ki zaman zaman uyanık olduğumu sandım.

Neredeyse karanlıkta, lacivertin çeşitli tonlarındaki perdeler kıpırdayan mor gölgeler yaparken yatmaktaydım. Dışarıda hareketli bir öğleden sonra vardı. Aşağıda-

ki dükkândan sesler duyabiliyordum; öfkeli bir bağrışma, bir tür ağız dalaşı, bir adamın ve bir kadının sesi vardı. Şömineye bakıyor ve ne türden birinin siyah demirden yapılma böyle korkunç bir modeli bile bile seçmiş olduğunu merak ederek ne kadar çirkin olduğunu düşünüyordum. Gerçi, elbette üzerini boyamıştım. Evet, param yetsin ya da yetmesin, küp şeklindeki bronz gaz ısıtıcısından kurtulmalı ve daha güzelini bulmalıyım. Bronz küpün yerinde olmadığını gördüm; küçük bir siyah demir ızgara ve içinde tüten küçük bir ateş vardı. Duman odadan geliyordu, gözlerim de yanmıştı.

Oda değişikti; baktıkça ürperdim ve kendime yabancılaştım. Duvarlarda genel havası soluk kahverengi olan bir duvar kâğıdı vardı, ama ona yakından bakınca kahverengimsi sarı yapraklardan ve kahverengi saplardan oluşan küçük bir desen gördüm. Üzerinde lekeler vardı. Tavan, duman nedeniyle sarımsı ve parlaktı. Pencerelerde paçavra haline gelmiş, birinde alt ucu sarkacak şekilde bir yırtık olan pembemsi kahverengi perdeler vardı.

Artık yatakta uzanmıyor, yatağa ve pencereye bakarak odanın karşı tarafındaki şöminenin başında oturuyordum. Dışarıda, kulak tırmalayıcı bir ağız dalaşı sürüyor, sesler sokaktan yükseliyordu. Üşüdüğümü hissettim, titriyordum, gözlerim de sulanıyordu. Kasvetle tüten, yumru halinde üç küçük parlak kömür, küçük ızgaraya yerleşmişti. Altımda bir yastık ya da katlanmış palto gibi bir şey vardı. Oda çok daha geniş görünüyordu. Evet, genişçe bir odaydı. Alçak, benden bir metre kadar daha kısa, kahverengi vernikli ve ahşap boyalı bir sandık, yatağın başında duruyordu. Yatağın ayakucuna serilmiş kırmızı bir asker battaniyesi vardı. Şöminenin her iki yanındaki girintilerin altında katlanmış bezler, eski dergiler, çömlekler, kahverengi bir çaydanlık taşıyan alçak ahşap raflar vardı. Bu eşyalar, ağır bir yoksulluk durumunu işaret ediyordu.

Odada yalnızdım, ama yan odada biri vardı. Beni mutsuz eden, hassaslaştıran sesler duyuyordum. Üst kattan, bana karşı düşmanca bir kahkaha. Yaşlı İsveçli mi gülüyordu? Kiminle birlikte? Aniden kocası mı gelmişti?

Yalnızlıkla o kadar baş başa kalmıştım ki bunun hiç hafiflemeyeceğini, hiç kimsenin yanıma gelip beni avutmayacağını hissettim. Oturup hastalığı çağrıştıran ucuz, kırmızı battaniyenin serili olduğu yatağa baktım ve duman gırtlağımı yakmakta olduğu için burnumu çektim. Çocuktum, bunu anlamıştım. Ve bir savaş vardı, savaşla ilgili bir şey, savaşın bu rüya ya da anıyla bir ilgisi vardı – *kimin* rüyası, *kimin* anısı? Kendi odama geri döndüm, üst kattaki ve yan dairedeki sessizlikle yatağıma uzandım. Koyu lacivert perdelerimin hafifçe kıpırdayışını izleyerek dairede tek başıma kaldım. Istırapla doluydum.

Güzel odamdan ayrılıp kendime çay yaptım; ardından perdeleri açtım ve içeriye ışık girmesini sağladım. Gaz ısıtıcısının düğmesini açtım; o da ısınıp kızarırken soğuğun anılarını uzaklaştırdı; etkili bronz malzemesinin arka tarafına, bildiğim kadarıyla içinde yıllarca kömür barındırmamış bir ızgaraya baktım.

O zamandan beri bu odanın altında, yanında ya da birinin anılarında yaşayan diğer odaya yeniden dönmek için kendimi rüya görmeye zorluyorum. Hangi savaştı bu? Bu ürperten yoksulluk kime aitti? Korku içindeki küçük çocuk hakkında da daha çok şey bilmek isterdim. O oğlan (ya da kız), odayı bu kadar büyük gösterecek kadar ufak olmalıydı. Şu âna kadar başaramadım. Belki de sokaktaki ağız dalaşıydı bunu... ama *neyi*? Ve neden?

İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI

"Sanırım gidiyorum," dedi Charlie. "Eşyalarım hazır." Annesi dokunmasın diye valizini hazırladığından emin olmuştu. "Ama vakit erken," diye çıkıştı kadın. Ama dönüp hoşça kal, derken üzerlerindeki suyu silkelemek için kızarmış ellerini birbirine çırpmaya başlamıştı bile. Oğlunun babaya görünmemek için erken gittiğini biliyordu. Ama şimdi arka kapı açıldı ve Mr. Thornton içeri girdi. Charlie ve babası birbirine benziyordu: uzun, aşırı zayıf, iri kemikli. Yaşlı madenci çömeldi, şakakları tutam tutam kırlaşmıştı, çökük yanakları da kömür madeninin ağzına benziyordu. Genç adam gösterişli sarı saçları ve iri gözleriyle hâlâ dinçti. Ama gözlerinin altında gerginliğin neden olduğu torbalar vardı.

"Yalnızsın," dedi Charlie gayriihtiyari, memnun bir halde, yine oturmaya hazır. Yaşlı adam yalnız değildi. Onun arkasında kapıdan avluya düşen ışıkta üç adam göründü, Charlie de hızla şöyle dedi: "Gidiyorum, baba, Noel'e kadar hoşça kal." Hepsi, Charlie'ye her zaman sağ omzunun ardında bir yerde beklemede duran bir cin misali kendi kinci düşmanı olarak görünen patavatsızlık ruhunu beraberinde getirerek küçük mutfağı doldurdu. "Yani hayal kulelerine geri dönüyorsun," dedi bir adam, başıyla ona hoşça kal derken. "Öğrenme saraylarına gidi-

yorsun," dedi bir başkası. İkisi de gülümsüyordu. Bunda hiç düşmanlık, hatta kıskançlık yoktu, ama bu Charlie'yi ailesinin dışında, yakınlarından uzakta bıraktı. Üçüncü adam, köyün bu en parlak oğluna övgüsünü sunarak şöyle dedi: "Bizimle gerektiği gibi bir Noel geçirmeye gelecek misin o halde, yoksa artık eşit olduğun lordlarla ve kontlarla gününü gün mü edeceksin?"

"Noel için evde olacak," dedi anne keskin bir dille. Onlara sırtını döndü ve patatesleri kesekâğıdından tek tek bir kâseye döktü.

"Ancak bir-iki günlüğüne," dedi Charlie kışkırtıcı ruha itaat ederek. "Bu, odun kesip su çekenlerle birlikte geçirmek için yeterli bir süre." Üçüncü adam, Doğru! dercesine başını salladı ve bir rahatlama feryadı atmak yerine başını geriye attı. Baba ve diğer iki adam onunla birlikte kahkaha attı. Genç Lennie, Charlie'yi cesaretlendirecek şekilde itip kaktı, Charlie de bunun karşılığında onu iteledi, bu sırada anne durumu kurtaran eşek şakası nedeniyle başını salladı ve gülümsedi. Gelgelelim Charlie neredeyse bir yıl boyunca evden uzakta kalmıştı, gülmeyi kesip onun gidişini beklemek üzere ayakta dikildiklerinde de, vakur gözleri bu gerçeği hatırladıklarını söylüyordu.

"Seninle daha çok zaman geçirmediğim için kusura bakma oğlum," dedi Mr. Thornton, "ama nasıl olduğunu biliyorsun."

Yaşlı madenci, sendikanın sekreterliğini yapmıştı, artık genel başkandı ve çalışma hayatını birçok mevkide madencilerin temsilcisi olarak geçirmişti. Köyde yürüdüğü zaman bir arka kapıda duran adamlar ya da mutfak önlüğü giymiş bir kadın, "Bir dakika Bill," diye seslenir ve onun peşinden gelirdi. Her akşam Mr. Thornton, televizyonu çocuklar sahiplenmişken, emekli maaşları, hak ta-

lepleri, iş kuralları, ödenekler hakkında tavsiyelerde bulunarak, formlar doldurarak, dertli hikâyeler dinleyerek mutfakta ya da oturma odasında otururdu. Mr. Thornton, Charlie kendini bildi bileli onun babası olmaktan çok köyün babası olmuştu. Üç madenci oturma odasına gitti, Mr. Thornton da elini oğlunun omzuna koydu ve, "Seni görmek güzeldi," dedi, ona başıyla selam verdi ve diğer adamların arkasından gitti. Kapıyı kaparken karısına şöyle dedi: "Bize bir fincan çay yapar mısın sevgilim?"

"Bir fincan çay içecek kadar zamanın var Charlie," dedi anne, daha fazla komşunun gelme ihtimali olmadığı için artık onun acele etmesine gerek olmadığını kastederek. Charlie duymadı. Kadının serbest eliyle çaydanlığa uzanırken akan muslukta kirli patatesleri çalkalamasını izliyordu. Nefret ettiği, ama dışarıdaki kindar düşmana karşı tek korunağı olarak hissettiği dırdırcı iç sesini dinleyerek yağmurluğunu ve valizini almaya gitti: "Babamın benden özür dilemesine katlanamıyorum – beni daha çok görmediği için benden özür diliyordu. Olduğu gibi biri, köydeki herkesten daha iyi biri olmasa, evimiz içinde gerçek kitaplar olan tek ev olmasa ben Oxford'da olmazdım, okulda başarılı olmazdım, yani hem iyi hem kötü." Bu sözcükler, hem iyi hem kötü, iç kulağında netameli bir şekilde yankılandı, o da üzerinde durduğu toprak sarsılıyormuşçasına midesinin bulandığını hissetti. Gözleri, karşısında duran annesinin görüntüsüyle, ondan kendi yüzüne düşen hırçın, sorgusuz bakışla aydınlandı. "Eh, oğul," dedi kadın, "bana pek iyi görünmüyorsun." "İyiyim," dedi aceleyle, "geldiklerinde kızlara selamımı söylersin," diye ekleyerek onu öptü. Peşinden gelen Lennie'yle birlikte dışarı çıktı.

İki genç, madenciler çay için madenden geldikçe kapıları açılıp duran tıka basa dolu, hareketli, ışıl ışıl aydınlatılmış elli mutfağı geçerek sessizlik içinde yürüdüler.

Elli kadar daha evin önünden sessizlik içinde ilerlediler. Bütün evlerin ön cepheleri karanlıktı. Şimdi bile köyün hayatı, büyük ateşlerin ucuz kömürle bütün gün kükrediği mutfaklardaydı. Köy otuzlu yıllarda şirket tarafından kurulmuş, artık millileştirilmişti. Özenle biçilmiş ön bahçelerden oluşan birbirine eş toprak parçalarıyla ve hareketli arka bahçeleriyle birbirinin aynı iki bin evi vardı. Neredeyse her evin bir televizyon anteni vardı. Her baca siyah duman püskürtüyordu.

Otobüs durağında Charlie, artık somurtkan ıslak ışıklarla yol yol ve damla damla olmuş alçak bir siyah boşluk halindeki köye bakmak için arkasını döndü. Evini nasıl sevdiğini ve köyden nasıl nefret ettiğini düşünürken bu paradoksu kendi evinden ayırmaya çalıştı. Köyle ilgili her şey onu utandırıyordu, ama kendi mutfağına girer girmez sıcaklıkla karşılanıyordu. O sabah ön basamakta durmuş ve gri asfaltın her iki tarafında sıralanmış gri sıvalı evlere, gri ve çirkin sokak lambalarına ve grimsi çitlere, oradan da öteki gri maden tümseğine ve madenin girişindeki muntazam siyah çizgiye doğru bakmıştı.

Acı dolu iç sesin, "Görünürde güzel hiçbir şey, etrafta güzel hiçbir nesne ya da bina yok. Her şey o kadar çirkin, acımasız ve kaba saba ki dozerle yerle bir edilmeli ve insanın belleğinden sökülüp atılmalı," diye buyuruşunu dinleyerek bakmıştı. Bir sinema bile yoktu. Bir postane ve onun bitişiğinde aşk romanları ve savaş hikâyeleriyle dolu bir kütüphane vardı. İçmek için iki madenci meyhanesi vardı. Ve televizyon vardı. İki bin ailenin hayattan keyif alacağı hizmetler bunlardı.

Mr. Thornton ön basamakta durup ileri baktığında gururla gülümsedi ve şunları söylemek üzere çocuklarına seslendi: "Bir madenci kasabasının neye benzeyebileceğini hiç görmediniz. Koşulları hayal bile edemezdiniz. Eskiden buralar kenar mahalleydi. Eh, buna bir son ver-

dik... Evet, siz Doncaster'a gidiyorsunuz herhalde, dans etmeye, sinemalara – tek düşündüğünüz bu. Ve bunu kanıksadınız. Şimdi, bizim zamanımızda..."

O yüzden Charlie evini ziyaret ettiğinde keskin eleştirilerinin hiçbirinin sözcüklere dökülmemesine özen gösterdi, zira her şeyin ötesinde, babasını incitmeye dayanamazdı.

Bir grup madenci hep birlikte otobüse binmeye geldiler. Omuzları vatkalı takım elbiseler giymiş, kasketlerini yana eğmiş, atkılarını da omuzlarından geriye doğru savurmuşlardı. Lennie'ye selam verdiler, yabancının kim olduğunu görmek için bakındılar, Lennie de, "Bu benim erkek kardeşim," dediğinde başlarıyla onu selamlayıp otobüse binmek için hızla döndüler. Üst kata çıktılar, Lennie ve Charlie de alt katın ön tarafına geçtiler. Lennie, kalın kumaş kasketi ve havalı bir atkıyla onlar gibi görünüyordu. Kısa boylu, tıknaz ve güçlüydü – "Maden için yaratılmış," derdi Mr. Thornton. Ama Lennie Doncaster'da bir dökümhanedeydi. Madenin ona göre olmadığını söylerdi. Çocukluğunda her gece babasının sürekli öksürdüğünü duymuştu ve maden ona göre değildi. Ama bunu babasına hiç söylememişti.

Lennie yirmi yaşındaydı. Haftada on yedi pound kazanıyordu ve üç yıldır görüşmekte olduğu bir kızla evlenmek istiyordu. Ama büyük erkek kardeş üniversiteyi bitirmeden evlenemezdi. Baba, yaşının gerektirdiği üzere madene inmemesi gerekirken, yeraltında haftada dört pound fazla kazandığı için hâlâ kömür madenindeydi. Bürodaki kız kardeş öğretmen olmak istemiş, ama karar anı geldiğinde ailenin bütün birikmiş parası Charlie için gerekmişti. Oxford'daki ek harcamaları için bu onlara yılda iki yüz pounda patlamıştı. Ailenin Charlie için fedakârlıkta bulunmayan tek üyeleri okula giden kızlar ve anneydi.

Otobüste yarım saat geçmişti ve Charlie'nin kasları, Lennie'nin söyleyebileceği ve direnilmesi gereken sözlere karşı hazırlıklı olarak kaskatıydı. Ama eve şöyle düşünerek gelmişti: "Eh, en azından Lennie'yle açık konuşabilirim, ona karşı dürüst olabilirim."

Şimdi Lennie patavatsızca, ama erkek kardeşinin yüzünü kaygılı ve sevgi dolu bir halde sorgulayarak şöyle dedi: "Bu mutluluk verici ziyaretini neye borçluyuz, Charlie? Bu hafta sonu geleceğini söylediğinde bir kuştüyüyle hepimizi yere serebilirdin."

Charlie kızgın bir şekilde şöyle dedi: "Kontlardan ve düklerden bıkmıştım."

"Eh," dedi Lennie hızla, "ama *onlara* aldırış etmesen de olurdu, seni gıcık etmek istememişlerdir," dedi.

"İstemediklerini biliyorum."

"Annem haklı," dedi Lennie kaygılı ama özenle kısa tuttuğu başka bir bakışla, "sen pek iyi görünmüyorsun. Ne oldu?"

"Sınavları geçmezsem ne olur?" dedi Charlie aceleyle.

"Eh, ne demek oluyor bu o zaman? Sen okulda hep birinciydin. Herkesin en iyisiydin. Neden geçemeyesin o zaman?"

"Bazen geçmeyeceğimi düşünüyorum," dedi Charlie inandırıcı olmayan, ama bu anı atlatmış olduğu için memnun bir halde.

Lennie onu yeniden, bu kez dürüstçe inceledi ve omuz silker gibi bir hareket yaptı. Ama bu, olası bir yenilgiye karşı omuzların kamburlaşmasıydı. Büyük elleri dizlerinin üstünde, kamburlaşmış halde oturdu. Yüzünde ufak, eleştiren bir sırıtış vardı. Charlie'yi değil, hiç değil, hayatı eleştiren bir sırıtış.

Kalbi suçluluk duygusuyla acı içinde çarpan Charlie şöyle dedi: "O kadar kötü değil, geçerim." İç düşman hafifçe düşüncesini söyledi: "Geçerim, sonra diğer sümük-

lü oğlanlarla birlikte bir yayınevinin bürosunda hoş, hanım evlatlarına göre bir işe girerim, ya da kâtip gibi bir şey olurum. Ya da öğretmen olurum – öğretmeye hiç yeteneğim yok, ama ne olacak ki? Ya da sanayide idarecilik mevkisinde çalışır, Lennie gibilerini itip kakarım. Bunun gülünç yanı, Lennie benim yıllarca kazanacağımdan daha fazla kazanıyor." Sağ omzunun ardındaki düşman alaycı bir şekilde bir çan çalmaya başladı ve şarkı söyler gibi şöyle dedi: "Oxford'daki üçüncü yılında olan Charlie Thornton bu sabah gazla dolu kiralık odasında ölü bulundu. Aşırı yoğun çalışmaktaydı. Doğal nedenlerle ölüm." Düşman, yüksek sesle kaba bir yuh çekti ve sessizliğe gömüldü. Ama beklemekteydi: Charlie onun öylece beklediğini hissedebiliyordu.

Lennie şöyle dedi: "Bir doktora göründün mü Charlie?"

"Evet. Fazla yorulmamamı söyledi. Eve bu yüzden geldim."

"Çalışarak kendini öldürmenin bir anlamı yok."

"Hayır, önemli değil, yalnızca fazla yorulmamam gerektiğini söyledi."

Lennie'nin yüzü aynı ciddiyette kaldı. Charlie, onun eve gittiğinde anneye şunu söyleyeceğini biliyordu: "Sanırım Charlie'nin aklında bir şey var." Annesi de (kaynayan yağın içine patates dilimlerini atarak ayakta dikilirken) şöyle diyecekti: "Galiba bazen bu eziyet buna değer mi diye düşünüyor. Kendisi para kazanmazken senin kazandığını da görüyor." Birbirlerine temkinli bakışlar attıkları bir sessizliğin ardından da şöyle diyecekti: "Buraya gelmek onun için zor olmalı, her şey farklı, sonra da gidiyor, yine her şey farklı."

"Endişelenmene gerek yok anne."

"Endişelenmiyorum. Charlie iyi."

İç ses kaygıyla sordu: "Söylediklerinin geri kalanı isabetliyse, sanırım son kısmında da haklı – *iyiyim herhalde*."

Ama sağ omzunun ardındaki düşman şöyle dedi: "Bir erkeğin en iyi arkadaşı annesidir, hiçbir şeyi geçiştirmez."

Geçen yıl, o günlerde tanıdığı havalı kişiler hakkında ailenin merakını gidermek için bir hafta sonu Jenny'yi oraya getirmişti. Jenny yoksul bir rahibin kızıydı, okumaya düşkündü, biraz doğrucuydu, ama hoş bir kızdı. Aile onun "hava atması"nı beklerken bu hafta sonunun karmaşık akıntıları arasında rotasını kolaylıkla bulmuştu. Sonra Mr. Thornton, parmağını yaraya bastırarak şöyle demişti: "Bu ahlaklı, hoş bir kız. Doğrusu, sana iyi bir anne olur." Son sözü kıza değil, Charlie'ye karşı bir eleştiriydi. Şimdi Charlie, Lennie'nin sorumluluk sahibi kişiliğine kıskançlıkla bakıyor ve kendi kendine şöyle diyordu: "Evet, o erkek oldu. Okuldan ayrıldığından beri, yıllardır öyle. Bana gelince, ben tam bir bebeğim, üstelik ondan iki yaş büyüğüm."

Zira her şeyin ötesinde, Charlie'ye ne zaman eve gelse bu insanların, ailesinin ciddi olduğu, buna karşın onun ve artık hayatını birlikte geçirdiği kişilerin (sınavı geçerse) ciddi olmadığı hissettirilirdi. O, buna inanmıyordu. İçindeki buyurgan ses, böyle bir düşünceyi bir hamlede alt etti. Dış düşman bunu yüzlerce biçimde alaya alabilirdi ve aldı da. Ailesi buna inanmadı, onunla gurur duydular. Ama Charlie onların söylediği ve yaptığı her şeyde bunu hissetti. Onlar Charlie'yi korudular. Onu kanatlarının altına aldılar. En önemlisi de, onun masraflarını karşılamaya devam ettiler. Onun yaşındayken babası sekiz yıldır madende çalışıyordu.

Lennie gelecek yıl evlenecekti. Şimdiden bir aileden söz ediyordu. Charlie'ye gelince, o (sınavı geçerse) Oxford'dan beşeri bilimler mezunu ve elde kalan bir mal

olarak bir iş uğruna ortalıkta insanların kıçlarını yalamak için koşturacaktı.

Doncaster'a ulaşmışlardı. Yağmur yağıyordu. Çok geçmeden Lennie'nin kız arkadaşı Doreen'in çalıştığı yerden geçeceklerdi. "Burada insen iyi olur," dedi Charlie. "Geri dönmek için bütün yolu yağmurun altında yürümen gerekecek." "Hayır, sorun yok, seninle istasyona gelirim."

Gitmek için beş dakika daha vardı. "Annemi eleştirme biçimin doğru değil bence," dedi Lennie, nihayet konuya gelerek.

"Ama tek bir kelime etmedim," dedi Charlie, hiç niyet etmemişken diğer sesine, aile içinde espri yapmak dışında hiç kullanmamaya özen gösterdiği orta sınıf konuşmasına geçerek. Lennie ona şaşkınlık ve serzeniş içinde bir bakışla karşılık verdi ve şöyle dedi: "Ne olursa olsun. O bunu hissediyor."

"Ama bu gülünç." Charlie'nin sesi yükseliyordu. "Ev işi yapmadığında, ya da o kahrolası kömür kovasıyla gün içinde yüzlerce kez gidip gelmediğinde her kaprisimizi çekerek bütün gün o mutfakta dikilip duruyor..." Noel tatilinde Charlie'nin eve bir önceki gelişinde, annesinin işini hafifletmek için eski bir çocuk arabası iskeletinin üzerine bir kova oturtmuştu. Bu sabah bu icadın çöktüğünü ve arka bahçede içi yağmur suyuyla dolu olarak durduğunu görmüştü. Kahvaltıdan sonra Lennie ve Charlie, annelerini izleyerek gömleklerinin kollarını sıvamadan masada oturmuşlardı. Arka bahçeye giden kapı açıktı. Mrs.Thornton, elinde ucu yirmi beşe yirmi santim büyüklüğünde bir kürekle, kömürlükten bahçeye, mutfaktan oturma odasına gidip geliyordu. İçeriye yapılan her seferde küçük bir kömür öbeği küreğin tam ortasında duruyordu. Charlie, annesinin kömürlükten mutfaktaki ocağa, oradan da oturma odasına otuz altı kez yürüdü-

günü saydı. Her iki eliyle mızrak gibi tuttuğu kürek önünde, yüzü kararlılığı sonucu asılmış halde durmadan yürüdü kadın. Charlie, başını kollarının üzerine devirdi ve ses çıkarmadan güldü, ta ki Lennie'nin uyaran bakışına kadar, sonra da omuzlarını indirip kaldırmayı bıraktı. Bir an sonra ciddi bir ifadeyle doğrularak oturdu. Lennie şöyle dedi: "O halde neden anneni eleştiriyorsun?" Charlie şöyle dedi: "Ama tek kelime etmedim." "Hayır, ama gıcık oluyor. Düşündüklerini hep belli ediyorsun, Charlie." Charlie bu ricayı –merhamet göstermenin ötesinde– karşılıksız bırakırken Lennie şöyle devam etti: "Yaşlı bir köpeğe yeni numaralar öğretemezsin." "Yaşlı mı! Daha elli yaşında bile değil!"

Şimdi Charlie daha önceki sohbeti sürdürerek şöyle dedi: "Yaşlı bir kadınmış gibi yaşıyor. Kendini yok yere perişan ediyor – düzenli çalışsa bütün işini birkaç saat içinde halledebilir. Ya da yalnızca bir kere nereye gideceğini söylese."

"O zaman kendi kendine ne yapar ki?"

"Ne mi yapar? Eh, kendisi için bir şey yapabilir. Kitap okumak. Ya da arkadaşlarıyla görüşmek. Ya da herhangi bir şey işte."

"Bunu hissediyor. Senin son gidişinde ağladı."

"*Ne yaptı*?" Suçluluk duygusu Charlie'yi neredeyse ele geçirdi, ama buyurgan iç sese zamanında geçti ve onun aracılığıyla konuştu: "Ona kahrolası bir hizmetçi gibi davranmaya ne hakkımız var? Betty yemeğini böyle sever, babam onu yemez, bunu yemez, o da öylece dikilip hepimizin suyuna gider – bir hizmetçi gibi."

"Peki, dün akşam yağlı et istemediğini söyleyip etini onunkiyle değiştiren kimdi?" dedi Lennie gülümseyerek, ama sitem dolu.

"Ah, ben de sizin kadar kötüyüm," dedi Charlie, yapmacık bir sesle. "Bunu görmek beni çılgına çeviriyor," dedi

içten bir sesle. Buyurgan bir şekilde şöyle devam etti: "Köydeki bütün kadınlar – hepsi bunu kanıksamış. Biri onları bazen günlerinin yarısı kendilerine kalacak şekilde düzene soksa hakarete uğradıklarını düşünürler – çalışmaktan vazgeçemezler. Anneme bir bak. Haftada iki-üç kez Doncaster'a şekerleme paketlemeye geliyor – eh, otobüs parası ödedikçe aslında zarar ediyor. Ona, 'Aslında bundan zarar ediyorsun,' dedim, o da, 'Dışarı çıkıp biraz hayat görmek istiyorum,' dedi. Biraz hayat! Kahrolası bir fabrikada şekerleme paketlemek. Neden bir akşam kasabaya inemiyor ve şekerleme paketleyerek tere bulanmış kahrolası emekle karşılığını ödemek zorunda hissetmeksizin biraz eğlenmiyor? Üstelik zarara giriyor. Hiç anlamı yok. Onlar insan, öyle değil mi? Yalnızca..."

"Yalnızca ne?" diye sordu Lennie kızgın bir şekilde. Charlie'nin tiradını ağzı gerilerek, gözleri kısılarak dinlemişti. "İstasyon burası," dedi içi rahatlayarak. Kendileri öne geçmeden önce genç madencilerin havadan sudan konuşarak inmelerini beklediler. "Seninle durağına kadar geleyim," dedi Charlie; onlar da Lennie'yi Doreen'e geri götürecek otobüs için karşı durağa kadar karanlık, parlak, pis sokaktan geçtiler.

"Değişeceğimizi düşünmek bir işe yaramaz Charlie' ciğim."

"Değişmekten söz eden kim?" dedi Charlie heyecanla; ama otobüs gelmişti, Lennie de şimdiden arkaya doğru yalpalayarak ilerliyordu. "Başın derde girerse yazıp anlatıverirsin," dedi Lennie ve zil çaldı, ışıkları yanan otobüs, yer yer aydınlanan, çisentili karanlık tarafından yutulurken de Lennie'nin yüzü gözden kayboldu.

Londra trenine yarım saat vardı. Charlie omzuna inen yağmurun altında, elleri cebinde durdu, bir yandan da erkek kardeşinin ardından gidip açıklamayı düşündü – ama neyi açıklayacaktı? Sokaktan ok gibi fırlayarak istas-

yonun yakınındaki bara doğru gitti. Bar onu ve Lennie'yi tanıyan bir İrlandalı tarafından işletiliyordu. Burası, açılış saatinin hemen sonrası olduğu için, hâlâ boştu.

"Bu karşımdaki sen misin," dedi Mike, ona sormadan bir bardak bira uzatarak. "Evet, benim," dedi Charlie, bir bar sandalyesine sendeleyerek otururken.

"Büyük eğitim dünyasından ne haber?"

"Ah, Tanrım, *hayır*!" dedi Charlie. İrlandalı göz kırptı, Charlie de hızla şöyle dedi: "Burayı süslemek de nereden çıktı?"

Bar eskiden koyu renkli ahşap kaplamaydı. Çirkin ve rahatlatıcıydı. Şimdiyse birkaç parlak duvar kâğıdı ve parlak renkte boyanmış bölümleri vardı, Charlie'nin midesi yine kalktı, ışık gözlerini doldurdu ve destek için dirseklerini dayayıp çenesini iki yumruğunun üzerine koydu.

"Gençler bundan hoşlanıyor," dedi İrlandalı. "Ama yaşlılar için yandaki barı eskiden olduğu gibi bıraktık."

"Şöyle bir tabela asmalısın: 'Yaşlılar Bu Tarafa,'" dedi Charlie. "Nereye gideceğimi bilirim." Duvar kâğıtlarının savaşan renklerini, boyanın parlaklığını engellemek için gözlerini kısarak yumruklarına dayadığı başını kaldırdı.

"Kötü görünüyorsun," dedi İrlandalı. Charlie gibi iki sesi olan, ufak tefek, tombul, alkolün etkisiyle neşeli bir adamdı. Düşman –yani arkadaşı olarak görmediği, yani müdavim olmayan İngilizler– için, ısrar ettiği takdirde, bayıldığı siyasi tartışmalara varmaya mahkûm, abartılı bir şive kullanırdı. Charlie gibi arkadaşlar için kendini sıkıntıya sokmazdı. Şimdi şöyle diyordu: "Çok iş, az eğlence."

"Doğru," dedi Charlie. "Doktora gittim. Bana bir tonik verdi ve nefesimle bedenimin tamamen sağlıklı olduğunu söyledi. 'Nefesin ve uzuvların sağlıklı,'" dedi. Charlie, İrlandalıyı memnun etmek için üst sınıf İngilizcesini alaya alarak.

Mike şakayı anladığını göstererek göz kırptı, ama mesleğinden kaynaklanan esprili yüzü ciddiyetini korudu. "Mumu her iki ucundan yakamazsın," dedi dürüst bir uyarıyla.

Charlie kahkaha attı. "Doktorun dediği de bu. 'Mumu her iki ucundan yakamazsın,' dedi."

Bu kez, üzerinde oturduğu bar sandalyesi ve bar sandalyesinin altındaki zemin ondan uzaklaşırken ve parlak tavan çöküp sallanırken gözleri karardı ve kararmış halde kaldı. Gözlerini kapayıp tezgâhı sıkıca kavradı. Gözleri hâlâ kapalıyken şakayla karışık şöyle dedi: "Kültür çatışması, olan biten bu. Başımı döndürüyor." Gözlerini açtı ve İrlandalının yüzünde bu sözleri yüksek sesle söylememiş olduğunu gördü.

Yüksek sesle şöyle dedi: "Aslında doktor haklıydı, iyi niyetle söyledi. Ama Mike, yapamayacağım, başarısız olacağım."

"Eh, bu dünyanın sonu olmaz."

"*Tanrım*. Bu yönünü seviyorum Mike, hayata geniş açıdan bakıyorsun."

"Geri geleceğim," dedi Mike, bir müşteriye servis yapmaya giderken.

Bir hafta önce Charlie teksir makinesiyle çoğaltılmış bir broşürle doktora gitmişti. Broşürün başlığı "Üniversite Öğrencileri Arasında Artan Ruhsal Çöküntü Vakaları Üzerine Bir Rapor"du. Şu sözcüklerin altı çizilmişti:

> İşçi sınıfı ve alt orta sınıf ailelerden gelen burslu genç erkekler özellikle hassastır. Onlar için mezuniyet hakkı kazanmak açıkça elzemdir. Ayrıca, kendilerine yabancı olan orta sınıf değerlerine uyum sağlamakta sürekli zorlanırlar. Ölçütler çatışmasının, kültürler çatışmasının, bölünmüş bağlılıkların kurbanı olurlar.

Üniversite yetkilileri tarafından çalışma hayatının sorunları, kişisel sorunlar ve (alaycı alt benliğin dikkat çekmekten memnun olduğu) kültür çatışması sorunları üzerine öğüt verecek bir tür baba figürü olarak görevlendirilmiş otuz yaşlarındaki genç bir adam olan doktor, broşüre bir kez göz attı ve onu geri verdi. Bunu kendisi yazmıştı. Elbette, Charlie'nin bildiği gibi. "Sınavların ne zaman?" diye sordu. *Konunun özüne geliyor, tıpkı annem gibi*, dedi Charlie'nin omzunun ardındaki kötü niyetli ses.

"Beş ayım var doktor ve çalışamıyorum, uyuyamıyorum."

"Ne kadar süredir?"

"Her geçen gün ilerliyor." *Doğduğum günden beri*, dedi düşman.

"Sana yatıştırıcılar ve uyku hapları verebilirim elbette, ama bu asıl soruna etki etmez."

Yani sınıfların doğal olmayan karışımı. İşe yaramıyor, biliyorsun. İnsanlar kendi yerlerini bilmeli ve ona bağlı kalmalılar. "Yine de biraz uyku hapı rica ediyorum."

"Bir kız arkadaşın var mı?"

"İki."

Doktor, görmüş geçirmiş bir adamın anlayışıyla karşılık verdi, sonra tebessümünün düğmesini kapattı ve şöyle dedi: "Belki de bir tanesi daha iyi gelir."

Hangisi, anne figürü mü, cinselliğin tatlı lokması mı? "Artık belki de öyle yaparım."

"Bir psikiyatrla görüşmeler ayarlayabilirim senin için – eh, istemezsen de ayarlamam," dedi aceleyle, zira alt benlik Charlie'nin dudaklarının arasından at kişnemesi gibi bir kahkahayla patlamıştı: "O numaracı bana benim bilmediğim ne anlatabilir ki?" Bacaklarını havaya savurarak kahkahayla kükredi; bir küllük, odanın etrafında, kenarının üzerinde daireler çizerek döndü. Charlie

güldü, küllüğü izledi ve şöyle düşündü: İşte, omzumun arkasında bir cinin oturduğunu hep biliyordum. Yemin ederim bu uğursuz küllüğe hiç dokunmadım.

Doktor, küllük yakınında dönene kadar bekledi, onu ayağıyla durdurdu, yerden kaldırdı, masanın üzerine geri koydu. "Böyle hissediyorsan ona gitmenin bir anlamı yok."

Bütün caddelerde keşfe çıkılmış, bütün yollar haritaya alınmış.

"Pekâlâ, bakalım, yakınlarda aileni görmeye gittin mi?"

"Geçen Noel'de. Hayır, doktor, istemediğim için değil, nedeni orada çalışamamam." *Doncaster'da sendika toplantıları, televizyon ve filmlerin sardığı havanın içinde ders çalışmaya uğraşıyorsun. Bir de sen dene, doktor. Ayrıca bütün enerjin onları üzmemeye harcanıyor. Çünkü onları gerçekten üzüyorum. Sevgili doktor, biz burslu öğrenciler sınıf atladığımızda acı çeken biz değiliz, ailelerimiz. Biz birer masrafız, doktor. Ayrıca – bir tez yaz, okumak isterim... Ona şöyle bir başlık ver: Varlığı ailesinin cahil, kültürsüz budalalardan başka bir şey olmadığını sürekli hatırlatan burslu bir çocuğun işçi sınıfı ya da alt orta sınıf aileler üzerindeki uzun vadeli etkileri. Bu bir tez için nasıl, doktor? Ah, eminim bunu kendim de yazabilirim.*

"Senin yerinde olsam birkaç günlüğüne eve giderim. Ders çalışmaya hiç uğraşma. Sinemaya git. Uyu, yemek ye, sana dırdır etmelerine izin ver. Bu ilacı hazırlat, döndüğünde de gelip beni gör."

"Teşekkürler doktor, öyle yapacağım." *İyi niyetlisiniz.*

İrlandalı döndüğünde Charlie'yi bir bozukluğu döndürürken buldu, Charlie bu oyuna o kadar yoğunlaşmıştı ki onu görmedi. İlkin parayı sağ eliyle, saat yönünün tersine döndürdü, sonra da sol eliyle, saat yönünde. Sağ

el onun alaycı alt benliğini temsil ediyordu. Sol el buyurgan ve akılcı sesti. Sol el, parayı sağ elden çok daha uzun süre pırıldayan bir demir halinde tutabiliyordu.

"İki elini de kullanabiliyor musun?"

"Evet, hep böyleydim."

İrlandalı, bir süre çocuğun kaşları çatık, dişleri sıkılmış haldeki yoğunlaşmasını izledi, ardından dokunulmamış birayı kaldırıp ona bir duble viski doldurdu. "Bunu iç, trene bin ve uyu."

"Teşekkürler Mike. Teşekkürler."

"Geçen sefer yanındaki hoş bir kızdı."

"Onunla tartıştım. Ya da aslında, o bana posta koydu. Haklıydı da."

Doktor ziyaretinden sonra Charlie dosdoğru Jenny'ye gitmişti. Kız ciddi bir şekilde dinleyerek otururken o, görüşmeyle dalga geçmişti: Ardından kıza, herhangi bir yerde orta sınıf olarak doğmuş herhangi birinin kaba ve değiştirilemez duyarsızlığı hakkındaki en sevdiği dersi vermişti. Jenny'den başka hiç kimse bu dersi duymamıştı. Kız en sonunda şöyle dedi: "Gidip bir psikiyatra görünmelisin. Hayır, anlamıyor musun, bu adil değil."

"Kime, bana mı?"

"Hayır, bana. Bana sürekli bağırmanın ne yararı var? Bunları ona söylemelisin."

"*Ne?*"

"Eh, kuşkusuz bunu görebilirsin. Bütün zamanını bana ders vermekle harcıyorsun. Beni kullanıyorsun Charles." (Kız ona her zaman Charles derdi.)

Aslında söylediği şuydu: "Bana ders vermek yerine benimle sevişmelisin." Charlie, Jenny'yle sevişmekten pek de hoşlanmıyordu. Jenny'nin gün geçtikçe artan iğneleyici ve suçlayıcı tavrı ona sevişmesi gerektiğini hatırlattığında kendini buna zorluyordu. Hoşlanmadığı, Sally adında, orta sınıftan, uzun boylu, hayat dolu bir kız arkadaşı

daha vardı. Sally ona, alay ederek Charlie'cik, diyordu. Charlie Jenny'nin odasının kapısını vurup çıktığında Sally'ye gitmiş ve onun yatağına girmek için mücadele vermişti. Sally'yle her cinsel ilişki onun Charlie tarafından yavaş, soğuk bir şekilde zapt edilişiydi. O gece, kadın nihayet boyun eğercesine onun altına uzandığında Charlie şöyle demişti: "Emeğin eli nasırlı oğlu, bastırılmamış erkekliğiyle zengin sınıfın güzel kızını kazanır. Kız da buna bayılır, değil mi?"

"Ah, evet, bayılıyorum Charlie'cik."

"Kahrolası bir seks sembolüyüm, o kadar."

"Eh," diye mırıldandı kadın, çoktan kendine gelmiş bir halde kendini ondan kurtararak, "senin için yalnızca buyum." Umursayan ve bunun Charlie'nin hatası olduğunu gösteren bir cüretle ekledi: "Hiç de umurumda değil."

"Sevgili Sally, senin hoşlandığım yanın güzel açık sözlülüğün."

"Bende hoşlandığın yanım bu mu? Beni yere sermenin heyecanı olduğunu sanıyordum."

Charlie, İrlandalıya şöyle dedi: "Tanığım herkesle son haftalarda tartıştım."

"Ailenle de mi tartıştın?"

Oda yine etrafında dönüp dururken, dehşete kapılmış bir halde, "*Hayır*," dedi. "Tanrım, hayır," dedi farklı –minnettar– bir ses tonuyla. Yabani bir şekilde ekledi: "Nasıl yapabilirim? Gerçekte düşündüğüm hiçbir şeyi onlara asla söyleyemem." Bu sözcükleri gerçekten yüksek sesle söyleyip söylemediğini anlamak için Mike'a baktı. Söylemişti, zira şimdi Mike şöyle diyordu: "Yani nasıl hissettiğimi biliyorsun. Otuz yıldır bu çamurlu taşra kasabasında yaşıyorum, siz küstah herifler bazen ne düşündüğümü bir bilseniz."

"Yalancı. Sen Cromwell'den Black and Tans'e[1] ve Casement'a[2] kadar ne düşünürsen söylüyorsun. Hiç durmuyorsun. Ama bunları söylemek sana zarar vermiyor."

"Sana zarar veriyor, öyle mi?"

"Evet. Ama bütün bunlar delice. Bütün bunların ne kadar delice olduğunun farkında mısın Mike? İşte babam. İşçi sınıfının direği. İşçi Partisi, sendika, halk. Ama ne zamandır geçen okul dönemini seçim kampanyasına katılarak geçirdiğimi söylemek için dilimi tutuyorum – *şimdi* bile İngilizlerin zencileri itip kakması gerektiğinden emin."

"Siz büyük bir ulussunuz," dedi İrlandalı. "Ama bu senin kendi hatan değil, öyleyse içkini bitir ve bir tane daha al."

Charlie ilk viskisini içti ve ikinci bardağı kendine doğru çekti. "Ne demek istediğimi anlamıyor musun?" dedi, sesi heyecanla yükselirken. "Bunun tamamen *delice* olduğunu görmüyor musun? İşte annem, kız kardeşi hasta, ölecek gibi görünüyor. İki çocuk var, annem her ikisini de alacak. Onlar daha tıfıl, üç ve dört yaşlarındalar, bu sanki en baştan bir aile kurmak gibi. Annem bunu hiç düşünmüyor. Birinin başı dertteyse onun için koşturan her zaman annem olur. Ama öylece oturur ve şöyle der: 'O çocuk suçlular kendilerini kaybedene kadar kırbaçlanmalı.' Bunu gazetelerde okur ve aynen söyler. Bunu bana söyledi, ben de çenemi tuttum. Hepsi de birbirine benziyor."

"Evet, ama sen bunu değiştiremezsin Charlie, o halde içkini bitir."

1. (İng.) İrlanda'nın bağımsızlık mücadelesi sırasında Birleşik Krallık ordusunun içinde yer alan birlikler. (Ç.N.)
2. Roger Casement: 1916'da Birleşik Krallık'a ihanet ettiği gerekçesiyle idam edilen İrlandalı insan hakları savunucusu. (Ç.N.)

Bar tezgâhının yarım metre kadar aşağısında dikilip duran bir adamın cebinden dışarı çıkan bir gazetesi vardı. Mike ona şöyle dedi: "Kazananların listesi için gazetenizi ödünç alabilir miyim beyefendi?"

"Buyurun."

Mike gazeteyi arka sayfaya kadar çevirdi. "Bugünkünde beş poundum vardı," dedi. "Parayı kaybettim. Çok tatlı bir attı ama para kaybettim."

"Bekle," dedi Charlie heyecanla, ön sayfayı görebilmek için gazeteyi düzeltirken. "GARDIROP KATİLİNİN İKİNCİ BİR ŞANSI OLDU," diyordu. "Bunu gördün mü?" dedi Charlie, "İçişleri Bakanlığı onun bir şansı daha olabileceğini söylüyor; davayı gözden geçirebilirler, diyor," dedi.

İrlandalı, soğuk bir ifadeyle okudu. "Öyle diyor," dedi.

"Eh, yani o halde biraz ahlak kalmış demek istiyorum. Yani dava gözden geçirilebilirse bu nihayet bir şeyi *umursadıklarını* gösterir."

"Hiç de senin bakış açından görmüyorum bunu. Bu davada İngiltere İngiltere'ye karşı, yani davalı da davacı da İngiltere, işte o kadar. Centilmence bir karşılaşma, ama her zamanki gibi, belirlenen günde zavallı herifi asacaklar." Gazetenin sayfalarını çevirdi ve yarış haberlerini inceledi.

Charlie gözlerinin berraklaşmasını bekledi, tezgâha tamamen yapıştırdığı bir eliyle kendini dengeledi ve ikinci dublesini içti. Bir poundluk kâğıt parayı, üç gün dayanması gerektiğini ve Jenny'yle tartıştıktan sonra Londra'da kalacak bir yerinin olmadığını hatırlayarak öne doğru itti.

"Hayır, bu benden," dedi Mike. "Ben rica ettim. Seni görmek bir zevkti Charlie. Bir de, dünyanın günahlarını kendi omuzlarına yükleme oğlum; çünkü bu hiçbir işe yaramaz, yarıyor mu şimdi?"

"Noel'de görüşürüz Mike; ve teşekkürler."

Charlie yağmurda dikkatlice yürüdü. O gece trende yalnız kalma fırsatı olmayacaktı, bu yüzden içinde tek bir kişinin olduğu bir kompartıman seçti ve yanındakinin kim olduğunu görmek için bakmadan önce bir köşeye yerleşti. Genç bir kızdı bu. Sonra onun güzel olduğunu fark etti, sonra da üst sınıftan olduğunu. Bir Sally daha, diye düşündü tehlikeyi fark ederek, mesafeli, kendine yeten küçük yüzü gördüğünde. Baksana Charlie, dedi kendi kendine; kendine çekidüzen ver, yoksa başına iş açtın demektir. Özenle yerine kuruldu: O, Charlie artık şimdiden biraz rahatsız, viskiyle gevşemiş bir göbekten ibaretti. Göbeğinin hemen yukarısında, sessiz bir hoparlör gibi, göz korkutan sesin kaynağı vardı. Omzunun arkasında onun sırıtan benzeri bekliyordu. *Onları birbirinden ayırmalıydı.* Buyurgan sesi denedi: Bu onun hatası değil, zavallı sürtük, sınıf düzeninin kurbanı, altındaki herkesi pislik gibi görmekten kendini alamıyor... Ama alkolün etkisi güçlüydü, bu sırada da sesin benzeri hesap yapıyordu: Kızın güzel bir görünüşü var, ama beni ayartamaz. Benim giysilerim düzgün, saç kesimim muntazam, ama onu meraklandıran bir şey var. Benim konuşmamı bekliyor, sonra kararını verecek. Pekâlâ, önce onun dikkatini çekeyim, sonra da konuşayım.

Kızın dikkatini çekti ve davetkâr bir işaret verdi, ama bu, kızın işini elinden geldiğince zorlaştırmak için saldırgan bir davetti. Birkaç işaretin ardından kız ona gülümsedi. Sonra Charlie şivesini anlaşılmama noktasına gelecek kadar koyulaştırarak şöyle dedi: "Pencereyi kapasak mı? Ne biçim bir yağmur, ne biçim bir rüzgâr!"

"Ne?" dedi kız sertçe, yüzü öylesine samimi bir şaşkınlıkla uzadı ki, Charlie buna güldü, ardından kusursuz bir dille sordu: "Aslında hava epey soğuk, değil mi? Pencerenin kapanmasını istemez miydiniz?" Kız eline bir der-

gi aldı ve Charlie'yi devreden çıkardı, bu sırada Charlie, kızın yakasından saç hizasına kadar ilerleyen kanla kıpkırmızı kesilmesini sırıtarak izledi.

Kapı yana kaydı; iki kişi içeri girdi. Gelenler her ikisi de ufak tefek, yüzleri ve bedenleri buruşmuş, Londra için en iyi giysilerini giyinmiş bir adam ve karısıydı. Bir kargaşa, bavulları yukarı kaldırma uğraşı oldu ve kendilerinden daha üstün iki gence mırıldanarak özür dilendi. Ardından, bir köşeye yerleşmiş olan kadın gözünü ayırmadan Charlie'ye baktı, bu sırada Charlie şöyle düşünüyordu: Enginler birbirine sesleniyor, *bu kadın* düpedüz benim kim olduğumu biliyor; süslemelere aldanmıyor. Charlie haklıydı, zira kadın çok geçmeden teklifsizce şöyle dedi: "Benim için pencereyi kapatabilir misin oğlum? Ender görülen soğuk bir gece, buna şüphe yok."

Charlie, derginin arkasına saklanan kıza bakmadan pencereyi kapattı. Şimdi kadın gülümsedi, onun genç adamla anlaştığını görünce yaşlı adam da gülümsedi.

"Böyle rahat mısın, babacık?" diye sordu.

"Gayet iyi," dedi koca, dırdırcının ısrarı üzerine.

"İstersen ayaklarını benim yanıma uzat."

"Ama iyiyim sevgilim," dedi adam cesur bir biçimde. Sonra bu iyilikten yararlanarak ayakkabı bağcıklarını çözdü, ayaklarını fazlasıyla yeni ayakkabılardan çıkardı ve onları karısının yanındaki koltuğa yerleştirdi.

Kadına gelince, o şapkasını çıkartıyordu. Bu şapka, önünde pembe bir gül olan şekilsiz gri bir fötrden yapılmıştı. Charlie'nin annesinin de neredeyse her yıl indirimli satışlarda yenilediği böyle bir saygınlık nişanı vardı. Onunki her zaman mavimsi fötrden, biraz kurdeleli ya da kalın tüllüydü, insan içine onsuz çıkmaktansa ölürdü daha iyi.

Kadın, parmaklarıyla ince ve kırlaşan saçlarına dokunarak oturdu. Her nedense, kırlaşmış saç tutamları

arasından parlayan pürüzsüz pembemsi saç derisinin görüntüsü Charlie'yi öfkeden delirtti. Şaşkınlık içinde kalmıştı, kendi huzuruna kendini çağırarak buyurgan sesin şöyle konuşarak ders vermesini sağladı: "Bu adaların çalışan kadınları ailede orta sınıf kadınlardan daha üstün bir konumda olmanın tadını çıkarır, vesaire, vesaire, vesaire." Bu, yakın zamanda okumuş olduğu bir makaleydi ve ondan alıntı yapmaya devam etti, ta ki sesin açık bir istihzaya dönüştüğünü ve şunu söylediğini fark edene kadar: "Kadın yalnızca ailesinin duygusal siperi değildir, aynı zamanda sıklıkla eve ekmek getirendir, örneğin gece şekerleme paketler, zevk için ter akıtarak çalışır, birkaç saat için onu mutlu evinden çıkaracak ne olursa yapar."

İki sesin, dırdırcı iç ses ve dışarıdaki tehlikeli güçten kaynaklanan istihzanın karışımı Charlie'yi dehşete düşürdü, aceleyle kendine şöyle dedi: "Sarhoşsun, o kadar; şimdi Tanrı aşkına çeneni kapa."

Kadın ona şöyle sordu: "Kendini iyi hissediyor musun?"

"Evet, iyiyim," dedi dikkatlice.

"Londra'ya kadar gidecek misin?"

"Evet, Londra'ya kadar gidiyorum."

"Uzun bir yolculuk."

"Evet, uzun bir yolculuk."

Bu yankılı sohbet üzerine kız Charlie'yi keskin ve küçümseyici bir bakışla baştan aşağı süzmek için dergisini indirdi. Yüzü artık hafifçe pembeleşmişti, küçük pembe ağzı da onu yargılıyordu.

"Gül goncası gibi bir ağzın var," dedi Charlie, kendi ağzından çıkan bu sözleri dehşet içinde dinlerken.

Kız dergiyi hemen yukarı kaldırıverdi. Adam doğru duyup duymadığını anlamak için Charlie'ye, sonra da yol göstermesi için karısına keskin bir bakış attı. Karısı, Charlie'ye kuşku içinde baktı, o da kadına ağır ve çaresiz

bir şekilde göz kırptı. Kadın bu hareketi kabul etti ve kocasına başıyla işaret etti: Oğlanlar hiç değişmiyor. Her ikisi de derginin parlak kapağına dikkatle baktılar.

"Biz de Londra'ya gidiyoruz," dedi kadın.

"Demek Londra'ya gidiyorsunuz."

Kes şunu, dedi kendi kendine. Kendi yüzünde aptalca, gevşek bir sırıtış hissetti, dili de ağzının içinde büyüyordu. Charlie'yi yardımına çağırmaya uğraşarak gözlerini kapadı, ama midesi ılık ve hasta bir halde dönüyordu. Ellerinin hareketini izleyerek bulantısını bastırmak için bir sigara yaktı. "Eğitimin asil elli oğlunun maniküre çok fena ihtiyacı var," diye yorum yaptı kulağındaki yumuşak ses; o da sigarasının, nikotin lekeli parmaklarının arasında aşağılık bir adamın hareketini taklit ederek durduğunu gördü. Charlie bu duruşta sigara içerek kibar, alaycı bir tebessümü koruyarak oturdu.

Korkunun pençesindeydi. Koltuktan kayıp düşmekten korkuyordu. Kendine daha fazla hâkim olamıyordu.

"Londra yabancılar için büyük bir yer," dedi kadın.

"Ama hoş bir değişiklik oluyor," dedi Charlie, epey çaba göstererek.

Nihayet gerçek bir sohbet başlayacağı için keyiflenen kadın, bakımsız yaşlı başını deri kanepenin çıkıntısına dayadı ve şöyle dedi: "Evet, gerçekten hoş bir değişiklik oluyor." Derinin üzerindeki parlaklık Charlie'nin gözlerini kamaştırdı; dergiye doğru baktı, ama onun ışıltısı da gözbebeklerini istila ediyor gibiydi. Kirli döşemeye baktı ve şöyle dedi: "İnsanların ara sıra değişiklik yaşaması iyidir."

"Evet, ben de kocama böyle söylüyorum, değil mi baba? Ara sıra uzaklaşmak bize iyi gelir. Streatham'da evli bir kızımız var."

"Aile bağları harika bir şey."

"Evet, ama zahmetli bir şey," dedi adam. "İstediğini söyle, ama öyle. Yani, sonuçta, etraflıca düşünüp tartı-

ğında." Başı tartışmacı bir bakışla Charlie'nin söze devam etmesini bekleyerek bir yana eğik halde durakladı.

Charlie şöyle dedi: "Bu inkâr edilemez, istediğini söyle, yani, *buna* kuşku yok." Ardından cevabı için adama meraklı bir halde baktı.

Kadın şöyle dedi: "Evet, ama benim bakış açımdan, bazen kendi olanaklarının *dışına* çıkmalısın, bir de böyle bak."

"Gayet makul," dedi koca, tatmin olmuş ama şikâyetçi bir sesle, "ama bunu yola çıkmak için yapacaksan, bu masraf demek."

"Harcadığınız paraya acımayacaksanız, elbette," dedi Charlie sağduyulu bir biçimde, "yani, bunun ne anlamı var?"

"Evet, üstüne bastın," dedi kadın heyecanla, yaşlı yüzü canlanmış bir halde. "Babaya söylediğim de bu, bazen kendini akışa bırakmazsan ne anlamı var?"

"Yani hayat bu haliyle yeterince kötü," dedi Charlie, derginin kendi kendine yavaşça inişini izlerken. Dergi isabetli bir biçimde koltuğa yerleşti. Turuncu tüvit giysili kız şimdi kahverengi eldivenli küçük ellerini kucağına koymuş, Charlie'ye gözlerini dikerek oturuyordu. Kızın mavi gözleri ona kıvılcımlar saçarak bakıyordu, o da hızla gözlerini kaçırdı.

"Eh, bunun doğru olduğunu anlayabiliyorum," dedi adam, "ama yine de, nerede durman gerektiğini bilmelisin."

"Doğru," dedi Charlie, "ölümüne haklısın."

"Biliyorum, bu bazıları için iyi," dedi adam, "bunu biliyorum, ama bunu yapacaksan düşünmen gerek. Böyle düşünüyorum."

"Ama baba, oraya varır varmaz, Joyce seni kendi sandalyenle ve kendine ait fincanınla kendi köşene yerleştirir yerleştirmez bundan keyif aldığını biliyorsun."

"Ah," dedi adam, başını şiddetle sallayarak, "ama artık o kadar kolay değil, yalan mı? Eh, böylesi mantıklı geliyor."

"Ah," dedi Charlie başını boynunun oyuğunda şiddetle döndürüp sallayarak sözünü sürdürdü, "ama düşünmeye başlayacaksan ne anlamı var? Yani, düşünüyorum da, yola çıkarken kuşku duyulmaz."

Kadın duraksadı, bir şey söylemeye başladı, ama küçük parlak gözlerinin tereddütle başka tarafa kaçmasına izin verdi. Kızarmaya başlıyordu.

Charlie takıntılı bir şekilde, başı mekanik bir adamınki gibi dönerek devam etti: "Buna alışmışsın, dediğim bu, yani demek istediğim. *Eh*, bir şey daha var, her şey etraflıca düşünülüp tartıldığında, sonuçta, bunun iki yanını da göz önüne alacaksan..."

"Kes şunu," dedi kız, keskin ve tiz bir sesle.

"Bu bir prensip meselesi," dedi Charlie, ama kafası dönmeyi bırakmış ve gözleri odaklanmıştı.

"Kesmezsen güvenlik görevlisini çağırıp seni başka bir kompartımana aldıracağım," dedi genç kız. Haklı olarak sinirlenmiş bir sesle yaşlılara şöyle dedi: "Sizinle alay ettiğini anlayamıyor musunuz? Anlayamıyor musunuz?" Dergiyi tekrar kaldırdı.

Yaşlılar Charlie'ye kuşkuyla, birbirlerine kararsızca baktılar. Kadının yüzü pespembe, gözleri parlak ve sıcaktı.

"Sanırım biraz uyuklayacağım," dedi adam genel bir düşmanca tavırla. Ayaklarını yerleştirdi, başını geriye yasladı ve gözlerini kapattı.

Charlie, "Özür dilerim," dedi ve koridora kadar adamın bacaklarının üzerinden, sonra da kadının bacakları üzerinden atlayıp şöyle söylenerek güçlükle ilerledi: "Özür dilerim, özür dilerim, kusura bakmayın."

Sırtı kompartımanın her iki yanında hareket halindeki ahşap kaplamaya değecek şekilde hafifçe sarsılırken

koridorda dikilip durdu. Gözleri yumulmuştu, gözyaşları süzülüyordu. Artık anlamlı olmayan sözcükler, içinde bir yerde korkmuş muhalif söz öbeklerinden bir alıntı halinde homurdanıyor ve birbirine karışıyordu.

Kulağının hemen arkasında ahşap kapı, ahşap kaplamaya doğru kaydı, Charlie de ahşabın üzerindeki giysili bedenin yumuşaklığını işitti.

"Eğer o kahrolası kızsa, onu öldüreceğim," dedi diyaframından gelen küçük ve pes bir ses.

Ölüm saçan gözlerini açınca karşısında kadını buldu. Kadın endişeli görünüyordu.

"Özür dilerim," dedi katı ve somurtkan bir şekilde, "özür dilerim, öyle demek istemedim..."

"Sorun değil," dedi kadın ve iki kırmızı elini onun kavuşturduğu, titreyen kollarının üzerine koydu. Onun iki dirseğini kavradı ve kollarını nazikçe iki yanına indirdi. "Üzerine alınma," dedi, "sorun değil, sorun değil oğlum."

Charlie'nin teninin gergin itirazı, kadının ondan bir adım geri çekilmesine neden oldu. Ama kadın mevzisini korudu ve şöyle dedi: "Şimdi bak oğlum, böyle alınmanın hiç anlamı yok, eh, var mı? Yani her şeyin hem iyi hem kötü tarafını da kabullenmelisin, başka türlü düşünmek imkânsız."

Kadın onun karşısında, sıkıntılı ama kendinden emin bir halde bekledi.

Bir süre sonra Charlie şöyle dedi: "Evet, sanırım haklısınız."

Kadın başını sallayıp gülümsedi ve kompartımana geri döndü. Bir an sonra Charlie onu takip etti.

İKİ ÇÖMLEKÇİ

Bu ülkede tek çömlekçi tanıyorum, Mary Tawnish, o da Londra'nın dışında, kocasının öğretmenlik yaptığı bir köyde yaşıyor. Nadiren kente gelir, ben de kentten nadiren ayrılırım, bu yüzden yazışırız.

Çömlek yapımı sıklıkla düşündüğüm bir şey değil, bu yüzden yaşlı çömlekçi rüyası gördüğümde Mary'yi düşünmek doğaldı. Ama bunu ona anlatmak zordu; insanlığın iki türü vardır, rüya görenler ve rüya görmeyenler, her ikisi de diğerini ya hor görme ya da hoş görme eğilimindedir. Mary Tawnish, insanlar rüyalarını yorumladıklarında şöyle der: "Hayatımda hiç rüya görmedim." Ortamı yumuşatmak ya da yatıştırmak için de şöyle ekler: "En azından hatırlamıyorum. Bunun bir hatırlama meselesi olduğunu söylemezler mi?"

Onun epey rüya görecek biri olduğunu sanırdım, neden bilmiyorum.

Uzun boylu ve biraz da yapılı bir kadındır; bukle bukle parlak kahverengi saçları ve her ne kadar yüzeyde görünmese de ışık hissi veren kahverengi gözleri vardır: "parlak" ya da "ışıltılı" bir bakış değildir bu. Gülümseyerek ya da gülümsemeyerek, ama her zaman sakin bir şekilde sana bakar ve gözünün renkli kısmının yapısında hapsolmuş bir ışık hissi vardır, bu yüzden bazen gözleri

hafif kahverengi kaşlarının belirginleştirmesiyle sarı görünür. Geniş, beyaz ve aheste elleri olan yapılı, aheste hareket eden bir kadın. Ve sessiz biridir – o bir dinleyicidir.

Hayatı bir dizi felaketten ibaretti: dengesiz anne babayla yollarda geçen bir çocukluk, kötü bir ilk evlilik, ölmüş bir çocuk, hiçbiri uzun süreli olmayan sevgililer; sonra fizik ve biyoloji dersi veren William Tawnish'le ikinci evlilik. Tawnish, kadının henüz çocuk yaştaki üç çocuğunun babası olan dinamik, iğneleyici, haşin ufak tefek bir adamdır.

Birden çok kez, sessiz yargıyı gözlemlemek için Mary' nin hikâyesini yorumsuz olarak anlatmışımdır: Yalnızca yargılayan kişinin, karşılaşmaları üzerine düpedüz şaşırıp kaldığını görecek başka bir serseri, başka bir mutsuz ruh; zira doğanın karmaşa ve ıstırap için daha az uygun gördüğü başka bir kadın olmamıştır. Ya da böyle görünürdü. Kendi durumunun böyle olduğunu hisseder, çünkü diğer insanların kendi kendilerine fikir ayrılığı yaşamalarını onaylamaz, sanki kendi yaşamının onunla hiçbir ilgisi yokmuş gibi.

İlk çömlekçi rüyası basit ve kısaydı. Bir varmış bir yokmuş... Bir köy ya da bir yerleşim yeri varmış; İngiltere'de değil, bu kesin; çünkü manzara kırmızı renkli pişmiş kumun çıplaklığından oluşuyordu. Basitçe pişmiş çamurdan ve ayrıca kızılımsı kahverengi renkte alçak dikdörtgen yapılar pişmiş toprağa hizalı biçimde dizilmişti, ama bazıları çatısız, diğerleri ufalanma sürecinde, diğerleri de tam inşa edilmemiş olduğu için bu yerde bitmiş ya da biçimlendirilmiş hiçbir şey yoktu. Her yönde kilometrelerce uzanan kızılımsı topraktan oluşmuş geniş ovanın ortasında, büyük bir el tarafından ıslak kilden aceleyle şekillendirilmiş, kurumaya bırakılmış ve terk edilmiş gibi görünen bir yerleşim alanı vardı. Issız görünüyordu, ama kulübelerin arasındaki boş bir alanda

ayakla çevrilen ilkel bir çömlekçi çarkının başında kendi kendine çalışan yaşlı bir adam vardı. Sarımsı ve tozlu kollarının üzerinde bollaşan kaba bir giysi giyinmişti. Çıplak bir ayak benim yakınımda duruyordu, topuğundaki çatlaklar uzayıp kıvrılmıştı. Sık kır saçlarına takılmış sarı bir saman parçası vardı.

Bu rüyadan uyandığımda çoraklaşmış, kurumuş, büyük ovaya ve tozdan belirsiz bir derecede farklı olan boş yerleşim alanına karşın, dinlenmiş ve heyecanlanmıştım. Sonunda oturup, "Eh, ilginçmiş," biçimindeki donuk yorumunu bütün açıklığıyla duyabildiğim halde, Mary Tawnish'e mektup yazdım. Mektuplarımız genellikle "iletişimi koparmama" olarak bilinen türdendir. İlkin ona çocukları ve William hakkında sorular sordum, sonra da ona rüyayı anlattım: "Her nedense seni düşündüm. Afrika'da çömlekler yapan bir adam tanırdım aslında. Emrinde çalıştığı çiftçi, çiftlik için tuğlalar yaparlarken bu adam, yani Elija, tuğlaların yanı sıra pişirmek üzere fırına küçük tabaklar ve kâseler atınca onun çömlekçiliğe yeteneği olduğunu keşfetmişti (görünen o ki kabilesi geleneksel olarak çömlekçilikle uğraşırdı). Çiftçi ona ek olarak haftalık birkaç şilin verirdi ve tabakları kentteki bir tüccara satardı. Basit şeyler yapardı, seninkiler gibi değil. Çarkı yoktu elbette. Renk kullanmazdı. Yaptıkları, o çiftlikteki toprağın cinsi nedeniyle koyuca sarı renkte olurdu. Birkaç taneden sonra biraz yavan. Üstelik kolay kırılırlardı. Londra'ya gelirsen bana uğra..."

Gelmedi, ama çok geçmeden sonuna şöyle not düşülmüş bir mektup aldım: "Ne kadar ilginç bir rüya, bana anlattığın için çok teşekkür ederim."

Yaşlı çömlekçinin rüyasını yine gördüm. Çok uzaktaki seraplar, bulutlar ya da deniz seviyesindeki sise benzeyecek kadar uzaktaki mavi puslu dağlarla çevrili geniş, düz ve kumlar savrulmuş kırmızımsı o ova vardı. Aynı

yerleşim yeri vardı. Ve işte, bir ayağı sabit halde kuma dayanmış, diğeri çarkı döndürerek, bir avucu kili şekillendirerek, diğeri dönen ıslak kile doğru kıpırdayan ışıktaki ani yanıp sönüşler halinde yola çıkmışken hafif ve soluk parlaklıkta ışıldayan suyu dökerek, tersine çevrilmiş çömleklerinden birinin üzerinde oturan yaşlı çömlekçi. Son derece yaşlıydı, gözleri ışığını kaybetmişti ve dağlarla aynı yanıltıcı mavi renge sahipti. Dört yanında sarı, ince bir hasır yaygının üzerinde sıra halinde kuruyan farklı boyutlarda çömlekler vardı. Hepsi yuvarlaktı. Kulübeler dikdörtgen, çömlekler yuvarlaktı. Toprağın, biçimlerin ayırdığı iki farklı görünümüne, sonra da kulübelerin arasındaki bir boşluktan ovaya baktım. Görünürde hiç kimse yok. Görünen o ki hiç kimse orada yaşamıyor. Ama yaşlı adam işte orada, hasırın üzerinde sıra halinde kuruyan yüzlerce çömlek ve tabakla birlikte, elini devasa bir su testisine daldırıp kuma çarptığı ve oyuk açtığı anda tatlı bir şekilde kokan damlalar saçarak oturuyordu.

Yine aklıma Mary geldi. Ama eserlerini satın alacak hiç kimse olmayan yoksul ve yaşlı çömlekçiyle tuhaf renkli kâselerini Londra'daki büyük dükkânlara satan Mary'nin hiçbir ortak noktası yoktu. Yaşlı çömlekçinin Mary'nin işleri hakkında ne düşüneceğini merak ettim – özellikle de ondan satın aldığım, yeşilimsi sarı renkli düz kare bir tabak hakkında ne düşüneceğini. Kare tabak sanki hatalı üretilmişti, yüzeyi de parmak izlerini belli edecek şekilde pürüzlüydü. Onu peynir ikramı için kullanıyorum. Yaşlı adamın kavanozları dan içindi, bunu anlamıştım ya da kestirilmiş süt için.

Eh, bu onu sıkarsa ya da rahatsız ederse çok kötü demektir, diye düşünerek Mary'ye mektup yazdım ve rüyayı anlattım. Bu kez beni aradı. Yeni siparişte gecik-

miş dükkânlardan birine gitmemi istedi. Onun eserleri satmıyor muydu? Sorusunun yanıtını bilmek istiyordu. Yaşlı çömlekçiye karşı bir meslektaş dayanışması hissettiğini ekledi; hazır eserlerinin sayısından anlaşılan, onun da müşterisi yoktu. Ama dükkânın Mary'nin eserlerinin tamamını satmış, ama daha fazlasını sipariş etmeyi unutuvermiş olduğu ortaya çıktı.

Sabırlı bir heyecanla rüyanın bir sonraki bölümünü ya da gelişimini bekledim.

Yerleşimin artık, gerçekten de, yoğun bir nüfusu vardı; insan doluydu, üstelik çok daha büyüktü. Donuk toprağın alçak ve düz odaları, birkaç kilometrelik bir alana yayılmıştı. Artık ayrılmış değil, birbirine bağlanmışlardı. Bu odaların birbirine bağlı düzeni içinde yürüdüm. Kabaca aynı boyuttaydılar, ama birinin içinde durulduğunda çamurdan yapılmış denk sayıda odaya açılan biriki ya da üç kapısı olabilmesi için tüm açılarda birbirlerine göre yerleştirilmişlerdi. Bir kere bile çatısız bir alandan geçmeye gerek olmadan, alçak ve karanlık odalardan bir kilometre kadar yürüdüm; gün ışığına çıktığımda da çömlekçi karşımdaydı, arkasında da pazaryeri vardı. Ama yoksul bir pazaryeriydi bu. Büyük kavanozlarının dışında, kendisininkiyle aynı türde sarımsı çuval bezinden giysiyi giymiş kadınlar, toz içinde, ufakça, biraz da çaresiz insanlarla tahıl ve süt satıyordu. Çömlekçi, yoğun güneş ışığı altında, parlayan sarı hasırın üzerinde kuruyan sıra sıra kil kaplarıyla durmadan çalışıyordu. Çok küçük bir oğlan, onun yaptığı her bir hareketi izleyerek yanında çömeliyordu. Yaşlı parmaklardan dönen çömleğe silkelenen suyun onun yanından nasıl uçtuğunu ve kısılmış, gözlem yapan gözleriyle yoksulluğun biçimlendirdiği küçük, gayretli yüze nasıl sıçradığını gördüm. Ama bu yüz, suyu çekinmeden, muhtemelen fark etmeden kabul etti.

Yerleşim alanının ötesinde ova uzanıyordu. Onun ötesinde de ince, göz yanıltıcı dağlar. Kızıl, düz ovanın üzerinde küçük gölgeler sürükleniyordu: Bunlar dönüp duran, yana yatan ve bir daha dönen büyük kuşlardandı.

Mary'ye mektup yazdım, o da yaşlı adamın nihayet birkaç müşterisi olduğuna sevindiğini, onun için endişelenmiş olduğunu söyleyen bir mektupla yanıt verdi. Kendisine sorarsanız, artık onun biraz renk kullanma zamanının geldiğini, bütün o kızıl kumun bunaltıcı olduğunu düşünüyordu. Çömlekçinin mavi gökyüzünü, güneşi, büyük kuşları yansıtan büyük, ağzına kadar dolu kavanozu dışında, nehir bir yana, bir kuyudan bile söz etmediğim için yerleşimde su sıkıntısı olduğunu anlayabildiğini söyledi. Kestirilmiş süt ve darıyla beslenmek insanlar için kötü değil miydi? Bu noktada Mary, bunun elimde olmadığını, benim yaradılışım olduğunu düşündüğünü söyleyerek ve, "Sırası gelmişken, yoksul köyünün en azından bir hikâye anlatıcısı olmasının zamanı değil mi? Şu yoksulların ne kadar canı sıkılmıştır!" diyerek bir anda mektubunu bitirdi.

Bu yerleşimden sorumlu olmadığımı ve elimde olsaydı yerleşim alanının meyve bahçelerinin içinde, ağaran mısır tarlalarıyla çevrili, su sıçratan esmer çocuklarla dolu bir nehre sahip olacağını söylemek üzere ona bir yanıt yazdım. Bu benim elimde değildi, her neresiyse, burada olup biten buydu.

Günün birinde bir dükkânda Mary'nin işlerinden bir raf gördüm ve bazılarının –kavanozlar ve yusyuvarlak tabaklar– pürüzsüz, cilalanmış ten gibi donuk bir halde parlayan kahverengi olduğunu fark ettim. Köy çömlekçimiz bunları bilirdi, burada onu şaşırtacak hiçbir şey yoktu. Yine de, Mary'nin kasten basit yapılmış kaplarıyla yaşlı çömlekçinin yalınlığı arasında bir fark vardı. Onlara bakıp düşündüm: Eh, tatlım, bu seni pek ileri götürmez...

Ama tam olarak ne demek istediğimi söylemekte zorlanıyorum; doğrusu, bir tabak ve bir kavanoz aldım; Mary'nin ve yaşlı çömlekçinin onlarda bir araya geldiğini düşündüğüm için, ellerimin arasındayken bana büyük keyif verdiler.

Epey bir zaman geçti. Yine rüya gördüğümde, ovanın tamamı yoğun bir nüfusa sahipti. Dağlar, mavi gökyüzüne uzun ve mavi bir halde uzanarak, ovayı çevreleyerek daha da yaklaşmıştı. Dağların tepelerinden bakıldığında yerleşimler, ovada hafifçe yükseltilmiş yüzey yamaları gibi görünüyordu. Onların doğasını ve özünü anladım: kuru toza çarpan, oyuklar açan yağmur damlalarının narin biçimli düzeni gibi, tozun bir orada bir burada hafifçe yükselişi, ardından güneşin tozu kurutmak üzere hızla çıkışı. Kurumuş tozun sonuçta oluşan ufak ve kırılgan biçimli tortusu – bu bana, dağlardan göründüğü kadarıyla, yerleşimlerin vermiş olduğu duyguyu verir. Yükselmiş kuru tortuların dikdörtgenler halinde biçimlendirilmiş olması dışında. Ovanın her yanında bu ufak biçim düzenini görebiliyordum. Dağlardan, havada dönen ve süzülen büyük kuşların arasından kendimi aşağıya bıraktım ve bildiğim yerleşim alanına indim. Çömlekçi işte orada oturuyordu; kil, adam sağ eliyle onun üzerine su serpiştirirken sol elinin altında kıvrılıyordu. Her şey her zamanki gibi devam ediyordu – adamın orada olmasıyla, çömlekler yaratmasıyla rahatladım. Çok zaman geçmiş olsa da, hiçbir şey pek değişmemişti. Alçak, düz ve yavan evler, burada en son bulunduğum zamandan beri yüzlerce kez yerle bir olmuş ve bunun üzerine yeniden yükselmiş olsalar da aynıydı. Henüz yeşillik yok, nehir yok. Kirle kaplı bir derenin yanında otlayan keçiler vardı ve dağınık arazilerde, kuraklıktan düzleşmiş ve esmerleşmiş bir halde darı yetişiyordu. Pazaryerinde hasırların üzerindeki yumuşak darı yığınlarının yanında öbekler halinde yatan pembem-

si meyveler vardı. Bu meyveyi bilmiyordum: küçük, erik boyunda, pürüzsüz kabukluydu; keskin etli bir tadı olduğunu hissettim. Pembemsi sarı kabuklar, tozun üzerinde dağınık bir halde duruyordu. Adamın teki, kalçalarının hafifçe kıvırıp çuval benzeri giysisini dirseğiyle yanına bastırarak, keskin sarı dişlerini sapladığı pembe meyvenin üzerinden karşıya bakarak yanımdan geçti.

Mary'ye mektup yazıp ona ovanın daha kalabalıklaştığını, ama meyve dışında pek bir gelişme olmadığını anlattım. Ama buruk bir tadı vardı, hoşlanacağım bir şey değildi. Mary beni, çok rahat uyuduğu için memnun olduğunu, böyle rüyaları kasvetli bulacağını söyleyerek yanıtladı.

Bunun kasvetli bir yanı olmadığını söyledim. Rüyaya, "Bir varmış, bir yokmuş," diyen bir hikâye anlatıcısını dinlermiş gibi, keyifle girmiştim.

Ama ertesi sabah umut kırıcıydı, bunalmış bir halde uyandım. Pazaryerinde yaşlı çömlekçinin yanında durdum; ilk kez elleri kıpırtısız, çarkı hareketsizdi. Gözleri alışveriş ve satış yapan insanların hareketlerini izliyordu, ağzında da acı bir tat vardı. Yanında, kapları, sıcak ve parıldayan hasırın üzerinde sıra halinde duruyordu. Zaman zaman bir kadın bu sıraların arasında dikkatlice yürüyerek, gözlerini kısıp çömleklere bakmak için eğilerek oraya geldi. Sonra bir tane seçti, çömlekçinin eline bir demir para bıraktı ve çömleği omzuna dayayarak uzaklaştı.

Ben çömlekçinin zihnindeydim, onun ne düşündüğünü de biliyordum. Şöyle dedi: "Bir kez, Tanrım, yalnızca bir kez, yalnızca bir kez!" Elini çarkın altındaki sıcak gölgelik alana indirdi ve sürekli yerde tuttuğu kilden yapılma küçük bir tavşanı avucunun içinde yukarı kaldırdı. Önce gökyüzüne, sonra da tavşana bakarak kımıldamadan oturdu ve şöyle dua etti: "Lütfen Tanrım, yalnızca bir kez." Ama hiçbir şey olmadı.

Mary'ye yaşlı adamın yüzyıllardır ömrü kısa olan çömlekler yapmaktan yorgun düştüğünü yazdım: Yerleşim alanının altındaki kırık çömlek çöplüğü şimdiye kadar altı metre yüksekliğe ulaşmıştı ve her bir çömlek adamın çarkından çıkmıştı. Tanrı'nın, kilden tavşanına hayat üflemesini istedi. Tavşanın uzun, kırmızı damarlı kulaklarını kaldırışını görmeyi, avucunda tüylü ayaklarını hissetmeyi ve büyük toprak çömlekler arasında, onları koklayarak ve kulaklarını oynatarak zıplayışını izlemeyi umdu – kilden yapılmış şekiller arasında yaşayan bir şey.

Mary, yaşlı adamın kendini aştığını söyledi. Bundan başka şöyle dedi: "Neden bir *tavşan*? Ben basbayağı tavşan *görmüyorum*. Tavşanın ne yararı olur ki? Keçiler (sütleri olduğunu söylüyorsun) ve tepelerindeki akbabalar dışında hiç hayvanları olmadığının farkında mısın? Bir inek, tavşandan daha iyi olmaz mıydı?"

Şöyle yazdım: "Rüyasını gördüğüm bu yerle ilgili hiçbir şey yapamam, ama uyanıkken neden olmasın? O anda, tavşan yaşlı adamın elinden toprağa zıpladı. Tavşanların yaptığı gibi, burnunu kımıldatarak ve kalbi çarparak oturdu. Sonra, yaşlı adam mutluluktan ağlarken, yavaşça sıçradı ve hasırı kemirmeye başladı. Şimdi ne dersin? Bir tavşan olduğunu söylüyorsam orada bir tavşan vardır. Ayrıca, bu zavallı yaşlı adam bunca zamandan sonra bir tavşanı hak ediyor. Tanrı bu kadarını yapabilirdi, ona hiçbir şeye mal olmazdı."

O mektuba hiç yanıt almadım ve yerleşim alanı hakkında rüya görmeyi bıraktım. Bunun, o tavşanı yaratma, kendimi hikâyeye katma küstahlığım nedeniyle olduğunu biliyordum. İyi o halde... Mary'ye şöyle yazdım: "Düşünüp duruyorum: farz et ki rüyasında çömlekçi görmüş olan sendin – tamam, tamam, yalnızca farz et. Şimdi. Ertesi sabah, masanın bir ucunda sen, bir ucunda senin William, aranızda mısır gevreği yiyip süt içen çocuklarla

kahvaltı sofrasında oturuyorsun. Biraz sessizsin. (Elbette, çoğu zaman öylesin.) Kocana baktın ve düşündün: Ona ne yapacağımı anlatsaydım ne derdi acaba? Masanın başında otururken hiçbir şey söylemedin; sonra çocukları okula, kocanı da sınıfına gönderdin. Sonra tek başına kaldın, bulaşıkları yıkarken ve bir kenara koyarken gizlice çarkının ve fırınının bulunduğu taş zeminli odaya gittin, biraz kil alıp küçük bir tavşan yaptın ve onu kurumaya bıraktığın birkaç bitmiş vazonun arkasındaki yüksek bir rafa yerleştirdin. Hiç kimsenin tavşanı görmesini istemedin. Bir gün, bir hafta sonra, tavşan kuruduğunda, ailen evden çıkana kadar bekledin, sonra da tavşanı avucuna koydun ve bir tarlaya gittin, çömeldin, tavşanı çimenlerin üzerine uzattın ve bekledin. Dua etmedin, çünkü Tanrı'ya inanmazsın, ama o tavşanın burnu kıpırdamaya ve uzun, yumuşak kulakları dikelmeye başlamışsa hiç de şaşırmazdın..."

Mary şöyle yanıtladı: "Artık hiç tavşan yok, miksoma virüsünü unuttun mu? Aslına bakarsan gerçekten de mavi ve yeşil vernikle birkaç küçük tavşan yaptım, çocuklar için, çünkü fark ettim ki çocuklardan en küçük ikisi bir resimli kitap dışında tavşan görmedi. Ama hâlâ bazı bölgelerde ortaya çıktıklarını duyuyorum. Çiftçiler kızacak."

Ona şöyle yazdım: "Evet, unutmuşum. Pekâlâ... akşamları bazen, tarlada yürüdüğünde şöyle düşünüyorsun: Bir tavşanın patilerini kaldırıp bize baktığını görmek ne kadar hoş. Birkaç yıl önce çürüyen küçük leşleri hatırlıyorsun. Şöyle düşünüyorsun: Bir daha deneyeceğim. Bu sırada, William'ın ne diyeceğinden endişelisin, çok akılcı biri o. Eh elbette hepimiz öyleyiz, ama o biraz olsun bile oyun oynamıyor. Yanılıyor olabilirim, ama sanırım William'ın seni dışarıda yakalayacağından korkuyorsun ve yakalanmamaya dikkat ediyorsun. Güneşli bir

gün tavşanı tarlaya çıkarıyorsun... tamam, pekâlâ, zıplayıp *uzaklaşmıyor*. Kilden tavşanını sıcak çimenlerin arasına koyup koymamaya (o gün güneşli bir gün) ve toprakta ufalanmaya bırakıp bırakmamaya, ya da fırınında pişirip pişirmemeye karar veremiyorsun. Onu pişirmemişsin, hâlâ biraz nemli: Yaşlı çömlekçinin tavşanı ıslaktı, güneşe tutmadan hemen önce üzerine su serpiştirdiğini gördüm.

Sonra kocana anlatmaya karar veriyorsun. Meraktan mı? Çocuklar bahçede, onların seslerini duyabiliyorsun, William da gazete okuyarak tam karşında oturuyor. Tavşanını bu gece tarlaya götüreceğim ve ona hayat üflesin diye Tanrı'ya dua edeceğim, tavşansız bir tarla boş sayılır, demek için çılgın bir dürtü hissediyorsun. Bunun yerine şöyle diyorsun: 'William, dün gece bir rüya gördüm...' İlkin kaşlarını çatıyor, sonra vazgeçiyor, ardından bütün dikkatini vererek o küçük, canlı, kum rengi kirpikli zeki gözlerini sana çeviriyor. 'Hiç rüya gördüğünü hatırlamıyorum,' demek yerine, seni şaşırtan bir şekilde şöyle diyor: 'Mary, çiftçilerin tavşanlarını öldürmelerine karşı olduğunu bilmiyordum.' Sen de şöyle diyorsun: 'Karşı değildim. Sanırım ben de aynısını yapardım.' Kocanın pekâlâ yapabileceği gibi alaycılık ya da sabırsızlıkla tepki vermemesi, kilden tavşanı yere indirdiğinde, tarlaya götürüp burnu taze çimenleri gösterecek biçimde bir çitin üzerine yerleştirdiğinde sende suçluluk duygusu uyandırıyor. O gece William, laf olsun diye şöyle diyor: 'Tavşanların döndüğünü duyunca sevineceksin. Basil Smith tarlasında bir tane vurdu – sekiz yıldır ilk olduğunu söylüyor. Eh, ben de sevindim, o küçük dilencileri özlemişim.' Çok memnun oluyorsun. Soğuk ve sisli bir ay ışığının içine gizlice süzülüyorsun ve çite koşuyorsun, elbette tavşan gitmiş. Hava soğuk, ürpertici olduğu için sarındığın kalın yeşil şalı sıkıca tutarak duruyorsun, ama çok mutlusun,

çok mutlu! Gerçi çocuklarından birinin, ya da başka birisinin çocuğunun bu çitin önünden geçtiğini, tavşanı gördüğünü ve oynamak için onu aldığını çok iyi biliyorsun."

Mary şöyle yanıtladı: "Ah, pekâlâ, öyle diyorsan öyle olsun. Ama *gerçeklerle* ilgileniyorsan tek olan şeyin Dennis'in (ortanca olan) şaka olsun diye mavi tavşanını Smith ailesinin kapısının yakınına koyması ve Basil Smith'in bir şafak vakti gerçek olduğunu düşünerek onu vurup parçalarına ayırması olduğunu söylemeliyim. Tavşanlar uğrunda her yıl ufak bir servet kaybederdi, bu şakanın komik olduğunu hiç de düşünmüyordu. Eh, neden bir hafta sonu için gelmiyorsun?"

Tawnish'ler, köyün ucunda eski bir çiftlik evinde yaşıyor. Orada meyve ağaçları, güller – her şeyin olduğu büyük bir bahçe var. Büyük ev ve üç oğlan çocuğu çok iş anlamına geliyor, ama Mary, eskiden mandıra olan, artık çömlek yaptığı barakada olabildiğince zaman geçiriyor. Oraya vardığımda onları mutfakta öğle yemeği yerken buldum. Mary oturmam için bana başıyla işaret etti. William, diğer iki oğlanın söyleyip durduğu gibi, "gösteriş yapan" ortanca çocuk Dennis'le çatışma halindeydi. Ya da, daha doğrusu, saman sarısı ve çilli yüzü tamamen kıpkırmızı ve acınası bir halde gözlerini yuvarlarken bir yandan da kekelemesi ve kıpırdanmasıyla, küçük oğlan çocuklarının bazen başına bela olan o farkındalıktan kıvranma ıstırabı içindeydi.

"Evet, yaptım yaptım yaptım yaptım yaptım..." Gözleri yuvalarından çıkacakmış gibi, nefes almak için duraladı, büyük ağabeyi de şarkı söyler gibi şöyle diyordu: "Hayır yapmadın, yapmadın, yapmadın."

"Evet, yaptım yaptım yaptım yaptım..."

Baba da, sert ama rahatsız olmuş bir biçimde şöyle dedi: "Tamam o halde, Dennis, yiyemediğin ekmek dilimini ye, çünkü belli ki *yapmadın*."

"Ama yaptım yaptım yaptım yaptım..."

"Pekâlâ, o zaman, kendine gelip makul insanlarla anlaşabilene kadar bu odayı terk etsen iyi olur," dedi babası, doğru olanı yaparak zafer kazanmışçasına.

Çocuk, almaya çalıştığı nefeste boğuldu ve inleyerek bahçeye koştu. Bir dakika sonra büyük ağabeyi görünürde onu kontrol etmek için peşinden oraya gitti.

"Ne yaptı?" diye sordum.

"Kim bilir?" dedi Mary. Orada, masanın başında, parlayan gözleriyle gülümserken elmalı turta ve sos ikramı yaparken kızıl saçlı ve çilli ailesinin ortasında cinlerin kaçırdığı bir bebeğin yerine geçmiş esmer bir bebek gibi oturuyordu.

Kocası sert bir biçimde şöyle dedi: "Kim bilir derken ne demek istiyorsun? Sen de pekâlâ biliyorsun."

"Basil Smith'le savaşı yüzünden," dedi Mary bana. "Basil Smith mavi tavşanını vurup kırdığından beri her iki tarafta birbirine karşı kötü hisler var. Dennis dün gece Smith ailesinin çiftlik evini ateşe verdiğini iddia ediyor."

"*Ne?*"

Mary, çerçeveli bir resim gibi Smith ailesinin evini gösteren alçak bir pencereden iki tarla uzağı işaret etti.

William şöyle dedi: "Çocuk isterik, durdurulması gerek."

"Pekâlâ," dedi Mary, "Basil benim mavi tavşanımı vursaydı ben de onun evini yakmak isterdim. Bana gayet mantıklı geliyor," dedi.

William bir öfke ünlemi koparttı; benim varlığım nedeniyle kendini topladı, çevresine hırçın bakışlar attı ve en küçük oğlunu yanına alarak dışarı çıktı.

"Pekâlâ," dedi Mary. "Pekâlâ..." Gülümsedi. "Çömlek atölyesine gel, sana göstereceğim bir şey var." Parlak kahverengi saçları ışığı yakalayan uzun boylu, ağır hareketli bir kadın olarak taş bir geçit boyunca önde yürüdü. Açık

bir pencerenin önünden geçerken bir dizi korkunç çığlık, bağırış ve tokat sesi vardı; üç oğlanın çimenlerin üzerinde yuvarlanıp boğuştuğunu, bu sırada da William'ın, "Buna bir son verin, buna hemen bir son verin!" diye bağırarak onların çevresinde beyhude bir şekilde dans ettiğini gördük. Anneleri, görünürde ilgisiz bir şekilde, çömlek atölyesine doğru ilerledi.

Bu oda çömlek yapma araçlarını ve raflarda düzenlenmiş bütün renklerden ve türlerden çok sayıda kavanozu, tabağı ve testiyi içinde barındırıyordu. Mary, yukarıdaki bir raftan bir yaratık indirip önüme koydu. Ardından, fırına bakmak için eğilirken onu benim yanımda bıraktı. Sarımsı kahverengi renkteydi, evcil ya da yabani bir cins tavşan gibiydi, ama tavşanınkine hiç benzemeyen kulakları vardı – bir bitkinin sivri uçlu, serpilmekte olan fidanları gibi daha dar, keskin, kısa. Bir tavşanınkinden çok bir köpeğinkine benzer bir ağzı vardı; sanki çimen yemiyormuş gibi görünüyordu – böcek mi yiyordu acaba? Sarımsı gözleri başının önüne yerleştirilmişti. Arka ayakları evcil ya da yabani bir tavşanınkinden daha az güçlüydü; becerilerinin de, itme şeklindeki büyük sıçramalarla düşmanlardan kaçmak için değil, saklanmak için olduğunu gördüm. Ön patileri tuhaf, bükülmüş adeta yapay bir duruşta havaya kaldırılmış, başı bir yana dönmüş, kulakları da birbirine dolanmış halde kısa, güdük arka bacakları üzerinde duruyordu. Adeta bir yay gibi eğrilmiş, sonra da yarısı düzeltilmiş gibi görünüyordu. Tuhaf bir şekil almış bir kaya ya da bazen kayalar üzerinde büyüyen sert, bükülmüş bitkiler gibi görünüyordu.

Mary geri geldi ve başı hafifçe bir yana yatmış halde, her şeye karşın tatlı ve gizlenmiş bir hiddet taşıyan kendine özgü küçük, sabırlı gülümsemesiyle yanımda durdu.

"Pekâlâ," dedi, "işte burada."

Duraksadım, çünkü yaşlı çömlekçinin avucunda görmüş olduğum yaratık bu değildi.

"Bir İngiliz tavşanının orada ne işi vardı?" diye sordu.

"İngiliz tavşanı olduğunu söylememiştim."

Ama elbette haklıydı: Bu hayvan, kurumuş çamurdan evlere, kuru topraklı ovaya rüyasını gördüğüm güzel, tüylü tavşandan çok daha uyumluydu.

Mary'ye gülümsedim, zira benimle kocası ve çocuklarıyla yaptığı gibi dalga geçiyordu. Her nedense ilk kocasını ve içlerinden ikisini bildiğim sevgililerini düşündüm. Acı dolu kriz anlarında ya da ayrılıkta böyle mi durmuştu – tatlı alaycılığıyla gülümseyen sakin, güzel bir kadının sanki şöyle demesi gibi mi: "Eh, istersen yaygara kopar, bunun benimle hiç ilgisi yok." Şayet öyleyse, içlerinden birinin onu öldürmemiş olmasına şaşırırım.

"Pekâlâ," dedim sonunda, "teşekkürler. Bu şeyi, her ne ise, alabilir miyim?"

"Elbette. Bunu senin için yaptım. Kabul etmelisin, güzel olmayabilir, ama *gerçek* olması daha olası."

Zorunda olduğum için bunu kabul ettim ve şöyle dedim: "Eh, bizimle oyun oynayacak kadar uzun süre bizim seviyemize indiğin için teşekkürler."

Bunun üzerine, ışıklı gözlerinden sarı bir ışık patlaması oldu; bu sırada yüzü de, sanki *gerçekle* eğlenmek ya da onu kabullenmek yalnızca bu biçimde, gözlerinin rengindeki ışık değişimiyle ona odaklanabilirmiş gibi, ciddi bir halde kaldı.

Birkaç dakika sonra üç oğlan ve baba, kasırga halinde bir tartışma enerjisiyle evin bu bölümüne geldi. Üzgün Dennis gözyaşları içindeydi, baba da adeta kendini kaybetmişti. Şu âna kadar konudan uzak kalmış olan Mary bağırdı, bir manto giydi ve şöyle dedi: "Buna katlanamıyorum. Basil Smith'le konuşacağım."

Mary dışarı çıktı, ben de onun diğer eve doğru tarlaları geçişini izledim.

Bu sırada kıpkırmızı olmuş ve acı çeken Dennis, annesini arayarak çömlek atölyesine girdi. Onu ararken fırtına estirdi, ardından benim yaratığımı kaptı, "Bu benim için mi?" dedi, "Hayır, benim için," dediğimde onu sahiplenircesine kendine doğru tutarak kavradı, bırakmasını söylediğimde yerine bıraktı ve teninin üzerinde çay yaprakları gibi duran çilleriyle bir fırın gibi ateşli ateşli soluyarak karşımda dikildi.

"Annen Mr. Smith'i görmeye gitti," dedim.

"O benim tavşanımı vurdu," dedi.

"Gerçek bir tavşan değildi."

"Ama o gerçek bir tavşan olduğunu sandı."

"Evet, ama sen onun öyle sanacağını ve ona ateş edeceğini biliyordun."

"Onu öldürdü!"

"Sen öyle yapmasını istedin!"

Bunun üzerine bir çığlık attı, "Ben yapmadım ben yapmadım ben yapmadım ben yapmadım!" diye bağırarak ve çılgın bir çocuk gibi hoplayıp zıplayarak dans etti.

Bu sahne üzerine odaya giren babası onu inip kalkan kollarından yakaladı, çocuğu gergin bir dinginlik konumuna zorladı ve inanması güç bir sağduyu cinneti içinde onu o halde tuttu ve şöyle dedi: "Ömrümde – böyle – bir – çılgınlık – duymadım!"

O anda Mary, yapmayı kabul ettiği şey nedeniyle huzursuz bir haldeki tatlı ve dürüst yüzlü, yapılı, sarışın, gençten bir adam olan Mr. Smith'in eşliğinde içeri girdi. "Bırak çocuğu gitsin," dedi Mary kocasına. Dennis yere düştü, yuvarlandı ve hıçkırıklarla kabararak yerde yüzükoyun uzandı.

"Diğerlerini çağır!"

Bizzat teslimiyetin tanımı olan William pencereye gitti ve bağırdı: "Harry, John, Harry, John! Hemen buraya gelin, anneniz sizi istiyor!" Ardından, diğer iki oğlan içeri girip kapının eşiğinde beklerken, kavuşturulmuş kollarıyla yenilmiş bir düşünür gibi kızgın bir şekilde sırıtarak ayakta dikildi.

"Şimdi," dedi Mary. "Ayağa kalk Dennis."

Dennis yüzü kahırdan paralanmış bir halde ayağa kalktı ve umutla annesine doğru baktı.

Mary, Basil Smith'e baktı.

O da, sözcükleri doğru seçmeye dikkat ederek şöyle dedi: "Tavşanını öldürdüğüm için çok özür dilerim."

Baba keskin ve öfkeli bir soluk verdi, ama karısının bir bakışıyla sessizleşti.

Dennis'in göğsü kabardı ve indi – bir an içinde bir gözyaşı fırtınasına tutulacaktı.

"Dennis," dedi Mary, "söylediklerimi tekrarla: 'Mr. Smith, evinizi ateşe verdiğim için çok özür dilerim.'"

Dennis, aceleyle, zamanında söylemek için, "Mr. Smith ateşe verdiğim için çok özür dilerim...sizin...sizin..." dedi. Soluk aldı, göğsü inip kalktı, Mary de sert bir şekilde, "*Evinizi*, Dennis," dedi.

"Evinizi," dedi Dennis, bir feryatla. Ardından annesine koştu, başını onun beline gömdü ve Mary geniş ellerini onun kızıl kafasına koyup kafasının üzerinden Mr. Basil Smith'e gülümserken inleyip boğuşarak durdu.

Artık bu gülünç oyun bitmişken, "Tanrım," dedi kocası, kavuşturduğu kollarını aniden serbest bırakarak. "Gel de bir içki iç, Basil."

Erkekler dışarı çıktı. Diğer iki çocuk, kendilerini de kısmen sorumlu hissettikleri Dennis'in duygularının gücü nedeniyle ses çıkarmadan ve utanarak durdular. Ardından oyun oynamak için dışarı sıvıştılar. Ev, Dennis'in dinmekte olan hıçkırıkları dışında yeniden sakinleşmişti.

Mary, çok geçmeden oğlanı uyutup kendine gelmesi için odasına çıkardı. Tuhaf, yamuk hayvanıma, Mary'nin bütün duvarlardaki çalışmalarının mavisine ve yeşiline bakarak büyük, taş zeminli çömlek atölyesinde kaldım.

Akşam yemeği erken yendi ve çok geçmeden toplandı. Oğlanlar sessiz, Dennis yiyemeyecek kadar halsizdi. William, ağzı kızıl bıyığının altında hareketsiz bir halde karısına bakıp durdu, kesinkes şöyle düşündüğü duyulabilirdi: Ben onları mantıklı insanlar olarak yetiştirmeye çalışırken, o da onları bu saçmalıklarla tıka basa dolduruyor! Ama Mary onun gözlerinden kaçındı ve ezilmiş patatesle kahverengi soslu yahni ikram ederken sakin ve mesafeli kaldı. Ancak bulaşıkları yıkamayı bitirdiğimiz andan sonra Mary ona gülümsedi – tatlı, neşeli gülümsemesiyle. Baş başa kalmaya ihtiyaçlarının olduğu açıktı. Erken yatmak istediğimi söyleyip yanlarından ayrıldım: Ben daha odadan çıkmadan kocası Mary'yi okşamaya gitti.

Ertesi gün, sıcak bir yaz günü gibi geçen bir pazar, herkes rahatlamıştı, eski ev huzur içindeydi. Kilden yapılma yaratığımla birlikte o akşam oradan ayrıldım, Mary de gülümseyerek ve benimle dalga geçerek şöyle dedi: "Her neresiyse, orada işlerin nasıl gittiğinden beni haberdar et." Ama onun güzel hayvanı bavulumdaydı, bu yüzden dalga geçilmeyi umursamadım.

O gece evde, pazaryerine, oradan da benim gelişimi görünce çarkını durduran yaşlı çömlekçiye gittim. Küçük oğlan, irkilen dikkatli gözlerini çömlekçinin ellerinden kaldırdı ve bana gülümsedi. Mary'nin yaratığını uzattım. Yaşlı adam onu aldı, incelemek için gözlerini ardına kadar açtı, başıyla onayladı. Onu sol elinde tuttu, sağ eliyle üzerine su serpiştirdi, avucunu pislik içindeki toprağa doğru tuttu, yaratık da hızlı sarsak hareketleriyle, kulübelerin arasına, yerleşimin dışına, ön patilerini

yukarı kaldırdığı ve Mary'nin onun için yaratmış olduğu duruşta sabitlendiği pürüzlü kahverengi kayaların küçük bir çıkıntısına varana dek durmadan zıplayıp uzaklaştı. Tepede bir kartal ya da bir şahin süzüldü, aşağıya baktı, ama Mary'nin yaratığını göremedi ve dağlara kadar uzanan düz ve kurumuş ovanın üzerindeki geniş mavi alanların üzerinde, yukarısında ve ötesinde süzülmeye devam etti. Çarkın gıcırdadığını duydum; yaşlı adam işinin başına dönmüştü. Küçük oğlan olanları izleyerek çömeldi; çömlekçinin sağ elinden sıçrayan su da, parıldayan ışığın güzel kavisli bir serpintisi halinde, yapmakta olduğu kâseye ve çocuğun yüzüne serpildi.

Kapının karşısındaki sandalye kahverengi saten kumaşla kaplıydı. Maureen Jeffries, koyu kahverengi ipek külotlu çorap ve fırfırlı bir beyaz gömlek giymişti. Geniş berjer koltukta leziz bir lokma gibi görünüyordu. Ancak, koltuğa yerleşmesinden çok geçmeden yeniden (kesinlikle farkında olmadığı acınası bir gülümsemeyle) ayağa kalktı ve sarı bir kanepenin köşesine daha az çarpıcı bir biçimde oturdu. Burada birkaç dakika, davet mektubunun, yine de, eğlenceli bir şekilde (cümlede kendisinin tamamen hoşlanmadığı temel bir özellik olduğunun farkındaydı) şöyle dediği aklına geldi: "Gel ve yeni benle tanış!"

Yeni olan saç stiliydi, bir miktar daha kilo vermiş olmasıydı, doğanın (çok hoşlandığı bir sözcüktü bu) ona yeniden hassas bir cilt bahşetmiş olmasıydı. Kuşkusuz bütün bunlar büyük kahverengi koltukta daha iyi sergilenirdi: Yeniden yerinde değişiklik yaptı.

Sarı kanepeye oturmak üzere ikinci kez yer değiştirişi terbiyeden, sahici bir nezaket hesabından kaynaklanıyordu. Peggy Bayley'yi ziyaretine çağırmış olması bile onun cesaretiydi, gururunu bastırmaya gereksinim duymuştu. Ama Peggy fırfırlı dantel gömlek ve onu belirginleştiren diğer her şeyle yarışamazdı; bu, tam olarak onun üstün-

lükleri nedeniyle olsa da –Profesör Bayley'le (Maureen, dört yıl boyunca adamın metresi olmuştu), maddi rahatlık içinde, evli oluşu– yine de, *yeni ben* sözcükleriyle duyurulmuş olsa bile, onun, Maureen'in, yenilenmiş ve gerçekten inanılmaz çekiciliğini yüzüne vurmanın hiç gereği yoktu.

Bunun yanında, çekiciliği onu, Maureen'i dünyayla yeniden yüzleşmeye mecbur bıraktıran tek şeydi; neden bunu, onunla değil de, onun yerine Peggy'yle evlenmiş olan Profesör Bayley'nin karısına karşı sergilemesindi ki? Gerçi (diye hırçın ve keskin bir şekilde kendi kendine fısıldadı) Peggy'nin yapmış olduğu gibi Tom Bayley'nin aklını çelseydi, ona baskı yapsaydı, şu anda kuşkusuz Mrs. Bayley olurdu... Kahverengi koltuğa geri dönerdi.

Ama Tom'un aklını çelmiş olan *kendisi* olsaydı, Tom Bayley, bu evliliğin başından itibaren Maureen'in, tıpkı Peggy gibi asla gitme izni olmadığı ikinci bir garsoniyer tutmakta ısrarcı olsaydı, bu kendi işine gelirdi, Peggy'nin de açıkça işine geldiği gibi. Maureen, böyle koşullardaki evliliği reddederdi, kendine haksızlık etmemeliydi; aslında doğal bir zampara olan Tom'dan sadakat görme ısrarı kuşkusuz onu Peggy için terk etmesinin nedeniydi. Yani, etraflıca bakıldığında, zaten kırkına gelmişken, baştan beri hayatındaki tek kadın olmayacağını bilme ve üstelik evliliğe dünyanın en eski numarasıyla erişmiş olduğunu da bilme pahasına, bu tanınmış ve çekici profesörle evliliğe erişmiş olan Peggy'yi pek de kıskanmıyordu...

Bu noktada Maureen kahverengi koltuğu üçüncü kez terk etti, sarı kanepenin fazla bariz olduğunu düşündü ve kendinden tiksinmenin eşiğine gelerek yerde oturdu. Peggy'ye ilişkin sert düşüncelerinin akışını durduramazken bile, kendi kişiliğinin aşındığını düşünüyordu. Kendini berrak bir zihinle değerlendirmek, aslında, son altı aylık yarı inziva hali süresince, kilo vermek ve güzel-

liğini yeniden kazanmak kadar uğraştığı bir meşguliyeti olmuştu.

Gerçekten de başarmıştı: Otuz dokuz yaşındaydı ve hiç daha çekici olmamıştı. New York'un özgürlükleri için Iowa'daki evinden ayrılmış olan erkeksi kız, bunun uğruna para harcayan her genç kızın güzel olduğu kadar güzelleşmişti; ama artık dönüştüğü hal, kendi üzerinde yirmi yıllık bir çalışmanın ürünüydü. Ve başkalarının çalışmasının da... O, ufak tefek, yuvarlak hatlı, beyaz tenli, büyük kahverengi gözleri olan siyah saçlı bir güzeldi, ama şefkati, yumuşaklığı, çekim gücü çok sayıda zeki erkeğin aşkıyla yaratılmıştı. Hayır, on sekiz yaşındaki haline hiç de imrenmiyordu. Ama o genç kızın sahici bağımsızlığına, rahatlığına, kavrama gücüne ve cesaretine, her gün daha da keskin bir şekilde imreniyordu, gerçekten imreniyordu.

En yeni –ve sonuncusu olduğunu umduğu– sevgilisi, Jack Boles'un onu terk etmesinin ve paramparça halde bırakmasının üzerinden altı ay geçmişti ki yirmi –aslında yalnızca on– yıl önce *kendisinin* sevgililerı def ettiğini, Jack'in –utanmış ve suçluluk duygusu içinde, ama kolaylıkla üstesinden gelemeyeceği kadar suçluluk duymadan– demiş olduğu gibi, "Üzgünüm, beni affet, gidiyorum," diyen kişinin *kendisi* olduğunu fark etti. Üstelik –mesele de buydu– kendisini etkileyecek sonuçları hiç hesaplamamış, kazanmış olduğunu düşündüğü para dışında hiçbir erkekten para almamış, hep olduğu gibi kalmıştı. (Jack'le birlikte olduğu süre içinde kendisinin olmayan ama onu memnun edecek fikirler belirtmişti: Bu adam, kendisiyle hemfikir olmayan kadınlardan hoşlanmazdı.) Hepsinin ötesinde, insanların ne diyeceğini bir an bile düşünmemişti. Ama Jack, aylarca gazetelerde yazılan bir ilişkinin ardından onu başından attığında ("Ünlü film yönetmeni, Cannes'da bir dairede, ressam Maureen

Jeffries'le birlikte yaşıyor"), ilkin şunu düşünmüştü: Alay konusu olacağım. Haklı olarak herkese adamın onunla evleneceğini anlatmıştı. Sonra şöyle düşündü: Ama benimle bir yıldan az bir süre birlikte oturdu; benden hiç kimse daha çabuk bıkmamıştır. Ardından: Uğruna beni terk ettiği kadın benim kör tırnağım olamaz; yemek yapmayı bile bilmiyor. Sonra yine başa dönerek: İnsanlar bana gülüyor olmalı.

Kendini küçümseme duygusu onu zehirliyordu, özellikle de Jack'i bırakamayıp tersine, evlilik sözü vermiş olduğunu belirten telefon görüşmeleriyle, mektuplarla, serzenişlerle, hatırlatmalarla onun peşine düştükçe. Ona vermiş olduklarından söz etti, aslında kadınlarda en çok nefret ettiği şeyleri yaptı. Bütün bunların ötesinde, adamın daha geçenlerde beş yıllık kirasını ödediği bu daireden ayrılmamıştı. Bu da, bu dairenin kirasını ödeyerek ona sus payı verdiği anlamına geliyordu.

O da giysileriyle birlikte oradan çıkıp gitmek yerine (giysiler sahiden onun hakkı mıydı?) kendini güzelleştirip korkuyla savuşturarak hâlâ oradaydı.

On sekiz yaşında babasının (babası bir postane memuruydu) evinden ayrılarak cinselliğini ve cesaretini kazanmıştı. Güzelliğini değil. Birçok diğer profesyonel güzelin yanında, hayatlarını erkeklerle geçiren kadınların yanında o hiç de güzel değildi. Tek özelliği cinselliğe odaklanmış olmasıydı; onu güzel gösteren de bütün benliğiyle cinselliğin bilinciyle ve cinsellikle bilenmiş olmasıydı. Şimdi, yirmi yılın ardından, hepsi tanınmış ya da en azından ünlü olması muhtemel on bir erkeğin metresi olduktan sonra, cinselliğine ve cesaretine sahipti. *Ama* –asla kendi yeteneğini, resim yapmayı değil de, birlikte yaşadığı falanca erkeğin kariyerini, muhtemelen sahip olduğu en iyi şey olan bir cömertlik dürtüsüyle her zaman ilk sıraya aldığı için– şimdi hayatını kazanamıyordu. En azından, alıştığı tarzda.

Evden ayrıldığından beri yeteneklerini, sıcaklığını, hayal gücünü bir sanat eğitmenine (ilk sevgilisi), (o zamanlar tanınmayan, artık dünyaca ünlü) iki aktöre, bir koreografa, bir yazara, diğer bir yazara daha sonra, Atlantik'ten Avrupa'ya geçerken bir film yönetmenine (İtalya), bir aktöre (Fransa), bir yazara (Londra), Profesör Tom Bayley'ye (Londra), film yönetmeni Jack Boles'a (Londra) adamıştı. Adanmış benliğinin, onların çalışmalarına sürekli olarak sunduğu bağlılığın ne ölçüde onların başarısından sorumlu olduğunu kim söyleyebilirdi? (Böyle soruyordu kendine hiddetle, karanlık saatlerde ağlarken.)

Artık şefkatini, çekiciliğini, giyim ve dekarosyon yeteneklerini, önemsiz resim yeteneğini (ama bu, başkalarının çalışmalarının karşısında seçici bir eleştirmen olmadığı anlamına gelmiyordu), kusursuz bir aşçı olduğu gerçeğini ve yataktaki olağanüstü olduğunu bildiği becerilerini terk etmişti.

Bu daireden dışarı adım attığı anda da, aynı zamanda, uluslararası para ve itibar dünyasından dışarı adım atacaktı. Peki nereye? Artık Chicago'da bir pansiyonda yaşayan babasına mı? Hayır, tek umudu diğerleri kadar tanınmış ve şehvetli başka bir erkek bulmaktı, zira maddi gücü tanınmamış dâhilere, yeniyetme sanatçılara daha fazla yetmeyecekti. Beklediği şey, bir üs olarak hizmet etmesi gereken bu lüks dairede kalmasının nedeni; kendini bu kadar acı içinde küçümsemesinin, Peggy Bayley'yi ziyarete çağırmış olmasının nedeni buydu. Bir: Kariyeri (tanınan erkeklerin metresi olarak) ona benzerlik göstermiş ve şu anda sorunsuz bir evlilik yapmış olan bu kadını görerek kendini cesaretlendirmeye ihtiyacı vardı. İki: Ondan yardım isteyecekti. Eski sevgililerinin listesini dikkatle gözden geçirmiş, üçüne mektup yazmış ve dostça ama yardımcı olmayan üç mektup almıştı. Resmî olarak Tom Bayley'nin "arkadaşı" olarak kalmıştı; ama karısının

onayı olmadan ona yaklaşarak kadını gücendirmemesi gerektiğini biliyordu. Peggy'den doğru erkekle tanışmasına yardımcı olabilecek türde bir işe girmesi için Tom'dan nüfuzunu kullanmasını istemesini isteyecekti.

Kapının zili çaldığında ve buna yanıt verdiğinde, bu kez gösterişle, hatta dürüstçe, alelacele büyük kahverengi koltuğa gitti. Basında geniş yer almış bir ilişkide metresi olduğu bir adamın karısından ricacı olacaktı; üstelik Peggy güzelliğinden hiçbir şey kalmamış bir halde içeri girecek olsa bile kendisi olabileceğinden daha az çekici görünerek aralarındaki sorunları azaltmak arzusunda değildi; zira Profesör Bayley'le üç yıllık evliliği Peggy'yi aklı başında, iyi görünümlü bir kadına dönüştürmüştü, *onu* tanınmayan bir oyuncu olarak Cape Town'dan Avrupa'ya sürüklemiş olan kedi gibi ışıltılı güzelliği yok olmuştu; bu kariyeri de, doğmuş olduğu kariyer uğruna, haklı olarak, bırakmıştı.

Ama Peggy, sanki dört yıl önceymiş gibi içeri girdi: Maureen ufak tefek, narin ve tatlıysa, o halde Peggy, Sirenler'den birinin durumunda olmalıydı: Maureen havaya sıçradı, Peggy'nin sarı saçlarını esmer yanağından beyaz yüzüklü bir elle savurduğunu, onu yeşil gözlü ve alaycı bir gülümsemeyle süzdüğünü gördü. Gayriihtiyari bağırdı: "Tom seni başından atmış!"

Peggy güldü – sesi, Maureen'inki gibi, seksi bir kadının boğuk sesiydi – ve şöyle dedi: "Nasıl da tahmin ettin!" Bunun üzerine altın renkli saçlarını yüzüne düşürerek, her şeyini yakın zamanda kışkırtıcı hale gelmiş bir bedene borçlu olan düz bir yeşil keten elbiseyle gösteriş yaparak, kalçaları bir mankenin duruşunda kıvrılmış bir şekilde döndü. Son üç yılın aklı başında, sağlıklı ev kadınından hiçbir iz kalmamıştı: O, Maureen gibi, bir kez daha cinselliğinin arkasında odaklanmış, dengesini onun üzerinde bulmuştu, cinselliğiyle aynı anda titreşiyordu.

Şöyle dedi: "İkimiz de baştan atılmayacak kadar iyi *görünüyoruz*."

Şimdi, görünüşünün tamamen bilincinde olarak, sarı kanepeyi bir kadınsılık yumağı içinde kendine ayırdı ve şöyle dedi: "Bana bir içki ver ve o kadar da şaşırmış görünme. Sonuçta böyle olacağını beklemem gerekmez miydi?" Bu, karşı tarafa yöneltilmiş bir soruydu; kendisiyle aynı türden bir komplocuya mı? Hayır. Bir kurbana mı? Hayır. Kendisiyle aynı türden bir sanatçıya mı – evet. Maureen, Peggy'nin Tom Bayley'le birlikte olduğu dönemdeki buluşmalarını belirleyen, yüzeyin altına daha henüz inmiş düşmanlığın tamamen ortadan kaybolduğunu anladı. Ama henüz bu yoldaşlık akışından tamamen memnun değildi. İrkilerek, dudaklarının arasında sarsak bir şekilde duran bir sigarayla kahverengi saten berjerden kalktı. İrkilmenin ve sallanan sigaranın *bir erkekten emin olan bir kadının* durumuna ait olduğunu hatırladı; içgüdüleri, o halde, Peggy'ye yalan söylemek yönündeydi, özellikle de, açığa çıkan gerçeğin üzerinden uzun zaman geçmişken, şu anda bile, onun ne kadar berbat bir yalnızlığı olabileceğini kabul etmek istemediği için. Bardaklara epey kanyak doldurdu ve şöyle sordu: "Seni kimin için terk etti?"

Peggy, "Onu ben terk ettim," dedi ve onun bunu kabul etmesi için yeşil gözlerini gördüğü kuşkuculuğa karşın Maureen'in yüzünde sabitledi.

"Hayır, gerçekten, doğru bu – elbette, her zaman kadınlar oldu, bu yüzden Chelsea'deki kaçamak yerinden vazgeçmemekte diretti..." Maureen şu anda, kaçamak yerinin nedenini ne çok kez bilmezden gelmiş olduğunu hatırlatmak için açıkça gülümsüyordu. Burası "Bill'in, korkunç ev hayatından kaçabileceği çalışma odası" olmuştu. Peggy bu hatırlatmayı içinde yine de sabırsızlık barındıran küçük, dürüst bir gülümsemeyle kabul etti.

"Eh, elbette yalanlar söyledim ve küçük oyunlar oynadım, hepimiz böyle yapmaz mıyız?" – Gülümsemenin anlattığı şey buydu; Maureen'in kendine karşı hoşnutsuzluğu da, Peggy'ye karşı sessiz ve kindar eleştirisine bir son vermek için bunu ona yüksek sesle söyletmişti: "Eh, tamam o zaman. Ama onu gerçekten de evliliğe zorladın." Üç büyük yudum kanyak içmişti. Jack'in onu terk etmesinden sonraki aylarda fazlasıyla içmiş olsa da, son haftalarda uyguladığı rejim alkol alımını yasaklamıştı, o da alışkanlığını kaybetmişti. Çoktan sarhoş olmaya başladığını hissetti ve şöyle dedi: "Eğer sarhoş olacaksam sen de içmelisin."

"İki ay boyunca gece gündüz sarhoştum," dedi Peggy, yine aynı durağan yeşil bakışla. "Ama güzelliğini korumak istiyorsan içki içemezsin."

Maureen kahverengi berjer koltuğa geri döndü, yumak haline gelen mavi dumanın içinden Peggy'ye baktı ve şöyle dedi: "Sürekli sarhoştum – asırlar sürdü. İğrençti. Kendime hâkim olamıyordum."

Peggy şöyle dedi: "Eh, pekâlâ, bunu arkada bıraktık. Ama mesele diğer kadınlar değildi – onun kişiliğini baştan sona tartıştık, yani evlendiğimizde ve..." Bu noktada Maureen'in oldukça buruk tebessümünü fark ederek durdu ve şöyle dedi: "Onların kişiliğini baştan sona tartışmak bizim görevimizin bir parçası, öyle değil mi?" Bunun üzerine her iki kadının gözleri, gözlerini kırpıştırarak savuşturdukları gözyaşlarıyla doldu. Başka bir engel daha aşılmıştı.

Peggy şöyle dedi: "Buraya, senin böbürlenen mektubun yüzünden kendimi göstermeye geldim – Tom'la evlendiğimden beri bana karşı büyüklenişini, ruhsuz ve sıradan bir hale gelişini gözlemliyordum – yeni beni, *senin* görmeni istedim!.. Bir erkekle birlikte yaşarken insan kim bilir neden kendi cinsiyetini kaybeder."

Her ikisi de, Peggy sarı keten, Maureen de parlak kahverengi kumaş üzerine devrilerek birdenbire kıkırdamaya başladılar. Sonra aynı anda geri gelen gözyaşlarıyla mücadele etmek zorunda kaldılar.

"Hayır," dedi Maureen, doğrularak, "ağlamayacağım, ah hayır! Ağlamayı bırakmıştım, en ufak bir anlamı bile yok bunun."

"O halde biraz daha içelim," Ve Peggy kadehini uzattı.

Her ikisi de çoktan sarhoş olmuştu; zira ne olursa olsun her ikisi de içmeme konusunda kendi sınırlarına ulaşmışlardı.

Maureen kadehleri yarıya kadar kanyakla doldurdu ve şöyle sordu: "Gerçekten onu terk ettin mi?"

"Evet."

"O halde kendini sevmek için benden daha iyi bir nedenin var. Ben savaştım, olay çıkarttım, şimdi düşündüğümde..." Bir yudum kanyak aldı, pahalı odanın dört bir yanına baktı ve şöyle dedi: "Üstelik hâlâ onun parasıyla geçiniyorum, en korkunç olan da bu."

"Eh, ağlama tatlım," dedi Peggy. Kanyak onun dilini dolaştırıyor, onu uyuşturuyordu. *Tatlım* sözcüğü Maureen'i irkiltti. Bu, tiyatro ve sinema çevrelerindeki insanların kullandığı anlamsız bir sözcüktü; tiyatro ve sinema çevrelerindekiler kullanırken iyiydi, hatta komikti, ama bunun bir adım sonrası...

"*Yapma*," dedi Maureen, keskin bir şekilde. Peggy uzun yeşil gözlerini "büyüleyici" bir biçimde açtı, sonra da kendi gerçek doğasının dürüstlüğü içinde onları kısık bir halde bıraktı ve güldü.

"Ne demek istediğini anlıyorum," dedi. "Eh, bununla yüzleşmeliyiz, öyle değil mi? Bundan o kadar da uzakta değiliz, öyle değil mi?"

"*Evet*," dedi Maureen. "Bunu düşünüp duruyorum. Onlarla evlenmiş olsaydık, şu evlilik belgesi, biliyorsun,

o halde para almaya büsbütün hakkımız olduğunu hissederdik, karşılığında her şeyi verirdik, her şeyi, her şeyi!" Yüzünü yere indirdi ve hıçkırarak ağladı.

"Kes sesini," dedi Peggy. Ama sarhoşluğu nedeniyle bu, "Kesşşş," gibi duyuldu.

"Hayır," dedi Maureen, dik oturup burnunu çekerken. "Gerçek bu. Hiç para almadım – yani evin idaresi için gerekli olandan ve hediye giysilerden daha fazlasını hiç almadım – ya sen?" Peggy ona bakmıyordu, bu yüzden devam etti: "Pekâlâ, ama Tom Bayley'nin bir sözleşme imzaladığın ya da nafaka aldığın ilk erkek olduğunu tahmin ediyorum – öyle değil mi? Ve bu da onunla evli olduğun için."

"Sanırım öyle. Böyle yapmayacağımı söylerdim kendime, ama yaptım."

"Sırf o evlilik cüzdanı nedeniyle bundan hiç de rahatsız değilsin, değil mi?"

Peggy kadehini uzun ve yumuşak parmaklarının arasında çevirip durdu ve başını uzun uzun, Sanırım öyle, der gibi salladı.

"Evet. Elbette. Evli olduğumuz dönemde o evlilik cüzdanıyla ne kadar da dalga geçerdik. Ama mesele, evli olduğun sürece aldığın paranın seni hafifmeşrep bir kadın gibi *hissetmene* neden olmaması. Birlikte olduğum bütün erkeklerle birlikteyken hep kendi kendimle tartışmak zorunda kaldım; Eh, demişimdir, onun için yaptıklarıma –yemek pişirmeye, ev temizliğine, iç dekorasyona ve önerilere– karşılık bana ne kadar öderdi? Bir servet! Bu yüzden onun dairesinde oturup ondan giysiler almaktan rahatsız olmama hiç gerek yok. Ama yine de her zaman rahatsız olurdum. Ama Jack benimle evlenmiş olsa, onun bu uğursuz dairesinde oturmak beni iyice hafifmeşrep biri gibi hissetmeme neden olmazdı." Vahşi ve

öfkeli gözyaşlarına boğuldu, kendini durdurdu, derin bir nefes aldı ve derin nefes almaya devam ederek sessizce oturdu. Ayağa kalktı, kendisinin ve Peggy'nin kadehini yeniden doldurdu ve oturdu. İki kadın sessizlik içinde oturdu, ta ki sonunda Maureen, şöyle sorana kadar: "Neden onu terk ettin?"

"Benimle evlendiği zaman ikimiz de hamile olduğumu düşünmüştük... Hayır, bu doğru. Senin ve diğer herkesin ne dediğini biliyorum, ama bu doğruydu. Üç ay boyunca âdet görmemiştim, sonra da çok hastalandım, düşük yaptığımı söylediler."

"Çocuk istiyor muydu?"

"Seninleyken istemedi mi?"

"Hayır."

"O zaman değişmiş. Aşırı derecede çocuk istiyor."

"Jack çocuk sahibi olmayı onaylamazdı, onları onaylamazdı, ama uğruna beni terk ettiği o sürtük... Onlarla iyi arkadaşsın diye duydum." Jack ve uğruna onu başından attığı kızı kastediyordu.

Peggy şöyle dedi: "Jack, Tom'un iyi arkadaşıdır." Bu, çok ruhsuzca söylenmişti, Maureen de şöyle dedi: "Evet. Evet! Jack'in bütün arkadaşları – hepsi için yemek yaptım, onları ağırladım, ama biliyor musun, beni terk ettiğinden beri içlerinden biri bile beni aramadı. *Onun* arkadaşlarıydı onlar, benim değil."

"Kesinlikle. Tom'u terk ettiğimden beri ne Jack'i ne de yeni kız arkadaşını gördüm. Tom'u ziyarete gidiyorlar."

"Sanırım Tom'un sevgililerinden biri hamile kaldı."

"Evet. Tom gelip bana söyledi. Ne yapmam gerektiğini biliyordum, öyle de yaptım. Şöyle dedim: Tamam, benden boşanabilirsin."

"O halde en azından kendine saygını korumuşsun."

Peggy kadehinin içine bakarak onu döndürdü; kadeh sarı keten kumaşın üzerine döküldü. Her iki kadın, kıpırdamadan, turuncu renkli lekenin yayılışını estetik bir ilgiyle izledi.

"Hayır, korumadım," dedi Peggy. "Çünkü şöyle dedim: 'Benden boşanabilirsin, ama bana çok para vermen gerek, yoksa senin hakkında sadakatsizlikten dava açarım – binlerce kanıtım var.'"

"Ne kadar?"

Peggy kızardı, bir yudum kanyak aldı ve şöyle dedi: "Ayda kırk poundluk bir nafaka alacağım. Onun için çok fazla bu – adam profesör; yönetmen değil."

"Bunu karşılayamaz mı?"

"Hayır. Bana kaçamak yerinden vazgeçmesi gerekeceğini söyledi. Ben de şöyle dedim: 'Çok yazık.'"

"Kadın nasıl görünüyor?"

"Yirmi yedisinde. Resim öğrencisi. Güzel, tatlı ve aptal."

"Ama hamile."

"Evet."

"Hiç çocuğun oldu mu?"

"Hayır. Ama birçok kez kürtaj oldum ve düşük yaptım."

İki kadın dürüst bir şekilde, yüzlerinde keskin bir acıyla birbirlerine baktılar.

"Evet," dedi Maureen. "Beş kez kürtaj yaptırdım, birini de şu yaşlı kadınlardan biri yaptı. Üstelik hiçbir şey kullanmıyorum, hamile de kalmıyorum... Jack'in yeni kız arkadaşından hoşlandın mı?"

"Ondan hoşlandım," dedi Peggy, özür dilermişçesine.

"Entelektüel biri," dedi Maureen: Sözcük "entelegdüel" gibi duyuldu.

"Evet."

"Çok zeki ve bilgili." Maureen benliğinin iyi tarafıyla bir süre mücadele etti, mücadeleyi kazandı ve şöyle dedi: "Ama *neden*? Çekici bir kadın, ama okullu kız gibi; küçücük hoş giysileri olan hoş, zeki, akıllı küçük bir okullu kız."

Peggy, "Kes şunu. Hemen kes şunu," dedi.

"Evet," dedi Maureen. Ama kinlenmiş derinliklerinden konuşarak ekledi: "Yemek bile yapamıyor!"

O anda Peggy kendini geriye savurtarak ve sarhoş elinden yine kanyak dökerek güldü. Bir süre sonra Maureen de güldü.

Peggy şöyle dedi: "Eşlerin ve metreslerin bizim için ne kadar çok, 'Peggy ne kadar can sıkıcı, Maureen de fazla inceliksiz,' dediğini düşünüyordum."

"Onları duyabiliyorum: Elbette çok güzeller ve elbette iyi giyinebiliyorlar, dahası muhteşem aşçılar, sanırım yatakta da iyidirler, ama sahip oldukları ne var ki?"

"Kes şunu," dedi Peggy.

Her iki kadın da artık büsbütün sarhoştu. Geç oluyordu. Oda gölgelerle doluydu; beyaz duvarları yüksekteki mavilikte, parlak berjerlerin, masaların, halıların üzerinde soluklaşıyor, derin parıltılar saçıyordu.

"Işığı açayım mı?"

"Henüz değil." Peggy kadehini yeniden doldurmak için ayağa kalktı. Şöyle dedi: "Umarım işini bırakmayacak kadar akıllıdır."

"Kim, Jack'in kızıl saçlı sürtüğü mü?"

"Başka kim olacaktı? Tom'un kız arkadaşının durumu sağlam, hamile ya o."

"Haklısın. Ama bahse girerim işini bırakır, bahse girerim Jack işinden ayrılması için uğraşıyordur."

"Öyle yaptığını biliyorum. Tom'u terk etmeden önce –beni başından atmadan önce– senin Jack ve o kız, akşam yemeğine geldiler. Jack köşe yazısı nedeniyle ona

sataşıyordu, bütün akşam ona saldırıp durdu – yazısının sol kanattan bir toplum teşrifatçısının siyasi görüşleri olduğunu söyledi. Sol kanadın kuşbakışı, dedi."

"Benim resim yapmamdan nefret ederdi," dedi Maureen. "Ne zaman bir sabahı resim yapmaya ayırmak istediğimi söylesem pazar günü ressamlarıyla dalga geçerdi. Ona kahvaltısını verip stüdyoya çıkardım – eh, aslında orası boş bir oda. Önce komik şakalarla bana seslenirdi, sonra yukarı gelip aç olduğunu söylerdi. Sabahın on birinde acıkmaya başlardı. Sonra aşağı inip yemek yapmazsam benimle sevişirdi. Sonra onun çalışmaları hakkında konuşurduk. Bütün gün ve gece yarısına kadar onun uyuz filmleri hakkında konuşurduk..." Maureen'in sesi bir feryatla kesildi: "Bu büsbütün haksızlık, haksızlık, haksızlık... onların hepsi böyleydi. Büyük bir ressam olabileceğimi söylemiyorum, ama bir yere gelebilirdim. Kendime ait bir yere... Bu erkeklerden hiçbiri eğlenmek ya da bana büyüklenmek dışında hiçbir şey yapmadı... Öyle ya da böyle hepsi. Elbette sen de teslim olursun, daha fazla önemsiyorsan..."

Kanepesinin üzerinde kaykılarak uyuklamakta olan Peggy doğruldu ve şöyle dedi: "Kes şunu, Maureen. Ne yararı var bunun?"

"Ama doğru bu. Hayatımın yirmi yılını, günün on sekiz saatini adamın tekinin hırsını desteklemek için harcadım. Eh, doğru değil mi bu?"

"Doğru, ama kes şunu. Bunu biz seçtik."

"Evet. O aptal kızıl saçlı sürtük işinden ayrılırsa hak ettiğini bulacak."

"Bizim yerimizde olacak."

"Ama Jack onunla evleneceğini söylüyor."

"Tom benimle evlendi."

"Onun o akıllı kızıl saçlı kafasından etkilendi. Bütün o parlak siyaset yorumlarından. Ama artık onun köşe ya-

zılarına bir son vermek için elinden geleni yapıyor. Ülke hiçbir şey kaybetmez, ama o kız dikkatli olmalı, dikkatli olmalı..." Maureen kanyak kadehini hipnotize olmuş gözlerin karşısında ileri geri salladı.

"Bu da seni görmeye gelmemin diğer nedeni."

"Yani beni görmeye gelmedin mi?"

"Aynı şey."

"Yani?"

"Ne kadar paran var?"

"Hiç."

"Bu dairenin kira kontratı ne kadar süreli?" Maureen bir elinin parmaklarını havaya kaldırdı. "Beş yıl mı? O halde kontratı sat."

"Ah, yapamam."

"Ah, evet, yapabilirsin. Bu tahmin ederim sana iki bin kadar kazandırır. Daha az pahalı bir yerde bir daire alabiliriz."

"Yapabilir miyiz?"

"Bende de aylık kırk pound var. Peki, o zaman."

"Peki, ne o zaman?" Maureen büyük berjerde, beyaz dantel bluzu göğüslerinin çevresinde ince esmer belinin ve göğüs boşluğunun dar kahverengi pantolonunun üzerinde görüneceği kadar kıvrılmış olarak, neredeyse dümdüz yatıyordu. Kanyak kadehini gözlerinin önünde tuttu ve onu ileri geri sallayıp kehribar rengi içkinin kadehten dökülüşünü izledi. Zaman zaman kanyak esmer karnına döküldü, o da kıkırdadı.

Peggy şöyle dedi: "Bir şey yapmazsak Oudtshoorn' daki ailemin yanına dönmek zorundayım – onlar devekuşu yetiştiricisi. Ben kaçan parlak kızdım. Eh, oyuncu olamadım. Yani şeker kamışlarının ve devekuşlarının arasında yaşamaya döneceğim. Sen nerede olacaksın?"

"Aynen, aynen." Maureen şimdi yumuşak esmer kafasını iki yana büküyor ve kanyağı ağzına akıtıyordu.

"Bir giyim mağazası açarız. İkimizin de anladığı tek şey varsa o da nasıl giyinileceğini bilmek."

"İyi fikir."

"Hangi kenti hayal ediyorsun?"

"Paris'i hayal ediyorum."

"Paris'te rekabet edemeyiz."

"Hayır, rekabet edemeyiz... Roma nasıl? Roma'da üç eski sevgilim var."

"Sıkıntıya pek gelemiyorlar."

"Hiç gelemiyorlar."

"Londra'da kalmak daha iyi."

"Londra'da kalmak daha iyi. Bir içki daha ister misin?"

"Evet. Eveeet."

"Alllmaya gidiyorummm."

"Bir dahaki sefere evlilik cüzzzdanı olmadan yatağa girmemeliyiz."

"Benzer bi hikâaaye."

"Ama bu, pazarlık benim ilkkelerime aykırı."

"Ah biliyorum, biliyorum."

"Eveeet."

"Belki de lezzzbiyen olmalıyız, ne dersin?"

Peggy güçlükle ayağa kalktı, Maureen'e yaklaştı, elini Maureen'in çıplak karnına dayadı. "Bu senin için bir şey ifaaade ediyor mu?"

"Hiç."

"Ben şahsen erkeklerden hoşlanırım," dedi Peggy, küt diye oturup içki döktüğü kanepesine dönerken.

"Ben de, bu da biziiim epey işimize yarıyooor."

"Bir dahaki sefere işimizi bırakmayız, giyim mağazasını ısrarla sürdürürüz."

"Eveeet..."

Bir duraksama. Ardından Peggy ayağa kalktı ve dikkatini topladı. Sonsuz bir içtenlikle dolmuştu. "Dinle,"

dedi. "Hayır, kahretsin, dinle, baştan beri bunu demek istiyordum, gerçekten bunu demek istiyordum."

"Ben de."

"Hayır. Bir erkek iiilk kez karşına çıkkktığında teslim olmak yok. Kahretsin, sarhoşum, ama gerçekten bunu demek istiyorum... Hayır, Maureen, baştan bunda anlaşmazsak bir giyim mağazasına girişşşmeyeceğim. Bunda anlaşşşmalıyız, *anlaşşşmalıyız*, iş önce gelir, yoksaaa, *yoksa* sonumuzun ne olacağını biliyorsun." Peggy son sözünü aceleyle söyledi ve tatmin olmuş bir halde sırtüstü uzandı.

Maureen içten bir halde, diline hâkim olmaya çalışarak doğruldu: "Ama... ikimizin de... *iyi* olduğu şey, şey, adi bir dâhiyi, dâhiyi desteklemek."

"Artık değil. Ah hayır. Bana sözzz vermelisin Maureen, sözzz vermelisin, yoksaaa..."

"Tamam, söz veriyorum."

"İyi."

"Bir içki daha ister misin?"

"Kanyak ne güzel, ne güzel, ne güzel, kanyak ne güzel."

"Kanyak ne güzel..."

TANIK

Sabahları, Mr. Brooke şapkasını masasının üzerindeki askıya dikkatlice asıp piposuyla tütününü dirseğinin yanına yerleştirince, diğerlerine dönüp umutla şöyle derdi: "Bugün Twister'ı görmeliydiniz. Gazetemi kapının eşiğinden alıp bir kere bile düşürmeden getirdi." Ardından nazik, düşmanca yüzlere bakar; kısa, boğulurcasına, sinirli bir kahkahayla güler ve başını gazetesine gömerdi.

Patronun kişisel sekreteri Miss Jenkins'in, Darling adında Pekin cinsi bir köpeği vardı; dinleyip gülmeye hazır herkese bir tek ondan söz ederdi. Richards'a gelince, o nişanlıydı, bu yüzden onunla dalga geçerlerdi. Her seferinde morarır ve masasının altında memnuniyetle kıvranırdı. Kendi başına gururlu, cüretkâr bir hayat süren hafifmeşrep kız kurusu muhasebeci Miss Ives'ın bir bahçesi vardı. Ağaçlardan söz ettiğinde büro saygıdan susardı. Çiçek yarışmalarında ödüller kazanmıştı. Onu geçebilecek hiç kimse yoktu.

Saat sekizde, günlük işlerin başına oturduklarında; saat on birde tabaklara dökülmüş fincanlar dolusu çay geldiğinde; öğleden sonra saat üçte kremalı pasta yediklerinde – hep anlatacak bir şeyleri vardı.

Mr. Brooke teriyer cinsi köpeği Twister'ı ofistekiler bazen kendisini fark edebilsin diye satın almıştı. Önce

bir kanaryası vardı, ama sonunda kanaryaların ilginç olamayacağına karar verdi. Miss Jenkins'in Pekin köpeği yemekten başka bir şey yapmadığı için onun hakkında bütün gün konuşabiliyor ve bir dinleyici kitlesi bulabiliyordu, ama zaten çok çekici bir kızdı. Öyle olmasa patronun kişisel sekreteri olmazdı. Mr. Brooke'un köpeği her şeyi yapıyordu. Geceleri ona şeker için yalvarmayı, dengede durmayı ve beklemeyi öğretirdi. Onun kulaklarını minnetle okşar ve şöyle düşünürdü: "Onlar için yirmi yıl çalıştıktan sonra bana verdikleri kol saatine göre onun on dakika boyunca tamamen hareketsiz kalabildiğini anlattığımda yerlerinden doğrulurlar." Onların dikkatini çekmeye çalışmayı bıraktıktan uzun süre sonra bile kendi kendine böyle şeyler söylerdi.

Sonuçta, yalnız kalmış değildi, kendisine yaşam sevinci verecek bir şeylere sahip olmadan otuz yıl boyunca saat sekizden dörde rakamlar toplamış değildi. Yer kaplamadığı ve sesinden hoşlanmaya başladığı için kanaryayı evde tutmaya karar verdi. Köpeği de, bir arkadaş gibi olduğu için evde tuttu. İkisinden de kurtulmamasının asıl nedeni, sürekli didiştiği ev sahibesini sinir etmeleriydi. Çalışma saatlerinden sonra, akşam yemeğinin ardından kadının gelip olay çıkartması için köpeği havlatacağını düşünerek eve kadar yürürdü. Bu sahneler genellikle kadının ağlamasıyla sona ererdi; sonra da adam ancak şöyle diyebilirdi: "Ben de bu dünyada yapayalnızım tatlım." Bazen kadın ona yatmadan önce bir fincan çay yapar, acı bir dille şöyle derdi: "Kendinize bakmazsanız sanırım bunu birinin yapması gerekir. Ama o uğursuz köpeğin yeri pislemesine izin vermeyin."

Ev sahibesi yatmaya gittikten ve koridorda onunla karşılaşma olasılığı ortadan kalktıktan sonra Mr. Brooke dergilerden resimler keser, bunları kadının sorgulayıcı gözlerinden gizli tutmaya özen gösterdiği adreslere pos-

talar ve kendinden hiç de utanç duymazdı. Bununla gurur duyardı; bu her cuma sarhoş olmak gibi, bir karşı koyma simgesiydi. Cumaları tercih ederdi; çünkü çalışmaya hiç hali olmadığı cumartesi sabahları şöyle diyerek Miss Ives'ı sinir edebilirdi: "Dün gece fena dağıttım." Sonra bir şekilde saatlerini geçirirdi. Bir erkek bir şeyler yapmalıydı, o da bahçelerle ilgilenmiyordu.

Haftanın geri kalanında basbayağı orada değilmiş gibi, onların hep birlikte konuşmalarını izleyerek masasında sessizce oturur, Miss Jenkins'in köpeğinin hastalanmasını, sonra da kadının kendisinden tavsiye almasını dilerdi ya da Miss Ives'ın, "Hesap defterimde bana yardım eder misin, senin kadar hızlı hesap yapan hiç kimse görmedim," demesini ya da Richards'ın kız arkadaşıyla tartışıp kendisine açılmasını. Kendisinin şöyle dediğini hayal ederdi: "Kadınlar! Elbette! Bana bilmediğim bir şey anlatamazsın."

Başka zamanlarda, arkasındaki duyduğu konuşmaları dinleyerek, dinlemiyormuş gibi yaparak, kayıtsız kalmış gibi yaparak ayakta durup pencereden dışarı bakardı. İki kat aşağıdaki sokakta hayat aceleyle geçip gidiyordu. Hep pencerelerden dışarı bakıyormuş gibi hissederdi. Sık sık, aşağıdaki iki arabanın çarpıştığını, kendisinin de tek tanık olduğunu hayal ederdi. Polis not defterleriyle merdivenlerden ayaklarını vura vura çıkar, daktilocu kız heyecanlı bir şekilde, "Ne oldu gerçekten, Mr. Brooke?" diye sorar, patron da omzuna bir şaplak vurup şöyle derdi: "Gördüğün için ne kadar şanslısın. Sen olmasaydın ne yapardım bilmiyorum." Mr. Brooke mahkemede ifade verdiğini hayal etti. "Evet, efendim, her gün o saatte pencereden dışarı bakarım. Alışkanlığımdır. Her şeyi gördüm..."

Ama hiç kaza olmadı. Polis yalnızca bir kez geldi, o da Pekin köpeği kaybolduğu zaman Miss Jenkins'le ko-

nuşmak için; Mr. Brooks da başıyla selam vermek dışında Mr. Jones'u neredeyse hiç görmedi. Asıl patronu Miss Ives'dı.

Patron her sabah altı kızın çalıştığı daktilo odasına girdiğinde kapıdan içeriyi gözetlerdi ve gıptayla karışık bir hayranlıkla hasta olurdu.

Mr. Jones, kulaklarının üzerindeki saçları beyazlaşmış iriyarı, al yanaklı bir adamdı; her gün öğle yemeğinden sonra bira kokardı. Yine de kızlar onun için her şeyi yapabilirdi. Umursamaz bir biçimde şöyle derdi: "Peki, bugün hayat nasıl?" Bazen en güzeline kolunu atar ve şöyle derdi: "Uzun süre tutamayacağımız kadar güzelsin. Evlenirsin herhalde..." Madalya dağıtıyormuş gibi, işin yapılması gereken bir parçasıymış gibi söylerdi bunu. Yalnızca onların daha sıkı çalışması için bu, diye düşünürdü Mr. Brooke keskin bir acıyla, kapıyı kaçamak bir şekilde kapatıp daktiloların Mr. Jones'un gidiş ânında nasıl öfkeyle tıkırdamaya başladıklarını dinlerken. Ardından lavaboya gider ve aynada kendi yüzüne bakardı. Kendisinin hiç beyaz saçı yoktu; oldukça yakışıklı bir erkek olduğunu düşünürdü. Ama kolunu bir kızın omzuna atarsa tokadı yerdi, bunu biliyordu.

Marnie de Kok'un okulu bitirir bitirmez genç bir eleman olarak büroya gelişi, onun emeklilik yaşında, elli beşine girdiği yıl olmuştu. Mr. Brooke işten ayrılmak istemedi. Biriktirdikleriyle geçinemezdi; üstelik büro sahip olduğu her şeydi. Birkaç hafta boyunca kaygıdan darmadağın olmuştu; ama Mr. Jones hiçbir şey söylemedi, bir süre sonra da morali yeniden düzeldi. Bunu düşünmek istemiyordu; ayrıca, Marnie'yle birlikte orada her şey değişmişti. Bir sabah geçtikten sonra büroda farklı bir his oluşmuştu.

Marnie, kilometrelerce uzaktaki küçük bir köyden gelmiş, on kardeşin en küçüğü olan on sekizinde bir kız-

dı. Her zaman heyecanlı bir beklentiyle bakan küçük, etli, canlı bir yüzü ve tiz, duygulu bir sesi vardı; bir balık kadar ince ve hızlıydı. Dünyadaki herkesin zamanını onun anlattıklarına harcamaktan memnun olmayabileceğini hiç aklına getirmemişçesine çalışanlarla sohbet ederek sağa sola koştururdu. Ana büronun kutsal sessizliğini ailesi hakkındaki dedikodularıyla tuzla buz ederdi; masalara oturur ve bacaklarını sallardı; telefonların üzerine çiçek dolu vazolar koyardı. Miss Ives bile gözlüklerini çıkarıp onu izlerdi. Hepsi onu izlerdi, özellikle de masasından kalkmamak için bir alay bahane bulan Mr. Jones, bütün bu korkusuzluğun ve çekiciliğin nereye varacağını hatırlayarak çocuklara bakarken yüzün aldığı hoşgörülü, neşeli, hafifçe alaycı gülümsemeyle bakardı. Mr. Brooke'a gelince, o gözlerini ondan ayıramıyordu. Bir süre için konuşmaya korktu, zira Marnie, diğerleri gibi, onun orada olduğunu bilmiyor gibi görünüyordu; konuşmaya korkmadığı zaman da Marnie ona nefretle irkilmiş halde, adamın kendisi hakkında hissettikleriyle hiçbir şekilde bağdaşmasa da alışık olduğu bir bakışla baktı. Benim kızım olabilirdi, dedi adam savunmaya geçerek kendi kendine; Marnie'ye, metresi hakkında konuşmaktan kendini alamayan kıskanç bir sevgili gibi, onun yaptıkları hakkında konuşmanın bile yaptıklarının tehlikesini kaybettirdiğini, kendisinden ayrı sürdürdüğü sıra dışı ve muhteşem hayatı bir şekilde onun hayatı haline getirdiğini hissederek kiminle öğle yemeği yediğini, önceki gece hangi filmi gördüğünü sorardı. Ama Marnie, burnunu kıvırarak kısaca yanıt verirdi, ya da hiç vermezdi.

Mr. Brooke bunu bile çekici buluyordu. Marnie'de bu kadar çekici olan şey onun dobralığıydı, tepkilerinin basitliğiydi. Büronun daktilolarını Mr. Jones'la belirli bir ses tonuyla, Miss Ives'la başka bir ses tonuyla konuşturan gizli dalkavukluktan habersizdi. Herkese sanki onla-

rı eskiden beri tanıyormuş gibi davranıyordu. Ancak bir çocuk kadar sır tutuyor, onların mektuplarını sesli okuyor, evden paketler geldiğinde neşeyle zıplıyor ve biri nazikçe işini daha iyi yapabileceğini söylediğinde ağlıyordu.

Çünkü kız feci derecede beceriksizdi. Dosyalamayı öğrenmesi gerekiyordu; ama aslında çayı yapıyor, günde on kez kremalı pasta için yolun karşısındaki pastaneye sıvışıyor ve insanlara soğuk algınlıkları ya da nasıl elbise dikecekleri hakkında tavsiyelerde bulunuyordu.

Sonuçta onun doğal düşmanları olan diğer daktilolar şaşırıp kalır ve ona en sevecen hoşgörüyle davranırlardı. İlk ayı çıkarabileceğini hiç kimse aklına getirmemişti çünkü. Ama Miss Ives, epey cömert olan ikinci maaş çekini zalim bir yüz ifadesiyle verdi ve kızı ağlatana kadar da azarladı.

Hiçbir şeyden korkmayan, sonunda Mr. Jones'un çalışma odasına girip bu çocuğun umutsuz vaka olduğunu ve bir an önce ayrılması gerektiğini söyleyen kişi Miss Ives oldu. Bu durumda dosyaların düzeltilmesi aylar alırdı. Hiç kimse hiçbir şeyi bulamıyordu.

Masasına her zamankinden daha zalim bir şekilde, dudakları seğirerek geri geldi.

Öfkeyle konuşarak, "Bu marta kadar tam yirmi yedi yıl kendimi tuttum. Hiçbir şeyim olmadı. Benim niteliklerim kaç kadında var? Daha güzel bir yüzüm olsaymış keşke," dedi. Ardından gözyaşlarına boğuldu. Hafif bir isteri kriziydi bu. Mr. Brooke su ve mendille birlikte etrafta dolanan ilk kişi oldu. O güne kadar hiç kimse Miss Ives'ın ağladığını görmemişti.

Peki, mesele neydi? Mr. Jones'un tek söylediği, Marnie'nin eski bir okul arkadaşının kızı olduğu ve ona göz kulak olmaya söz verdiğiydi. Dosyalamada iyi değilse o halde ona farklı işler verilmeliydi.

"Burası bir büro mu, yoksa bir hayır kurumu mu?" diye sordu Miss Ives. "Hiç böyle bir şey görmedim, hiç." Ardından, kendisine doğru hafifçe eğilen Mr. Brooke'a döndü ve şöyle dedi: "Gitmesi gereken başkaları da var. Senin babanın da arkadaşıydı sanırım. Sarhoş olup kendini küçük düşürüyorsun. Masanda kadın fotoğrafları var, lavaboda saçlarına briyantin sürüyorsun..."

Mr. Brooke bembeyaz oldu, söyleyecek kelime bulmaya çalıştı, destek için Miss Jenkins ve Richards'a umutsuzca bakındı. Onlar adamla göz göze gelmediler. Yüzüne adeta görünmez tokatlar atmakta olduklarını hissetti; ama bir süre sonra Miss Ives mendilini bir kenara bıraktı, bir dayanıklılık gösterisi olarak kalemini aldı ve hesap defterinin başına döndü. Hiç kimse Mr. Brooke'a bakmadı.

Mr. Brooke kendini bunu unutmaya zorladı. Kadın isterikti, dedi. Kadınlar ağızlarına geleni söylerdi. Erkeklerin anlattıklarından bazen kadınları hiç dikkate almamak gerektiğini biliyordu. Ayrıca, evde kalmış bir kadın, dedi kindar bir şekilde, bunu yüksek sesle söyleyebilmiş olmayı dileyerek, kadının da zayıflığını bir güç haline getirdiğini ve artık kendisinin onun tarafından incitilmesinden ziyade, onun kendisi tarafından incitilemeyeceğini unutarak.

Ama bu tek isteri vakası değildi. Yıllar boyunca bu insanların birlikte çalışmış, aynı şakaları yapmış, birbirlerine sağlık durumlarını sormuş, birbirlerinin eşyalarını ödünç almış olması ve bir günden ertesine her şeyin bozulması sıra dışı görünüyordu.

Örneğin, daktilolardan biri bütün bir sabah Mr. Jones'un bir mektubu yeniden daktilo edilmesi için geri göndermesi nedeniyle öfkeyle ağladı. Böyle bir şey daha önce hiç duyulmamıştı. Bir azarın neredeyse bir övgü kadar sıcak olması, genellikle, mizacı gereğiydi.

Marnie'ye gelince, o neden tokat yediğini bilmeyen küçük bir çocuk gibiydi. Büroda sefil bir halde, Mr. Jones rastlantı sonucu onu görüp ne sıkıntısı olduğunu sorana kadar ara ara burnunu çekerek dolaştı. O ağladı, Mr. Jones da onu odasına aldı. Müşteriler beklerken kapı bir saatten uzun süre kapalı kaldı. Marnie sessiz ama neşeli bir halde dışarı çıktığında daktilolar onu soğuk bir şekilde karşıladılar. Sonra kız Miss Ives'ın odasına telaşla girip, diğer kızlar ona "terbiyesizce" davrandıkları için masasını ana büroya taşıyıp taşıyamayacağını sordu. Çok doğal olarak Miss Ives ona anlayış göstermedi, o da başı Mr. Brooke'un masasındaki kâğıtlara eğilmiş halde yine ağladı. Tesadüfen en yakın masa buydu.

Öğle yemeği saatiydi. Marnie ve Mr. Brooke dışında herkes çıkmıştı. Soluk renkte yağlı saçları, beyaz kırışık elleri, laubali bakışlı tatsız gözleri olan bu yaşlı adama karşı hissettiği tiksinti, ıstırabının şiddetinde eridi. Saçlarını okşamasına izin verdi. O sabah Mr. Jones'un omzunda nasıl ağlamışsa, onun omzunda da ağladı.

"Hiç kimse beni sevmiyor," diyerek hıçkırdı.

"Elbette herkes seni seviyor."

"Yalnızca Mr. Jones beni seviyor."

"Ama Mr. Jones patron..." diye kekeledi Mr. Brooke, onun inanılmaz saflığının karşısında şaşırarak. Onun için içi acıdı. Masasına kıvrılmış bu ıslak yumağı nazikçe, baba sevgisiyle, yalnızca onu teskin etmek için okşadı. "Burasının bir işyeri olduğunu hatırla, Marnie."

"Bir işyerinde çalışmak istemiyorum. Eve gitmek istiyorum. Annemi istiyorum. Mr. Jones'un beni eve göndermesini istiyorum. Gidemeyeceğimi söylüyor. Bana göz kulak olacağını söylüyor..."

Merdivenlerde ayak sesleri duyduklarında Mr. Brooke suçluluk duygusuyla köşesine çekildi; Marnie de kendisini görmezden gelen Miss Ives'la yüz yüze gelecek şe-

kilde somurtkan ve cüretkâr bir halde ayağa kalktı. Marnie ayaklarını daktiloların odasına kadar sürüyerek yürüdü.

"Sanırım onu cesaretlendiriyordun," dedi Miss Ives. "İyice pataklanmaya ihtiyacı var. Yakında ben onu pataklayacağım."

"Evini özlemiş," dedi.

"Buradaki üvey babasından ne haber?" diye yapıştırdı Miss Ives, başını Mr. Jones'un kapısına doğru eğerek.

"Mr. Jones onun için kaygılanıyor," dedi Mr. Brooke, kıza karşı gelişen yeni koruma duygusunu savunarak.

"Bazılarının başlarında göz yok," dedi kadın memnuniyetsiz bir halde. "Onu sinemaya götürmek. Onu her gece akşam yemeğine götürmek. Sanırım onun için kaygılanmak böyle oluyor, değil mi?"

"Evet, öyle," dedi Mr. Brooke hararetle. Ama dehşet ve öfkeden midesi bulanmıştı. Miss Ives'a vurmak istedi, Mr. Jones'un odasına koşup ona vurmak istedi, gözü kara bir şey yapmak istedi. Ama masasının başında oturup rakamları toplamaya başladı. Her zamanki gibi geride kalmıştı. İşin nasıl yığıldığını ve bu yığından hiç kurtulamadığını gördüğünde, "Ağır ama emin, ben de böyleyim işte," dedi kendi kendine, her zamanki gibi. Ama o öğleden sonra Miss Ives ona hesaplamaların üç sayfasını geri getirdi ve, "*İsterseniz* daha doğru hesap yapmaya çalışın Mr. Brooke," dedi.

Saat dörtte, Mr. Jones eve gitmek üzere ön bürodan çıktığında Marnie onunla göz göze gelmek için bekliyordu. Mr. Jones gülümseyerek orada dikilip durdu; ardından bütün büro elemanlarının kendisini izlediğini fark etti ve kızararak yoluna devam etti.

Marnie'nin dudakları yeniden titredi.

"Yine yağmur geliyor," dedi Miss Ives keskin bir dille.

"Seni otobüs durağına kadar geçireyim mi?" diye sordu Mr. Brooke, Miss Ives'a meydan okuyarak. Dakti-

loların odasının açık kapısından bir kahkaha duyuldu. Mr. Brooke bir odadan çıkmasının ardından gelen bu tür kahkahaları, şimdi bununla dertlenmeyecek kadar çok sık duymuştu. Marnie başını Miss Ives'a doğru devirdi. "Memnun olurum," dedi zarifçe.

Marnie yarışırcasına önde, adam da onun hızına ayak uydurmaya çalışarak merdivenlerden indiler. Marnie sokakta dans edermişçesine yürür gibiydi; güneş parlıyordu; güneş, parlak saçlarında göz kamaştırıyordu. Mr. Brooke nefes nefese kalmıştı, gülümsüyor, konuşacak kadar soluklanmaya çalışıyordu. Miss Ives ve diğerlerinin tepelerinde pencere pervazından sarkarak onları hor gören tiksinmiş yüzlerle izlediğini biliyordu. Bunu umursamadı; ama Mr. Jones'un Marnie'yi bekliyormuşçasına bir dükkândan çıktığını gördüğünde suçluluk duygusuyla duraksadı ve, "İyi geceler efendim," dedi.

Mr. Jones, ona bakmadan başıyla selam verdi. Marnie'ye nazikçe gülümseyerek "Daha mutlu hissediyor musun? Endişelenme, uzun süre bir büroda kalmazsın. Şanslı bir adam çok geçmeden seninle evlenir," dedi. Daktilolara söylediği türden bir şeydi bu. Ama şimdi söylediği şekliyle değil.

Marnie güldü, ona koştu, yanaklarından öptü.

"Pekâlâ!" dedi Mr. Jones, aptalca memnun bir halde görünürken. Marnie'nin başının üzerinden, etrafına bakmadan, sanki bir emir verilmiş gibi telaşla yoluna devam eden Mr. Brooke'a ters ters baktı. Mr. Brooke çok geçmeden arkasında Marnie'nin hızlı adımlarla yürümekte olduğunu duydu.

"Böyle yapmamalıydın," dedi adam sitem ederek.

Kızın yüzü mutlu ve içtendi. "O babam gibi," dedi.

Otobüs durağında Mr. Brooke birdenbire onun gidişini görmeye dayanamadı. Onun kolunu yakaladı ve, "Bana gelip köpeğim Twister'ı gör. Onu seversin," dedi.

Marnie, "Biliyorsun, başta senden hoşlanmamıştım. Artık hoşlanıyorum," dedi.

"Köpeğim sabahları gazeteyi getirebiliyor," dedi. "Gazeteyi hiç yırtmıyor."

"Köpekleri severim," dedi kız sır verircesine, sanki bu dünyanın en şaşırtıcı haberiymiş gibi.

Odasına vardıklarında Mr. Brooke o kadar gururlu, o kadar telaşlıydı ki yalnızca kıza bakıp gülümseyebildi. Ev sahibesinin penceresinden onları gözetlediğini gördüğünde kapıyı titreyen ellerle açtı ve anahtarı yere düşürdü. Marnie anahtarı aldı ve sanki anahtarın sahibiymiş gibi adamdan önce odasına girdi.

"Ne hoş bir oda," dedi. "Ama çok küçük. Yatağının yerini değiştirecek olsan..."

Adamın yattığı kanepeye doğru atıldı ve onu bir köşeye itti. Ardından yastıkları birbirine vurdu, bir sandalyenin yerini değiştirdi ve adama döndü. "Böylesi daha iyi," dedi. "Bu tür işlerde iyiyimdir. Ben, mahallemizin kızıyım. Annem böyle der. Benim bir büroya gitmemi istemedi. Bunu babam ve Mr. Jones ayarladı."

"Annen çok haklı," dedi Mr. Brooke inançla.

Tam o anda kız etrafına baktı, yüzü değişti, Mr. Brooke da yavaşça ürperdi. Odayı da, kendini de kızın gözleriyle gördü; kız da bundan böyle onu bu şekilde görecekti.

Küçük, güller ve kurdelelerle bezenmiş desenli duvar kâğıdıyla kaplı bir odaydı bu. Pencerede kanarya asılıydı, köpeğin sepeti de yatağın altındaydı. Kendisinden önce birçok kişinin kalmış olduğu bu odada Mr. Brooke'a ait başka hiçbir şey yoktu. Duvar kâğıdının büyük bölümünü kaplayan fotoğraflar dışında. Marnie omuzlarında sanki arkadan bir rüzgâr esiyormuş gibi tuhaf bir kamburduruşla ağır ağır ilerledi; Mr. Brooke da ellerini destek için gayriihtiyari onun arkasında uzatarak onu takip etti.

"Biraz fotoğraf satın almalıyım," dedi, rahat konuşuyormuş gibi görünmeye çalışarak.

Duvarlarında baştan aşağı film yıldızları, güneşlenen güzeller, yarı çıplak kadınlar vardı, hem de onlarcası. Kız nasıl onun kendine acımasını beklemişse, o da sezgisel olarak kızın kendine acımasını istemesi gerektiğini biliyordu. "Fotoğraf almaya param yetişmiyor," dedi.

Ama kız nihayet ona doğru döndüğünde, kendi yüz ifadesinde bir tuhaflık olduğunu anladı, zira kız onun yüzüne baktı ve hoş olmayan bir şeyin üzerine basmış gibi yüzünü buruşturdu.

"Bunları unutmuşum," diye haykırdı adam içten ve çaresiz bir şekilde. Ardından: "Böyle değilim Marnie, pek değilim."

Kızın eli havada savruldu ve adamın yanağına çarptı. "Seni ahlaksız moruk!" dedi. "Seni gidi ahlaksız moruk."

Kız odadan dışarı koşturdu, çıktığında da ev sahibesi içeri girdi.

"Genç kızlarla mı kırıştırıyorsun?" dedi. "Buraya kadın getiremezsin, sana söylemiştim."

"O benim kızım," dedi Mr. Brooke.

Kapı çarparak kapandı. Adam yatağının üzerine oturup duvarlara baktı ve yalnızca birkaç dakika için kendini yaşlı, kötü ve küçük hissetti. Ardından kendini toparladı ve yüksek sesle şöyle dedi: "Peki, ne bekliyordun, yalnız yaşamamı mı istiyordun?" Yalnızca Marnie'ye ve ev sahibesine değil, sokakta ya da ekranda, ya da yan masada yemek yiyen bütün kadınlara hitaben söylüyordu bunu.

"Nasılsa burada kalmazdın," diye homurdandı sonunda. Fotoğrafları duvarlardan sökmeye başladı. Sonra onları yeniden ağır ağır geri astı. Hatta bir reklam nedeniyle ısmarlamış olduğu *Paris Fantezileri* adlı bir gazeteden yeni bir tane kesti ve hemen yatağının üzerine doğ-

ru astı. Yan odada paldır küldür yürüdüğünü duyduğu ev sahibesine, "Bundan sonra bir daha düşünürsün," dedi. Ardından dışarı çıktı ve gerçekten çok sarhoş oldu.

Ertesi sabah ev sahibesi o banyodayken fotoğrafı gördü ve ona gitmediği takdirde polis çağıracağını söyledi. "Hayasız hareketler, bu yaptığınız ahlaksızlık!" dedi.

"Umurumda mı sanıyorsun?" dedi Mr. Brooke.

Büroya vardığında hâlâ biraz sarhoştu. Saldırgan bir şekilde yürüdü ve hemen o anda Miss Ives kokusunu alıp ona dik dik baktı. Hemen yerinden kalkıp Mr. Jones'un odasına girdi. Mr. Jones onunla birlikte dışarı çıktı ve, "Mr. Brooke, bunu bir daha yaparsanız gitmeniz gerekir. Her şeyin bir sınırı var," dedi.

Mr. Brooke açık kapının arasından Marnie'nin Mr. Jones'un büyük döner koltuğunda şeker yiyerek koltuğu döndürüp durduğunu görebiliyordu.

Öğleye doğru Miss Jenkins ağlamaya başladı ve, "Ya o gider ya da ben," dedi.

"Endişelenme," dedi Miss Ives. Başını belirgin bir şekilde yukarı aşağı salladı. "Çok uzun sürmez. Öyle ya da böyle, bir şey olacak. İşler bu şekilde yürümez." Miss Jenkins başının ağrıdığını söyleyerek eve gitti. Richards bir şey için Mr. Jones'un bürosuna girdi ve konuşamayacak kadar öfkeli bir halde çıktı. Daktilolar yan odada sessizdiler. Miss Ives dışında hiç kimse hiçbir iş yapmıyordu. Herkes bekliyor gibiydi. Öğle yemeği saatinde hepsi erkenden çıktı. Mr. Brooke büroda kaldı. Başı ağrıyordu, kolları kaskatı kesilmişti ve iki kat merdiven çıkmayı göze alamıyordu. Sandviç yedi, sonra da başını masasına dayayarak uykuya daldı. Uyandığında hâlâ yalnızdı. Sağlıklı düşünemiyordu, bir an için nerede olduğunu merak etti. Sonra kâğıtlarının üzerindeki kırıntıların tepesinde sineklerin toplandığını gördü ve bir toz bezi almak için güçlükle yerinden kalktı. Daktiloların odasına giden kapı

kapalıydı. Kapıyı birkaç santim açtı ve korkarak arasından baktı. Bir an için hâlâ uyuduğunu düşündü, zira içeride Marnie ve Mr. Jones vardı. Yüzü onun saçlarının içine gömülmüş halde, sarhoşmuşçasına, "Lütfen Marnie, lütfen, lütfen, lütfen..." diyordu.

Mr. Brooke, gözleri güçlükle odaklanır halde dik dik baktı. Ardından Marnie bir çığlık kopardı, Mr. Jones da yerinde sıçradı. "Gözetliyorsun ha!" dedi öfkeyle.

Mr. Brooke'un soluğu kesilmişti. Ağzı açık kaldı; elleri çaresiz bir şekilde iki yana açıldı. Nihayet, Marnie'ye, "Neden *onun* yüzüne tokat atmadın?" dedi.

Kız odada, "Seni gidi ahlaksız moruk, ahlaksız moruk!" diye bağırarak koşturdu.

"O benden daha yaşlı!"

"Kes sesini Brooke!" dedi Mr. Jones.

"Yetişkin çocukları var. Torunları var, Marnie."

Mr. Jones yumruğunu kaldırdı; ama o anda Marnie zafer kazanmışçasına, "Onunla evleneceğim. Evleneceğim. İşte böyle!" dedi. Mr. Jones kolunu indirdi; kıpkırmızı öfkeli yüzü yavaşça rahat, minnettar, sevgi dolu bir hale büründü. Mr. Brooke kızın bunu ilk kez söylemiş olduğunu; içeri girmemiş olsa belki de hiç söylemeyeceğini anladı. Mr. Jones'a baktı farkında olmadan, ama biraz da kıskanç bir takdir duygusuyla. Zihninde şöyle karmaşık bir düşünce vardı: "Onun odasında fotoğraflar olsaydı onları gizli tutmak için dikkatli olurdu."

Bir süre sonra, biraz acıma duygusuyla, biraz da kıskançlıkla, Marnie'ye, "Aptal bir kızcağızsın. Pişman olacaksın," dedi. Sonra döndü ve duvarlara tutunarak el yordamıyla dışarı çıktı.

Akşama doğru Miss Ives ona bir çek getirdi. On poundluk ek bir ödemeyle birlikte kovulmuştu. Otuz yıllık çalışma karşılığında on pound! Bunu fark edemeyecek kadar sersemlemişti.

"Onunla evleneceğini biliyor muydun?" diye sordu Miss Ives'a, onu öfkelenmiş görmek istediği için.

Ama kadının sesi memnun geliyordu. "Bize şimdi söyledi."

"O benden de yaşlı..."

"Marnie'ye böylesi yakışır," diye yapıştırdı Miss Ives. "Küçük aptal. Tek yapabileceği şey bu. Evlenmek. Bu kızların düşündüğü tek şey bu. Erkeklerin ne olduğunu öğrenecek."

Sonra Mr. Brooke'a şapkasını verdi ve nazikçe onu kapıya ittirmeye başladı. "Gitsen iyi olur," dedi, ama kabalık etmeden. "Seni bir daha görmek istemiyor. Böyle dedi. Sen de kendine dikkat et. Bu yaşında bu kadar içmeye devam edemezsin."

Ardından kapıyı adamın arkasından kapadı. Mr. Brooke koridorda yapayalnız olduğunu anladığında gülmeye başladı. Bir süre isterik bir biçimde güldü. Sonra bir elinde şapkasını, diğerinde dolmakalemini tutarak ağır ağır ve dikkatlice merdivenlerden indi. Sokakta yürümeye başladı, ama köşeye varınca geri döndü ve merdivenlerin sonunda bekledi. Bu kadar uzun zamandır birlikte çalıştığı kişilere elveda demek istedi. Onları, daktiloların odasında şöyle dediklerini hayal edebiliyordu: "Ne! Yaşlı Brooke gitti, öyle mi? Ayrılmadan önce onu görme fırsatım olmadığına çok üzüldüm."

Büyük bir oda – hayır, daha çok, küçük bir salon... Kalıptan çıkarılmış muhallebi topaklarını anımsatan yaldız kaplı şekiller vermek üzere sıkıştırılmış gereğinden çok alçı süslemeyle bezeli... her biri ağzına "bir ısırık kadar küçük" kanepeler tıkıştırıp sohbet ederek elinde bir kadeh tutarken dimdik duran gereğinden çok kişi... nedir bu? Kokteyl parti, üstelik buradaki hiç kimse daha önce, Aman Tanrım, en azından yarım saatliğine buraya uğramak zorundayım, dememiş. Şu anda muhataplarının başlarının üzerinden, konuşulması ya da en azından fark edilmesi gereken başka kim olduğunu görmek için etrafa bakındılar. Kol saatlerine bakmamaya çalıştılar, zira lokantalara –çok daha geç saatte de– banliyödeki ve hatta başka ilçelerdeki evlerine gideceklerdi. Bir işyeri partisi, hem de bir firmanın yarım yüzyıllık varlığını kutlamak, yani bu tanınmış otele layık olacak kadar önemli bir olay için.

Bir köşede birkaç sandalye vardı, insanlar da ayaklarını dinlendirmek ve güç toplamak için bir süreliğine bunlara çöktüler.

Bir kadın orada daha uzun bir süre, belki on beş dakika boyunca kalmıştı ve gözünü dikmiş, kalabalığa bakıyordu. Kafalar, omuzlar araya girerken, tek bir kişiyi gö-

rüş açısında tutmak kolay değildi; bazen de üzerinde yoğunlaştığı kişi, bir ya da iki dakika boyunca onun görüş alanı dışında kalıyordu. Ama o, niyetinden emin bir halde oturmaya devam etti.

Kadın, oradakilerin çoğundan farklıydı, yalnızca daha yaşlı olduğu için de değil. Elli yaşında mıydı? Altmışlarının başında mı? Üzerinde – pekâlâ, yeterince şıktı ve canlıydı, zira bütün günü bir işyerinde çalışarak geçirmemişti.

Kesintili olarak görüş açısında tuttuğu adam orta yaşlıydı ve iyi yaşlanmış erkekler gibi yakışıklıydı, tasarım bölümünde muhtemelen önemli bir konumdaydı. Giysileri bireyselliği vurguluyordu – koyu yeşil ceket, polo yakalı siyah ipek gömlek.

Kalabalık seyrelmekteydi; insanlar sıvışıyor, fark edilmemeyi umuyorlardı. Kadın artık adamı görebiliyordu, ona baktı, hem de kaşlarını çatarak. Adam onu fark etmiş miydi? Adam ona bir-iki kez ona gözucuyla bakmıştı, ama önündeki adamla konuşmaya devam etmiş ve kadının bulunduğu yönde adamın arkasına doğru bakmıştı. Adamın düşünceli bakışı kadınınkinden farksız değildi, ama içinde bir miktar hakaret ve hatta kindarlık vardı. Adam kadının dosdoğru karşısında duracak şekilde bilerek diğer tarafa döndü ve göz göze geldiler; birbirlerine uzun uzun baksalar da ikisi de bunu saklamadı. Kadın, artık kaş çatmadan, ama gülümsemeden de, olduğu yerde kaldı. Adam –görünen o ki– rahatlıkla yürüyerek uzaklaşabileceği bir sürenin ardından, artık seyrek olan kalabalığın arasından uzun adımlarla yürüdü ve kadının tepesinde dikildi.

"Eh," dedi adam, "burası seni göreceğimi tahmin ettiğim bir yer değil elbette."

"Neden olmasın?"

Adam yine rahatlıkla uzaklaşabilirdi, ama diğer sandalyeye oturdu. Bir garson kız şarapla, lal renkli ve sarı

renkte kadehlerle dolaşıyordu; kadın beyaz şarap aldı, adam da kırmızı.

"Yirmi yıl mı?" diye sordu kadın nazikçe, ama biraz da yüzünü buruşturarak.

"Sanırım yirmi yıldan fazla değildir."

O anda birbirlerine bakış biçimleri yirmi yılı inkâr ediyordu. Ama ihtiyatlıydılar, adam kadından daha da fazla. Tetikte. Kadın bunu fark etmesiyle birlikte gülümsedi. Bilerek.

"Ne bekliyorsun? Elbette şarabımı yüzüne fırlatmamı değil herhalde?" Kadın bunu söyledikten sonra güldü.

"*Sen* mi atacaksın..." Adam gerçekten şaşırmıştı. Ve onu suçlar gibiydi.

"Çoğu kez – eh, bunun gibi bir şey yapmak istemişimdir. Hatta daha da kötüsünü, bilmen gerekirse... seni öldürmek gibi, örneğin."

Ama artık, hayalî bir izleyiciye göstermek istermiş gibi, adam, kadın mantıksızlığına karşı erkek tepkisini açık kalmış bir ağız, kalkmış kaşlar ve adeta mesafeli bir muziplikle gösteriyordu.

"*Sen* beni *öldürecektin* ha," sözlerini çıkartabildi ağzından, soğuk bir gülümsemeyle.

"Eh, geçti gitti, ama epey bir kalıntısı... zamanın bu kadarını hafiflettiğini sanmıyorum, pek değil."

Ve artık adamın yüzü, kasti abartısı içinde kaybolmuştu. Ciddiydi. Kadını inceledi. Ardından şarabının yarısını içti, kafasını ne kadar ekşi bir şarap dercesine salladı – kadehi yanından geçirilen bir tepsiye bıraktı.

"Duyan da," dedi, "beni bağışlaman gereken bir şey olduğunu düşünür."

Bunun üzerine, adama önceki abartısıyla uyuşan alaycı bir kahkaha atma sırası kadınındı. Buraya uymayan bir şey vardı, her ikisi de bunu görebiliyordu ve görebildiklerini göstermeye hazırdılar.

Sonunda, "Seni bütün gün bekledim," dedi adam kasıtlı olarak. "O kahrolası otelin bahçesinde bütün gün oturdum. Sonra da akşam yemeğinin ardından dönüp gece yarısına kadar orada kaldım. Bekleyerek. Yağmur da yağıyordu."

Kadın bacaklarını sağa sola salladı, adamın söylediklerini reddeder gibi göründü, günümüze ait olduğu kadar kesinlikle geçmişe de ait bir anlaşmazlıktan kaynaklanan bir *dürtü üzerine* kalkıp oradan uzaklaşabilirdi. Kadın iç çekti... "Ben de seni bekledim. Hiç gitmedim. Gece yarısına kadar bekledim. Sonra otelde bir oda tuttum ve sabahın beşinde uyandım. Bekledim. Sözleştiğimiz gibi, bahçede. Yağmur yağmıyordu."

Adam kısaca ve öfkeli bir biçimde güldü. Kadın güldü: aynı biçimde.

"Hiç değişmemişsin," dedi kadın, fevri bir şekilde.

"Bütün gün ve gece yarısına kadar seni beklemediğimi mi ima ediyorsun?"

"Aslında evet, ima ettiğim bu."

"Ah, Tanrı *aşkına*," diye patladı adam, kadın da, onun hatırladığı bir şekilde dudaklarını sıkarak gülümsedi, zira adam şiddeti artan bir kızgınlıkla, "Kesinlikle değişmemişsin. Hakkımı hiç teslim etmedin," dedi.

"İyi ki aynı yerde, aynı zamanda olmayı başaramamışız o zaman." Ve ikisinin gözleri de pişmanlıkla ve hiç de ölü olmayan bir duyguyla alevlendi.

"Ah, *hayır*," diye başladı kadın ve ayağa kalkıp gitmek için kendini topladı. Adam onu yakalamak için elini uzattı. Kadın kolunu kavramış geniş ama zarif ele bakarak yerine çöktü. Nefesini tutarak gözlerini kapadı.

"Tanrım," dedi adam yumuşak bir sesle.

"Evet," dedi kadın.

Ardından, adamın eli kadının kolundan yavaşça düştü ve her ikisi de içini çekti.

"Evlendiğini duydum," dedi kadın.

"Elbette sen de."

"Neden elbette?"

Adam bunu savuşturdu. "Her ikimiz de evlendik," diye özetledi adam, dudakları sımsıkı ve memnuniyet içinde – hayat böyle.

"*Ben* evliyim."

"Aslına bakarsan sanırım ben de," diye itiraf etti adam.

"Tam sana göre," dedi kadın onu suçlarcasına, keskin bir acı ifadesiyle.

"Ah, hayır, öyle değil, yanılıyorsun, asıl o... ama boş ver."

"Evet, boş ver," dedi kadın.

"Çocuk?"

"İki," dedi. "Kız on altı yaşında. Oğlan – on beş."

"Büyümüşler," dedi adam. "Benim de üç çocuğum var. Üç kız. Kadınlarla dolu bir ev."

"Tam senin tarzın," dedi kadın, ama oldukça dostane bir şekilde. Güldü. Hem de dostane olmayan bir şekilde değil.

"Peki o gün ne oldu?" diye sordu adam, keyifli bir mesafelilikle.

"Şu üzerinden çok zaman geçmiş gün."

"Belli ki o kadar da çok zaman geçmemiş," dedi adam, yine gözleri karşılıklı olarak alevlendi.

Artık odada neredeyse yalnızdılar; son konuklar da, geriye bakınca, bu ikisinin gerginliklerine hapsolmuş halde olduğunu fark ettiler. Bir kadın gerçekten de, bu çifti arkadaşına göstererek pişkinlikle ve kıskançlıkla gülüp omuz silkti. Arkadaşı erkekti. Adam yüzünü buruşturdu.

"Seni bekledim," diye diretti adam.

"Gerçekten mi?"

"Evet, gerçekten. Neden bundan kuşku duyasın ki?"

Kadın bunun üzerinde gerçekten de düşündü. Ardından, "Bundan kuşku duyuyorum çünkü – çok uzun süre bekledim. Ve çünkü – eh, resmin bir parçası gibi görünüyordu, şeyin resmi..."

"Gerçekten mi? Gerçekten öyle mi görünüyordu? Sana taptığımı düşünmene neden olacak ne yapmış olabilirim?" diye suçladı onu. Haşin. Yakın, yüzü kadınınkinin yakınında. "Bunu biliyordun."

"Neden o halde?"

"*Oradaydım*," dedi adam.

Kadın gözlerini kapadı. Gözleri kapalı halde oturdu, kirpiklerinde de gözyaşları vardı. Adam gözyaşlarını görünce sızlandı. Kadın gözlerini açtı.

"O halde yanlış gündü. Günde yanılmışız."

"Elbette yanlış otel değil," dedi adam.

"Hayır."

"Kendimi kötü hissetmeden o otelin önünden geçemem artık."

"Hayır. Aslına bakarsan yakınına bile yaklaşmam."

"Green Swan Oteli mi?"

"Green Swan Oteli."

"O halde neden bana telefon etmedin?" diye sordu adam.

"Çünkü bu bardağı taşıran son damlaydı," dedi kadın. "Sen neden beni aramadın?"

"Ama aradım. İki kez telefon ettim. Sonra cehenneme kadar yolu var, diye düşündüm."

"Beni gerçekten aradın mı?" dedi kadın alaycı bir şekilde, ama doğru olması umuduna benzer bir ifadeyle.

"Evet, aradım."

Kadın hoş bir biçimde mırıldandı. "Eh, köprülerin altından çok su aktı." Kadın ayağa kalktı, adam bu sefer onu durdurmadı. Belki de kadın onun kendisini durdurmasını

beklemişti. Adam onun, karşısında tereddütle dikilip duruşunu izledi. Sanki hâlâ avuçlarının arasındaymış gibi çıplak esmer koluna baktı. Ardından ayağa kalktı.

"Böyle hissettiğimi sanmıyorum," dedi adam. Bir teklif.

Kadın, dişleriyle altdudağını ısırarak başını hafifçe salladı. Çıkışa doğru yürüdü: sarsak bir biçimde – körlemesine.

Adam onu hemen arkasından takip etti. "Sevgilim," dedi alçak bir sesle.

Kadın başını salladı ve hızla yürümeye devam etti.

Kadının yumuşak, yabani, suçlayıcı bir şekilde, "Seni kahrolası aptal," dediğini duydu. "Seni kahrolası zavallı aptal."

Adam da, "Yani orada olduğuma inanmıyor musun? Ah, zavallı sevgilim, zavallı sevgilim."

Ama kadın gitmişti. Adam artık salondaki tek konuktu; ortalığı toplamakta olan garson kızlar onu görmezden geliyordu. Ama hepsi onun farkındaydı, o da bir şey olduğunu bildiklerini, kendilerini izlediklerini anladı. Onunla ben, kendimizi rezil etmiş olmalıyız, diye düşündü. Hızla büyük salondan, koridorlardan dışarı, ardından da otelin bir yan kapısından ışıkların yağmur nedeniyle belirsizleştiği karanlık bir sokağa doğru yürüdü. Sırtını otele vererek kaldırımda durdu. Sokakta hiç kimse yoktu. Sonra genç bir kadın yağmurun içinden, yüzünü saklayan siyah bir şemsiyenin altında ona doğru geldi. O zamanlar, bütün o yılların öncesinde yapmış olduğu gibi gözlerini dikti: Bu o mu? Nihayet geldi mi? Ama kadın onun önünden geçip gitti, adam da dikkatini kadının gelmiş olduğu sokağın sonuna yöneltti. O zamanki gibi, yağmurun gri örtüsüne gözlerini dikti. Hiç kimse gelmedi, hiç kimse. O da viran sokakta dikilerek durmaya devam etti; bu sırada içi yakıcı bir alayla doldu, hâlâ

içinden geçilmesi gereken yirmi yıl ona boş yıllar gibi göründü, kadın da o gün gelmediği için onun yokluğu kendi yaşamını ona her türlü aşkı, sevinci yasaklayarak gölgelemişti. Hâlâ içinden geçmesi gereken şeyle yüzleşemiyordu, bu da kadının hatasıydı...

Sonra, adam birdenbire, Bahse girerim yağmurun altında benim için kederlenerek beni beklemiyordur, diye düşündü. Beni bir kez olsun düşünmedi. Beni ne zaman bir nebze önemsedi ki – pek sayılmaz... burada onun hakkında düşünerek budala gibi dikilmiş duruyorum, o da...

Berrak ve soğuk bir acı elektrik gibi onu çarptı, o da kararlılığın enerjisiyle dolu olarak kendi yaşamına doğru hızla yürüdü.

ON DOKUZ
NUMARALI ODA

Bu, sanırım, zekânın boşa çıkmasına ilişkin bir hikâye: Rawlings'lerin evliliği zekâ üzerine kuruluydu.

Onlar evlendiklerinde çoğu evli arkadaşlarından daha yaşlıydılar; yirmili yaşlarının iyice olgunlaştıkları son yıllarını yaşıyorlardı. Her ikisi de acıdan ziyade tatlı birkaç ilişki yaşamıştı; birbirlerine âşık olduklarında da –zira gerçekten âşık olmuşlardı– bir süredir tanışıyorlardı. Birbirlerini "gerçek aşk" için sakladıklarını söyleyerek şakalaşırlardı. Bu gerçek aşk için (çok da değil ama) bu kadar uzun süre beklemiş olmaları, duyarlı seçiciliklerinin kanıtıydı onlar için. Arkadaşlarının büyük çoğunluğu genç evlenmişti ve artık (onların hissettiğine göre) muhtemelen kaybolan fırsatlar için pişmanlık duyuyorlardı; hâlâ evlenmemiş olan diğerleri de onlara büyük olasılıkla renksiz, kuşkucu ve çaresiz ya da romantik evlilikler yapacaklar gibi görünüyordu.

Yalnızca onlar değil, başkaları da, iyi bir çift olduklarını hissediyordu: Arkadaşlarının sevinci, onların mutluluğuna ek bir kanıttı. Bu grupta ya da eğer böylesi geniş, gevşek bağlı, sürekli değişen bir insanlar topluluğuna küme denebilirse, bu kümede, erkek ve kadın olarak aynı rolleri oynamışlardı. Ölçülülüklerinin, espri anlayışlarının ve acı dolu deneyimlerden kaçınmalarının sayesinde

her ikisi de başkalarının öğüt almak için geldiği insanlar haline gelmişti. Onlara güvenilebilirdi, güvenildi de. Bu, muhtemelen benzerlikleri nedeniyle başka hiç kimsenin birbirlerine bağlanmayı düşünmemiş olduğu bir erkeğin ve bir kadının birbirlerine bağlandıkları vakalardan biriydi. Ama sonra herkes bir çığlık attı: Elbette! Ne kadar isabetli! Nasıl oldu da bunu daha önce düşünemedik!

Ve böylelikle genel bir şenlik havasının ortasında evlendiler, öngörüleri ve olasılıkları sezebilmeleri nedeniyle de hiçbir şey onlar için şaşırtıcı olmadı.

Her ikisinin de iyi ücretli işleri vardı. Matthew büyük bir Londra gazetesinde yazıişleri müdür yardımcısıydı, Susan da bir reklam şirketinde çalışıyordu. Matthew editörlerle ya da nam salmış gazetecilerle aynı kumaştan değildi, ama sahne gerisindeyken spot ışıklarının altındakileri doğru yola sevk eden, teşvik eden ve bu konumda olmalarını sağlayan vazgeçilmez kişilerden biri olarak "bir yazıişleri müdür yardımcısı"ndan çok daha fazlasıydı. Bu konumdan memnundu. Susan reklam çizimlerine yetenekliydi. Sorumlusu olduğu reklamlarla dalga geçerdi, ama onlar hakkında olumlu ya da olumsuz aşırı tavır almazdı.

Evlenmeden önce her ikisi de hoş apartman dairelerinde yaşamıştı, ama bir evliliği iki daireden birinde temellendirmenin akıllıca olmadığını hissettiler, zira bu, dairesi kullanılmayanın payına kişiliğin teslimiyeti gibi görünecekti. Evlilikleri yerli yerine oturunca (ki bunun çok uzun sürmeyecek ve kendi hakları olmaktan çok, aslında yaygın inanışa karşı esprili bir taviz olan bir süreç olduğunu biliyorlardı) bir ev alıp aile kuracakları noktasında tamamen anlaşarak Güney Kensington'da yeni bir daireye taşındılar.

İşte böyle oldu. Partiler verip partilere giderek, popüler bir genç evli çift gibi davranarak büyüleyici daire-

lerinde iki yıl boyunca oturdular, sonra Susan hamile kaldı, işinden ayrıldı ve Richmond'da bir ev satın aldılar. Bu çift için önce bir oğulları, sonra bir kızları, sonra da biri oğlan diğeri kız olan ikizlerinin olması beklendik bir şeydi. Her şey doğru, yerinde ve şayet seçim yapabilseler herkesin dileyeceği gibiydi. Ama herkes bu ikilinin seçim yapmış olduklarını gerçekten hissediyordu; bu dengeli ve mantıklı aile, doğruyu *seçmekteki* şaşmaz hisleri nedeniyle en çok onların hakkıydı.

Böylelikle Richmond'daki bahçeli evlerinde dört çocuklarıyla yaşadılar ve mutlu oldular. İstemiş ve planlamış oldukları her şeye sahiptiler.

Ne var ki...

Eh, bu bile beklenebilirdi, yani belli ölçüde bir tekdüzeliğin olması gerektiği...

Evet, evet elbette, bazen böyle hissetmeleri doğaldı. Böyle, ama nasıl?

Hayatları, kuyruğunu ısıran bir yılan gibi görünüyordu. Susan'ın, çocukların, evin ve bahçenin uğruna Matthew'nun işi –bu kervansarayın korunması için dolgun ücretli bir iş gerekliydi. Ve Matthew'nun, çocukların, evin ve bahçenin uğruna Susan'ın pratik zekâsı– onsuz bunlardan herhangi biri bir hafta içinde çökerdi.

Ama ikisinden birinin, "Her şey *bunun* uğruna," diyebilmesinin hiçbir anlamı yoktu. Çocukların uğruna mı? Ama çocuklar hayatın merkezi ve varlık nedeni olamaz. Mutluluk verici, ilginç, tatmin edici binlerce şey olabilirler, ama beslenilecek bir kaynak olamazlar. Ya da olmamalılar. Susan ve Matthew bunu gayet iyi biliyorlardı.

Matthew'nun işi mi? Saçma. İlginç bir işti, ama pek de yaşama nedeni değil. Matthew bunu iyi yaptığı için gururlanıyordu, ama gazete için gururlanması hiç de beklenemezdi: *onun* gazetesi okuduğu gazeteydi, çalıştığı gazete değil.

Birbirlerine karşı sevgileri mi? Eh, her şey *bunun* uğruna kavramına en yakın olan buydu. Bu bir merkez değilse başka ne olabilirdi? Evet, bütün bu sıra dışı yapının etrafında döndüğü şey bu noktaydı, onların aşkıydı. Zira bu, kuşkusuz sıra dışıydı. Hem Susan'ın hem Matthew'nun böyle düşündükleri, yarattıkları bu şeye; dört çocuğa, büyük eve, bahçeye, temizlikçi kadınlara, arkadaşlara, arabalara baktıkları anlar oluyordu... Ve bu *şey*, bu varlık, hepsi Susan Matthew'yu sevdiği, Matthew da Susan'ı sevdiği için var olmuş, hiç yoktan hayat bulmuştu. Sıra dışı. Yani merkez noktası, kaynak buydu.

Biri bunun bütünü destekleyecek kadar güçlü, o kadar önemli olmadığını hissettiyse, eh, bu kimin hatasıydı? Kuşkusuz, ne Susan'ın ne de Matthew'nun. Olayların olağan akışı böyleydi. Onlar da makul bir biçimde ne kendilerini ne de birbirlerini suçladılar.

Bunun aksine, zekâlarını acı dolu ve patlamaya hazır bir dünyadan yaratmış oldukları şeyi korumak üzere kullandılar: Etraflarına baktılar ve bunlardan ders çıkardılar. Etraflarında çöken, çatlayan ya da idare eden (ki bunun daha da kötü olduğunu hissediyorlardı) evlilikler vardı. Aynı hataları yapmamalılardı, asla yapmamalılardı.

Birçok arkadaşlarının düşmüş olduğu bir çukurdan –*çocukların uğruna* taşrada bir ev satın alıp bunun sonucunda erkeğin bir hafta sonu kocası, bir hafta sonu babası haline geldiği ve kadının da kentteki (şaka yollu) bekâr dairesi dedikleri apartman dairesinde ne olup bittiğini sormamaya hep özen gösterdiği çukurdan– kaçınmışlardı. Hayır, Matthew tam zamanlı bir koca, tam zamanlı bir babaydı; geceleri de çekici bir nehir manzarası olan iki kişilik büyük yatak odasının iki kişilik büyük yatağında yan yana yatıp konuşurlar, adam kadına geçen gününü, ne yaptığını, kimlerle tanıştığını anlatır; kadın da ona (gerçi o kadar ilginç değil, ama bu onun hatası değil)

kendi gününü anlatırdı, zira kendi hayatını yaşamış –ve daha da önemlisi, kendi hayatını kazanmış– ve artık evin dışındaki ilgi alanları ve para için kocasına bağımlı olan kadınların gizli hınçları ve yoksunluk hislerinden ikisi de haberdardı.

Susan da, bağımsızlığı hatırına bir işe girme hatasında bulunmadı, bunu da pekâlâ yapabilecekken üstelik; zira onun espri anlayışını, dengesini ve sağduyusunu özleyen eski şirketi sık sık onu geri çağırıyordu. Çocukların belli bir yaşa kadar annelerine ihtiyaç duyduğunu her iki ebeveyn de bilir ve bu görüşü paylaşırdı; bu dört sağlıklı ve akıllıca yetiştirilmiş çocuk doğru yaşa geldiklerinde Susan yeniden çalışacaktı, zira enerjilerinin ve becerilerinin doruğunda, artık onların sürekli ilgisine ihtiyaç duymayan yetişkin çocukları olan elli yaşındaki kadınlara ne olduğunu o da, Matthew da biliyordu.

Yani işte bu çift, evliliklerini sınıyor, onunla ilgileniyor, ona oldukça fırtınalı bir denizde çaresiz insanlarla dolu küçük bir tekneymiş gibi davranıyordu. Evet, elbette evlilikleri böyleydi... Dünyanın fırtınaları kötüydü, ama o kadar da yakın değildi – bu da bu fırtınaların bencilce hissedildiği anlamına gelmiyor: Susan da Matthew da bilgili ve sorumlu insanlardı. İçlerindeki fırtınalar ve bataklıklar da incelenir ve haritalandırılırdı. Yani her şey yolundaydı. Her şey düzen içindeydi. Evet, her şey kontrol altındaydı.

Yani ruhsuz, tekdüze hissediyorlarsa bunun ne önemi vardı? Onlar gibi, (psikoloji, antropoloji, sosyoloji üzerine) yüzlerce kitapla beslenmiş insanlar, zekice bir evliliğin ayırıcı işareti olan renksiz, kontrollü özlem haline karşı nadiren hazırlıksız olabilirdi. Eğitim, seçicilik, muhakeme bahşedilmiş, birlikte mutlu olma ve başkalarına yararlı olma iradeleri sonucu gönüllü olarak birbirine bağlanmış iki kişi – insan onları her yerde görür, insan

onları tanır, hatta insan bizzat bu şeyin kendisidir, yani üzüntüdür, çünkü çok fazla olan sonuçta çok kıttır. Şaşkınlık yaşamayan bu ikili daha da fazla nezaketle ve müşfik bir sevgiyle birbirlerine doğru dönmüştü: Hayat buydu, ne kadar özenle seçilmiş olurlarsa olsunlar iki kişinin birbirleri için her şey olamayacakları gerçeğiydi. Aslında böyle söylemek, bu şekilde düşünmek bile bayağıydı; bunu yapmaktan utanç duyarlardı.

Matthew'nun bir gece eve geç gelip Susan'a bir partiye gittiğini, bir kızı evine götürdüğünü ve onunla yattığını itiraf etmesi de bayağı bir davranıştı. Susan onu bağışladı elbette. Gerçi bağışlayıcılık pek de doğru sözcük değildi. Anlayış, evet. Ama bir şeyi anladıysanız onu bağışlamazsınız, bu şeyin kendisi olursunuz: Bağışlayıcılık, anlamadığınız bir şey içindir. Matthew da *itirafta* bulunmamıştı – ne biçim bir sözcük bu?

Bu olay başlı başına önemsizdi. Sonuçta, yıllar önce şöyle şakalaşmışlardı: Elbette sana sadık kalmayacağım, hiç kimse bir diğerine bir ömür boyu sadık kalamaz. (Bir de *sadık* sözcüğü vardı işte – aptalca, bu sözcüklerin tümü aptalca, yabani bir eski dünyaya aitler). Ama bu olay her ikisini de huzursuz etti. Tuhaf, ama ikisi de huysuz ve sinirli bir hale geldi. Bunda sindirilemeyecek bir şey vardı.

Matthew o gece eve geldikten sonra harika sevişince her ikisi de Myra Jenkins'in, bir partide tanışılmış hoş bir kızın bunda bir nebze de olsa payı olabileceği fikrinin gülünç olduğunu hissettiler. Birbirlerini on yıldan fazladır sevmişlerdi, gelecek yıllar boyunca da seveceklerdi. O halde Myra Jenkins de kim oluyordu?

O kız ilk değildiyse (değilse?) diye düşündü Susan, anlaşılmaz derecede huysuz bir halde. On yıl içinde ilk değilse. Yani ya on yıllık sadakat önemli değildi, ya da o kız. (Hayır, hayır bu düşünme biçiminde bir yanlışlık var,

bir yanlışlık olmalı.) Ama o kız önemli değilse, herhalde Matthew'yla benim ilk kez birlikte yattığımız, mutluluğu şimdi bile (günbatımında çok uzun bir gölge gibi) üzerimize uzun, asa gibi bir parmak uzatan o öğleden sonra da önemli değildi. (Neden günbatımı dedim ki?) Pekâlâ, şayet o öğleden sonra hissettiklerimiz önemli değilse, hiçbir şey önemli değildir, zira hissettiklerimiz olmasa biz dört çocuklu Mr. ve Mrs. Rawlings olmazdık, vesaire, vesaire. Bu şey başlı başına *saçma* – eve gelip bana anlatmış olması saçmaydı. Bana anlatmaması saçmaydı. Benim için umursamak ya da bu nedenle umursamamak saçma... Peki Myra Jenkins de kim oluyor? Ne olacak, hiç kimse.

Yapacak tek bir şey vardı ve bu sağduyulu insanlar elbette bunu yaptılar: bu olayı arkalarında bıraktılar ve bilinçli olarak, ne yaptıklarını bilerek, evliliklerinin farklı bir aşamasına ilerlediler ve bunu yaparken geçmiş şansları için şükran duydular.

Zira bu yakışıklı, sarışın, çekici, erkeksi adamın, Matthew Rawlings'in zaman zaman, kadının dört çocuk nedeniyle katılamadığı partilerdeki çekici kızlar tarafından ayartılması (Ah, nasıl bir sözcük bu!), bazen nefsine yenilebileceği (mümkün olsa bile daha da tiksindirici bir sözcük bu) ve onun, yani Richmond'daki özenle bakılan büyük bahçedeki güzel görünümlü kadının da bazen adeta gökyüzünden gelen bir ok tarafından acıyla vurulacak olması kaçınılmazdı. Yalnız bu acı, düzen içinde değildi, yersiz bir şeydi. Bu hafifmeşrep kızlar evliliği zedeleyebilmişler miydi? Zedeleyememişlerdi. Aksine, yakışıklı Matthew Rawlings'in ruhen ve bedenen Susan Rawlings'le evli oluşu nedeniyle yenilgiyi kabullenen onlardı.

Bu durumda Susan neden (neyse ki her seferinde birkaç saniyeden uzun sürmediği halde) sanki hayatı bir çöl haline gelmiş, hiçbir şeyin önemi yokmuş ve çocukları kendisinin değilmiş gibi hissediyordu?

Bu sırada zekâsı, her şeyin iyi olduğunu iddia etmeyi sürdürüyordu. Onun Matthew'su ara sıra tatlı bir öğleden sonrası bu tuhaf ilişkiyi yaşasa ne olurdu? Zira kadın, ilişkilerinin yavanlaştığını hissettiği anlar dışında çok mutlu olduklarını, gelip geçici gönül ilişkilerinin önemsiz olduğunu pekâlâ biliyordu.

Yoksa asıl sorun bu muydu? Bu kadar çok ilgiye ihtiyaç duyan dört çocuk ve büyük ev yüzünden artık kendi payına maceraların ve hazların düşmemesi eşyanın tabiatında vardı. Ama belki de kadın, çılgın ve güzel olanın adamın payına düşebileceğini gizlice diliyor, hatta bunu dilediğini de biliyordu. Ama adam onunla evliydi. Kadın da onunla evliydi. Birbirlerinden ayrılamayacak şekilde evliydiler. Bu yüzden de tanrılar adamı gerçek büyüyle çarpamazdı, bunu yapamazlardı. Hem adamın bir maceranın ardından eve döndükten sonra tatmin olmuş gibi değil de, tedirgin olmuş gibi görünmesi Susan'ın hatası mıydı? (Aslında, somurtkan havası ve kendisinin ona karşı, "Benden bütün hazzı esirgeyen bu kişiyle ne paylaşabilirim," diyen bakışlarına benzer bakışları nedeniyle, *sadakatsizlik* yapmış olduğunu böylelikle anlamıştı). Ama bunların hiçbiri hiç kimsenin hatası değildi. (Ama yaptıkları şey birinin hatası olmalıydı, değil mi?) Hiç kimsenin hatası değil, hatalı hiçbir şey yok, suçlanacak hiç kimse, kurban edilecek ya da bunu üstlenecek hiç kimse yok... Hiçbir şey de yanlış değil, Matthew'nun hiç de, tam da istediği gibi, neşeye kapılmaması, Susan'ın da çok daha sıkça bir boşluk tehdidi altında olması dışında. (Bu duygunun istilasına çoğunlukla bahçedeyken uğruyordu: Çocuklar ya da Matthew onunla değilse bahçeye çıkmaktan kaçınır olmuştu.) Sadakatsiz, bağışlamak ve diğer etkileyici sözcükleri kullanmanın hiç gereği yoktu: Zekâ onları yasakladı. Zekâ tartışmayı, somurtmayı, öfkeyi, içe kapanıklık sessizliklerini, suçlamaları ve gözyaşlarını yasaklar.

Geniş, beyaz, bahçeli evde dört sağlıklı çocukla süren mutlu evlilik için yüksek bir bedel ödenmelidir.

Onlar da, isteyerek, ne yaptıklarını bilerek bunu ödüyorlardı. Vahşi ve çamurlu nehre bakan büyük, medeni yatak odasında yan yana ya da göğüs göğüse yatarlarken, sıkça, özel bir neden olmaksızın gülerlerdi; ama bunun aslında zekice aşkları üzerine kurulu böylesine bir yapıyı ayakta tutan iki küçük insan, Susan ve Matthew sayesinde olduğunu bilirlerdi. O gülüş onlara huzur verir, ikisini de ne olduğunu bilmedikleri bir şeyden kurtarırdı.

Artık her ikisi de kırklı yaşlarındaydı. Büyük çocuklar, yani oğlan ve kız on ve sekiz yaşındaydı ve okula gidiyorlardı. Altı yaşındaki ikizler hâlâ evdeydi. Susan, kendisine yardımcı olması için dadılar ya da bakıcılar tutmamıştı: Çocukluk kısadır; o da ağır işten gocunmadı. Çoğu kez canı sıkılırdı, zira küçük çocuklar sıkıcı olabilir; çoğu kez epey yorgun olurdu, ama hiçbir şeyden pişman değildi. Gelecek on yılda kendine ait hayatı olan bir kadın haline geri döndürecekti kendini.

Çok geçmeden ikizler okula gidecekler ve saat dokuzdan dörde kadar evden uzak olacaklardı. Bu saatler, Susan'a göre, ailenin birleştiricisi rolünden kendine ait hayatı olan kadına doğru ağır ağır özgürleşmesi için hazırlık olacaktı. Şimdiden, çocukların "ayak bağı olmaktan çıkmış" olacağı özgürlük saatlerini planlıyordu. Matthew, Susan ve ortak arkadaşlarının en küçük çocuğun okula gittiği an için kullandıkları ifade buydu. "Onlar 'ayak bağı olmaktan çıkacak' sevgili Susan, senin de kendine ayıracak zamanın olacak." Böyle söylüyordu Matthew, Susan'ın ruhunun kendisine değil, dediğine göre, çocuklarına ait olduğu yıllarda manevi olarak onun yanında durarak onu yeterince sık övüp teselli etmiş zeki koca.

Bu da, Susan'ın kendini yirmi sekizindeymiş, bekârmış gibi, sonra yine, yirmi yıl önceki halinin köklerinden serpilerek ellisine yaklaşmış olarak gördüğü anlamına geliyordu. Sanki olmazsa olmaz Susan askıdaymış, sanki soğuk hava deposundaymış gibi. Matthew bir gece Susan'a böyle bir şey söyledi, o da bunun doğru olduğunu onayladı – gerçekten böyle bir şey hissetmişti. Peki o halde, neydi bu olmazsa olmaz Susan? Kadın bilmiyordu. Böyle ifade edilince kulağa gülünç geliyordu, o da gerçekten böyle hissetmedi. Her neyse, birbirlerinin kollarında uykuya dalmadan önce bütün bu olay üzerine uzun bir tartışmaları oldu.

Böylece ikizler okullarına gittiler; ağabeyleri ve ablaları, bu iki parlak zekâlı ve sevgi dolu çocuk, onlardan önce bu yoldan başarıyla yürümüş oldukları için de burada hiç sorun yaşamadılar. Ve artık Susan temizlik için gelen gündelikçi kadın dışında okul döneminin her günü büyük evde yalnız olacaktı.

Evliliklerinde ilk kez, her ikisinin de tahmin etmemiş olduğu bir şey şimdi oluyordu.

İşte böyle oldu. Kadın, saat dokuz buçukta çocukları arabayla okula bırakmasının ardından mutluluk dolu yedi saatlik özgürlüğü heyecanla bekleyerek geri döndü. İlk sabah, ikizlerin okuldaki ilk günleri olduğu için "doğal olarak" endişelenip basbayağı huzursuzlandı. Onlar geri gelene dek kendine güçlükle hâkim oldu. Onlar da okul dünyasından büyülenmiş halde, ertesi günü heyecanla bekleyerek mutlulukla eve geldiler. Ertesi gün de Susan onları aldı, okula bıraktı, geri döndü; büyük ve güzel evine girmekte duraksadığını fark etti, zira sanki yüzleşmek istemediği bir şey orada onu bekliyormuş gibiydi. Ancak sağduyulu bir şekilde arabayı garaja park etti, eve girdi, gündelikçi kadın Mrs. Parkes'la yapılacak işleri konuştu ve yatak odasına çıktı. Onu yeniden dışarı, aşa-

ğı kata, Mrs. Parkes'ın pasta yaptığı ve ona ihtiyaç duymadığı mutfağa, oradan da bahçeye iten bir ateş bastı. Orada bir bankta oturdu, ağaçlara, nehrin kahverengi görüntüsüne bakarak kendini sakinleştirmeye çalıştı. Ama bir telaş hali gibi, gerilim yüklüydü, sanki bir düşman onunla birlikte bahçedeymiş gibi. Kendi kendine ciddi bir dille şöyle dedi: Bütün bunlar oldukça doğal. İlkin yetişkinlik hayatımın on iki yılını çalışarak, *kendi hayatımı yaşayarak* geçirdim. Sonra evlendim ve ilk kez hamile kaldığım andan itibaren kendimi imza karşılığı, tabiri caizse, diğer insanlara devrettim. Çocuklara. On iki yılın tek bir ânında bile yalnız kalmadım, kendim için zamanım olmadı. Yani artık yeniden kendim olmayı öğrenmek zorundayım. Bu kadar.

O da Mrs. Parkes'a yemek ve temizlik yapmasında yardımcı olmak için içeri girdi ve çocuklar için yapacak birkaç dikiş işi buldu. Kendine her gün bir meşguliyet buldu. Birinci dönemin sonunda birbirine karşıt iki duygu hissettiğini anladı. Birincisi: çocukların evde olmadığı bu haftalarda, aslında çocukların onun sürekli ilgisine ihtiyaç duyarak etrafında oldukları zaman hiç olmadığı kadar çok meşgul olmasından (kendine meşguliyet bulmaya özen göstermesinden) kaynaklanan gizli şaşkınlık ve keder. İkincisi: artık beş hafta evin dolu olacağını bildiğinden, hiçbir zaman yalnız kalamayacağı gerçeğinin onun zoruna gitmesi. Şimdiden o dikiş dikme, yemek pişirme (ama bunları kendi başına yapma) saatlerini, beş uzun hafta boyunca onun olmayacak kayıp bir özgürlük olarak hatırlıyordu. Beş haftayı izleyecek iki aylık dönem de davetkâr bir şekilde onun özgürlüğüne doğru ardına kadar açılıyordu. Ama aslında son haftalarda küçük işlerden *kaçınmamaya* bu kadar özen göstermişken – ne özgürlüğü? Yatak odası penceresinin yanındaki büyük koltukta otururken, pekâlâ satın alınmış olabileceği gömlekler ya da

elbiseleri dikerken, kendine, Susan Rawlings'e baktı. Kendini büyük aile mutfağında her saat başı bir pasta yaparken hayal etti: Ama pastaları genellikle satın alırdı. Hayal ettiği yalnız bir kadındı, bu doğruydu, ama o yalnız hissetmemişti. Örneğin, Mrs. Parkes hep evde bir yerlerdeydi. Üstelik bahçenin düşmana nedense ellerini meşgul tutmanın daha az tehlikeli hale getirdiği rahatsızlığa, huzursuzluğa, boşluk hissine, her neyse ona – yakınlığı nedeniyle bahçede olmaktan hiç hoşlanmıyordu.

Susan, Matthew'ya bu düşüncelerden söz etmedi. Bunlar sağduyulu değildi. Bu düşünceler içinde kendini tanıyamıyordu. Sevgili arkadaşı ve kocası Matthew'ya ne demeliydi? "Bahçeye çıktığımda, yani, çocuklar orada değilse, sanki orada beni istila etmeyi bekleyen bir düşman varmış gibi hissediyorum." "Ne düşmanı, aşkım Susan?" "Eh, bilmiyorum gerçekten..." "Belki de bir doktora görünmelisin."

Hayır, bu sohbet kesinlikle gerçekleşmeyecekti. Tatiller başladı, Susan da onları sevinçle karşıladı. Hayat dolu, enerjik, zeki, ısrarcı dört çocuk: O, hiç, gününün tek bir ânında bile yalnız değildi. O bir odadaysa onlar yandaki odada, ya da onun kendileri için bir şey yapmasını bekliyor olacaklardı, ya da çok geçmeden öğle yemeğinin ya da çayın, belki de birini dişçiye götürmenin vakti gelecekti. İşte yapacak bir şey: Çok şükür, hem de beş hafta.

Bu kadar hoş karşılanan tatilin dördüncü gününde kadın kendini ikizlere, kendisine düpedüz korku dolu bir kuşkuyla bakarak el ele duran (onu da sinirlendiren buydu) sinmiş iki güzel çocuğa öfkeyle köpürürken buldu. Karşılarındaki, onlara bağıran sakin anneleriydi. Peki ne için? Kadına bir oyunla, saçma bir şeyle gelmişlerdi. Birbirlerine baktılar, destek için birbirlerine yaklaştılar ve Susan'ı oturma odasının pervazına tutunurken, derin derin nefes alırken, midesi bulanırken arkalarında bıra-

karak el ele çıktılar. Kadın büyük çocuklara başının ağrıdığını söyleyerek yatmaya gitti. Oğlu Harry'nin küçüklere şöyle dediğini duydu: "Sorun yok, anemin başı ağrıyor." *Sorun yok* sözünü acı içinde duydu.

O gece kocasına şöyle dedi: "Bugün ikizlere epey haksız yere bağırdım." Sesi perişan geliyordu, adam da nazikçe şöyle dedi: "Ne olmuş yani?"

"Onların okula gidişi, düşündüğümden daha büyük bir alışma süreci."

"Ama Susie, aşkım Susie..." Zira kadın yatağın üzerinde çömelmiş ağlıyordu. Adam onu teselli etti: "Susan, bütün bunlar ne demek oluyor? Onlara bağırdın mı? Ne olmuş? Onlara günde elli kez bağırırsan küçük şeytanların hak ettiğinden fazla değildir." Ama kadın gülmeyecekti. Ağladı. Çok geçmeden adam onu kendi bedeniyle avuttu. Kadın sakinleşti. Sakin bir halde kendisinde ne sorun olduğunu ve yalnızca bir kereliğine çocuklara karşı haksızca davranmış olmasını neden bu kadar dert edinmesi gerektiğini düşündü. Ne olmuş ki? Onlar hepsini uzun zaman önce unutmuşlardı: Annenin başı ağrıyordu ve her şey yolundaydı.

Susan'ın, ağladığı ve Matthew'nun onun ıstırabını büyük, yapılı bedeniyle gidermiş olduğu o gecenin, evlilik hayatları boyunca – ortak dillerini kullanmak gerekirse– birlikte oldukları son gece olduğunu anlaması uzun bir zaman sonra olmuştu. Üstelik bu bile yalandı, zira kadın, adama gerçek korkularından hiç söz etmemişti.

Beş hafta geçti, Susan da kendine hâkimdi, iyi ve nazikti, tatil günlerini de korku ve özlem karışımı bir duyguyla iple çekiyordu. Ne beklemesi gerektiğini bilmiyordu. İkizleri okula bıraktı (büyük çocuklar kendi başlarına okula gittiler) ve eve düşmanla yüzleşmeye kararlı bir halde döndü, bu düşman her neredeyse, evde, bahçede, ya da – nerede?

Yine huzursuzdu, huzursuzluk onu ele geçirmişti. Günbegün, eskisi gibi yemek yaptı, dikiş dikti ve çalıştı, bu sırada da Mrs. Parkes şöyle yakınıyordu: "Buna ne gerek var Mrs. Rawlings? Bunu ben yapabilirim, bunun için bana ücret veriyorsunuz."

Üstelik bu o kadar mantıksızdı ki kendine hâkim oldu. Arabayı garaja koydu, yatak odasına çıktı ve elleri kucağında, kendini susmaya zorlayarak oturdu. Mrs. Parkes'ın evde dolanışını dinledi. Bahçeye doğru baktı ve dalların ağaçları salladığını gördü. Düşmanı, huzursuzluğu yenerek oturdu. Boşluğu. Hayatı hakkında, kendisi hakkında düşünüyor olması gerekirdi. Ama öyle yapmadı. Ya da belki de yapamadı. Zihnini Susan hakkında düşünmeye zorlar zorlamaz (zira başka ne için yalnız kalmak istesindi ki?) zihni tereyağı ya da okul giysileriyle ilgili düşüncelere kayıyordu. Ya da Mrs. Parkes'la ilgili düşüncelere, bu temizlikçi kadının hareketlerini dinleyerek, onun her bir dönüşünü, eğilişini, düşüncesini takip ederek oturduğunu fark etti. Kendi zihninde onu mutfaktan banyoya, masadan fırına kadar takip etti, sanki toz bezi, kurulama bezi, tava kendi ellerindeymiş gibiydi. Şöyle dediğini duyuyordu: "Hayır, öyle değil, bunu oraya koyma..." Ama Mrs. Parkes'ın ne yaptığını, ya da bir şey yapıp yapmadığını hiç de umursamıyordu. Yine de her dakika onun bilincinde olmaktan kendini alamıyordu. Evet, kendinde yanlış olan şey buydu: Yalnız kaldığında yakınında hiç kimse olmadan, gerçekten yalnız olmaya ihtiyaç duyuyordu. On dakika ya da yarım saat içinde Mrs. Parkes'ın merdivenlerin başından, "Bayan Rawlings, hiç gümüş cilası yok. Hanımefendi, unumuz kalmamış," diye sesleneceğini bilmeye katlanamıyordu.

Böylece evden çıktı ve ağaçların onu evden görünmeyecek biçimde örttüğü bahçede oturmaya gitti. İbli-

sin ortaya çıkıp hayatını almasını bekledi, ama iblis böyle bir şey yapmadı.

İblisi uzak tutuyordu çünkü sonuçta, kendini hazırlamayı tamamlamamıştı.

Susan, ne yapıp da Mrs. Parkes'ın peşinden bir fincan çayla, telefon için izin alma ricasıyla (bu da, Susan onun kime ya da ne sıklıkla telefon ettiğini umursamadığı için hep sinir bozucuydu) ya da yalnızca herhangi bir şey hakkında hoş bir sohbetle gelmeyeceği bir yerde olabileceğini planlıyordu. Evet, kendine, "On dakika içinde Matthew'ya şunun için telefon etmeliyim... arabanın temizlenmesi gerektiği için üç buçukta çocukları almak için erkenden çıkmalıyım. Yarın saat onda da şunu hatırlamalıyım..." diye yapacaklarını hatırlatmasına gerek olmayacak bir yere, ya da bir düzene ihtiyacı vardı. Pişmanlıkla, günde yedi saatlik okul dönemindeki hafta içi günleri özgürlüğün kurtuluş olmamasının, hiçbir zaman, bir saniye için bile, asla zamanın baskısından, şunu ya da bunu hatırlamak zorunda kalmaktan kurtulamamasının hıncı onu ele geçirdi. Kendini hiç unutamıyor, kendini unutkanlığa tam anlamıyla bırakamıyordu.

Hınç. Bu duygu onu zehirliyordu. (Bu duyguya bakıp saçma olduğunu düşündü. Ama yine de bunu hissetti.) Bir mahkûmdu. (Bu düşünceye de baktı ve kendine bunun gülünç olduğunu anlatmanın bir yararı olmadı.) Matthew'ya anlatmalıydı – ama neyi? Tamamen gülünç olan, nefret ettiği, ama yine de üzerinden atamadığı kadar güçlü hissetmekte olduğu duygularla doluydu.

Tatil günleri geldi çattı ve bu kez neredeyse iki ay sürdü, Susan da onu neredeyse deliye döndüren bilinçli ve kontrollü bir ılımlılıkla davrandı. Kendini banyoya kilitliyor ve derin derin nefes alarak, bir tür sükûnet haline girmeye çalışarak küvetin ucunda oturuyordu. Ya da genellikle boş olan, hiç kimsenin onun orada olmasını

beklemeyeceği misafir yatak odasına çıkıyordu. Çocukların, "Anne, anne," diye seslendiklerini duyuyor ve suçluluk duygusu hissederek sessizliğini koruyordu. Ya da kendi başına bahçenin en sonuna kadar gidip aheste akışlı kahverengi nehre bakıyordu; nehre bakıp gözlerini kapıyor, havayı kendi varlığına, kendi damarlarına çekerek ağır ve derin soluklar alıyordu.

Sonra bir eş ve anne olarak, güler yüzlü ve sorumlu bir şekilde, bu insanların –dört hayat dolu çocuğun ve kocasının– baskısını beynine basınç yapan bir el gibi, derisinin yüzeyine acı dolu bir baskıymış gibi hissederek aileye dönüyordu. Bu tatiller süresince bir kez bile sinir krizi yaşamadı, ama bu hayat bir mahkûmiyet kararını yaşamak gibiydi, çocuklar okula döndüklerinde de akan nehrin yakınında beyaz bir taşın üzerine oturup düşündü: İkizlerin okula gittiğinden, *ayak bağı olmaktan çıktıktan* (bu aptal ifadeyi kullandığımda acaba ne demek istediğimi düşünüyordum?) beri bir yıl bile geçmedi, ama farklı biri oldum. Düpedüz kendim değilim. Bunu anlamıyorum.

Ama bunu anlamak zorundaydı. Zira bu yapının –kredi borcu hâlâ yıllık dört yüz tutan büyük beyaz ev; çok iyi, nazik ve anlayışlı bir koca; hepsi gayet başarılı olan dört çocuk; oturduğu bahçe ve temizlikçi kadın Mrs. Parkes– bütün bunların kendisine bağlı olduğunu biliyordu, ama kendisinin bunda neden ve hatta ne payı olduğunu anlayamıyordu.

Yatak odalarında Matthew'ya şöyle dedi: "Sanırım bende bir sorun var."

Adam da şöyle dedi: "Elbette yok, Susan. Harika görünüyorsun – her zaman olduğun gibi güzelsin."

Berrak, zeki, mavi gözlü bir yüzü olan bu yakışıklı sarışın adama baktı ve şöyle düşündü: "Neden ona anlatamıyorum ki? Neden olmasın?" Ve şöyle dedi: "Şimdikinden daha çok yalnız olmaya ihtiyacım var."

Bunun üzerine adam mavi gözlerini ağır ağır ona çevirdi, kadın da hep korkmuş olduğu şeyi anladı: İnandırıcı olmamak. Kuşku. Ve korku. Kocası, kendine nefesi kadar yakın biri olan bir yabancıdan inanmayan mavi bir bakış.

Adam şöyle dedi: "Ama çocuklar okulda, sana ayak bağı olmaktan çıktılar."

Kadın kendi kendine şöyle dedi: Kendimi şöyle demeye zorlamalıyım: Evet, ama kendimi hiç özgür hissetmediğimi anlıyor musun? Kendime şöyle diyebileceğimi hiçbir an yok: Hatırlamak zorunda olduğum hiçbir şey, yarım saat, bir saat ya da iki saat içinde yapmak zorunda olduğum hiçbir şey yok.

Ama şöyle dedi: "Kendimi pek iyi hissetmiyorum."

Adam da şöyle dedi: "Belki bir tatile ihtiyacın vardır."

Kadın, şaşırmış bir halde konuştu: "Ama elbette sensiz olmaz, değil mi?" Zira kendini onsuz bir yere giderken hayal edemiyordu. Ama adamın kastettiği tam da buydu. Matthew onun yüzünü görünce güldü ve kollarını açtı, Susan da, "Evet, evet, ama bunu neden söylemiyorsun? Ve söylemen gereken şey nedir?" diye düşünerek onun kollarının arasına girdi.

Kadın ona hiç özgür olmamayı anlatmaya çalıştı. Adam da dinleyip şöyle dedi: "Ama Susan, nasıl bir çeşit özgürlük istiyor olabilirsin ki – adeta ölü olmak gibi! Ben hiç özgür müyüm? Büroya gidiyorum, saat onda orada olmak zorundayım – tamam, bazen on buçukta. Bunu da, öyle ya da böyle, yapmak zorundayım değil mi? Sonra belirli bir saatte eve gelmek zorundayım –böyle demek istemiyorum, istemediğimi biliyorsun– ama eve altıda dönmeyeceksem sana telefon ediyorum. Kendime, 'Gelecek altı saat içinde sorumlu olduğum hiçbir şey yok,' diyebildiğim oluyor mu hiç?"

Bunu işiten Susan pişmanlık duydu. Çünkü bu doğruydu. İyi evlilik, ev, çocuklar kendisininki kadar onun da gönüllü esaretine dayanıyordu. Ama adam neden kendini eli kolu bağlanmış hissetmiyordu? Neden gücenip huzursuzlanmıyordu? Hayır, kadında yanlış giden bir şey vardı, bu da onu kanıtlıyordu.

Ayrıca şu *esaret* sözcüğü – neden bunu kullanmıştı ki? Evliliği ya da çocukları hiçbir zaman esaret olarak hissetmemişti. Adam da öyle, yoksa elbette on iki yıllık evlilikten sonra birbirlerinin kolları arasında birlikte yatmazlardı.

Hayır, kadının durumu (bu her neyse) konu dışıydı, ailesiyle geçirdiği gerçekten iyi hayatıyla hiçbir ilgisi yoktu. Kadın, sonuçta, mantıksız biri olduğu ve bununla yaşaması gerektiği gerçeğini kabul etmeliydi. Bazıları sakat kollarıyla, kekemelikleriyle ya da sağırlıklarıyla yaşamak zorundaydı. Kadın da, elinde olmayan bir ruh haline tabi olduğunu bilerek yaşamak durumunda kalacaktı.

Ama yine de, kocasıyla arasındaki bu konuşmanın sonucunda, gelecek tatiller için yeni bir düzen oluşmuştu.

Evin en üst katındaki kullanılmayan odada artık üzerinde şöyle yazılı bir karton tabela vardı: KİŞİYE ÖZEL! RAHATSIZ ETMEYİN! (Bu tabela, ebeveynler arasında böylesinin psikolojik olarak doğru olduğuna karar verilen bir tartışmanın ardından, çocuklar tarafından renkli tebeşirle çizilmişti. Aile ve Mrs. Parkes bunun "Annenin Odası" olduğunu ve kadının mahremiyetine hak kazandığını biliyordu. Matthew ve çocuklar arasında annenin değerini bilmek hakkında birçok ciddi konuşma geçti. Susan bunların ilkini, baba ve büyük oğlan Harry arasında geçeni tesadüfen duydu ve bundan rahatsız olmasına şaşırdı. Elbette o büyük evin bir yerinde bir odası olabilir ve bu kadar yaygara koparılmadan oraya çekilebilirdi, değil mi? Bu kadar ciddiyetle tartışılmaksızın. Neden

basbayağı şöyle diyemiyordu: "En üstteki küçük odaya yerleşeceğim, oradayken de yangın çıkmadıkça rahatsız edilmeyeceğim." Uzun, açık tartışmalar yerine, bu kadar, bitti. Kadın Harry ve Matthew'nun Mrs. Parkes'ın da onlara katılmasıyla – "Evet, yani, aile bazen bir kadının üzerine gelebilir" – ikizlere bunu açıkladığını duyduğunda hemen bahçenin en uzak ucuna gitmek zorunda kaldı, ta ki öfkenin şeytanları kendi kanındaki danslarını bitirene kadar.

Ama artık bir oda varken ve oraya istediği zaman gidebilecekken, orayı nadiren kullandı: Hatta yatak odasında olduğundan çok daha kafese tıkılmış hissetti. Bir gün, Mrs. Parkes orada olmadığı için on çocuğa yemek yapıp onları ağırladığı bir öğle yemeğinin ardından oraya çıkmış ve bir süre bahçeye bakarak yalnız oturmuştu. Çocukların mutfaktan sel gibi akarak çıktıklarını ve perdelerin ardında oturduğu pencereye doğru baktıklarını gördü. Hepsi –kendi çocukları ve arkadaşları– Anne'nin Odası'nı tartışıyorlardı. Birkaç dakika sonra, çocukların bir oyun sırasındaki kovalamacasının sesi gümbürdeyerek merdivenin başına kadar geldi, ama bu ses sanki bir hendekten düşmüşler gibi, birdenbire kesildi, sessizlik o kadar aniydi. Onun orada olduğunu hatırlamış ve büyük bir, "Sus! Hşşşt! Sessiz, onu rahatsız edeceksiniz..." fırtınası içinde sessizleşmişlerdi. Ve komplocular gibi parmak ucunda merdivenden aşağı indiler. Kadın onlara çay yapmak üzere aşağı geldiğinde hepsi özür diledi. İkizler kollarını, sevgi dolu uzuvlardan bir insan kafesi yaparak önden ve arkadan ona doladılar ve bunun bir daha olmayacağına söz verdiler. "Unuttuk, anneciğim, tamamen unuttuk!"

Bunun sonucunda Anne'nin Odası ve kadının mahremiyet ihtiyacı, başkalarının haklarına saygı için değerli bir ders olmuştu. Çok geçmeden Susan, oraya yalnızca vazgeçmenin yazık olacağı bir ders olduğu için çıkmaya

başladı. Sonra oraya dikiş malzemelerini götürdü, çocuklar ve Mrs. Parkes da oraya girip çıkmaya başladı: Burası başka bir aile odası haline geldi.

Susan iç çekti, gülümsedi ve kendinden vazgeçti – oda hakkında Matthew'ya kendisini alaya alan şakalar yaptı. Yani hoşlandığı, saygı duyduğu benliğinden gelerek yaptı bu şakayı. Ama aynı zamanda içinde bir şey sabırsızlıkla, öfkeyle uluyordu... O da korkuyordu. Bir gün kendini yatağın başında diz çöküp şöyle yakarırken buldu: "Sevgili Tanrım, bunu benden uzak tut, onu benden uzak tut." Şeytanı kastediyordu, zira artık onu, mantıksız olup olmadığını umursamadan bir tür iblis olarak düşünüyordu. Onu ya da o varlığı gençten bir erkek ya da gençmiş gibi davranan orta yaşlı bir erkek olarak hayal ediyordu. Veya olgunlaşmadığı için genç görünen bir erkek. Her koşulda, ona yaklaştıkça ağzında ve gözlerinde kuru çizgiler olan genç görünümlü yüzü gördü. Adam sıskaca, ince yapılı biriydi. Ve kırmızıya çalan bir teni ve kızıl saçları vardı. Adam buydu işte – kızıl saçlı enerjik bir erkekti ve dokununca ele hoş gelmeyen kırmızımsı tüylü bir ceket giymişti.

Günlerden bir gün onu gördü. Bahçenin dibinde, akıp giden nehrin çekilmesini izleyerek duruyordu ki gözlerini kaldırıp bu kişinin ya da varlığın beyaz taş bankta oturduğunu gördü. Adam ona bakıp sırıtıyordu. Elinde yerden aldığı ya da tepesindeki ağaçtan kırdığı uzun ve çarpık bir dal vardı. Dalgın bir şekilde, dalgın ya da ucubelere özgü bir kin dürtüsüyle bir kertenkelenin ya da çayır yılanının (ya da yılana benzeyen bir yaratık: bakılamayacak kadar beyazımsı ve sağlıksızdı, hiç hoş değildi) kıvrıldığı yerleri dürtmek için kullanıyordu. Yılan kıvrılıyor, kıvrım yerlerini kendisine sataşan, kendisini kışkırtan dala karşı bir tür protesto dansı içinde sağa sola sallıyordu.

Susan, adama baktı ve şöyle düşündü: Kim bu yabancı? Bizim bahçemizde ne yapıyor? Sonra yanındayken korkularının berraklaştığı bu adamı tanıdı. Tanır tanımaz da adam kayboldu. Susan kendini banka kadar yürümeye zorladı. Bir ağaç dalından düşen gölge zümrüt rengi ince çimenlerin üzerine uzanıyor, onun engebesi üzerinde sarsılarak hareket ediyordu, kadın da kamçılama ve bükülme hareketleriyle bunu neden bir yılan sandığını anlayabildi. Şöyle düşünerek eve döndü: Tamam o halde, yani onu kendi gözlerimle gördüm, yani sonuçta deli değilim – bu tehlikeli, çünkü onu gördüm. Bahçede ve hatta bazen evde pusuya yatıyor, *içime girip beni ele geçirmek istiyor*.

Herhangi bir yerde kendi başına gidip oturabileceği, hiç kimsenin onun nerede olduğunu bilmeyeceği bir odası ya da bir yeri olduğunu hayal etti.

Bir seferinde, Victoria yakınlarında, kendini kiralık oda ilanı vermiş bir gazete bayinin girişinde buldu. Hiç kimseye söylemeden bir oda kiralamaya karar verdi. Bazen Richmond'a giden trene binebilir ve bir-iki saat yalnız oturabilirdi. Ama bunu nasıl yapabilirdi? Bir oda haftada üç ya da dört pound tutardı, o da hiç para kazanmıyordu, üstelik Matthew'ya böyle bir miktara ihtiyaç duyduğunu nasıl açıklayabilirdi? Ne için? Ona odadan söz etmemeyi doğal saydığı aklının ucundan geçmemişti.

Demek bir oda tutmak olanaksızdı; ama buna mecbur olduğunu biliyordu.

Bir gün, bir okul dönemi epey ilerlemişken, çocukların hiçbiri kızamık ya da başka hastalıklara tutulmamışken ve her şey düzenli bir halde görünürken erkenden alışverişe çıktı, Mrs. Parkes'a eski bir okul arkadaşıyla buluşacağını açıkladı, Victoria'ya giden trene bindi, bulana dek küçük ve sessiz bir otel aradı ve günü geçirmek için bir oda istedi. Odaları gündüz kiraya vermediklerini söy-

ledi kuşku içinde görünen müdire, zira Susan belli ki saygın olmayan nedenlerle odaya ihtiyaç duyacak bir tür kadın değildi. Susan kendini iyi hissetmemesi, sıkça uzanıp dinlenmeden alışveriş yapamaması hakkında uzun bir açıklama yaptı. Sonunda, tam günlük ücreti ödemesi koşuluyla odayı kiralamasına izin verildi. Onunla müdire ve bir hizmetçi ilgilendi, her ikisi de kadının sağlık durumundan endişe ettiler... Richmond'da yaşarken (kayıt defterine adını ve adresini yazmıştı) Victoria'da sığınacak bir yere ihtiyaç duyduğuna göre sağlığı epey kötü olmalıydı.

Oda sıradan ve kişiliksizdi, tam da Susan'ın ihtiyacı olduğu gibiydi. Havagazı ısıtıcısına bir şilin attı ve gözleri kapalı halde, kirli bir koltukta, sırtı kirli bir pencereye dönük oturdu. Yalnızdı. Yalnızdı. Yalnızdı. Baskıların üzerinden kalktığını hissedebiliyordu. İlkin trafik sesleri çok yüksek geldi; sonra sanki yok oldular; biraz uyumuş bile olabilirdi. Kapı çalınma sesi: Susan'ın uzun sessizliği ve muhtemel hastalığı nedeniyle endişelenmiş halde, elleriyle ona bir fincan çay getiren müdire Miss Townsend'di gelen.

Miss Townsend, bu oteli kendisinden beklenen ahlaki doğrulukla işleten elli yaşında yalnız bir kadındı ve Susan'da hoşgörülü bir arkadaşlık ihtimali sezmişti. Konuşmak için orada kaldı. Susan kendini hastalığı hakkında fantastik bir hikâyenin ortasında buldu; hikâyesi Richmond'daki geniş ev, hali vakti yerinde koca ve dört çocukla örtüştürmeye çalıştıkça daha da imkânsız hale geliyordu. Bunun yerine şöyle dediğini farz edin: Miss Townsend, otelinizdeyim çünkü birkaç saatliğine yalnız kalmaya ihtiyacım var, her şeyden önemlisi *hiç kimse nerede olduğumu bilmeksizin yalnız kalmaya*. Bunu zihnen söyledi ve zihnen Miss Townsend'in yaşlı bakire yüzüne kaçınılmaz olarak yansıyan bakışı gördü. "Miss Town-

send, dört çocuğum ve kocam beni delirtiyor, bunu anlıyor musunuz? Evet, gözlerinizde kontrol altına alınmış ama daha henüz zapt edilmiş yalnızlıktan gelen isteri parıltısından, dünyada hep özlem duyduğunuz her şeye sahip olduğumu görebiliyorum. Eh, Miss Townsend, onların hiçbirini istemiyorum. Sizin olsun, Miss Townsend. Dilerim, dünyada sizin gibi yapayalnız olurum. Miss Townsend, bırakın burada, şeytanın beni yakalayamayacağı otelinizde kalayım..." Bütün bunları söylemek yerine kansızlığından söz etti, Miss Townsend'in buna karşı çaresini, yani kepek ekmeğinin arasına kıyılmış çiğ ciğeri denemeyi kabul etti ve, evet, dedi, evde kalıp bir arkadaşının onun yerine alışveriş yapmasına izin verse belki de daha iyi olacaktı. Yenilmiş bir halde hesabını ödedi ve otelden ayrıldı.

Evde Mrs. Parkes, Mrs. Rawlings'in sabahın dokuzundan akşam beşe kadar dışarıda olmasından hiç, hem de hiç hoşlanmadığını söyledi. Öğretmen, Joan'ın dişlerinin ağrıdığını söylemek için okuldan telefon etmiş, o da ne diyeceğini bilememişti; üstelik Mrs. Rawlings çocuklara çayın yanında ne yapacağını da söylememişti.

Bütün bunlar saçmalıktı elbette. Mrs. Parkes'ın şikâyeti, Susan'ın büyük evin angaryasını ona yükleyip ruhen içine kapanmış olmasıydı.

Susan, yalnızca Miss Townsend'in arkadaşı olmasıyla ve Mrs. Parkes'ın sitemleriyle sonuçlanmış olan "özgürlük" gününe geriye dönüp baktı. Ama yalnız, gerçekten yalnız olduğu kısa, mutluluk verici saatleri hatırladı. Ne pahasına olursa olsun, o yalnızlığa daha sık sahip olabilmek için hayatını düzenlemeye kararlıydı. Hiç kimsenin onu tanımadığı ya da umursamadığı mutlak bir yalnızlık.

Ama nasıl? Eski patronuna şöyle demeyi düşündü: Senin için yarı zamanlı bir iş yaptığım numarasıyla Matthew'ya karşı beni desteklemeni istiyorum. Gerçek

şu ki... ama ona da bir yalan söylemek zorunda kalacaktı, peki hangi yalanı? Şöyle diyemezdi: "Kiralık bir odada kendi başıma üç ya da dört saat oturmak istiyorum." Bununla birlikte, patronu Matthew'yu tanıyordu, Susan da bunun bir sevgili anlamına yorumlanmasının kaçınılmaz olmasının dışında, ondan kendisi adına yalan söylemesini hiç isteyemezdi.

Gerçekten, kendine zaman ayırarak, hızlı ve verimli bir şekilde üstesinden gelebileceği yarı zamanlı bir işe girdiğini farz edin. Nasıl bir iş? Zarflara adres yazmak mı? Anketörlük mü?

Bir de eve vermeye hazır olduğu şeyleri kesin olarak bilen, hanımefendisinin ruhen sorumluluklarından çekildiğini içgüdüsel olarak bilen dul yardımcı Mrs. Parkes vardı. Mrs. Parkes bu dünyanın hizmetkârlarından biriydi, ama hizmet edeceği birine ihtiyacı vardı. Onun için evin en üst katında ya da bahçede gelip kendisinden destek isteyebilecek hanımefendisinin, Mrs. Rawlings'in olması gerekiyordu: "Evet, küçük bir kızken ekmekler böyle değildi... Evet, Harry'nin harika bir iştahı var, hepsini neresine sığdırıyor, merak ediyorum... Evet, ikizlerin ölçülerinin neredeyse aynı olması şans, birbirlerinin ayakkabılarını giyebilirler, bu zor zamanlarda tasarruf demek... Evet, İsviçre'den gelen vişne reçeli Polonya'dan gelen reçelin yerini tutmaz, hem de üç katı pahalı..." Vesaire. Mrs. Parkes her gün bu tür konuşmaları yapmalıydı, yoksa kendisi de neden ayrıldığını bilmeden işten ayrılırdı.

Susan Rawlings bunları düşünürken büyük çalılıklı bahçede vahşi bir kedi gibi dolaştığını fark etti: merdivenlerden yukarı, merdivenlerden aşağı, odaların içinden bahçeye doğru, kahverengi akan nehir boyunca, geri, evin içinden yukarı, yine aşağı yürüyordu... Mrs. Parkes'ın bunun tuhaf olduğunu düşünmemesi şaşırtıcıydı. Ama

aksine, Mrs. Rawlings, gündelikçi kadının burada olması koşuluyla istediğini yapabiliyor, isterse başının üzerinde durabiliyordu. Susan Rawlings evinin içinde Mrs. Parkes'tan nefret ederek, zavallı Miss Townsend'den nefret ederek, Miss Townsend'in otelinin yatak odasının köhne saygınlığındaki yalnızlık saatini düşleyerek dolanıp homurdandı, deli olduğunu da gayet iyi biliyordu. Evet, deliydi.

Matthew'ya tatile çıkması gerektiğini söyledi. Matthew onunla aynı fikirdeydi. Bu, her şeyin eskiden olduğu gibi –eskiden evlilik yatağında birbirlerinin kollarının arasında konuştukları gibi– değildi. Adam en sonunda ona *mantıksız* olduğu teşhisini koymuştu, kadın bunu biliyordu. Kadın, adamın kendi dışında idare etmek zorunda olduğu biri haline gelmişti. Bu evde hoş görülebilir cana yakınlıkta iki yabancı olarak yan yana yaşıyorlardı.

Mrs. Parkes'a haber verdikten –ya da daha doğrusu, onun iznini istedikten– sonra Galler'de yürüyüş yapacağı bir tatile çıktı. Bildiği en uzak yeri seçti. Çocuklar her sabah, tıpkı Anne'nin Odası için yaptıkları gibi, onu yüreklendirmek ve desteklemek için okula gitmeden önce ona telefon ettiler. O da her akşam onlara telefon etti, her bir çocukla sırasıyla konuştu, sonra da Matthew'yla. Emirler ya da tavsiyeler için telefon etme izni verilen Mrs. Parkes her gün öğle yemeği saatinde öyle yaptı. Üç kez olduğu gibi, Mrs. Rawlings dağın eteklerindeyken Mrs. Parkes, onun iyi dilekleri olmaksızın yaptıklarından mutlu olmayacağı için, kadının falanca saatte kendisini geri araması-nı istedi.

Susan, kendisini bir kamçı gibi görevine bağlı tutan telefon kordonuyla birlikte vahşi kırlar üzerinde dolaştı. Gelecek sefer telefon etmesi ya da telefon beklemesi gerektiği an onu çarmıha çiviledi. Bizzat dağlar onun elinden alınmış özgürlüğüyle sarılmış görünüyordu. Kahvaltı saatinden günbatımına dek, koyunları ya da bir koyun

çobanını bekleyerek hiç kimseyle karşılaşmadığı dağların her yerinde, oradan fazlasıyla küçük görünmesi için en geniş vadilerde, ya da yüzlerce başka dağın gökyüzünün fazla yakına inmesiyle fazlasıyla alçak, fazlasıyla küçük görünmeleri için bir dağ tepesinde kendisine saldırabilecek çılgınlığıyla yüz yüze geldi. Eğreltiotlarıyla parlayan, akan suyla süslenmiş bir bayıra bakarak durur ve yapraklı bir dalla çirkin sarı çizmelerine vurarak bir kayanın üzerinde gelişigüzel yaslandığı noktadan insanlıkdışı gözlerini ona doğru kaldıran şeytanın dışında hiçbir şey görmezdi.

Zihninin gerisinde Galler'in boşluğunu bir özgürlük vaadi gibi taşıyarak evine ve ailesine döndü.

Kocasına bir *au pair* kız edinmek istediğini söyledi.

Yatak odalarındaydılar, gecenin geç saatleriydi, çocuklar uyuyordu. Adam, üzerinde gömleği ve terlikleriyle dışarıya bakarak pencere kenarında oturdu. Kadın, aynada saçlarını tarayarak ve onu izleyerek oturdu. Evliliklerinin yatak odasında zamanın kutsadığı bir sahne. Adam hiçbir şey söylemedi, ama kadın, zihninde beliren ve her biri *mantıklı* olduğu için reddedilmeye mahkûm tartışmaları duydu.

"Şimdi bir bakıcı tutmak tuhaf sanki; sonuçta çocuklar günün büyük kısmında okuldalar. Elbette, onları gece gündüz bırakamadığında yardım almanın zamanıydı. Neden Mrs. Parkes'tan senin için yemek yapmasını istemiyorsun? O bunu teklif etti bile – altı kişi için yemek yapmaktan yorulduysan bunu anlayabilirim. Ama bir *au pair*'in her türden sorun demek olacağını biliyorsun; gün içinde sıradan bir gündelikçiyi evde çalıştırmak gibi olmaz..."

Adam nihayet dikkatlice şöyle dedi: "Çalışmaya geri mi dönmek istiyorsun?"

"Hayır," dedi kadın, "hayır, hiç de değil." Sesi belirsiz, biraz aptalca gelecek biçimde konuştu. Matthew'nun ona yöneltmekte olduğu kısa, huzursuz bakışlardan uzak kalmak için siyah saçlarını taramaya ve kendine bakmaya devam etti. "Bunu karşılayamayacağımızı mı düşünüyorsun?" diye devam etti belirsizce, neyi karşılayabileceklerini kesin olarak bilen eski becerikli Susan'ın aksine.

"Konu o değil," dedi adam, ona bakmamak için pencereden karanlık ağaçlara doğru bakarak. Bu sırada kadın, belirgin koyu renkli kaşları ve belirgin gri gözleri olan yuvarlak, içten, hoş yüzü inceledi. Mantıklı bir yüz. Kalın, sağlıklı siyah saçları taradı ve şöyle düşündü: Ama bu, deli bir kadının aynadaki yansıması. Ne kadar da tuhaf! Kızıl saçlı, yeşil gözlü iblis kuru, yavan gülümsemesiyle bakışıma karşılık verse daha isabetli olurdu... Matthew neden onaylamıyordu? Sonuçta ne yapabilirdi ki? Kadın, anlaşmayı tek taraflı bozuyordu ve bunu, içindekiler sulanan bitkiler gibi büyüyebilsin, Mrs. Parkes da onların hizmetinde olmaktan memnuniyetini korusun diye neşesinin, ruhunun bu evin içinde yaşama gereğini sürdürmesi için onu zorlamanın hiç yolu yoktu. Bunun karşılığında adam iyi ve sevecen bir koca olacak ve çocuklara karşı sorumluluk duyacaktı. Eh, her ikisi için de uzun süredir böyle bir şey gerçek olmamıştı. Adam görevini baştan sona yerine getirdi; kadın kendisininkini yerine getiriyormuş gibi bile davranmadı. Adam da işinde ve orada tanıştığı insanlarla geçirdiği gerçek hayatıyla ve büyük olasılıkla ciddi bir gönül ilişkisiyle diğer kocalara dönüşmüştü. Bütün bunlar kadının hatasıydı.

Sonunda adam, ağaçları gözlerden gizleyerek ağır perdeleri çekti ve kadının dikkatini zorla çekmek üzere döndü: "Susan, gerçekten bir kıza ihtiyacımız olduğundan emin misin?" Ama kadın onun çağrısına hiç karşılık vermeyecekti. Elektriklenmeyle çıkan küçük bir tıslama

sesinde ince siyah bulutları kaldırarak saçlarını tekrar tekrar tarıyordu. Tarağı izleyen, açılmayan, tıslayan saçlardan memnunmuş gibi bakıp gülümsüyordu.

"Evet, sanırım genel olarak iyi bir fikir olurdu," dedi, asıl konuyu geçiştiren deli bir kadının kurnazlığıyla.

Kadın, aynada Matthew'nun elleri başının altında sırtüstü uzandığını, yüzü üzgün ve gergin bir halde yukarıya baktığını görebiliyordu. Kalbinin yumuşadığını (Susan Rawlings'in eski kalbi) ve ona seslendiğini hissetti. Ama kalbinin kayıtsız kalmasına karar verdi.

Adam şöyle dedi: "Susan, ya çocuklar?" Bu, kadına *neredeyse* ulaşan bir çağrı oldu. Adam, boş avuçlarını yukarı kaldırarak kollarını açtı. Kadının tek yapması gereken koşup kendini kollarının arasına, onun sert, sıcak göğsüne atmak ve kendi benliğinin, Susan'ın içinde erimekti. Ama bunu yapamadı. Onun havaya kaldırdığı kollarını görmeyecekti. Belli belirsiz bir biçimde şöyle dedi: "Eh, elbette onlar için daha bile iyi olmaz mı? Fransız ya da Alman bir kız tutarız, onlar da dil öğrenir."

Kadın karanlıkta donmuş gibi, bir yabancı gibi hissederek onun yanında uzandı. Sanki Susan uçup gitmiş gibi hissetti. Burada, acı çeken bir adamın yanında soğuk ve kayıtsız bir halde yatan bu kadından hiç hoşlanmadı, ama onu değiştiremedi.

Ertesi sabah bir kız bulmaya koyuldu ve çok geçmeden gülen, sağlıklı, mavi gözlü, İngilizce öğrenmeye niyetli yirmi yaşında bir kız, Hamburglu Sophie Traub çıkageldi. Aslında şimdiden epey iyi konuşuyordu. Bir oda –"Anne'nin Odası"– ve yemek karşılığında birkaç ufak tefek yemek işi yapma ve Mrs. Rawlings istediğinde çocuklarla vakit geçirme görevlerini üstlendi. Akıllı bir kızdı ve ne gerektiğini tamamen anlıyordu. Susan şöyle dedi: "Bazen sabah ya da gündüz dışarı çıkarım – eh, bazen çocuklar okuldan eve koşarlar ya da telefon açarlar,

ya da bir öğretmen telefon eder. Gerçekten burada olmalıyım. Bir de gündelikçi kadın var." Sophie de derin, nameli *fräulein* kahkahasını attı, lekesiz beyaz dişlerini ve gamzelerini gösterdi ve şöyle dedi: "Bazen ev sahibesini oynayacak birini istiyorsunuz, değil mi?"

"Evet, tam da böyle," dedi Susan, biraz duygusuz bir halde, gizli bir korkuyla bunun ne kadar kolay olduğunu, yolun sonuna düşündüğünden ne kadar çok yaklaştığını düşünen kendine karşın. Sağlıklı Fräulein Traub'un onların durumunu hemen kavrayışı bunun doğru olduğunu kanıtlamıştı.

Au pair, kendi sağduyusu nedeniyle, ya da (Susan'ın yeni iç ürpertisiyle kendi kendine söylediği gibi) Susan tarafından çok iyi *seçilmiş* olması nedeniyle, herkesle başarıya ulaşmıştı; çocuklar ondan hoşlanıyor, Mrs. Parkes hemen onun Alman olduğunu unutuyor, Matthew da onun "evin etrafında olmasının hoş" olduğunu düşünüyordu. Zira adam artık her şeyi olduğu gibi, hayatın yüzeyinden, ev işlerinden bir koca ve bir baba olarak kendini çekmiş halde karşılıyordu.

Bir gün Susan, Sophie ve Mrs. Parkes'ın mutfakta nasıl konuşup gülüştüklerini gördü ve çay saatine kadar dışarıda olacağını haber verdi. Tam olarak nereye gideceğini ve ne araması gerektiğini bilmiyordu. Güney Kensington'a giden District hattı trenine bindi, Circle hattında aktarma yaptı, Paddington'da indi ve küçük otellere bakmak için yürüdü, ta ki temizliğe ihtiyacı olan pencere pervazlarında boyayla FRED'İN OTELİ yazılmış olan bir oteli beğenene kadar. Ön cephe, sağlıksız cilt gibi solmuş, parlak sarı renkteydi. Koridorun sonundaki bir kapı ona çalmasını söylüyordu; o da kapıyı çaldı ve Fred karşısında belirdi. Bu adam şişmanca, bitkin ve zevksiz, çizgili bir takım giyinmiş haliyle hiçbir şekilde, hiç de çekici değildi. Beyaz ve kırışmış yüzünde küçük,

keskin gözleri vardı ve Mrs. Jones'a (kadın, onu şaşırtarak, özellikle bu gülünç adı seçmişti) haftada üç gün saat ondan altıya kadar bir oda vermeye gayet hazırdı. Elbette, her geldiği sefer baştan ödeme yapması koşuluyla, değil mi? Susan on beş şilin çıkardı (adam hiçbir ücret belirtmemişti) ve o zamana kadar kendi iradesiyle kullanabileceğini bilmediği cesur ve tereddütsüz bir meydan okumayla adama hâlâ dik dik bakarak parayı uzattı. Hâlâ kadına bakmakta olan adam on şilinlik kâğıt parayı onun avucundan başparmak ve işaretparmağı arasından aldı, parayı parmaklarıyla kontrol etti, sonra da iki şilin altı penilik iki bozukluğu karıştırarak avucuna aldı, bozuk paralarla dolu olan avucunu açtı ve bakışını kara kara düşünerek onların üzerine indirdi. Fred ve Susan tepede kırmızı abajurlu bir ışık, yerde çıplak tahta döşeme ve onlardan yükselen güçlü bir yer cilası kokusuyla koridorda dikiliyorlardı. Adam bakışlarını hâlâ açık tuttuğu avucundan kadına çevirdi ve sanki, "Beni ne zannediyorsunuz?" demiş gibi gülümsedi. "Bu odayı," dedi Susan, "para kazanma amacıyla kullanmayacağım." Adam hâlâ bekliyordu. Kadın beş şilin daha ekledi, bunun üzerine adam başını salladı ve şöyle dedi: "Sen parayı öde, ben de hiç sorun çıkarmayayım." "İyi," dedi Susan. Adam onun yanından geçip merdivenlere gitti ve orada bir an bekledi: Sokak kapısından sızan ışığın gözlerine girmesiyle kadın bir an için adamı göremez oldu. Sonra düzgün giyimli, beyaz yüzlü, beyaz saçları dökülmekte olan ufak tefek adamın garson gibi merdivenlerden yuları çıktığını görüp onun peşinden gitti. Hiçbir sorunun sorulmadığı bu evin –zavallı Miss Townsend'in otelinin ziyaretçileri için veremediği özgürlüğü verebilecek olan Fred'in Oteli'nin– merdivenlerini kesin bir sessizlik içinde çıktılar. Oda berbattı. Yeşil brokar perdeli tek bir penceresi, üzerinde ucuz yeşil bir saten yatak örtüsü olan iki kişilik

bir yatağı, havagazıyla çalışan bir şöminesi ve hemen yanında bir bozuk para yuvası, çekmeceli bir dolap ve yeşil bir hasır koltuk vardı.

"Teşekkürler," dedi Susan, Fred'in (yani bu Fred'se, George, Herbert ya da Charlie değilse) kendisine merakla, yani mesleki nedenlerden dolayı sahiplenmeyeceği bir duyguyla değil, uygun olan davranışın felsefi anlamıyla bakmakta olduğunu bilerek. Kadının parasını aldıktan ve ona üst katı gösterip her şeyde anlaştıktan sonra adam onun buraya gelmesini onaylamadığını açıkça belli ediyordu. Kadın buraya hiç de ait değildi, böyle diyordu adamın bakışları. (Ama kadın buraya ne kadar çok ait olduğunu çoktan biliyordu: oda kendisine katılması için ne zamandır onu bekliyordu.) "Saat beşte beni aramalarını söyler misiniz, lütfen?" Adam da başını sallayarak aşağı kata indi.

Gündüz saat on ikiydi. Kadın özgürdü. Koltukta oturdu, basbayağı oturdu, gözlerini kapadı, oturdu ve yalnız kaldı. Yalnızdı, hiç kimse de nerede olduğunu bilmiyordu. Kapı çaldığında sinirlendi ve sinirini göstermeye hazırlandı: Ama gelen Fred'in ta kendisiydi; saat beşti ve kadının emrettiği üzere saati haber veriyordu. Adam keskin küçük gözlerini odanın etrafına – ilkin yatağa göz attı. Yatak bozulmamıştı. Kadın odada hiç bulunmamış olabilirdi. Kadın ona teşekkür etti, öbür gün döneceğini söyledi ve oradan ayrıldı. Akşam yemeğini pişirmek, çocukları yatırmak, sonra kocası ve kendisi için ikinci bir akşam yemeği pişirmek için tam zamanında eve döndü. Ve bir arkadaşıyla gitmiş olduğu sinemadan dönen Sophie'yi karşılamak için. Kadın bütün bunları neşeyle, isteyerek yaptı. Ama sürekli otel odasını düşünüyordu; bütün varlığıyla ona özlem duyuyordu.

Haftada üç kez. Saat tam onda oraya vardı, Fred'in gözlerinin içine baktı, ona yirmi şilin verdi, onun peşin-

den merdivenleri çıktı ve nazik bir kararlılıkla kapıyı onun yüzüne kapadı. Zira onun burada olmasını hiç de hoş karşılamayan Fred, kadın ona izin verse arkadaşlığın, ya da en azından ahbaplığın bu hoşnutsuzluğu takip etmesine izin vermeye hazırdı. Ama adam elinde yirmi şilinle, kadının başıyla işaret ederek kendisini kovması üzerine onun isteğine uymaktan memnundu.

Kadın koltukta oturup gözlerini kapadı.

Kadın odada ne *yaptı*? Hiçbir şey. Koltuk onu yeterince dinlendirdiğinde oradan, kollarını açarak, gülümseyerek, gizliliğinin tadını çıkararak dışarı bakmak için pencereye doğru gitti. Artık dört çocuk annesi, Matthew'nun karısı, Mrs. Parkes'ın ve Sophie Traub'un işvereni, arkadaşlarla, okuldaki öğretmenlerle, esnafla havadan sudan ilişkileri olan Susan Rawlings değildi. Artık büyük beyaz evin ve bahçenin şu ya da bu etkinlik ya da durum için uygun giysilere sahip hanımefendisi değildi. Mrs. Jones'du; yalnızdı ve ne geçmişi ne de geleceği vardı. Evli olarak, çocuklu olarak ve bu sorumluluk rollerini oynayarak geçen bütün yılların ardından, diye düşündü, işte buradayım – ve her şeye karşın aynıyım. Ama Mrs. Matthew Rawlings olmakla uyuşan roller dışında benden hiçbir şeyin var olmadığını düşündüğüm zamanlar oldu. Evet, işte buradayım ve ailemden herhangi birini bir daha görmesem yine burada olurdum... Ne kadar tuhaf bu! Pencerenin pervazına yaslanıp, geçen erkekleri ve kadınları, onları tanımadığı için severek sokağa baktı. Sokağın üzerindeki köhne binalara, ıslak ve pis, bazen de mavi gökyüzüne baktı ve daha önce hiç bina ya da gökyüzü görmemiş olduğunu hissetti. Ardından da, zihni bir boşluktan ibaret, boş olan koltuğa döndü. Bazen hiçbir şey söylemeden –ince halı üzerindeki çiçekli desen, ya da yeşil saten yatak örtüsü üzerindeki bir lekeyle ilgili bir yorumun takip ettiği bir ünlem, hem de anlamsız bir ünlem– yüksek sesle konuş-

tu. Çoğunlukla, boşluğun, kanının hareketi gibi akarak damarlarını kat ettiğini hissederek hayallere daldı –bunu ifade eden hangi sözcük var?– kara kara düşündü, amaçsızca dolaştı, düpedüz karanlığa gömüldü.

Bu oda, yaşadığı evden daha çok kendine ait olmuştu. Bir sabah kadın, Fred'in onu her zamankinden daha yüksek bir yere çıkardığını fark etti. Kadın yukarı çıkmayı reddederek durdu ve her zamanki odasını, 19 Numara'yı istedi. "Pekâlâ, o halde yarım saat bekleyeceksin," dedi adam. Kadın, gönüllü olarak karanlık, dezenfektan kokulu hole indi ve ikili, adam ve kadın, kapıda ayrılarak aceleyle sokağa çıkmadan önce ona hızlı, kayıtsız bakışlar atarak merdivenden aşağı inene kadar oturup bekledi. Az önce boşalttıkları odaya, *kendi* odasına çıktı. Pencerelerin ardına kadar açık olmasına ve o içeri girerken bir temizlikçinin yatağı düzeltmesine karşın oda ona ait olmaktan çıkmamıştı.

Bu yalnızlık günlerinden sonra onun için anne ve eş rollerini oynamak hem kolaydı, hem de zordu – çünkü fazlasıyla kolaydı: Sahtekâr olduğunu hissediyordu. Sanki kabuğu buraya ailesiyle taşınmış ve Annecim, Anne, Susan, Mrs. Rawlings seslenişlerine yanıt veriyormuş gibi hissetti. Hiç kimsenin ona bakıp sahte olduğunu anlamamasına, bu yüzden kapıdan geri çevrilmemesine şaşırdı. Tersine, çocuklar onu daha çok seviyor gibiydi; Matthew ve o hoş bir şekilde "anlaşıyorlardı"; Mrs. Parkes da (itiraf etmek gerekir ki çoğunlukla) Sophie Traub'un emrinde çalışmaktan mutluydu. Susan gece kocasının yanında yatıyor ve yine, belli ki gerçekten evli oldukları zaman alışkın oldukları gibi sevişiyorlardı; ama o, Susan ya da Susan adına seve seve ve beklenmedik şekilde yanıt veren varlık orada değildi: o rahatlatıcı yalnızlık saatlerinin başlamasını bekleyerek Paddington'da, Fred'in Oteli'ndeydi.

Çok geçmeden Fred'le ve Sophie'yle yeni bir anlaşma yaptı. Anlaşma, haftanın beş günü içindi. Paraya, beş pounda gelince, bunu Matthew'dan isteyiverdi. Susan onun parayı ne için istediğini soracağından bile korkmadığını anladı: adam parayı ona verecekti, kadın bunu biliyordu, ama böyle olması korkutucuydu, zira bu birbirine yakın çift, bu eşler, bir zamanlar harcamaları gereken her bir şilinin kaderini bilirlerdi. Kadın tek bir peni fazla değil, yalnızca bu kadar istedi. Adam buna karşılık kayıtsız bir halde konuştu. Sanki ona ödeme yapıyordu, kadın şöyle düşündü: *ödeme yapıyor* – evet, durum böyleydi. Kadın bunu anladığında bir an için korku geri geldi, ama bu korkuyu dizginledi: Her şey korku noktasını aşacak kadar ileri gitmişti. Artık, her hafta pazar geceleri adam ona beş pound veriyor, para aktarımı sırasında göz göze gelebilecekken uzaklaşıyordu. Sophie Traub'a gelince, akşam saat altıya kadar evde bir yerde ya da evin yakınlarında olması gerekiyordu, bu saatten sonra serbestti. Yemek ya da temizlik yapması gerekmiyordu; yalnızca orada olmalıydı. Bu yüzden bahçeyle ilgilendi ya da dikiş yaptı ve birçok arkadaş edinme yeteneği olan biri olarak arkadaşlarını eve davet etti. Çocuklar hastalandığında onlara baktı. Öğretmenler telefon ettiğinde onları mantıklı bir şekilde yanıtladı. Hafta içinde beş gün boyunca tamamen evin sahibesiydi.

Bir gece yatak odasında Matthew şöyle sordu: "Susan, karışmak istemiyorum –böyle düşünme lütfen– ama iyi olduğundan emin misin?"

Kadın aynanın karşısında saçlarını tarıyordu. Başının her iki yanına iki fırça darbesi attıktan sonra şöyle yanıtladı: "Evet canım, iyi olduğumdan eminim."

Adam sarışın başı ellerinin üzerinde, dirsekleri yukarı doğru ve kısmen yüzünü örter halde, yine sırtüstü uzanıyordu. Şöyle dedi: "O halde, Susan, sana bu soruyu

sormalıyım, gerçi anlamalısın, sana hiçbir türlü baskı yapmıyorum." (Susan baskı sözcüğünü kederle dinledi, çünkü bu kaçınılmazdı; elbette kadın böyle devam edemezdi.) "Her şey böyle mi devam edecek?"

"Yani," dedi kadın, kaçmak için yine belirsiz, canlı ve aptalca davranarak: "Böyle devam etmemesi için bir neden göremiyorum."

Adam dirseklerini sinir ya da acı içinde yukarı aşağı oynatıyordu ve kadın, ona bakarken onun zayıfladığını, hatta kuruduğunu gördü; huzursuz, öfkeli hareketler de ona adamı hatırlatan davranışlar değildi. Matthew, "Boşanmak istiyorsun, değil mi?" diye sordu.

Bunun üzerine Susan, çok büyük bir güçlükle, kahkaha atmamak için kendini tuttu: Kendini koyuverse, *atacağı* canlı, çağlayan kahkahayı duyabiliyordu. Matthew yalnızca tek bir şey kastediyor olabilirdi: Kadının bir sevgilisi vardı ve günlerini Londra'da adamın onu sanki başka bir kıtada kayıplara karışmışçasına kaybettiği bir şekilde geçirmesinin nedeni buydu.

Ardından küçük telaş yeniden başladı: Kadın, onun gerçekten bir sevgilisi olduğunu umduğunu anladı, adam ona böyle söylemesi için yalvarıyordu, yoksa başka bir seçenek fazlasıyla korkutucu olacaktı.

Kadın, ince siyah tellerin uçuşup tıs, tıs, tıs sesleriyle küçük elektrik bulutları yapışını izleyerek saçlarını tararken bunu uzun uzadıya düşündü. Başının arkasında, adamın karşısında mavi bir duvar vardı. Kadın, siyah saçların mavi karşısında şekiller oluşturmasını izlemeye kendini kaptırdığını fark etti. Adama yanıt vermeliydi. "*Sen* boşanmak istiyor musun, Matthew?"

Adam şöyle dedi: "Mesele elbette bu değil, öyle değil mi?"

"Bunu sen çıkardın, ben değil," dedi kadın canlı bir şekilde, anlamsız, çınlayan kahkahayı bastırarak.

Ertesi gün Fred'e şöyle sordu: "Beni soran oldu mu?"

Adam duraksadı, kadın da şöyle dedi: "Buraya bir yıldır geliyorum. Hiç sorun çıkarmadım, sen de her gün paranı aldın. Öğrenmeye hakkım var."

"Aslına bakarsanız, Mrs. Jones, bir adam sormaya geldi."

"Bir dedektiflik bürosundan bir adam mı?"

"Eh, öyle olabilir, değil mi?"

"Ben size soruyordum... Pekâlâ, ona ne anlattınız?"

"Ona Mrs. Jones adında birinin hafta içi her gün saat ondan beşe ya da altıya kadar gelip tek başına 19 Numara'da kaldığını anlattım."

"Beni tarif ederek mi?"

"Eh, Mrs. Jones, başka bir seçeneğim yoktu. Kendinizi benim yerime koyun."

"Bu bilgi için o adamın size ne verdiğini tahmin ediyorum doğrusu."

Adam sarsılmış gözlerini yukarı kaldırdı: Kadın böyle şakalar yapacak türden biri değildi! Adam sonra gülmeyi seçti: Pembemsi, ıslak bir yarık, beyaz kırışık yüzünde boylu boyunca belirdi; gözleri onun gülmesi için kesinkes yalvardı, yoksa bir miktar para kaybedebilirdi. Kadın ona bakarak ciddiyetini korudu.

Adam gülmeyi bıraktı ve şöyle dedi: "Yukarı çıkmak istiyor musun?"– hiçbir sorunun sorulmadığı, (adamın da bildiği üzere) kadının tamamen yaslandığı taşranın yakınlığına, yoldaşlığına dönerek.

Kadın, hasır koltuğunda oturmak üzere yukarı çıktı. Ama aynı değildi. Kocası onu arayıp bulmuştu. (Dünya onun yerini keşfetmişti.) Üzerinde baskı vardı. Kadın, adamın hoşgörüsüyle buradaydı. Adam her an buraya, 19 Numaralı Oda'ya girebilirdi. Susan, dedektiflik bürosundan gelecek raporu hayal etti: "Kendine Mrs. Jones diyen, karınızın tarifine uyan (vesaire, vesaire, vesaire)

bir kadın, bütün gün 19 Numaralı Oda'da tek başına kalıyor. Bu odada ısrar ediyor, dolu olduğunda odayı bekliyor. Otel sahibinin bildiği kadarıyla orada erkek ya da kadın hiçbir ziyaretçi kabul etmiyor." Matthew bu çerçevede bir rapor almış olmalıydı.

Eh, elbette haklıydı: Böyle devam edemezdi. Kadının peşine bir dedektif takarak bunların hepsine son noktayı koyuvermişti.

Susan, kafasını kabuğundan çıkarmış ve kıvrılarak geri dönmeye çalışan bir salyangoz misali, odanın sığınağına çekilmeye çalıştı. Ama odanın huzuru kaybolmuştu. Kadın bilinçli olarak onu canlandırmaya çalışıyordu, orada bulmuş olduğu karanlık, yaratıcı esrime haline (ya da bu her neyse) girmeye çalışıyordu. Bunun hiç yararı yoktu, oysa burnunda tütüyordu, bir anda yoksunluk hissetmiş bir bağımlı kadar hastaydı.

Birçok kez kendini aramak için odaya döndü, ama bunun yerine adı konmamış bir huzursuzluk havası, harekete karşı delici, ateşli bir açlık, beyninin içinde yanıp sönen ışıklar varmış gibi hissettiren rahatsız edici bir farkındalık halini buldu. Odanın havası olagelmiş hafif karanlıktan uzaklaşmıştı, o havanın yerine ona nefret sözcükleri homurdanarak kendisini körlemesine sağa sola çarptıran iblisler bekliyordu; kadın, pencerenin camına çarpan, çerçevenin dibine kadar kayan, kırık kanatlarla çırpınan, sonra da yine görünmeyen engele çarpan bir güve gibi kendisini bir uçtan bir uca yöneltiyordu. Tekrar tekrar. Çok geçmeden kadın yorgunluktan tükendi ve Fred'e bir süre odaya ihtiyacının olmayacağını, tatile çıkacağını söyledi. Eve gitti, nehir kenarındaki büyük beyaz eve. Hafta içi bir günün tam ortasında, beklenmiyorken kendi evine dönerek kendini suçlu hissetti. Mutfak penceresinden içeri bakarak görünmeden durdu. Susan'ın kullanmadığı çiçekli bir önlük giymiş olan Mrs. Parkes fı-

rına bir şey vermek için çömeliyordu. Kollarını kavuşturmuş Sophie sırtını bir dolaba dayıyor ve Susan'ın daha önce görmediği bir kızın yaptığı şakalara gülüyordu – esmer, yabancı bir kızdı bu, Sophie'nin ziyaretçisi. Bir koltukta Molly, ikizlerden biri, başparmağını emerek ve yetişkinleri izleyerek kıvrılıp uzanmıştı. Onu okuldan alıkoyan bir hastalığı olmalıydı. Çocuğun neşesiz yüzü, gözlerinin altındaki koyu halkalar Susan'ı incitti: Molly çalışan ve konuşan üç yetişkine, aynen Susan'ın mutfak penceresinden onların dördüne baktığı gibi bakıyordu: Uzaktaydı, onlardan ayrıydı.

Ama sonra, tam da Susan kendini içeri girerken, küçük kızı tutup kaldırırken, onunla bir koltukta otururken, muhtemelen ateşten yanan alnını okşarken hayal ettiği sırada Sophie şunu yaptı: Bir bacağının üzerinde, diğer dizi bükülmüş, ayağı da duvara dayanmış halde bir süredir ayakta duruyordu. Şimdi, kurdeleyle bağlı kırmızı ayakkabılı ayağını duvarda kaymaya bıraktı, ellerini önünde ve arkasında çarparak iki ayağının üzerinde dimdik durdu ve Almanca bir şarkının birkaç dizesini söyledi, öyle ki çocuk ağır gözlerini ona doğru kaldırıp gülümsemeye başladı. Sonra çocuğa doğru yürüdü, ya da daha doğrusu atladı, onu yukarı attı ve tam oturduğu anda çocuğu kendi kucağına düşmeye bıraktı. "Hopla! Hopla! Molly..." dedi ve Molly'nin rahatlamak için omzuna koyduğu esmer, dağınık, küçük kafayı okşamaya başladı.

Pekâlâ... Susan, gözlerini kırpıştırarak elveda gözyaşları akıttı ve sessizce evin içinden yukarıya, kendi yatak odasına çıktı. Ağaçların arasındaki nehre bakarak orada oturdu. Huzurlu hissetti, ama onun için yeni olan bir biçimde. Hareket etmek, konuşmak herhangi bir şey yapmak için hiçbir arzusu yoktu. Evde, bahçede hortlayan şeytanlar orada değildi; ama ruhu Fred'in Oteli'ndeki 19 Numaralı Oda'da olduğu için bunu biliyordu; ka-

dın aslında hiç de burada değildi. Bu, Sophie'nin dolgun, genç sesinin, çocuğuna Almanca çocuk şarkıları söyleyişini, Mrs. Parkes'ın tıkırtılarını ve alt katta yürüyüşünü dinleyerek kendi yatak odasının penceresinde oturmak ve bütün bunların kendisiyle hiçbir ilgisi olmadığını, çoktan bunun dışında kaldığını bilmek korkutucu olması gereken bir heyecandı.

Sonra kendini aşağı inmeye ve evde olduğunu söylemeye zorladı: Kimseye duyurulmadan burada olması haksızlıktı. Mrs. Parkes, Sophie, Sophie'nin İtalyan arkadaşı Maria, kızı Molly'yle birlikte öğle yemeği yedi ve kendini bir ziyaretçi gibi hissetti.

Birkaç gün sonra, yatma zamanı Matthew, "İşte beş poundun," dedi ve parayı ona doğru itti. Ama evden ne zamandır ayrılmadığını bilmesi gerekiyordu.

Kadın başını salladı, parayı ona geri verdi ve suçlama değil de açıklama olarak şöyle dedi: "Sen nerede olduğumu öğrenir öğrenmez hiç anlamı kalmadı."

Adam, ona bakmadan başını salladı. Kadının bildiği gibi, kendini dehşete düşüren bu eşle nasıl başa çıkacağını düşünerek ondan uzaklaşmıştı adam.

Adam şöyle dedi: "Niyetim... yalnızca endişeleniyordum."

"Evet, biliyorum."

"İtiraf etmeliyim, meraklanmaya başlıyordum..."

"Bir sevgilim olduğunu mu düşündün?"

"Evet, korkarım öyle."

Kadın, adamın bunu dilediğini biliyordu. Şunu nasıl söyleyeceğini düşünerek oturdu: "Bir yıldır bütün günlerimi çok berbat bir otel odasında geçiriyorum. Mutlu olduğum yer orası. Aslında orası olmadan varlığımı kaybediyorum." Bunları söylediğini duydu ve söylese adamın ne kadar dehşete düşeceğini anladı. Bu yüzden bunun yerine şöyle dedi: "Eh, belki de çok haksız değilsindir."

Büyük olasılıkla Matthew otel sahibinin yalan söylediğini düşünecekti: Böyle düşünmek isteyecekti.

"Pekâlâ," dedi adam, kadın da onun sesinin, adeta rahatlamayla yükseldiğini duyabiliyordu: "Bu durumda itiraf etmeliyim, benim ufak bir ilişkim oldu."

Kadın, mesafeli ve ilgili bir biçimde şöyle dedi: "Gerçekten mi? Kim o?" ve bu tepki yüzünden Matthew'nun şaşırmış yüz ifadesini gördü.

"Phil. Phil Hunt."

Kadın eski bekârlık günlerinden Phil Hunt'ı iyi tanıyordu. Şöyle düşündü: Hayır, o kadın olmaz, o fazla nevrotik ve zor. Daha hiç mutlu olmadı. Sophie çok daha iyi. Eh, sağduyulu biri olarak Matthew bunu kendisi anlayacak.

Bu düşünce akışı sessizlik içinde ilerledi, bu sırada kadın yüksek sesle şöyle dedi: "Benimkini sana anlatmamın hiç anlamı yok, çünkü onu tanımıyorsun."

Hızlı, hızlı bir şey uydur, diye düşündü. Miss Townsend için bütün o saçmalığı nasıl uydurduğunu hatırla.

Sonra yavaşça, kendisiyle çelişmemeye dikkat ederek başladı: "Adı Michael" (Michael Ne?) – "Michael Plant." (Ne kadar aptalca bir ad!) "Biraz sana benziyor – görünüşü demek istiyorum." Gerçekten de kadın, Matthew'nun kendisi dışında hiç kimsenin kendisine dokunduğunu hayal edemiyordu. "O, yayıncı." (Gerçekten mi? Neden?) "Zaten bir karısı ve iki çocuğu var."

Kadın, kendinden gurur duyan bir halde bu fanteziyi üretmişti.

Matthew şöyle dedi: "Siz ikiniz evlenmeyi düşünüyor musunuz?"

Kadın, kendini durduramadan önce şöyle dedi: "Tanrım, *hayır*!"

Matthew, Phil Hunt'la evlenmek istiyorsa bunun fazla katı, ama görünen o ki doğru olduğunu anladı, zira

adamın sesi şunu derken rahatlamış geliyordu: "İnsanın kendini başkasıyla evli hayal etmesi biraz da imkânsız, değil mi?" Matthew bunun üzerine Susan'ı, başı kendi omzuna gelecek şekilde kendine doğru çekti. Kadın yüzünü onun teninin karanlığına döndürdü ve kendi kulaklarında atan nabzının şöyle deyişini dinledi: Ben yalnızım, ben yalnızım, ben yalnızım.

Sabah adam giyinirken Susan yatakta uzandı.

Matthew gece bazı şeyleri etraflıca düşünmüştü; zira şimdi şöyle diyordu: "Susan, neden dörtlü yapmıyoruz?"

Elbette, dedi kadın kendi kendine, elbette adam bunu söylemek zorundaydı. İnsan sağduyuluysa, insan mantıklıysa, insan kendine hiçbir zaman alçak bir düşünce ya da bir kıskançlık duygusu hakkı tanımazsa doğal olarak şöyle der: Haydi, dörtlü yapalım!

"Neden olmasın?" dedi kadın.

"Hepimiz öğle yemeğinde buluşabiliriz. Yani senin pis otellere sıvışman, benim büroda geç saatlere kadar kalmam ve herkesin söylemek zorunda kaldığı yalanlar gülünç."

Adı ne demiştin? – Kadın telaşlandı, sonra da şöyle dedi: "Bence iyi bir fikir, ama Michael şu anda uzakta. Ancak geri geldiğinde – ve eminim siz ikiniz birbiriniz-den hoşlanırsınız."

"Uzakta, öyle mi? Yani sen bu yüzden ne zamandır..." Kocası, onunla daha önce bağdaştırmayacağı erkeksi bir cilveyle elini kravatının düğümüne koydu ve kadının yanağını öpmek için şu sözcüklerle uyumlu bir yüz ifadesiyle eğildi: Ah seni yaramaz küçük kız! Kadın da buna karşılık yaramaz ve arsız bakışın kendi yüzünde belirdiğini hissetti.

İçten içe her ikisi de, duygularda dürüstlükten ne kadar uzaklaşmış olduklarına duyduğu dehşet içinde kendini kaybediyordu.

Böylelikle Susan şimdi kadın bir sevgiliyi yüklenmişti; adamın da bir metresi vardı! Ne kadar sıradan, ne kadar rahatlatıcı, ne kadar neşe verici! Ve artık bunu dörtlü hale getirip tiyatrolarda ve restoranlarda gezineceklerdi. Sonuçtā Rawlings'ler böyle bir şeyi rahatlıkla karşılayabilirlerdi, muhtemelen yayıncı Michael Plant de kendi payını ve onun metresininkini gayet rahat karşılayabilirdi. Hayır, sonbaharı çağrıştıran bir tutkunun kızıllığıyla kuşatılmış olan dörtlüyü en karmaşık medeni hoşgörü ilişkisini geliştirmekten alıkoyacak hiçbir şey yoktu. Belki de hep birlikte tatile çıkarlardı. Kadının, bunu yapan tanıdıkları olmuştu. Ya da belki de Matthew çizgiyi orada çekerdi. Neden öyle yapacaktı, "dörtlü" hakkında konuşabiliyordu ya?

Kadın, arabanın Matthew'yla birlikte işe doğru uzaklaşmasını dinleyerek boş yatak odasında uzandı. Sonra çocukların, Sophie'nin neşeyle çınlayan sesinin eşliğinde gürültüyle çıktıklarını duydu. Kadın, her şeyin dışında oluşunun karşısında sığınmak için yatağın boşluğuna doğru kaydı. Kocasının bedeninin yatmış olduğu boşluğa elini uzattı, ama orada hiç huzur bulamadı: Adam onun kocası değildi. Örtülerin altında küçük, sıkı bir top şeklinde kıvrıldı: Burada gün boyu, hafta boyu, hatta ömür boyu kalabilirdi.

Ama birkaç gün içinde Michael Plant'i yaratmalıydı ve – ama nasıl? Muhtemelen, Michael Plant adında bir yayıncının yerini almaya hazır, uygun bir adam bulması gerekiyordu. Bunun karşılığında da o – ne? Eh, bir kere sevişeceklerdi. Bunun düşüncesi bile onda mutlak bir bitkinlikle ağlama isteği uyandırdı. Ah, hayır, bütün bunlardan vazgeçmişti – bunun kanıtı da "sevişmek" sözcüğünün, hatta bağlılık ya da aşk bir yana, şehvetin hazzından daha fazlasını canlandırmaya güçlükle çalışarak bunu hayal etmenin bile onu başlı başına bu işin zahmetinden

kaçıp saklanmak istemeye zorlamasıydı... Yüce Tanrım, neden sevişiyoruz ki? Neden biriyle sevişiyoruz? Ya da sevişeceksen kiminle olduğu ne fark eder? Neden basbayağı sokağa çıkıp bir adam seçmesin ve onunla gümbür gümbür bir cinsel ilişki yaşamasındı ki? Neden olmasın? Hatta Fred'le bile. Ne fark eder ki?

Ama kadın buna –kahramanca ve medeni dörtlü ilişkinin parçası olarak Michael adında bir sevgiliyle belirsiz bir süre için ilişkiye– kendisi kaşınmıştı. Ama yapamazdı ve yapmayacaktı.

Ayağa kalktı, giyindi, Mrs. Parkes'ı bulmak için aşağıya indi ve dediğine göre Matthew parasını bırakmayı unutmuş olduğu için ondan bir pound borç istedi. Mrs. Parkes'la kocaların hep aynı olduğu, onları düşünmedikleri konusunda çeşitli düşünceler paylaştı ve sesi üst kattaki telefondan duyulabilen Sophie'ye tek söz etmeden metroya yürüdü, Güney Kensington'a gitti, Inner Circle' da aktarma yaptı, Paddington'da indi ve Fred'in Oteli'ne yürüdü. Orada Fred'e zaten tatile gitmeyeceğini, odaya ihtiyacı olduğunu söyledi. Fred, bir saat beklemesi gerekeceğini söyledi. Kadın köşedeki hareketli bir kafe restorana ve insanların sallanarak açılıp kapanan kapıdan girişini ve çıkışını izleyerek oturdu; onların birbirlerine katılmasını, kaynaşmasını ve birbirlerinden ayrılmasını izledi, varlığının onlara, onların hareketine aktığını hissetti. Saati geldiğinde bir demlik çay için iki şilin altı pens bıraktı ve bu yeri, tıpkı evini, büyük, güzel beyaz evini bir daha bakmadan, ama sessizce Sophie'ye adayarak terk etmiş olduğu gibi, bir daha bakmadan terk etti. Fred'e döndü, artık müsait olan 19 Numara'nın anahtarını aldı ve kat ettiği her bir zeminin ayakları altından çekilmesine izin vererek, gözlerini her bir zeminin onun göz hizasında sarsılarak inmesi için gözlerini yukarıda tutarak kirli merdivenleri yavaşça çıktı ve gözden kayboldu.

19 Numara aynıydı. Kadın her şeyi şiddetli, dar, denetleyen bir bakışla görüyordu: Altındaki iki bedenin kasılma hareketleri bittikten sonra özensizce düzeltilmiş saten yatak örtüsünün ucuz pırıltısı; çekmeceli dolabın üstündeki bardakta bir pudra izi; perdenin kat yerinde yoğun, yeşil bir gölge. Pencerenin önünde aşağı bakarak, zihni sürekli hareketten kararana kadar insanların geçip gidişlerini izleyerek durdu. Sonra, kendini gevşemeye bırakarak hasır koltukta oturdu. Ama dikkatli olmalıydı, zira bugün Fred'in saat beşte kapıyı çalmasına şaşırmak istemiyordu.

İblisler orada değildi. Sonsuza dek gitmişlerdi, zira kadın özgürlüğünü onlardan satın alıyordu. Onu, kanının hareketi gibi içeriden okşar gibi görünen karanlık, verimli rüyanın içine şimdiden kayıyordu... Ama önce Matthew'yu düşünmeliydi. Adli sorgu yargıcına bir mektup yazmalı mıydı? Ama ne söylemesi gerekirdi? Onu bu sabah yüzünde gördüğü bakışla –kabul etmek gerekir ki alelade, ama en azından kendinden emin biçimde sağlıklı bakışla– bırakmak isterdi. Eh, bu imkânsızdı, karısı intihar sonucu ölmüş biri böyle bakmazdı. Ama onun bir erkek yüzünden – muhteşem yayıncı Michael Plant yüzünden öldüğüne inanır halde nasıl bırakacaktı? Ah, ne kadar gülünç! Ne kadar saçma! Ne kadar aşağılayıcı! Ama kadın bunu dert edinmemeye, yaşayanları basbayağı düşünmemeye karar verdi. Adam onun bir sevgilisi olduğuna inanmak istediyse buna inanırdı. O *gerçekten* de buna inanmak istiyordu. Londra'da Michael Plant adında hiçbir yayıncı olmadığını bulmuş olduğunda bile şöyle düşünürdü: Ah zavallı Susan, onun gerçek adını bana vermekten korktu.

Peki o Phil Hunt ya da Sophie'yle evlense ne fark ederdi? Gerçi evlenmesi gereken Sophie olmalıydı, o şimdiden çocukların annesi olmuştu... Ayrıca kalmaya

gücü olmadığı için onları terk edecekken çocuklar için endişelenerek burada oturmak nasıl bir ikiyüzlülüktü.

Kadının yaklaşık dört saati kalmıştı. O saatlerini kendini nehrin ucuna doğru nazikçe, nazikçe kaymaya bırakarak memnuniyetle, gizemli ve hoş bir şekilde geçirdi. Sonra, bilincinde neredeyse hiçbir kırılma olmadan ayağa kalktı, ince halıyı kapıya doğru itti, pencerelerin sıkıca kapalı olduğundan emin oldu, bozuk para yuvasına iki şilin attı ve gazı açtı. Bu odada olduğundan beri ilk kez kokuşmuş ter ve seks kokan sert yatağa uzandı.

Yeşil yatak örtüsüne sırtüstü uzandı, ama bacakları üşüyordu. Ayağa kalktı, çekmeceli dolabın altında katlanmış bir battaniye buldu ve onu bacaklarına dikkatlice örttü. Karanlık nehre doğru yavaşça ilerlerken orada yatmaktan, odaya, ciğerlerine, beynine dolan gazın hafif ve yumuşak tıslama sesini dinlemekten oldukça memnundu.

"Doris Lessing için kişisel yaşamlar, kişisel günahlar, kişisel mutluluklar tarihin birer parçasıdır; o yüzden de Lessing kısa öykülerinde bile yaşadığı dönemin tarihini yazar ve o dönemin vicdanını yansıtır."

Lorna Sage, *Observer*

Eleştirmen Sage'in belirttiği gibi kişisel deneyimlerden evrensel genellemeye açılan Doris Lessing, feministlerin kendisinden beklediği anlamda feminist olmadığını ısrarla vurgulasa da, yine de bütün yapıtlarında şaşırtıcı bir analiz gücüyle kadınları ve onların sorunlarını ön plana çıkardı. İsveç Akademisi de, Lessing'e Nobel Edebiyat Ödülü'nü verirken karar gerekçesinde onun bu özelliğini şu sözlerle vurguladı: "Kuşkuculukla, hararetle ve hayal gücüyle kadın deneyimlerinin destanını yazan yazar."

Usta yazarın bu kitabında herkesin hem kendini bulacağı hem başka ülkelerin insanlarıyla ortak duyguları paylaşacağı öyküler yer alıyor.

can

34 TL
KDV DAHİL

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN 978-975-07-2616-3

9 789750 726163